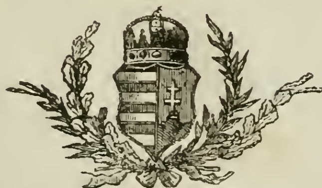

3 1761 07356066 6

AZ 1861-KI ÉVI

MAGYAR ORSZÁGGYÜLÉS.

I. KÖTET.

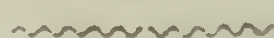

PEST.

KIADJA OSTERLAMM KÁROLY.

1861.

TARTALOM.

Bevezetés.

Tizenkét évi absolutisticus uralkodás után, mely idő alatt az ausztriai birodalom kül- és belereje majdnem egészen elhervadt, a birodalom nagy hatalmi állása pedig csak névleges leve, — az ausztriai Császár I. Ferenc József ő Felsége indittatva érezte magát birodalma fénye- és erejének emelése tekintetéből a tisztán korlátlan uralmi kormányformát feladni s birodalma országait alkotmánynyal megajándékozni.

Az absolut kormányforma előtt Magyarország kapcsolt részeivel együtt, egy egész évezreden keresztül független alkotmányos királyság vala, — a császári elhatározás tehát e birodalom alkotmányának csak visszaállitására lehetett vonatkozással. Mely fejedelmi szándék egyszersmind a kibékülés sugárául tünt fel az absolutismus által sértett nemzet irányában, s nyilatkozatra talált az 1860-dik év oktober 20-kán kiadott császári diplomában.

És a nemzet elfogadta a neki nyujtott jobbot. Nem vette számba, hogy az új oklevél nem keletkezett törvényesen összegyült országgyülésen, hogy az ellenkezik alaptörvényeinkkel, alkotmányos jogainkkal, — kiindulási pontúl, átmeneti eszközül használta fel azt, s elfoglalva a kijelölt tért egyelőre kinyilatkoztatta, hogy szigorúan ragaszkodva az 1848-ik évi szentesitett törvényekhez a majdan szabályszerüleg összegyülendő országgyülésen törvényesen

fogja a magyar birodalom alkotmányos állását a fejedelemmel történt egyezkedés útján visszaállitani.

A fejedelem a nemzetteli egyezkedés s az új átalakulás alapjáúl a Pragmatica Sanctiót tűzte ki, s a magyar független királyság ezen alaptörvényét a jelen országgyülés is kiváló figyelmébe veendi. Szükségesnek találjuk azért, mintegy bevezetésül országgyülési tudósitásaink elé e törvényt a mint törvénykönyvünkben találtatik — ide igtatni.

A pragmatica sanctio.

A királyi öröködési rend.

Az 1687. 2. *és* 3. *törv. cz. és az* 1723. 1., 2. *s* 3. *törv. czikkek alapján.*

Magyarországban a királyi hatalom s felség elnyerése, az uralkodói szék elfoglalása kezdettől fogva majd a 17-dik század végeig a nemzet szabad választásának s ebbeli önálló jogának kifolyása volt.

Be van kétségen kivül bizonyitva, mikép Magyarországban nem csak a dicső Árpádi s a reá a 14-dik századtól következett uralkodó házak alatt, hanem kezdetben magából az ausztriai házból is másfél századon keresztül az illetők csak a nemzet szabad megválasztása folytán lettek királyokká — a nélkül, hogy hazai törvényeinkben az örökségi jog s az öröködési rend megalapitva és szentesitve lett volna.

A legelső kivétel e választási rendszertől 1687-ben és utánna azután 1723-ban tétetett.

Ezen évek országgyülési végzései valának a legelső törvények, melyek a királyi örökösödésben az örökségi jogot megalapiták s az öröködési rendet szabályozák és szentesiték. Ugyanis I. Lipót alatt az 1687. 2. s 3. törv. cz. és III. Károly alatt az 1723. 2. s 3. t. cz.

E törvények azok, melyek a nemzet szabad akaratja és be-

egyezése által, de egyszersmind a nemzet szabadságainak s alkotmányos jogainak biztositása mellett is jelenben a királyi örökösödés alapjaiul szolgálnak, melyek tehát, mint törvényeink s koronázási hitleveleink s a kir. eskük tanusitják, szorosan s alaposan országunk alaptörvényei közé sorolandók.

Ezeket kell tehát itt egyenként megismertetnünk.

I. Az 1687. *országgyülés* 2. *s* 3. *t. cikkelye.*

A magyar nemzet, az ország rendjei által képviselve, azon segélyezésért, melylyel I. Lipót hazánknak a török uralomtóli megszabaditását elősegéllé, hálája kivánván tanusitani, elhatározta 1687-ben, hogy lemondván a király szabad választásáról, mely ugy is teméntelen zavarokkal s veszélyekkel szokott összekötve lenni, azontul királyai örökségi joggal és pedig a fiágból elsőszülöttségi rendben a habsburgi ház ausztriai és spanyolországi ágaiból legyenek és következzenek. Ez volt a legelső, mely hazánkban az örökösödési rendet fiágon, ágazatilag az elsőszülöttségi sorozatban — tehát még a nőág kizártával megalapitotta. És ez létesittetett az 1687. 2. és 3. t. cikkekben.

E czikkelyek nagy jelentősége folytán közöljük azokat egész terjedelmükben:

Az 1687 : 2. cikk. A jelenben uralkodó császári apostoli királyi felség férfiágú elsőszülöttei Magyarország és kapcsolt részeiben természetes és örökös királyoknak nyilvánittatnak.

Minthogy Ő császári királyi Felségének győztes és dicső fegyverei által a kereszténynév kegyetlen ellensége a Török, gyakori átalános véres csatákban megtöretett, és Isten segedelmével azoknak naponkint megujúló nyakas megtámadásai megszüntettek és ő jármából, melynek igája alatt eddig az egész nemzet nem csekély kárával oly hosszú idő óta nyögött, ezen ország leghirnevesebb erősségei s ezek közt a hajdan legvirágzóbb királyi fénylak Buda vára is mint az egész ország védbástyája annak legfőbb részével kiszabaditva ezen kedves hazánk felszabaditására ezen s több más fent elősorolt áldozatokat hozni kegyeskedett.

1-ör. Ezeknek hálás emlékeül és örök idökig tartó köszönetéül

az emlitett ország és kapcsolt részek Karai és Rendei nyilvánitják: hogy mostantól fogva örök időkig senkit mást, mint a cs. kir. Felsége férfi ágon lévő örököseinek elsőszülöttjét fogják törvényes királyuk s uroknak ismerni (miről már magában az 1542-ik országgyülési törvényben is emlékeznek) és azt mindenkor, valahányszor hasonló király változás, és koronázás előforduland előrebocsáttatván a fentemlitett cikkek okirati elfogadását, az az a királyi biztositást, és az a felett leteendő esküt, azon alakban mint az ősei által letétetett, országgyülésileg ezen Magyarország határai között ünnepélyesen megkoronázandják.

Az 1687 *:* 3. törvénycikk. Fenttisztelt Ő cs. kir. Felsége férfiágú örököseinek magvaszakadtával, az ország trónjára jutandnak a spanyol királyi ág szintén fiágon lévő első szülött örökösei, és csak azok magvaszakadtával lép vissza érvényébe az országos Rendeknek ősi király választhatási joguk és megerősitett szokásuk.

Ha pedig (mitől az isteni jóság örök időkre őrizzen) ugyan fent emlitett Ő cs. kir. Felségének fiörökösei végkép kihalnának, akkor jelen uralkodói örökösödés (hasonlag az elölnyilvánitott módon a királyi megerősités biztositékának és az előbbi szakaszokban érintett okleveles cikkelyek s felettüki eskütétel elfogadásának előbocsátása feltétele alatt) szálljon át Ő Felsége II. Károly spanyol király szintén fiágára, tehát csak azon esetben (mit a kegyelmes Isten távoztasson) ha mind fentirt Ő cs. kir. Felségének, mind pedig Ő Felsége a spanyol királynak fiágú örököseiben magva szakadna — csak is akkor térjen vissza a Karok és Rendek régi és ősi új király választási és koronázási joguk és megerősitett szokásuk.

2. *Az u. n. Sanctio Pragmatica az* 1723. 2. *s* 3. *törvénycikkelyek alapján.*

A fentidézett 1687-ki törvénycikkek először szabályozák a magyar királyság örökösödési rendjét, azonban csak a fiágon — a leányág kizártával.

Miután III. Károly a nem magyar országaiban 1715-ben az u. n. Sanctio Pragmatica által a leányágra is kiterjeszté az örökösödési rendet, az 1723-i országgyülésünkön az ország rendjei azon

Sanctio Pragmaticát hazánkra nézve is elfogadták, és törvénybe az igtatták, mi által az jogérvényre emeltetett.

Ezen Sanctio Pragmatica szerint előbb III. Károlynak, azu tán I. Józsefnek s végre I. Lipót leányainak utódjai hivatvák az örökösödésre, a már megalapitott első szülöttség rend szerint.

Tehát áganként az első szülöttek és pedig mindenek előtt fiörökösök hivatvák a fejedel mi székre. Mert habár a leányágak, a az a leányok utódjai jogosittattak is fel az örökösödésre, közöttük még is mindig elsöbbségük van a fi-nemzedéknek.

És a nemzet szabad királyválasztási joga csak az érintett 3 leányág összes utódjainak kihaltával fog ismét életbe lépni.

Ugy hogy mint u. ezen évi or. gyülés l. t. cz. 4. §-sa kimondja, az, ki az ausztriai családban megalapitott első szülöttségi rend szerint a fentebbiek értelmében az ausztriai örökös tartományok örököse leend, az ugyanazon örökösödési joggal Magyarországnak és szintén feloszthatatlanul ahhoz tartozó részeknek is kétségbevonhatlan királya leend.

Nagy fontosságu, mikép ő Felsége a 3. cikkelyben különösen megerősiti és megtartandóknak nyilvánitja az ország s részei rendjeinek minden jogaikat, szabadságukat, kiváltságaikat, mentességeiket, előjogaikat, hozott törvényeiket s megerősitett szokásaikat, valamint hogy utódjai is, magyar királyokul megkoronázandók levén, azoknak fentartására s megőrzésére szintén köteleztetnek.

1723-ik I. törvénycikk. — Ő császári királyi Felségének legkegyelmesebb s valóban atyai hajlamát a jelen országgyülésre összehivott és soha nem tapasztalt ily feles számmal megjelent Magyarország s kapcsolt részeinek összes Karai és RR. iránt, és ezek fenmaradására, és az ország s kapcsolt részei közjava gyarapitására, valamint azoknak minden esetben, még az idegen megtámadás ellenében is a többi szomszéd országok és örökös tartományokkal való egyesülésük szilárditására és a belbéke és egyetértés fentartására célzó gondjait és törekvéseit, ugyan Ő cs. kir. Felségének ezen Magyarország s kapcsolt részei Karai és Rendeihez intézett kegyelmes királyi meghivó levelciből s a legujabb királyi előterjesztvé-

nyekből (propositiokból) is alázatos és jobbágyi hódolatos buzgalommal az országos Karok és Rendek megértvén, ezen iránuk legkegyelmesben tanusitott atyai hajlama és kegyelméért, és hogy ellent nem állván mind a Romai szent birodalom sőt egész Europa békéjét érdeklő számtalan nagyszerü gondjai — hü alattvalói közé jönni és azokat legmagasabb előttük legkiválóbb tiszteletü személyével atyailag megörvendeztetni, és itt legelőször is s mindenek előtt a hű Karok és Rendek minden abbeli legalázatosabb kérelme előre bocsátása nélkül, csupán azok iránti tiszta atyai indulatának ösztönéből az örökös Magyarországa, kapcsolt részek s azokhoz tartozó minden egyéb országok s tartományok összes Karai és Rendeinek minden oklevéllel biztositott, mint minden egyéb más jogaikban, szabadságaikban, szabadalmaikban, mentességeikben, szokásaikban, kiváltságaikban, és törvényeikben, melyek ez ideig engedtettek s alkottattak, s a jelen országgyülés alatt s jövőben hozatni fognak fentartását ajánlani, és azokat s azok mindegyikét legkegyelmesebben megerősiteni méltóztatott volna, legalázatosabb és mennyire telhetik legmélyebb köszönetet nyilvánitnak Ő császári királyi Felségének azon okból is;

1. §. Hogy az Ő felséges ausztriai házának nőágát is, annak és az attól származott minden utódainak magvaszakadtáig a magyar királyi szent koronára és azon sz. koronához tartozó részek, tartományok s országokban az ország s kapcsolt részei Karai és Rendei szabad akaratu szavazattal kikiáltották és ugyan azon KK. és RR-nek Ő cs. kir. apostoli Felségéhez Bécsbe intézett fényes küldöttsége által meghivták;

2. §. És ezen ajánlatot valamint kegyesen szives készséggel és hálás indulattal fogadván, a hü Karok és Rendek szives és üdvös kivánalmait nem csak elfogadni méltóztatott;

3. §. Hanem a magyar sz. korona és a hozzá kapcsolt Részek, Országok s Tartományokban az örökösödést, épen oly elsőszülöttségi renddel, mint a fiágnál, azon szabályok szerint, melyek ő császári királyi Felségének más többi Németországban vagy azon kivül fekvő örökös tartományaiban s országaiban általa már megalapittatott, kihirdetett, megerősitett és elfogadtatott, elválaszthatlanúl, az

ugyan azon ág fokozatainak egyenlősége mellett, a fiág elsőségének tekintetbe vételével, irányosan fentartatni és megerősittetni akarná.

4. §. Ugy, hogy azon fi vagy nő örököse, ki a felséges ausztriai ház előrebocsátott országai és tartományainak örököse, ugyan azon felséges ausztriai házban bevett s előbb emlitett első szülöttségi rendszabály szerint létezend, az öröködésnek épen oly örökségü jogával mostani és jövőre előfordulható minden esetekben, csalhatatlanul Magyarország s elválaszthatlanul értett minden kapcsolt részei örökös Királyinak is tekintessék és megkoronáztassék.

II. t. cikk. 1. §. Mivel pedig teljesen át is látnák, hogy a Királyok és Fejedelmek, más emberekkel egyenlőn a halálozási sorsnak szintén alávetve vannak, férfias higgadtsággal megfontolván, annyi és oly nagy mind Ő cs. kir. Felsége elődjeinek, dicsőült atyjának Lipótnak és öcscsének Józsefnek Magyarország legdicsőségesebb királyainak, de leginkább a legkegyelmesebben országló Ő cs. kir. apost. Felségének a haza köz javának előmozditása s igy gyarapítására, és hű alattvalói örök üdvére, harc és béke idején végbevitt legdicsőbb tetteit és cselekvényeit, midőn nemcsak ezen örökös Magyarországát és a hozzá kapcsolt részeket, országokat és tartományokat, az előlérintett dicsőséges eldődeitől általvett állapotában megtartotta; hanem a legujabb török háboru alkalmával is, annak legdühösebb támadásai ellenében lelkesen védte, győztes és szerencsés fegyvereivel a hozzá csatolt Országokba és Tartományokba nevének halhatatlan dicsőségére, és az országos Karok és Rendeknek és az ország magán honpolgárainak tartós biztositására kiterjesztette ugy, hogy az jövőre minden időben és minden, mind külső megtámadások, mind belső viszályok és veszedelmektől megóvassék, söt folytonos békességben és őszinte lelki egyességben, minden, még kül erőszak ellen is védetve, legszerencsésebben fen állhasson.

2. §. Azon fölül minden könnyen eredni szokott belmozgalmakat és magok az ország Karai és Rendei előtt régtől fogva legjobban ismert Trónüresedés (interregnum) alkalmával feltünni szokott roszakat szorgosan eltávolitani kivánván;

3. §. Őseik dicséretes példái által lelkesittetve;

4. §. És magokat Ő cs. kir. Felsége legkegyelmesebb urok iránt hálásoknak és hiveknek kimutatni akarván;

5. §. Ő cs. kir. Felsége fiágának magvaszakadtával (mely magszakadást az Isten legkegyelmesebben eltávoztatni méltóztassék) az öröködési jogot Magyarországban, és szent koronájára nézve, és az ahhoz tartozó részekben, tartományok és országokban melyek már isten segedelmével visszafoglaltattak, és jövőben visszafoglaltatandnak, a felséges ausztriaiház nőivadékaira is kiterjesztik és pedig első helyen a most dicsőségesen uralkodó Ő cs. kir. felségének;

6. §. Azután annak magvaszakadtával a dicső néhai Józsefnek; és

7. §. Ezeknek is kihaltával, néhai dicsőült Lipótnak, Császárok s Magyar királyoknak ágyékiból leszármazott utódjainak s azok törvényes római katholika hitü mindkét nembeli örököseinek ausztriai Főhercegeknek, a most uralkodó Ő császári királyi Felsége által minden más országaiban és mind Németországban mind pedig azon kivül fekvő örökös tartományaiban megállapitott első szülötti fent emlitett jog és renddel, eloszthatlanul és elválaszthatlanul, egyenkint és együtt, Magyarországgal s hozzá kapcsolt részeivel, országok és tartományokkal örökösen birtoklandó uralkodással és kormányzással átadatják;

8. §. És az emlitett örökösödést elfogadják.

9. §. És ily módon ugyan azon a felséges ausztriai házba bevett és elismert nőági örökösödést (kiterjesztvén azokra most s akkorra az 1687-ik 2. és 3-ik és hasonlóul az 1715-ik 2. és 3-ik t. cikkeket) a fent mondott rend szerint megalapitják;

10. §. Ugyan azon felséges háznak elölemlitett nőága előbb érintett módon kijelelt örökösök és ezek mindkét nembeli utódjai felséges ausztriai Főhercegek által, elfogadandónak, megerősitendőnek és az előrebocsátottakban szintén előirt módon Ő cs. kir. Felsége által legkegyelmesebben megerősitett oklevelet és az ország s a hozzá kapcsolt részek, Országok s Tartományok Karai és Rendeinek más előbb érintett szabadságaival és előjogaival az előhozott

törvénycikkek értelmében, jövendőre s minden időkben, a koronázás alkalmával megtartandónak elhatározák.

11. §. És csak az előlmondott nőág tökéletes kihalta után foghat a Karok és Rendeknek a király választása, és koronázása iránti ősrégi megerősült s elfogadott szokása s előjoga életbe lépni.

III. t. c. — Ő cs. kir. Felsége az Ország s ahhoz kapcsolt Részek összes hű Karai és Rendeinek minden, mind okleveles, mint minden más jogait, szabadságait és szabadalmait, mentességeit, elöjogait és alkotott törvényeit s megerősitett szokásait (a jelen országgyülés 2. 3. cikkjei értelmében az 1715. évi 1. 2. 3. t. cz. szertnt az ugyanott foglalt esküforma alapján értvén, kegyelmesen megerősiti és megtartandja; és

1. §. Hasonlóul utódai mint Magyarország és ahhoz kapcsolt részeknek törvényesen megkoronázandó Királyai, az ország és hozzákapcsolt részeinek Karait és Rendeit ugyanazon elöjogaikban s előrebocsátott mentességeik és törvényeikben sérthetetlenül megtartandják;

2. §. Mely törvényeket és jogokat azonkivül Ő cs. kir. Felsége bármily állásu, fokozatu és állapotu alattvalói által megtartatni fogja.

Ezen előzmények után ezennel elkezdjük országgyülési tudósitásainkat.

Az országgyülés egybehivása s előleges képviselői magántanácskozmányok.

A fejedelem a magyar királyság nagyait és képviselőit az 1861-ik év april 2-kára Budán tartandó országgyülésre hivta össze.

Az országgyülésre meghivó királyi levél igy hangzik:

Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai csász. Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velencze és Illyiria királya, Ausztria főhercege stb. Tisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Nagyságos Vitézlő, és

Nemes, Okos és érdemes, kedvelt Hiveink!

Miután Felséges Nagybátyánk, Elsö Ferdinánd Császár, Magyar- és Cseh-országok e néven ötödik királya ő Felségének az

uralkodásróli leköszönése és édes atyánk, Ferencz Károly ő cs. k. Fenségének ehez való utódi jogáróli lemondása következtében a pragmatica sanctio erejénél a birodalmunkbani uralkodásra hivatva, trónra léptünket birodalmunk minden népeinek 1848-ik évi december 2-án tudtára adtuk; m. é. oct. 30-án kiadott elhatározásaink folytán, Magyarország alkotmányos törvényei értelmében leendő királyi fölavatásunkra és ünnepélyes megkoronáztatásunkra, nem különben királyi hitlevelünknek az országos rendek és képviselőknek való átadása végett, továbbá az 1608-iki koronázás előtti 3-ki t. c. értelmében eszközlendő Nádorválasztásra, és a végett, hogy az ország boldogságának nevelésére, és a közjó gyarapitására kivánt többféle nagy fontosságu törvényes intézkedésekről, kedvelt Magyarországunk s a hozzá csatolt részek hiv Rendeivel és Képviselőivel, atyai szivünk kivánata szerint tanácskozhassunk, folyó 1861. évi Szent-György hó 2-ik napjára szabad királyi Buda városunkba közországgyülést rendelőnek, hirdetendőnek, s azt Isten kegyelméből saját személyünkben vezérlendőnek elhatározánk. Mire nézve nektek ezennel komolyan parancsolván, kegyelmesen meghagyjuk, hogy a kirendelt helyre és időre kebletekből 1848-ki évi 5-ik törv. czikk alapján kikirdetett választó rendszabály szerint választandó, és kiküldendő követeket béke s nyugalom szerető, alkalmas férfiakat kifogás nélkül küldeni s igazitani tartozzatok, kik az érintett országgyülésen jelen lenni, s ott a többi Főpap, és Zászlós urakkal, és nevezett Magyarországunk, és az ahhoz csatolt Részek Rendeivel és Képviselőivel kegyelmes szándokunkat, s előterjesztvényeinket, mint egyedül az ország üdvére, fentartására, s felvirágzására irányzottakat bővebben megérteni s azok felett tanácskozni és értekezni kötelességüknek ismerjék. — Hozzátok egyébiránt cs. k. kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában böjtelő hó tizennegyedikén ezer nyolcszáz hatvannegyedik esztendőben.

Ferencz József.

B. Vay Miklós m. k.

Zsedényi Eduárd m. k.

Azonban az országgyülés megnyitása az eleve kitüzött határidőről elnapoltatván a képviselők az időt előleges s tájékoztató magántanácskozásokra használták fel. — April 1-én a Tigris vendéglőben történt tanácskozás eredménye az lőn, hogy miután az országgyülés tartása Buda városába lenne kitűzve, a jelenlevő képviselők oda az 1848-iki törvények értelmében tanácskozásra meg nem jelenhetnek. S e megállapodásukat az országgyülések agg bajnoka az ősz Palóczy László borsodi képviselő és korelnök által az ország birája gr. Apponyi György ő excellentiájának tudomására is jutatták. Ez ügyben az országbiró ő excja táviratilag felirt ő Felségéhez, mire a válasz ugyancsak táviratilag Pestre vissza csakhamar megérkezék. A megérkezett válasz, melyet az országbiró Palóczy László képviselő és korelnök tudomására adott, uj tanácskozmányt igényelvén a képviselők a Tigris vendéglőben apr. 3-kán ujra összejöttek, hol Palóczy László az egybegyült képviselőkkel tudatá ő Felségének az országgyülése megnyitását illető s az országbiróhoz táviratilag intézett e következő válaszát: „Ő Felsége az ország képviselőinek előterjesztett kivánsága következtében, maga részéről is hozzájárul, hogy a királyi palotában történendő megnyitás után a törvényhozó testület azonnal Pesten tartsa és tarthassa gyüléseit. És ezt a megnyitásra nézve kir. biztosul kinevezett országbiró ur a megnyitó beszédben kijelentse. — Ezenkivül az is jelentetett, hogy országbiró ur ő exja van a felső tábla elnökeül kinevezve“. — A képviselők ő Felsége elhatározását tudomásul véve e tárgybani értekezlet megtartását april 4-kére a megyeházában délelőtti tiz órára tüzték ki.

Az előre kitüzött tanácskozmányt a képviselők a megyeházában april 4-kén reggeli 10 órakor Palóczy László elnöklete alatt megtartották. Ez alkalommal Nyári Pál pest megyei követ ugy nyilatkozott, hogy a képviselőház még konstituálva nem lévén az üzenet tekintetében határozat nem keletkezhetik s igy mindenki belátása és tetszése szerint cselekedhetik (az az ha akar mehet Budára az országgyülés megnyitására, vagy el is maradhat a megnyitási ünnepélyről). Ellenben Deák Ferenc pest belvárosi képviselő oda nyilatkozott: hogy nem arról levén szó, hogy az országgyülés Pes-

ten vagy Budán nyitassék-e meg, hanem, hogy megnyitassék-e, vagy pedig meggátolás által megfosztassunk-e az alkalomtól az országgyülésen mentül elébb előadhatni kivánatainkat, sérelmeinket, megjelölni a nemzetiségek irányábani állásunkat: hazafiui kötelességének tartja az országgyülés megnyitását lehetővé tenni s ő, h a m a g a i s, jelen leend a királyi palotában történendő megnyitáson. Ez alkalommal gr. Teleki László pest megyei képviselő kijelenté, hogy ő nem menend Budára — s e véleményben vala a képviselők legtöbbje. — Erre a korelnök fölkéretett, hogy a megnyitási ünnepély után hivja össze tanácskozmányra a képviselőházat, mely tanácskozmány az első rendes ülés napját határozandja meg.

Az országgyülés megnyitása

1861. april 6-kán.

A nemzet gyülése april 6-kán nyittatott meg.

A pesti lánchid-főtől kezdve a budai várpalotáig roppant néptömeg állott két sorban, mely — különösen Budán — a pompás fogatokban érkező nevezetes személyeket dörgő éljennel üdvözölte.

Délelőtt 11 órakor volt a királyi várkápolnában az ünnepélyes „Veni Sancte“ melynél bibornok herczegprimás Scitovszky János ő eminentiája személyesen celebrált.

A bevégzett isteni tisztelet után megnyiltak az előcsarnokokban várakozó urak előtt a királyi trónterem szárnyajtai, s ragyogó ékszerekkel, még ragyogóbb arcokkal láttuk belépni a haza főrangu zászlósait, az Almássy, Batthyányi, Károlyi, Zichy, Dessewffy, Eszterházy, Pejachewich s másokat, valamint az egyháziak közől Scitovszky, Bartakovics, Lonovics és Kunszt érsekek, Peitler, Szenczy, Haynald, Haas és Gaganecz püspököket.

Az országgyülés megnyitásával megbizott országbiró Apponyi gróf ő excellentiáját szünni nem akaró éljen üdvözölte. Ő excellentiája a terem közepén levő trónmenyezet előtt, — melyen valamint átalában az egész teremben, nemcsak nekünk, de még a külföldiek-

nek is feltünt az ország cimerének és szineinek teljes hiánya — megállván, néhány rövid, de velős szóval üdvözlé a számosan egybegyült felsőházi, de valóban gyéren képviselt alsóházi tagokat.

Azután az országgyülés megnyitására vonatkozó e következő királyi leirat olvastatott el:

ELSŐ FERENCZ JÓZSEF,

Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence- és Illiria királya, Ausztria Főhercege. Hiv Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az általunk 1861-ki aprilis 2-kán szab. kir. Buda városunkba összehivott országgyülésén egybegyülvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt Hiveink! Miután azon óhajtásunk teljesedésében, miszerint hiv Magyarországunknak f. é. april 2-kán egybehivott országgyülését személyesen megnyitni, s királyi személyünkben vezérelni szándékoztunk, jelenleg akadályozva vagyunk, ezennel legkegyelmesebben tudósitjuk Hüségtöket, miként a jelen országgyülésnek legfelsőbb királyi nevünkben megnyitásával, őszintén kedvelt Hivünket, tekintetes és nságos nagyapponyi gr. Apponyi György belső titkos tanácsosunkat, és Magyarországunk biráját, mint egyenesen e végre meghatalmazott kir. biztosunkat biztuk meg, ki is Hüségtöknek az 1848-ik évben december 2-án Ollmütz városában kelt azon lemondó levelet, mely által Felséges nagybátyánk ELSŐ FERDINÁND Császár, Magyar- és Csehországban e néven ötödik király, trónroli lelépését és Fenséges Atyánk Ferencz Károly cs. kir. főhg a trónhozi jogáról való lemondását ünnepélyesen nyilvánitották, törvénybe-igtatás végett hiteles forditás s másolatban átadandja, s egyszersmind az 1724-ki első és második törvénycikkekben foglalt pragmatica sanctio céljainak biztositása iránti kegyelmes királyi szándékunkat külön meghagyásunkhoz képest nyilvánitandja, hogy e szerint a Mi, s Hüségtök köz-

megegyezésével szerkezendő királyi hitlevél megállapitása után, Magyarországunk ősi alkotmánya értelmébeni királyi fölavattatásunk, s ünnepélyes megkoronáztatásunk végett, hű körötökben megjelenve, ezen országgyülést királyi előadásaink átadása mellett, személyesen vezérelhessük.

Bizván a mennyei Felség kegyelmében és hű magyar nemzetünk hódolatos ragaszkodásában, hogy kis idő mulva teljesülve láthatandjuk ezen őszinte élénk óhajtásunkat — királyi személyünknek mikénti ünnepélyes fogadtatása iránt, a mai napról kelt s Hűségtöknek nevezett királyi biztosunk által kézbesitendő külön utasitó rendeletünk a bevett szokás szerint intézkedik. Hozzátok egyébiránt császári királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, Szent-György hava első napján 1861-ik évben.

Ferencz József m. k.

B. Vay Miklós m. k.

Zsedényi Eduárd m. k.

Ennek megtörténtével az országbiró ő excellentiája megnyitó beszéde következett, mely igy hangzik:

Felséges urunk, beváltva mult évi mindszenthava 20-án adott királyi szavát, az egybegyült törvényhozó testnek bizalomteljes üdvözletét jelenti ki általam. Teszi ezt azon meggyőződésben és erős hitben, hogy nincsen előitélet, nincsen félreértés, és nincsen akadály, melyet őszinteség, férfias és kölcsönös jóakarat legyőzni képes ne volna.

Midőn Felséges urunk a komoly idők szülte sulyos gondjai között, reményeit az országgyülésének megtartásába helyezé, midőn e hív és lovagias nemzet Rendei és képviselőinek közreműködésétől várta atyai szivét sujtó aggályainak megszüntetését, a bonyolult viszonyoknak kiegyenlitését, és a létező nehézségek szerencsés megoldását: akkor a nemzetnek alkotmányos érzetével, és hazafiui lelkületének legélénkebb kivánatával találkozott; de találkozni fog

szintugy azon nemes indulatával is, mely a nemzetet jellemzi, mely annak történeti sajátja.

Mélyen érzi Felséges urunk, hogy a lefolyt viszontagságos idők emlékei, ha szeretett Magyarországában aggasztják a kedélyeket, egyszersmind Ő Felsége atyai keblén is fájdalmas sebeket ejtettek, és tudja, hogy egyedül kölcsönös jogtisztelet és viszonyos érdekméltánylat létesithetik az egyetértést, bizodalmat, őszinte békülést és hogy csak ezek hozhatják meg ama fájdalmakra az enyhületet, és tehetik le egyszersmind alapját a jobb és megnyugtatóbb jövőnek.

Felséges urunk összehiva a törvényhozó testet, hogy vele az ország alkotmányos állapotainak visszaállitása, biztositása, a viszonyok igényeihez leendő idomitása, a tapasztalás tanuságaihoz mért tökéletesitése iránt tanácskozhassék, — tette ezt különösen azért, hogy ezen ország első nagy királyának szent koronájával ősi szertartások szerint magát felavattassa — miután Felséges nagybátyja Ő cs. k. Apostoli Felsége V. Ferdinándnak a trónról történt lelépte, és Fenséges édes atyjának cs. k. Főherczeg Ferencz Károlynak az uralkodáshozi jogáról való lemondásával, az összes birodalom és igy Magyarország és az ahhoz kapcsolt részek fölötti uralkodás is Felséges urunkra szállott, mely cselekvényekről szóló okmány az ország Rendei és képviselőivel egyuttal közöltetik, és hogy ezt megelőzőleg kir. hitlevele kiadásával, Isten és világ előtt mondandó esküfogadással, szeretett Magyarországa és a hozzá kapcsolt részeknek királyi kötelme hű teljesitését, magának pedig a magyar nemzet hű ragaszkodását minden időkre biztositsa.

Ezen legmagasabb szándékoktól áthatva lévén Felséges urunk, annál készebb a nemzet jogszerü igényeinek eleget tenni, mert hinni akarja azt, hogy épen azon elveknél fogva, melyek az országnak alkotmányos intézvényei iránti ragaszkodását a kegyelet legmagasabb fokára emelik, a nemzet ép ugy tudandja a fejedelmi jogoknak és tekintélynek épségét és sérthetlenségét, az állam fönmaradásának és jólétének eme nélkülözhetlen feltételeit szentül fentartani, valamint ennek irányában az őseitől öröklött hivségnek, a birodalom egyes részei között fennálló százados kötelék irányában pedig az őszinte méltánylatnak, kétségtelen jeleit adni.

Felséges urunk abban látja legszentebb fejedelmi feladását, hogy uralkodói jogainak biztositása mellett, országaira és népeire egyaránt áraszsza ki a mindnyájukra kiterjesztett alkatmányos életnek áldásos eredményeit, és hogy ezen viszonyban találják fel mindnyájan, nemcsak saját létüknek biztositékát, hanem az egész állam boldogabb jövendőjének kezességét és eszközét ebben őrizzék és ápolják.

Felséges urunk a birodalom öszvegét képező országok között azon százados kapcsolat fenntartása és szilárditása céljából, mely az uralkodó Ház közösségén alapulva, és a pragmatica sanctio által biztositva, ugy a külveszélyek elháritása, mint a jótékony belfejlődés előmozditása legbiztosabb eszközének bizonyult, és a melynek kölcsönös egyetértés alapjáni fenntartását ugy a legmagasb uralkodó Ház, mint az annak uralma alatt élő népek összegének érdekei követelik: multév mindszenthó 20-kán kibocsájtott diplomájában kijelelte ugyan azon elveket, melyek a pragmatica sanctio céljainak ezen biztositásához, az annak megalapitása óta megváltozott viszonyokra tekintve, mind Magyarországában, mind birodalma egyéb részeiben vezethetnek; azonban érzi Felséges urunk, hogy ezen viszonyok végleges alkotmányos rendezése azon mértékben igér üdvös sikert, a melyben szeretett Magyarországa alkotmányos belállapotával összehangzásba hozatik.

Ezen indokok vezérlették Felséges Urunkat, midőn az érintett évi diplomát kibocsátotta. Ennek célja Magyarországra nézve az alkotmány jótéteményeinek visszaállitása, a többi tartományokra nézve azoknak hasonnemü politikai jogakban leendő részesitése, az egész birodalomra nézve pedig abban áll, mind azon ügyekre és érdekekre, melyek az egész birodalom minden országaival közösek, az alkotmányos országok egyeteme közremunkálását tenni lehetővé.

Noha Ő cs. k. Felségének e részbeni szilárd meggyőződése és uralkodói legmagasb kötelességeinek érzete, és az alkotmányos jogélvezetbe lépő birodalom egyéb részeinek szükségelt megnyugtatása, valamint a közállam anyagi viszonyai által sürgetőleg követelt megállapodása az alkotmányos szerkezeteknek, elkerülhetlenné tevék, miszerint Ő cs. kir. Felsége a mult év mindszenthó 20-án a

népeinek biztositott alkotmányos jogokra nézve adott fejedelmi szavát, a mint a körülmények azt engedék, beváltsa, — nem akarhatta mégis Felséges urunk Magyarország és a hozzákapcsolt részeknek sem saját belügyeit illető törvényszerü illetékességét, és azokra vonatkozó jogait, sem alkotmányos uton gyakorolható ama befolyását a birodalom közös ügyeire kizárni, melyek ezelőtt a többi országok befolyása nélkül, egyedül a fejedelem akarata szerint intéztetvén, Ő Felsége által olyanoknak mondattak ki, melyek ezentul alkotmányos uton és amaz országok képviselőinek részvétével lesznek tárgyalandók és elintézendők.

Ha e szerint az Ő Felsége által elhatározott uralkodási rendszer-változtatás szükséges következésekint, az ez irányban később kibocsátott legmagasb intézkedéseknek a magyarországi törvényhozó test alkotmányos tevékenységének kezdetét meg kelle előznie, — mégis teljes bizalommal hivja fel a törvényhozó testet az ide vonatkozó ügyeknek tárgyalására, és azon módoknak, melyek utján a birodalom megváltozott belhelyzetének következtében, azok végleges rendezése, a magyar alkotmányos állapotokkal öszvehangzásba hozható, megvitatására, és e feletti őszinte nyilatkozatának előadására; és annál inkább óhajtja az ide vonatkozó tárgyalások megindulását, minél szükségesebb, hogy szeretett Magyarországának érdekei magokat az egész birodalom közös ügyét illető tárgyalásoknak már első alkalmával is érvényesithessék. Szivesen adja magát által ezek folytán Felséges urunk azon megnyugtató reménynek, hogy midőn az országos Rendek és képviselők ezen a birodalom békeszerető népeinek egyetemét oly mélyen érdeklő tárgy felett, a trón irányában egész őszinteséggel nyilatkozandnak, szemeik előtt tartandják azon ősök példáját, kik hazájuk alkotmányos jogait az idő és viszonyok szükségeivel megegyeztetni, s kiegyenlitve összekapcsolni tudták. Azon viszonyok, melyek Felséges urunknak most emlitett gondjait oly nagy mértékben vevék igénybe, okozták azt is, hogy midőn szeretett Magyarországának alkotmányos intézvényeit visszaállitani elhatározá, nem látta lehetőnek ezt azonnal s oly mértékben teljesiteni, mint azt atyai szive kivánta volna, — kénytelen lévén az országnak ohajtott kiegészitése tekintetében, a közbejött

események, és a minden népfajokban kifejlődött nemzetiségi és alkotmányos érzelem folytán, minden kényszerités mellőztével a békés és szabadakaratból folyó kiegyenlitésre időt és módot engedni, — kénytelen lévén továbbá az ország törvényei némely rendeleteit, melyek tapasztalás szerint a fejedelmi jogoknak, és a közbirodalmi kapcsolatnak épségben tartására nézve elégséges biztositékot nem nyujtottak, ujabb átvizsgálás után helyt foglalandó további alkotmányos intézkedésig függőben tartani. És épen azért, ismervén az országnak a törvény szentségéhez való ragaszkodását, szem előtt tartván másrészről a létező viszonyoknak kifejlődését, és azokból folyó fejedelmi kötelességeit, mitsem ohajtott Felséges urunk élénkebben, mint azt, hogy legszorgosabb gondjainak mindezen tárgyait szeretett Magyarországának törvényhozó testével bizalomteljesen közölvén, annak buzgó közremunkálásában hathatós támaszt, és alkotmányos nyilatkozataiban megnyugtatást találhasson; valamint őszintén kivánta azt is, hogy alkalma legyen az országban fölnevelni és megszilárditani azon meggyőződést, miszerint Felséges urunk a nemzet üdvös kivánságainak kielégitésében helyezi uralkodói hivatásának legkedvesebb feladatát.

Ezen szándéktól indittatva szivesen járult Felséges urunk azon országosan nyilvánult közkivánathoz, hogy az országgyülési tanácskozások azonnal szabad királyi Pest városába tétetvén által, ottan folytattassanak, és midőn a felebbi két nagyfontosságu ügy feletti tárgyalásokra előlegesen felhivni rendelé Felséges urunk az ország rendeit és képviselőit, fenntartja magának az országos hivatalok betöltése, és egyéb a haza közboldogságának előmozditására irányzott királyi előterjesztményeinek velünk annak idejében leendő közlését.

A felsőház első ülése.

— *April 6-kán.* —

Az országgyülés megnyitása után délután egy órakor a felsőház Pesten első ülésre gyült egybe a Lloydtársulatnak e célra átalakitott teremébe.

Itt az elnöki széket a becsületben és a honfi szenvedései közt megőszült id. gr. Eszterházy Mihály, mint korelnök foglalta el. Ideiglenes jegyzőkül a felsőház legfiatalabb négy tagja u. m. Andrássy Aladár gr., Lónyay Albert, Sztáray és Keglevich István grófok kérettek fel.

Gróf Eszterházy M. korelnök a felsőházi ülést következő beszéddel nyitotta meg :

„Nagyméltóságu felsőház! Midőn törvényes szokás szerint mint legidősb tag, és nmlgtok felkiáltása folytán az elnöki széket elfoglalni szerencsém van, örvendezésemet fejezem ki a fölött, hogy nagyméltóságtokat ismét együtt tisztelhetem; de azon szomoruságot is, mely ellepi szivemet. Nagy örömet érzek a fölött, hogy mindazon urakat, kiket annyiszor volt már szerencsém tisztelni, ismét összegyülve láthatom az ország dolgai fölötti tanácskozás végett. De fájdalommal nélkülözöm itt azon jeleseket, kiket a mostoha sors tőlünk elrabolt. Voltak férfiaink, kik e teremben az alkotmányosság ügyét és az ország javát előmozditották. Ha ezen hazánkfiaitól bennünket csupán a balszerencse fosztott volna meg, nem fájna annyira; de hogy őket azért kellett elvesztenünk, mert a hon iránti szeretetből nagy érdemeket szereztek s a haza oltárára áldozatokat hoztak : az minden hazafi szivnek mélyen fáj. Ezen hazánkfiai emlékét itt fölemliteni azért tartom kötelességnek, mert emlékök iránti tiszteletünket és hazafiui hálánkat kifejezni részemről honfiui hivatásomnak ismerem. Többeket mellőzve csak gr. Batthyány Lajos nevét emlitem fel, a ki szerencsétlenül épen azért áldoztatott fel, mert hazáját szerette. A megdicsőültnek nevét és emlékét fel fogja a hazának a történelem tartani; hagyományos beszéd fogja az ő érdemeit az utókornak átadni, hogy hazafiszeretetén minden ember épüljön és tanuljon, hasonlólag mindazon hazánkfiaihoz, kik a szent haza védelmében vagy elestek, vagy vértanuságot szenvedtek. (Megindulás.) Engedjenek meg nmlgtok, de nem birtam elhallgatni, hogy ezen szomoru érzületnek kifejezést ne adjak."

A korelnök után primás ő emenentiája, ki a terembe léptekor a ház tagjaitól állva s éljenzésekkel fogadtaték, — szólalt föl. „Megvallom — ugymond — hogy szivemből fakadó örömmel szemlélem az

egyesült nemes főrendeket, örömmel afölött, hogy elérkezett azon pillanat, midőn azt, mit 20 éven át folyvást gyakoroltam, 76 éves koromban éltem végszakában ismét teljesithetem. (Éljenzések.)

Itt vannak azon irományok, melyek kezembe nyujtattak a királyi palotában. Azok három rendbeliek; az első az, melyben mindnyájunk által igen-igen tisztelt és szeretett országunk birája, ő nmga királyi biztosnak neveztetik, kire nézve mindnyájan szivünk mélyéből mondjuk hogy Éljen!" (hangos éljenzések.)

Ez irományt szóló inditványa folytán a gyülés felolvasott gyanánt tekintendőnek nyilvánitván, annak fölolvasása elmaradt.

A második iromány még életben levő V. Ferdinand királyunknak s öcsesének Ferenc Károly főhercegnek Ő Felsége a mostani uralkodó javára történt lemondását tárgyazó okiratnak b. Vay Miklós, m. udv. főkancellár által hitelesitett másolata volt, melynek fölolvastatását a gyülés élénk „halljuk" fölkiáltásokkal kivánván, jegyző, Sztáray Antal gróf annak fölolvasásába kezdett, mit azonban békésmegyei föispán, Wenkheim Béla b. következő nyilatkozatával szakitá félbe:

„A háznak elfogadott szabályai azt tartják, hogy midőn a ház korelnöke elnöklete alatt ül egybe, mindenekelőtt a törvény szerint constituálja magát, és csak azután, midőn a rendes elnöknek kineveztetését tárgyazó leirat fölolvastatott, vétethetnek föl egyéb tárgyak. Ennélfogva bátor vagyok kérdezni: valjon ilyen kinevezési legfelsőbb leirat érkezett-e ide? s ha igen, rendén volna azt mindenekelőtt fölolvastatni. (Közhelyeslés.)

Ennek következtében fölolvastatott Ő cs. kir. apostoli Felségének legfelsőbb leirata, melylyel a főtábla elnökeül gróf Apponyi György országbiró, és alelnökül ifjabb Majláth György főtárnokmester neveztetik ki.

E kinevezési okirat e következő:

Első Ferenc József stb.

Hü Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak egyházi s világi főrendei és képviselőinek, kik az általunk 1861.

évi april 2-ára szab. kir. Buda városunkban összehivott országgyülésen egybegyülvék, üdvöt és kegyelmüket.

Kedvelt Hiveink! A főrenditábla elnökségével s tanácskozásai vezérletével őszinte kedvelt hivünket tek. s nagys. nagy-apponyi gr. Apponyi György belső titkos tanácsosunkat és Magyarország biráját; a másod elnökséggel pedig őszintén kedvelt hivünket tek. és nagys. székhelyi gr. Majláth György belső titkos tanácsosunkat és kir. tárnok-mesterünket ezennel legkegyelmesebben megbizzuk.

Hozzátok egyébiránt cs. kir. kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt kir. fővárosunkban Béesben, Ausztriában Sz. György hó 1. napján 1861-dik évben.

Ferenc József.

B. Vay.
Zsedényi.

Az okirat felolvasása éljenzéssel fogadtatott; mire korelnök Eszterházy Mihály gróf következőleg üdvözlé a rendes elnököt:

Ezen felolvasott leirat következtében van szerencsém mint korelnök, igen érdemes rendes elnökünket országbiró ur ő nagyméltóságát üdvözölni, és arra kérni, hogy e helyet, melyet ő nagyméltóságának örömmel átengedek, elfoglalni méltóztassék."

Korelnök az alelnöki székről lélépvén, ezt országbiró ő nagyméltósága foglalá el, zajos éljenzések között, s ekkép szólott:

Gróf Apponyi György: „Midőn Ő Felsége legfelsőbb elhatározása következtében az elnöki széket elfoglalom, mindenekelőtt mély hálámat kell kijelentenem Ő cs. kir. apostoli Felsége irányában azon véghetlen kitüntetésért, melyre méltatni kegyeskedett, midőn egy oly testület élére állit, mely nemcsak őseink halhatatlan érdemeit képviseli, hanem azonkivül megértve a kor igényeit, a nemzet minden osztályával, hazánk szent ügyére nézve egy szivet s egy lelket képez. (Tetszés.) — Elfoglalom e széket azon kötelesség érzetében, mely a nm. táblát szintugy, mint valamennyi hazánkfiait lelkesiti; e válságos időkben érezvén mindnyáján a jelen országgyülés végtelen fontosságát és szent hivatását, mely mindnyájánkat egyformán kötelez.

Egész bizalmamat helyezem feladatom teljesitésébe, a nmélt. tábla részéről irántam tanusitandó kegyes közremüködésébe, s részemről mindent el fogok követni, a mi nemcsak azon kötelességemnek teljesitésére, hanem azonkivül azon célnak elérésére vezet, mely elénk szabva van, s mely mindnyájunk szivét elfoglalja. (Tetszés.) Ezen rövid nyilatkozatom után, azon törvényes gyakorlatnál fogva, mely a nmélt. tábla müködését szabályozza, kivánom mindenekelőtt a tanácskozás folyamát megkezdeni s bátor vagyok figyelmeztetni, hogy ezen testületnek tökéletes alakitásához azonnal hozzá kellene fogni, valamint azon intézkedésekhez, melyek a ház rendszabályainak 5-ik §-ban foglaltatnak. El levén t. i. általam foglalva az elnöki szék, az első, mit ezen szabály rendel az, hogy a ház titkos szavazás utján 4 jegyzőt válaszszon (felolvassa az 5. §.)

Mindenekelőtt tehát a 4 jegyző választásához kell fognunk, mennyiben az nélkülözhetetlen a ház kiegészitéséhez. (Közhelyeslés.)

Az éljenzéssel kisért beszéd után :

Lonovics József érsek és hétszemélynök e következő inditványt tevé : Miután külföldön is szokásban van, de nálunk 1848-ban is megtörtént, hogy elfoglalván a ház rendes elnöke elnöki székét, a korelnöknek, bármily rövid ideig tartott is elnöksége, a ház köszönete, jegyzőkönyvileg fejeztessék ki, bátor vagyok igen tisztelt korelnökünk irányában azt javasolni, hogy ez történjék meg. (Közhelyeslés.)

Ezután a négy jegyző választása történt meg titkos szavazattal.

Megválasztattak : Gozsdu Manó krassói főispán 133, Sztankovánszky tolnai főispán 126, Orczy Béla báró 134, s Károlyi Gyula gr. 119 szavazattal.

Sztankovánszky főispán, többszöri ellenvetései dacára, kénytelen volt a gyülés élénken nyilvánuló kivánatainak megfelelőleg a jegyzőséget elfogadni.

Ezután gr. Zichy Károly emelt szót :

Gróf Zichy Károly: Méltóságos fő RR. Ezen teremnek küszöbén átlépvén, buzog szivem az örömtől, hogy azon ösvényt el-

értem, mely alkotmányunkhoz ismét visszavezet. Azon alkotmányunk minden jogát keresvén, s meggyőződve levén, hogy azon mélt. fő RR., kiknek nagyobb részével szerencsém volt már az esztergami értekezletben lenni, kiknek az 1847—48-diki törvények iránti ragaszkodását tapasztalni, alkotmányos hitvallásnkat megismerni alkalmam volt, velem együtt nélkülözni fogják azt, hogy azon legkegyelmesebb leiratban, melyben nmgu elnök ur, mint ezen országgyülésnél kir. biztos, nemkülönben a mi táblánk elnökévé, valamint nagyméltóságu tárnokmester ur alelnökévé van kinevezve, a magyar minisztérium, vagy egy magyar miniszternek ellenjegyzése hiányzik. Határtalan exclátok iránti tiszteletünk; tiszteljük, becsüljük, mert már excellentiád nem rég Bécsben a „birodalmi tanács" neve alatt tartatott gyülekezetben és tanácskozmányban hazánknak jogait, alkotmányát, ámbár nem mint képviselőnk, férfiasan védelmezte, nyilt szivü szólásszabadsággal előadta, és ezzel minden ottlevő tagnak is tiszteletét megnyerte. Emellett fogja excellentiád, habár a kinevezés ellen forma tekintetében kifogást, óvást teszek, köszönetemet, hogy e sulyos állást elfogadni kész volt; fogadják mindazon érdemes urak is, kik a legnagyobb válság idejében a főispáni hivatalokat elvállalták és azáltal Ő Felségét az alkotmányos térre visszavezetni segitették, és kezet nyujtottak, hogy az elhagyott törvényes tért ismét megtalálhassuk.

De bátor vagyok excádat megkérni, hogy a magyar minisztérium elmaradt ellenjegyzését hathatós közbenjárása által Ő Felségétől kieszközölni és egyátalában minden jövendő kinevezésnél a magyar miniszternek aláirását megnyerni iparkodjék; egy szóval, hogy a magyar minisztériumnak minélelőbbi visszahelyeztetését hazánk javára kieszközölni méltóztassék. (Helyeslés.)

Gr. Cziráky Antal fejérmegyei főispán: Midőn e hazafiui érzelem sugallta előadást hallottuk, lehetlen hogy részünkről — kik a fejedelmi bizalomnak engedve, engedtünk egyszersmind azon bizalomnak is, melylyel kinevezéseink a megyékben találkoztak, — ez alkalommal azon kijelentést ne tegyük, hogy mi főispánok e tekintetben egyformán érezttük, mikép kineveztetésünkben azon — a törvény által rendelt — kellékek hiányoztak; de mindamellett te-

kintve a haza szent ügyét és a helyzet nehézségeit polgári kötelességünknek tartottuk, kineveztetéseinket elfogadni, azon hitben, hogy azon törvényes kellékeknek rövid idö mulva elég fog tétetni. Pártolom gr. Zichy Károly úr előadását. (Felkiáltás : Mindnyájan.)

Ragályi Károly tornai főispán. E teremben nincs tag, ki mélyen ne érezné mindazon sebeket, melyek alkotmányunkon a lefolyt keserü 12 év alatt ejtettek; de épen azért, mert végtelen fájlaljuk, épen azért, mert azokat orvosolni minélelőbb akarjuk, még pedig ugy, mint az a nemzet képviselőihez, törvényhozóihoz illik azt gyökeresen és nem per excerpta kell tennünk. Ha van valami drága a nemzet életében, bizonyosan legdrágább az idő, és legbecsesb az ép az országgyülés folyama alatt, melyre függesztve van az ország figyelme. Én oly fontosaknak, oly nagyszerüeknek tartom azon tárgyakat, melyeket az elöttem szólók érintettek, miként távolról sem akarnám, azokat igy megelőzve tárgyaltatni. Minél fontosabb valamely tárgy, annál komolyabb, annál higgadtabb megfontolást kiván. — Kérdem, meg van-e alakulva a ház a törvényszabta szabályok szerint? — ugy-e bár nincsen. — Lehet-e jogosan intézkedni és sérelmeket orvosolni, hol maga a testület megalakulva, kiegészitve nincsen? — azt tartom, nem lehet. — Megkezdettük a törvényszabta módon megválasztani azon férfiakat, kik majdan igazolni fogják, hogy itt vannak-e azok, kiket meg kellett volna a törvény értelmében hini, és ha nincsenek itt, jelentsék magukat, hogy törvényszabta módon nyerjenek szavazatot. Be kell ezt várnunk, addig gyökeresen nem intézkedhetünk, és minélinkább akarjuk fölemliteni sérelmeinket, ha azt igy mintegy rohammal tesszük, nem pedig azon az uton, melyet a törvény elénkbe szab, méltóztassanak elhinni, a véghetlen becses időt vesztegetjük, és iszonyu felelősség fog ránk nehezedni; méltán megvárván tölünk a közvélemény, hogy a törvényszabta uton haladjunk, és elhirtelenkedéssel ne vesztegessük az időt anélkül, hogy célt érnénk vele. — Várjuk tehát be a tábla megalakulását, és akkor, ha az megtörtént, első teendőnk lesz nyilvánitani a képviselő-háznak, hogy e tábla meg van alakulva, és egyszersmind illő és méltányos, hogy a kezünkbe adott iratokat adjuk át a kép-

viselő-háznak, hogy felettök tanácskozhassanak. Igy meg fog az országgyülés folyama kezdődni, jelenleg pedig, mielőtt más tárgyhoz fognánk, mielőtt meg lett a ház alakulva, feladatunk akár comitékban, akár összes tanácskozásokban hozzálátni a koronázási hitlevél formájához, és ott mondjuk meg mindazt, mit megmondani szükségesnek tartunk, s igyekeznünk kell azon alkalommal biztositani mindazt, mit Magyarország függetlensége, és önállása, jövő boldogsága és szabadsága igényel s követel, addig pedig legyen béketürelmünk.

Gr. Pálffy József pozsonyi örökös főispán. Elvileg egyetértek az előttem szólóval, hogy t. i. mindenekelőtt keresztül kell esnünk a verificátion, és azután szóljunk csak egyéb tárgyakhoz.

Tarnóczy Kázmér barsi főispán. Igen sajnálom, hogy nem lehetek egy véleményben Ragályi főispán urral; de, midőn egy nemes ember, kinek a felső táblánál sem ülése, sem szavazata nincsen, midőn azok közől, kik nem mint született magnások, hanem mint főispánok léptek a ház hivatalnokai közé, először szólal föl e teremben, elérkezettnek hiszem azon pillanatot, melyben ezen hivatal elvállalásáról számot adni tartozunk. És midőn gróf Cziráky Antal főispán ur nevünkben is azon megjegyzést tette, miszerint mindnyájan azon nézetben vagyunk, hogy kineveztetésünkre nézve törvényesség tekintetében csakugyan sok kivánni való volna, s hogy csupán csak hazafiui érzelem birt hivatalaink elvállalására, mely elhitette velünk, hogy midőn azon lépést teszszük, a törvényesség terén tovább haladva, nemzetünket oda fogjuk vinni, hogy végre a törvényes tért egészen elfoglalni képes legyen: azt hiszem, jól volt megválasztva a pillanat annak nyilvánitására, hogy igen is átlátjuk interimális állásunkat, és hogy valamint egyrészről fájdalommal magunk magunkról mondani kénytelenek vagyunk, hogy törvényességünk minden oldalról föl nem tartható, ugy másrészről csak azon öntudat, hogy a haza iránti kötelességünk kivánja, birt kineveztetéseink elfogadására. Nem kivánom egyébiránt tartóztatni a tanácskozás folyamát, és röviden csak azzal végzem előadásomat, miszerint azzal, ha az itt történt egyszerü nyilatkozathoz mindnyájan csatlakozunk, ugy gondolom, nem lopunk időt a háztól.

Ragályi Károly, tornai főispán. Csupán igazolásomul vagyok kénytelen még egyszer fölszólalni. Távolról sem volt célom, a főispáni kineveztetések törvényszerüségét pártolni; azt hiszem, hogy e tekintetben mindnyájan a közügy érdekében áldozatot hoztunk; jól tudván, hogy bün lett volna nem menteni meg a hont azon tisztviselőktől, kiket már ugy sem birt többé táplálni; és tudjuk, hogy a megyék szervezete nem léphetett másképép életbe, minthа a nemzetnek visszaadatik a municipalis élet és ezáltal azon erős hatalom, mely őt jogszerüleg megilleti; én egy percig sem védelmeztem az elmulasztott formatörvényességet, de mégis azon óvást épen az ország és megyék érdekében, nem tartom célszerünek, és kimondom, ne vigyük ezen tárgyat annyira, hogy miután a törvényes formák kényszerüségből elmulasztattak, az eljárások is törvényteleneknek tekintessenek; mert akkor minden megyének tisztviselője is törvénytelen volna Magyarországban. Ez igen kényes dolog; ne bántsuk azt, mert messze vezetne; és anélkül, hogy sebeket orvosolnánk, fölzaklatnók a kedélyeket és a bizalom, mely renditlhetlenül áll a megyei tisztviselők irányában, meg volna ingatva; ez pedig senkinek sem lehet célja. Ennyivel tartoztam igazolásomul.

Báró Prónay Gábor. Csak azért szólalok fel, mert Tornamegye főispánja azt hozta fel, hogy nincsen ideje per excerpta sérelmekről szólani. — Én m. gróf Zichy Károly ur bölcs inditványát ugy fogtam fel, hogy akkor, midőn 11 gyászos év után az egész ország kiindulási pontul egyedül csak az 1848-diki törvényeket kanonizálja, midőn egyedül csak az 1848-ki jogalapot véli törvényesnek, és azt életbeléptetni is akarja gyakorlatilag, önként következik, hogy ha az 1848-ki törvények egyes pontjaiból valami mellőztetik, ez azon törvények iránt mindenesetre sérelmet képez; — tudjuk pedig, hogy az 1848-ki 3-ik törvénycikk azt rendeli, hogy Ő Felsége a végrehajtó hatalmat csak a felelős magyar miniszterium által gyakorolhatja; tudjuk, hogy épen az idézett cikkben az is van, hogy minden kineveztetésnek a felelős miniszter aláirásával kell történnie; s igy miként m. Zichy K. gróf inditványát megtette, — előrebocsátván legnagyobb tiszteletem kifejezését, melylyel elnök ő nmltga iránt viseltetem, kinek érdemeit, melyeket Zichy K. gr. ő mltga

is tolmácsolt, minden magyar elismeri; — én is morális kötelességünknek tartom a törvénynek minden betüjéhez ragaszkodni, különösen akkor, midőn alakuló félben vagyunk, midőn az 1848-ki alapon kell megalakulnunk. (Tetszés.) A ház oekonomiájához tartozónak vélem, hogy akkor, midön a ház elnöksége Ő Felsége által kineveztetik, e kinevezés azonban a magyar felelős miniszterium által aláirva nincsen, és ezáltal a törvényen sérelem történt, itt az ideje, az elnökség iránti tiszteletünk kifejezése mellett, hogy egyszersmind óvásunkat iktassuk most a jegyzőkönyvbe, fentartván a sérelmeknek annak idején egész kiterjedésbeni tárgyalását. (Helyes.) Egyébiránt hosszu beszéddel nem kivánván untatni a nmlt. táblát, egyszerüen nyilvánitom, hogy gr. Zichy Károly ur inditványát egész kiterjedésében pártolom. (Helyes.)

B. Wenkheim Béla békési főispán. Az előttem szólók felszólalásait olyaknak nem tartom, hogy azok következtében határozat hozattassék, hanem azokat csak oly nyilatkozatoknak tekintem, melyekre nézve a tárgyalás annak idejében ex asse fog bekövetkezni; jelenleg pedig első teendőnknek tartom, a verificationalis választmány tagjainak megválasztásához fogni.

Elnök: A nmltgu főtábla az eddig mondottakat csak egy szerü nyilatkozatoknak vette, melyek cs ak azért tétettek, mivel a szólók a mutatkozó alkalmat nem akarták elmulasztani, melyeknek azonban a jegyzőkönyvben nyoma lesz. S miután a ház szabályai szerint első teendők, hogy a ház törvényszerü megalakulását eszközöljük, azért miclőtt további tanácskozásokba bocsátkoznánk, mindenekelőtt a verificationalis bizottmány tagjainak megválasztásához kell fognunk.

Ennek folytán az igazolási bizottmány választása kezdetett meg.

Mig a szavazatok megolvastattak, addig az elnök inditványa folytán a fönnemlitett lemondási okmányok felolvasása folytattatott.

E lemondási okmányok szövege e következő:

A szentséges Szentháromság nevében.

Ezer nyolcszáz negyvennyolcadik évi karácson havának má-

sodik napján Ő cs. kir. Felsége dicsőségesen uralkodó Első Ferdinánd parancsára, Olmütz királyi fővárosban, az érseki palota koronázótermében, a felséges ausztriai háznak az emlitett királyi fővárosban jelenlevő tagjai, jelesen

Fenséges Ferencz Károly Főherceg és Fenséges Zsófia Főhercegnő;

Fenséges Ferencz József Főherceg;

Fenséges Ferdinand Miksa, Károly, Károly Ferdinand Károly Vilmos és József Főhercegek;

Fenséges özvegy Mária Dorottya Főhercegnő;

Fenséges Erzsébet Főhercegnő és férje Fenséges Viktor Főherceg; továbbá

Főméltóságu herceg Windischgrätz Alfréd tábornagy;

Báró Jellasics, altábornagy, horvátországi bán, és

Gróf Grünne, vezérőrnagy, Fenséges Ferencz József Főudvarmestere, nem különben

A minisztertanács tagjai, ugymint:

Herceg Schwarzenberg Bódog, altábornagy, miniszterelnök, továbbá a külügyek és a császári ház minisztere;

Gróf Stadion Ferencz, bel- és oktatásügyi miniszter;

Dr. Bach Sándor, igazságügyi miniszter;

Báró Cordon Ferencz, vezérőrnagy, hadügyminiszter;

Bruck Károly Lajos, kereskedelmi és középitészeti miniszter;

Thienfeld Ferdinánd földmivelési és bányaügyi miniszter egybegyültek, s miután Ő császári királyi Felsége Első Ferdinánd, Felséges Neje Mária Anna, uralkodó Császárnő és Királynő kiséretében, főhadsegédének, herceg Lobkowitz Józsefnek elölmenése mellett, s Fürstenberg őrgróf, főudvarnagytól, és Fürstenberg őrgrófnő főudvarmesternőtől követve a teremben megjelent, az alább megirt ünnepélyes cselekvénynél jelen voltak, melynél Hübner Sándor cs. kir. követségi tanácsos jegyzőkönyv-vezetőkép működött.

Ő császári királyi Felsége a gyülekezetnek mindenekelőtt ki-

jelenteni méltóztatott, miszerint fontos okok által azon megmásithatlan elhatározásra vezéreltetett, hogy a császári koronát leteendi, még pedig Unokaöcscsének Fenséges Ferencz József Főhercegnek javára, kit Ő Felsége nagykorunak nyilvánitott, miután Ő Felségének szeretett Öcscse, Fenséges Ferencz Károly Főherceg emlitett Fenséges Ferencz József Főhercegnek édes atyja kijelentette, hogy a trónhozi jogáról, mely Őt a fönálló házi és államtörvények szerint illeti, előbbnevezett fia javára, visszavonhatlanul lemond. — Ő császári Felsége annakutánna a miniszterelnököt és császári ház miniszterét fölszólitotta, hogy az erre vonatkozó okiratokat olvassa föl.

Mely okiratok tartalma e következő:

Mi Első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai Császár stb. ezennel kijelentjük és tudtul adjuk, miszerint sokszoros bizonyságok által azon meggyőződésre jutottunk, hogy Fenséges Ferencz József Főherceg, szeretett Unokaöcscsénk az elmének teljes éretségével bir, elannyira, hogy házi és állami törvényeink szerint Minket mint Uralkodót és Családfőt illető jogainknál fogva, Őt ezennel teljes korunak nyilvánitjuk, s e végett jelen okiratot sajátkezüleg aláirván Házunk minisztere által ellenjegyeztettük.

Kelt Olmütz királyi fővárosunkban, karácsonhava első napján ezer nyolcszáz negyvennyolcadik esztendőben Uralkodásunk tizennegyedik évében.

Ferdinánd s. k.

Schwarczenberg s. k.

Én Ferencz Károly, ausztriai Főhercegi császári s magyar- és csehországi királyi Herczeg, ezennel kinyilatkoztatom, miszerint Ő Felsége, legkegyelmesebb Urunk s Császárunk Első Ferdinánd szeretett Bátyám, Nekem kijelentette, hogy fontos okokból az ausztriai császárság s minden hozzá tartozó királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországok koronáját letenni, illetőleg törvényes trónutódja javára lemondani szándékozik.

Jóllehet Én ennek folytán a Házunkban érvényes trónöröklési rendhez képest, az ausztriai császári korona közvetlen átvételére

lennék hivatva, mindazáltal érett megfontolás után elhatároztam és ezennel kijelentem, hogy trónutódi öröklött jogomról, az öröklés rende szerint Utánnam következő első szülött Fiam Fenséges Ferenc József Főherceg Ő Kedveltségének, s az Ő utánna trónöröklésre hivatott Utódoknak javára megmásithatlanul lemondok, s beleegyezem, hogy az ausztriai császárság s minden ezalatt egyesült királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországok koronája Ő Felsege Első Ferdinánd Uralkodó Császár és Király lemondása, esetében közvetlenül ezen szeretett Fiamra szálljon.

Kelt Olmütz királyi fővárosban, az Urnak ezernyolcszáz negyvennyolcadik évében, karácson hava első napján.

Ferencz Károly s. k.

Schwarczenberg s. k.

Mi Első Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár stb.

Ezennel kijelentjük és tudtul adjuk, miszerint fontos okok által, érett meggondolás után, azon megmásithatlan elhatározásra vezéreltettünk, hogy a császári koronát letegyük.

Mi ennélfogva jelen okirat által ünnepélyesen lemondunk az ausztriai császárság s minden ezalatt egyesült királyságok és bármi néven nevezendő egyéb koronaországoknak Általunk eddigelé népeink boldogitására viselt koronájáról, még pedig szeretett Unokaöcscsénk Fenséges Főherceg Ferencz József Ő Kedveltségének, s az Ő utánna trónöröklésre jogositott Utódoknak javára, miután szeretett Öcscsénk Fenséges Ferencz Károly főherceg Ő Kedveltsége, a császári Házunkban érvényes trónöröklési törvényekhez képest Utánnunk Őt a trónhoz illető jogáról, a Nekünk átadott okirat szerint, s jelen lemondási okiratunknak Velünk együtti aláirása által Fiának Fenséges Ferencz József Főherceg szeretett Unokaöcsénknek s az Ő utánna trónöröklésre jogositott Utódoknak javára önkényt lemondott.

Minek ünnepélyes tanuságául Mi ezen okiratot, Fenséges Öcsénk hozzájárulása mellett, császári Házunk azon tagjainak, kik császári lakunkban léteznek, s miniszter tanácsunknak jelenlétében,

sajátkezüleg aláirtuk, és császári Házunk minisztere által ellenjegyeztetvén, császári pecsétünkkel megerősittettük.

Kelt Olmütz királyi Fővárosunkban karácson havában második napján, ezernyolcszáznegyvennyolcadik esztendőben Uralkodásunk tizennegyedik évében.

Ferdinánd s. k.
Ferencz Károly s. k.

Schwarczenberg s. k.

A felolvasás megtörténvén, az Ő Felsége lemondásáról szóló okirat Ő Felsége által s Fenséges Ferencz Károly Főherceg által aláiratott és a császári Ház miniszterének további intézkedés végett kézbesittettek.

Ez után Fenséges Ferencz József Főherceg, Felséges Első Ferdinánd Császár által törvényes Utódjakép ünnepélyesen üdvözöltetett, s mint Császár és Király Első Ferencz József név alatt kikiáltatott.

Kelt Olmütz királyi fővárosban, az érseki palota koronázó teremében, a fenkitett napon és évben.

Előttünk:

Mária Anna s. k.
Ferencz Károly s. k.
Zsófia, ausztriai Főhercegnő s. k.
Ferdinánd, Főherceg s. k.
Károly, Főherceg s. k.
Károly Ferdinánd, Főherceg s. k.
Vilmos, Főherceg s. k.
József, Főherceg s. k.
Mária Dorottya s. k.
Erzsébet Főhercegnő, s. k.
Estei Ferdinánd Főherceg, s. k. vezérőrnagy.
Herceg Windischgrätz Alfred s. k. altb.

Báró Jellacsics József s. k. altábornagy,
horvátországi bán.
Fürstenberg Frigyes őrgróf s. k.
udvarnagy.
Fürstenberg őrgrófnő s. k.
Herceg Lobkovitz s. k. vezérőrnagy
és főhadsegéd.
Gróf Grünne Károly s. k. vezérőrnagy.

Schwarzenberg Bódog s. k. altábornagy.
Gróf Stadion Ferenc s. k.
Bach Sándor s. k.
Báró Cordon Ferenc s. k. vezérőrnagy.
Báró Krauss Fülöp s. k.
Bruck Károly s. k.
Thienfeld Ferdinánd s. k.

Hübner Sándor s. k.

Hogy jelen hiteles magyar forditás a német nyelvben irt eredeti oklevelekkel tökéletesen megegyezik, ezennel bizonyitom.

Kelt Bécsben, Ausztriában Sz. György hava első napján ezernyolcszáz hatvanegyedik évben.

Ő császári királyi apostoli Felsége arany kulcsosa, valóságos belső titkos tanácsosa, Szent István apostoli királyi rend középkeresztese, Magyarországon a királyi udvar, egyszersmind az emlitett Szent István apostoli királyi rend kancellárja:

B. Vay Miklós s. k.

(**P. H.**)

A lemondási okiratnak jegyző Károlyi Gyula gróf által történt fölolvastatása után:

Elnök: Ezen most fölolvasott okirat, valamint azon két kir. leirat, mely az országgyülés megnyitása alkalmával felolvastatott, ugyszintén a felsőház elnökeinek kinevezését tárgyazó legfelsőbb leirat a ház szabályai szerint jegyző által, s pedig Gozsdu Manó ő mltsága által fognak a képviselő házzal közöltetni. (Közhelyeslés.)

Még volna egy okirat felolvasandó; mely a koronázási ceremonialéra vonatkozik.

Az utóbbi okirat fölolvasása elhalasztatván, Cziráky gr. inditványa folytán minden eddig tárgyalt okmány kinyomattatása határoztatott el.

A képviselőház első ülése.

— *Ápril 6-kán.* —

A képviselők első üiésre: d. u. 4 órakor gyültek egybe a nemz. muzeum diszteremében.

A nemzet tisztelete mellett megőszült hazafinak Palócy Lászlónak Miskolc választottjának jutott az öröm, hogy e fontos országgyülés képviselő házának is korelnökségét vihesse s az ösz hazafi meghatott hangon üdvözlé az ország képviselőit következő beszéddel:

Mélyen tisztelt nemzeti képviselők!

E törvényes cimzettel üdvözöl és köszönt titeket e végzetteljes órában a szemeit reátok függesztő haza, s üdvözöl és köszönt öreg munkatársatok — s mint ajkaitokról elhangzani hallám — már másod izbeni korelnökötök is e teremben.

Tisztelet- és örömteljes szivvel tekintvén végig összes alakuló testületetök szép koszoruján, már egyelőre is uj ég és uj föld tünedezik föl s egy világitó reménysugár villan keresztül a koromsetét felhők rétegein — bánatos hazánknak könyező, de nem siró szemei előtt — a távolban láthatárunkon.

Ugy van! nem a dicsvágy szomjuzása hiuságától égő büszke Máriusokat látok én előttem ülni Carthágó romjain, hanem oly magas lelkületü s szilárd akaratu tanácsos fiait a nemzetnek, kik hazájuk boldogsága lerombolt falait ujra felépiteni törekedve: reájok nézve szentek szentje, az évezeredes alkotmány frigyláda a nemzeti kötéseknek semmi halandó kezektől nem illethető szentsége; kitüzött cél a trón és nemzet kölcsönös és valódi boldogságuk egyesitése; fegyver a törvény és az örök igazság.

Kinek hazafiui lelkét nem emelné föl e diszlátvány? ki ne

alkalmazná Cyneásnak a római tanácsról mondott egykori magasztos itéletét e testületre?

A korelnökséggel nem az érdemeket (melyek különben is bennem nincsenek), hanem egyedül az agg kort tisztelvén meg a törvény, hódolnom kell rendeletének; és siromhoz már oly közel állva, azon szivemből kitörő örömmel hódolok is, hogy én lettem tehát azon páratlan szerencséjü kis polgárocskája nagy hazámnak, ki, miután az akkori munkatársaim bizalmuktól kezembe adott országos tollal az $183^2/_6$-dik évi országgyülésen legelső irtam már magyar nyelven is Magyarország törvényeit s a népképviseleten alapuló nemzeti képviselőháznak első ülését, mint már akkor is korelnök, az 1848-ik évben megnyitottam; imé! majdnem 13 hosszu és nyomoruságos évnek lefolyása után is az 1861-i esztendőben egybegyült nemzeti képviselőház üléseinek korelnöki megnyitása szerencséje is agg koromnak jutott. Hála a sorsnak! s a sors urának! és a ti nagy kegyeteknek érette!!!

Most mélyen tisztelt nemzeti képviselők! fogjatok tüstént munkáitokhoz. — Temérdekek azok és fáradalmasok. De hiszen (mint mondani szokták) mindent munkáért adtak el az istenek! s mikor ijedett valaha vissza a reá várakozó munkák temérdek voltától egy lelkes magyar kebel is ha azokra a haza szent nevében szólittatott fel?

Hazánknak reátok édes anyailag mosolygó nemtője a legszebb pályabért biztositja számotokra. Nyuljatok utána!! — Azon pályabér a jelenkor hálája, s az utókor áldása. Az Ég — a hazánk igaz ügyét védő Ég — boldog eredményekkel koronázza meg hű törekvéseiteket, s pályátok futása közben, a férfiui kebleitekbe uj meg uj lelket és munkagyőző erőt fuvaló állandó jelszavatok ez legyen: Éljen az imádott haza!!!

E nagy éljenzéssel kisért beszéd után G o z s d u Manó főispán mint a felső ház küldötte, átadta az V. Ferdinánd király és Ferenc Károly főhg. lelköszönését tartalmazó okiratnak a felső házban a hgprimás által felmutatott hiteles forditását azon kijelentéssel, hogy a fő RR. tudva azt, hogy ez irat a nemzet képviselői elé tartozik,

az kivételkép azon okból mutattatott be a felső táblánál, mert a felső tábla ülése megelőzte a képviselők ülését.

Nyáry nem akar a hár megalakulása előtt e tény birálatába, a parlamenti formák e megsértésének megrovásába ereszkedni, elébb a megalakulást tartja szükségesnek.

Nyáry nézetét többen pártolák, s az ideiglenes jegyzőkül felkért legfiatalabb tagok. u. m. Csáky Tibor. gr., Keglevich Béla gr., Manassy György, Nikolics Fedor báró, Széchenyi Béla gr. és Zichy Jenő gróf helyeiket elfoglalván s a ház szabályainak a verificatióra vonatkozó része felolvastatván, a képviselők megbizó leveleiket az elnöknek átadták, felkéretvén az elnökség, hogy az eddig megválasztatott képviselők névsorozatát kinyomatván, oszsza ki, hogy az igazoló bizottmányok megalakittathassanak.

Ezután az elnök a képviselők emlékezetébe hozza, hogy az előleges képviselői értekezleten történt megállapodáshoz képest, hétfőn 8-án 10 órakor a képviselőház testületileg ünneplendi meg a nemzet nagy halottjának, gr. Széchenyi István halálának évnapját, mely ünnepélyre kéri, hogy számosan jelenjenek meg. — Végül a legközelebbi ülést f. hó 9. délelőtti tiz órára kitűzvén, az ülést feloszlatja.

A képviselőház második ülése

april 9-én reggeli 10 órakor.

Korelnök Palóczy László: „Mindenekelőtt az első ülésnek jegyzőkönyve fog meghitelesités végett fölolvastatni.“

Gróf Zichy Jenő a jegyzőkönyvet fölolvassa, mely észrevétel nélkül helybenhagyatott.

Kubinyi Ferencz: Miután tegnap a képviselőház határozata következtében nemzetünk nagy halottja gr. Széchenyi István emlékének megadtuk a gyásztiszteletet, véleményem szerint illő, hogy ennek a jegyzőkönyvben nyoma legyen; azt inditványozom tehát, hogy ez a jegyzőkönyvbe iktattassék, miszerint lássa az utókor, hogy halála után is mennyire tiszteltük gróf Széchenyi Istvánt, és mily nagy kegyelettel viseltetett az egész nemzet nagy halottja iránt. (Közhelyeslés).

Elnök: Mielőtt a napirendre mennénk, egy alázatos jelentésem van. Közönséges a panasz azon fogyatkozás miatt, mely ezen tanácskozó teremnek nem igen kényelmes voltára nézve fönforog, s a melylyen jó volna segiteni. Pestvárosának érdemes polgármestere a város közönsége képviselőinek határozata folytán jelentette nálam, hogy Pestvárosa a képviselő-háznak, és a felsőháznak számára alkalmasabb helyről gondoskodott volna, de ezt azért nem tehette, mert a királyi meghivó-levélben nem Pest, hanem Buda volt az országgyülés helyéül kijelölve. Eziránt több fölirás is intéztetett Ő Fölségéhez azon kérelemmel, hogy az első határozat megváltoztattatván, az országgyülés Pestre tétessék át, s ámbár ezen fölirások többször ismételtettek, kedvező válasz azonban azokra nem érkezett. Most, miután el van döntve a kérdés, és bizonyos az, hogy az országgyülés itt tartatik, a pesti polgármester im tehát magával hozta hozzám Ybl épitőmestert, előadván, hogy terjeszszen a ház elé épitési tervet és költségvetést, minek eredménye az, hogy, a mint a rajzolatok mutatják, épithető egy, a célnak minden tekintetben megfelelő, de ideiglenes terem egyéb melléképületekkel együtt a 9 osztály számára. Az épitőmester megajánlá, hogy 6, legfölebb 7 hét alatt készen lesz az épület, egyszersmind azt is igérvén, miszerint azért is jót áll, hogy ezen épület, mely téglából és fából készülend, 12 de 20 évig is fönnáll és használtathatik; s ha ez alatt az ország akar magának Pesten egy alkalmas parlament-házat épiteni, addig ezt használhatja. Erre figyelmeztetem a házat, miután még megalakitva nem vagyunk, s a ház e tárgyban nem határozhat. De valjon nem látná-e a ház célszerünek, hogy addig is nevezzen nehány tagot, kik a polgármester urral, a választó képviselő-testülettel, és az épitőmesterrel értekezzenek, az ügyet vizsgálják meg, és a legközelebbi napokban kimeritő véleményt adjanak, tanácsos lesz-e e tervet elfogadni vagy nem? Eziránt méltóztassék határozni. (Elfogadjuk!) A ház, mely épitendő lenne, a volt füvész kert igen tág telkén fogna készülni, 75,000 ftba kerülne. Most hát tagokat kellene kinevezni; célszerü lesz olyanokra figyelemmel lenni, akik külországokban is megfordultak. (Tessék javaslatba hozni!)

Ezen bizottmány tagjaiul közmegállapodás folytán kineveztet-

tek: Ghyczy Kálmán, Teleki László gr., Gorove István, Lónyai Menyhért, Szathmári Károly, Hajnik Pál és Andrássy Gyula gr.

Elnök: A hozzánk küldött leiratok az illető bizottmánynak át fognak adatni. Most a napirendre térvén, a képviselő urak által benyujtott igazolási okiratokat az érdemes jegyző urak nagy szorgalommal vették jegyzékbe betü-sor szerint. E jegyzék még nincs kinyomatva, mert később érkezendő bejelentésekkel még ugy is változást szenvedend. Jelenthetem, hogy eddig 296 megbizó-levél van beadva; hiányzik még 16, ide nem számlálván azokat, kiket a kormány a kapcsolt országokból nem hít meg. Ha a 296 tag 9 felé osztatik, egy osztályra jut 35; háromra azonban ezen szám nem jut ki; későbben azonban, ha a többiek is beérkeznek, 35—36 is juthat egy osztályra. — A tisztelt képviselők nevei az e célra alkalmazott bádog szelencéből fognak osztályokra felosztva kihuzatni. Most még azon kijeléntést teszem a ház szabályai parancsából, hogy mindazok, a kik e teremben a képviselői körhöz nem tartoznak, és a kinek itt a ház szabályai helyet nem engednek, méltóztassanak magukat innen eltávolitani.

Csengery Antal: Nem szükség mondanom, mily tekintetek foroghatnak fönn a képviselők igazolásánál. A közerkölcsiséget mellőzve, az igazolástól függ nagyrészt a törvényhozásnak függetlensége és méltósága; azért tehát egy inditványnyal vagyok bátor fellépni. Nekem a képviselőház szabályai iránt sok észrevételem van; ezek ugyanis magukon hozdozzák a rögtönzés jeleit, leginkább pedig azon szabályok, melyek az igazolásról szólanak. Angliában ugy alakulnak az igazoló-bizottmányok, hogy azok a törvénykezés és az igazságszolgáltatás minden biztositékát nyujtják mind a vádló félnek, mind a vádlottnak. Ellenben, hogy vannak ezen szabályok alkotva? Itt kollegialis viszonyban biráskodik a ház egyik része a másik fölött; itt a párt-szempontoknak tág tér van nyitva; ezek azonban a jelen időben nem oly fontosak, miután a legfőbb kérdésekre nézve a nemzetben egy vélemény uralkodik. De nagyon fontosnak tartom, hogy azok, kiknek igazolásai ellen sulyos panaszok vannak, ne folyjanak be az igazolásba. S miután a ház rendszabályainak 9-ik pontja ezt mondja: Kifogás nélkül választásnak tekin-

tetik, melynek választási jegyzőkönyve rendben van, s mely iránt panasz beadva nincs," az inditványozom, hogy az igazoló bizottmányok az e §. alá eső képviselőkből választassanak, t. i, azokból, kik kifogás alá nem esnek.

Elnök: Egyik osztály a másikát fogja megvizsgálni, a mikor a panaszlevelek tekintetbevétetnek; addig függőben marad annak elhatározása, hogy alapos-e a panasz vagy nem. Ily panasz eddig 20 érkezett; ezek is jegyzékbe vannak véve; ha tetszik fölolvastatnak, vagy ki lesznek adva a bizottmányoknak.

Halász Boldizsár: A fönnebbi indítványra azon észrevételem van, hogy a ház szabályait változtatni addig nem lehet, mig a ház megalakitva nincs (Maradjon?)

Keglevich Béla gr. jegyző fölolvassa a képviselők névsorát betürendben.

A névsor fölolvasása közt megéljeneztettek legkiválóbban: Deák Ferencz és Teleki László gr. Továbbá: Eötvös József b., Ghyczy Kálmán, Hunkár Antal, Jókai Mór, Klauzál Gábor, Luzsénszky Pál, Nyáry Pál, Palóczy László, Sárközy József, Szalay László, Somsich Pál, Szentiványi Károly és Tisza Kálmán.

Szilágyi Virgil: Mielőtt a bizottmányi tagok megválasztásához fognánk, egy észrevételem van. A rendszabályok 2. pontja azt mondja: „A megbizó-leveleiket átadott tagok az elnök által eszközlendő sorshuzás utján 9 egyenlő osztályra osztatnak. Ha már a 296 tag 9 osztályba felosztatik, egyre nem jut 35, hanem csak 33, illetőleg 32, tehát 8 osztályra esik 33 tag, a többire pedig 32, mert a szabály világos, és csak azokat lehet beosztani, kik a megbizóleveleiket beadták, tekintet nélkül azokra, kik ezután fogják beadni megbizó leveleiket; a kihuzást tehát ezen arányban és e szám szerint lehetne tenni.

Ezután a 9 osztálynak tagjai a bádogszelencéből az elnök által következő rendben huzattak:

I. osztály: Teleki László gr. (hosszasan tartó zajos éljenzés és taps), Szüllő György, Zámory Kálmán, Odeschalchi Gyula herceg, Vécsey József b., Szilágyi Virgil, Szentiványi Károly, Pinkovics Mihály, Smertics Károly, Szőke Károly, Pap Mór, Jókai Mór, Rainer

Antal, Várady Gábor, Borbély Miklós, Zichy Antal, Bárczay Albert, Bánó József, Jámbor Pál, Palóczy László (éljen), Zsitvay József, Németh Albert, Fekete Lajos, Zlinszky György, Kiss Dániel, Ragályi Ferd., Tisza Kálmán, Kelemen Albert, Seregélyi Sándor, Grupperger József, Lukács György, Salamon Lajos, Botka Mihály.

II. osztály: Péter Miklós, Hodosi Ede, Kiss Jakab, Abafi Aristid, Maróthi János, Ignátovits Jakab, Szabó Imre, Lónyay Menyhért, Károlyi János, Perczel István, Mihályi Gábor, Simonyi Simon, Kalauz Pál, Popitz Sándor, Prónay József, Ördög Imre, Molnár József, Lovásy Ferencz, Eötvös József báró, Beniczky Ödön, Inkey Ádám, Hunfalvy Pál, Madách Imre, Tóth Vilmos, Szabó György, Bobory Károly, Széchenyi Béla gr., Mátyás József, Justh József, Asztalos István, Besze János, Klauzál Gábor (éljen), Simonyi Lajos báró.

III. osztály: Kacskovich Lajos, Gorove István, Andrássy Gyula gr. (éljen), Trefort Ágoston, Balázsy Antal, Barinyay József, Károlyi Sándor gr., Hunkár Antal (éljen), Smertzing Tadé b., Bittó István, Szőllősy Károly., Bende József, Pesty Frigyes, Dániel Pál, Podmaniczky Frigyes b., Vadnay Lajos, Szentiványi Adolf, Piller Gedeon, Platthy Lajos, Zichy Jenő, Illésy János, Beniczky Lajos, Markovics Antal, Deák Ferencz (sokáig tartó éljenzés és taps), Kozma Sándor, Cserky István, Markos György, Ratkovics Kozma, Bezerédy László, Simics József, Nagy Szabó Ignátz, Stockinger Mór, Csernovics Arzén.

IV. osztály: Somsich Imre gr., Manassy György, Perczel Vincze, Papp János, Mednyánszky Ede b., Ács Károly, Kvassay József, Ballagy Mór, Szálé Antal, Szapáry Gyula gr., Ónosy Mátyás, Müelek Ferencz, Szapáry Géza gr., Korics Gáspár, Prónay János, Blaskovics Pál, Tanárky Gedeon, Csiky Sándor, Sümeghy Ferencz, Ghyczy Kálmán (éljen), Kálóczy Lajos, Nyáry Pál (éljen), Kiss Miklós, Spóner Tivadar, Perényi Ferencz, Széchenyi Dénes gr., Bogdán Vincze, Hajnik Pál, Buzna Lajos, Somsich Pál, Bujanovics Rudolf, Keglevich Béla gr., Darvas Antal.

V. osztály: Kozma Imre, Olgyay Titusz, Kubinyi Ferencz, Bogyó Sándor, Sennyey Lajos, Hauser Ernő, Vidats János, Patay

István, Navoy Tamás, Varga Antal, Teleki Gyula gr., Szathmári-Király Pál, Okolicsányi Antal, Vertán Endre, Kazinczy Gábor, Siskovics József, Lipthay Béla b., Szepesy Péter, Nedeczky János, Halász Bold., Vay Béla b., Komáromy György, Madarász J., Rátonyi Lajos, Tolnay Károly, Szabó Samu, Gábriel István, Burián Imre, Szentimrey György, Kayser József, Urbanovszky Mór, Ördög András, Kubinyi Rudolf.

VI. osztály: Oláh Miklós, Molnár Pál, Vajay Károly, Sztehló József, Almásy Sándor, Grabarius István, Szabó Kálmán, Miskolczy Károly, Sárközy József, Rónay Lajos, Ivánkovics János, Terényi Lajos, Csáky László gr., Ürményi Miksa, Kubinyi Flórián, Boross Sámuel, Latinovics Vincze, Thalabér Lajos, Benczúr Miklós, Szemző Mátyás, Demién István, Gaal Péter, Antal János, Allaga Imre, Kovács László, Ullman Bernát, Luszénszky József b., Dany Ferencz, Batthányi Zs. gr., Missics János, Olgyay Lajos, Mariássy Ágoston, Imrédy Lipót.

VII. osztály: Szalay Sándor, Rakovszky Mór, Kovács Fer., Békássy Lajos, Balogh János, Bodon Ábr., Branováczky István, Lopresty Árp. b., Fráter Pál, Sárközy Kázmér, Kurcz György, Ráday Gedeon gr., Bethlen József, Bakalovics Szilárd, Frideczky Lajos, Szalay László, Horváth Bold., Keglevich Gyula gr., Böszörményi László, Mácsay Lukács, Szabó József, Csáky Tivadar gr., Zákó Sándor, Csanády Sándor, Szelestey László, Bika Simon, Dellimarich István, Bónis Sámuel, Kállay Ödön, Bernáth Zs., Popovics Zs., Bartal János, Máriássy János.

VIII. osztály: Buday Lőr., Pethes József, Dedinszky József, Fischer Ist., Justh György, Tizedy Miklós, Eötvös Tamás, Hunyady János gr., Jura György, Tisza Lajos, Illosvay Bertalan, Dessewffy Emil gr., Pálffy Pál gr., Tisza László, Fiáth István, Lónyay Gábor, Ürményi József, Boronkay Lajos, Bánffay Simon, Dobránszky Adolf, (nagy zúgás), Nikolics Theodor báró, Kupricz Imre, Zichy József, Almásy György gr., Babics János, Csengery Imre, Máday Lajos, Vojnics Lukács, Csengery Antal, Virágh Dénes, Kandó Kálmán, Dőry Ádám, Péter István, Ragályi Miksa.

IX. osztály: Domahidy Ferencz, Bánó Miklós, Révész Imre,

Luzsénszky Pál, Ruttkay István, Simon Pál, Horváth Elek, Czorda Bódog, Horváth Döme, Konkoli Thege Pál, Boczkó Dániel, Batthyányi István gr., Ivánka Imre, Szaplonczay József, Jekelfalussy Emil, Kovács Lőrincz, Péteny Károly, Török Napoleon, Mangold Kár., Kubinyi Ödön, Vályi János, Károlyi Ede gr., Bartal György, Szluha Benedek, Sóhalmy János, Beöthy Zs., Ihász Rudolf, Cseh Sándor, Zsarnay Imre, Huszka Mih., Zelenay Gida, Eőry Sándor, Lónyay László, Dégenfeld Gusztáv gr.

Elnök: A 9 osztály tagjai ki levén huzva, azok össze fognak ülni, és pedig az első osztály e teremben, 2 osztály a kupola előteremében, másik kettő a két mellékteremben, 3 az elsőemeleti csarnokban, és egy a folyosón a kupolás teremben. Az illető osztályokat ezekbe Hajnik Pál képviselő ur fogja bevezetni. Az igazolási eljárást az illető osztályok a rendszabályok 3. §-a értelmében fogják gyakorolni, melyekben annak, kit a kihuzáskor a sors először ért, fognak az illető okmányok és panaszlevelek átadatni.

Azon kijelentés mellett, hogy osztályos elrendezkedés végett a képviselő urak holnap reggeli 10 órakor összejőnek, az ülés eloszlott.

~~~~~~~~~~

A felsőház második ülése.

— *April* 13-*kán.* —

A mai rövid ülésben az elnök országbiró ur az igazolási bizottmány jelentését olvastatá fel:

A jelentés igy hangzik.

„A bizottmány a meghivottaknak elnök ő nagyméltósága által közlött jegyzékét vizsgálat alá vévén, a következő pontok szerint tartotta a legcélszerübbnek megbizásában eljárni.

Magában foglalja-e a névjegyzék mindazokat, kik a törvények értelmében meghivandók voltak?

A meghivottak közt olyanok, kik a törvényes kellékekkel nem birnak, nem találtatnak-e?
~~~~~~~~~~

Azok, kik meghivattak, jelen vannak-e, vagy ha nem, távollétök indokolás mellet ttörténik, vagy a nélkül ?

Az első pontot illetőleg mindjárt első tekintetre sajnálattal kelle a bizottmánynak tapasztalnia : hogy a névjegyzékben a horvátországi bán, a magyar királyi testőrség kapitánya, a horvát- és tótországi főegyházi személyek, az auraniai perjel, a horvát és tótországi föispányok és születésöknél fogva felsőházi tagok, valamint általában a méltóságos felsőházhoz tartozó erdélyi tagok is, kiknek az 1848. 7-ik §. (1-ső pontja) világos értelmében meg kellett volna hivatniok, mint szintén a fiumei kormányzó, hiányoznak.

E körülményt, mely nemcsak a méltóságos felsőház, de az egyetemes haza integritásával szoros kapcsolatban álló főfontosságu sérelmet foglal magában, az igazoló bizottmány a nélkül, hogy bővebb taglalásába ereszkednék, helyesebbnek és célszerübbnek tartotta a méltóságos felsőház további intézkedésére fenhagyni és figyelmébe ajánlani.

A fentebb emlitetteken kivül mely regalisták mellőztettek legyen a törvények ellenére tévedésből vagy épen jogtalanul, ez a felsőházi rendszabályok 3-dik czikke értelmében, a kihagyott regalistaknak a bizottmányhoz beadott vagy ennekutána beadandó kérelme vagy illetőleg panasza nyomán tudathatik csak meg, midőn a folyamodás alapos volta esetében a bizottmány tisztében álland a tévedésből vagy jogtalanul kihagyott személyek meghivatása iránt a szabályok fentemlitett cikkelye szerint intézkedni.

Ily folyamodás az igazolási bizottmányhoz gróf Eszterházy István és gr. Eszterházy Géza részéről adatott be, kiknek meghivására, miután magyar belügyminiszterium nem létezik, az elnökség utján a bizottmány a szükséges lépéseket megtette.

A bizottmány a közlött névjegyzékben születésöknél fogva meghivott oly tagokat, kiknek meghivatására bármi okból ellenvetés tétethetnék, nem talált; kötelességének tartja azonban a bizottmány a méltóságos felsőházat arra figyelmeztetni, hogy általában a hivatalaiknál fogva meghivott tagok jelenléte iránt azon megjegyzés tétethetik, hogy azoknál a törvények által igényelt magyar belügyminiszteri ellenjegyzés hiányzik.

Mi végül a meg nem jelenteket illeti, az igazolási bizottmány kötelességének tartja ·/. alatt a jelenlévők, ·//. alatt továbbá azok névjegyzékét ide mellékelni, kik távollétöknek elegendő okát adták, vagy képviselői állásoknál fogva a felsőház ülésein részt nem vethetnek. A harmadik és ·///. alatt hasonlag ide mellékelt jegyzékben azok nevei találtatnak, kik mindeddig távollétöknek okát nem adták.

Ez utolsókra nézve a bizottmány véleményével oda járul, hogy miután a méltóságos felsőház az ilyenek iránt mindeddig elnéző volt, helyes volna azoknak lehető legnagyobb nyilvánossággal tudtul adni, hogy jövő május hó 5-kéig vagy megjelenni, vagy kimaradásukat törvényes okokkal igazolni szoros kötelességöknek tartsák. Pesten 1861, ápr. 12-ikén.

Szenczy Ferenc,
szombathelyi püspök, az igazolási
bizottmány elnöke.
Gr. Károlyi Gyula,
tollvivő jegyző.

A felolvasás utan :

Elnök ur inditványozza, hogy valamint általában, ugy ez esetben is a tárgyalás ne rögtönöztessék s a jelentés feletti tárgyalás annak kinyomatásaig halasztassék el.

Az inditvány közhelyeslésre talált s a jelentés feletti tárgyalás keddre tüzetett ki.

Eszterházy Mihály gr. kivánja, hogy a gyülés ideje a tábla tagjaival eleve és nyomatott jegyek által tudassék, valamint hogy a tanácskozás rendje iránt szabály hozassék.

Az elnök ur azon kijelentés által, hogy a jelen gyülés a bizottmányi jelentés átvétele végett rögtönözve volt, annak egyéb tárgya nem is levén, s hogy jövőre a tábla tagjai mindig eleve fognak az ülés idejéről értesittetni, a felső tábla megnyugtattatván, Wenkheim Béla bk. Eszterházy Mihály gr. inditványa második ré- részére vonatkozó azon javaslatát is elfogadta, hogy az igazolási bizottmány bizassék meg az 1848. évben alkotott házszabályok

megvizsgálásával, s a mennyiben azok módositása szükséges lenne, e módositások megtételével.

Majthényi László b.-honti főisp. azon inditványa, hogy az országgyüléshez érkezett legf. iratok kinyomattatván a felső tábla tagjai közt szétosztassanak, minden észrevétel és eredmény nélkül hangzott el, mert ez iratok elsőbbségileg a nemzet képviselőit illetik, s onnan áttétetvén fognak a felső-táblán tárgyaltatni.

Orczy Andor b. azon reményben, hogy a jelen országgyülés gr. Széchenyi István érdemeit törvénykönyveiben is megörökitendi, annak jegyzőkönyvi megemlitését kivánja, hogy a felső tábla szintén magáévá tette a nemzet képviselőinek kegyeleti tettét, minélfogva f. hó 8-kán, a nagy hazafi halálának évfordulati napján, gyász istenitisztelet tartatott.

Az elnök ur e kivánságot oly inditványul tekinti, mely előlegesen bejelentetvén, a felső tábla tetszése szerint későbbi tanácskozás és határozat tárgya lehet.

Károlyi György gr. főisp. és koronaőr azon esetre a ház intézkedését tartja szükségesnek, ha Stankovánszky főisp. és jegyző ur egészségi állapota miatt csakugyan gátolva lenne jegyzői tisztének elfoglalásában.

Wenkheim Béla b. főisp. megjegyzése folytán az elnök ur a jegyzőket a jegyzőkre esett szavazatok jegyzékének a jövő ülésbe elhozatalára kérte fel, mely alkalommal a választott 4 jegyző után legtöbb szavazattal biró tag fog Sztankovánszky helyének elfoglalására felhivatni.

Annak kijelentése után, hogy a mult ülés jegyzőkönyve a jövő ülésben fog hitelesittetni — a most feltünően sok tag hiánya miatt — az ülés befejeztetett.

A képviselőház harmadik ülése.

April 16. reggel 10 órakor.

A képviselők a megalakulással vannak elfoglalva.

A második ülés jegyzőkönyvét Keglevich Béla gr. ideiglenes jegyző olvasá fel. Hitelesittetett.

A korelnök a nemzeti muzeum igazgatóságának azon kérését adta elő, hogy a ház nyomtatványaiból egy példányt a Széchenyi-könyvtár részére engedjen át. Ez határzat lőn, s egy példány a m. tud. akademiának is megküldetik.

Ezután az igazolási bizottmányok jegyzőkönyvei olvastattak fel. E szerint az első osztályba tartozó képviselők közül 4, u. m. Szüllő György, Pap Mór, Zsitvay József és Németh Albert, a II. osztályból 2, u. m. Károlyi János és Simonyi Simon, a III-ikból Balássy Antal és Kozma Sándor, a IV-dikből Pap János és Kvassay József, az V-ikből Kozma Imre, Olgyay Titus, Vidats János, Návay Tamás és Gábriel István, a VI-ikból Miskolczy Károly, Benczur Miklós, Batthyány Zsigmond gr. és Missics János; a VII-ikből Balogh János, Fráter Pál, Kurcz György és Bika Simon; a VIII ikból Budai Lőrincz, Dobránszky Adolf és Vojnics Lukács, a IX-dikből Horváth Elek, Ivánka Imre, Sóhalmi János és Beöthy Zsigmond nem verificáltattak, mert részint jegyzőkönyvük helyben nem találtatott, részint megválasztatásuk kifogás alá eshetik, részint pedig ellenök okadatolt kérelem nyujtatott be.

A bizottmányok véleménye felett, megalakulása után, a ház határozand.

A jegyzőkönyvek felolvasása után Kállay Ödön szólalt fel.

Kállay Ödön: Észrevételem van. A 7-dik osztálybeliek sorozatában oly egyéniségek is olvastattak föl a képviselők közül, kik ellen petitio van. Azokat a sorozatból kihagyandóknak vélem minthogy nem az egyes osztályok, hanem a ház birálatától függ, azok iránt határozni. A most felolvasott sorozatba, véleményem szerint, mást nem lehet bevenni, mint az olyan képviselőt, ki minden kétségen felül áll. (Helyeslés.)

Kállayt Madarász József támogatá következő beszéddel:

Madarász József. Kötelességemnek tartom Kállay Ödön képviselő inditványát pártolni. Ránk nézve az alapszabályok kötelező erővel birnak, s ezen alapszabályok 13. §-sában ez áll: „minden választás érvénye felett, ha az kétségbe vonatott, a ház határoz.“ Igy tehát, a szabályok értelmében, csak azon választás nem vonathatik kétségbe, melynek jegyzőkönyve tökéletesen tisztában

van, sem kérvény nincs ellene. Akár a jegyzőkönyv nincs tisztában, akár kérvény van ellene: a felett már nem az egyes osztály — milyenre a ház kilencre van oszolva, — hanem határoz maga a ház. Itt találom tehát helyét annak, hogy a ház megalakulása előtt csupán csak azon képviselők nevei soroltassanak elő az igazoltak sorában, kik ellen nincs kérvény, sem jegyzőkönyvük ellen törvényes kifogást tenni nem lehet. Azért véleményem szerint, határozhat a ház, a mint tetszik, de ha a szabálynak azon szavait veszszük, hogy csak azon választás nem kétséges, melynek jegyzőkönyve tisztában van, s folyamodás sincs ellene: ugy itt most más képviselők elő nem soroltathatnak, mint a kiknek megválasztása minden kétségen kivül áll."

Továbbá, szintén az említett 13. §. parancsa szerint, én ezen kérvények eldöntését csak azután, miután 226 tökéletesen s minden kifogás nélkül igazolt tag van, tartom a ház birálata alá tartozóknak. Igy tehát azok neveit, kik ellen kérvény adatott be, nem tehetjük azon tagok sorába, kik ellen sem kérvény nincs, sem más kifogás. Ezek következtében Kállay Ödön inditványát törvényesnek s elfogadhatónak találom.

Bár az inditvány s annak támogatása helyeseltetett, mégis a teendők iránt sokan állottak elő véleményükkel. Egy kis chaosz támadt, mely feltünően mutatá, hogy a ház még az alakulás munkájában fárad. A sok inditvány és sok magyarázat közül Klauzál Gábor következő szavai nyertek figyelmet s helyeslést.

Klauzál Gábor: A törvény azt rendeli, hogy az igazolásokat csak maga a ház teljesiti, — a bizottmány pedig véleményez; következőleg a mi már be van végezve, s a kik iránt az osztályok jegyzői az igazoló véleményt előadták, a ház azon képviselőket igazoltaknak tekintheti. Itt azonban csak azokat kellett volna előterjeszteni, a kik ellen semmi panasz nincs; a többieket pedig, a kik ellen panasz érkezett, s a kik iránt az osztályok vizsgálatot vélték elrendelőnek, külön jegyzékbe kellett volna foglalni. Miután vannak oly petitiók, melyek a nevek kinyomatása után érkeztek, természetes, hogy azok is tekintetbe veendők, mert képviselőt mindaddig igazoltnak tekinteni nem lehet, mig az ellene intézett kérvé-

nyek el nem intéztettek. Ezen kérvényeket tehát tekintetbe kell venni, és az illető osztályokhoz utasitani. A mely kérvények későbben érkeznek, azokat a választmányhoz kell utasitani. (Helyeslés.)

De a vélemények hullámzása, a nyugtalánság zaja még azután is tartott néhány percig, mig megszületett a határozat, hogy a korelnökhöz a bizottmányok által verificált tagokat illetőleg beadott petitiók az illető bizottmányoknak adassanak át, a ház alakulása előtt netán érkezendő panaszok azon 9 tagu állandó bizottmánynak fogván kiadatni, mely a később érkező képviselők igazolására választatik.

A vitában résztvevének még Bónis Samu, Bezerédi László, Bernáth Zsigmond, Dániel Pál, Halász Bódi, Szapáry Gyula s többen.

A felsőház harmadik ülése.

ápril 16. *d. e.* $^1/_2$ 12 *órakor.*

Elnök: gróf Apponyi György, országbiró ő nagyméltósága.

Gróf Andrássy Aladár, gömöri főispán, ideiglenes jegyző, olvassa az ápril 6-ki, — b. Orczy Béla, választott jegyző, az ápril 13-ki ülés jegyzőkönyvét.

Gróf Cziráky János, Fehérmegye főispánja, vonatkozással a kormány-kinevezésekre nézve, hogy nem „felelős miniszter“ által irattak alá, e módositványt kivánja betétetni: „törvényes kellékek hiányával történt kinevezések.“

B. Wenkheim Béla, Békésmegye főispánja:

„Bocsánatot kérek, hogy a napirendre kitüzött tárgyalás előtt egy nagy halott iránti kegyeletteljes tiszteletemnél fogva a nméltóságu tábla figyelmét egy pár percre igénybe veszem. Az előttünk fekvő gyásztudósitás idő b. Székhelyi Majláth György egykori országbiránknak folyó évi april 11-én történt gyászos kimultát tudatja. Mindnyájan tudjuk, miként tisztelte az összes haza a megboldogult férfiut mind magánéletében, mind közélete pályáján. Mint egyes

embernél tiszta szeplőtlen erényeit, mint államférfiunál magasztos dicső tulajdonait, tudományát és érdemeit bámultuk. (Közhelyeslés.) Közéletének legifjabb kezdetétől fogva, mig testi ereje meg nem tört, szüntelen szeretett hazájának volt élete szentelve. Akár biról, akár törvényhozói tulajdonait tekintjük, tiszteljük emlékében az igazságos birót, jeles szónokot és bölcs törvényhozót. (Helyeslés.) Nem szándokom ez alkalommal s e helyen a dicsőült életének minden időszakát leirni s küzdelmeit elősorolni, szegénynek érzem magamat e föladatra. A magyar tudós-társaság, mely a megboldogultban egy jeles tagját tisztelte, szabályainál fogva a kimultak emlékét jeles szónoklat által szokta ünnepélyesen megujitani, igy róván le azon tartozását,melyre szabad nemzetek nagy férfiaik erényei, tettei, tulajdonai és érdemei iránt magukat kötelezve érzik. Inditványom tehát oda terjed, hogy, miután a megboldogult férfiuban ezen nméltóságu főrendi tábla számtalan országgyülésen keresztül egyik legjelesebb és legérdemesebb tagját, szónokát, törvényhozóját és elnökét tisztelte : dicső emléke iránti határtalan tiszteletünk jeléül ünnepélyes gyász istenitisztelet rendezését határozzuk. (Közhelyeslés.) Ha ebbeli inditványom viszhangra talál, helyén látnám egyuttal kimondatni, hogy hivattassanak meg a tisztelt képviselőház tagjai is, és a magyar tudós-társaság elnöke által ennek tagjai, s jelentessék ki a gyászünnepély napja és órája (közhelyeslés) s e végett bizottmány neveztessék ki.

A ház questora : gróf Szapáry Antal, b. Orczy Béla és az inditványt tevő főispán, a gyásztisztelet elrendezésével megbizatnak, mely csütörtökön, vagy ha a körülmények nem engednék, szombaton fog megtartatni.

Elnök felolvastatja ifj. Majláth György tárnok ő nmlgának hozzá érkezett levelét, melyben boldogult atyja kimultát jelenti. Ragályi Károly tornai főispán inditványára, a „gyermek és hazafi fájdalmát mély érzéssel tolmácsoló levél“ jegyzőkönyvbe felvétele, közakarattal elrendeltetik.

A levél igy hangzik :

Nagyméltóságu Gróf és Országbiró ur !

A Mindenható kérlelhetlen akarata felejthetlen édes atyámat

idősb Majláth Györgyöt, hajdan Magyarország biráját f. hó 11-én kiszólitá az élők sorából.

A király s a haza szolgálatában töltött évek sulya alatt régóta roskadozott ereje; a haza sorsa felett keletkezett nehéz aggodalmak elkomoriták élte alkonyát; s midőn a haza láthatárán borongó felhők oszladozni kezdének, midőn rés nyilt, melyen egy szebb jövőre való kilátás kecsegtetett, akkor már csak beteg-ágyából vehetett részt az ujonan keletkezett reményekben, az ujonan támadt aggodalmakban. — De még akkor is megtört erejének egész hevével csüggött lelke a haza sorsán; s életének elalvó szikrája ujra lángra gyúlt a hirre, hogy ismét megalapult a magyar kir. kuria, ujra megnyilt a magyar országgyülés; örömtől s a siker reményétől dagadt keble, midőn megtudá, hogy nagyméltóságodnak jutott a szerencse, visszaállithatni régi törvényszékeinket, ujra megnyithatni a magyar országgyülést.

A haldokló hazafiui örömmel üdvözlé nagyméltóságodat mint utódját a m. k. kuria és a főrendek elnöki székében; üdvözlé ezen fényes testületek minden tagjait s fohászai az egek urához emelkedtek, annak minden áldását lekérendők a szeretett hazára.

A boldogult él még nagyméltóságodnak, él még a m. k. kuria és a főrendek némely tagjainak emlékében, s ennélfogva nem szólok ismeretlenről, nem találkozom hideg közönyösséggel, midőn átadom üdvözletét nagyméltóságodnak, a m. k. kuriának, az országosan egybegyült főrendeknek, s őt továbbra is szives emlékezetökbe ajánlom.

Fogadja nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánitását.

Budán, apr. 15-én 1861.

alázatos szolgája
Majláth György, m. k.

B. Orczy Andor, emlékezetbe hozza már korábban tett inditványát, hogy gr. Széchenyi István, a halhatatlan hazafi emlékezete jegyzőkönyvbe igtattassék.

Elnök : Megtörtént.

A leköszönt jegyző Sztankovánszky tolnai főispán helyébe, Szentiványi Márt. liptói főispán jegyzőül elválasztatott 145-ből 141 szavazattal.

Gozsdu Manó, krassói főispán, mint választott jegyző, olvassa az „igazoló bizottmány“ eljárásáról szóló jegyzőkönyvet.

Ezt érdeklőleg Teleki Domokos gr. következő beszédet tartá:

„Méltóságos főrendek!

Miként a méltóságos felsőház a felolvasott tudósitásból megértette, az igazolási bizottmány három pont alá foglalta jelentését.

Hogy véleményem nyilvánitásában lehetőleg rövid és világos legyek, előadásomat a harmadik ponton kezdem, mely azt foglalja magában, hogy a felsőház meghivott tagjai jelen vannak-e, vagy ha nem, távollétök indokolás mellett történik-e, avagy a nélkül? — E pontot illetöleg a bizottmány négy jegyzéket mellékelt jelentéséhez; u. m. 1. Azok névsorát, kik meghivattak, 2. kik megjelentek, 3. kik távollétöknek elegendő okát adván, a megjelenéstöl ezuttal felmentettek, és végül azok névjegyzékét, kik mindeddig távollétöknek törvényes okát nem adták.

Ez utolsókat illetőleg a bizottmány fenntartotta magának, hogy azokat, kik távollétök indokolását később küldendik be, tanácskozás alá vegye, s ha távollétök helyes okáról meggyőződik, felmentés végett a msgos felsőháznak ajánlja.

A mi már azokat illeti, kik távollétök indokolása nélkül maradnának távol; ezekre nézve a bizottmány szükségesnek tartotta figyelembe venni: miszerint ugy a felsőház tekintélye, valamint azon körülmény is, hogy a szabályokban érvényes határozat hozatalára bizonyos számu tagok jelenléte igényeltetik; a felsőházi tagoknak evidentiában tartására és elegendő számmal való jelenléte végett az eddigitől eltérő szigorubb gyakorlatot kellene követni. De miután e tekintetben a ház eddigelé nagyon is elnéző volt, célszerűnek tartotta a bizottmány megkérni a nmsgu elnök urat, hogy az indokolás nélkül távol levőket, a lehető legnagyobb nyilvánossággal méltóztatnék felszólitani az iránt, hogy a jövő hó 5-éig, vagy megjelenni, vagy távollétöknek törvényes okát adni kötelességöknek tartsák,

különben az e részbeni törvények szigorának tevén ki magukat. Jövendőre nézve továbbá szükség volna megállapitani: miszerint a jelenlevő felsőházi tagok csak engedelem mellett távozhassanak el, melynek megadását a nmsgu Elnök ur akként méltóztassék elintézni, hogy a msgos felső ház elegendő tagok hijával ne legyen.

Ugy hiszem msgos főrendek, hogy az igazolási bizottmány ebbeli véleményét elfogadhatjuk s határozattá emelhetjük. A bizottmány által tárgyalt második pont azon kérdésre vonatkozik : Nem találtatnak-e a meghivottak közt olyanok, kik a törvényes kellékekkel nem birnak? Ilyet azok közt, kik születésüknél fogva felsőházi tagok, az igazoló bizottmány egyet sem talált; a mi azonban a hivataloknál fogva meghivott felsőházi tagokat illeti, megjegyzendőnek véli a bizottmány, miszerint mindazoknak hivatali állására azon észrevétel történhetik, hogy kineveztetésök miniszteri ellenjegyzés nélkül történt. E részben ugy vélekedem, miszerint szükséges volna a felsőháznak az ilyszerü kinevezések ellen országosan óvást tenni; egyszersmind pedig, a mennyiben e tárgy általában a felelős miniszteriummal áll kapcsolatban, — azt későbbi komoly tanácskozás tárgyává tartanám kitüzendőnek.

A bizottmányi jelentés első pontja azt tárgyazza : magában foglalja-e a névjegyzék mindazokat, kik a törvények értelmében meghivandók voltak?

Oly egyéniség, mely a törvények ellenére nem hivatott meg, csak egy jelentette magát, u. m. gróf Eszterházy István, kit — miután belügyminiszter nem létezik — a törvényes meghivás eszközlése végett a nmlgu elnök urnak ajánlani, a bizottmány kötelességének tartotta; a kik pedig akár feledékenységből, akár szándékosan mellőztetvén, később fognának meghivatásuk végett folyamodni, azokra nézve fentartotta a bizottmány, a hasonló utat követni; miután a szabályok világosan rendelik, hogy az ily esetekben a bizottmány a meg nem hivottnak kérelmére, s illetőleg panasza következtében tegye meg a szükséges lépéseket.

Átmegyek már mlgos felsőház, az igazolási bizottmány jelentésének legfontosabb ágára, mely azon körülményre vonatkozik, hogy nem csupán egyes hivatali személyek, hanem egész országrészek

meghivatása mulasztatott el. Ilyennek találta az igazolási bizottmány : hogy a magyar testőrség kapitánya, a horvátországi bán, a felsőháznak többi horvátországi tagjai, az auraniai perjel, a felsőházi erdélyországi tagok és a fiumei kormányzó nem hivattak meg; s ez által egész országrészek mellőztettek.

E körülményt, mely nemcsak a mlgos felsőház, de az egyetemes haza integritásával szoros kapcsolatban áll — az igazoló bizottmány, a nélkül, hogy bővebb taglalásába ereszkednék — helyesebbnek, célszerűbbnek tartotta : a méltóságos felsőház további intézkedésére fönnhagyni. A jelentés e pontjára nézve tehát véleményem oda járul, miszerint mulhatlanul szükséges, hogy e tárgyat, mely legközelebbről országgyülésünk kiegészitésével van szoros kapcsolatban, mindenek elött tegyük előleges tanácskozásunk tárgyává. Nem kivánok ezuttal e tárgyhoz bővebben szólani; nem mintha fölötte sok nem nyomná szivemet, de azért nem, mert meg vagyok győződve, miszerint azt velem együtt a mlgos főrendek is teljes mértékben szivökön hordozzák. Azért nem szólók továbbá bővebben, mivel legkevésbbé sem kivánom az e tárgyban tartandó későbbi érdemleges tanácskozásokat praeripialni, meg lévén győződve, hogy azt a mlgos főrendek a föladat fontosságához illő komoly tanácskozásuk és sikeres intézkedésük tárgyává teendik.

B. Wenkheim Béla, hévvel védi az óvástételt, hogy a meghivások nincsenek felelős miniszter által ellenjegyezve. „Mi számot vetettünk magunkkal, ugymond, midőn a föispáni kinevezést ennek dacára elfogadtuk; a megyék rendezését s ez által az országgyülést kivántuk lehetségessé tenni. Hivatalunkról készek vagyunk lemondani, mihelyt az országnak felelős miniszteriuma lesz (helyeslés, zajos tetszésnyilvánulások közt a bibornok herceg primás s utána minden föispán, szólóval egyetértőleg, székéről feláll. — „Éljen"-ek!) és kineveztetésünket az ország jóváhagyása alá terjeszteni!"

Gr. Eszterházy István meghivás nélkül levén jelen a felsőházban s születési jogánál fogva törvényhozási jussát is gyakorolván, élénk vita a felett: vajjon a meghivás puszta formalitás-e, vagy törvényes kellék? Elnök véleménye szerint, ki az ösi szokást hiven

megkivánja tartatni, a meghivó levél nem puszta formalitás. Ragályi K. főispán, nem ohajtja ez elvet teljes érvényében elismertetni, hisz igy a kormány mindazon mágnásokat mellőzhetné, kiknek nézete elötte nem kedves. Gr. Teleki Domokos szerint a meghivó levél nem jogalap, de a jognak következménye; gr. Andrássy György főpohárnok ő nmlga az elnök véleményéhez nyilatkozik. Gr. Cziráky János a születési jog érvényét védi, mivel a tábla függetlenségét fenkivánja tartani. Id. gr. Eszterházy Mihály hasonló értelemben idézi az 1608. 10. t. cikket. B. Prónai Albert a dicsőült Wesselényi Miklós esetére hivatkozik, ki szintén post liminium hivatott meg. Gr. Erdődy Sándor a formalitást szintén mellékdolognak tartja.

Gr. Zichy Károly inditványozza azon főispánok meghivasát is, kiket V. Ferdinánd király ő felsége nevezett ki. Ellenvetik, hogy igy némely megyéből két főispán is volna. Gr. Cziráky J. hivatkozik a 48-ik törvényekre, melyek szerint a főispán előmozditható.

Az igazolási bizottmány eljárását a tábla magáévá teszi.

Gróf Barkócy János főudvarmester, előrebocsátván, hogy az 1848-ki ház-rendszabályok francia minta után készültek s mintegy 60 §-t tartalmaznak, ajánlja az angol mintát, mely rövidebb, szabatosabb. Az angol ház-rendszabályok az ősi szokásokhoz vannak szabva s a parlamentaris szabad discussiót jobban védik. Szóló ohajtja, hogy az „usus“ e tiszteletben tartását a magyar felső tábla is szem előtt tartsa, mint az alkotmányos élet főbiztositékát. Azért ha a ház, inditványát elfogadná, szóló, uj ház-rendszabályok kidolgozására egy választmányt kér kiküldetni, melynek tagjaiul ajánlja: Wenkheim, Ragályi, Radvánszky, Zichy Károly, Teleki Domokos és Szápáry Antal ő méltóságaikat.

Gróf Teleki Domokos ragaszkodik a 48-ki házrendszabályokhoz. A felsőházat előbb ki kell egésziteni, hogysem uj rendszabályok készitéséhez nyulhatna. A háznak igy csonkán is van joga a verificatióhoz, a maga kiegészitéséhez, de ahhoz nincs, hogy törvényt hozzon, vagy oly szabályokat léptessen életbe, melyek később érkező tagjait is kötelezzék. Ez jogi kérdés, melyhez együttesen lehet nyulni.

Gr. Zichy János. Előestéjén állunk egy tökéletes constitutionális, vagy ismét az önkény által sujtott életnek. Ha a dolog az elsőre válik, akkor e házat ugyis reformálni kell a haladó kor igényeihez képest. Szóló emlékezetbe hozza Biharmegye 48-ki főispánjának (Beöthy Ödön) hasnlóo értelemben mondott szavait s ohajtja, hogy még most az alapszabályokba a főrendek ne ereszkedjenek.

Gr. Cziráky J. Szükség magunkat constituálni, szóló pártolja Barkóczy inditványát.

Tarnóczy Kázmér, Barsmegye főispánja. E ház szabályokat ugyan alkothat, de azok csupán ideiglenesek lehetnek, és ujakat kellene alkotni, mihelyt magát reintegrálja. Még a most választott jegyzőség is ideiglenes, a ház kiegészitéséhez mérve.

Gr. Zichy Manó. Halaszszuk az uj rendszabályokat, mig felelős miniszterium nem lesz.

Elnök: Arról van a szó, mi nélkül nem lehet tanácskozni, hacsak azt nem akarjuk, hogy tanácskozásainknak vége legyen.

Gr. Prónay Albert. Várjuk be a ház kiegészitését.

Gr. Pálffy József Pozsonmegye főispáni helytartója. Épen azon a bajon kell segiteni, hogy kiegészitve nem vagyunk. Ezt a tanácskozás megnyitása nélkül nem tehetjük s ezért kell uj rendszabályokat alkotni.

B. Wenkheim B. Kivánja a 48-ki házszabályoknak revisióját.

B. Orczy Béla. A házszabályoknak törvényhozási minemüségök nincs. Azokhoz lehet nyulni.

Tarnóczy K. főispán ismét felszólal: se okát, se szükségét nem látja, de a dolog rendjében lenni sem találja, hogy a 48-ki házszabályokhoz nyuljanak.

Bezerédy püspök hivatkozik N. Lajos és Zsigmond korára. Az utóbbi korában is csak csináltak házrendszabályokat, pedig nem mondhatni, hogy az ország csonka nem volt, mert N. Lajos 10 tartományai ugyan leolvadtak.

Gr. Batthány Ferenc. Nem gondolja, minő rendszabályolyokat hozhattak volna őseink — akkor a Rákoson lóháton tanácskoztak.

Gr. Teleky Sándor. Várni kell a reintegratióig. Ideiglenes rendszabály a (48-ki homlokán ez áll : „ideiglenes") ugyis van, minek egy másik ideiglenest csinálni.

Gr. Eszterházy Mihály Hasonló értelemben nyilatkozik.

B. Splényi Henrik. Nagy pietással van minden törvény iránt, igy a 48 iránt is.

Lonovics érsek ő nmlga. 48-ban is csináltunk házrendszabályt, pedig a felsőház akkor is csonka volt, mert Horvátország, noha hiva vala, nem jelent meg.

Tarnóczy Kázmér. Különbség van a közt, hogy valamely ország meghivatott és meg nem jelent, (ez esetről a törvény rendelkezik) és a közt, hogy meg nem hivatott és azért nincs jelen. Az első esetben nem lehet a táblát csonkának mondani.

B. Majthényi Izidor. Elég gyenge alap, hogy a 48-ki házrendszabály is ideiglenes, mire való ily gyenge alapra még egy-két emeletet épiteni ?

Fiáth Fer. Wenkheim módositványához szegődik.

Gr. Zichy János, Pálffy gróf és Lonovics ő nmlgának felel. Emlékeztet 48-ra, mikor a főrendek az adresse-debats-ba sem ereszkedtek, azon gyöngéd figyelemnél fogva, hogy Erdély rendei nincsenek jelen.

Danielik püspök ő méltós. pártolja Barkóczy gróf inditványát.

Jankovics somogyi főispán. Rövid időn megtudjuk : határozhatunk-e a felett, hogy nem-határozhatunk ? Addig a kérdést halaszszuk el.

Gr. Károlyi György koronaőr. Indiscretio volna e hosszura nyult vitát tovább folytatnom. Próbáljuk a 48-ki házszabálylyal mire mehetünk s ha látjuk, hogy a dolog nem megy, akkor nyuljunk uj rendszabály készitéséhez.

Maradjon a 48, maradjon ! kiált a ház nagy többsége.

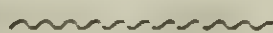
Gróf Barkóczy (hevesen). Ha már a 48 marad : figyelmez-

tetnem kell a barsi főispánt, hogy a szónok csak egyszer szólhat a házszabály 25. §-sa szerint valamely tárgyhoz (nevetés.)

Tarnóczy főisp. De van ott olyan §. is, mely megengedi, hogy a megtámadott magát védje.

Gr. Barkóczy. Nekem sem kell a 25. (Nevetés.)

Elnök végzésül kimondja, hogy a 48-ki házszabály marad.

A képviselőház IV-ik ülése

— *april* 17. —

A korelnök a gyülést megnyitván, Kubinyi Ferencz a tegnapi gyülés alatt szóbahozott országgyülési nyomtatványokra tért át és a törvényhatóságok számára is inditványoz egy-egy példányt.

Eötvös József b. ugyanez inditványt teszi az erdélyi muzeum részére. Kazinczy Gábor meg a magyar királyi egyetemre terjeszti ki ebbeli figyelmét, mely inditványok helyesléssel fogadtattak.

Erre az elnök a tegnapi gyülés jegyzőkönyvét, Nikolics Feodor b. és korjegyzővel olvastatta fel, majd meg arról tőn bejelentést, hogy a kilenc igazoló osztály bevégezvén az igazolási tárgyalásoknak azon részét, mely a törvényesen választott és a kifogás alá eső tagok egymástóli elkülönitésére terjed, a ház beleegyezésével a törvényesen választott és a kifogás alá eső tagok egymástóli elkülönitésére terjed, a ház beleegyezésével a törvényesen választott tagok névjegyzékét fogja felolvastatni, és miután ez helyesléssel fogadtatott, gr. Keglevich Béla korjegyző felolvasta a névjegyzéket. Ennek eredménye az, hogy 261 tag törvényesen választottnak elismertetik, mig ellenben 37 ellen a felmerült kérdések egészen nincsenek eldöntve. Kérdés alá jöttek: Szüllő György, Pap Móricz, Bánó József, Zsitvay József, Német Albert, Károlyi János, Molnár József, Balázsy Antal, Kozma Sándor, Nagyszabó Ignácz, Pap János, Kvassay József, Blaskovics Pál, Kozma Imre, Olgyay Titus, Vidats János, Návay Tamás, Miskolczy Károly, Benzur Miklós, Luzsenszky Józs., Batthyányi Zsigmond, Missics János, Balogh János, Fráter Pál,

Kurcz György, Bakalovics Szilárd, Böszörményi László, Bika Simon, Buday Lőrincz, Pethes József, Dobránszky Adolf, Vojnics Lukács, Simon Pál, Horváth Elek, Ivánka Imre, Sóhalmi János és Beöthy Zsigmond.

A korelnök kijelenti, hogy minekutána a házalakulásra a törvény által szabott tagmennyiség (226) nemcsak hogy megvan, de felül is mulatik, a mennyiben 261 igazolt követ marad, a ház tehát megalakultnak tekinthető és igy az elnökválasztásra vonatkozó szabályt fölolvastatván, a szavazást megkezdhetőnek nyilvániţá.

Bogdanovich Vilibáld panaszt emelt, hogy bár választási jegyzőkönyvét egy hét előtt beadta, neve az osztályok közt elő nem kerül s igy a ház hivatalnokai megválasztásához nem járulhat.

A korelnök megjegyzé, hogy a képviselők kinyomatott névsorozatába az osztályok megalakulásakor csak azon képviselők nevei jutottak, kik az osztályok megalakulásaig jegyzőkönyvüket beadták. Bogdanovich jegyzőkönyve később adatván be, az már a 9 tagu állandó bizottmány által fog igazoltatni.

Ezután a ház az elnökök és jegyzők választásához fogott.

Az osztályok a házszabály 16. §-a értelmében először az elnökre szavaztak, az igazolt tagok osztályokként s a jegyző felhivására adván be titkos szavazatukat.

A szavazatok a gyülés szine előtt olvastattak össze.

Az első elnökre 242 szavazat történt. Ezek közül 2 érvénytelennek nyilvánittatott, 240 pedig Ghyczy Kálmánra szavazott és igy Ghyczy Kálmán majdnem egyhangulag választatott az alsóház elnökének. Midőn a korelnök a szavazás eredményét fölolvasta, az ujonnan választott elnök zajos éljennel üdvözöltetett.

Az első alelnökre szavazott 246, a mely összegből esett Andrássy Gyula grófra 88, báró Podmaniczky Frigyesre 2, Lónyay Menyhértre 13, Klauzál Gáborra 3, Szilágyi Virgilre 1, Palóczyra 1, Csáky László grófra 1, Szentiványi Károlyra 3, és Tisza Kálmánra 131, s igy Tisza Kálmán átalános szavazattöbbséggel lett a ház első alelnökévé, mely választás hangos tetszést idézett elő.

A második alelnökségre szavazott 231. Ebből esett Gorove

Istvánra 16, Sárközy Kazmérra 2, Andrássy Gyula grófra 39, Lónyay Menyhértre 33, Ráday Gedeon grófra 3 és Podmaniczky Frigyes báróra 138, és igy báró Podmaniczky Frigyes átalános szavazattöbbséggel lőn a ház második alelnöke. A népszerü báró zajos éljennel üdvözöltetett és ezzel a korelnök a gyülést azon hozzátétellel oszlatta fel, hogy holnap tiz órakor a jegyzőválasztások fognak folytattatni.

A képviselőház V-ik ülése

— *april* 18. —

A korelnök megnyitván a gyülést, Keglevich Béla gr. felolvasta a tegnapi gyülés hitelesitett jegyzőkönyvét, melybe a törvényesen választott tagok névjegyzéke is belefoglaltatott.

A hitelesitett jegyzőkönyv felolvastatása után egyik képviselő azt inditványozta, hogy azok is igtattassanak be jegyzőkönyvileg, kik nem nyertek szavazattöbbséget, mely inditvány azonban el nem fogadtatott, minthogy a házszabályok ellenére van.

Örömest jegyezzük meg azonban, hogy az elnökökre tett szavazások közől sok Csernovics Péterre is esett; de mivel a később történt megválasztás folytán az igazolás még meg nem történt, az ebbeli szavazatok tekintetbe nem vétettek.

Ezután a hat jegyző megválasztására kerülvén a sor, a szavazás ép ugy történt, mint a ház elnökeire. Minden szavazó t. i. följegyezte az általa választandó 6 jegyző nevét, és a szavazati szelvényt az elnök előtt üvegserlegbe tette és a történt szavazás után, az elnök a ház szine előtt fenhangon olvasta fel a történt szavazásokat, melyeket a jegyzők azonnal szám alá vettek.

A szavazás eredménye a következő: összesen szavazott 239, a miből esett Csengery Imrére 218, Révész Imrére 134, Keglevich Béla grófra 159, Tanárky Gedeonra 176, Ignatovics Jakabra 180, Jura Györgyre 204, és igy a nevezett hat képviselő átalános szavazattöbbséggel a ház jegyzőinek lettek megválasztva. A többi szavazat Kubinyi Rezső, Széchenyi Béla gr., Tóth Vilmos, Jókai Mór,

Jámbor Pál, Botka Mihály, Szabó Sámuel, Bezerédy László, Nikolics Feodor b., Zichy Jenő gr., Zichy Antal, Horváth Boldizsár, Bónis Sám., Ács Károly, Bartal György, Csernovics Arzén, Ballagi Mór, Vályi János, Mácsay Lukács, Dániel Pál, Lukács György, Várady Gábor, Pápay Simon, Csáky Tivadar gr., Bánó József, Királyi Pál, Hunfalvy Pál, Kovács Ferencz, Gorove István, Pesthy Frigyes Dedinszky József, Bánffay Simon, Lónyay Menyhért, Kazinczy Gábor, Kubinyi Flóris, Perényi Lajos, Degenfeld Gusztáv gróf, Besze János, Csengery Antal és Eöry Sándor képviselők között oszlott el.

Körülbelül fele a szavazatoknak lehetett számbavéve, midőn az elnök, tapasztalván a tagok nyugtalanságát és lassankénti elszéledését, inditványt tett, hogy minekutánna a szavazás eredményének közzétételével a ház alakulva leend és igy az eredmény hirdetése kivánatossá teszi, hogy a képviselők jelen legyenek, ő tehát óhajtaná, hogy a ház a választás eredményének közzétételét, holnap reggeli 10 órára halasztaná.

Nyáry Pál szükségesnek látja kinyilatkoztatni, hogy a ház alakulása ünnepélyes cselekmény és igy ő a korelnök inditványához csatlakozik.

Ugyanezt teszi Ráday Gedeon gr. A baloldal azonban erősen kivánta a gyülés, illetőleg a szavazatszedés folytatását, a mi meg is történt.

A szavazás eredményét befejezvén, a korelnök feloszlatá a gyülést azon hozzátétellel, hogy holnap reggeli 10 órakor ismét gyülés fog tartatni.

A képviselőház VI-ik ülése

— *april* 19. —

Ma volt a ház alakuló ülése.

A képviselők nagyobb része diszruhában jelent meg.

A korelnök az ülést megnyitván, a tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesittetett.

Ezután Palóczy László korelnök vett érzékeny és megható búcsút a képviselőktől, helyét a választott elnöknek engedvén át.

Beszéde igy hangzott:

Követvén a házszabályok rendeletét, a teendő most az, hogy a mélyen tisztelt ház átalános szavazatai által megválasztott hivatalnokok helyeiket elfoglalják t. i. az első elnök, két alelnök és hat jegyző urak, kiket ezennel van szerencsém felszólitani hivatalosan, hogy helyeiket foglalják el. Tisztelt képviselők! a házszabályok által körvonalozott korelnöki hivatalomnak vége van; s midőn e helyről eltávozom; helyet adandok annak, ki azt annyira megérdemlé, kit ti magatok választottatok, ő fogja hirdetni nektek, hogy a ház megalakulva van; ma april 19-dik napján, e dicső napon, melyen hazánk egyedüli boldogságát magában foglaló 1848-ki törvények szentesitője V. Ferdinánd királyunk született. 36 éve annak, mióta elébb ugyan Borsod vármegyének számos nemesei, később Miskolc szülővárosomnak polgárai a törvényhozó test terére munkálkodni engem elküldöttek; e téren müködtem tehetségem szerint honfitársaimmal együtt, velök együtt élveztem azon kedves örömöket, melyeket a haza a mult országgyülésig élvezett. Szenvedtem, türtem azon keserveket is, melyeket édes hazánk szenvedett (közhelyeslés). De hazafiui szivemnek édes örömére szolgál, hogy munka- és követtársaim megajándékoztak becses bizalmukkal és hajlandóságukkal. Tisztelt követtársaim! ti az tettétek velem; mindenki tudja, hogy midőn utoljára megjelentem köztetek, szeretettel fogadtatok és megtiszteltetek azzal, minél többet nem adhattok és minél kedvesebbet nem adhattatok öreg szolgátoknak, mint e néhány napi elnökséget. Fogadjátok tiszta hálámat és köszönetemet, azon hálát, melyet, mig élek, el nem felejtek; sőt midőn majd többé nem leszek, elviszem magammal azt oda is, hol számomra nemsokára az örökvalóság kapui megnyilandanak (hosszas éljenzés). — Ujra hálát és köszönetet mondok. Most felejtsétek el, ha netalán történt, botlásaimat és fogyatkozásaimat; tulajdonitsátok azokat aggkorom-nak, és boritsatok azokra fátyolt. Mint magános képviselőt fogadjatok vissza diszes soraitokba, s csak szivem és lelkem egyedüli táplálójával, hazafiui barátságtokkal, de csak addig, mig azt megérdemlem, megajándékozni kegyeskedjetek. (A ház felállva éljenez).

E beszéd után, melyet az érdemes hazafi az elérzékenyülés

hangján fejezett be, a ház felállt s hosszas éljenzéssel fejezé ki tiszteletét, szeretetét. A közelállók elébe mentek az elnöki székről lelépőnek s a választott elnök az állvány lépcsőjén karjaiba zárta a ház Nestorát.

Ghyczy Kálmán az elnöki széket a ház éljenzései közt elfoglalván ekként szólt:

Midőn az 1848. esz. tavaszhó közepén az országgyülés, hazánk törvényes önállásának biztositása s a jogegyenlőség nagy elvének a hon minden polgára között örök megállapitása után Pozsonból szétoszlott, a hon sorsa felől reményteljes kebellel néztünk a jövendőnek elébe; nem azért, mintha komoly aggodalommal ne szemléltük volna mindnyájan a setét felhőket, melyek mint a közelgő viharnak mind annyi bizonyos előjelei, több oldalról tornyosultak azon irány felé, melyen a törvény által szentesitett nagy elvek kifejlesztésének ösvényén a hon közügyeinek kezelésében haladnunk kellett, — hanem azért, mert meg voltunk győződve, hogy az előbb külön jogu, és igy külön érdekü osztályokra szétszakadt népnek, jogban és kötelességben, polgári állás és nemzetiség különbsége nélküli egyesitése, s az innét fejlődő érdekegység, kölcsönös bizalom és egyetértés hazánk minden ajku fiainak kitünő sajátját képező jogérzéssel, hon és szabadságszeretettel párosulva, a nemzetet nagy veszélyek leküzdésére szilárditották meg.

E meggyőződésünkben nem is csalatkozánk.

A vihar bekövetkezett, iszonyu szélvészek vonultak el felettünk, temérdek szenvedések sujtották ugy a hazát, mint annak egyes polgárait; s az annyit szenvedett nemzet él, él erőteljesen, a haza fenn áll.

Ugy áll ugyan, fájdalom! csak fenn, mint a felzudult tenger hullámai által vitorláitól, árboczáitól, kormányától megfosztott, tetemében sokszorosan megcsonkitott, népének hűsége által azonban alkatának főbb részeiben mégis épen megtartott, és még sok és nagy veszélyeknek kiállására teljesen képes hajó: (tetszés) — de a mi legfőbb, fennáll, a magyar hon összes népének érdekegysége egyetértése, törvény s szabadságszeretete, s lelkesült hazafiusága által, és az országgyülés 12 évi szünetelése után ismét együtt ül,

hogy kezébe vegye ujolag a haza kormánya irányzatának vezérletét; — gyógyitsa az idők viszontagsága által ejtett, még most is vérző sebeket; — javitsa ki a dühöngött szélvészek által okozott pusztitásokat; — állitsa helyre mindazt, a mi a hon alkotmányos intézményeiben az idő és erőszak hatalma által lerontatott; — fejlessze ez intézményeket ki, s hasonló veszélyek ellen minden jövendő időre szilárditsa meg.

Nagy és nehéz feladat! de nem azért, mintha a megoldásnak nehézségei leginkább magában a feladatnak saját természetében feküdnének, — hanem főképen azért, mert a nemzet legszentebb jogainak nem-ismerése, vagy félreértese, s az állami élet valódi érdeke felöl oly körökben. melyekre közvetlen hatásunk nincs, létező tévfogalmak folytán, azon veszélyek nagyrészben még most is léteznek, melyek átalakulásunknak bölcsőjét környezték; és igy a nagy munka, mely az országgyülésre vár, nemcsak az illető törvényhozási tárgyak, saját önmagunkban is eléggé bokros nehézségeinek legyőzésével, hanem a mi legnyomasztóbb, egyszersmind nem jogositott külbefolyás elleni folytonos küzdelem közt lesz folytatandó.

Azon anyagi és szellemi erők azonban, melyek a nemzetet eddig fenntartották, hü, tántorithatatlan, semmi veszélyes által meg nem ingatható ragaszkodás az ország jogaihoz s törvényeihez, egybekötve folytonos következetes haladással a polgárisodás nagy céljai felé, s más nemzetek és államok jogos érdekeinek méltányos kiméletével, a népek sorsát intéző isteni gondviselés segélyének hozzájárultával ezentul fentartandják a hazát, fentartandják számára a helyet, mely azt multjánál s jelenénél, s nagyszerü fejlődési képességéhez képest jövőjénel fogva is a világ e részében megilleti. (Tetszés).

Midőn e tényállás mellett meggondolom: hogy ily felette nehéz körülmények között, ezen országgyülésen, melynél nagyobb és nehezebb teendői nem voltak még egy hongyülésnek sem, nagy érdekü országos tanácskozásaik vezérletére önök, minden előleges érdemem nélkül, engemet választottak ki; mélyen érzett hálával elismerem e megtisztelő bizalomnak nagy becsét, de tehetségem gyengeségének érzetében elrémülök egyszersmind a tehernek nagy-

sága előtt, mely vállaimra van fektetve, s annak viselését csak azon tekintetből merészlem elvállalni; mert önök itéletét tisztelettel fogadni tartozom, s köteles vagyok teljesiteni meghagyásukat; mert tudom, hogy önöknek bölcsesége, s egyéni véleményeiknek lehető különbsége mellett is tántorithatatlan egyetértése a haza közjavának előmozditásában, megkönnyitendik tisztemnek nehézségeit, s meg vagyok győződve, hogy önök, kik ez állásra emeltek, melynél diszesebben magyar honpolgár nem állhat, nehéz tisztem kötelességeinek teljesitésére szakadatlanul irányzandó állhatatos igyekezetemben, hazafiui, baráti indulattal segélyemre is leendenek.

Tisztem kötelességeinek legfőbbike a tanácskozások folyamának részrehajlatlan vezérletében áll.

Ennek teljesitését szentül igérem: de az őszinteség egyszersmind azon nyilt vallomásra is kötelez, miszerint vannak kérdések, melyekre nézve részrehajlatlan lenni nem tudok.

Ki is lehetne, például, ha magyar, részrehajlatlan, a jogegyenlőség szent elvének, a nemzetiségi jogos igények méltányos kiegyenlitésének, a hon területi épségének, s mindenek felett a nemzet őseitől öröklött legbecsesebb, elidegenithetetlen kincsének, az ország törvényes függetlenségének és önállásának kérdesében? (Zajos éljenzés).

De ez aggodalmat nem okoz nekem, mert hiszen ezen kérdéseknek lényegére nézve önök is mindnyájan egyetértenek velem (közfelkiáltás: ugy van); erre nézve részrehajlatlanságot nem is követelnek tőlem; (felkiáltások: nem) sőt a részvétlenséget hazaelleni bünnek tekintenék (ugy van!); egyébiránt pedig egyéni nézeteimnek nyilvanitását mind azon esetekben, melyekben ezt tenni célszerünek vélendem, a ház szabályainak értelmében különben is megengedni fogják.

Igy most sem hallgathatom el a fájdalmat, melyet a miatt érezek, hogy nem látom itt helyet foglalni köztünk szeretett testvéreinket, rokoninkat, barátainkat, Erdély-, Horvát-Szlavonországoknak s a határőrvidékeknek s Fiuménak képviselőit (közfelindulás), kiket a törvénykezésben és igy a ház hivatalnokainak választásában is a részvét e helyen tagadhatatlanul megillett (ugy van!). E jog tiszte-

letényél fogva tehát s ismert egyértelmü nézeteink szerint tudván azt, hogy nyilatkozatom önök általános jóváhagyásával találkozandik, nem késem ugy magam, mint minden tiszttársaim, az engemet e nyilatkozatra szintén felhivott két alelnök s hat jegyző nevében is kijelenteni: hogy helyeinkről azonnal ismét lelépendünk, s azokat a ház szabad rendelkezése alá azon pillanatban visszabocsátandjuk, midőn az emlitett képviselők, kiknek itteni jelenlétét szivünk vágyai, a közös érdek s a törvénynek szentsége egyiránt követelik, a közös haza java feletti országos tanácskozásaikat, a hon lakói mindannyi millióinak osztatlan örömére, s miként a jog és törvény szentségébe helyezett bizalmamnál fogva erősen hiszem, nemsokára önökkel vállvetve megkezdendik. (Általános helyeslés s éljenzés).

Midőn ezek után az elnöki széket önök meghagyásából s azon buzgó kéréssel elfoglalom, hogy azon nagybecsü bizodalmat, melyet velem ez alkalommal éreztetni szivesek valának, számomra tovább is tartsák fen, legelső elnöki kötelességemet annak kijelentésével teljesitem: hogy a ház alakulva van, és önök általános kivánatát vélem nyilvánitani, midőn az aképen megalakult ház első határozatául az alkotmányos szabadság sok érdemeket szerzett, sokat szenvedett s mindig tántorithatatlan ősz bajnokának, a képviselő-ház Nestorának, a mindnyájunk által tisztelt és szeretett korelnöknek szives fáradozásaiért a ház nevében köszönetet szavazok. (Mindnyájan felállnak. Hosszas éljenzés).

Nyári inditványozá, hogy mondja ki a ház határozatában, miként „Palóczy László a haza hálájára méltó.“

Közhelyeslés követte ez inditványt s az elnök kijelenté, hogy a haza háláját a ház jegyzőkönyve fogja kifejezni.

Utána Tisza Kálmán alelnök beszélt. Figyelemmel és sokszor helyesléssel követett beszéde következő:

Nem fogom a tisztelt ház figyelmét hosszasan igénybe venni, mert azon föltételt, mely mellett egyedül lehet törvényes nézeteim szerint az alelnökséget elfoglalnom, e háznak tisztelt elnöke már nevemben is kinyilatkoztatta; alig marad tehát egyéb fen számomra mint rövid szavakban megköszönni azon bizodalmat, melylyel meg-

tisztelni méltóztattak, s melyet a haza s a szabadság ügyei iránt hűségemmel kell a jövőben legalább kiérdemelnem.

Ha erőm gyenge leend az olykor netalán reám nehezendő elnöki teendők elviselésére, ha nem fogok a várakozásnak megfelelhetni, legyenek önök elnézők irántam, ki nem csak nem vágytam e megtiszteltetésre, de az önök parancsai iránti minden hódolatom dacára is el nem fogadtam volna azt, ha nem hinném, hogy az a mai percben nem a hiuságnak, mely bennem ugy sincsen, kielégitése, hanem komoly hazafiui kötelességekbeli felruháztatás, melyek elől kitérni, melyek elől hátrálni nem lehet és nem szabad.

Nem lehet célom itt, a jelen helyzet nehézségeit fejtegetni, hiszen tudjuk azt mindannyian, hogy sok válságon ment ugyan már keresztül szegény hazánk, de oly válságos perczei minőket most élünk, nem voltak talán soha.

Valóban nehéz, majdnem emberi erőt haladó a feladat, melyet most megoldanunk kell; neküuk most bátraknak kell lennünk nemcsak személyesen, de politikánkban is, és mégis óvakodnunk kell a vakmerőségtől; nekünk okosaknak és előrelátóknak kell lennünk, de felettébb vigyázni egyszersmind, nehogy ezen két, magában megbecsülhetetlen tulajdon tulzása által gyáva politikát kövessünk, óvatosságból magunk adjuk fel azt, mit veszélyeztetni nem akartunk.

Ilyen nehézségek közepette majdnem kétségbe kell esnem a felől, hogy az önök által rám ruházott kötelességeknek megfelelni képes legyek; kétségbe kell esnem e felől, hogy ama férfinak, ki majd 13 évvel ezelőtt választatott azon állásra, melyet most elfoglalok, méltó utódja lehessek; mert mit ér a tiszta jó szándék, az áldozni kész honszerelem, ha hiányzik az erő, a tehetség, mely azt érvényre emelje.

Csak is egy eset van a melyben reménylhetem, hogy hivatásomnak némileg bár megfelelni képes leendek, és ez az, ha önök tisztelt képviselőtársaim engemet segiteni, támogatni fognak; ezen segély, ezen közremüködés az tehát, melyért most önök előtt esedezem, és ezen kérésem teljesülésének reményében ismételem köszönetemet azon megtiszteltetésért, melyre nem vágytam, melyet nem

ohajtottam, de melyet mint önök megbecsülhetetlen bizalmának jelét meghatva, kötelességérzettel és örök hálával fogadtam.

Ajánlom magamat további kegyeikbe.

Majd Podmaniczky Frigyes b. másodalelnök szólalt fel röviden. Szavait a rokonszenv jeleivel kisérte a ház. Itt adjuk beszédét:

Tisztelt képviselőház!

Legyen szabad nekem is, rövid szavakban megköszönni azon bizalmat, melyet irányomban tanusitott a tisztelt ház, midőn másodalelnökének megválasztott.

Hazánk jelen válságteljes perceiben, ugy tartom, minden egyes honpolgár legelső kötelessége: tétova nélkül elfoglalni azon helyet, melyet számára akár a sors, akár némi bizalom kijelölt, — de kötelessége egyszersmind feltétlen megadást, tevékenységet s szorgalmat adni cserébe, — honpolgárai e jóvoltaért.

Éltem egyik legboldogabb perce volna az, ha szerencsés leendhetnék kiérdemelni e tisztelt képviselőház megelégedését, — annyival is inkább, mert mindnyájunknak csak egy lehet közös célunk, hazánk jövendő boldogságának lehető megalapitása.

Adja az ég, hogy testvér- s társországaink küldöttei hova hamarább megjelenjenek körünkben; hogy részint a viszontlátás, részint a kibékülés magasztos ünnepét üljük meg, — mely ünnep fogja majdan összeforrasztani ujból egy tömör egészszé szent István koronáját, ellentállandó azontul ellenei akár alattomos, akár nyilt fondorkodásainak. Kedves kötelességemnek fogom ekkor ismerni hivatalomról azonnal lemondani, nehogy azt sértsem meg másban, nehogy attól foszszak meg mást, mit magam annyira szentnek s elévülhetlennek tartok.

Midőn magamat a tisztelt ház kegyeibe ajánlom, midőn annak idején igénybe veendő elnézésért esdeklem, — azon óhajomat s mintegy imámat fejezem ki: engedje meg végzetünk, hogy ha folytonos egyetértés nem is, de minden körülmények között az olyannyira nélkülözhetlen összetartás vezérelje népeinket s ezek nyomán honunk sorsát!

Éljen az összetartás, éljen a haza!

Az alakult ház most már napi rendre térvén át, az elnök mindenekelőtt kijelenti, hogy a jegyzőkönyvet Csengeri Imre vezetendi, a szólókat pedig Tanárky Gedeon ur fogja följegyezni. A ház már alakulva levén, szükséges, hogy a teendők iránt ezentul intézkedni méltóztassanak. Mielőtt azonban a teendők iránt tovább nyilatkoznánk, kötelességem a tisztelt háznak jelenteni, hogy a felsőház felejthetetlen elnökének, a nagy törvénytudónak, hazáját szeretett államférfiunak, az ország bölcs és igazságos főbirájának, néhai idősb székhelyi Majláth György urnak emlékére, holnap reggeli 9 órakor a városi plébánia templomában egy igen rövid, s az azután tartandó ülést semmiben sem akadályozandó halotti misét rendez.

A hozzám érkezett hivatalos értesités szerint, a felsőház arra ezen tisztelt házat is hazafiui bizodalommal meghivja. Méltóztassék tehát fél kilenckor ide eljönni, hogy 9 órára a templomba mehessünk. — Bátor leszek ezután előadni azon iratokat, melyek az elnökséghez érkeztek; valamint előterjesztendem nézeteimet azon tárgyak iránt, melyeket a ház belső oeconomiájára nézve legelőször elintézendőnek vélek.

Némely uj választásokról érkeztek ujabban megbizó levelek, a következő képviselők részéről, a kik : gróf Vay Mihály Szathmármegyéből, Bogdanovich Willibald Torontálmegyéből, Kende Kanut Szathmármegyéből, Bárány Ágoston Somogymegyéből, Királyi Pál Zalamegyéből, Erős Lajos Szabolcsmegyéből, Lukinits Mihály Sopronmegyéből, Csernovich Péter Torontálból és Póna György Aradmegyéből. Érkezett még petitio Pongrác Lajos Trencsénmegyében megválasztott képviselő ellen, továbbá nagy-vázsonyi képviselő Gál Péter ellen; ugy szintén alsó-kubinyi kerületi képviselő Kubinyi Florian ellen. Ezek nézetem szerint a megválasztandó 9 tagu bizottmánynak lesznek kiadandók.

Itt van még Simonyi Ernő privigyei képviselö levele Londonból, ugy szinte Pulszky Ferenc széchenyi képviselőnek levele Turinból. Ezekben megbizó leveleiket másolatban ide küldvén, előadják az akadályokat, melyeknél fogva meg nem jelenhetnek s menlevélnek kieszközlését kérik. Ez is talán ezen bizottmánynak lesz át-

adandó. — Átadatott ezenfelül nekem egy felvilágosítás Fodor Pál képviselő ur részéről, más részről pedig egy másik a makói petitionariusok részéről. Ezeknek elsejében Fodor Pál képviselő ur fölvilágositást ad az osztály által tett észrevételekre, a makói petitionariusok pedig indokolják Návay Tamás elleni folyamodásukat. Ezeket, csak hogy megérkezésüknek ideje constatiroztassék, adtam elő de ugy hiszem, legcélszerübb lesz azokba bele bocsátkozni, midőn az illető osztályok jelentései föl fognak olvastatni.

Itt van még a tisztelt korelnök ur által nékem átadott azon két irat, melyeket a felső háznak jegyzője Gozsdu Manó ur kézbesitett a korelnök urnak. (Több oldalról, ki kell nyomatni.)

Ezeket tehát, ha ekkép méltóztatnak rendelkezni, mielőbb ki fogom nyomatni, s a képviselő urak közt kiosztatni. (Helyes.) A mi már a ház oeconomiáját illetőleg nézetem szerint teendő volna, kijelentvén, mikép tudom — hogy a határozat a házat illeti, csupán tudósitásul vagyok bátor előterjeszteni, hogy szükség lesz gondoskodni a 9 tagu bizottmány kinevezéséről. — Másodszor, minthogy naponként érkezhetnek kérvények, a kérvényi bizottmány megválasztásáról is fog kelleni a tisztelt háznak intézkedni. Továbbá különös figyelmébe vagyok bátor ajánlani a tisztelt háznak a körülményt, miszerint a gyorsirói jegyzetek naponkint vezettetvén, a ház naplójá elkészittetik. Köztudomásra van azonban, miként nyomtatás alá nem juthatnak, azért, mert az 1848 ki szokás szerint az akkori hivatalos lap a „Közlöny" által közöltettek, hivatalos lap pedig most nem létezvén, nem tartozik a házhoz, a fennálló lapok egyikének elsőbbséget adni a többiek fellett. Több oldalról halottam a hiányokat felemliteni, hogy az 1848-ki tárgyalásokról nem létezik gyüjtemény, melyben az okiratok mind egybe foglalva — mint a hajdani naplókban történt, — kiállittattak volna. Minthogy pedig naponkint lesznek üléseink, hogy a gyorsirói jegyzetek iránt intézkedni lehessen, bátor vagyok a tisztelt ház határozatát e részben is kikérni, azon megjegyzéssel, hogy a naplónak kinyomatása költségbe nem kerülend, a hirlapi tudósitások iránt értesitve nem vagyok. Méltóztatnak továbbá még azt is tudni, hogy a háznak tiszti és szolgálati személyzete van; ezeknek rendezéséről s fizetéséről is fog kelleni

gondoskodni. Vannak egyébiránt naponkénti kiadások is, melyek a ház határozatát megkivánják. Hogy ezek iránt a ház kellőleg intézkedhessék, legcélszerübb lesz, ha méltóztatnak egy bizottmányt kinevezni, mely aztán a tiszti és szolgálati személyzet szervezése, kötelessége és fizetése, ugy a naponkénti kiadások iránt is kimeritő jelentést terjeszthetne a ház elébe. S itt legyen szabad még egyről megemlékeznem. Méltóztatnak tudni mindnyájan, mikép ezen teremnek azon célra, hogy benne tanácskozhassunk, ha nem is kényelemmeli ellátásáról, minthogy ez a szükhely miatt nem történhetett, de minden esetre célszerü elrendezéséről, s a karzatoknak rendben tartásáról, tisztelt követtársunk Hajnik Pál ur kitünő tapintattal s buzgó önfölúldozással gondoskodott. (Éljen.) Minthogy egyébb teendőim elfoglalnak, s kénytelen vagyok egyébiránt megvallani azt is, miként elegendő gyakorlottsággal az e részbeni eljárásban nem is birok: bátor vagyok a tisztelt ház jóváhagyását kikérni, méltóztatnék a karzati jegyek kiosztásával, s az azokra leendő felügyeléssel tisztelt követtársunk Hajnik Pál urat, ezentul is megbizni. (Általános helyeslés.) Ezeket tartottam szükségeseknek a ház elébe terjeszteni: méltóztassanak mindezek iránt határozatukat kimondani (több oldalról: válasszuk meg a 9 tagu bizottmányt.)

A ház mindenekelőtt az állandó 9-es bizottmány kinevezését tartván legfontosabbnak, a bizottmány a működött IX. osztály elnöke, jelenleg a ház tisztelt elnöke levén, helyére a negyedik osztály tagjai által Somsich Pál választatik meg, s a bizottmány jelenleg Palóczy László, b. Eötvös József, Gorove István, Somsich Pál, Kubinyi Ferenc, Csáky László gr., Bernáth Zsigmond, gr. Dessewffy Emil és Luzsénszky Pál képviselőkből áll.

A bizottmány megalakulása után a ház azon képviselők verificatiójára tér át, kiknek választása ellen panasz emeltetett. A mai ülésben Szüllő György, Papp Mór és Bánó József választott képviselők ellen emelt panaszok az illető előadók által alaptalanoknak véleményeztetvén, a nevezettek igazoltaknak nyilvánittatak, Zsitvay József és Németh Albert választásai ügyében pedig vizsgálat rendeltetik, mely vizsgálatra nézve, azon támadt vita után, vajjon a ház kebeléből küldessenek-e ki vizsgáló tagok, vagy a vizsgálat esz-

közlése az illető törvényhatóságokra bizassék, s ha a ház kebeléből hány tag küldessék ki, elhatároztatott, hogy mindenkor egy tag küldessék ki, s az érintett két vizsgálat eszközlésére, és pedig Zsitvay József ügyében Szaploncay József golyózás, Németh Albert ügyében pedig Horváth Döme közfelkiáltás utján kiküldettek.

A verificatio holnap reggel 10½ órakor folytattatni fog.

A nemzeti képviselőház VII. ülése

1861. *april 20-kán.*

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesitése után folytattatott a verificatio.

A jegyzőkönyvnek Palóczy Lászlóra vonatkozó része olvasásánál a ház élénk helyesléssel jelenté ki, hogy a jegyzőkönyv hiven fejezte ki érzéseit, tegnapi határozatát.

A jegyzőkönyvnek az érdemekben megőszült hazafi- és korelnökre vonatkozó pontja igy hangzik :

„Ha egy férfiu, egy egész életen keresztül, soha nem csüggedve, soha nem tántorodva, jó és bal sorsban egyenlő hüséggel szolgálta a hazát; ha e férfiu, még akkor is, midőn az évek sulya reá nehezedett, nem keres pihenést babérain, hanem, folytonosan ifjui hévvel és buzgalommal, a haza munkásainak sorában állja meg helyét : az ily férfiunak szemlélete, nemcsak örökbecsü történelmi képet nyujt, s nemcsak az ujabb nemzedékek buzditásául, és a mindig előre küzdő emberiségnek vígasztalásául szolgál; hanem, a pályatársak és a haza részéről, a megismerés kifejezésének kötelességét is hozza magával.

Ily férfiat szemlél a képviselőház Palóczy Lászlóban.

Ugyanazért kijelenti a képviselőház, hogy Palócy László, a ház köszönetét, és a haza háláját kiérdemelte."

Jegyzette Csengery Imre.

A ház elnöke jelenti, hogy időközben Csanádmegyétől érkezett egy petitio, melyben a házat kéri, hogy Magyarország alkotmányos

jogait, a fönnálló törvények ellenére netalán életbeléptetni célzott rendszabályok, s különösen a febr. 26-iki patens ellen erélyesen védelmezni kötelességének ismerje, továbbá Popa Gy. világosi képviselőnek választását illető felvilágositó okmányok érkeztek, s Szabó György temesvári lakosnak egy folyamadása, melyben a ház valamelyik pénztárából segélyezést kér; az első a 9-es bizottmányhoz, a másik a kérvényi bizottmányhoz utasittatott.

Továbbá szükségesnek találja az elnök, az országgyülési napló kérdésére visszatérve, kijelenteni, hogy a gyorsirói munkálatok ellenörzése tekintetéből egy biráló választmány kineveztetését szükségesnek tartja, mely inditvány a ház által egyhangulag elfofogadtatván, azon tekintetből, nehogy a szavazás ismét oly sok időt vegyen igénybe, az elnök azon expedienst ajánlja, hogy a hétfői ülés kezdetén minden képviselő egy szavazócédulára fölirván azon 20 tag nevét, kiket a biráló választmányba alkalmaztatni kiván, s ugyanazon cédulára följegyezvén még azon 15 tagot is, kikből a kérvényi bizottmányt alakittatni ohajtja, a szavazó edénybe nyujtsa be a szavazatok eredménye aztán az ülés végeztével és az elnök jelenlétében összeszámittatik, s az első alkalommal a háznak tudomására adatik.

Tudatta továbbá az elnök azt is, hogy a gyülések idejét tudató hirdetményeknek, a muzeum kapuin, a városház oldalán, a nemzeti szinháznál, a Lloydnál és a budai hidfőnél jó eleve kiragasztása iránt intézkedett, a gyülés tárgyait tudató tábla pedig a muzeum előcsarnokában fog kifüggesztetni. Mely jelentések közhelyesléssel találkozván, más tárgy hiányában, a verificatió folytatásához fognak.

Jókay Mór, mint az I. osztály előadója, a második osztály képviselőiről felvett igazolási jegyzőkönyvet felolvasván, Károlyi János képviselő választása ellenében az igazoló osztály azon nézetét terjeszti elő, hogy a nevezett ellen indokolt és nehezitő panaszok tekintetéből vizsgálat rendeltessék, annak befejeztetéseig pedig az képviselői jogainak élvezesétől fölfüggesztessék.

Kállay Ödön. Hogy az osztályi véleményezés méltányossága kitünjék, kéri a petitió mellékleteinek fölolvasását, az osztály

azon nézetét, mely a vizsgálat befejezéseig Károlyi János képviselői jogainak élvezetétől elmozdittatni kivánja, mint egyenesen a szabályokba ütközőt, mellőztetni ohajtja. (Helyes.)

Az elnök fölállás általi szavazást inditványoz az osztályi vélemény mellett.

Bonis Samu megjegyzi, hogy a fölállás nem elég, mert az osztályi vélemény egyik része a szabályokkal világosan ellenkezik, a kérdést tehát máskép kell föltenni.

Tisza Kálmán annak fölvilágositásául, miért ajánlotta az osztály, hogy a szóban forgó képviselőtől követi jogainak élvezete elvonassék, megjegyzi, hogy akkor a bizottmány kezénél még azon utasitás volt, mely azt megengedi, s a jelen rendszabályok csak később jutottak oda.

Elnök: ez iránt méltóztassék tehát a ház fölállással nyilatkozni, hogy a vizsgálat elrendeltessék-e? (a nagyobb rész föláll.) A többség az osztály véleménye mellett nyilatkozván, a vizsgálat határozatkép kimondatik, most csak az a kérdés, ki küldessék ki a vizsgálat eszközlésére? (zaj, melyből Halász és Ragályi nevei hallhatók.)

Elnök: tisztelettel tudatom a házzal, hogy e zajból a többséget kivennem lehetetlen, s igy a vélemények megoszlása miatt a kérdést szavazatra bocsátom (erős zaj, Halász! Halász!) Az elnök erre egyszer mindenkorra kijelenti, hogy személy kérdéseknél csak szavazás utján lehet választani.

Besze János. Ha van is szabály, változtassuk meg azt, mert ezt kiállni nem lehet, hogy ily válságos időkben a ház ily alárendelt kérdéssel annyi időt vesztegessen el.

Elnök. Semmi kifogása az ellen, hogy ezen szabály megváltoztassék, de a jelen esetben, midőn a szavazás a ház beegyezésével már határozatilag kimondatott, a tisztelt képviselő inditványának helye nem lehet. (Helyes.)

A szavazás tehát megkezdődött, s eredményezé, hogy Halász Boldizsár képviselő, átalános többséget nyervén, e vizsgálat teljesitésére kiküldetett.

Halász B. Végtelenül sajnálja, hogy a ház benne helyezett

bizalmát visszautasitani kénytelen, de ő nemcsak elvrokona, hanem személyes barátja is Repecky Ferencnek, kinek érdekében ezen petitio a házhoz benyujtatott, s igy a leglelkiismeretesb müködés mellett is ki volna téve a gyanusitásnak (helyes, igaza van) de különben is azon választó kerület népessépe tulnyomólag tót ajku, ő pedig tótul egyetlen szót sem ért (zaj, Ragályi! Ragályi!)

Elnök: a mint a felkiáltásokból kivehetem, a közakarat Ragályit kivánja, kiküldetését tehát határozatkép kimondom. (Éljen!)

Besze János ismétli előbb inditványát, a rendszabály megváltoztatása végett (több oldalról: ahhoz 30 tag kivánata szükséges.)

Kállay Ödön nem találja célszerünek, hogy kivételesen ezen egy § változtassék meg, midőn az egész rendszabály oly selejtes, hogy annak teljes megváltoztatása később önként következik.

Kazincy Gábor szintén kivánatosnak tartja e szakasz módositását, mert a ház szabályai kit sem köteleznek arra, hogy a választást elfogadja, s igy megeshetik, hogy ugyanazon egy tárgyban 9 képviselő leköszönvén, tizszer is szavazni kell.

Klauzál Gábor a ház rendszabályait semmikép sem értelmezheti ugy, hogy azok a vizsgálat tárgyában titkos szavazást igényelnének, ő részt vett azok alakitásában és tudta, hogy csak akkor kivánnak a rendszabályok titkos szavazást, midőn a ház valamelyik tagjának személye fölött akar szavazás által itéletet hozni, a fölállás általi szavazást célszerübbnek tartja a golyózásnál, mert az a választott lemondása esetére szükségkép ismétlődvén — nem elég ugyanis, hogy ha a többséget nyert képviselő lelép, helyébe, mint imént a legtöbb szavazatot nyert tag neveztessék ki — sok időt vesz igénybe. Kéri a házat, hogy tekintve hazánk ügyét, ne kivánja a szavazást.

Elnök. Csak azt jegyzi meg, hogy ő Ragályi kiküldetését nem azért mondá ki határozatilag, mert a szavazásnál Halász B. után legtöbb szavazatot kapott, hanem azért, mert a ház többsége később, fölkiáltás utján, mellette nyilatkozott.

Egy képviselő inditványozza, hogy a szavazás gyorsatási

tekintetéből a padban szélről ülő képviselő szedje be a padon ülő társaitól a szavazatokat, és vigye a szavazatszedő edénybe (napirendre.)

Elnök. A szabályok változtatására 30 tag felszólalása szükséghez, most tehát az a kérdés, vajjon a rendszabályokban tüzetesen bennfoglaltatik-e a szavazás kérdése, erre nézve az illető szakasz felolvasása szükséges, azután méltóztassék a ház nyilatkozni, hogy mikép értelmezi azt. (Helyes.)

Csengeri Imre jegyző fölolvasta a rendszabályok illető szakaszát.

Egy képviselő: a szabályokból sem egyik, sem másik mód nem tünvén ki Besze János inditványát pártolja, s határozatban kimondatni óhajtja.

Elnök. Hogy idővesztegetés ne történjék, megkérdi, kiván e még valaki a tárgyhoz szóllani, vagy a verificatio, folytattassék? (folytassuk!)

Jókay Mór folytatja tehát a jegyzőkönyv fölolvasását, s a Simonyi Simon vág becsei képviselő elleni panaszra térvén át, az osztálynak azon véleményét jelenti ki, hogy a petitio mellé csatolt okmányokra tekintettel levén a vizsgálat elrendelése szükséges (helyes.)

Egy képviselő. Tegnap, kunsági képviselő társunk igazolása alkalmával azon kérdés tétetett mindenek elött, hogy a kérelem okadatolva van-e? Az elöadó tehát jelentse ki e mostani esetre is, hogy az okmányok igazolva vannak-e, különben, ha a ház minden okadatolatlan panaszra vizsgálatot rendel, akkor a vizsgálatoknak soha vége nem lesz, mert panaszt mindenki adhat be, s ha tetszik, ezer nevet is aláirhat, s különösen a jelen esetben, mivel a mellékletek hitelessége igen is kétséges, az illető képviselőt igazoltnak nyilatkoztatni óhajtja (helyes.)

Egy képviselő. Olvastassanak föl az okmányok.

Jókay Mór felolvasta az okmányokat.

Egy képviselő. Megjegyzi, hogy a kérdésben forgó azon kerület, mely 1848-ban sem választhatott képviselőt, mert mindenkor véres verekedések fejlettek ki a választásoknál, de különben is

mivel az okmányokból nem tünik ki az, hogy Tóth Lajos ellenjelölt választói jogaik gyakorlatában akadályozva lettek volna, a petitiót elvettetni inditványozza.

Besze János, ha a panasz hitelesnek vétethetnék, tüstént megsemmisitetnek mondaná a választást, mert a fölhozott tényeket hallani is borzasztó, de a tényállás felvilágositására vizsgálatot tart szükségesnek.

Kubinyi Ödön. Törvénytelennek tartja a választást, mert a szabályok annál megtartva nem voltak. A pártoknak nem szabad külön szavazni, hanem egymásután, ugy a mint a jegyzőkönyvbe bevezetve vannak. Vizsgálatot ohajt.

Buzna L. személyes tudomással birván, a dologról fölvilágositásokat ad; szerinte a petitio állitásai alaptalanok, s a választási elnök épen nem törvénytelenül járt el. Simonyit igazoltnak jelentetni ohajtja.

Szále, ugy vélekedik, hogy a jegyzőkönyv, mig az ellenkező be nem bizonyittatik, hitelesnek tekintendő; a fölhozott okmányok pedig épen nem cáfolják meg azt, következéskép ő is a mellett nyilatkozott, hogy Simonyi Simon igazolt képviselőnek jelentessék ki (helyeslés.)

Kállay Ödön azt hiszi, hogy Buzna L. képviselő szavainak igazságát csak a vizsgálat deritheti ki.

Egy képviselő, ő a szigor embere, de nem a tulszigoré, mikor az az ügynek csak ártalmára van. A petitiót igazoltnak nem látván, a kérdésben forgó választást kifogáson kivülinek nyilvánitani inditványozza.

Elnök. Több szónok előjegyezve nem lévén, következik a szavazás, s az osztályi véleménynek a képviselői jogok fölfüggesztését tárgyazó részének mellőzésével fölállásra szólitja föl azon tagokat, kik az osztályi vélemény mellett szavaznak. A fölállásból a többséget kivenni nem lehetvén, az elnök azokat szólitja föl, kik a bizottmány véleménye ellen szavaznak; az eredmény most is kétséges levén, az elnök ismétli a kisérletet, s minthogy az másodszor sem ütött ki kedvezően, a golyózássali szavazást mondja ki határo-

zatul. A szavazás eredménye, hogy Simonyi Simon, 87 szóval 84 ellen, igazoltnak nyilvánittatott.

Vajay Károly. Sajnálja, hogy ily fontos kérdés elintézésénél oly kevés képviselő van jelen, s intézkedést ohajt arra nézve, hogy ez másként legyen.

Patay István. Előtte szólót pártolja, a szabályok szerint 226 tag jelenléte kivántatik arra, hogy a ház határozhasson (több felől, nem igaz!)

Elnök. Kétszázhuszonhat igazolt képviselő szükséges arra, hogy a ház alakulhasson, de arra, hogy határozatot hozhasson, e számnak fele s illetőleg annál egygyel több szükséges.

Jókay Mór. Most Molnár József képviselő ellen beérkezett petitiot olvassa föl a bizottmány azon véleményével, mely szerint azt elvetendőnek tartja (helyes.)

Bonis Samu. Ha a többinél megvizsgáltuk az okmányokat, meg kell vizsgálni itt is.

Tisza László. Nem szólhat a dolog érdeméhez; mig az okmányokat nem ismeri, azt sem foghatja meg, miként helyeselheti a ház az osztály véleményét, még az okmányok szintén ismeretlenek előtte. Az okmányokat tehát felolvastatni kéri.

A felolvasott okmányokból azonban a petitio alapossága ki nem tünvén, Molnár József képviselő felkiáltás utján igazoltnak nyilvánittatott.

Elnök miután a háznak a biráló és kérvényi bizottmányokra történendő szavazást ismét emlékezetébe hozta volna, a gyülést eloszlatja; a jövő ülést f. hó 22. délelött 10 órára tüzi ki.

A képviselőház VIII-ik ülése

— *ápril* 22-*kén.* —

Elnök megnyitván a gyülést, Jura György fölolvassa az april 20-ki gyülés jegyzőkönyvét.

A jegyzőkönyv felolvastatása után elnök kijelenti, hogy a mai gyülésben Ignatovics Jakab vezeti a jegyzőkönyvet, Tanárky Gedeon pedig a szólókat jegyzi és nevezi. Továbbá jelenti az elnök, hogy ujabb kérelmek érkeztek, nevezetesen Kőszeg városából Hollán Ernő választása ellen. Ungmegyei Kapos helységéből Bernáth Zsigmond ellen, ugyszintén Pethes József és Vay Mihály ellen, mely folytatólagos kérvényeket az illető osztálynak véli átadni. Helyeseltetik.

Majd meg arról tesz jelentést az elnök, hogy Veszprémmegye néhány csatolt helysége nevezetesen Alsó- és Felsőörs, Csopak, Lovad stb., avégett folyamodik az országgyüléshez, hogy ezentulra is hagynák meg őket Veszprémmegye mellett s ne csatoltassanak vissza Zalavármegyéhez.

Ezek után elnök felkéri a tagokat a mult ülésben előterjesztett naplóbirálói és kérvénybizottmányok tagjaira teendő szavazásra és pedig a már emlitett azon mód szerint, egy ugyanazon cédulára két különböző rovatba iktatva a választandó tagok nevét és pedig a kérvénybizottmányi rovatba 15, a naplóbirálói rovatba pedig 20 tagot. Szükséges hogy minden rovatfelirat a bizottmány minősége szerint ki legyen irva.

Mindezeket kellő tájékozás végett előrebocsátván, elnök megkezdé a szavazást.

A bevégzett szavazás után elnök kijelenti, hogy a szavazás eredménye délután elnök és a jegyzők által fog számbavétetni, és igy áttértek az igazolás folytatására.

Besze János, mint a 2-ik osztály előadója, felolvasta a Kozma Sándor kérdés alatti képviselő ügyére vonatkozó osztályjelentést, melyből kitünik, hogy az osztály kérdéses képviselőt igazoltnak kivánja tekintetni.

Elnök a tagok véleményét kéri, mely kérdésre az okmányok felolvasása mellett nyilatkoztak többen.

Besze felolvassa a választási jegyzőkönyvet, és ennek folytán többen a vizsgálat mellett nyilatkoznak.

Vajay Károly nem látja helyén a vizsgálatot, mert a választási jegyzőkönyv hibanélküli és hitelesitve van.

Kállay Ödön az egyéni, de különösen a választói jog érdekében kivánja a vizsgálatot, mert néhány száz választó mindenesetre megérdemli, hogy kérelmének elégtétessék, különben odajutunk hogy a választás szabályai mindenütt mellőztetni fognak és utoljára csak a gazdagok fognak választatni, mert leginkább nekik van módjukban a korteskedés minden eszközét felhasználni, ennélfogva tehát szóló a szigor mellett szavaz és vizsgálatot kér.

Ezután a vélemények különfélesége oly zajosan nyilatkozott, hogy elnök a szavazást látta szükségesnek. A szabályok értelmében a szavazás felállás által kisértetett meg és miután a többség az osztály jelentése mellett nyilatkozott, a máskénti szavazás fölöslegessé vált és elnök Kozma Sándor képviselőt igazoltnak nyilvánitá.

Majd meg Balázsy Antal ügye kerülvén szőnyegre, az osztály jelentéséből kitünt, hogy vizsgálat lenne alkalmazandó.

Erre többen az okmányok felolvasását kivánják.

Némely tag helyesen jegyzé meg, hogy minekutána a bizottmányok időnyerés szempontjából is lettek kinevezve, talán a bizottmányok véleményében meg lehetne nyugodni, anélkül, hogy a tömérdek okmány felolvastatásával kellene az időt vesztegetni.

Bonis Sámuel azt véli, hogy a ház az osztály véleménye felett itéletet mond, itéletet mondani pedig nem lehet a tényálladék tudomása nélkül, ő tehát az okmányok felolvasása mellett nyilatkozik.

Eötvös József báró osztja azok nézetét, kik szigort akarnak gyakorolni, de ott, a hol a ház határozottan itéletet nem mond, mivel az itélet még a vizsgálat eredményétől függ, minden okmány felolvasását nem látja szükségesnek.

Csiky nem látja helyén a vizsgálatot, mert az által, hogy 13 cédula olyanoknak adatott, kiknek szavazni joguk nem volt, csak erkölcsi cselekmény gyakoroltatott, mert még azok is kaptak szavazási képességet, kik eddigelé nem birtak azzal.

Jekelfalussy Emil szintén a szigor mellett nyilatkozik, de hivatkozva Angliára, szabályt kiván megalapitani, mely szerint a folyamodóknak cautiót kellessék letenni, nehogy alaptalan panaszok megvizsgáltatása által, a háznak idejét rabolják el.

Ez inditvány mint törvényellenies és nem gyakorlati, vétetett tekintetbe.

Elnök a tárgyra térvén át, kérdi, valjon a ház vizsgálatot kivάn-e vagy nem? és ha igen kit? A ház vizsgálatot határozván, közakarattal Hauszner Ernőt választá meg vizsgálónak Balázsy Antal képviselő ellen.

Dessewffy Emil el kivánna térni, azon szokástól, hogy az igazolási osztályok véleményének nyilatkozata mellett, még az egész ügyre vonatkozó irományokat olvassák el, miáltal felülvizsgálat látszik rendeztetni az osztályok ellen. E tekintetből szükséges volna meghatározni, hogy azon esetben, ha valaki az osztály véleménye mellett még az okmányokat is kivánná felolvasni, azok közől melyik olvastassék fel.

Halász Boldizsár nem osztja a gróf nézetét, minthogy az osztály csak véleményadás végett küldetik ki és igy nem biróság.

Elnök e tárgyat külön inditványnak tekinti a házszabályokra nézve, és igy a napirendre tér át.

Nagy-Szabó Ignácz ügyét érdeklő véleménye az osztálynak vizsgálat mellett nyilatkozik.

Tisza László a véleményt nem pártolván, a választást érvényesnek találja.

Kazinczy Gábor vizsgálatot kér.

Benyiczky Lajos az előbbihez csatlakozik.

Majd meg Ürményi Miksa és mások szólalnak fel különböző irányban, ugy hogy az elnök a szavazást látja szükségesnek.

A szavazás eredménye vizsgálat lőn, és Halász Boldizsár közakarattal választatott meg vizsgálónak Nagy-Szabó Ignácz ellen.

Egy és fél órakor elnök a gyülést holnapig feloszlatá.

A képviselőház IX-dik ülése

— *ápril* 23. —

Elnök a gyülést megnyitván, Ignatovics Jakab a tegnapi ülés jegyzőkönyvét olvasta. A felolvasott jegyzőkönyv ellen nem tétetvén észrevétel, hitelesittetnek nyilvánittatott.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Bernáth Zsigmond képviselő az ung-kaposi kerület néhány választóinak beadott s a jegyzőkönyvben érintett folyamodása folytán sajnálatát fejezé ki e tény felett, melyre okot nem szolgáltatott. Hivatkozott multjára, melyben sohasem tagadta meg elveit s habár a jelen kérvénynek reá nézve következése nem lehet, mégis igazolásaul felemliteni kivánja azt, hogy ezuttal is hü volt azon elvekhez, melyek a nép bizalmának nem jogos, nem méltó uton keresését tiltják.

A ház élénk éljenzéssel válaszolt e felszólalásra.

Az elnök jelentést tett a tegnapi szavazás eredményéről. Csak a napló-biráló választmány tagjaira beadott szavazatok olvastathattak eddig össze. Birálókul megválasztattak: Stockinger Mor, Babics János, Jókai Mór, Ballagi Mór, Pesti Frigyes, Szalay László, Lukács György, Asztalos István, Várady Gábor, Szaplonczay József, Pap Mór, Kacskovics Lajos, Madarász József, Mihályi Gábor, Horváth Döme, Frideczky Lajos, Kállay Ödön, Justh György, Szelestey László, gr. Széchenyi Béla.

Ezután a III-ik osztály jelentése olvastatott fel a IV. osztályban kifogás alá esett képviselők felett.

Kvassai József megválasztásának megsemmisitését véleményezi az osztály. Az iratok felolvasása s rövid szóváltás után Kvassai megválasztását a ház megsemmisiti s uj választást rendel, miről az illető hatóságot az elnök értesitendi.

Pap János képviselő az osztály véleménye értelmében s az iratok felolvasása után igazoltatik.

Blaskovics Pál megválasztásának körülményei vizsgála-

tot tesznek szükségessé. A vizsgálat elrendeltetik. Vizsgálatra b. Luzsénszky Pál küldetik ki.

Olvastatik a IV. osztály jelentése az V. osztályban nem igazoltak felett.

Kozma Imre győrvárosi választottnak jegyzőkönyvéből az tünvén ki, hogy a szavazás titkosan történt, az osztály a választás megsemmisitését véleményezé.

Ez esetnél érdekes vitatkozás támadt. A választási (V-ik) törvény szövege homályos és a kézenforgó törvénypéldányok egymástól eltérők levén, a felszólalók a törvény szavainak s az 1848-diki törvényhozás szándékának magyarázata mellett részint a titkos, részint a nyilvános szavazást, védték. — A nyilvános szavazást, mint az V. törvény által rendeltet s a törvény szelleméből is kifolyót, Dessewffy Emil gróf és Mihályi Gábor, a titkos szavazatot Kálóczy László, Lónyay Gábor, Tisza Kálmán, Somsich Pál, Teleki László, Ráday Gedeon, Klauzál Gábor és többen védték.

Az emlitettek beszédeit ezennel egész terjedelemben közöljük, megjegyezvén, hogy az elnök által azok, kik az osztály véleményét pártolták, felhivatván, hogy álljanak fel: senki sem állt fel s Kozma Imre igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Kálóczy Lajos győrmegyei választott:

„A szígort az igazolásoknál én is pártolom, azonban ha valahol — épen ez esetben nincs helye szigornak. A tisztelt ház figyelmébe ajánlom, hogy a Győrvárosi képviselő választása a legnagyobb rendben történt, hogy Kozma Imre részére a szavazatoknak $^5/_6$-da esett, mig ellene csak $^1/_6$ részt nyert, hogy a kérdésben levő képviselő részére kiállitott választási jegyzőkönyvet az ellenfél szavazati ellenőrei is aláirták: hogy az ellenfél a választás eredményébe belenyugodván — semmi kérvényt sem nyujtott a tisztelt házhoz. — Más tekintet tehát nem forog fen, mint az, hogy a szavazás nem történt egész nyilvánossággal. És ez az, melyre a tisztelt osztálynak — uj választást rendelő — véleménye bazirozva van, a midőn jegyzőkönyvében kijelenti, hogy az 1848-ik V. t. cz. 32-ik §. nyiltan nyilvános szavazást rendel.

Legyen szabad a tisztelt osztálynak ezen állitását kétségbe

vonni. Ugyanis az 1848-ki V. t. cz. 32. §. a kézen forgó nyomtatott példányokban igy hangzik: „A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, — s valamint a szavazatok összeszámitása is mindazáltal nyilván történik.“ Ugyan e törvénynek ugyanezen §-sa azon nyomtatott példányokban, melyek a hatóságoknak szétküldettek, és az akkori törvényes koronázott király V-ik Ferdinand által sajátkezüleg aláirattak, eképen van szerkesztve: „A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, a szavazatszedő választmánynak egyedüli jelenlétében: — a szavazatok összeszámitása mindazáltal nyilván történik.“

Ezen két, egymástól eltérő szerkezet nyiltan megczáfolja a tisztelt osztály azon állitását, hogy az 1848. V. t. cz. 32-ik §-sa: „nyiltan nyilvános szavazatot rendel.“ — Mig az első szerkezet — mely szókötésileg is hibás — a nyilvános szavazat felé hajlik, addig a hitelesebbnek tekintendő, királyi aláirással szentesitett második szerkezet a titkos szavazást nem zárja ki. A törvény szövegének ezen divergentiája okozta, hogy a győrvárosi választók jóhiszemüleg a titkos szavazatot, mint szabadelvübb s a függetlenségnek kedvezőbb módot, fogadták el.

Több napja, hogy a tisztelt osztály — uj választást rendelő véleménye tudva van, s a győri választók ez időt nemcsak arra nem használták fel, hogy Kozma Imre ellen kérvényt nyujtsanak be; de ellenkezőleg két — a város pecsétjével megerősitett — iratot küldének hozzám, melynek elseje folyó 1861 évi marc. 6-án tartott győrvárosi középponti bizottmányának azon határozatát tartalmazza, melyben — épen a felhozott két eltérő törvényszöveg következtében — a középponti bizottmány titkos szavazatot rendel. — A második — hitelesitett — okirat pedig az 1848-ik évi junius 26-án eszközlött országos képviselő választásról szóló jegyzőkönyv. Ezen jegyzőkönyvből kitünik, hogy akkor Lukács Sándor Győrött épen ily titkos szavazás által választatott képviselőnek, a kit akkor a ház minden nehézség és kifogás nélkül igazolt képviselőnek is nyilvánitott; mit az akkori hivatalos „Közlöny“ nyilván tanusit is.

Ezeknél fogva felkérem a tisztelt házat, hogy az osztály véleményét mellőzve, Kozma Imrét igazolt képviselőnek sziveskedjék kijelenteni.

Dessewffy Emil gr. Tisztelt ház! Minekutána megemlittetett az, de különben is köztudomásra van, hogy a közönségesen kézenforgó törvény-példányok, s az ő felsége V. Ferdinánd által a maga idejében t. i. 1848-ik évi ápril 11-én szentesittetett s az országgyülési irományok között feltalált szöveg közt különbség létezik: azt tartom, minekelőtte constatirozva volna a törvénynek hiteles szövege, annakelőtte ezen kérdés felett határozni nem lehet. Azt hiszem, sőt nem is kételkedem, hogy az elnökségnek tudomására van az eset, hogy constalálta azt, mi a törvénynek authentikus szövege. Én tehát mindenek előtt azt volnék bátor kérni, hogy az elnökség a törvénynek eredeti authentikus szövege iránt a házat felvilágositani méltóztatnék.

Elnök. Természetes, hogy a tárgyhoz érdemlegesen szólnom nem lehet, s ha egyáltalában a kérdés megvitatása forog fen, szólni nem kivánok; de a mi a törvénynek valóságos szövegét illeti, értésemre esvén ez iránt a különbféle nézetek, nem tagadom, hogy lépéseket tettem ezen törvény valóságos szövegének kitudására. — Már most a tisztelt háztól függ, hogy megengedi-e, miszerint azokat, mik e részben tudomásomra jutottak, s a mik a szöveget, nézetem szerint, ketségtelen világosságba hozzák, hogy azokat előterjeszthessem? (minden oldalról: halljuk.) Én először is irtam az országos főlevéltárnokhoz a végett, hogy azon eredeti irott példányból, mely az 1847—48-ki pozsonyi országgyülés utolsó ülésében kihirdettetett s Felsége V. Ferdinánd neve aláirásával szentesittetett, a 32-dik §-t szórul szóra leirva nekem küldje meg. Az országos főlevéltárnoknak e részben bizonyitványát jegyző ur ezennel fel fogja olvasni.

Tanárky Gedeon jegyző olvasta a 32. §-st: „32. §. A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, s valamint a szavazatok összeszámitása is nyilván történik.“

Elnök: Ehez még csak azt vagyok bátor hozzáadni, hogy ha netalán a tisztelt ház rendelni méltóztatik, mindig intézkedhe-

tem az iránt, hogy az országos főlevéltárnok az illető documentumokat bármikor eredetiben a ház elébe terjeszsze.

Dessewffy Emil gr. szólni akar, de több oldalról hangzik: szólott már, kétszer pedig egy dologhoz szólni nem lehet. (Zaj.)

Engedelmet kérek, a tárgyhoz magához még nem szólottam. Abban méltóztatott megegyezni a ház, hogy a dolog constatiroztassék; most, miután a constatirozás megtörtént, szólási jogommal élni fogok. (Halljuk.) A felolvasott levél szerint, az eredeti szöveg kétség kivül kihirdetett törvény volt; azaz: „lex publicata“, vagyis kötelező törvény. Ez, azt tartom kétségtelen. Már most ezen §-nak értelmét én legalább máskép magyarázni nem tudom, mint ugy, hogy a szavazásnak is nyilván kell lennie; mert világos, hogy ezen kifejezés „szavazás" nem tehet egyebet, mint a szavazásnak actusát. Általában a szavazás, ha a törvény szövegét tekintjük, nem tehet egyebet, mint azon eljárást, melyet a törvény a követválasztásra nézve meghatároz; e törvény aztán külön §-ban határozza meg, hogy mikor már arra kerül a sor, hogy a szavazás megtörténjék, mikép történjék ez meg. Ekkor ezen szavazás nem tehet egyebet, mint a szavazás actusát. Az is meghatároztatik, hogy micsoda módon történjék a szavazatok összeszedése. E részben a törvény világosan mondja, hogy történjék a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzése mellett. Minthogy pedig eme törvénynek egy második tétele is van, s ez az, hogy a szavazatok összeszámitása is nyilvánosan történjék: világos, hogy e szó: „nyilvános“ átvitetik a törvény előbbi tételére is. Mindezeknél fogva tehát én azon rész véleményét pártolom, mely a nyilvános szavazást kivánja; s ez esetben, ugy tartom, lehetlen is a törvényt másként magyarázni, mint hogy titkos szavazatnak helye nincs. (Több oldalon: nem ugy van! zaj!)

Tisza Kálmán. Tisztelt ház! Én megvallom, egyáltalában nem akarom megtámadni a szóban forgó törvény amaz értelmezését, melyet az előttem szóló tisztelt képviselő urak adtak; hanem bátor vagyok az igen tisztelt házat figyelmeztetni arra, hogy miután a törvény különböző kiadásai közti eltérés nyilvánosságra jutott, mi

légyen a valódi hiteles szöveg, még a tisztelt elnök urnak is nehezen lehetett megtudnia. Tudjuk, hogy azon példányokban, melyek kézen forognak, a szerkezet oly hibás, hogy tisztán megérteni nem lehet. Senkisem tudja, hogy tulajdonkép mire megy az ki. Meglehet, hogy mint én, ugy mások is voltak oly helyzetben, hogy e törvényt teljes bizonyossággal magyarázni nem tudták. Részemről, a mint magános embernek lehető, oly uton iparkodtam az eredeti, hiteles szöveghez jutni, s mire jutottam? arra, hogy megnéztem az országgyülési iratoknak hiteles kiadását, s ezen kiadásban csakugyan rájöttem, hogy a szentesitett törvények 32. §-a ugyanaz, s szerkesztve is ugy van, mint Kálóczy képviselő ur előadta. Ez titkos szavazatot parancsol. Már most, ily körülmények közt, midőn az eltérések közepette lehetlenség volt magát bárkinek is tájékozni: nézetem szerint, miután a választás ellen panasz ugy sem tétetett s teljesen feltehető, hogy a titkos szavazás jóhiszemmel rendeltetett el: ezeknélfogva a választás megsemmisitésének helye nincs. (Helyes.)

Somssich Pál. Tisztelt ház! Azon okmány után, mely felolvastatott, már most kétségtelen a törvény értelme; de épen oly kétségtelen az is, hogy nem az a szöveg küldetett el az illető hatóságokhoz. Ezek tehát azt nem ismerhették s igy azon szöveget az ő eljárásukra alkalmazni annyi, mint retro-activ határozni akarni. Tökéletesen igaza lehet Dessewffy Emil képviselő urnak a jövőre nézve, de a multra nézve, miután bona fide járt el a választó kerület: a választást igazolandónak tartom. (Helyeslés.)

Teleki László gr. A választásra nézve, a mely szőnyegen van, gondolom, nem sok vélemény-különbség lehet köztünk. Azok is, kik ezen §-t azon értelemben veszik, miszerint a jövőben nyilvánosan kelljen szavazni, a jelen választást, mivel az jó hiszemben történt és mivel mi magunk sem tudtuk, mi alapon kelljen választani — megerősitendőnek vélik. — Én tehát erről nem szólok, hanem szólok arról, hogy ezt a törvényt jövendőben is miként kelljen magyarázni. — Én azt gondolom, hogy törvény magyarázatára nézve döntő az, minő értelemben vették azt azok, kik a törvényt alkották. Részt vettem a 32. §. alakitásában, és ugy emlékszem, hogy senkinek sem

volt akkor szándékában ezt a törvényt ugy magyarázni, miszerint ennek következtében a szavazásnak ugy kellene nyilván történni, hogy fel kellene jegyeztetni kicsoda, kire szavazott. Ekkor azon főrendi tárgyalásban, melynek következtében azon törvényjavaslat megváltozott, én részt vettem. Ugy gondolom, ha jól emlékezem, hogy a változtatás még talán az én inditványomra történt. Én az inditványt azért tettem, minthogy a választásnak nem elég garantiáját láttam abban, ha a szavazás a szavazatszedő bizottmánynak egyedüli jelenlétében történik; kivántam tehát a szavazásra nézve is teljes nyilvánosságot; de teljességgel nem azt és soha, azt hiszem, nem értettem sem én, sem azok, kik velünk szavaztak, hogy ezt ugy magyarázzák, miszerint a szavazás érvénytelen legyen, ha föl nem jegyeztetik, hogy ki melyikre szavaz.

Ezen magyarázatát a törvénynek megerősiti, a minek nagy sulyt tulajdonitunk, az azután következett gyakorlat, a mint Kálóczy követtársunk is magyarázta. Most ezen magyarázatot megváltoztatni csak azon esetre látnám helyesnek, ha a törvény egyenes szavaiból kisülne annak az ellenkezője. Én pedig a törvény szavaiból a gyakorlatnak ellenkezőjét nem magyarázhatom, mert azt, hogy a szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzésével történjék nyilván, nem magyarázhatom oda, hogy tehát mindenkinek föl kell jegyezni ki, kire szavazott; valamint ha a szavazatok összeszámitása nyilván történik, ez is csak a szavazási nyilvánosság garantiája érdekében van. Tehát véleményem szerint, ezen törvény értelménél fogva, ha a szavazók nevei feljegyeztetnek, ekkor akárminként történik a szavazás, az ezen törvény szerint érvényes. (Helyeslés.) Azért szólaltam fel t. képviselőház, mivel itt elvkérdés forog fen, és mindentől, mi a törvényeknek a század szellemével nem egyező megszoritását foglalja magában, óvakodni kell. Igy ezen, választási rendszernél is óvakodnunk kell minden törvény elleni magyarázattól. Üdvözlöm gr. Dessewffy Emil tagtársunkat e téren, hogy az 1848-diki törvényeket annyira meg kivánja tartani. (Tetszés.) Épen itt ezen a téren nem megszoritást, hanem a törvénynek inkább kiterjesztését kivánnám magyarázni; tehát jövőre is, ha a nyilvánosság minden garantiája megvan, a különben titkos szavazást

a század és ezen törvény szelleme ellenére nem akarnám kizárni. (Tetszés.)

Ráday Gedeon gr. Meg vagyok győződve, hogy a választott képviselő választása a legjobb hiszemben történt s ha, a mint felhozatott, a törvény csakugyan tiszta volna is, én a választott képviselőt igazoltnak tartom. Hanem előttem szóló Mihály Gábor képviselőnek felelettel tartozom, a ki azt mondta, hogy ha neki megmutattatik, miszerint, ha a hol az van irva: „a szavazó nevének a küldöttség általi följegyzésével, mint a szavazatok összeszámitása is nyilván történik," — hogy ekkor hogyan lehet titkos a szavazás? tehát eláll nézetétől. — Ha jól fogtam föl, épen csak az van ott szórul szóra, hogy ha t. i. én fogok szavazni, nevemet föl kell irni a végett, hogy a választmány megtudhassa vajjon competens szavazó vagyok-e, de nem kell fölirni nyilvánosan, hogy például Mihályi Gábor- vagy Nyári Pálra szavaz-e. Itt tehát csak az van, hogy a szavazókat föl kell irni, nehogy incompetens ember szavazzon. Az idézett §. szerint a szavazás a szavazó nevének, például nekem, ha szavazni fogok, a küldöttség általi följegyzésével, valamint a szavazatok összeszámitása nyilvánosan történik; itt tehát semmikép nem lehet mondani. hogy a titkos szavazás nem volt törvényes.

Klauzál Gábor. Azon kérdésre nézve, hogy igazoltnak tekintsük-e a most kérdésben forgó választást, én azt tartom, alig lehet a történt fölvilágositások után más véleményt mondani, mint hogy mindenesetre igazoltnak kell azt tekinteni, s én csak azért szólalok fel, mert ezen kérdés nemcsak most fordul elő, hanem elő fog talán később is fordulni. Részemről a szentesitett törvényből annak, mit gr. Dessewffy Emil mondott, épen ellenkezőjét következtetem; azt tartom ugyanis, hogy abból nem az következik, miszerint titkos szavazásnak titkosan nem szabad történni, mint azt gr. Teleki helyesen magyarázta, és a mint a tisztelt elnök ur által előadott aktákból, melyért neki köszönettel tartozom, kitünik, és melyeket magam is átnéztem. A dolog valódi állása az, hogy a Karok és Rendek 1848-ban azon nevezettel nem akarták elzárni a titkos szavazást, de nem találtak oly kifejezést, mely tisztán jelölné meg, hogy a szavazás ugyan titkosan és nyilvánosan történhetik, hanem

a választásnak magának tökéletesen nyilvánosan kell történnie. Méltóztassanak minden elfogultság nélkül a törvény szavait venni. Oly annyira világos ezen törvény, hogy azt részemről kétségbe nem vonom. Mit mond? ezt mondja : (olvassa a törvény szavait.) Minek kell tehát nyilvánosan történni? Annak, hogy mindenki följegyeztetik és megkérdeztetik, hogy ki az a választó. Ha a törvény azt akarná mondani, hogy titkosan nem szabad szavazni, akkor világosan kimondaná, hogy a választónak ki kell jelentenie, kit akar követül, mit a törvény nemcsak nem mond, hanem azzal fejezi be az illető szakaszt : (olvassa a törvény szavait.) Mi tehát az a szavazat számolása? az, hogy össze kell számitani a választók neveit, akár cédulával titkosan, akár nyilvánosan történik a szavazás. Ki foghatná reá az 1848-diki törvényhozásra azt, hogy a képviselőket akarta egyedül nyilt szavazás által választatni, midőn ugyanazon törvény mindjárt hol az elnök választásáról szól, ezen választást is nyilvánosan rendeli teendőnek és egyenesen azt mondja, hogy magának a szavazásnak betakart kis cédulával titkosan kell történnie. Nagy különbség van a szavazás miképeni történtére nézve. A törvényhozás t. i. azt kivánja, hogy necsak a megyékben és városokban az illető bizottmányok előtt titkosan menjen végbe a választás, hanem nyiltan, — miszerint kiki legyen ellenőre a szavazóknak, és másodszor azt, hogy az összeszámitásban ne történjék hiba, — az nyilvános legyen. Én azt hiszem, hogy a törvény szavaiban megnyugodhatunk, mert ez sem a nyilvánosságot, sem a titkos szavazást ki nem zárja.

Az V. osztályból ma még az Olgyay Titus galantai választott iránti vélemény tárgyaltatott. Az iratok felolvasása után Olgyay Titus igazoltatott.

Az alsóház X-dik ülése

— *april* 24. —

Elnök megnyitván a gyülést, Révész Imrét, mint a mai ülés jegyzőkönyv vezetőjét emliti, Csengery Imrét pedig, mint a szólnikivánók jegyzőjét jelöli.

Tanárky Gedeon, mint a tegnapi gyülés jegyzője fölolvasta ugyanezen gyülésről szóló jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv hitelesitése után jelenti az elnök, hogy hozzá egy ugocsamegyei község abbeli folyamodványa érkezett, hogy ugyanazon megye huszthi kerületéhez csatoltassék; továbbá beérkezett több jászberényi választó folyamodása az iránt, hogy képviselőjük Pethes József elleni alaptalan vádak megsemmisittessenek. Az első folyamodás a kérvényi bizottmányhoz utasittatott. A másik pedig, mint az igazolás körébe vágó, Pethes József ügyének tárgyalása alkalmávali használat végett egyelőre tudomásul vétetik. Továbbá tudatja az elnök, hogy a kérvényi bizottmányra bejött szavazatok összeszámittatván, Teleky László gr., Nyáry Pál, Bonis Samu, Deák Ferenc, Ráday Gedeon gr., Károlyi Ede gr., Andrássy Gyula gr., Justh József, Kandó Kálmán, Széchenyi Béla gr., Ragályi, Bánffay Simon, Návay Tamás, Zichy Antal és Daniel Pál képviselők választattak meg szótöbbséggel, mely előadottak után a ház elnökének más jelenteni valója nem lévén, az igazolás folytattatik.

Tanárky Gedeon előadó, Návay Tamás Makó városi képviselő választása ellen beérkezett panaszt, az osztály azon véleményével terjeszti elő, miszerint a folyamodás egyes vádjai hitelesen nem bizonyittatván, a nevezett képviselő igazolásának utjában semmi sem áll.

Madarász József. Bár a folyamodvány némely állitásait nem tartja is teljesen hiteleseknek, 884 kérvényező aláirását mégis figyelemre méltónak találja, s a törvény szigorát elvrokonai és elleneire egyenlő mértékben kivánja alkalmaztatni, annál is inkább, mivel a ház kevésbbé bonyolult esetben is rendelt már vizsgálatot.

Besze János. Hogy a képviselő választásoknál több véreugzés elő nem fordult, annak oka, hogy a nép bizván a ház igazságosságában, inkább eltávozott a választás szinhelyéről, a képviselő háztól remélvén igazságos panaszának orvoslását. Különösnek találja, hogy oly jelentékeny városban, mint Makó, 300 és nehány szóval lehessen követet választani, holott a kérvényt magát 884 vá-

lasztó irta alá. Ezt már elegendőnek véli arra, hogy a ház e választás irányában a vizsgálatot elrendelje.

Dedinszky József. Miután a kérelemlevélben őt személyesen illeti a korteskedés vádja, felvilágositásul felemliti, hogy neki a követválasztás elött két nappal véletlenül neve napja volt, s a névünnepre megjelent számos vendég, hogy a pár nap mulva történendő képviselő választással is foglalkozott; azt természetesnek találja. Egyébként becsületére mondja, hogy az országban, e kérdésben forgónál tisztább választás nem történhetett. A választott képviselő mellett volt a város egész intelligentiája, s az ellenjelölt mellett, ki iránt egyébként kifogás is tétetett, de a kifogást felemlitni ide nem tartozik, csak egy pár vett részt a müveltebb osztályból, azok is oly egyének voltak, kik arról nevezetesek, hogy a forradalom után beállott időszakban a nemzetet gázolták és zsebelték. Maguknak a folyamodáshoz mellékelt aláirásoknak az eredete is gyanus, a mennyiben házról házra jártak az illetők, aláirások gyüjtése végett, s hogy mi uton akartak maguknak többséget szerezni, kitünik abból is, miszerint az országgyülés főfeladatának azon kérdést álliták lenni, hogy ki készitse el a tiszai töltést?

Nyáry Pál. Ideje volna már egyszer, hogy az 1848-i törvényekhez szorosan ragaszkodjunk, a választási panaszok pedig, e törvények értelmében, csak akkor tartoznak a ház elé, ha azokból kitünik, hogy a jogaik élvezetében megsértettek, a központi bizottmányhoz orvoslásért hasztalan folyamodtak. Itt pedig ezen eset fönn nem forogván, a bizottmány nézetét pártolja, s Návay Tamást igazolt képviselőnek tekintetni ohajtja.

Még többen akartak ugyan a tárgyhoz szólani, de a ház nagy része a szavazást hangosan kivánván, az elnök a kérdést fölteszi, minek folytán kitünt, hogy a ház legnagyobb része Návay Tamást igazoltnak ohajtja tekinteni, mihez képest mondatott ki a határozat is.

A második eset Vidacs János bánát-komlósi képviselő esete volt, kinek választása ellen beérkezett panaszlevélben különös suly fektettetik arra, hogy a választás verekedés által zavartatott és nyolc község választói, a választási jog élvezetéből kizárattak. Az

illető verificationalis osztály ez ügyben vizsgálatot látván szükségesnek :

Rónay János szót emelt és a panaszlevélhez csatolt okmányokból a föntebb emlitett vádakat tökéletesen hitelt érdemlőleg bebizonyitva látván, kijelenti, hogy ezek után a ház a vizsgálat elrendelésével a sértett jognak eleget nem tehet, hanem a választást egyszerüen meg kell semmisitenie.

Bobory Károly az előtte szóló ellenére a választást nemcsak megsemmisitendőnek nem tartja, de még az osztály által ajánlott vizsgálatot is teljesen fölöslegesnek találja, s Vidacs Jánost egyszerüen igazolt képviselőnek kivánja nyilatkoztatni.

Halász Boldizsár. A folyamodásban nem lát egyebet, mint a kisebbségben maradt párt azon törekvését, hogy a győző fél sikerét meghiusithassa, ő is az igazolás mellé nyilatkozik :

Vajay Károly : A petitiónak két része van, első az, hogy a választás verekedés által akadályoztatott, a másik, hogy 8 község választói szavazásra nem bocsáttattak. Az elsőt a választási jegyzőkönyv megcáfolja, a másodikra nézve pedig az elnök bizonyitványából kitünik, hogy az illető községek választói a választási névsorban igazolva nem voltak, a vád alaptalansága e szerint kétségtelen levén, az igazolásra szavaz.

Szilágyi Virgil. Föltétlen barátja ugyan a szigornak, de egyuttal igen jól tudja azt is, hogy a helyetlenül alkalmazott szigor a közügynek csak ártalmára van. Helyesnek találja ugyan, hogy a kisebbség megnyugtatására a vizsgálat elrendeltessék, de más felől ha ez minden indokolatlan esetnél megtörténik, ez által csak a többség tétetik ki oly zaklatásoknak, melyeket nem érdemel; igazoltnak ohajtja tekintetni Vidacsot. (Helyes, szavazzunk.)

Csiki Sándor. Szintén az igazolás mellett nyilatkozik, mert ha minden ily esetnél vizsgálat rendeltetnék el, végre választás sem lehetne hazánkban.

Még több szónok levén följegyezve, mivel a ház zajosan kivánta a szavazást, az elnök csendet kér, s kéri a ház tagjait, hogy egymást kihallgatni sziveskedjenek (szavazzunk.)

Elnök. Egymást kihallgatnunk kötelességünk.

N y á r y Pál. Igen csudálkozom azon, hogy midőn codificált törvényeink vannak, nem annak pontjaihoz tartjuk magunkat, hogy némely nehézségeket megfejtsünk. Emlékeztetem a tisztelt házat, hogy itt két eset fordul elő, és két részre oszlik a panasz. Az egyik az, hogy a választók erőszakkal gátoltattak a szavazásban. Azt gondolom, az egyáltalán nincs bebizonyitva, hogy erőszak jött volna közbe, oly erőszak, mely által a választók gátolva lettek volna a szavazás gyakorlatában. A második panasz, mely ennél sokkal fontosabb, abból all, hogy azon háromszáz nehány szavazó, kik az összeiró bizottmány által nem voltak szavazatképeseknek nyilvánitva, de a törvény rendelete szerint, föl voltak jogositva, és a központi bizottmánynak is be voltak jelentve, hogy ezek — ámbár a központi bizottmány őket képeseknek nyilvánitotta, nem bocsáttattak szavazatra. — Itt ezen esetben ki kell jelenteni azt, hogy ezen dolog egyenesen a választási elnököt illeti. Itt a választás helyessége mellett a körülmények és a választási elnök magatartása bizonyitanak. Az elnök ugyanis azt mondja, hogy nem bocsátotta az emlitett választókat a szavazáshoz, mert reájok nézve nem volt a törvénynek elég téve. A törvény pedig azt rendeli, hogy a középponti bizottmány megvizsgálja a bemutatott összeirásokat, s megvizsgálja különösen azoknak névjegyzékét, a kik az összeiró bizottmány által mint képesek nem irattak be; és azon esetben, ha ezeket a bizottmány képeseknek találja, utánnok jegyzi a választóképeseknek, s aláirás végett kiadja a választási elnöknek.

A választási elnök itt azt mondja, hogy az emlitett választók igen is össze voltak irva, de a központi bizottmány határozatáról ő nem volt értesitve, a mi másképen nem történhetett, minthogy a fölvetteknek neveit a központi bizottmány beirván, azt a jegyző és elnök nem hitelesitette, most tehát csak arról lehet kérdés, hogy vajjon a ház, miután a nehézségre a választási elnök megfelel, méltóztatik-e ezen dolgot vizsgálat tárgyává tenni, vagy nem? miután ezt nem lehet másnak tekinteni, mint puszta fogásnak, a ház nem fogja magát oda vezettetni, hogy a választási elnök ellen rendelje el a vizsgálatot, én tehát Vidacs Jánost igazoltatni kivánom.

K á r o l y i Ede gr. hasonló értelemben nyilatkozik.

B u r i a n Imre. Szerinte itt nemcsak petitio, hanem egyuttal oly kétségbevonhatlan tények is vannak, melyek a választás megsemmisitését okvetlen szükségessé teszik.

D a n i e l Pál nem a verekedésre, hanem azon körülményre fekteti a fő sulyt, hogy 300 és nehány választó szavazásra nem bocsáttatott. Erre nézve ugy áll ugyan a dolog, mint azt Nyáry Pál képviselő emlité, de abból, hogy a központi választmány határozata a választási elnöknek tudomására nem volt, nem az következik, hogy az illetőket joguktól elmozditni kell, hanem az, hogy a sérelem orvoslása szükséges. Vizsgálatot ohajt.

A ház ismét hangosan követelvén a szavazást, az elnök aképen teszi fel a kérdést, hogy először azokat szólitja fölállásra, kik az osztály nézete vagyis a vizsgálat mellett nyilatkoznak, mely fölszólitásra alig nehány képviselő kelvén föl, az elnök most azon kérdést teszi föl, igazoltnak tekintessék-e az illető, vagy választása megsemmisittessék? előbb a kérdés első felére, vagy is az igazolásra történvén a szavazás, a többség oly szembe ötlő volt, hogy az elnök határozatkép kijelenté, miszerint Vidacs János igazolt képviselőül tekintetik.

Mindenesetre jól eshetett a baloldalnak, hogy nézetei érvényre utottak, mert itt meg kell jegyeznünk, hogy Vidacs mellett, kevés kivétellel leginkább a baloldal nyilatkozott.

Most meg Gábriel Istvánra kerülvén a sor, az osztály véleménye odajárult, hogy minekutána Gabriel István ellen mindössze csak huszan folyamodtak, és minekutána a panasz egészen alaptalan, a kérdés alatt levő képviselő igazolandó.

A kérvény, mely ugyancsak cikornyás irányban volt fogalmazva, azon vádat is felhozta, hogy cigányok is szavaztak, és a csendlegények mint nevezi a pandurokat, káromkodtak is.

Luzsenszky Pál báró a panaszt szintén alaptalannak vélvén az osztály véleményét pártolja.

Károlyi Ede gróf kiemeli, hogy a jegyzőkönyvből itélve, a zavarok csak akkor kezdődtek, midőn az ellenpártból már 800 szavazott és igy látható, hogy az ellenpárt csak akkor kezdte a nyugtalanitást, midőn látta, hogy kisebbségben marad.

Besze ellene szól.

Csáky Tivadar nem látja be, hogy a cigányok miért ne szavazhatnának, ha a törvényes kellékekkel fel vannak ruházva, valamint azt sem találja törvénytelennek a választásra nézve, ha egy magyar pandur a csend helyreállitásakor véletlenül káromkodik. Szóló tehát szintén az osztály véleményét kivánja elfogadni.

A szavazás eredménye Gabriel István mellett szólt és igy az igazoltak sorába helyeztetett.

Ezekután elnök a gyülés feloszlatá.

A képviselőház XI-dik ülése

— *april* 25-*én*. —

A gyülés jegyzőkönyvének vezetésével Csengery Imre levén megbizva, Tanárky Gedeon a szólni kivánókat jelöli.

Mielőtt Révész Imre a tegnapi gyülés jegyzőkönyvét felolvasta, elnök több rendbeli kérelmezésről tesz emlitést.

Nevezetesen pedig, hogy Pozsony város azért folyamodott az országgyüléshez, hogy a nagyszombati királyi táblát Pozsonyba tegye át. Továbbá arról tőn emlitést az elnök, hogy Balogh János kérdés alatt levő képviselő felvilágositó okmányokat nyujtott be, melyek azonban az illető osztálynak lettek átadva és annak idejében fel fognak olvastatni.

Ugy szintén tudomásul hozza az elnök, hogy a naplóbiráló bizottmány Podmaniczky Frigyes bárót választá meg elnökül.

Ezek után az igazolás folytatására kerülvén a sor, az ötödik osztály előadója Batthyányi Zsigmond gróf ügyére vonatkozó osztályvéleményt olvasott fel, melyből kitünik, hogy ezen választást érdeklőleg csupán a jegyzőkönyvben van némi formahiba.

A ház az osztály véleményét azon hozzátétellel fogadja el, hogy a jegyzőkönyv ki fog igazittatni.

Benczur Miklós nyiregyházi képviselő ügyét illetőleg, az osztály nem tekinti törvénysérelemnek, hogy a kérvény szerint 29 zsidó

is szavazott, de még azon esetre is, ha a törvény ezen körülményben meg is ütközném, a kérdés alatt levő képviselőt annyival inkább véli igazolandónak, mivel a kifogás alá helyezett 29 szavazaton kivül is, a többség Benczur Miklós mellett nyilatkozott.

Minthogy egyébiránt a panaszló folyamodvány a zsidókérdésen kivül még korhelykedésről és vesztegetésről tesz emlitést, elnök az e tárgyra vonatkozó tanuvallomásokat is felolvastatja.

Ezen tanuvallomások közöl egy csizmadia és egy megyei gazda tanuvallomásai humorisztikus vagyis inkább komikus tartalmuknál fogva, deritőleg hatottak az auditoriumra.

A csizmadia nevezetesen egész politikai értekezletet tartott, melyben fejtegette, hogy ő Benczur urat igen derék okos embernek tartja ugyan, de nem találja, hogy ő követnek való lenne, miért is mindamellett, hogy őt e részben valaki megakarta nyerni, szavazatát másnak adta.

A mezei gazda pedig egész őszinteséggel bevallja, hogy ő Benczur Miklós pártjának egyik tagjától avégre kapott 5 forintot, hogy azt Benczur ur egészségére igya meg és szavazatát neki adja, ő tehát e kérelem felét teljesité, de a másik felét nem; mert az 5 ftot elköltötte, vagyis inkább megitta Benczur ur egészségére, de szavazatát az ellenjelöltnek adta.

Halász Boldizsár megcáfolja a panasz állitmányait és Benczur Miklóst igazolandónak véli.

Szavazásra kerülvén a dolog, Benczur Miklós majdnem átalános többséggel igazoltatott.

A most következő Miskolczi Károly esete már erősebb vitára adott okot.

Miskolczi Károly margitai kerületi képviselőre nézve, az osztály más okok mellett azért is vizsgálatot véleményez, mivel 936 egyén folyamodott 890 választó ellenében.

Csengeri Antal: Én ugy látom, hogy a felolvasott folyamodást aláirók száma rendkivüli nagy, és ez az egyik dolog, mely nagy sulylyal birhat a ház előtt, azonban magából a folyamodásból kitetszik, hogy az aláirott között össze vannak zavarva a többféle aláirások, nevezetesen 1-ör vannak olyanok, kik össze sem voltak

irva, kik tehát sérelmük orvoslását nem itt kereshetnék, hanem a megye középponti bizottmányánál kellett volna sérelmüket orvosoltatni. 2-or, vannak olyanok, kik össze voltak ugyan irva, de a választás helyén meg nem jelentek, a kik tehát ezáltal jogaik gyakorlatáról önként lemondottak. — 3-or, vannak olyanok, kik a szavaztató elnök állitólagos biztositása folytán másnap akartak szavazni. Ezek azok, kiknek panaszát egyedül tekintetbe lehet venni. Ezek a választási jegyzőkönyv szerint azt panaszolják, hogy nem mehettek és azért nem jelenhettek meg, mert távol eső községekben laktak, azonban a választási jegyzőkönyvből kitünik, hogy a szavazás példátlan lassusággal folytattatott esti 6 óráig, ugy hogy a szavazók a legtávolabb vidékekről is megérkezhettek volna. Panaszolják még azt, hogy a hoszas szavazás alatt a szavazó bizottmányi elnök eltávozott, és maga helyett mást helyettesitett, nevezetesen egy helyettes elnököt, azonban ezen félreértés épen most világosittatott föl, melyre legtöbb sulyt fektethetett az igazoló bizottmány, t. i. hogy a helyettes elnök maga helyett nem más elnököt helyettesitett, hanem egy más szavazatszedő ellenőrt helyettesitett. Ez tehát a legfőbb indok, ez elismertetik. — Azt mondják továbbá, hogy a szavazás alatt egy puska sült el, de magok sem állitják azt, hogy legkisebb összeütközés történt volna. Én ugy vagyok értesülve, hogy a puskalövés a szolgabiró által rend fönntartás végett oda rendelt pandurok részéről történt, a nélkül, hogy akár egyik, akár másik fél megtámadtatott volna. Ezt maguk sem mondták, és ez ismét oly állitás, melynek semmi sulya nem lehet, legfölebb azon indokon kivül, melyet az előadott jegyző ur fölvilágositott, legfőbb sulya van azon állitásnak, hogy az elnök azzal biztatta a szavazók egy részét, hogy a szavazás félbe fog szakittatni, és más nap folytattatni. Az a kérdés tehát, hogy a szavazat félbeszakittatott-e csak egy percig is? épen nem, hanem folytattatott példátlan kitartással, ragaszkodva a törvényhez, mely folytonosságot rendel a szavazásra nézve. Azok tehát, kik panaszkodnak, meggyőződhettek a szavazás folytatásáról, és hogy az elnök olyat mondott, mi általában nem törvényes és hihetőleg, ha mondott is olyat, de a szavazatszedő bizottmány jelen volt tagjai az elnököt helyreigazitották, mert mutatja a tény, hogy

a szavazás félbe nem szakittatott, hanem folytattatott, és azt nem lehet hinni, hogy a szavazók és panaszlók az elnök biztositására azonnal eloszlottak volna és maguknak tudomást ne szerezhettek volna arról, hogy a szavazás föl nem függesztetett, annálfogva ezen állitás merőben alaptalan és jelen esetben a vizsgálatnak helyét nem látom s a követet igazoltatni kivánom.

Ürményi József:

Nem lehetek az előttem szólóval egy véleményben; mert méltánylom ugyan a fölhozott okokat; de azon ok melyet az előttem szóló sem tagad s a melyre én legnagyobb sulyt helyzek, az: hogy az elnöki tekintély a választókra nézve és pedig ezen osztályu választókra nézve egyensulyoztatik-e azon törvényes tudattal, melyet mint ellen indokot állitunk föl? Igaz-e, hogy a választásnak folytonossága által meggyőződhetett volna egy törvénytudó arról, hogy az eljárás törvényesen fog történni, és hogy az elnök állitása meg nem állhat, miután az a törvénynyel ellenkezik. Méltóztassanak a méltányosságot és a tényt is fölvenni, hogy a választó tömeg mily nagyon csüng az elnöknek kimondásán, és hogy hittel hiszi azt, a mit az elnök állit, szentnek tartván azt, a mit a törvénynek végrehajtójától és őrétől hall. Ha tehát az elnök a nem törvénytudó tömegnek azt mondja, hogy holnap lesz választás: akkor igen nehéz azt állitani, hogy a választóknak szakadatlan ott kellett volna maradni, azért, mert a nép az elnöknek nem hihetett. E szerint legkevesebbet óhajtok, midőn itt a vizsgálatot annyival inkább kimondandónak tartom, miután itt más nemzetiségekről és nyelvbeliekről is van szó, kiknek, mint igen nevezetes számu választóknak, megnyugtatása végett a háznak intézkedni szükséges.

Csiky Sándor: Két indokból indulnak ki a panaszkodók panasz levelükben, melyet itt a kérdésben forgó választásra nézve előadnak.

Az egyik okuk vonatkozik arra, mi a választás előtt történt, a második, mi a választás alatt előfordult. Mi a választás előtt történt panaszokat illeti, én ugy értem, hogy panaszolták azt, mikép az összeirás nem történt kellő renddel, azért, mert román ajku választók is vannak azon kerületben, és az összeirtak sorában a romá-

nok közül nem szavazott senki. Másik az, hogy a telekkönyvből nem nézték ki azt, hogy kinek kinek mennyi vagyona van, hogy ahhoz mérve a választáshoz van-e joga vagy nincs, és ez volt oka, hogy az oláhok és román ajkuak nem akarták magukat jelenteni, mert azt hitték, hogy jelentés esetében adó által fognak megrovatni, ez volt a választás előtt előfordult visszaélés oka. A másik panasz vonatkozott a választás alatt történtekre, jelesen, hogy ott más nap reggel jelentek meg a választás után a választók, azt hivén, hogy az nap, az elnöki kijelentés szerint, nem fog folytattatni, és más nap is nem egy folytában fog bevégeztetni a választás. — Mi az elsőt illeti, az oly panasz, mely a középponti választmány elébe lett volna terjesztendő és a középponti választmány határozhatta volna meg azt, hogy vajjon az összeirónak kellett volna-e a románok között is alkalmaztatni ugyan azt, hogy miért nem jelentették magukat a román ajku választók, szóval, mi arra vonatkozó panaszok voltak, azok a középponti választmány itélete és intézkedése alá tartoztak. A második az volna, mire az előttem szólló által suly fektettetett, hogy az elnök által az mondatott volna a választóknak, hogy a választás más nap fog folytattatni, de nem folytattatott. Én nem látom indokolva és bebizonyitva azt, hogy az elnök azt mondta volna a választóknak. A jegyzőkönyvben, mely igazolásul szolgál a követnek, egy szóval sincs emlités téve, a mi a panaszban van, az indokolva és bizonyitva nincs. Tehát én határozottsággal arra sulyt nem fektethetek, különben áll azon körülmény, hogy nyilván történt a szavazás, mert reggeli 3 óráig ott voltak a választók; és mindenki tudta, hogy a szavazás folytattatni fog, kik szavazni akartak, szavazhattak. A törvény azt parancsolja, hogy a szavazás egy folytában menjen, tehát a szavazatszedő bizottmány e tekintetben a törvénynek hódolt, és igy nem látom át, mi ok forogna fönn olyan, melynél fogva a választott képviselő igazolható nem lenne.

A vizsgálat a ház általános többsége által kimondatván, annak eszközlésére Mihályi Gábor lemondása után Domahidy Ferenc képviselő küldetik ki.

Miksics János lippai képviselő ellen beadott panaszt illetőleg az illető osztály igazolást inditványozván.

Tisza Kálmán. Tisztelt ház! Az itt most felolvasott panaszban igen sok nevetségest és némely boszantót találok. Nevetségesek azon okok, a melyek a választás ellen felhozatnak, hogy például egy pár zászlóra föl volt irva „Egy halálunk, egy életünk, Miksics János a követünk." Mert magunk is tudjuk, hogy minden választásoknál megszokott az ilyesmi történni. Ez nem jelent semmit. Találunk sokat a panaszban, a mely boszantó és oly vád, a mely sulyos és fontos. De mindezek elébünk nem tartoznak, mert a választás utáni tények fölött szólanak, mely tények fölött vizsgálni és itélni nem ide, hanem a megyei hatóság köréhez tartozik. Én tehát részemről annál inkább óhajtom Miksics urat mint igazolt képviselőt tekinteni, mert maga ezen folyamodvány bebizonyitja azt, hogy olyan emberek által tétetett az, kiknek a törvényről és jogról fogalmuk sincs. Hogy ezekről fogalmuk nincs, az igazolja, hogy ők a Felséghez és a cancellariához kivánnak folyamodni, kiknek ez ügyben egy betüt is szólani nem lehet és nem szabad. Én Miksics János urat igazolt képviselőnek tekintem. (Helyeslés.)

Mihályi Gábor hasonlókép igazoltatni óhajtja a kérdésben forgó képviselőt, azonban nem fojthatja el megütközését azon, hogy a jogaikban sértett választók orvoslásérti folyamodását, boszantónak találják.

Tisza Kálmán. Egyszer mindenkorra kijelenti, hogy megrovást csak a ház elnökétől fogad el (helyes.)

Bonis Samu csak azt akarja tudatni Mihályival, hogy igen is bosszantó minden magyarra nézve, midőn valaki ily kérdésekben törvénytelen hatóságokhoz folyamodik.

E kis vita után az elnök szavazásra bocsátván a kérdést, a ház nagy többsége Miksics Jánost igazolt képviselőnek nyilvánitja.

Luzsénszky József báró választása ellen beadott panasz és mellékleteiből a vádak alapossága kitünvén, a ház egyhangulag vizsgálatot óhajt, melynek eszközlésére Károlyi Ede gróf szintén egyhangulag ki is küldetik.

Ezen igazolási esettel az 5-dik osztály bevégeztetvén, a 6-ik osztály vétetett elő, s az első kérdés Kurcz György paksi képviselő

választása elleni panasz lévén, miután annak alaptalansága a hitelesitő jegyzőkönyvből kétségbevonhatlanul kitünt, azt a ház egyhangulag elvettetni, és Kurcz Györgyöt igazolt képviselőnek tekintetni elhatározta.

A második kérdés Bika Simon élesdi képviselő ellen emeltetett. Panasz a nevezett választása ellen nem érkezett ugyan be, de hitelesitő jegyzőkönyve igen hiányosan levén kiállitva, annak utólagos pótlása inditványoztatik a választmány által.

Kubinyi Ferenc. Itt csak formahiány van, miután pótolható, az illető igazolását ne gátolja.

Bezerédy ezt oly kivételnek tartja, hogy ezen okmány mellett az illető be sem léphet a képviselők közé, nem hogy igazolható lenne, ő tehát a hiányok pótlásáig a kérdésben forgó képviselőt még szavazati jogától is megfosztatni óhajtja.

Mihályi Gábor. Szintén csak oly forma hiányt lát, mely az illető igazolásának akadálya nem lehet.

Az osztály előadója. Hogy a kérdésben forgó szótöbbséggel választatott meg, bizonyitja. Hogy a hitelesitő irat neki ki is adatott, ellene folyamodás nem történt, sem Élesdről más képviselő nem jelentkezett, miért is őt igazolandónak tartja.

Kállay Ödön. Nagy ellenmondást talál abban, hogy a jegyzőkönyv visszaküldessék, s az illető még is igazolva legyen.

Kazinczy Gábor. Az igazolást lehetetlennek, s a ház itéletét a hiányosan kiállitott jegyzőkönyv kiigazitásáig felfüggesztetni óhajtja.

Csengeri Antal. Az előadó azon nézetét pártolja, hogy a kérdésben forgó képviselő választása, a választási jegyzőkönyvnek az illető kezeibe történt kiszolgáltatása által, eléggé igazolva vannak.

Opicz Sándor az előadó nézetét osztja, de ohajtja, hogy a kiigazitandó jegyzőkönyvből az általános szótöbbség is kitünjék.

A kérdés szavazás alá kerülvén, Bika Simon képviselő, a

választási jegyzőkönyvi hiányok utánpótlására utasittatik, addig is tagsági joga fönn maradván.

A legközelebbi ülés holnap reggel 10 órakor.

A képviselőház XII-ik ülése

— *april* 26-*kán.* —

Miután az elnök kijelenté, mikép ezen ülés jegyzőkönyvét Jura György jegyző fogja vezetni, mindenekelőtt a legutóbbi ülés jegyzőkönyve olvastatott föl, mely minden megjegyzés nélkül hitelesittetett.

Ezután Podmaniczky Frigyes b. igy szólalt föl:

„Mindnyájunkra aggasztólag hat igen tisztelt korelnökünk Palóczy Lászlónak sulyos betegsége. — Azt hiszem, miszerint nagyon kellemetlenül volnánk meglepetve, ha legrövidebb idő alatt jobb hirek nem érkeznének egészsége jobbra fordultáról. Kérjük tehát igen tisztelt elnökünket, sziveskednék naponkint az ülés megnyitása alkalmával jelentést tenni aziránt, valjon javulásnak indul-e szeretve tisztelt korelnökünk egészségi állapota.“ (Helyes.)

Ezen — a ház átalános helyeslésével találkozott — megkeresés folytán az elnök ekép nyilatkozott :

„Teljesitendem e megbizást, s e mai napon mindjárt aggodalommal vagyok kénytelen jelenteni, hogy a tisztelt hazafi sulyosan beteg, s eddigi állapota még nem indult javulásnak.“

Elnök azután a 9 tagu bizottmány jelentését terjeszté elő, mely szerint több — időközben Pestre érkezett s a házban megjelent — képviselő, u. m. Csernovits Péter, Kende Kanut, Bogdanovich Vilibald, Erős Lajos és Királyi Pál, igazoltaknak nyilvánittatnak.

A napirend az igazolás levén, a 6-dik osztály folytatá jelentését.

T e r é n y i előadó először a Frater Pál képviselő választása ellen beérkezett panaszt adja elő,az osztály azon véleménye kisére-

tében, hogy mivel a panaszlevél mellé csatolt okmányokból a választás érvénytelenségére elégséges tények ki nem derülnek, az illető csak a jegyzőkönyv kiállitásánál észrevehető némely hiányok pótlására utasitandó, tagsági joga addig is épségben maradván.

Halász Boldizsár: A jegyzőkönyvből kitünvén az, hogy a verekedést a kisebbségben maradt ellenpárt kezdte meg — Frater Pált igazoltatni óhajtja.

Ballagi Mór. Minek előtte a dolog érdeméhez szólna, egy hozzá beérkezett, és ezen választásra vonatkozó okmányt kiván felolvastatni, mely okmány fel is olvastatván, megjegyzi, hogy mivel abból és a panasz levélhez mellékelt többi okmányokból is kétségtelenül kitünik, hogy a Frater párt a törvények világos értelme ellen, fegyveresen jelent meg a választáson már ez magában elég arra, hogy a választás teljesen megsemmisittessék.

Madarász József. Lehetetlen el nem szomorodnia, látva, hogy oly egyének, kiknek egyetlen föladatuk volna a haza javának előmozditása, a népet, melyet az alkotmányos szabadságra érlelniök kellene, önérdekeiknek aljas eszközévé alacsonyitják. Ily esetekben a háznak mindannyiszor a választás megsemmisitését kellene kimondani. Azonban itt az osztály véleménye és a jegyzőkönyv között némi összeütközés levén, legalább vizsgálatot óhajt elrendeltetni.

Bonis Samu. A kérelem levélben fölemlittetvén az is, hogy a választásban szavazati joggal nem birók is vettek részt, a háznak e fölött itélni kell, de az csak vizsgálat után lehetséges.

Szabó György. A választást megsemmisitendőnek véli.

Kurez György. Szerinte az, hogy az egyik párt fegyveresen jelent meg a választáson, elegendő arra, hogy az megsemmisittessék (helyes.) Egyébiránt óhajtaná, hogy a képviselő jelöltekül föllépett egyénekben oly jellemszilárdság uralkodnék, hogy ily esetben, mely az illetőre nézve a legnagyobb mértékben lealázó, önkényt mondanának le (éljen, helyes.)

Vajay Károly vizsgálatot kér.

Kazinczy Gábor. Azon 2—3 hét alatt, mióta a ház tagjai igazolásával foglalkozik, ennél világosabb eset nem fordult elő. Tény ugyanis az, hogy az egyik párt fegyveresen jelent meg a vá-

lasztásnál, ez pedig a törvény világos szavai ellen van, következéskép a választás megsemmisitendő.

Elnök. Az előtte szóló szavaira megjegyzi, hogy a ház alakulásának mindössze egy hete, a verificatio tehát nem foly 2—3 hét óta.

Csiki Sándor. Kazinczyval ellenkezőleg a kérdést épen nem találja világosnak, s azért vizsgálatot óhajt.

Várady Gábor. Botrányosnak tartja ugyan az esetet, de attól fél, hogy veszélyes elv fog megállapitatni. Ha ugyanis a ház kimondja, hogy az egyik pártnak fegyveresen történt megjelenése elég ok arra, hogy a választás megsemmisittessék, félni lehet, hogy a magát kisebbségben érző párt, mindenkor rejtett fegyvereket viend magával, s az utolsó pillanatban verekedést kezd, ez által érvén el célját, mit szavazás utján el nem érhetett, vizsgálatot ajánl.

Bobory Károly. Itt oly tények forognak fenn, melyeknek árán nemes indulatu férfi a nemzet ezen szentélyébe be nem léphet. Megsemmisitendőnek tartja a választást.

Banó József. A vizsgálat mellett szól (erős zaj, szavazzunk!)

A ház többsége szavazást kivánván, az elnök felteszi a kérdést, s felállás általi szavazatra hivja fel a házat, minek eredménye lön, hogy a többség a vizsgálat mellett nyilatkozott. A határozat kimondása előtt tudatja az elnök, hogy hozzá a III. rész 63. §. értelmében 20 képviselő abbeli kivánsága nyujtatott be, hogy e kérdés egyénenkénti szavazás által döntessék el.

Bezerédy. Ha csak ugyan szavazás történik, a ház szabályainak értelmében, a személy fölötti szavazást golyózás által kivánja eszközöltetni.

Most erős vita támadt a szavazás fölött, mintán egy rész jelen esetre nem a III. rész 63. §. hanem az I. rész 13. §. kivánja alkalmaztatni.

Tisza Lajos midőn a törvényre hivatkozik, s annak valamely §. idézi, mindig megszokta tekinteni az illető cikk fölé irt cimet is. A III. rész a tanácskozásokról szól, a ház pedig jelenleg tu-

lajdonkép nem tanácskozik, hanem itél, minélfogva a III. rész 63. §-a a jelen esetre nem alkalmazható.

Ürményi József. Mindenki, ki csak némileg is jártas a törvény alkalmazásában, tudja, hogy az, mit Tisza Lajos képviselő mondott, a törvényhozás a. b. c.-je, azonban 20 tag kivánságát mellőzni nem szabad.

Madarász J. Annál kevésbé, mivel vannak esetek, midőn 20 tagnak indokolni sem kell, hogy miért kivánja a szavazást. Egyuttal kijelenti, hogy mivel az elnök jelentése szerint, két tag visszalépett a szavazást kivánók közül, ő magát azok közé igtattatni kivánja.

Bárczay. Azt hiszi, mindenki meg van győződve arról, hogy az elnök eddig a legtökéletesebben vezette a ház üléseit. Az elnök pedig már kijelenté a határozatot, s igy a szavazás követelése, bizalmatlanságot mutat az elnök iránt, (zaj: az nem áll!)

Bonis Samu ohajtaná, hogy, bár ellen véleményen van, a szavazás megtörténjék, de két tag a 20 közül kilépvén, az most már nem lehet ugyan, de kivánja, hogy kilépésük a jegyzőkönyben megjegyeztessék.

Elnök jelenti, hogy a kilépett két tag helyébe Madarász József és Ürményi Miksa iratták be magukat.

Tisza Kálmán. A nyilvánosságot szereti ugyan, de annak a fönnforgó esetben nem barátja, egyébként tudta ő már, mit Ürményi József képviselő imént maga is bevallott, hogy t. i. a törvényhozás a. b. c-jét ismeri: fölöslegesnek tartja a szavazást.

A ház többsége fölkiáltás által az egyénenkénti szavazás ellen nyilatkozván, az elnök a fölállás általi szavazás eredményét, vagyis a vizsgálatot jelenti ki határozatkép, melynek eszközlésére Juszth József egyhangulag kiküldetik.

Az előadó most Balogh János aranyos-maróti képviselő választása ellen az osztály által emelt kifogást terjeszti elő azon vélemény kiséretében, hogy bár a nevezett képviselő ellen panasz nem emeltetett, de miután a választási jegyzőkönyvből kitünik, hogy a választás verekedés által megzavartatott, a választás félbeszakitás nélkül nem eszközöltetett, s végre, hogy 291 szavazó jogtalanul élt

azon joggal, a kérdésben forgó választást megsemmisiteni s uj választást elrendeltetni óhajt.

Kubinyi Ferenc. Az osztály véleményét tulszigorunak tartja. A jelen esetben sem panasz, sem kérvény elő nem fordulván, legfölebb is csak vizsgálat rendelhető el.

Sárközy József humoros szavakkal igazoltatni óhajtja Baloghot.

Ráday Gedeon gr. Kérelem nem adatott be. A 291 jogtalanul szavazó nem Balogh hibája, de különben azok levonása mellett is az ő részén van az absolut többség, minek folytán egyszerüen igazolandó.

Perczel István és Juszth József hasonlóan az igazolás mellett szólnak.

Vajay Károly az osztály véleményét védve, kimondja, hogy itt igazolást az osztály nem véleményezett, mert a jegyzőkönyvből a választás törvénytelensége eléggé kitünik, vizsgálatot sem ajánlhatott, nem lévén panasz, mely annak alapul szolgálhatott volna, nem marad tehát egyéb hátra, mint megsemmisitést és uj választást kérni.

Ballagi Mór. Nem hogy a megsemmisitésnek, de még a vizsgálatnak sem találja helyét, hanem föltétlen igazolást óhajt.

Lónyai Menyhért határozottan megsemmisitetni kivánja a választást.

A többség most is hangosan követelvén a szavazást, az elnök fölteszi a kérdést s az eredményt ismételt kisérlet dacára sem lévén képes lelkiismeretesen kimondani, a kérdést golyózássali szavazásra bocsátja, minek eredménye lőn, hogy Balogh János 96 szóval 82 ellen igazolt képviselőnek ismertetett el. Az ülés ezután föloszlik, holnap d. e. 10 órakor ismét összeülendő.

A képviselőház XIII-dik ülése

— *ápril 27-kén.* —

Elnök: Az ülés megnyilt. Ma a jegyzőkönyvet Keglevich Béla gr. vezetendi, a szólókat pedig Tanárky Gedeon fogja följegyezni.

A napirend szerint, a tegnapi ülés jegyzőkönyvének fölolvasásával kellene a tanácskozást megkezdeni. Azt hiszem azonban, megengedendi a t. ház, hogy előbb egy fájdalomteljes kötelességet teljesitsek, annak kijelentésével: miszerint Magyarhon legnagyobb polgárainak egyike élni megszünt! Szeretett követtársunk, tisztelt korelnökünk, Palóczy László ma éjjel, éjfél után fél órakor hörglob következtében beállott szélhüdés folytán, kimulása előtt néhány perccel végszavaiban áldást mondván e házra és a hazára, csendesen jobb létre szenderült! (Megindulás.) Ős régi római jellemü férfiu volt ő a Cincinnátusok korából, ki honszeretettől ihletett lelki nagysággal megtudta vetni a fényt és hatalmat, melyet neki kitünő képességeinél és érdemeinél fogva nagy hivataloknak viselése nyujthatott volna, azon magasabb dicsőségért, hogy mint egyszerü honpolgár függetlenül, és igy annál sikeresebben szolgálhassa a hazát. Hat országgyülésen volt ő jelen, mint hazánk legjelesebb megyéi egyikének követe, mint ékes tollu jegyző, fáradhatatlan tevékenységgel folyvást állhatatos és tántorithatlan hazafiui jelemmel. Tagja volt ő és sokat fáradozott korelnöke az 1848-diki képviselőháznak; résztvett ezen örökké nevezetes nemzetgyülésnek minden eseményeiben, s az ország jogaiért és törvényeiért vivott küzdelmeiért, ernyedetlen lélekkel viselte a rabság lánczait. Mindezekért magasztos öntudatán kivül csak egy jutalma volt, de a legszebb, és legnemesebb, melyben szabad honpolgár részesülhet: — a nemzet elismerése, melynek törvényesen egybegyült képviselői halála előtt, rövid néhány nappal ünnepélyes határozattal kijelentették, hogy Palóczy László a haza hálájára érdemes! Halálának hire gyászhir lesz az egész hazában, és emléke a nemzet szivében örökké élni fog. (Közfölkiáltás: ugy van!) S mivel tudom,

hogy a tisztelt ház is bizonyosan lerovandja a tisztelet-adóját, melylyel a nagy polgár, s tisztelettel és szeretettel környezett képviselőtárs és korelnök iránt tartozik; bátor vagyok azon javaslatot tenni: méltóztassék a tisztelt ház egy bizottmányt megbizni azzal, hogy a bánatos családdal értekezvén, a teendők iránt intézkedjék, és arról jelentést tegyen. (Közhelyeslés.)

Kubinyi Ferencz: Az előadottak folytán azt tartom, hogy a tisztelt ház tettleg kivánja azon kegyeletet és tiszteletet kijelenteni, melylyel Paloczy László iránt életében és halála után is viseltetett. Bátor vagyok tehát a következőket inditványozni: 1) a ház napolja el üléseit 3 napra, 2) 6 héti gyászt vegyen föl, miszerint a halott érdemeihez, és a ház méltóságához illőn adassék meg a végtisztelet; 3) az erre szükséges költségek a ház által födöztessenek, és a bizottmány járjon el abban, hogy, miként tegyük meg a végső tiszteletet. (Általános helyeslés.)

Hunfalvy Pál: Én az előttem szóló követtársunk inditványának második és harmadik részét tökéletesen pártolom; de, mi annak első részét illeti, hogy t. i. a képviselőház tisztelet-nyilvánitását megboldogult társunk iránt azáltal is fejezze ki, hogy a ház müködését 3 napig elnapolja, azt én részemről nem pártolom. (Viszszatetszés.) Mert, t. ház! Palóczy László boldogult társunk tiszteletre méltó hirét bizonyosan nem azáltal szerezte magának, és nem azáltal kötelezte kortársait hálára maga iránt, hogy az országgyülésen talán nem dolgozott volna, vagy nem szeretett volna dolgozni; hanem azt hiszem, a Palóczy iránti tiszteletet leginkább azáltal nyilvánitjuk legméltóbban (zúgás), ha törvényhozói munkálkodásunkat annál ernyedetlenebben folytatjuk, és irántai tiszteletünket müködéseink folytatása által fejezzük ki. Ismétlem, nagyon pártolom azt, hogy gyászt viseljünk, annyi ideig, meddig azt a háznak meghatározni tetszik; pártolom azt is, hogy a ház a szükséges költségeket megszavazza; de nem javaslom azt, hogy mi bár egy nap is az ő tisztelete kedveért ne dolgozzunk. (Zaj.)

Ráday Gedeon gr.: Megvallom, midőn Kubinyi Ferencz követtársam az inditványt tette, meg valék győződve, hogy az közértelemmel fog pártoltatni, és ellene szó nem emelkedik. Megval-

lom, hogy már az is, miszerint itt egy követtársunk — ámbár mindenkinek szabad véleménye — a háznak elnapolása ellen szót emelt, — kinek minden más esetben érvényesek lehetnek e részbeni nézetei — keservesen hatott rám. Fogadjuk el Kubinyi Fer. inditványát. (Közhelyeslés).

Eötvös József b.: Miután inditványozónak, és az előttem szólott t. barátom Ráday grófnak véleményét tökéletesen osztom, nem volna ugyan ok a fölszólalásra; de fölszólalok, mert szivemnek jól esik, hogy e pillanatban — ámbár erre sincs szükség, mert t. elnökünk a ház érzelmeit már kimondotta, — részemről is, mint egyes tag, kijelentsem azon mély fájdalmat, melyet e pillanatban érzek, midőn azon férfiut nem látom többé körünkben, ki a hazának egyik legérdemesebb polgára volt, és ki — miután én is Borsod vármegyében laktam több évig, — mint minden polgári erény példánya állott előttem. (Köztetszés). Tagtársunknak az elnapolás iránt tett inditványát én is elfogadom, meg levén győződve, hogy a tisztelt ház ezáltal időt veszteni nem fog; (köztetszés) nem fog pedig időt veszteni azért, mert a ház sem hasznosabbat, sem üdvösebbet, sem szükségesebbet nem tehet, mint midőn határtalan tiszteletét jelenti ki a polgári erények iránt. (Helyeslés.) Ha elnapoljuk magunkat, ha e férfiunak mindazon tiszteletet megadjuk, mely tőlünk kitelik, kétségen kivül buzditani fogja az a hon minden polgárát. Ha a hazában polgári erények, ha önfeláldozás s egy félszázadig folytatott buzgó munkásság által kincseket elérni nem lehet; ha magas állást, és azt nem lehet elérni, mi után közönséges emberek vágynak: de mindazon erények által el lehet érni egyet, a nemzet közös tiszteletét, az egész nemzet örökös háláját! (Nagy hatás!)

Azért egész kiterjedésében pártolom az előttem szólott inditványát. (Közhelyeslés.)

Elnök: Kimondhatom tehát a t. ház határzataul, hogy 3 napig elnapolja üléseit; 6 hétig gyászt fog ölteni, s elrendeli, miszerint a végtisztelet a boldogultnak emlékéhez méltóan rendeztessék; a költségek iránt a ház intézkedendvén, egyszersmind bizottmányt fog nevezni, mely a végtisztelet elrendezése iránt a megkivántatókat elintézze. (Helyeslés.)

Hátra volna tehát már most, hogy a háznak ezen bizottmány tagjai iránt tegyek javaslatot. Azt gondolom, hogy a két alelnök (fölkiáltások: az elnök is!) — tehát velem együtt, továbbá Ráday Gedeon gr., Kubinyi Ferencz, Révész Imre, Vadnay Lajos, Hajnik Pál és Eötvös József báró a szükségesek iránt nyomban tanácskozzanak, és intézkedjenek. Ennek következtében, hogy a háznak tudomására jusson, a mi történni fog, a végtisztelet idejéről a szokott helyeken kifüggesztendő falragaszok által fog a ház tudósittatni; s ha valami elintézendő lenne, bátor leszek falragaszok által a tisztelt ház tagjait magánbizottmányi ülésre ugyanazon módon meghini.

Tisza Kálmán: Azt hiszem, a ház tetszésével fogok találkozni, ha bátor vagyok javasolni, hogy a háznak ezen veszteségéről, és ennek következtében teendő intézkedésekről a felsőházat is tudósitsuk. Igaz, hogy a megboldogult Palóczy László legközelebb a mi diszünk volt, s hogy a veszteség minket ért legközelebb! De polgári erényeinél fogva ő az összes hazáé volt; nem kételkedem tehát, hogy a főrendek is egész lélekkel hozzá fognak járulni, hogy az ily nagy polgárnak illöen megadjuk a végtiszteletet. (Helyeslés).

Elnök: Tehát a felsöház is fog erről elnöki uton értesittetni és meghivatni.

Jókai Mór: Bátor vagyok inditványozni, hogy a ház vállalja magára az elhunyt nagy hazafi számára emelendő siremlék fölállittatását.

(Fölkiáltás: Ez a bizottmányhoz tartozik.)

Elnök: Ezzel az ülésnek vége.

Az ülés d. e. $10^3/_4$ órakor feloszlott.

A képviselőház XIV-ik ülése

— april 30-kán.—

Az ülés megnyitása után az elnök azon kegyeletes indulatnak megfelelőleg, melyet a ház a köztiszteletü hazafi halálánál tanusitott, mindenekelőtt azon hálairatot közli a házzal, melyet az elhunyt

gyászoló családja a házhoz intézett, s melyben forró köszönetének nyilvánitása mellett, a boldogultnak diszkardját a háznak emlékül fölajánlja.

Kubinyi Ferencz. Azon nézeten van, hogy az ereklyének legméltóbb helye, a nemzeti muzeum történeti tára, s inditványozza, hogy a kard a muzeum igazgatóságának őrizés végett átadassék.

Az inditvány általános helyesléssel fogadtatván, az elnök gr. Keglevich Béla jegyző urat bizza meg az átadással.

Ezután Vadnay Lajos képviselő, mint a tegnapi gyászszertartást intéző bizottmány előadója olvassa föl jelentését, melynek az elhunyt arczképének a nemzeti muzeum képcsarnoka számára megszerzése, és siremlékének fölállitását illető részére az elnök azon inditványt teszi, hogy azokat a gyászszertartás rendezésével megbizott választmány intézhetné el. Ez inditvány is közhelyesléssel találkozván, Jura György által az april 26 és Keglevich Béla gr. által a 27-ki ülések jegyzőkönyvei olvastatnak föl s a 26-diki csekély módositásokkal, a 27-diki pedig megjegyzés nélkül hitelesittetik.

Ezek után tudatja a ház elnöke, hogy hozzá időközben több rendbeli hivatalos irat érkezett be, ugyanis:

1. Kolozsmegye állandó bizottmányától kettő: egyik másolata azon föliratnak, melyet a nevezett megye ő Felségéhez intézett a magyarországgali egyesülés ügyében, másik ugyancsak azon megyének, közvetlen a hongyüléshez intézett fölirata, melyben meg nem hivatása ellen panaszkodik, s reményli, hogy a ház osztozik azon meggyőződésben, hogy a testvérmegyék nélkül jogérvényes határozatok hozásába nem bocsátkozhatik.

Bernáth Zsigmond e közörömre szolgáló föliratot kinyomatni, s a tagok között kiosztatni inditványozza.

Kubinyi Ferencz. Reményli, hogy a testvérmegyék meghivás nélkül is meg fognak jelenni a hongyülésen, s addig is ohajtja, hogy azon öröm, melyet Kolozsmegye lelkes fölirata a háznak okozott, jegyzőkönyvileg kifejeztessék.

Az általános helyesléssel találkozott két inditvány értelmében a határozat kimondatván, elnök jelenti hogy:

2. Zemplénmegyének, a hétszemélyes és királyi tábla, valamiut a váltó törvényszék tagjait illetőleg hozott azon határozata közöltetett vele, hogy az illetők legnagyobb részben olyan egyénekből állván, kik a nemzet rokonszenvét eljátszották, de különben is kineveztetésük felelős miniszterium által ellenjegyezve nem levén, állásukat törvénybe ütközőnek tekinti. Tudomásul szolgál.

3. A Jász és Kun kerületek e következő felirata:

„Nagyméltóságu főrendek!
s igen tisztelt képviselőház!

Tapasztalván, hogy az országban lakó különböző nemzetiségek, különösen pedig szerb atyánkfiai magyarországgali egyesülési föltételeiket meghatározandók, hivatkoznak a jász-kun kerületek kiváltságos állásukra, és a maguk által, Magyarország közigazgatási formáitól, különböző alakban felállitandó, s külön területü Vajdaságnak olyan kormányzati szerkezetet kivánnak biztositani, milyennel kerületeink birnak, hogy Magyarországhozi viszonyaink iránt mind emlitett atyánkfiai tökéletesen tisztába legyenek, mind pedig az egész világ előtt megismertessék; ezennel ünnepélyesen kijelenteni szerencsénk van, hogy mi, miután az 1848-diki törvények életbeléptetése által ezen haza minden rendü polgáraira nézve eddig fennállott rangosztályok és válaszfalak leomlottak, dicső magyar nemzetünkkel jogban és terhekben, mint eddig is voltunk, ugy jövőre is tökéletesen osztozni kivánunk, és kötelesek is vagyunk, jó és bal szerencsében ahhoz ragaszkodni, nem igénylünk részünkre sem külön nemzetiséget, sem külön kiváltsággal biró területet, (Éljenzések) hanem azzal teljesen összeolvadva, örökre és feloldhatlanul egygyé leszünk.

Tehát kerületeinknek is az 1848-ki törvények előtt fenntartott kiváltságos állása elenyészvén, önként következik, hogy felettünk csak Magyarország közjoga rendelkezhetik, és igy nem jövünk Magyarországgali állásunkkal ellenkezésbe, midőn azt kérjük, hogy mindazon terhektől, melyek kiváltságos állásunknál fogva eddig rajtunk nehezedtek, még az 1848-ki törvényekben is ideiglenesen reánk utalt, az ország nádorának fizetendő 3000 darab arany tiszteletdij fizetése alól annyival is inkább törvényhozásilag felmentes-

sünk, (Helyes) mivel az ok, mely talán ezen tiszteletdij fizetésére nézve befolyást gyakorolhatott az által, hogy a jász-kunok ügyeire nézve a nádor által gyakorolt legfelsőbb biróság helyett a hétszemélyes tábla állapittatott meg legfelsőbb törvényszékül, szinte megszüntetett. (Ugy van, helyes!)

Szivesen osztozunk az ország minden közterheiben, de a mint külön jogot nem követelünk, ugy méltó igényt is tarthatunk arra, hogy a külön adózástól és terhektől is örökre megszabaduljunk.

Adja az Isten, hogy e hazának minden külön ajku népe is hasonló érzelemben legyen, és áldást kivánunk a nemzetgyülés munkájára — igy hiszszük, hogy a haza nagy, boldog és dicső lészen.

Fogadja a nemzet ezen kérelmünket méltánylattal.

Kelt az 1861. évi apr. 19-én Jászberényben folytatva tartott közgyülésünkből.

A Jász-Kun kerületek közönsége.

4. Pozsony sz. k. város ismételve folyamodik az iránt, hogy a Dunán inneni kerületi törvényszék, nevezett k. városba helyeztessék; hasonlókép a kérvényi bizottmányhoz utasittaték.

5. Jászberény város közönségének abbeli nyilatkozata, hogy az october 20-iki diplomát jóakaratu kezdeményezésnek nem tekintheti. Tudomásul szolgál.

6. Lubló választókerületi több választó folyamodása Tizedi Miklós választatása ellen. Az illető képviselő már igazoltatván, a folyamodás, mint elkésett figyelembe nem vétethetik ugyan, de formaság tekintetéből a 9-es osztálynak mégis kiadatik.

7. Beöthy Zsigmond Komáromvárosi képviselő fölvilágositásai, kifogás alá esett választását illetőleg. Nevezett képviselő választása tárgyalásánáli használat végett az illető osztály előadójának kiszolgáltatott.

Jelenti továbbá az elnök még azt is, hogy a boldogult Palóczy László képviselő, a 9-es bizottmánynak is tagja levén, a halála által ott megüresült hely betöltésére, az illető osztály azon megjegyzéssel utasittatik, hogy kebeléből a lehetőséghez képest oly tagot válaszszon, ki egyuttal a 9-es bizottmánynál az előadói teendőket is elvállalni hajlandó volna. Nemkülönben a gyászeset által megürült

képviselői szék betöltésére is, Miskolcz városát elnökileg felszólitandónak tartja. Ez inditványok elfogadtatván, miután más elintézendő tárgy elő nem fordult, a ház a napirendre, vagyis az igazolási eljárás folytatására tér át.

A VII. osztályba sorozott Böszörményi László és Bakalovich Szilárdra nézve, az elsőt illetőleg, utólagosan beérkezett okmányokból kitünvén a vádak alaptalansága, a másodikra nézve pedig épen nem bizonyittatván azok, nevezettek közfelkiáltás utján igazolt képviselőknek nyilvánittattak.

A VIII. osztályba sorozott Buday Lőrinc eseténél merültek ugyan fel vélemény nyilvánulások pro et contra, azonban a vége még is az lett, hogy a nevezett képviselőt a ház többsége igazoltnak nyilvánitá.

Ezután:

Horváth Boldizsár előadó, Dobránszky Adolf nevét kiáltá ki, s azon pillanatban a képviselőház majdnem minden padjáról felhangzott az érdekeltséget tanusitó „halljuk."

A szóban forgó választás ellen különböző időszakokban háromféle petitio adatott be, minek folytán az illető osztály is kényszerülve zolt három külön jegyzőkönyvet venni fel, melyeknek, valamint a hozzájuk csatolt számos okmányoknak felolvasása, majd nem egy órát vett igénybe. A felolvasott okmányokból az érdekes egyéniség politikai jellemére és a megválasztatása körüli eljárásokra vonatkozólag nem épen a legépületesebb dolgok kerülvén ki, az osztály, nem a bepanaszlott politikai multjára és jelenére, hanem tisztán a választásánál előfordult törvénytelenségekre levén tekintettel, választatásának megsemmisitését és Sárosmegye zborói kerületében uj választásnak elrendelését véleményezi.

A tárgy nagy vitára szolgáltatván alkalmat ezennel közöljük a Dobránszky Adolf megválasztásának körülményeit tárgyazó igazolási bizottmány jegyzőkönyvét:

Dobránszky Adolf Sárosmegye zborói kerületének képviselője ellen, vetélytársa Jákovits József két vádat emel; az elsőt hazafiui jelleme ellen, felhozván, miszerint a panaszlott képviselő

1848-ik évben az osztrák reactionak érdekében Lengyel- és Oroszországban sokoldalu tevékenységet fejte ki és 1849-ben a hazánkat ellepö orosz hadseregnek, mint császári biztos, egyik vezetője, utmutatója volt; hogy e korból a magyar népnél hallatlan zsarolásai emlékét hagyta maga után; a reá következett 12 év alatt pedig a megbukott rendszernek egyik főtényezője gyanánt előbb kassai, utóbb nagyváradi, végre mint budai helytartósági tanácsos szerepelt, működését folyvást és következetesen az ország nemzeti és alkotmányos érdekei ellen irányozván, s különösen azok sorában küzdvén, a kik az egységes Ausztria eszméjének hazánk önállóságát feláldozni, majd ismét a felső vidékből egy Rutheniát alapitani s az ország integritását csorbitani törekedtek. E vádpontok igazolásaul panaszló a Mészáros Károlytól 1850-ben megjelent „a magyarországi oroszok története" czimü munkában foglalt némely okiratokra hivatkozik.

A másik vád a követválasztás előzményeire és folyamára vonatkozik, s abból áll: hogy a panaszlott képviselő a népszerüség hajhászatából, előbb Bereghmegyében sikertelenül, később pedig Sárosmegyében s különösen a zborói kerületben az orosz ajku népet nemcsak a magyarság, hanem saját papjai és elöljárói ellen is lázitotta; hogy a választási elnök több választónak azon kérelmét, miszerint a panaszlottat választhatási képességének előleges igazolására, az 1848. V. t. cz. 3-ik §. értelmében felszólitsa, nem teljesité; végre, hogy a választás délutáni két órától 4 óráig az 1848: V. t. cz. 33. §-sa ellenére félbeszakasztatván, ez által alkalom nyittatott arra, hogy Dobránszki Adolf pártvezérei az elámitott népet csábitások által még inkább félrevezethessék. És ezekre nézve eléadja panaszló a „Pesti Napló" f. évi 69. és 72. számait, továbbá a makoviczai járás főszolgabirájának az alispáni hivatalhoz intézett jelentését, ugy szintén több választónak a megyei bizottmányhoz benyujtott folyamodásait, melyek arról tesznek tanuságot, hogy a megválasztott képviselő a népet az urak ellen a robot által izgatá, — hogy párthivei az orosz czárt mint a nép védnökét hirdeték a magyarok zsarnoksága ellen, a papi ágybér felemelését Jákovics József ellenjelölt 1848. évi működésének eredményeül tünteték fel, ellenben annak megszüntetését s több nemü engedményeket helyez-

tek kilátásba az esetre, ha Dobránszky Adolf megválasztatnék, s általában a népet saját papjai s az ugynevezett kaputos osztály ellen annyira felingerelték, miszerént ezek a választás szinhelyéről távozni kényszerültek, nehogy a bodruzsáli ó-hitü lelkész sorsában osztakozzanak, kit a nép a földre tiport, s a kinek életét csak a járásbeli fősz.-biró közbejötte által sikerült megmenteni.

Az első rendbeli vádpontokban foglalt tényeket az osztály olyanoknak ismeri ugyan, melyek az 1848. V. t. cz. 2. §. értelmében a haza iránti hütlenség fogalma alá esnek; de mivel e törvény szavai szerint a választási s közvetve a választhatási jogból, csak a már fenyiték alatt álló egyének vannak kizárva, minek esete itt fen nem forog; mivel továbbá ily fenyiték elrendelése az ország rendes biráinak jogköréhez tartozik: minélfogva az osztály nem érezheti magát hivatottnak arra, hogy ezen vádpontok birálatába bocsátkozzék.

Mi a másodrendbeli, a választási mozgalmakkal kapcsolatban álló vádakat illeti, különösen a nép felizgatását a magyar elem, s némely osztályok ellen, a választás napján egyes választók irányában elkövetett tettleges bántalmakat s azon körülményt, hogy a választás törvényellenesen két órára félbeszakasztva lőn, ezekben az osztály a választás nemzeti czéljának, s a választási jog szabad gyakorlatának veszélyes megtámadását, valamint az 1848. V. t. cz. 33. §-sának világos megsértését látja és csak azért nem hozza a felhozott adatok alapján a választás megsemmisitését javaslatba: mivel a választási jegyzőkönyvben nemcsak semmi emlités ezekről nem foglaltatik, sőt egy pontra t. i. a választás folytonosságára nézve a panaszló adatai ellenében határozottan az mondatik benne, hogy a választás minden félbeszakitás nélkül lőn folytatva és bevégezve. Ez okból tehát az osztály előleges vizsgálatot vél elrendelendőnek olykép, hogy ennek eszközlésével Máriássy János és Csáky Tivadar gróf képviselők bizassanak meg.

Bánó József: Elszomorodik szivem, hogy — mint a most fölolvasott okmányokból hallottuk, — épen azon megye vádoltatik ilyen sulyos körülményekkel, melyből való én is vagyok — és én valósággal a jelen esetben igen örültem volna, ha ezen választás

ellen semmi legkisebb kifogás sem jött volna napvilágra. Ha veszszük ugyanis már azon nyilatkozatokat, melyek némileg ezen urnak személye ellen, itt e ház falai között az első alkalommal nyilvánultak, azon meggyőződésre kell jönünk, hogy valóban a közönségben és imitt-amott hirlapi czikkecskékben is voltak oly jelenségek, melyek mintegy gyanuval látszanak ezen háznak közönségét terhelni, és azt mutatják, hogy itt Dobránszky urnak, talán épen személye ellen volt némi ingerültség; pedig én azt merem nyilvánitani, hogy maga Dobránszky ur személye ellen és nemzetisége ellen itt semmi ingerültség nem volt, sőt azt állitom, hogy még az izgató ellen sem volt, mert még akkor ezen ház közönsége mindezen tényekről nem értesült. De ha volt némi ellenszenv az ő neve ellen, akkor azt mondom, hogy az a Bach rendszernek következetes és 12 év óta mindig hű bajnoka ellen volt, és hogy ezen rendszer ellen minden magyar ember minden időben is ki fogja roszalását mutatni, ez azt tartom minden kétségen felül áll. (Tetszés).

A mi azon nemzetiségi surlodásokat illeti, melyek a kérvényben is felhozatnak, a szláv és ruthen mozgalomra nézve, a melyről mindeddig csak névleg, de fájdalom már itt tettleg is hallottam, kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy mi, a felsőbb megyék képviselöi, kik szintén részint ruthen, részint szláv ajkuakat képviselünk, ezen egy esetet kivéve, mindeddig semmi ilyen mozgalomról nem tudunk; és miután a hirlapokban szláv és ruthen prográmmokról olvastam, egyenesen ki kell itt nyilatkoztatnom, miszerint senki más e házában nincs följogositva programmal elöállani, mint egyedül a szláv és ruthenek azon képviselöi, kik ezen teremben vannak. (Köztetszés.)

Én ezt azért hoztam itt elő, nehogy a tisztelt ház talán majd akkor, midőn e kérdés itt tüzetesen fog tárgyaltatni, tévutra vezettessék; és én fölszólitok mindenkit, ki e teremben ezen szláv és orosz ajkuak képviselöje, valjon tud-e valamit ilyen elszakadási tendencziáról? . . . söt azt mondom, hogy valamint két év előtt már a protestáns pátens kérdésében a tótajkuak megmutatták, hogy ök valósággal a közvéleménynyel és az intelligentiával tartanak: ugy a szomoru 12 év lefolyta alatt és azelőtt is a tót és ruthen ajkuak

voltak azok, kik e hazának legkevesebb bajt okoztak. (Fölkiáltás: igaz — igaz!) Mi magát a kérdést illeti, én — az igaz — sulyosnak tartom a vádakat, melyek fölhozattak, és épen azért, mert sulyosaknak tartom azokat, nem lehetek egy véleményben az előadó osztály nézetével. Ha szigorun veszszük a törvényt, lehetnek ugyan oly törvényes kifogások, melyek egy szóval megsemmisitik a választást; ilyen törvényes kifogás először az, hogy a választás félbeszakittatott, és másodszor, hogy egy idegen kerületbeli helység ezen választó-kerületben szavazott. De méltóztassanak figyelembe venni, hogy ez utóbbi eset más választásoknál is előfordult és nem biráltuk meg azt oly szigoruan; igy Benczur választásánál Nyiregyházán 28 olyan szavazott, kinek ott szavazni joga nem lett volna. — A mi pedig a választás félbeszakitását illeti, én egyetlen egy esetet sem tudok, a melyben emiatt a választást meg lehetett volna semmisiteni.

Mindezeknél fogva, hogy semmi rágalom, semmi gyanu se érhesse a ház igazságszeretetét, bátor vagyok azt inditványozni: hogy azon nép, mely csakugyan tévutra van vezetve, országgyülési küldöttek által legyen fölvilágositva a dolgok valódi állása felöl, s épen azért óhajtom, hogy a választás ne semmisittessék meg, hanem rendeltessék szigoru vizsgálat!

Bujanovich Rudolf: Igaz, hogy már azon vélemény nyilvánult, miszerint a ház által felállitott elvekkel nem állott mindenkor összhangban az igazoló osztály javalata és amaz elvek alkalmazása; de épen azért igen jól esik, midőn látom, hogy azon osztály, mely ezen ügyet tárgyalás alá vette, abban a legnagyobb lelkiismeretességgel járt el; mert 3 jegyzőkönyvet szerkesztett, mig végleges itéletet hozott. Az ügynek tényállását tekintve azt tartom magam is, hogy az osztálynak tökéletesen igaza van, midőn világos törvénytelenséget látván elkövetve lenni, ezen választást megsemmisiti, s épen azért engem más indok bir arra, hogy az osztály véleményét ne tegyem egészen magamévá, és pedig azon indok, mely az előttünk levő panasz 2-dik részében foglaltatik. Tisztelt ház! néhány napja annak, hogy a bécsi lapokban olvastam, miszerint Dobránszky nem fogadtatott e házban ugy, mint más követ; s

olvastam azon rágalmakat, melyeket e házra szórtak; azt állitván, hogy e fogadtatás nem annyira az ő személyét illette, mint inkább azon népfajt, melyet Dobránszky képvisel . . . .

Azt hiszem, hogy ezen vakmerő rágalom (ugy van!) már magában is elégséges arra, hogy azon reactionalis bécsi lapokra — melyek maguknak czélul tüzték ki, Magyarországban a különféle nemzetiségeket egymás ellen fellovalni, — a gyalázat bélyegét süssük. Mindamellett ennek megczáfolására nem tartom fölöslegesnek, még itt azt is felhozni, hogy én is 30,000 ó-hitü görög képviselője vagyok, és ugy hiszem, hogy többen is képviselünk ruthen, román vagy szláv nemzetiségeket, s hála az égnek! egyikünk sem találkozott itt oly fogadtatással mint Dobránszky ur; mi talán elégséges ok annak bebizonyitására, hogy ezen fogadtatás nem azon népfajt illette, melyet mi képviselünk, melyet ő képviselt, s melyet mi itt ugy szeretünk és tisztelünk, mint bármely nemzetiséget az országban (Helyeslés); hanem igen is illette annak személyét, azt, ki mint Dobránszky jött ezen házba.

Tisztelt ház! nem akarom ezen egyéniség multját itt előhozni, noha megvallom, hogy az már magában véve elégséges arra, hogy egyikünknek se tegye kivánatossá vele egy padon ülni; de ha tekintem azt, mi azon okiratokban, melyek az imént felolvastattak, tartalmaztatik: világosan látom, miszerint Dobránszky fogadtatása e házban tökéletesen igazolva van, és csak egyedül az ő személyére vonatkozik. Mi mondatik ezen okiratokban? az, — hogy Dobránszky agensei azzal izgatták és lázitották fel a népet, hogy ök voltaképen nem tartoznak Magyarországhoz, hogy uruk nem Magyarország királya, hanem a Sz. Pétervárott lakó czár, ki róluk mindig gondoskodandik, mint gondoskodott 1848-ban és pedig azon személy közbenjárásával, ki magát Dobránszkynak nevezi. Tisztelt ház! hogyha ezen kebellázitó állitás igaz: akkor azt hiszem, nem lehet, hogy azon nép fönsége oly mélyen sértetve, ily vakmerö lázitó hütlenségi pörbe ne idéztessék; de arra, hogy ezt a t. ház kimondhassa szükséges, hogy elébb oly vizsgálatot rendeljen, mely ezt oly tiszta fénybe és világosságba hozza, miszerint azirànt semmi kétség ne legyen. Ez indi-

tott engem arra, hogy az illető osztály véleményét el ne fogadjam, hanem arra szavazzak, hogy a tisztelt ház vizsgáló küldöttséget küldjön ki. (Helyeslés.) Ezen inditványomat támogatom azzal is, hogy Zemplénben, a hol a követválasztás egy héttel későbbre esett mint Sárosban, azon választó-kerületben is, melynek képviselője lenni szerencsém van, ezen esemény közbotránkozást okozott; főképen azon leginkább lelkészekből álló értelmiség körében, mely lángoló hazafiui szeretetében és hazája iránti tántorithatlan hűségben senki által meg nem haladtatik. (Köztetszés.) Ezen értelmiség mélyen sértve érezte magát ezen esemény által, és nagyon sajnálnám, ha kellő vizsgálat meg nem tétele által ezen sértett hazafiui érzületet ki nem engesztelnők; sajnálnám, ha ezen esemény által azon lelkes hazafiui választó-kerületre, melyet képviselek, a legkisebb árnyék is vettetnék. — Ujra fölkérem tehát a tisztelt házat! méltóztassék egy vizsgáló-bizottmányt kiküldeni. (Helyes!)

Vajay Károly: Midőn Dobranszky Adolf urnak elválasztatását a haza megtudta, megdöbbent a sziv minden magyar kebelben, mert azokat, mik itt fölolvastattak, minden magyar tudta, tudta fájó szivvel. De minthogy nem követhetjük saját sympathiánkat, hanem — mint az ország képviselői — követjük azt, mi törvényes és ildomos; annálfogva kötelességemnek tartom — Bánó József t. tagtársunkkal ellenkezőleg — kijelenteni, hogy azok, mik itt történtek, specifice csak Dobránszky személyét illették; és hogy csak azt illették, hazafiui büszkeségemnek tartom.

És ha itt a kérdés bevégződnék, nem is szólanék a tárgyhoz, mert hisz valamint egy csöpp elvész a tengerben: ugy elveszne közöttünk ő méltósága is.

De nem tagadhatunk el — tisztelt ház — két szomoru tényt. Ezek egyike az, mi most hozatott föl, hogy t. i. az ellenséges német lapok Dobranszky személyét azonosítják a ruthen néppel. Nem lehet továbbá ignorálnunk azt, hogy Sárosmegyében Dobranszky által a ruthen népfaj föl van ingerelve. S bár a választmány véleménye szerint törvényes okok léteznek arra, hogy Dobranszky urnak választása megsemmittessék, de mert én sem akarnék legkisebb okot sem adni arra, hogy személye azonosíttassék a ruthen népfajjal,

nem akarom indokolni azt, hogy mért kellene e választást semmisnek nyilvánitani; hanem igen is kivánom, hogy a ruthen népfaj megnyugtassék, s kivánom jegyzőkönyvileg kimondatni, mikép mindazok, mik itt e házban Dobranszky nevének fölolvasásakor történtek, tisztán csak az ő személyét illették.

Miután tehát az is megtörténhetett, hogy azon egy község tévedésből ment szavazni azon kerületbe; de másrészről, — mi sokkal fontosb, — hogy azon sok ezer ruthen megnyerje irányunkban előbbi jó hitét és reménységét, s hogy meg legyen győződve arról, miszerint e hazán kivül nincs más hazája, s nincs másutt üdvössége; azért inditványozom, hogy vizsgálat rendeltessék el, s pedig ne — mint eddig — egytagu küldöttség, hanem legalább kéttagu küldöttség járjon el, hogy tudja meg e nép, miszerint a magyar jó barátja.

Károlyi Ede gróf: Miután az okmányok fölolvastattak, ugy látom, hogy itt kettős a panasz, kettős a vád. Az első inkább azon képviselő multjára, a másik jelenére s a választási eljárásra vonatkozik.

A mi azon egyén multját illeti, igen föl tudom fogni, hogy a közvélemény átkot szór rá; ez igen természetes. De itt azért emlitem ezt, mert nem akarnám, hogy itéletünkben ez mint kiindulási pont vagy indok kerüljön elő. Azért nem akarom pedig ezt leginkább, mert ismerjük hazánk törvényének szellemét, mely épen abban igen különböző sok más európai államétól, annyiból, hogy nálunk a praeventiv eszmét nem ismerjük, s addig, mig törvényes itélet nem hozatott, bünöst nem ismerünk, s ha ismerünk, ugy ismeri azt csak a közvélemény, mi ellen szót emelni nem lehet.

Mi pedig magukat az ujabb tényeket illeti, ezeket is kétfelé osztom. Az első magát a választási eljárást illeti, s azt kénytelenek vagyunk törvénytelennek kimondani, és pedig két okból.

Először azért, mert a törvény egyenesen megszegetett annyiban, hogy a szavazás nem történt egy folyamatban, hanem két órai fölfüggesztés közbenjöttével. És másodszor azért, mert három, (Közbeszólások: egy,) tehát egy helység, mely nem azon választókerületbe való volt, mégis szavazott.

A mi pedig még ezenkivül a vizsgálat indokát képezi, ugy látszik, hogy itt csakugyan lázításokról és ilyféle izgalmakról van szó, s hogy bebizonyult, miszerint oly eszmék pendíttettek meg, mik — főkép a mostani válságos perczekben — csak a haza közös kárára vannak és lehetnek.

Ezeknélfogva én az osztály nézetét pártolom.

Bonis Sámuel: Midőn véleményemet e tárgyban mint egyik biró kimondom, megvallom, nem vezet azon tekintet félre, hogy ha szigoruan a törvény értelmében itélnénk, talán agitatiókra adnánk ezáltal is alkalmat; mert midőn mint biró szólok, minden ilyen tekintetet félrevetek, miután a rosz akarat, itéljünk bár igazságosan, ellenünk ugy is mindent fel fog használni. A tárgy érdemére nézve azt tartom, hogy, ha e választás megsemmisittetik, az vagy a választás körül elkövetett törvénytelenségek, vagy magának a választottnak személye elleni méltó vádak tekintetéből történik. A fennforgó esetben mindkettö felhozatott. Felhozatott ugyanis a szóban levő ellen, hogy ő idegen hadsereget vezetett e hazába; — ki ne tudná hazánk törvényeit, melyek nyiltan kimondják, hogy az, ki idegen ellenséges hadsereget hoz be a honba, az honáruló. (Ugy van!)

A bizottmány mindamellett nem használta fel ezen argumentumot, miután az illető ellen, nem volt kimondva biróilag az itélet, — noha a lefolyt 12 év alatt, mint tudjuk, oly állapotban voltunk, hogy honáruló felett itéletet nem mondhattunk; — de meg ovatos is volt a bizottmány, s e tekintetből a választást nem hitte megsemmisitendőnek.

Felhozattak továbbá olynemü agitatiók, melyek a közcsendet és bátorságot támadták meg. De a bizottmány még ezeket sem tartotta oly okoknak, melyek miatt a választást meg kellene semmisíteni; mert első véleményében csak vizsgálatot rendelt el, hanem hozattak fel későbben okok, melyek magának a választásnak törvénytelen eljárását bizonyították be. Ilyen volt p. o. az, hogy oly személyek, kik nem is tartoztak azon kerületbe, szavaztak az illető urra, ilyen az, hogy hamisan mondatik a jegyzőkönyvben, miszerint a szavazás félbeszakítás nélkül folytattatott, mert mint a tiszti vizs-

gálat utján kitünik, ez nem igy történt. Ezen okból kivánta a bizottmány megsemmisittetni a választást. Azt tartom, hogy ezen két utóbbi ok döntö, és az előbbiek bizonyosan oly sulyositó körülmények, melyeket birónak tekintetbe nem venni nem lehet. Sokan azért kivánják a vizsgálatot, hogy annál jobban kiderüljön a világ előtt ezen gyalázatos eljárás; — de én ugy hiszem, hogy az ugy is ki fog derülni, miután ott, hol büntett követtetik el, a megye vizsgálatot fog elrendelni, és ennek eredménye nemcsak köztudomásra fog jönni, de a municipium még arról is fog intézkedni, hogy a bűnös megbüntettessék. — Ennélfogva mi nyiltan kimondhatjuk, hogy ezen választás semmisittessék meg. Én tehát a választás megsemmisitésére szavazok.

Tisza László: Bánó és Bujanovics képviselő társaink szavai után szinte fölösleges fölszólalnom, de el akarom mégis röviden mondani, hogy én is — habár nem is ruthen, de más — vegyes nemzetiségü választó-kerület képviselője vagyok, s örömmel járulhatok fennevezett képviselőtársaink azon nyilatkozatához, hogy az előttünk álló szomoru jelenetek bizonyosan a legkevesebbekhez tartoznak az országban. Örömmel nyilváníthatom, hogy a mi választó kerületünk is egyik azon derék kerületek közől, melyek a nemzetiségek közti őszinte testvériség tanuságát adják magukról, s remélem, jövőben is azt fogják adni. (Tetszés.)

Vonatkozólag a szóban forgó tárgyra, megvallom, a fölolvasott okmányokból indulván ki, magában az előttünk tárgyalás alatt levő követválasztás kerületében sem tartom a mozgalmat nemzetellenies irányunak, mint azt többen gondolják.

Tisztán kiderül az előttünk álló okmányokból, miszerint itt nem a ruthen nemzetiség lépett föl más nemzetiség ellen; hanem a nyers tömeg lépett szembe vezetőivel, az intelligentiával. És pedig azért, mert izgatták....

Ez oly egyszerü jelenet, mely semmi nemzetiségi érzület bélyegét magán nem viseli, hanem tisztán az értelmetleneknek az értelmiség elleni mesterséges fölizgatás jele. És épen e tekintetből — miután ott e gyászos körülmények tisztán agitatio és ingerült-

ség következtében állottak elé — azt tartanám szükségesnek, hogy ez izgatottság lecsillapittassék.

E tekintetből az előttem szólott Bánó és Bujanovics urak véleményéhez járulok, hogy ámbár az okmányok nyomán a ház talán föl volna jogosítva e választást megsemmiteni : mégis ne semmittessék az meg, hanem küldessék ki körünkből oly egyéniség, ki mind tekintélyével, mind nyelvtudásával, mind ez ügybeni avatottságával tökéletesen képes legyen azon más — nem magyar — nemzetiséghez tartozó és fölháboritott egyéneket megnyugtatni!

Gr. Keglevich Béla: Én a tárgytól megkivánom különböztetni személyét azon képviselőnek, a ki elválasztatott. Habár kitünt a fölolvasott okiratokból az, a mint már többen nyilvánitották, hogy a ház bátran feljogositottnak érezheti magát a választás megsemmisitésének kimondására : mindemellett én erre nem szavazok; — de igenis czélszerünek vélem azt, hogy a ház küldöttséget küldjön ki kebeléből, mely a dolgot szigoruan megvizsgálja. A mi a tárgy második részét, t. i. az elválasztott képviselőnek személyét illeti : e fölött azt hiszem, sokat ne szóljunk. Ezt végezze el azzal magával; — mert az a becsület kérdéséhez tartozik, valljon ezzel összeegyeztethetőnek tartja-e itt helyet foglalni?

Csanády Sándor: Én soha és senki kedveért sem kivánok egy hajszálnyira is eltérni a törvényességtől; s azért uj választás mellett nyilatkozom, és pedig azon okból, mert a most fölolvasott okiratokból kitünt, 1-ör, hogy a szavazás félbeszakasztatott, pedig az 1848. V. tcz. 33. §-a nyiltan kimondja, hogy a szavazásnak félbeszakitás nélkül kell megtartatni; 2-or kitünt az, hogy Dobránszky mellett a törvény ellenére csakugyan oly község is szavazott, mely egészen más választó-kerülethez tartozik.

Tisza Kálmán: Megvallom, ezen kérdésnél azon kellemetlen helyzetben érzem magamat, miszerint sokakkal azok közől, kiket e ház kebelében igen tisztelek, s kiket minden fontos kérdésben elvrokonaimnak nevezhetek ellenvéleményben kell lennem. Előre bocsátom, hogy itt arról, mi e ház kebelében történt épen ugy, mint a szóban levő egyéniségről és személyről szólani nem akarok; de megvallom, mintegy lealacsonyitásnak tartom a ház ré-

széről, ha valamely ujságczikk folytán magát mintegy mentegetni akarná. Már most magához a választás tényéhez szólva, megvallom, hogy nézetem szerint, nem lehet ezen választást igazságosan megsemmisitni. Előadom okaimat: miért? Egyik főérv az, hogy egy község, mely nem tartozott azon kerülethez, ott szavazott. Ha ezen kisebbségbeli szavazatoknak száma oly nagy volna, miszerint azok leszámitásával az elválasztott követ az átalános többséget meg nem nyerte volna: akkor ez elegendő ok lenne a választás megsemmisitésére. De miután más alkalommal sem semmisittetett meg a választás olyanok szavazása miatt, kik arra jogositva nem voltak: ohajtanám, hogy ez esetben is következetesek legyünk eljárásunkban. A mi pedig a szavazás folytonosságának megszakasztását illeti, több ily eset volt már előttünk, midőn ugyanaz megtörtént, és azért a választást még sem mondottuk ki érvénytelennek. Én azon nézetben vagyok, hogy miután itt kétféle jelentés van, az egyik az elnöki, mely azt mondja, hogy a szavazás folytonosan történt, a másik a tisztviselőké, mely ellenkezőleg szól: — ránk nézve igen bajos kimondani, melyik a való, melyik a valótlan; hanem nekünk vizsgálat által kell meggyőződnünk az igazságról. De azért is óhajtom a vizsgálatot, mert igen fontos izgatási vádak is fordulnak elő, melyek ha bűnténỵi tekintetből vétetnek, egyedül a municipium körébe tartoznak s annak lesz teendője s kötelessége az illető izgatók fölött vizsgálatot tartani, s ha a bün bebizonyul, azokat megbüntetni. De van szerintem mindezek fölött még egy szempont, mely a vizsgálatot kétségtelenül szükségessé teszi, s ez az, hogy én ezen okmányokból mindenütt azt látom, miszerint Dobránszky ur pártjához tartoztak az izgatók, de sehol sem látom azt, hogy ő neki volt-e egyenes befolyása az izgatásban vagy sem; szerintem pedig csak azon esetben kell, és lehet kimondani a megsemmisitést, ha constatirozva lesz, hogy ő az izgatásokban közvetlenül résztvett. Én tehát mindezek tisztába hozatalára vizsgálatot kérek. (Helyeslés.)

Kazincy Gábor: Igen rövid leszek. Hogy arról, mi itt a képviselőház kebelében történik, mit mondanak a lapok, akár az országon belől, akár azon kivül, azt tartom, azt privat tudomásul lehet ugyan és kell is vennünk; de az tanácskozás tárgya nem le-

het. (Helyes.) Szerencsétlenség volna az, ha a képviselőház még az ily dolgoknak is pressiója alatt állónak mondaná magát, hogy ellenük akár tiltakozólag, akár elfogadólag nyilatkozni akarna. A mi a szóban forgó tárgyat illeti, én is azok közé tartozom, kik ott, hol biráskodni kell, politikai tekinteteket nem vesznek figyelembe; ámbár el kell ismernünk, hogy vannak kivételes egyéniségek, különösen ilyen időkben, melyekben élünk, — kikre nézve elmondhatni, mit egykor Cicero elmondott Catalináról: „Vivit, imo et in senatum venit." (Tetszés.) Részemről én sem tartom megsemmisitendőnek a választást; mert nem látok abban oly formahibákat, melyek miatt az megsemmisíttethetnék; de igen is fölhivom a tiszt. ház figyelmét arra, hogy itt a vizsgálat különös szigorral történjék mind a választási hibák, mind a csalások nyomozása iránt. Mert egyenesen csalás történt ott, hol egy, a választási kerülethez nem tartozó község bocsáttatik szavazásra; és nem egy, hanem több tagból álló bizottmányt kivánok ezen szigoru vizsgálatra kiküldetni — azért, mert a fölolvasott kérvényekben oly dolgok mondatnak el, melyek nemcsak az igazolás, hanem az 1723-ik t. cz. szerint, egyenesen főbenjáró büntető eljárás tárgyait képezik, t. i. izgatásokat és Magyarországnak álladalmi egysége elleni bünös szövetkezést a nemzet határain kivül létező hatalommal. Azért 3 tagu vizsgáló bizottmány kiküldetését bátorkodom ajánlani.

Ragályi Miksa: Megvallom, nem vagyok egészen tisztában ezen igazolási eljárás folyamatával, mert miután szabályozott törvényünk erre nincsen, kinek-kinek véleményétől és meggyőződésétől függ: kit véljen igazolandónak s kit ne; de belátom, hogy nem is lehet ez másként a jelen körülmények között. Én eltérek minden mellékes tárgytól, hanem mint igazolási biró, jelenleg csak azon kérdést teszem föl, hogy a választás a fennálló törvények értelmében történt-e vagy sem? Ha az ellenkező bizonyul be, akkor vagy vizsgálatot kell rendelni, vagy a választást egyszerüen megsemmisiteni. — A mi a személyt illeti, arra itt nem lehet kiterjeszkedni, mert az 1848-ki törvény nem foglal magában mást, mint: választható mind az a ki választó, és itt körül van irva, hogy azok, kik nem választók, azok nem is választhatók. Előttem tökéletesen

egyre megy, hogy, vagy 300 szavazott-e törvénytelenül, a szám nem tesz semmit a választás érvényessége vagy érvénytelenségére nézve; hanem ha a törvénytelenség, mely a választást megsemmisiti egyszer megtörtént, akkor azt megsemmisitendőnek tartom. A mi pedig a nemzetiség elleni izgatásokat illeti, itt épen ellenkezőleg áll a dolog. Itt nem lehet őket vádolni, maga az ellenfél is, mely panaszkodik, épen azon nemzetiségből való; ha pedig méltányossággal akarunk viseltetni a ruthenek iránt, a mit én mindenütt, a hol helyén van, megtenni óhajtok, akkor — épen a fölolvasott kérvényre, melyben a ruthenek a magyarok ellen, azaz Dobránszky megválasztása ellen panaszkodnak — kellene tekintettel lennünk; de én ebből nem meritek okot Dobránszky ur megválasztatásának akár megsemmisitésére, akár igazolására. Én az osztály véleményét helyesnek találom, és a választást megsemmisitendőnek tartom. A mit az előttem szóló képviselő társunk mondott, az igaz, s nem tagadom, hogy az országgyülésnek a főben járó bün nyomozására joga volna, csakhogy ez a petitionalis esettől elkülönitve külön országos bizottmányra bizassék. Itt azonban csak az a kérdés, hogy a választás törvényesen történt-e vagy nem? Itt különösen két körülmény van olyan, mely miatt a választás máskor is törvénytelennek mondatott ki: azért én megsemmisittetni kérem ezen választást, s a mellett pártolom Kazinczy ur uj inditványát is.

Beniczky Lajos: Bármily sulyosak legyenek is a fölolvasott vádak, azok addig döntő sulylyal nem birhatnak, mig törvényszabta uton nem lehet eltiltani a választókat, ily egyén megválasztásától; de midőn ezen eset nem fordul elő, annak megbirálása, hogy minő egyén választatik képviselővé, nem mihozzánk, hanem a választókhoz tartozik. Én egyátalában olyan egyén megválasztatását, mint a milyen Dobránszky tanácsos ur, a házra nézve nagy calamitásnak nem tartom, hanem calamitásnak tartom azokra nézve, kik választói jogukkal élve, oly egyént választottak meg, ki Bach rendszere alatt bachabb volt, mint Bach maga. (Tetszés.) Különben én ebben nagy dolgot egyátalában nem látok s azért csak azokra szoritkozom, melyek itt fölolvastattak, s melyek következtében nézetem szerint, a vizsgálat elrendelendő; ez a legegyenesebb

ut: hogy salvetur patria et salvetur commitatus; de bátor vagyok egyszersmind megjegyezni, hogy ezen 11 év leforgása alatt oly időket éltünk, melyekre Ciceroval még helyesebben el lehet mondani: „Quo usque tandem abuture Catilina patientia nostra.“ (Zaj szavazzunk!)

Elnök: Ha méltóztatnak a följegyzettek a szótól elállni, akkor lehet szavazni. (Nem állunk el!) Tehát méltóztassanak szólani.

Szaplonczay József: Részemről igen helyeslem az előterjesztő osztálynak azon nézetét, miszerint eltérve mindentől, mi nem egyenesen a tárgyhoz tartozik, egyszerüen csak a választásra szoritkozva adta elő véleményét. — Bocsánatot kérek azon képviselő uraktól, kik egyének politikai nézetére kiterjeszkedve, a fölött hoztak itéletet; én sajnosnak és messze kiterjedőnek látom, a képviselő házban valakinek politikai nézetéről szólani. Ez lehet ugyan most kedvező, de jöhetnek körülmények, a mikor veszélyes lesz azon elv: a képviselő politikájáról szólani. És azt tartom, hogy annak megitélése a választó kerületek kötelességéhez tartozik s ha azok követeik politikájába belenyugodnak s megválasztják azokat: akkor nekünk hozzá szólani jogunk nincsen.

Nem helyeslem továbbá azt, hogy itt a hirlapok vitatkozás tárgyául tétetnek; (Nem tétetnek) a hirlapok, hirlapok által czáfoltassanak meg, de ne legyen ez a képviselő ház tanácskozásának tárgya. Most már csak arra szoritkozom, a mi a választás ellen felhozatik. Felhozatik, hogy a szavazás félbeszakitatott. Ha összevetem a petitiót azzal a mit a hivatalnokok mondanak: nem tudom, hogy mely kimondásnak adjak több hitelt: a jegyzőkönyvnek-e vagy a hivatalnokok jelentésének? azért mig vizsgálat által ki nem lesz deritve, hogy történt-e félbeszakitás vagy nem, addig nem lehet e részben igazságos itéletet mondani; azért én a nyomozás mellett vagyok.

B. Luzsénszky Pál: Én egyenesen kimondom, hogy több hitelt adok a jelentő tisztviselő urnak, mint a választóbizottmány elnökének azért, mert a tisztviselőt, t. i. a szolgabirót esküttjével, hiteles személynek és articuláris testületnek tartom, ki a dolgot megvizsgálván, a megyei bizottmánynak jelentést tőn. De visszatérve

a dologra, kérdem, mínek küldenénk ki a vizsgálatot? csak azért, hogy a tényeket megvizsgálja, és az illető helyre adja be jelentését, de itt már megvan a szolgabirónak vizsgálata, mely nézetem szerint minden további vizsgálatot szükségtelenné tesz. Ha vizsgálóbizottmány kiküldetnék, én azt egyenesen a választási elnökség ellen küldeném, annak kideritésére, hogy a szavazás félbeszakitás nélkül történt-e vagy nem; de miután eziránt egészen ellenkezőt mond a törvényes bizonyság; azért én a választás megsemmisitését pártolom. (Zaj: szavazzunk!)

Elnök: Méltóztassanak elhinni, hogy sokkal hamarébb fogunk czélt érni, ha ugy, mint azt képviselő állásunk magával hozza, egymás nézetét meghallgatjuk, mintha folytonos szavazás sürgetéssel a tanácskozást hátráltatjuk.

Eötvös Tamás: Valamint Beniczky tagtársunk, ugy én is eltérek a személytől, és nemzetiségi kérdéstől, és tisztán ugy tekintem azt, mint egyszerü választási kérdést, és mint olyat, kétfelé osztom. A petitio közvetlen magát a választást illeti, s azon vádakat, melyek Dobránszky ur és pártja ellen beadattak. Tekintve az elsőt, kérdem, mi történt a választás körül? az, hogy 8 oly egyén szavazott, kiknek törvény szerint szavazatuk nem volt volna; továbbá az, hogy a szavazás megszakittatott. Ha ezt szigoruan akarjuk venni a törvény értelmében, és szigorubbak akarunk lenni, mint az igazolás kezdetén voltunk: akkor megsemmisithetnők e választást; de ha azon logicai renden megyünk, melyet eddig követtünk, akkor azért, hogy oly 8 egyén, ki szavazási joggal nem birt, szavazott, a választást megsemmisitenünk nem lehet. A mi a második részt illeti, t. i. azon vádakat, melyek részint a Dobránszky pártja által, részint pedig az önmaga által tett izgatásokra nézve hozatnak fel, azokkal tisztában nem vagyunk; annálfogva én azoknak kideritésére vizsgálatot ohajtok.

Szentiványi Adolf: Én az osztály véleményét nem pártolhatom, nem azért, mintha hinném, hogy a választás rendén ment volna végbe; hanem azért, mert ha vissza emlékszem azon elvekre, melyeket a t. ház fölállitott az igazolási kérdések körül, s ha ezen elveket a jelen esetre alkalmazom, azok megdöntik az osztály véle-

ményét. A kérelmezők három pontba foglalják össze vádjaikat; az első pontban azt mondják, hogy Dobránszky ur bejött 1848-ban az oroszokkal és azok mellett mint biztos működött; ez valósággal nagy vád, de nem szabad felednünk, hogy vannak még mások is, kik azon időben ugyanazt tették, és ma nagy állásu emberek, kik a megyék szervezésében befolyással birtak és a megyék ennek ellene nem mondottak; — ugylátszik tehát, hogy a nemzet az ily cselekvényeket mintegy amnestiálta. A másik vád az, hogy a választás előtt mintegy korteskedve, a népet azzal ámitotta volna, hogy az ő főnöke az orosz czár. Ez büntény; de ez is csak akkor szolgálhatna alapul a ház itéletének, ha az rendes nyomozás utján világosságra hozatnék; mert józan jogi fogalmak szerint addig büntény nem is létezhetik, mig az constatirozva nincs. A harmadik vád az, hogy szavazat-képtelenek is szavaztak. Ez oly ok, mely miatt a választás megsemmisitendő volna, azonban volt már esetünk, hol 200 szavazat-képességgel nem biró egyén szavazott, és a ház a választást még is igazolta, azt mondván, hogy az ily jogtalan szavazatok levonása után is többsége volt az illető képviselőnek. Ez okoknál fogva pártolom a vizsgálat kiküldetését.

Latinovits Vincze: Én mindenesetre elállok a szótól, ha mások is elállanak s ha szavazatra kerül a dolog. (Tovább, tovább!) Én a választás érdemébe nem akarok bebocsátkozni azért, mert rég eltértünk attól. Voltak esetek, midőn követek oly eseményekért igazoltattak, melyek Dobránszky ellen előadattak. Ha arról van kérdés, hogy compromissio-e egy padon ülni 1861-ben egy oly követtel, mint Dobránszky Adolf, akkor én is azt mondanám, hogy compromissio; de mivel valósággal tudni akarom, hogy oly ügyben tolta-e föl magát az illető, melyben mint hazafi Magyarországban nem állhat meg, arra nézve vizsgálatot kivánok, épen ugy mint Kazinczy Gábor képviselő ur mondá, hogy ellene az 1723-dik XV. törvényczikk alkalmaztassék. Mi Ragályi Miksa követtársam nyilatkozatát illeti, melyben azt mondja, hogy ő a választást mindenesetre megsemmisittetni óhajtja, de a mellett vizsgálatot is kiván elrendeltetni, — engedjen meg t. képviselő ur! nem tudom megfogni, hogy mikép lehet az, hogy akkor, midőn, mint birák valamely

képviselő megválasztatását megsemmisitendőnek nyilvánitjuk, egyuttal ugyanez ellen vizsgálatot is rendeljünk? Mi nem vagyunk vizsgáló-testület, hanem vagyunk igazoló-testület, tehát ahhoz járulok, hogy vizsgálat rendeltessék, de más semmi.

Bernáth Zsigmond: Szerencsés levén azon bizottmányban szintén benfoglaltatni, melynek a t. előadó ur véleményét előterjesztette, — egyszerüen nyilvánitom, hogy egyéni véleményem is be van kebelesitve azon véleménybe, mely itt előadva volt s tetszésétől függ a t. háznak azt helyeselni, módositani vagy változtatni. Azt hiszem azonban, hogy ezen bizottmánynak nem volt joga máskép itélni, mint csak a törvények szerint. Ugyan kérdem, mit mondana a t. ház bármely tagja, ha mi nem ugy itéltünk volna, hogy quid juris? hanem quid consilii? Épen oly nyilatkozatok történtek volna és épen ugy változtatatott volna meg a vélemény, mint most megváltoztatik. Én nem szóltam volna; mert hisz vagy szavazással kell végezni, vagy pedig megerősittetik a bizottmány véleménye és annak magamat — mint eddig — alá-fogom rendelni és alá rendeli más mindenki is, hanem épen azért szólalok fel, mert azt hiszem, hogy köteles más is véleményét alárendelni és azt hiszem, hogy egy tagja sincs a háznak, ki az eddig lefolyt igazolásakat mint planum tabulare vagy decisio curialisnak venné; s igy, midőn mi Dobránszky urról itélünk, nem foghatom fel, hogy lehet Beneczur adataival ezt összehasonlitani. Akkor a ház t. elnöke a többség szerint kimondá az itéletet és azt hiszem, hogy sárosmegyei képviselő Bánó urnak appellálni, se roszalani nincs joga az itéletet; — Beneczur ügye el volt itélve a ház többsége szerint; most a háznak joga van itélni Dobránszky felett a többség szerint és igy kénytelen vagyok megjegyezni, hogyha valaki az itt kimondott itélettel meg nem elégszik, sajnálom, — de róla nem tehetünk.

Patay István: (Zaj) Rövid leszek! Csak azon mondatra akarok észrevételt tenni, hogy veszedelmes volna valakinek, politikai hitéről szólani. Én nem is akarok Dobránszky ur politikájáról discurálni, hanem csak multjáról beszélek. Tudjuk, hogy mit csinált Gallicziában, tudjuk, hogy hozta be nyakunkra a muszkákat (Zaj); látjuk a választás alkalmávali tendentiáját, hogy t. i. a ruthéneket

a magyarok ellen fellázitani akarta, azért vele én sem igen akarok egy széken ülni; — de magát a választást tekintve, miután abban törvényellenes tények fordulnak elő. megsemmisittetni kivánom. (Szavazzunk!).

Ragályi Miksa: (Zaj szavazzunk!)

Elnök: A t. képviselő ur személyes kérdésre akar válaszolni, tehát a szabályok értelmében szólni joga van.

Ragályi Miksa: Csak egy pár szóval kivánok Latinovics Vincze képviselő ur megjegyzésére válaszolni, mivel távol levén egymástól, talán nem értette, mit mondottam, s miután gyorsirók vannak, kik a beszédeket följegyzik, nehogy olyat gondoljanak e helyen kivül rólam, mit nem szeretnék, kénytelen vagyok ismét felszólalni. Én nem azt mondtam, hogy semmisitsük meg a választást, és küldjünk ki vizsgálatot; hanem azt mondottam, miután nem szólhatunk a választás törvényes vagy törvénytelen voltáról és annak következtében csak arról határozhatunk, hogy megsemmisitessék-e a választás, vizsgálat rendeltetik-e, vagy az érvényesittetik. Azt mondtam, hogy törvénytelen levén a választás, azt megsemmisitendőnek vélem, ha azonban áll az, mit Kazinczy Gábor ur mondott, hogy oly tények merültek fel, melyek az 1723-ik törvénybe ütköznek, azt hiszem, hogy ez külön tárgy és ennek a verificatiótól különválasztva kell tárgyaltatni, ha azt szükségesnek látja a ház; de én az ellenkezőt látom és azt hiszem, hogy a petitióval összeköttetésben ily tárgyat tárgyalni épen nem lehet.

Piller Gedeon: Hitelesen jelenthetem Sárosmegye részéről, hogy már megtörtént a vizsgálat, és meg vagyok győződve, hogy az, az igazság és törvényértelmében szigoruan történt meg, mely által azt hiszem, meg lesz szüntetve azok aggodalma, kik a vizsgálat kiküldetését ohajtják. Mi magát a tárgyat illeti, nekem azon fogalmam van a törvényről, hogy azt fokokra nem lehet mérlegelni, hanem, hol törvénysértés van, annak következménye az, hogy beálljon az is, mi föltételezi a kérdést és mi mint sértés elismertetik, vagyis, hogyha a sértés meg van, azon oknálfogva minden következménye áll. — Nem akarok bocsátkozni annak egyes részleteibe mi itt előadatott a petitióra nézve, hogy t. i. mi történt itt azonki-

vül, mi világosan be van bizonyitva. Itt két tény van bebizonyitva, az első az, hogy oly helységek is szavaztak, melyeknek nem lett volna joguk szavazni. „Ez már magában elégséges ok arra, hogy megsemmisittessék a választás, mert a törvény világosan meg volt sértve, a választási törvény seholsem mondván azt, hogy számitásba kell venni más körülményeket is, igy kimondja a törvény, hogy nem szabad fegyverrel megjelenni; s oly tényeket mindig a legszigorubban kell venni, hol meg van sértve a törvény, habár csak egy fegyver volt is a választásnál, vagy néhány szavazat-különbség volt is a szavazásnál, meg kell semmisiteni a választást; ilyen a vesztegetés is, hol szellemi vesztegetést gyakoroltak, ha oly nagy volt az, hogy izgatások jöttek közben és azáltal a csend megháborittatott. — Ezeknélfogva, miután a vizsgálat meg van rendelve a megye részéről, a tények pedig világosan mutatják, hogy törvénysértés volt, — én a megsemmisitésre szavazok.

Bánó Miklós: Ha a ház legnagyobb része azon elvből indulna ki, hogy két urnak nem lehet szolgálni, könnyü volna azt mondani, hogy miután Dobránszky Adolf jelenleg is cs. kir. hivatalnok és helytartósági tanácsos, annálfogva csupán ezen egyetlen egy oknál fogva sem lehetne egyszersmind ezen háznak is tagja; ugy látszik azonban Magyarországnak lovagias jelleme ezen tantól eltért, mert ezen eset is bizonyitja, hogy azon nehézséget ezen alkotmányos országban alapos okul nem vettük tekintetbe, azt egyedül annak tulajdonitom, mert a t. ház és nemzet érezvén moralis sulyát ily egyes föllépéseknél, melyekről bár előre tudja, hogy nemzetellenes irányzatot képviselnek, nem fél és nem akarja azokat tekintetbe venni. Szintén nagyon lovagiasnak és méltányosnak találom, hogy a szóban levő Dobranszky ur multját és politikai jellemét az osztály tekintetbe nem vevé; ámbár megvallom, hogy ha mi mint birák ülünk itt, a kérdő pontok közt azon pont is mindig elő szokott jöni, hogy: „Voltál-e már büntetve? vagy bünváddal terhelve?“ ezen kérdő pontot nem vettük tekintetbe s nem kérdeztük, hogy méltányos vagy lovagias volt-e az. Hanem megengedi nekem a t. ház, hogy egy kis körülményre, mely megyénkben történt, figyelmét fölhíni bátor legyek (Halljuk!). Midőn megyénk intelligentiájának egy

tetemes része maga közt conferentiát tartott — dicséretére legyen mondva Sárosmegyének, hogy itt többé pártok nincsenek s csak egyetlen egy párt van, az ugynevezett nemzeti párt, mondom, midőn ezen párt némely tagjai tanácskozmányban összegyültek s minden választó-kerület részére kijelölték a képviselőket, épen ezen makoviczai választókerület volt az, melyről átalában a megye egész intelligentiája, és tisztviselői kara azt hitte, hogy más egyéniség nem fog kérdésbe jőni mint épen Dobránszky ur ellenfele, t. i. Jakovits József ur; tekintetbe vétetett a nemzetiség és vallás, Jakovics ur multja, és ugy találta az egész megye, hogy ez leend a legbiztosabb választás, és ime mi történik? a mibe leginkább biztunk, mit legbiztosabbnak tartottunk, épen azon választásnál bukott meg nagy többséggel a megye jelöltje; föl kell tehát tenni, hogy ez nem másért, hanem vesztegetés következtében történt. A jegyzőkönyv ezt nem emliti ugyan, sőt oly vesztegetések, minő értelemben azokat eddig vevé a ház, t. i. pénzzel és szeszszel, mint tudom, nem történtek, hanem tudom épen az itt felhozott okmányokból, midőn az odavaló tisztviselőkar, azon választó-kerületnek klerusa, különösen a görög, de a kath. clerus is efölött feljajdul. Felhozván azon vesztegetéseket, föl kell tennem, és meg vagyok győződve, hogy nagyobb vesztegetések történtek, mint minők eddig itt érintve voltak t. i. pénzzel és szeszszel; mert itt szellemi vesztegetés történt, még pedig oly nagyszerü, mely a status quot támadja meg, megtámadja magát a királyi trónt és méltóságát, s megtámadja a népfönséget; — mert külföldi erőveli föllépéssel, és külföldi hatalommal való vesztegetéssel csábitotta el a különben Jakovics párthoz tartozó szavazókat, és minthogy ezen vesztegetés sokkal nagyobb, mint a mely eddig itt felhozatott, magam is kivánom, bár előre is gondolom, hogy az ily vesztegetések következése nem lehet más, mint a választás megsemmisitése; mégis, hogy a dolog egészen tisztába hozassék, és ne mondassék, hogy legkevésbbé részrehajlásból vagy politikai antipathia- vagy sympathiából indultunk volna ki, szigoru vizsgálatot kivánok, és mivel a vesztegetés sokkal nagyobb mint az eddig itt fölmerült esetekben történt, 3 tagu vizsgáló bizottmányt kérek kiküldetni.

Kurcz György: Nekem megvallom, aggodalmam van ezen kérdés körül, melyen nem tudom magamat túltenni. Mielőtt azt mondanám, hogy vizsgálatot akarok a tárgyban, kétségenkivül szükségesnek tartom eldöntetni azon kérdést; valjon a szellemi izgatások által félrevezetett választói bizodalom, a választás megsemmisitésére bir-e hatással? vagy sem? A választás ellen felhozott két okot tekintve, az egyik tisztán törvénybe ütközik; mig a másik a szellemi izgatást tárgyazza. Ha azon eset, hogy más kerületbeli helység szavazott, és a választás folyama megszakasztatott, oly törvénysértésnek nézetik, mely a választást megsemmisiti: akkor nem tartom szükségesnek a vizsgálatot a szellemi izgatásokra kiterjeszteni, s igy ha a szellemi izgatásokat a választás megsemmisitésére eldöntő befolyásuaknak nem tartja a ház, akkor a vizsgálat fölösleges, és akkor kimondandónak vélem a megsemmisitést; ha azonban annak döntő befolyást kiván adni a ház a választás megsemmisitésére, akkor a vizsgálat mellett szavazok. (Folytassuk holnap! zaj, mások: szavazzunk!)

A ház felkiáltás utján a szavazást sürgetvén, az elnök felteszi a kérdést, s a felállás általi szavazásból kitünvén, hogy a ház többsége az osztály nézete ellen, a vizsgálat, s még pedig csak egy képviselő kiküldése mellé nyilatkozott.

Azon kérdésre nézve, hogy ki küldessék ki a vizsgálat teljesitésére, a fölkiáltásokból a többséget kivenni lehetetlen lévén, az elnök inditványára, holnap reggel történik a szavazás ugy, hogy minden tag magával hozván az illető nevével ellátott szavazó czéduláját, azt a szavazatszedő edénybe dobja s a gyülés után az eredmény megolvastatván, holnapután fog kihirdettetni.

Ezzel az ülés eloszlik.

A képviselőház XV-dik ülése

— *május 1.* —

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve olvastatott föl Ignatovics Jakab jegyző által.

Bernáth Zsigmond figyelmezteti a házat, hogy a jászkunkerületek közönsége részéről érkezet föliratban az is mondatik, miszerint a jászkunok az eddigi „kerület" nevezet méllőzésével a többi magyar törvényhatóságok közé kivánnak soroztatni. Szóló nézete szerint tehát a jegyzőkönyben az illető helyen e pont is fölemlitendő.

Ezen inditvány közhelyesléssel találkozván.

Elnök kijelenti, miszerint a jegyzőkönyv az ülés alatt ez értelemben ki fog javittatni, a midőn a kérdéses hely azután ujra föl fog olvastatni.

Elnök bemutatja Kővár vidéke két képviselőjének ugymint Papp József és Buttyán Vazulnak megbizó-leveleit, megjegyezvén egyszersmind, hogy — az utóbbira vonatkozó választási jegyzőkönyv román nyelven levén szerkesztve, s az igazoló bizottmány tagjai közt nem találtatván e nyelvben jártas egyén, ezen egy esetre oly tag választandó meg ama bizottmányba, ki a román nyelv ismeretével bir. E czélra elnök Szaplonczay József képviselőt ajánlja, ki a ház által egyértelmüleg elfogadtatik.

Elnök jelenti továbbá, mikép a moraviczai képviselő, Murgu Eutim megérkezett, mire a nevezett képviselő éljenzéssel fogadtatik.

Elnök előadja, miszerint Szaplonczay József mint kiküldött vizsgáló már beadta jelentését Zsitvay József esztergami képviselő választására nézve.

Ezen jelentés az igazoló-bizottmánynak adatik át.

Elnök fölkéri az első osztályt, hogy kebeléből az ülés után azonnal válaszszon tagot a kilenczes bizottmányba, hogy ez a mai 5 órakor tartandó értekezleten teljes legyen.

Ennek folytán a tegnap hozott határozathoz képest a Dobránszky Adolf iránt inditandó vizsgálatra kiküldendő egyén megválasztása végett, elnök szavazásra szólitván föl a házat, feleletül közfelkiáltással Várady Gábor képviselő ajánltatik s fogadtatik el az emlitett vizsgálat eszközlésére.

Ezután Horváth Boldizsár képviselő, mint előadó, folytatólag olvassa a 7-dik igazolási osztály jelentését, és pedig először a Vojnics Lukács szabadkai képviselőre vonatkozó iratokat.

Csáky Tivadar gróf arra figyelmezteti a többi közt a házat, miszerint a szavazás nem egész nyilvánosságát illetőleg már egy hasonló eset — a győrvárosi képviselőre nézve — előfordulván, miután ott Teleki László gróf törvénymagyarázása következtében e hiány nem vétetett tekintetbe, szóló a kérdésben forgó képviselőt igazolandónak véli. (Helyes.)

Ballagi Mór és Opicz Sándor szintén az igazolás mellett nyilatkoznak.

Dedinszky József sincs más véleményben, mindazáltal figyelmezteti a házat, mikép a mult alkalommal még nem döntetett el elvileg a titkos szavazás kérdése.

Bónis Samu megjegyzi, miszerint az osztály véleményében nem mondatik, hogy a szavazás titkon történt; hanem csak, hogy a választási jegyzőkönyvből nem tünik ki, valjon törvényszerüen bejegyeztettek-e a szavazók.

Vajai Károly nézete szerint itt nem lehet Győr városa esetét alkalmazni, miután ott a szavazók egyenkint följegyeztettek. Szóló kivánná, hogy önmagunk ne sértsük meg a törvényt.

Elnök szavazásra szólitja föl a házat.

Simics József az illető képviselőt igazoltnak kivánja nyilvánittatni.

Bende József annál kevésbbé látja helyén a vizsgálatot, minthogy ennek oly eredménye a jelen esetben nem képzelhető melynélfogva a választás megsemmisitendő lenne.

A ház nagy többsége az igazolás mellett nyilatkozván, elnök kimondja a határozatot, miszerint Vojnics Lukács képviselő igazoltnak tekintetik.

Ennek következtében a 7-dik osztálynak Pethes József jászárok-szállási képviselő választására vonatkozó véleménye, ugy szintén az illető választási jegyzőkönyv és a panasz, mellékleteivel együtt felolvastatott.

Elnök ugyanazon képviselő ellen Hidassy Béla és több jászberényi lakos birtokos részéről beadott folyamodást jelentvén be, ez is fölolvastatott.

Szüllő György azt véli, mikép sok türelem kivántatik ahhoz a ház részéről, hogy ez a képviselők multjára vonatkozó magánfolyamodásokat is megvizsgáljon; s azért e panaszokat mellőzendőknek, az illető képviselőt pedig igazolandónak tartja.

Mely nézethez az egész ház közértelmüleg járulván, elnök ehhezképest kimondja a határozatot.

Ennek folytán Dedinszky József képviselő, mint a 8-dik osztály előadója, fölolvassa Horváth Elek vasmegyei kis-czelli kerületbeli kéviselő választására nézve az osztály véleményét, a választási jegyzőkönyvet, s a beadott kérvényt.

Lónyay Menyhért megjegyzi, hogy sokkal kevésbbé kétes esetekben is vizsgálatot rendelt el már a ház; s ő azt a jelen esetben is ohajtja.

Böszörményi László ellenkezőleg az illető igazoltatását ajánlja.

Ugyanily értelemben nyilatkozik Bezerédy László, miután szerinte a jelen esetben semmi oly körülmény nem forog fönn, mely legkevésbbé is a törvénybe ütközném.

Thalabér Lajos és Horváth Boldizsár hasonlag azt kivánják, mikép a szóban forgó képviselő igazoltnak nyilvánittassék.

Szintugy Szabó Imre, ki helyeslésben részesült beszédében többek közt az illető választási elnöknek állitólagos törvénytelen eljárását puszta ráfogásnak nyilvánitja, minthogy azon egyén Vasmegyében nemcsak rendkivüli pontossága miatt, hanem minden tekintetben a legjobb hírnek örvend.

Csiky Sándor lemondván a szólásról, elnök kimondja a határozatot, mely szerint Horváth Elek igazolt képviselőnek jelentetik ki.

Ivánka Imre igazolásánál hosszasabb vita fejlett ki, mely azonban csak azért bir némi érdekkel, mert nem volt egészen ment némi csipős személyes czélzásoktól: u. i.

Besze János az osztály véleményével ellenkezőleg e tárgyban vizsgálatot kiván elrendeltetni, mert ott szerinte hallatlan erőszak és részrehajlás követtetett el, a mennyiben nem 10 hanem több száz választó követelte a szavazást, s Ivánka mégis közfelkiáltás utján megválasztott képviselőnek jelentetett ki. Azonkivül az iratokból kitünik az is, hogy Ivánka pártja fegyveresen jelent meg a választáson, sőt egyik kortese pisztolyát az ellenjelölt egyik választójára rá is sütötte.

Tisza Kálmán Beszével egészen ellenkező nézeten van, a mennyiben a vádakat alaposnak, legalább bebizonyitottaknak nem tarthatja. A pisztolylövéseket nem kivánja oly nagy szigorral vétetni, mert az okmányok után ugylátszik, hogy azok csak a választás utáni örömlövések voltak. Igazolásra szavaz.

Bonis Samu. Nem tudja miből meriti Besze azon tudomást, hogy e választásnál erőszak és részrehajlás működtek volna. Anynyi azonban igaz, hogy nem tiz választó követelte a szavazást, hanem csak hat, s épen ez a baj. Szintén igazolás mellett van.

Kazinczy Gábor. Vizsgálatot ajánl, Tisza Kálmánnak a pisztolylövéseket illető megjegyzésére válaszolván, hogy a tisztelt képviselő nagyon veszélyes elv szószólója lett azáltal, mely, ha a ház által elfogadtatik, az csak a választási szabadság nagy kárával történik.

Besze János Bonisnak felelvén, azt mondja, hogy a ki az okmányok felolvasását figyelemmel hallgatá, meggyőződhetett, hogy 40 folyamodó állitása szerint százak követelték a szavazást, s igy ő tudomását a felolvasott iratokból merité.

Tisza Kálmán. Tiltakozik szavainak Kazinczy Gábor által történt elmagyarázása ellen, annál inkább, mivel az a tisztelt tag részéről már második izben történik.

Nagy Szabó Ignácz. Bevallja, hogy nem mindenkinek van oly hatalmas hangja, mint Beszének, s ő tisztelettel is van e stentori hang iránt, de ha oly erős volna is mint azon harsonáé, melytől

Jeriko falai leomlottak, e kérdésben még sem lehet egy véleményen vele, igazolást ajánl.

B ö s z ö r m é n y i L. hasonlóul igazolást ohajt.

B ó n i s Samu. Beszének felelvén, miután ugy látszik, hogy annak figyelmes hallgatásra vonatkozó szavai, őt figyelmetlenségről akarják vádolni, megjegyzi, hogy ő igen is figyelmesen hallgatá az okmányokat, és ép azok után győződött meg a vád alaptalanságáról s ennek kimondásában őt személyes rokon- vagy ellenszenv nem gátolja.

B o r o n k a y L. igazolást ohajt.

B e s z e János fölál1, de nem szól.

K i s s Miklós a pisztoly lövésre megjegyzi, hogy az nem is a választáson, de nem is a választás napján, nem is Duna-Patajon, a választás helyén, de Kalocsán, a választás előtti napon történt, s igy a választás ellen érvényes okul föl sem hozható (helyes.) Igazolást kér.

A többség most szavazást sürgetvén, az elnök szavazás alá bocsátja a kérdést, minek eredménye lőn, hogy a nagy többség Ivánka Imrét igazolt képviselőnek nyilvánitja.

K o n k o l y T h e g e D i e n e s választása fölötti viták folyamára az elnök,ki maga is némi érdekkel viseltetik e választás iránt, helyét T i s z a Kálmán első alelnöknek engedi át.

A felolvasott folyamodás és mellékletei nem tüntetvén ki a vádak alaposságát, e képviselő is igazoltatik.

Az ülés erre feloszlattatván, holnap reggel 10 órára tüzetik ki ismét.

A képviselőház XVI-ik ülése

— *május 2-kán.* —

Elnök : Tisza Kálmán.

Jegyző : Révész Imre.

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve olvastatik föl, mely minden kifogás nélkül hitelesittetik.

Várady Gábor jelenti, mikép a ház akaratát — mely szerint ő küldetik ki a Dobránszky Adolf iránti inditandó vizsgálat eszközlésére, — parancsnak tekinti és teljesitendi ugyan; de kéri a házat, engedje meg, hogy e kiküldésben ne azonnal járjon el, hanem csak akkor, miután a haza sorsára oly döntő befolyással biró fontos ügyek közel levő tárgyalásában résztveendett, nehogy épen a legválságosabb pillanatban legyen kénytelen képviselői helyét elhagyni. A végett fölszólalni kötelességének tartja szóló, melylyel mind önmagának, mind választóinak tartozik. (Közhelyeslés.)

Elnök azt hiszi, hogy e nyilatkozatnak nem kell a jegyzőkönyvben nyomának lennie, miután a dolog magában értetik.

Egyszersmind tudatja elnök a házzal, miszerint — Palóczy László korelnök elhunytával a kilenczes bizottmányban üresedés támadván — az első osztály elnökileg fölszólittatott, mikép a boldogult helyébe uj tagot válaszszon kebeléből ama bizottmányba; s hogy ennek folytán Szilágyi Virgil képviselő választatott meg, ki egyuttal a bizottmány előadója is lett.

Dedinszky József mint előadó folytatólag olvassa a 8-dik igazoló osztály jelentését.

Olvastattnak a Beöthy Zsigmond komáromvárosi képviselő választására vonatkozó iratok; u. m. a választmány véleménye, — melyben vizsgálat ajánltatik — továbbá az illető választási jegyzőkönyv, s a panasz, mellékleteivel együtt.

Elnök jelenti, mikép a választási jegyzőkönyvhöz pótlólag az elnökséghez egy okmány érkezett, mely a választók névsorát tartalmazza, s az osztály által tekintetbe is vétetett. Egyszersmind fölszólitja elnök a házat nyilatkozásra.

Ráday Gedeon gr. a kérdéses képviselőt igazolandónak véli, minthogy a titkos szavazást a győri s szabadkai képviselőknél sem tekintette a ház az igazoltatás akadályának, más panasz pedig nem fordul elő. (Közfelkiáltás: Helyes! Igazólandó!)

Minek folytán elnök kimondja a határozatot, miszerint Beöthy Zsigmond igazolt képviselőnek nyilvánittatik.

Ezután fölolvastatik az osztálynak Sóhalmy Samu János zemp-

lénmegyei mádikerületbeli képviselő megválasztására vonatkozó véleménye, valamint a választási jegyzőkönyv és a panasz mellékleteivel együtt.

Elnök figyelemre kéri föl a házat, miután e tárgy bonyolodott.

Az imint elősorolt iratok fölolvastatván, elnök jelenti, mikép a Sóhalmi pártján voltak részéről is adatott be folyamodvány, 773 aláírással.

Csengeri Imre jegyző fölolvassa e folyamodást, s mellékleteit.

Máriássy János nemcsak hogy nem pártolhatja az osztály véleményét — mely szerint illető választás megsemmitendő lenne — hanem meg sem foghatja, mily szempontból indulhatott az azt véleményező osztály, miután a megsemmisitésre okvetlen szükséges, hogy világosan és minden kétségen fölül be legyen bizonyitva mikép olyasmi történt a választásnál, mi az ezt szabályzó törvényekkel ellenkezik; szóló pedig a jelen esetben egyetlen egy oly adatot sem talál.

De még azon esetben sem pártolhatná szóló a választás megsemmisitését, ha mind az, mi a panaszban foglaltatik, igaz volna is; minthogy a törvényes kellékekkel ellátott és rendesen vezetett jegyzőkönyvben legkisebb óvás sem tétetett, s abban a jegyzőköny hitelessége s törvényessége ellen egy betü sem szól; s igy a panasz folytán legfölebb csak vizsgálat lenne elrendelhető.

Azonban szóló ezt sem látja helyén, minthogy a panasz okadatolva nincsen, a választási elnök által később kiállitott s a választási jegyzőkönyvvel egyenesen ellentétben álló bizonyitvány csak ugy vétethetvén tekintetbe, mint akármily — hitelességgel nem biró — magánokirat.

Azért szóló — meg levén győződve, hogy a beadott kérvény csak a megbukott kisebbségnek, a többség ellen való törekvése — az illető képviselőt igazoltnak kéri nyilvánittatni. (Helyes! Igazoljuk!)

Bujanovich Rudolf szintén a választási elnök utólagos

bizonyitványának érvénytelenségét mutatja ki; s megemliti még, hogy Zemplénmegyében — hol a dézma leendő megváltásától van föltételezve a hegyaljai borászat nagyobb fölvirágzása — minden képviselő kénytelen volt a népnek arra nézve közremüködését megigérni, miben egyébiránt szóló épen nem látja a panaszban érintett veszélyes elvek terjesztését, s a nép lázitását; miért is szintén az igazolás mellett van. (Helyes!)

Bernáth Zsigmond hasonló értelemben nyilatkozik. Megjegyezvén még, mikép a választási elnök az összes választó-közönség fölött állana, ha a választás eredményét ellenkező bizonyitvány által kénye szerint meghiusithatná; holott az elnöknek csak azon kötelessége és joga van, hogy a választást a törvény értelmében vezesse, s arról a hiteles jegyzőkönyvet kiállitsa.

Beczur Miklós a kérdésben forgó képviselőt hasonlag igazoltnak kivánja tekintetni, miután az ellenfél panasza nincs okadatolva, az illető képviselő pártja részéről beadott kérvény pedig bizonyitékokkal van ellátva. (Helyes! Igazoljuk.!)

Thalabér Lajos azon vád következtében, hogy az osztály a jelen esetben eltért a ház rendszabályaitól, kijelenti, mikép ő az osztály véleményével ellenkező nézetben vala, de leszavaztatott. Az igazolást kivánja.

Nedeczky János szintén igazolandónak tekinti az illető képviselőt, minthogy a választási elnök által később kiállitott jelentés magán-okiratnál nem egyéb.

Közfelkiáltások: Igazolandó! Szavazzunk!

Zsarnay Imre szavazás esetére eláll a szólástól.

Dedinszky József, mint az illető osztály előadója, azzal menti ki annak véleményét, hogy habár a jegyzőkönyvből semmi óvástétel nem tünik ki, a panasz állitása szerint mégis tétetett óvás, de az illetők nem fogadták el. (Fölkiáltás: Szavazzunk!)

Szapáry Antal gr. szavazás esetére eláll a szólástól.

Tanárki Gedeon j. 5—6 képviselő nevét olvassa föl, kik szólás végett jelenték magukat, de elállottak.

Elnök szavazásra hivja föl a házat. Azon fölszólitásra,

miszerint azok álljanak föl, kik az osztály véleményét — a választás megsemmisitését — pártolják, csak 8—10 tag kelt föl.

Szentiványi Adolf kivánja, hogy az is tüzessék ki kérdés gyanánt: kik szavaznak a vizsgálat elrendelése mellett?

Elnök kijelenti, mikép a ház rendszabályai szerint először azon kérdést kell kitüzni: Kik szavaznak az osztály véleménye mellett? S azután: Kik vannak ellenkező nézetben? — Az első kérdés már kitüzetett, t. i. hogy, kik szavaznak az osztály véleménye — a választás megsemmisitése — mellett? Miután pedig a szavazás előtt ellenkező nézetet nyilvánitott képviselő urak mindnyájan csak az egyszerü igazolás mellett nyilatkoztak, elnök nem tartja kötelességének az osztály véleményén, s a házban nyilvánuló ellenkező nézeten kivül még egy harmadik kérdést is — t. i. a vizsgálatra nézve — kitüzni. Ha a szavazás megkezdése előtt a vizsgálatot is ajánlta volna valaki, elnök a ház szabályaihoz képest bizonyosan a harmadik kérdést is kitüzné, a vizsgálatra nézve.

Bonis Samu ajánlja, hogy csak azok álljanak el a szólástól, kik az előttük szólottakkal ugyanazon nézetben vannak. Mert ha az, ki uj véleményt akar nyilvánitani, a szavazás előtt eláll a szólástól, akkor ezen uj vélemény a szavazás alkalmával a kérdések kitüzésénél nem vétethetik tekintetbe. (Helyes!)

Szaplonczay József a tanácskozást az előbbi tárgyra nézve folytatni ohajtotta volna. — Miután azáltal, hogy gyakran többen adják elő s indokolják ugyanazon véleményt, a ház figyelme elfárasztatik, s a türelmetlenség valamint a szavazás sürgetése következtében a följegyzett tagok közt néha olyanok is elállnak a szólástól, kik uj nézetet valának nyilvánitandók: szóló ennek elkerülése tekintetéből azt ájánlja, hogy azok, kik valamely inditvány mellett vannak, az egyik jegyzőnél, azok pedig, kik ellenkező nézetben vannak, más jegyzőnél jegyeztessék föl magukat szólás végett; hogy igy először az inditvány mellett nyilatkozók szólván, azután az ellenkező nézetben levők is könnyebben szólhassanak.

Az inditvány azonban nem fogadtatott el.

Szüllő György megjegyzi, mikép nem lehet megváltoztatni a tényeket. A szavazás már megkezdetett; a kérdés tehát nem foroghat egyéb körül, mint a választás megsemmisitése és az igazoltatás körül. (Helyes!)

A szavazás ismételtik. A többség a kérdésben levő képviselő igazoltatása mellett nyilatkozik, mihez képest elnök kimondja a határozatot.

Szilágyi Virgil, mint a 9 tagu igazolási bizottmány előadója, fölolvassa a bizottmány jelentését, mely szerint Murgu Eutim (Fölkiáltások: Éljen), Papp József, és Bottyán Vazul e napokban érkezett képviselők igazoltaknak tekinthetők, mely vélemény a ház által közértelmüleg elfogadtatott.

Ugyancsak Szilágyi Virgil olvassa Vay Mihály gr. szathmármegyei máté-szalkai kerületbeli képviselő választására nézve a bizottmány véleményét, az illető választási jegyzőkönyvet, és a beadott panaszt, mellékleteivel együtt.

Patay István azt inditványozza, hogy a panasz csatolmányainak fölolvastatása mellőztessék. (Néhány fölkiáltás: — (Helyes!)

Vajai Károly ellenkezőleg az összes iratok fölolvasását kivánja, hogy a törvénynek elégtétessék. (Közhelyeslés).

A fölolvasás folytattatván, elnök időközben észreveszi, mikép, több képviselő eltávozván a tagok nincsenek azon számban jelen, mely kivántatik ahoz, hogy a ház érvényes határozatot hozhasson.

Minélfogva elnök $1^1/_2$ órakor szétoszlatja az ülést, a jövő ülést holnapi 10 órára hirdetvén.

Az alsóház XVII-dik ülése

— május 3-kán. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.
Jegyző: Keglevich Béla gróf.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fölolvastatván, s arra nézve senki által észrevétel nem tétetvén:

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesittetvén, jelentést teszek az időközben beérkezett iratokról.

Torontálmegye közönsége tudósittatván a helytartótanács által, hogy legfelsőbb parancs folytán a császári pénzügyi kormány megbizatott a császári adónak — ha kell — erőszakkali behajtására, jelenti, hogy apr. 28-án a temesvári katonai parancsnokság rendeletére két század örvidéki katonaság érkezett N.- Becskerekre, és hogy a katonai parancsnok a városi tanácsot a hátralevő tavalyi és az 1861-ki adónak lefizetésére oly fenyegetéssel szólitotta föl, hogy ha 6 órai meggondolás után az egész összeget letenni vonakodnak, azt az öszzes lakosságra egyiránt fölosztva erőhatalommal is be fogja hajtani.

E törvénytelenség ellen a torontálmegyei állandó bizottmány ünnepélyesen tiltakozván, mindazokat, kik ez erőszakoskodást elrendelik, vezérlik, vagy elősegitik, felelősekké tevén, kéri a tisztelt képviselőházat, hogy törvényszabta hatalmával jogai védelmében öt istápolni, s akkép intézkedni méltóztassék; hogy az osztrák kormány Magyarország ügyeibe ezentul ne avatkozhassék. (Helyeslés.)

E tárgy fontos levén, meg fogja engedni a tisztelt ház, hogy miután legközelebb különben is magánbizottmányi ülést szükséges tartani, ott előzőleg e levél is fölvétessék. (Közhelyeslés).

A jász-kun kerületek közönsége továbbá azirántfolyamodik a tisztelt házhoz, hogy először azoknak nevei, kik a hazaszabadságaérti küzdelmeikért s munkálkodásukért ama nehéz elmult időkben törvénytelen biróságok által elitéltettek, kivégeztettek, vagy

tömlöczöztettek, mint honfiui vértanukéi törvénykönyvbe iktattassanak, mint iktattatott József nádor emléke ; — másodszor, hogy azoknak emlékezete föntartása végett, kik az $184^{8}/_{9}$-ki szabadságharczban a csatamezőn hullottak el, nagyszerü nemzeti szobor emeltessék föl Pesten, mint a haza szivében. (Tetszés). A kérvényi bizottmánynak adatik át.

Csiky, szurdoki birtokos Vaskó Fülöp boksányi képviselő megválasztatása ellen panaszt emel. Vaskó még nem jelenté magát mint képviselő, de hihetőleg legközelebb fogja magát jelenteni ; annálfogva e panasz az igazoló bizottmánynak adatik át.

Szt János községe elöljárói Vay Mihály gr. választása után elkövetett bujtogatások s rendzavarások iránt emelnek panaszt. Ez függőben van azon iratokkal, melyek most mindjárt első sorban föl fognak vétetni Vay Mihály gr. választását illetőleg.

És most tovább folytathatnók az igazolási munkálatot, melyet — ha lehet— ma még be is fejezünk.

Ennek folytán Vay Mihály gr. szathmármegyei máté-szalkai kerületbeli képviselő megválasztását illetőleg, Szilágyi Virgil, mint a 9 tagu állandó igazolási bizottmány előadója, fölolvassa annak véleményét, — mely szerint a kérdéses képviselő igazoltnak tekintendő, — továbbá a választási jegyzőkönyvet, és a több — de ugyanazt tartalmazó — panasz közől néhányat.

Vajai Károly. Miután a választási jegyzőkönyvből kitetszik, hogy a választás törvényesen ment végbe, s hogy annak alkalmával senki sem ajánlott más követjelöltet ; szóló a semmivel nem indokolt folyamodványokat félrevetni, s Vay Mihály grófot a bizottmány véleményéhez képest igazoltnak tekintetni kéri, annyival inkább, mert e panasz csak előjátéka azon szomoru drámának, mely Szathmármegyében most kezd játszatni. (Közfölkiáltás : Igazolandó !)

Ellenvélemény nem nyilvánulván, elnök határzatilag kimondá az igazolást.

Olvastatott Bárány Gusztáv csurgói kerületbeli képviselőre nézve az illető választási jegyzőkönyv, s a 9-es bizottmánynak arra

vonatkozó véleménye, mely szerint — miután az emlitett egyén a jegyzőkönyv tanusága szerint nem **általános** szótöbbséggel választatott meg képviselőnek — a választás megsemmisitendő.

A bizottmány e véleménye egyhangulag helybenhagyatván, elnök kimondá a kérdéses választás megsemmisitését. Az illető megyei bizottmány uj képviselő-választás eszközlésére elnökségileg föl fog szólittatni.

Olvastatik a Bernáth Zsigmond képviselőnek már igazolt választása megsemmisitése iránt érkezett panaszos folyamodványra nézve az igazoló bizottmány véleménye, mely szerint ama folyamodvány — már késön, a ház megalakulása után, érkezvén — a ház rendszabályai 14-ik §-a értelmében nem vétethetik figyelembe annyival kevésbbé, minthogy azon panasz, hogy a választás folyama alatt verekedés történt, nincs indokolva.

A bizottmány e véleménye közértelmüleg pártoltatván, elnök a szerint mondá ki a határozatot.

Elnök figyelmezteti a házat, miszerint, Hollán Ernő kőszegi kerületbeli képviselő egyedül Kőszeg-városától választatván meg, — holott az 1848—49 V. törvényczikk értelmében Kőszeg-városa csak több más vasmegyei községgel egyetemben képez választó kerületet, — Vasmegye állandó bizottmánya elnökségileg föl fog kéretni a köszegi kerületben uj képviselő-választás eszközlésére akkép, hogy abban az emlitett városon kivül az illető helységek is résztvegyenek. (Helyes)

Fölolvastatik Pópa György világosi kerületbeli képviselő választására nézve a bizottmány értesitése, — melyben az illető igazolandónak véleményeztetik, — továbbá a választási jegyzőkönyv és a nevezett képviselő igazoló folyamodványa. Panasz nem adatott be.

Simonyi Simon a bizottmány véleményét helyesli, minthogy a választási küldöttség azáltal, hogy a megbizó levelet kiadta, — beismeri, miszerint a választás teljesen a törvények értelmében ment végbe. Ha oly választás iránt, melynél zaj történt, e miatt már vizsgálatot kellene inditani, akkor szóló szerint kevesen lennének

a képviselőházban, kiknek választására nézve vizsgálat nem küldetnék ki. (Igazoljuk!)

Patay István, daczára azon latin közmondásnak: „non petita excusatio est suimet ipsius incusatio" az illetőt igazoltnak kivánja tekintetni, minthogy ellene semmi törvénytelenség nincs bizonyitva, az őt küldő választók jogai pedig tiszteletben tartandók. (Helyes! Igazoljuk!)

Elnök a bizottmány véleményéhez képest kimondja a határozatot.

Olvastatik Pongrácz Lajos zsolnai kerületbeli képviselő választását illetőleg a bizottmány véleménye, a választási jegyzőkönyv és 36 község folaymodványa.

Kubinyi Rudolf a választási elnök eljárása iránt tett panaszokat czáfolgatván, a kérdéses képviselőt igazoltnak kivánja tekintetni. (Helyes!)

Halász Boldizsár hasonló értelemben nyilatkozik, minthogy a panasz mivel sincs indokolva, a választásijegyzőkönyv ellenben hiteles okiratnak tekintendő.

Besze János ellenkezőleg a választás megsemmisitését kivánja, tekintetbe vevén, hogy 36 helység nem ismeri el képviselőjének az illetőt, s igy tehát 36 helység nincs képviselve, s várja bizalomteljesen a rajta elkövetett jogsértés orvoslását a háztól. (Helyeslés)

Szavazatra kerülvén a dolog, a tulnyomó többség a bizottmány véleménye szerint vagyis vizsgálat kiküldetése mellett nyilatkozott.

A bizottmány előadója jelenté továbbá, miszerint Pulszky Ferencz nógrádmegyei Széchenyi kerületbeli megválasztott képviselő Turinból kelt s a házhoz intézett levele szerint nem jelent meg személyesen, miután 1849-ben törvénytelen biróság által törvénytelenül halálra itéltetett, s ha most Pestre utaznék, okvetlenül oly tartományokon is kellene keresztül utaznia, melyekben ama törvénytelen biróság itélete törvényesnek tekintetnék; a m. k. udvari kanczelláriához salvus conductus megadása iránt intézett folya-

modványára pedig a turíni osztrák követség utján elutasitó végzést nyert.

E levél a ház által tudomásul vétetvén, a nógrádmegyei állandó bizottmánya, Pulszky Ferencz képviselővé választatásáról szóló jegyzőkönyvnek eredetiben leendő beküldetése végett elnökileg föl fog szóllittatni.

Végül jelentetett, mikép Simonyi Ernő privigyei kerületbeli képviselő Londonból kelt levelében tudósitja a képviselőházat, hogy nem foglalhatja el helyét, minthogy a Komárom várának föladása után nyert — s külföldre szóló — utlevél csak azon föltétellel állittatott ki részére, hogy hazájába soha többé vissza nem tér; a m. k. u. kanczelláriánál, ugyszintén a londoni osztrák követségnél eziránt tett lépései pedig eredmény nélkül maradtak.

Erre nézve szintén azon határozat hozatott, hogy az illető megyei bizottmánynál a választási jegyzőkönyvnek eredetibeni beküldetése eszközöltessék.

Ennek folytán elnök következő szavakkal fejezi be az ülést:

„Keresztülmenvén minden igazolási tárgyon, kivéve még két követre nézve, Kubinyi és Gál Pétert illetőleg, kikre nézve a bizottmány jelentését még be nem adta. Tisztelettel kérem tehát a bizottmányi tagokat, méltóztassanak e részben még ma délután öszszejőni, hogy a legközelebbi alkalommal ez utóbbi két tag is igazoltassék. A további teendőkre nézve bátor vagyok következő javaslatot tenni. Holnap 10 órakor a ház költségvetésének tárgyában, Torontálmegye levele következtében talán az adó s más előfordult tárgy iránt is zárt ülés vagyis magántanácskozmány tartathatnék, ugy hogy azután az országgyülés többi nagyszerü teendői kerülhetnének szőnyegre.

Egyszersmind kijelenti, hogy — ha időben nem lesz hiány — az előleges tanácskozmány folytán netalán fölmerülendő inditványok megtétele, ugy szintén a még hátralevő fönnemlitett két képviselő igazoltatása végett a zárt ülés után rendes nyilvános ülés fog tartatni.

Az ülés vége $12\frac{1}{4}$ órakor.

A nemzeti képviselőház XVIII. ülése

— *május 4-kén.* —

Az ülést megelőzőleg délelőtti tiz órától délutáni $^1/_4$2-ig magán zárt tanácskozmány tartatott. Fél kettőkor nyilvános ülés.

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyvét Csengery jegyző ur vezeti, a szólókat Jura György fogja feljegyezni. Következik a tegnapi ülés jegyzőkönyvének meghitelesitése. Ennek következtében a jegyzőkönyv felolvastatván:

Elnök: Észrevétel nem levén, a jegyzőkönyv meghitelesittetik. Jelentést teszek az időközben beérkezett iratokról. Nagyzorlenczi kerület részéről megválasztott Vlad Alajos megérkezvén, bemutatta megbizó levelét, mely az igazoló bizottmánynak lesz kiadandó. Kubinyi Ágoston a muzeum igazgatója átvevén boldogult Palóczy László kardját, a nevezett intézet háláját és köszönetét fejezi ki, és a kardnak átvételét elismeri. — Tudomásul vétetik. — Szepesmegye közönsége a 26-diki februári patens folytán kérvényileg kinyilatkoztatja, 1-ör, hogy a pragmatica sanctiot oly szentséges közoklevélnek nézi, mely a fejedelemnek akarata mellett a nemzet beleegyezése nélkül egyoldalulag meg nem másittathatik, és 2-or hogy ezen közoklevél értelmében a szent István koronája alatt elválaszthatlanul egyesült népek és országok az 1790. 10., és az 1740. 3. t. cz.ben kifejtett alkotmányos függetlensége és integritása a nemzet elidegenithetlen jogai közé tartozik. Végre kéri Szepesmegye az országgyülést, hogy mindezen jogoknak érvénybeni fenntartását, a koronázási hitlevélben biztositani és szilárditani méltóztassék. A kérvényi bizottmánynak lesz átadandó. A füleki kerületben Károlyi János választása iránt történt vizsgálatróli jelentést Ragályi Miksa képviselő ur beadja, mely áttekintés és jelentéstétel végett az igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Jelentem ezuttal a t. háznak, hogy Torontálmegyének tegnap beadott kérvényét a mai napon tartott magán bizottmányi ülés eléterjesztvén, az általános nézet oda ment ki, hogy a tárgy fontossá-

gánál fogva is ezen levél nyomattassék ki, és a képviselőház tagjai közt osztassék ki, hogy a tárgyalás iránt tovább intézkedni és határozni lehessen. (Helyes). A mai ülésnek az is volt tárgya, hogy miután a verificationalis tárgyak legnagyobb részben már elintéztettek, az országgyülés tanácskozásainak napirendje iránt intézkedés tétessék. Erre nézve bátor vagyok a t. háznak előterjeszteni, hogy szükséges volna még mindenekelőtt azon két verificationalis tárgyat elintézni, mely iránt az igazoló bizottmánynak jelentése ugyan már elkészült, de még beadva nincs.

Szükséges másodszor a háznak költségvetése iránt a bizottmányi javaslatot jóváhagyás végett a ház elébe terjeszteni; s végre szükséges az osztályoknak sorshúzás utjáni ujabb fölállitását és alkotását eszközlésbe venni. Mindezen tárgyak egy ülés alatt elvégeztethetnek és miután hétfőn az ó hitü keresztényeknek második husvéti ünnepjük lesz és azon valláson levő számos képviselő-társunk vallásos érzete iránti kegyelet megkivánja, hogy e körülmény miatt az ülés megtartásában figyelemmel legyünk: az általam elősorolt 3 tárgynak tanácskozás alá vétele végett az ülést kedden lehetne megtartani (közhelyeslés), és azután szerdán kezdhetnők el azon előttünk levő nagyfontosságu tárgyalást, mely az országgyülés teendőit fogja meghatározni.

Mihályi Gábor: Miután a görög óhitüek vallói iránt most az igen t. ház az egyenjoguság mély eszméjét egyértelmileg méltóztatott itt e képviselet és törvényhozás terén előadni, mind választóim, mind magam, mind az összes orthodox görög-valláson levők nevében mély köszönetemet jelentem ki, hogy a jelen alkalommal méltóztattak irányukban az egyenjoguságot kitüntetni. Adja az igazságnak nagy Istene, hogy, midőn közelebbről a nemzetiségnek fontos ügye fog előkerülni, azon egyetértés, mely most mutatkozott, akkor is uralkodjék, hogy mindnyájan egy hazának gyermekei e hazát együtt boldogithassuk. (Közhelyeslés).

Elnök: Azokhoz, melyeket előadtam, záradékul még hozzá teszem, hogy a keddi ülés tárgya azon 3 lesz, melyet emlitettem és hogy az ülés 10 órakor kezdődik — de tizedfél órakor magánülésre

vagyok bátor a t. házat meghivni, hogy azon tárgy, mely most magánülésben fönnforgott, tökéletesen rendbe hozassék.

Gr. Károlyi Ede: Kivánnám, hogy Mihályi Gábor képviselőtársunk szép és valóban hazafias nyilatkozata jegyzőkönyvbe igtattassék.

Felkiáltás: „nincs erre szükség, miután a naplóban ugy is benn lesz!"

Ezek után a következő, keddre, azaz folyó hó 7-kére, délelőtti fél tiz órára magán tanácskozmány, tiz órára pedig nyilvános ülés tüzetvén ki, az ülés 2 órakor eloszlott.

A képviselőház XIX-ik ülése

— *május* 7-*kén*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Jura György.

A máj. 4-én tartott ülés jegyzőkönyve Csengeri Imre j. által fölolvastatván, minden észrevétel nélkül hitelesittetett.

Elnök jelenti, miszerint 4 uj képviselő jelent meg, ugymint Faur János, Paszku Fülöp, Maniu Aurél és Babes Vincze. Egyszersmind azon óhajtását fejezi ki elnök, hogy az igazoló bizottmány mielőbb vegye tárgyalás alá e négy képviselő megbizóleveleit, hogy azok — igazoltatás esetére — a tanácskozásokban azonnal résztvehessenek. (Helyes!)

Zsolna városa s a szomszéd 36 község részéről a Pongrácz Lajos képviselő-megválasztatása ellen beadott panaszhoz pótlólag 2 uj bizonyitvány érkezett. Minthogy a nevezett képviselő iránt vizsgálat rendeltetett, s annak eszközlésére Beniczky Lajos képviselő küldetett ki, elnök azon 2 bizonyitványt e vizsgáló-kiküldöttnek véli átadandónak. (Helyes!)

Aranyosszéknek állandó bizottmánya meg levén győződve arról, hogy az országgyülés jelen kiegészitetlen állapotában ko-

ronázásra és törvényhozásra illetéktelen, azt kéri, hogy a képviselőház minden hatását oda forditsa, miszerint Erdélynek Magyarországgali unioja, mint már bevégzett tény, mielőbb végkép elismertessék, és Erdély megyéi és összes hatóságai a képviseletre legsürgetőbben meghivassanak. (Helyes!) Hasonlókép Küküllőmegye közönsége előadván, miszerint meg van győződve, hogy az erdélyi országgyülés róluk többé nem rendelkezhetik, s annyival kevésbé a birodalmi tanács, de minthogy — kiegészitlen állapotában — a magyar országgyülés is illetéktelen a törvényhozásra és koronázásra; azt kéri a nevezett megye közönsége, hogy az országgyülés a haza intregitását és kiegészitését tüzze ki mielőbb föladatául, s azt ügyekezzék elsőbben létrehozni, s addig törvényhozási tárgyakba s koronázásba ne bocsátkozzék, mert ezt különösen a nemzetiségi igények tekintetbevétele is kivánja.

Minthogy e tárgyak iránt az érdemleges discussio ugy is nemsokára bekövetkezik, elnök az Aranyosszék és Küküllőmegye állandó bizottmányaitól érkezett két levelet egyelőre tudomásul vétetni, s a kérvényi bizottmánynak átadatni kivánja. (Helyes!)

Kubinyi Ferencz e két levélre nézve ugyanazon határzatot óhajtja, mely Kolozsmegye levelét illetőleg hozatott, hogy t. i. örömmel fogadtatván a ház részéről, kedves tudomásul vétettek. (Közhelyeslés)

Elnök jelenti továbbá, mikép Apponyi György gr. országbirája által f. hó 4-ki levelében arra szólittatott föl, hogy a ház magas figyelmét arra hivja föl, miszerint a magyar törvényeknek a jog es birtokviszonyokban 1847. óta történt változások mellett a magánérdekek sérelme nélkül mielőbb addig, mig a törvényhozás a codificatio nagy müvét befejezendí, ismételi életbeléptetése végett a magánjog és törvénykezés terén mulhatlanul szükségesek némely előleges intéskedések; s hogy e czélra használható anyagul azon javaslatot küldé át az országbiró, mely a törvénykezés szervezésére nézve a legfőbb törvényszék tagjai és több jogtudós által az országbiró elnöklete alatt tartott tanácskozmány alkalmával összeállittatott, s melyet elnök a háznak ezennel be-

mutat. Elnök véleménye szerint a napirendre már kitüzött tanácskozások bevégzése után ezen tárgy lesz azoknak egyike, melyeknek tanácskozás alá vételére nézve a ház legelsőben fog a körülményekhez képest intézkedni. (Fölkiáltások: Ki kell nyomatni!)

Demjén István az országbirói értekezlet javaslatának kinyomatását inditványozza, mi átalánosan helyeseltetvén, elnök erre nézve kimondja a határozatot.

Végre kijelenti elnök, hogy Hauser Ernő képviselő az általa Balázsy Antal budavárosi képviselő választására vonatkozólag eszközlött vizsgálat eredményéről már beadta jelentését, mely is az igazolási állandó bizottmánynak fog kiadatni; és hogy Kovács Lőrincz képviselő, Palóczy László hideg tetemeit Miskolczra kisérvén, ezen utjáról a háznak szintén jelentést tesz. (Fölkiáltások: Fölolvasandó).

Csengery Imre j. fölolvassa Kovács Lőrincz jelentését.

Elnök a még hátra levő igazolási tárgyak fölvételét inditványozván, Szilágyi Virgil, mint az igazolási állandó bizottmány előadója, mindenekelőtt Vlad Alajos nagyzorlenczi kerületbeli képviselőre nézve olvassa föl a 9-es bizottmány véleményét, mely szerint az illető — a választási jegyzőköny rendben levén, s panasz nem adatván be, — igazoltnak nyilvánitandó.

A bizottmány e véleménye egyértelmüleg elfogadtatván, elnök Vlad Alajost igazolt képviselőnek jelenti ki.

Ennek folytán Gál Péter veszprémmegyei n.-vázsonyi kerületbeli képviselőt illetőleg fölolvastatik a választási jegyzőkönyv, a beadott panasz, s a bizottmány véleménye, mely szerint e tárgyban vizsgálat inditandó.

Horváth Döme nem osztja a bizottmány ebbeli véleményét, a ház eddigi eljárása folytán igazoltnak kivánván az illetőt tekinteni, kit szóló szerint az is jellemez, hogy ámbár az első választáson is ő választatott meg képviselőnek, ezen első választás alkalmával előfordult némely rendetlenségek következtében mégis ő maga kivánta a második képviselőválasztást.

Ballagi Mór hasonlag igazolhatónak véli Gál Péter képviselőt, és pedig pusztán a fölolvasott iratok alapján is, anélkül, hogy e részben a ház eddigi eljárásra kellene hivatkozni.

Szabó Imre ugyanazon értelemben nyilatkozik. Azon körülményt, hogy a választási jegyzőkönyv az ellenfél szavazatszedő tagjai által nincs aláirva, ezek makacsságának tulajdonitja, s annál kevésbbé kivánja tekintetbe vétetni, minthogy már egy izben azt sem tartotta a ház az igazolás akadályának, hogy — makacsságból — maga a választási jegyző nem irta alá a jegyzőkönyvet. Azon panasz, mikép a választás alkalmával egymástól állitólag egy negyedóra járásnyira állittatottt föl a két párt, szóló szerint nem veendő figyelembe minthogy ezen elkülönités, verekedések megelőzése tekintetéből történt, melyek miatt 1848-ban is kétszer kelle a kérdéses kerületben a választást megtartani, s mert a két párt közti távolság különben is csak Nagy-Vázsony helységének sajátságos fekvéséből származott, a nevezett helység egy része dombon, más része pedig mély völgyben épülvén. (Közhelyeslés. Fölkiáltások: Igazolandó!)

Beniczky Lajos szintén igazoltnak kivánja az illetőt nyilvánittatni. (Igazoljuk! Szavazzunk!)

Fráter Pál a szönyegen levő kérdéshez nem tartozó tárgyakról kezd szólani. (Fölkiáltások: Napirendre!)

Elnök fölszólitja a szólót, hogy csupán a jelenleg tárgyalt kérdésre nézve nyilatkozzék.

Fráter Pál szintén az illetőnek igazoltatását ajánlja.

Thalabér Lajos hasonlókép nyilatkozik.

Közfelkiáltás: Szavazzunk!

Szavazásra kerülvén a dolog, annak eredménye az lőn, hogy csak ketten pártolák a bizottmány véleményét, mely vizsgálat elrendelését ajánlta.

Elnök tehát kimondá a határozatot, miszerint Gaál Péter igazolt képviselőnek tekintetik.

Ennek folytán felolvastatik a bizottmánynak Kubinyi Flórián árvamegyei alsó kubinyi kerületbeli képviselő választására vonatkozó jelentése, mely szerint az illető — panasz nem adatván

be — az aggálytalan választási jegyzőkönyv alapján igazoltnak nyilvánitandó.

A bizottmány e véleménye egyhangulag pártoltatván, az elnök a szerint mondja ki a határozatot.

Ezután elnök inditványára Csengeri Imre, mint az illető bizottmány előadója, fölolvassa a háznak f. é. april hóra vonatkozó költségvetését, mely egyértelmüleg helybenhagyatott.

Kubinyi Ferencz inditványozza, hogy e költségvetés a felsőházzal közöltessék. Ez ügy szóló szerint egyedül a képviselőházat illeti ugyan; s a felsőház és képviselőház költségvetéseiket 1848-ban is külön készitek el, s külön terjeszték föl a magyar belügyi miniszterhez megerősités végett; de minthogy jelenleg a független magyar felelős miniszterium még nem áll fön, s ennélfogva nem terjesztethetnek föl ahhoz a költségvetések: a kölcsönös egyetértés eléül s annak föntartása végett szóló szerint czélszerü lenne, ha a felsőház s a képviselőház költségvetéseiket kellő tudomás végett egymással közölnék. (Helyes!)

Tisza Kálmán a költségvetés szövegére nézve tesz észrevételt, e kitételt: „az eddigelé meghivott képviselők“ igy kivánván módositani: „az eddigelé megjelenhetett képviselők.“ (Helyeslés. Néhány fölkiáltás: Maradjon!)

Károlyi Ede gr. e két kifejezés közt: „meghivatni“ és „megjelenni“ szintén nagy különbséget lát, s az utóbbira kivánja a sulyt fektetni. (Helyes!) E kifejezés: „az eddigelé megjelenhetett képviselők“ — átalánosan elfogadtatván, a költségvetés terve eszerint módosittatott. Egyszersmind kijelenti elnök, mikép e költségvetés a ház kivánatához képest a főrendekkel közöltetni fog. A ház szükségleteinek födözésére szánt penzösszegek kezelésére pénztárnokul pedig Pestmegye magánpénztárnokát Lisznyay Gedeont ajánlja elnök.

Ennek következtében a napirend szerint a kilencz osztálynak sorshuzás utjáni ujbóli megalakitása ment végbe, mely szerint az első 5 osztályba 35, a többi 4 osztályba pedig 34 képviselő jutott, eddig 311 képviselő jelenvén meg.

Elnök kijelentése szerint az ezután érkezendő képviselők a 4 utolsó osztályba fognak soroztatni.

Bernáth Zsigmond a képviselők padjaiban az igen kedvelt tagtárs és korelnöknek Palóczy Lászlónak elhunyta következtében megürült helyet Hunkár Antal képviselőnek kivánja ajánlani, ki a haza küzdelmeiben mind a vérmezőn, mind a zöld asztal mellett számos éven át résztvett, s ki a korelnökségben, mely szóló szerint alkalmasint nemsokára ismét bekövetkezendik — ugyis Palóczy László utódja, legidősb levén a képviselők között. (Helyes!)

Hunkár Antal, megköszönvén ezen szerinte nem irigylendő kitüntetést, éljenzés közt elfoglalja a boldogult korelnök helyét, melyet fekete fátyol és zöld babérkoszoru jelöl meg.

Végül az ujonnan megalakitott kilencz osztály tagjai fölosvastatván, s elnök a legközelebbi ülést — mely az országgyülés teendői iránti intézkedést fogja tárgyazni — holnap reggeli 10 órára ;hirdetvén ki, a mai ülés 12½ órakor bofejeztetett.

A kilencz osztályba megválasztottak névsora:

I. Osztály. Petes József, Piller Gedeon, Demjén István, Károlyi Ede, Raczkovics Kozma, Cseh Sándor, Ács Kár., Péter Ist., Lukács Gy., Tisza Lajos, Branovaczky Ist., Boczkó Dán., Latinovics Vincze, Zámory Kálm., Horváth Bold., Markovics Ant., Sárközy Józs., Békásy Lajos, Tolnay Kár., Németh Alb., Pópa Gy., Kupricz Imre, Bodon Ábr., Horváth Döme, Hódosy Ede, Rónay Lajos, Bethlen Józs., Nagy-Szabó Ign., Maróthy Ján., Kurcz Gy., Zákó Sándor, Illésy János, Seregély Sándor, Szabó Gy., Korics Gáspár.

II. osztály: Szemző Mátyás, Smerczing Tádé, Szluha Benedek, Prónay József, Szálé Ant., Sóhalmi János, Madách Imre, Borbély Miklós, Pétery Károly, Fekete Lajos, Böszörményi Láz., Bezerédj László, Révész Imre, Lovasy Fer., Okolicsányi Antal, Ragályi Miksa, Eötvös József, Domahidy Fer., Justh Gy., Szabó Samu, Zsarnay Imre, Széchenyi Dienes, Ivánkovics János, Darvas Ant., Ignatovics Jak., Zichy Jenő, Mátyás József, Keglevich Gyula, Mälek Fer., Nikolics Fedor, Pálffy Pál, Szepesy Péter, Zichy Ant., Lónyay László, Buday Lőrincz.

III. osztály: Plachy Lajos, Miskolczy Kár., Vojnics Luk.

Lipthay Béla, Mácsay Luk., Zsitvay József, Török Nep., Zmertich Kár., Degenfeld Gusztáv, Konkoly-Thege Pál, Justh József, Bogdanovich Vilib., Molnár József, Csáky László, Perczel István, Lukinics Mih., Odeschalchi, Szaplonczay József, Opitz Sándor, Dobránszky Ad., Bárczay Alb., Jekelfalusy Emil, Barinyay József, Vay Béla, Kelemen Albert, Varga Ant. Mihályi Gábor, Sennyei Lajos, Sümeghy Fer., Gály Fer., Botka Mihály, Oláh Miklós, Csíky Sándor, Kálóczy Lajos.

IV. osztály: Stockinger Mór, Rakovszky Mór, Eötvös Tamás, Markós György, Somssich Pál, Pinkovich Mihály, Boross Sám., Czorda Bódog, Bónis Sám., Kandó Kálm., Széchenyi Béla, Gábriel Istv., Szilágyi Virgil, Molnár Pál, Szapáry Géza, Ónosy Mátyás, Csanády Sándor, Simon Pál, Vlád Alajos, Lónyay Gábor, Mangold Károly, Spóner Tivadar, Inkey Ádám, Szathmáry Király Pál, Horváth Elek, Olgyay Titus, Zichy József, Nyáry Pál, Almási Gy., Babics János, Beniczky Ödön, Návay Tamás, Nedeczky János, Kaiser József.

V. osztály: Kozma Imre, Szabó Józs., Kubinyi Rudolf, Terényi Lajos, Szapáry Gyula, Jókai Mór, Ürményi József., Beöthy Zsig., Ihász Rudolf, Ragályi Ferd., Halász Bold., Bika Simon, Murgu Euth., Trefort Ágost., Ilosvay Bert., Hajnik Pál, Krupperger József, Várady Gábor, Blaskovics, Pál, Lopreszty Árpád, Bartal Gy., Bernáth Zs., Vay Mih., Vajay Kár., Beniczky Lajos, Frideczky Lajos, Klauzál Gábor, Szentimrey György, Gaál Péter, Pleiner Antal, Pesty Frigyes, Bánó Mikl., Dessewffy Emil, Szabó Kálmán.

VI. osztály: Fiáth Ist., Hunyady János, Kállay Ödön, Károlyi Sándor, Stehlo József, Allaga Imre, Komáromy Gy., Szelestey László, Kalauz Pál, Urbanovszky Mór, Cserky István, Bogdán Vincze, Thalabér Lajos, Szentiványi Adolf, Barthal János, Mednyánszky Ede, Kazinczy Gábor, Vághy János, Rabarics Ernő, Szabó Imre, Luzsénszky Pál, Péter Miklós, Vadnay Lajos, Dőry Ádám, Rátonyi Lajos, Vertán Endre, Fráter Pál, Olgyay Lajos, Bittó Ist., Salamon Lajos, Máriássy Ágost, Mannassi György, Balázsy Antal, Tóth Vilmos.

VII. osztály: Madarász Józs., Almásy Sándor, Királyi Pál, Csáky Tiv., Simich Józs., Berényi Ferencz, Teleki László, Bánó Józs., Keglevich Béla, Ivánka Imre, Papp Józs., Delimanich István, Máriássy János, Zelenay Gedeon, Batthyányi Zs., Balogh János, Jámbor Pál, Burián Imre, Bobory Károly, Besze János, Ullmann Bernáth, Kubinyi Flóris, Vidacs János, Szüllő Gyula, Papp Mór, Kovács László, Bende József, Kozma Sándor, Kacskovics Lajos, Patay István, Tizedy Miklós, Dedinszky József, Vécsey József, Eördögh Andr.

VIII. osztály. Batthyányi István. Missich János, Sárközy Kázmér, Ürményi Miksa, Csernovics Péter, Csengery Imre, Antal János, Kubinyi Fer., Fischer István, Konkoly-Thege Dienes, Kiss Jakab, Gorove István, Boronkay Lajos, Popovics Zs., Ruttkay István, Tanárky Gedeon, Simonyi Simon, Abafy Arisztid, Zlinszky Gy., Bakalovich Szilárd, Imrédi Lipót, Dániel Pál, Pongrácz Lajos, Tisza László, Jura Gy., Kubinyi Ödön, Hunfalvy Pál, Eőry Sándor, Kiss Dániel, Szőllősy Károly, Somssich Imre, Asztalos István, Szőke Károly, Kovács Lőrincz.

IX. osztály: Bujanovich Rud., Hauzer Ernő, Deák Ferencz (Éljen). Hunkár Antal, (Éljen). Szalay Sándor, Puttyán Vazul, Károlyi János, Ráday Gedeon, Ballagi Mór, Prónay János, Benczur Miklós, Máday Lajos, Szentiványi Károly, Eördögh Imre, Luzsénszky József, Papp János, Siskovich József, Lónyay Menyhért, Erős Lajos, Kende Kanut, Szalay László, Perczell Vincze, Virág Dénes, Teleki Gyula, Bogyó Sándor, Kiss Miklós, Csernovics Árzén, Simonyi Lajos, Csengery Antal, Bánffay Simon, Barna Lajos, Kovács Ferencz, Andrássy Gyula, Huszka Mihály.

A képviselőház XX-ik ülése

— *május 8-kán.* —

Elnök: Szerencsétlen az én elnöki állásom, mert nagy veszteségeket és fájdalmakat vagyok e helyről ismételve hirdetni kénytelen. (Halljuk! Elnök megilletődött hangon folytatja.) Az éjjel, mindnyájunk által tisztelt és szeretett jeles hazánkfia, képviselőtársunk Teleki László gróf — meghalálozott. (Általános mély levertség és nagy megindulás.) Látom a mély fájdalom érzelmét, mely mindnyájunk kebelét elfoglalja! — Egy nagyszerü tanácskozással állunk szemközt; de ez higgadtságot kiván, mindenekelőtt azért azon kérdést vagyok bátor a t. házhoz intézni, valjon a napirendre kitüzött tárgyalást megkezdjük-e? (Közfelkiáltás: Nem, nem lehet!)

Deák Ferencz: (Halljuk! halljuk!) T. ház! Nem keresek szavakat fájdalmamnak, mert egyszerüen bevallom, hogy nem vagyok azon kedélyállapotban, hogy ily sulyos csapás után bármely tanácskozásban vagy tárgyalásban résztvehessek. A haza veszteségén kivül egy fiatalkori régi hü barátot vesztettem benne. A tanácskozás kezdetén a fönforgó fontos tárgyhoz akartam szólni; de a jelen nagy veszteség után ugyhiszem, hogy több kedélynyugalom szükséges, s a fájdalom első rohama alatt lehetetlen tanácskozni. Ennélfogva kérem a t. házat, engedje meg, miszerint azon kérelmemet terjeszthessem elő, hogy a tárgyalást legalább jövő hétfőig elhalasztani méltóztassék. A közbeeső napokat a fájdalom és temetési szertartások veszik igénybe. (Közhelyeslés.) Arra kérem tehát a t. elnököt, hogy most oszlassa el az ülést, mert bizony nem vagyunk képesek tanácskozni. (Közmegindulás és helyeslés.)

Elnök: A t. ház beegyezéséből az ülés eloszlattatik, s egyszersmind bátor vagyok a t. képviselő urakat ide ma délután 5 órára magántanácskozmányra meghini.

Ezzel az ülés délelőtt 10½ órakor feloszlott.

A képviselőház XXI-dik ülése

— *május* 13-*án*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve fölolvastatván s a ház közhelyeslésével találkozván, meghitelesittetett.

Elnök bejelentvén az elhunyt Teleki László gr. tiszteletére tartott gyászünnepély rendezése végett kinevezett választmány jelentését, ez fölolvastatott. Minek bevégeztével Tisza Kálmán kelt fel:

Tisza Kálmán: A nélkül, hogy kebelünk fájdalmát festeném, veszteségünk nagyságát leirni, oly izgatott kedélyünket még inkább fokozni óhajtanám, sőt kerülve mindezt, és visszafojtva keserü könnyeimet, csak nehány rövid inditványt vagyok vagyok bátor tenni és azok elfogadását a tisztelt háznak ajánlani, oly czélból, hogy ezek elfogadása által legyen bebizonyitva az, miszerint ezen tisztelt ház egyhangulag érti és érzi a veszteség nagyságát, mely hazánkat Teleki László halálával sujtotta. Ezen czélból inditványozom először, hogy a tisztelt ház méltóztassék egy két hetes országos gyász fölvételét ajánlani, inditványozom másodszor, hogy mondja ki a tisztelt ház jegyzőkönyvileg, hogy valamint a megboldogult Teleki Lászlót életében a nemzet tisztelete és bizalma környezte, ugy szomoru halálakor az összes nemzet fájdalma kisérte sirjába, és harmadszor jeléül annak, miszerint mi ezen veszteséget pótolhatlannak tartjuk, mondja ki határozatilag a tisztelt ház, hogy azon helyet, mely e teremben a boldogulté vala e gyülésszakban senki el ne foglalja. Kevés ez mind ahhoz képest, mit egy oly férfiu, egy oly hazafi mint Teleki László volt, megérdemelt, de ma alig tehetnénk többet. Él lelkemben a meggyőződés, ha hazánk alkotmányos szabadsága, — törvényes függetlensége, melyekért a boldogult minden körülmények között oly lelkesen küzdött, és melyekért oly hön dobogott — ma már hideg keble, megnyerve és biztositva lesz, ezen nemzet, mely mindig megtudta nagyjait, jeleseit becsülni, elhunyt nagy fiának emlékét hozzá is, magához is méltólag fogja megörökiteni. (Általános helyeslés.)

Balogh János azon inditványa, hogy a kimult képviselőtárs haláláról a rokonérzelmü parliamentek tudósittassanak, miként ez a nemzetek között fejedelmek halálozásakor szokott történni, — nem helyeseltetett.

Elnök: Tisza Kálmán inditványához képest kimondja a határozatot.

Kubinyi Ferencz inditványozza, miszerint e határozat a felsőházzal közöltessék. (Helyes! Elfogadtatott.)

Elnök bejelenti továbbá az időközben érkezett iratokat, u. m.

1. Háromszék választmányának föliratát az unio tárgyában.

2. Kézdi-Vásárhely hasonló föliratát. (Ráday Gedeon gr. inditványa folytán ezek kinyomatása határoztatott el.)

3. Öt kérvényt az adónak katonai hatalommal megkezdett behajtása tárgyában, nevezetesen Csongrádmegye, Debreczen városa, Nyitramegye, Zenta városa és végre Esztergom városa közönsége részéről. (Annak idejében elé fognak terjesztetni.)

4. Zalamegye közönsége föliratát a törvénykezésre vonatkozólag, és Zemplénmegyének hasontárgyu föliratát. (A kérvényi bizottmánynak adatik át.)

5. Bélabánya városa több polgárának kérvényét a tisztujitás azonnali elrendelése végett.

6. Udvarhelyszék közönségének Palóczy László halála fölötti részvétnyilatkozatát.

7. Nyitramegye alispánja részéről Simonyi Ernő képviselőt illetőleg eredetiben beküldetett a választási jegyzőkönyv.

8. Simonyi Ernő Londonban kelt levelében tudatja a házzal, mikép a cs. k. osztrák követség által azért tagadtatott meg neki a menlevél, mivel ausztriai polgárjogát a kiköltözés által elvesztette.

9. Batthyány Zsigmond gróf némely hiányok pótlása végett visszaadott megbizó levelét kijavitva bemutatja a háznak.

10. Babes Vincze az ellene tett kifogások folytán több okiratot terjeszt elé, melyek ellenpártja által kétségbevont választói képességét bizonyitják.

11. Az igazolási választmány több jelentést adott be, melyek holnap fognak tárgyaltatni.

M a n i n Aurél és F a u r János képviselők az igazoló bizottmány jelentése folytán igazoltaknak nyilvánittattak.

Végre jelenti az elnök, mikép a közelmult gyászeset következtében megürült hely betöltésére az uj képviselőválasztás eszközlése végett az elnökség a szükséges intézkedést megteendi.

Ennek folytán D e á k Ferencz álla föl, és a ház többszöri zajos tetszésnyilatkozatai, éljenzései és tapsai között ekkép szólott:

„Tisztelt képviselők!

Nehéz idők, vészteljes évek mentek évek mentek el fölöttünk. Végenyészet szélén állott nemzetünk. De az isteni gondviselés, midőn egyrészről annyi szenvedéssel sujtott, másrészről erőt ébresztett keblünkben, hogy el ne csüggedjünk és a veszélyben forgó hazát még forróbban szeressük. Adja Isten, hogy tanultunk légyen a kisértet nehéz napjaiban, s kik egyek voltunk szenvedésben, egyek legyünk müködéseinkben is.

Képviselői vagyunk a nemzetnek, mely kezeinkbe tette le sorsát, becsületünkre, belátásunkra bizta jövendőjének biztositását. Fö ladatunk fontos, állásunk nehéz, mert rendkivüli a helyzet, melybe jutottunk. Voltak alkotmányos életünkben máskor is esetek, melyekben fontos közjogi kérdésekre nézve fejedelem és nemzet egyet nem értettek; voltak idők, midőn a vitákból káros viszályok támadtak. De akkor fejedelem és nemzet ugyanazon egy alapon állottak, a közösen elismert magyar alkotmány alapján; ugyanazon törvényekre hivatkozott mindenik fél, s nem a törvények érvénye, hanem azok magyarázata volt a vita tárgya. Most azonban nem állunk közösen elismert alapon; nem egyes közjogi kérdések, nem a törvények értelme, hanem alkotmányunk lényege s alaptörvényeink érvénye vonatik kétségbe. Alkotmányt nekünk is akarnak adni, de nem azt, mit tőlünk hatalommal elvettek, hanem egy másikat, ujat, idegenszerüt, darabját azon közös alkotmánynak, melyet az egész birodalomra készitettek. De nekünk adott alkotmány nem kell; mi visszaköveteljük ősi alkotmányunkat, mely nem volt ajándék, hanem kölcsönös szerződések által állapittatott meg s a nemzet életéből fejlett ki; azon alkotmányt, melyet időnként a kor kivána-

tihoz mi magunk alkalmaztunk, s mi magunk akarunk ezentul is alkalmazni; azon alkotmányt, melynek alapelveit századok szentesitették. Mellettünk jog és törvény állanak és a szerződések szentsége, ellenünk az anyagi erő.

Ennyi baj és veszély között kettőre lesz főként szükségünk: szilárdságra és óvatosságra. Engedni ott, hol az engedés öngyilkosság, koczkáztatni ott, hol arra szükség nem kényszerit, egyiránt bün volna a nemzet ellen.

Az országgyülés megalakult, s tanácskoznunk és határoznunk kell első ünnepélyes felszólalásunk alakja és tartalma fölött. Három kérdés áll előttünk: mit mondjunk? kinek mondjuk el azt, mit mondanunk kell? s minő alakba öntsük megállapodásunk eredményét? E három kérdés szoros kapcsolatban áll egymással; elmondom tehát mind a háromra igénytelen nézeteimet.

Szólani akarok mindenekelőtt arról, mi legyen ezen első ünnepélyes fölszólalásunknak tartalma? Előadásomban nem fogok egyedül arra szoritkozni, hogy elsoroljam egyszerüen a tárgyakat, miket e fölszólalásba fölvétetni óhajtok; hanem mivel ily fontos ügynél az előadásnak mikénti összeállitása is figyelmet igényel, a tisztelt háznak engedelmével formulázott javaslatot fogok fölolvasni, mely szerint első fölszólalásunkat szerkesztetni óhajtom.

E javaslat következő:

„A közelebb lefolyt tizenkét esztendő sulyos szenvedések kora volt reánk nézve. Ósi alkotmányunk eltöröltetett, s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még sulyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt felfogással s gyakran rosz akarattal kezelték. Bün volt előttük a szabadság érzete, bün volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bün volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimeritették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenitették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap uj szenvedést hozott, minden uj szenvedést hozott, minden uj szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten ugy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hütlenek ne legyünk önmagunkhoz; és ugy akarta, hogy a fejedelmet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom absolut rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Ő Fölsége az eddig követett absolut rendszert félrevetve, át kivánt lépni az alkotmányosság ösvényére s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyültünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük, s első lépésünk fájdalmas fölszólalás, nem a mult idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak, s miknek azonnali elháritása nélkül sem alkotmányunk visszaállitását, sem általában az alkotmányosságot lehetőnek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele: az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát: minden erőnket, minden tehetségünket arra forditani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmányszerü önállása és függetlensége sértetlenül föntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül fölszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Ő Fölsége az alkotmányosság ösvénye felé irányzott, meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmányosság visszaállitása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével igértetik; megvan támadva az oct. 20-án kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyülést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaállitásnak minden kérdéseit, egész terjedelmükben, saját országgyülésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz- és hitelügy-, hadügy-, vám- és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdései a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztositékot találnának.

Ha ezen eszme tettlegesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom

közös törvényhozásának, s kormányzatának; egyszóval, csak névre volna Magyarország, tettleg pedig osztrák provinczia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nemcsak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a sanctio pragmaticát, azon állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodó házzal kötött.

Őseink, midőn az emlitett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondották: hogy Magyarországon is szintugy, mint az örökös tartományokban, az elsőszülöttség sora tartassék meg, s ennélfogva mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban, az uralkodó háznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem fölosztlhassa gyermekei között tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinand alatt is megtörtént. De, midőn az elválaszthatatlanság és fölosztlhatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapitották, azt az országlásnak és kormányzatnak se formájára, se lényegére ki nem terjesztették, söt ellenkezőleg: világosan kikötötték a 2-ik czikknek 9-ik szakaszában, hogy a nőágnak eképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715-ki 3-ik törvény czikknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországban soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit, köteles leend mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s a koronázási hitet letenni.

A sanctio pragmatica tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosan ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a sanctio pragmaticának megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III. Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta s uralkodott absolut hatalommal, de Magyarország törvényes királyának soha el nem ismertetett, s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élte végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adomány levelei s privilegiumai is, törvény által érvényteleneknek nyilvánittattak, mint ezt az 1790. évi 32-ik t. czikkely bizonyitja.

Mária Therézia volt az első magyar király, ki a sanctio pragmatica erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát a sanctio pragmatica legelőször életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesitette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt, kiadta a királyi hitlevelet, letette a a koronázási esküt, sőt az 1741-i 8. t. czikkelyben ujra biztositotta Magyarországot, hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának, a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azonfelül egy külön t. czikkben Magyarország önállását és függetlenségét még részletesebben biztositotta. Ugyanis az 1790-ki 10. t. czikkben világosan elismeri, hogy: „ámbár az uralkodóház nőágának az 1723: 1. és 2. t. czikkekben Magyarországra nézve megállapitott örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapitott örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak, vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjara országolhat és kormányozhat.“ És egy másik törvényben az 1790-dik évi 12. czikkben elismeri azt is: „hogy Magyarországban a törvények alkotásának, eltörlésének s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt, és az országgyülésére törvényesen összesereglett országos rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyülésen kivül gyakorolni nem lehet. A végrehajtó hatalmat pedig Ő Felsége csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ — A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kételkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztositotta a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbben is, uralkodásának 33. évében, az 1825. évi 3. czikkelyben ujabban kijelentette, hogy a fönemlitett 1790. évi 10. t. czikk rendeletét szorosan meg fogja tartani s nyiltan elismerte, hogy az adó és katonaállitás kérdéseit az országgyüléstől elvonni s az országgyülésileg megajánlott adót országgyülésen kivül soha semmi szin alatt fölemelni sem lehet.

Hasonló biztositásokat adott a nemzetnek V-ik Ferdinánd is

királyi hitlevelében, sőt még bővebbeket azon törvényekben, miket 1848-ban szentesitett.

A sanctio pragmatica nem egyszerü törvény, nem egyszerü diploma, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egyrészről őseink a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, másrészről pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztási jogát 1715-ben is a 3-ik törvényczikkelyben nyiltan elismerte, a nemzet részéről kikötött föltételek teljesitését, az ország önállásának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek föntartását igérte. Az ekkép szabad egyezkedés mellett kötött két oldalu alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett, minden azután következett koronás királyok àltal megtartatott, az abban foglalt biztositások ujabban s részletesebben ismételtettek s a jogszerüen kötött szerződést jogszerü gyakorlat szentesitette. Lehet-e, szabad-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni, s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesiteni.

Midőn egyrészről mind a Sanctio pragmaticában, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodó ház ugyanazonosságában áll, vagyis a personal-unio, ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos real-unionak nyoma törvényeinkben nincs: sőt a fölhozottak kétségtelenné teszik, hogy real-unio közöttünk és közöttök nem is létezett, s azt létrehozni Magyarországnak szándéka soha nem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a Sanctio pragmatica meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, melyet azon korban Francziaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Fridrik személyességének hatását, tekintve azt is, hogy mind a franczia udvarnak, mind nagy Fridriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengiteni, nem lett volna valószinütlen, hogy nem Mária Therezia, hanem más választassék Magyarország királyának. Es esetben Magyarországnak külön királya lévén, a birodalom ugy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi, ha talán a közel jövőben nem

valószinü is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga a Sanctio pragmatica értelmében a nemzetre ismét visszaszáland, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisitésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül, jogszerüen, fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága megszünt. Pedig ha léteznék ezenkivül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fenmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skóczia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal hanem real-unioban vannak egymással.

Megemlitünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között országlás és kormányzat tekintetében real-unio nem létezett s nem is létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar király gyámja — az ország nádora; határozottan kimondja ezt a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1861. 1-ső t. czikk, az 1715. 5. t. cz. és a Sanctio pragmatica megkötése után is az 1741. 9. t. cz. és 1790 5. t. czikkek ujabban megerősitettek. Ellenben az örökös tartományokban a kiskoru fejedelem gyámsága, annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországban is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok között, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodó ház ugyanazonossága? — Képzelhető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes fölforgatása nélkül szorosabb real-unio?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a Sanctio pragmatica köttetett, az örökös tartományok, a német romai birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része soha nem volt. A római-német birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállásu tartományok között mást, mint csupán personal-uniot, létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czim helyett az ausztriai örökös császársági czimet vette föl, de Magyarországra nézve aug. 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czim fölvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbbé

sem kivánja csorbitani s hogy Magyarország előbbeni státusjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok, tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségeik vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel birnak, minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozditani kötelesek, ránk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria köteles részt venni, köteles lesz védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harczainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetü országok között lehet-e szorosabb kapcsolat, mint personal unio? Azon birodalmi tanácsban, melynek tulnyomó többsége a német szövetségnek épen a szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztositana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alárendelne minket az osztrák többségnek, söt alárendelne a ránk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit sem követelhetnénk.

Fölhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonom kétségbe ezen állitás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei feltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb real-unio köt össze. De Magyarország az uralkodó házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés fölött, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztositását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni és helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani, szándéka bizonyosan nincs. Számtalan jogviszony létezik, mind a köz, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kivánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesiti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek, ugy sem a

törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztositást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personal-unio mellett is megállhat egymással, s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personal-unió mellett ugyanazon uralkodó ház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül miért ne állhatnánk meg testvérileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállitásának föltétele gyanánt akarnak reánk kényszeriteni, nem kivánunk ellenségesen föllépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom fönnállását veszélyeztetni s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta szigoru kötelezettség mértékén tul is, méltányosság alapján politikai tekintetekből megtenni, hogy azon sulyos terhek alatt, miket az eddig fönnállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétük s azzal együtt a miénk is össze ne roskadjon s a lefolyt nehéz idők káros következései róluk és rólunk elhárittassanak. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket összhangzásba hozhatni s határozottan visszautasitunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk föláldozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, törvények által, kir. hitlevelek, koronázási eskük által biztositott alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föl nem áldozhatjuk, s ragaszkodunk ahoz, mint nemzeti létünk alapföltételéhez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaállitásnak kérdései a magyar országgyüléstől bármi részben elvonassanak. — A törvényhozási jogot, valamint mi nem kivánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kivül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kivül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesithetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben résztvenni, s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei fölött el nem ismerjük s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak ugy, mint önálló sza-

bad nemzet, más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve azonnal fölszólalni kötelességünk, az országgyülésnek kiegészitése.

Sem Erdély, sem Horvát- és Tótország, sem a Határőrvidék, sem Fiume és a tengermellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgülésre meg nem hivattak; pedig ezek is kiegészitő részei az országgyülésnek s a törvények világos rendelete szerint meghivandók lettek volna.

A Sanctio pragmatica, a kir. hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül föntartandó. De az integritás nem csak abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politikai integritást is magában foglalja. Midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerüleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai müködésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát: az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomoru eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségü polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vagynak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk. El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elhárittassanak s teszünk, mit az ország szétdarabolása s önállásának föláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségü polgárai érdekben s érzelemben összeforrjanak. — Ohajtjuk, törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint, méltányosság alapján módositani; s hogy ezt eszközölhessük, mulhatatlanul szükséges az országgyülésnek mielőbbi kiegészitése.

Erdélynek haladék nélküli meghivását s megjelenhetését semmi nem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ik évben törvényesen létrejött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyülés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett. Mind Magyarországnak, mind Erdélynek ezen egyesülés iránt hozott törvényei ő Felsége által szentesittetvén, azonnal végre is hajtattak. — Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett a szabadság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét külön választatott; most azonban, midőn ő Felsége az absolut rendszert megszüntette, okvetetlen meg kell szünniök azon rendszer jogtalan következményeinek is. Azon törvények tehát, melyek Erdélyt Magyarországgal egyesitették, s mi-

ket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisithetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségképen életbe léptek ismét, s az egyesülést ujra kérdésbe vonni, a felett ujra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát fölzaklatni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna. A tettleges egyesülésnek minélelőbbi végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesiteni Magyarországgal, hanem annyi, mint Magyarországtól valósággal elszakasztani; és ez a Sanctio pragmatikával merőben ellenkezik.

Hiszszük, hogy Erdélynek nem-magyar nemzetiségü polgárai sem fogják koczkáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztositást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségü polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük mi, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenébén a mi nagyobb számunk határozzon az általok netalán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekeblezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország, mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jönni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve ugy akar velünk értekezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasitani; csak azt kivánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék, miszerint országgyülésünkhez küldhesse követeit, s ezáltal nekünk is, nekiek is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdhetni.

Mindaddig, mig azok, kik törvény szerint az országgyülésre meghivandók, meghiva nem lesznek, mi az országgyülést kiegészitettnek nem tekinthetjük s törvények alkotásába és koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Azt sem szabad első fölszólalásunkban elhallgatnunk, hogy legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ki lényeges közjogi törvények, hatályon kivül tétettek. Parlamentaris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Esküdtszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állittatott. — Világos törvényeink ellenére a közadó országgyülésen kivül absolut hatalommal állapittatott meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, mind a törvény ellen megállapitott direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is jogtalanul követeltetnek, sőt, hogy az absolut rendszernek igért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és

bizalom keblünkben ujra föl se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmány-ellenes absolut hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a fejedelem által összehivott országgyülés együtt van s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesitse a Sanctio pragmatica szerinti kötelezettséget és koronázzon; holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonos feltételek teljesitésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodálom, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentaris kormány, esküdtszékkel párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyülésen kivül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel. De miután Ő Felsége az absolut hatalomról ünnepélyesen lemondott, és az alkotmányosság ösvényére tért, az absolut hatalom által felfüggesztett törvényeknek tettleg ismét vissza kell állani teljes erejökben.

Szentesitett törvényeket csak azon hatalom függesztheť föl, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalu hatalommal fölfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt hatályon kivül tett, azt alkotmányosság mellett is függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A sanctio pragmaticának egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyülésileg alkotott törvényeket megtartson. Törvényeink, miket az absolut rendszer fölfüggesztetett, rendes törvényhozás utján lőnek alkotva és szentesitve, s mig azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kivül helyezni s függőben tartani annyi, mint a sanctio pragmatica világos föltételét megszegni.

Parlamentaris kormány, felelős miniszterium, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság és az adó meghatározásának joga az alkotmányos szabadságnak legerősebb biztositékai. Nekünk ezen biztositékokat megadták szentesitett törvényeink s mi azoknak megszüntetésében, vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmányosság felfüggesztésének, söt minden alkotmányosság megtagadásának kell tekintenünk.

Mi teljes jogegyenlöség alapján akarjuk kifejteni s biztositani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s törvényeink mindazon rendeleteit, mik a teljes jogegyenlőséget korlátozzák, még ezen országgyülésen óhajtjuk az igaz-

ság, méltányosság kivánalmihoz alkalmazva, módositani. De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejökben tettleg vissza nem állittatnak, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még fönnálló következményei azonnal el nem töröltetnek, a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztositékától, nem bocsátkozhatik semmi ujabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe; mert miként s mi czélból alkosson ujabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalu hatalommal felfüggesztett alaptörvényeink hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit összehivta, hogy alkotmányos működésüket ismét megkezdjék? Jelentsük ki tehát, hogy az absolut rendszer által hatályon kivül tett s még most is függőben tartott törvényeinknek tüstënti teljes visszaállitását s az absolut rendszer által jogtalanul behozott s még tettleg fönálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek, s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetését határozottan sürgetjük.

Föl kell szólalnunk azon velünk közlött okiratokra nézve is, mik ő Felségének, V. Ferdinándnak, a trónról még 1848-ban történt lemondását tárgyazzák. Midőn ő Felsége V. Ferdinánd 1848. dec. 2-án a császári koronáról lemondott, nem adott ki külön okiratot az iránt, hogy a magyar koronáról is lemond; lemondásáról Magyarországot külön nem is értesitette. A lemondási okirat tehát, magyar közjogi szempontból, formájára nézve hiányos, mert Magyarország soha nem volt az osztrák császárságba beleolvadt provinczia; külön koronával, külön alkotmányos önállással birt, s a magyar király csak a nemzet tudtával és hozzájárulásával mondhatott volna le a magyar trónról.

Mi tehát ünnepélyesen tiltakozunk a deczember 2-diki lemondásnak általánosságából vonható azon következtetés ellen, mintha Magyarország az ausztriai császári korona provincziája volna; s ragaszkodván alkotmányos önállásunkhoz, tiltakozunk az ellen is, hogy azon lemondás a nemzet tudta és hozzájárulása nélkül történt. De miután az csakugyan tettleg s változhatlanul megtörtént, mi az ország jogainak jövendő biztositása végett azt kivánjuk: eszközölje ő Felsége, hogy e formahiány utólagos pótlása tekintetéből V. Ferdinánd Ő Felsége egy oly okiratot, mely egyenesen Magyarországhoz legyen intézve, s melyben Ő Felsége V. Ferdinánd az országgyülést értesitse, hogy ő már 1848-ik évi decz. 2-án a magyar koronáról is valósággal lemondott. Eszközöljön továbbá Ő Felsége Ferencz Károly ő Fenségétől is egy hasonlóul Magyarországhoz intézett értesitést arról, hogy ő Fensége is már 1848-ban lemondott azon örökösödési jogáról, mely

őt ő Felségének, V. Ferdinándnak, trónróli lemondása után a sanctio pragmatica értelmében illette volna.

Mi ezen okiratokat annak idejében országgyülésileg fogjuk tárgyalni, sőt azokat törvénybe is kivánjuk igtatni, hogy legalább utólagosan pótoltassék az, a minek jogszerüleg előlegesen kellett volna megtörténni, s hogy jogaink jövendő biztositására ünnepélyes óvásunknak s az ország utólagos hozzájárulásának magában a törvényben is nyoma legyen.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán számüzve a hazából. Többen még most is börtönben sinlődnek. Ugyanazon absolut rendszer számüzte őket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen biróságok által, idegen törvény szerint lettek politikai vádak miatt elitélve, s elitéltetésök az akkor behozott absolut rendszernek volt következménye. De ha ezen absolut rendszer megszünt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszünt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is fönntartani?

Mi tehát az emlitett itéleteknek minden még fönnlevő következményeit az alkotmányosság visszaállitásával megférhetleneknek s ennélfogva megszünteknek tekintjük; s mindaddig, mig politikai okokból számüzött honfitársaink visszatérhetésének minden tettleges akadálya el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsáttatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak, hitünk s bizalmunk nem lesz az absolut rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállitásában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Az uralkodás végczélja nem lehet a hatalom nagysága. A hatalom csak eszköz, végczél a népek boldogitása. Ha a fejedelem, ki egykor a hatalom absolut rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogitsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyőződött, miszerint ez uton czélt érni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha a fejedelem el van határozva, ingatlanul megmaradni ezen ösvényen, ha a fejedelem azt akarja, hogy a hitnek és bizalomnak megszaggatott gyökerei ujabb szálakat hajtsanak, méltánylani fogja teljes mértékben mindezeket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, miknek előleges teljesitése mulhatatlanul szükséges. — Alkotmányos önállásunk sértetlen fönntartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyülésnek kiegészitése, alaptörvényeink tökéletes visszaállitása, parlamentaris kormányunk s felelős miniszteriumunk isméti életbeléptetése s az absolut rendszer minden, még fönnlevő következmé-

nyeinek megszüntetése oly elöleges föltételek, miknek teljesitése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Ezek azok, miket ezen első felszólalásunkban elmondani ohajtok. Áttérek most azon kérdésre: kinek mondjuk el mindezeket?

Véleményem erre nézve az, hogy a mit mondanunk kell s mondani akarunk, mondjuk el annak, ki az országgyülést összehivta, s kinek összehivása nélkül most együtt nem tanácskoznánk; annak, ki a fejedelmi hatalmat tettleg gyakorolja, Ő Felségének, Ferencz Józsefnek. Ha valaki azt hiszi, hogy mi nem a fejedelem meghivása következtében jöttünk össze, hanem, mert a meghivó levelekből értesültünk, miszerint összejövetelünket erőszakkal nem fogják gátolni, nézetem szerint, tévedésben van. Magyar országgyülés önmagától soha össze nem jön, azt mindig vagy a fejedelem hivja össze, vagy az, kit a törvény e joggal fölruházott. 1790-ben, a koronázási oklevél készitésénél, javaslatba hozta az országos küldöttség, hogy a hitlevélbe igtattassék, miszerint az országgyülés minden harmadik évben május 1-ső napján, Pesten, meghivás nélkül is összejöjjön; de ezen javaslatot magok az ország Rendei elvetették annálfogva, mert az országgyülésnek összehivását fejedelmi jognak tartották. Az 1848. évi 4. czikkely is azt rendeli, hogy a Pesten tartandó évenkinti országgyülést Ő Felsége hivja össze. — Voltak ugyan történelmünk régiebb korában rendes összehivás nélküli összejövetelek is, melyek közügyek fölött tanácskoztak s határoztak, de azokat a nemzet országgyüléseknek el nem ismerte, határozataikat törvényeknek nem tekintette, s az ily gyülekezetek néha szomoru emléket hagytak magok után.

A tettleg fönnálló hatalom tizenkét évvel ezelőtt, alkotmányunk mellőzésével, absolut rendszert hozott be Magyarországba is. Tizenkét év mulva keserü tapasztalások után, meggyőződött rendszere fonákságáról s az alkotmányosság ösvényére lépett, de feltételekhez kötötte az alkotmányosság visszaállitását. Mi a feltételeket el nem fogadhattuk, de a tért, mi az alkotmányosságnak a közigazgatás körében megnyilt, azonnal elfoglaltuk s országgyülést kivántunk, mint az alkotmányosság első postulatumát. Nem azt sürgettük, hogy a nemzet képviselőinek összejöhetése ne gátoltassék, hanem azt, hogy az országgyülés összehivassék.

Midőn hónapok mulva az országgyülés összehivatott, a választó kerületek, melyek minket képviselőkül megválasztottak, nem azt mondották: „Nincs már tettleges akadály, mely az összejöhetést gátolná, jöjjetek össze s tanácskozzatok!“ hanem határozottan azon országgyülésre küldöttek, mely a fejedelem nevében apr. 2-kára hivatott össze. Mi összejöttünk, mint országgyülés akarnánk müködni s azt látjuk,

hogy kiegészitve nem vagyunk, mert nincsenek meghiva mindazok, kiknek meghivását a törvény parancsolja. Ki előtt mondjuk el tehát, hogy ez törvénytelenség, kitől követeljük a meg nem hivottaknak törvényszabta meghivását s az országgyülésnek kiegészitését? Kétségtelenül attól, ki minket meghivott s azokat meghivni elmulasztotta; kinek egyedül van tettleg hatalma utólagos meghivás által pótolni a hiányt, kinek meghivása által mi sem volnánk most együtt s azok sem fognak valószinüleg megjelenhetni.

Mi szükségesnek látjuk alkotmányos önállásunk megtámadása ellen fölszólalni s kijelenteni, hogy a birodalmi tanácsban részt venni nem fogunk; szükségesnek látjuk kimondani, hogy a magyar király csak a koronázás által lesz törvényes király, a koronázásnak pedig föltételei vannak, miket előbb okvetlen teljesiteni kell. Ki akarjuk mondani, hogy a parlamentaris kormánynak, felelős miniszteriumnak életbeléptetése, fölfüggesztett közjogi törvényeink teljes visszaállitása oly feltételek, mik nélkül további egyezkedésekbe nem ereszkedhetünk. — És kinek mondjuk meg mindezeket? Kétségkivül azon tettleg fennálló hatalomnak, mely alkotmányos önállásunkat megtámadta, midőn leglényegesebb alkotmányos jogainkat a birodalmi tanácsra akarta átruházni. Annak, ki alaptörvényeinket felfüggesztette s függőben tartja; ki a felelős miniszteriumot is fölállitani mindeddig elmulasztotta; annak, ki egyedül bir tettleg hatalommal az alkotmányosság mindezen postulatumait teljesiteni.

Tudjuk, érezzük, hogy abnormis helyzetben vagyunk. A nemzet óhajt ezen abnormis helyzetből békés uton kivergődni, s ha mindezeket csak magunk között panaszoljuk el, de azzal, ki egyedül képes az abnormis helyzetet törvényessé átváltoztatni, még csak szóba sem állunk, s a békés orvoslásnak még csak megkezdhetését sem kisértjük meg, azt hiszem, nem cselekszünk a haza érdekében.

Nem ismeretlen előttem némelyeknek azon ellenvetése, hogy miután Ő Felsége V. Ferdinánd 1848. decz. 2-án csak az austriai császári koronáról mondott le s a levélben Magyarország külön megemlitve nincs, e lemondás Magyarországra ki nem terjedhetvén, Ő Felsége Ferencz József a magyar trónra nézve még nem valóságos koronaörökös, és igy az ország vele fölirat által közvetlen érintkezésbe nem teheti magát.

Ha érdekünkben volna helyzetünket ujabb bonyodalmakkal neheziteni, azt e téren egy időre könnyen tehetnénk, mert magyar közjogi szempontból a lemondás, formájában, csakugyan hiányos.

De vizsgáljuk elfogultság nélkül: mi czélt, mi hasznot érünk el a honra nézve, ha e formahiány miatt előre határozottan lehetetlenné teszünk minden érintkezést a fönálló hatalommal?

Senki, ugy hiszem, kételkedni nem fog azon, hogy Ő Felsége V. Ferdinánd, midőn a császári koronáról lemondott, azzal együtt Magyarország koronájáról is le akart mondani. Kétségtelen az is, hogy ezen szándékát tettleg Magyarországra is végrehajtotta, s nem gondolom, hogy valaki lehetőnek tartsa, miszerint V. Ferdinánd a magyar trónt ismét elfoglalja. A Sanctio pragmatica tehát ő fenségének Ferencz Károlynak s ennek lemondásával Ő Felségének Ferencz Józsefnek nyitotta meg a magyar koronára nézve is az örökösödést. Ha mi azt jelentenénk ki, hogy V. Ferdinánd lemondása az emlitett formahiány miatt érvénytelen Magyarországra, de érvényes az örökös tartományokra, egyenes összeütközésbe jönnénk a Sanctio pragmaticával, mely határozottan azt mondja: hogy az örökösödésnek megállapitott, elsőszülöttségi rendje szerint mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban ugyanazon egy fejedelmet illeti az uralkodás. Ha pedig a Sanctio pragmatica fönemlitett rendelete nyomán azt akarnánk vitatni, hogy mivel a lemondás formahiány miatt Magyarországra nézve érvénytelen, az örökös tartományokban pedig más fejedelem nem lehet mint a ki a Sanctio pragmatica értelmében Magyarországban uralkodik, érvénytelen az az örökös tartományokra nézve is: összeütközésbe jönnénk az örököstartományok kétségtelen jogaival és az öszszes európai diplomatiával, mely V. Ferdinándnak lemondását, és ő Felségének Ferencz Józsefnek a császári trónraléptét ünnepélyesen elismerte; s vele mint osztrák császárral szerződéseket, szövetségeket, békealkukat kötött.

A helyett tehát, hogy a lemondás érvénytelensége s annak közjogi következései fölött helyzetünket nehezitő, de positiv czélra nem vezető vitatkozásokba bocsátkoznánk: czélszerübb leend a már megtörtént s többé meg nem másitható lemondásnak formahiányát következményeiben az ország jogaira nézve kártalanná tennünk oly módon, mint azt fölolvasott javaslatomban előadtam.

Némelyek azon véleményben vannak, hogy miután a magyar király csak a koronázás által lesz az országnak törvényes királya, ő Felsége Ferencz József pedig megkoronázva nincsen, az országgyülés ő hozzá, mint nem koronázott királyhoz egyenes és közvetlen felszólalást nem intézhet. Nem osztom ezen nézetet a magyar közjog folytonos gyakorlatánál fogva.

Három század óta csak négy fejedelem lépett a magyar trónra, ki nem elődjének uralkodása alatt lőn megkoronázva. II. Mátyás, testvérének Rudolfnak lemondása után; III. Károly, testvérének I. Józsefnek halálával; II. Leopold, testvérének halála után, és I. Ferencz, atyjának halála után.

II. Mátyás, bátyjának Rudolfnak lemondása után összehivta a

magyar országgyülést 1608. évi sept. 29-ik napjára megkoronáztatott nov. 19-ik napján. — Ezen időközben több alkalommal felirások és küldöttség által érintkezésbe volt vele az országgyülés, söt fontos törvények iránt, mik koronázás előttieknek neveztettek, elhatározó egyezkedésbe is bocsátkozott vele.

III. Károly, bátyjának halála után összehivta az országgyülést 1712-ik évi apr. 3-ára, megkoronáztatott máj. 22-én. Ezen hét hét alatt érintkezésbe tette vele magát az országgyülés küldöttség által a koronának Bécsből leendő lehozatala végett, felirás által azon kérdésre nézve, valjon a királyi hitlevél koronázás előtt adassék-e ki, vagy koronázás után? — Ezenfelül a koronázási hitlevél is kölcsönös egyezkedések által lőn megállapitva.

II. Leopold, bátyjának II. József császárnak halála után összehivta az országgyülést 1790. évi jun. 5-ére, megkoronáztatott nov. 15-én. Ezen öt hónap alatt irt az országgyülés ő felségének:

Julius 20-ról az iránt: hogy a sistovi békekötésnél a törvények értelmében magyar tanácsosok alkalmaztassanak. — Erre válaszolt is ő felsége jul. 30-án.

Aug. 13-án gróf Festetics Györgynek és több magyar tiszteknek szabadon bocsáttatása tárgyában.

Aug. 16-án felel az országgyülés Ő Felségének fönnemlitett jul. 30-iki válaszára.

Ezen iratok nem föliratoknak, hanem leveleknek neveztetnek.

Sept. 5-én fölirást küldenek az ország Rendei a királyi hitlevél érdemében.

Oct. 5-én fölirást küldnek ugyazon érdemben.

Nov. 14-én fölirnak a kir. hitlevélből kihagyott némely törvényczikkelyek iránt. — E három utolsó Representatiónak neveztetík.

I. Ferencz összehivta az országgyülést 1792-ík év máj. 20-ík napjára, megkoronáztatott jun. 6-án, s ezen időközben, névszerint máj. 23-án fölirást íntéznek hozzá az ország Rendei a koronázási hitlevélre nézve.

Mindezek a még meg nem koronázott királyoknak irattak, s kétségtelen, hogy az ország Rendei nem kételkedtek a koronázás előtt is közvetlen érintkezésbe jönni a fejedelemmel. De ez nem is lehetett máskép; mert érintkezés nélkül a koronázási hitlevélre nézve sem lehetett volna egyezkedni.

Végre azon harmadik kérdésre: minő alakban mondjuk el, mit mondani akarunk? feleletem — ugyhiszem, bennfoglaltatik már azokban, miket föntebb elmondottam. Egyszerüen tehát fölirást inditványozok.

Határozatot bármely hatóság vagy testület csak oly személyek irányában hozhat, kik felett rendelkezni joga s hatalma van. Határo-

zatok által megkötheti önmagát, vagy saját tagjaít, parancsolhat a tőle függő egyéneknek; de azok irányában, kik tőle nem függnek, kik alatta nem állanak, kikkel ugy áll szembe, mint egyik fél a másikkal, hasonló jogalapon megosztott hatalommal, — ilyenek irányában a határozatnak sem ereje, sem czélja nincs.

Tudom, hogy vannak példák közjogi életünkben, midőn az országgyülés valamely egyes tárgy fölött határozatot hozott, de az ily határozat vagy a két tábla közt sokáig sikertelenül folytatott vitatkozások megszakasztására, vagy a fejedelem és nemzet között megkezdett, de czélra nem vezető egyezkedések további folytatásának abbahagyására vonatkoztak, vagy akkor történtek, midőn a két hatalom nyilt ellenségeskedés küszöbén fegyverben állott egymás ellen. De hogy az országgyülés pusztán határozattal kezdette volna meg működését, oly határozattal, melyben kimondja, mit követel a másik féltől s minő föltételekhez köti müködésének folytatását, határozatának tartalmát azonban épen azon hatalommal, melytől a feltételek teljesitését várja, még közleni sem akarja, arra példát én legalább nem tudok.

És én czélját sem látom ily határozat hozatalának. Önmagunkat akarjuk-e megkötni arra nézve, hogy mig ez vagy amaz meg nem történik, mi semmit nem teszünk? Hiszen ez teljesen szükségtelen, mert mig határozatunk okai fenn állanak, míg a többség, mely a határozatot hozta, többség marad, csak az történik, a mi határozat nélkül történt volna. Ha pedig az okok megszüntek, vagy a többség változott, az ellenkező többség a határozatot is fölforgathatja.

Vagy talán másokat akarunk határozatunk által kötelezni? De ne felejtsük, hogy határozataink másokra nézve csak akkor lesznek kötelezők, ha törvényekké válnak; ehez pedig épen azon másik félnek beleegyezése szükséges, melylyel mi nem akarunk érintkezni.

Vannak, kik azért is inkább óhajtják tán a határozatot, mert nézetük szerint a fölirás csak kérelem, a határozat pedig komoly nyilatkozata a nemzet akaratának. Nem szeretném, ha valaki azon elvet állitaná föl, hogy a fölirás pusztán kérelem, minek megadása vagy megtagadása kegyelemtől függ. Közjogi törvényeink nagy része fölirások és arra kiadott királyi válaszok alapján készült, s ki fogja állitani, hogy alkotmányunk alaptörvényei kérelemre kegyelemből adattak meg? A törvényhozás hazánkban fejedelem és nemzet közt egyenlő joggal van megosztva; ennélfogva törvény csak közös egyezkedés utján jöhet létre. E közös egyezkedés a nemzet részéről fölirások, a fejedelem részéről királyi válaszok által történik. A fölirások kérelem hangján iratnak, a királyi válaszok a nemzet kérelmének meghallgatásáról szólanak, mert ezt a fejedelem iránti hódoló tisztelet igy hozta szokásba még a legszabadabb országokban is. A szabad angol nép leg-

mélyebb hódolat és tisztelet hangján szól mindig alkotmányos fejedelméhez; de azért tudja mindenki, hogy ezen hang nem a szolgaiság hangja, s honunkban is tudja mindenki, hogy felirások és királyi válaszok nem kérelem és kegyelem, hanem a két egyenjogu félnek szabad egyezkedése.

Arról, hogy felirás vagy határozat helyett manifestumot adjon-e az országgyülés, tüzetesen nem szólok. Manifestumok nem a békés kiegyenlités eszközei: azokat csak akkor lehet irni, midőn van erő és hatalom, mely tartalmukat érvényesitse. A manifestumok rendesen fegyverre támaszkodnak: manifestumokkal nem békés tanácskozásokat szoktak kezdeni, hanem azon vészteljes stadiumot, mely gyakran a sikeretlen tanácskozásoknak szomoru eredménye.

Ne felejtsük, mennyi baj, mennyi veszély környezi helyzetünket! A mult idők eseményeiből sok félreértés, sok keserüség maradt fönn e hazában, mik ha talán ittott csillapodtak is, el még nem enyésztek s egy ujabb ballépés lángra gyujthatná ismét a káros viszályok lappangó szikráját. Komolyan óhajtunk méltányosak lenni Horvátország és a közöttünk lakó más nemzetiségü honfitársaink igényei iránt s azt akarjuk, hogy ne csak törvények, ne csak szerződések, hanem közös érdekek, közös érzelmek is egyesitsenek bennünket. De ha mi már az országgyülés kezdetén oly lépést teszünk, mit az ellenséges indulat könnyen fölhasználhatna káros izgatásokra, s azon gyanunak ébresztésére, hogy igéreteink csak puszta igéretek, s mi szándékosan nehezitjük az országgyülés müködéseinek még megkezdését is, csakhogy más nemzetiségü honfitársainknak tett igéretünk valósitását halaszthassuk; ha azon tettleg fönnálló hatalommal, melyért ők tizenkét év előtt annyi vért ontottak, mi csak azért, mert az formájában még nem törvényes, szóba sem akarunk állani, még azokra nézve sem, mik annak törvényesitéséhez szükségesek, akkor — ugy hiszem — a közöttünk és más nemzetiségü honfitársaink között oly igen szükséges egyesüléshez reményünk alig lehet.

Nem állitom én, hogy az általam javaslatba hozott fölirat minden bajt és viszályt elhárit; nem mondom, hogy annak óhajtott sikere leend. Lehet, sőt valószinü is, hogy az osztrák államférfiak politikája ezentul is oly követelésekkel lép föl ellenünk, miket teljesitenünk lehetetlen és akkor végre mégis törésre kerül a dolog. De ne idézzük elő mi magunk a törést, s ha kikerülni nem tudjuk, az ne a mi vétkünk legyen. Hiszen ha mi azt mondhatjuk önmagunk előtt, hogy megtettük, a mit szabad volt, de alkotmányos önállásunk föláldozását követelték tőlünk, elakarták venni a nemzettől az adó és katonaság megajánlhatásának jogát, megakartak fosztani a parlamentaris kormánytól, a felelős miniszteriumtól, egy szóval azt akarták, hogy Ma-

gyarország ne legyen többé önálló független Magyarország, hanem legyen alkotmányos osztrák provinczia, és e miatt törésre került, mert mi ezen föltételeket el nem fogadhattuk, s az országnak mint önálló országnak politikai megsemmisülését alá nem irhattuk: igazolva leszünk, és sem magunk, sem más nekünk joggal szemrehányást nem tehet, s jobb téren állunk, mintha a törést s annak következéseit, legalább némely részben, nekünk is tulajdonithatják.

Ezek igenytelen nézeteim; ezek fővonásai azon politikának, melyet én követni óhajtok. Lesznek talán, kik e politikát nem találják eléggé merésznek, lesznek, kik azt félénknek fogják mondani.

Igenis, uraim! ezen politika nem koczkáztató merészség politikája, hanem az óvatosságé, nem félénk, hanem erőnkhöz s helyzetünkhöz van mérve. Harczban, a cselekvés terén gyakran szükséges a merészség, mert az erőt fölfokozza s ezáltal a sikert biztosithatja. De köztanácskozásokban inkább szeretem a szilárdsággal párosult óvatosságot. Merészség a politikában csak akkor van helyén, midőn tetemes erőre támaszkodik, e nélkül mindig koczka, mely többnyire vakra fordul.

Félénk, sőt gyáva az, ki önszemélyét félti, midőn hazájának sorsa forog kérdésben; de ki maga nem fél, hanem félti a hazát, óvatos nem azért, hogy magát baj ne érje, hanem, hogy a haza ne szenvedjen, az — uraim, nem félénk, nem gyáva.

Önsorsunkról magunk rendelkezhetünk, s ha koczkára tesszük azt, önmagunk szenvedjük kárát. De mások sorsát, mit a bizalom hitünkre bizott, a haza sorsát, mely becsesebb előttünk saját életünknél, féltenünk kell minden veszélytől, s a szeretet óvatosságával kell azt megőriznünk; koczkáztathatunk mindent a hazáért, de a hazát koczkáztatnunk nem szabad.

Tudom én azt, hogy ellenségeink a lefolyt nehéz idők alatt csordultig töltötték meltatlan szenvedéseink poharát. Tudom, hogy jól esnék a fájdalomnak keblünkbe fojtott árját kiöntenünk, s tudom, hogy midőn a méltó neheztelésnek fölzaklatott indulata elragad, kárt és veszélyt, mi abból következhetnék, fontolóra venni fölötte nehéz. Érzem én is mindazt, mit minden magyar érez azok ellen, kik annyi életet s életörömöt, annyi boldogságot földultak e hazában. De érzem keblemben azon erőt is, hogy jobban tudom szeretni e hazát, mint gyülölni ellenségeinket; s inkább elfojtom szivemben a keserüséget, semhogy az oly lépésre ragadjon, mely káros lehetne a hazára.

Oly időben, midőn a méltatlan szenvedések özöne minden honfikeblet föllázitott s a földult bizalom helyébe gyanakodás, sőt talán gyülölség lépett, könnyebb a merészség politikáját követni, mint az óvatosságét. Ilyenkor a keserüség szava minden kebelben viszhangra

talál s a felzudult szenvedély örömestebb hallgat a merész tanácsra, mint az óvatosság intő szavára. — Izgatott időben könnyebb az indulatok árját követni, mint azt a hon érdekében csíllapitani.

A ki ellenben a hon erejét a helyzèt veszélyeihez mérve azon meggyőződésre jutott, hogy több óvatosságra van szükség, mint merészségre s el van határozva a türelmet vesztett kedélyek ingerültségével szembe szilárdság mellett óvatosságot is tanácsolni, gyakran kiteszi magát félreértéseknek, sőt talán gyanusitásoknak is, miket eltürni csak azért, hogy a haza ne szenvedjen, lelki erőt kiván s politikai bátorságot. — Az óvatosság, még ha tulzott volna is mindig figyelmet érdemel, mert a tulzott merészség több kárt okozhat, mínt a tulzott óvatosság.

Tisztelem én a közvélemény hatalmát, s tudom, hogy az oly hatalom, mely vagy elsodor, vagy eltipor. De tudom azt is, hogy izgatott időben gyakran felette nehéz elhatározni, mi a valóságos közvélemény, mert minden ember hajlandó közvéleménynek tekinteni azt, a mit maga óhajt; s több izben tapasztaltam, hogy nem a leghangosabb szó volt a valóságos közvélemény. De van egy hű barátom, kinek szava még a közvélemény szavánál is fontosabb előttem, kivel én soha nem alkuszom, mert parancsát szentnek tartom, s kinek neheztelését magamra nézve legsulyosabb csapásnak tekinteném, és ezen hü barátom: önlelkiismeretem. Ennek parancsát követtem most is, midőn nyiltan, határozottan s tartózkodás nélkül jelentettem ki meggyőződésemet; a tisztelt ház határozni fog belátása szerint, én teljesitettem kötelességemet. Nincs egyéb hátra, mint benyujtanom inditványozott fölirási javaslatom, mit ezennel teljesitek.

Beszédét roppant éljenzés követé, mely a jeles beszédet több izben is megszaggatá.

Utána szólt:

Nyáry Pál. Uraim! Nemzeti s állami életünk legfontosabb és legmagasztosabb perczeit éljük! Fontosnak és magasztosnak nevezem azokat, mert a tény, miszerint egy nemzet évezredes joga, alkotmányi függetlensége, önállása védelmére nyilatkozik, észszerüleg nyilatkozva, a történelem tanusága szerint mindig nagy és végzetszerü. Az inditvány mely e tárgyban a ház asztalára letétetett, oly fontos, hogy gondolom, ennek fontosságát senki kétségbe nem vonja. És minthogy fontos, szükséges, hogy a képviselők előre magokba megfontolhassák s a tisztelt ház szabályai szerínt kezökhöz kaphassák, s erre idő kell. Azt gondolom mindenek előtt, hogy ezen

irásban foglalt és a ház asztalára letett inditványnak kinyomatását kell elrendelni: (Közhelyeslés) s ezután kitüzni az időt, melyben azt tárgyalni fogjuk. Szabályaink azt rendelik, miszerint a kinyomatás után fog elhatároztatni, akar-e tanácskozni felette a t. ház vagy sem? Azt gondolom a jelen esetben ez nem szükséges, a tárgy már magában oly fontos, hogy aziránt nem kell határozat, hogy tárgyaltassék. Én miután kivánom, hogy kiki megfontolja az inditványt, a tárgyalási időt határozottan kivánom kijelöltetni; és minthogy a tárgy terjedelmes, ha az inditvány ma nyomatik is ki, s holnap osztatik is szét, véleményem szerint a tanácskozás felette csütörtöknél előbb nem történhetik. (Helyeslés.) Igen sajnálom, de nem mellőzhetem, miszerint a haza nagy fiának, Deák Ferencznek előadása két utolsó pontjára nézve meg kell jegyeznem, hogy ez által a parlamentaris formákat megsértette; mert neki mind a dolog érdeméhez, mind annak kivitelére nézve inditványt tenni bár szabadságában van, de nincs szabadságában egy még nem hallott pártnak — ha igy nevezzük — vagy az ellenvélemények ellenvetéseire előlegesen felelni. (Zaj. Elnök: bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat, miszerint kötelesek vagyunk egymás véleményét végig és csendesen kihallgatni.) Miután ezen tárgy a szabály szerint előkerült, a tisztelt inditványozó ur bizonyosan elő fogja annak részeit sorban hozni, azokra nézve részemről is a választ magamnak fenntartom — itt csak azért emlitém meg, mert azt hiszem, hogy valamint engem, ugy igen sok másokat, kik a parlamentáris formákhoz szoktak, melyek iránt törvényeink vannak, megvallom ezen modor velem együtt sokakat megsértett: (Zaj. „Halljuk" kiáltások között Deák fölállt.)

Az elnök a zaj folytán, (mely egyébiránt nem egyedül a karzatokon támadt) inti a karzatokat, hogy csendesen legyenek, nehogy a ház szabályainak szigorát legyen kénytelen alkalmazni.

Deák Ferencz. A mennyire én a parlamentaris tanácskozás szabályait ismerem — pedig volt egy kis gyakorlatom benne — midőn valaki azt, a mit inditványoz, támogatja, támogatásának egyik legfontosabb része mindig az lesz: hogy a lehető ellenvetéseket fölhozza. (Zajos és hosszas tetszés.) Én senkit meg nem ne-

veztem, senkinek véleményét mint az ő véleményét elő nem hoztam; s nem látom által, miért nem tehetném föl, hogy ezen inditvány ellen ezt vagy amazt az ellenvetést fogják tenni. Ha valaki azt mondja, hogy az ő belátása szerint a haza érdekeiben igy kell eljárni, a másik meg azt mondja, hogy az ő belátása szerint a haza érdekeiben amugy kell eljárni, az egymásnak hazaszeretetét nem vonja kétségbe. Én azt gondolom, hogy akárki itélete alá bocsáthatom, miszerint én senkit és semmit, sem embert, sem véleményt meg nem sértettem: és azt a megrovást, hogy parlamentáris hibát követtem el, nemcsak el nem fogadom, hanem határozottan visszautasitom. (Hosszas helyeslés.) Igen sajátságos volna ha az inditványozó kezét előre meg akarnók kötni, — hogy ne előzze meg a lehető ellenvetéseket, — és ne czáfolja meg azokat. — (Derültség.) — Hiszen az ellenvetések czáfolata a theoriában fekszik; s ezzel nincs az mondva, hogy János vagy József, — Péter vagy Pál van megczáfolva. Nem hivatkoztam senkinek azon specificus szavára, a mi magán helyen mondatott; de azt, hogy lehetnek némelyek ellenvéleményben, — miután ezen némelyek nemcsak ezen ház tagjaira, de az egész világra vonatkoznak, furcsának találom, hogy ezt valaki magára veszi. Egyébiránt is az magának a tanácskozásnak és határozatnak könnyitésére szolgál, ha valaki a lehető ellenvetésekre előre megmondja nézeteit, mert ezzel föl van mentve attól, hogy amazokra bővebben feleljen. Részemről mindig szeretném, ha azon fél, a ki velem egyet nem ért, előre elmondaná ellenvetéseimre az ő feleletét, mert én ehez mérve biztosabban meghatározhatnám, hogy mint válaszoljak. — Hogy az én nézetem soknál pártolásra nem talál, azon épen nem csodálkozom; hiszen nem egy uton lehet a haza érdekeit szolgálni, minden vélemény ugyan oda vezethet, s azért én minden szándékot tisztának és becsületesnek tartok; ez tehát nem lepett meg, söt azt hiszem, hogy épen az ellenvélemények kicserélése által lesz a dolog leginkább tisztába hozva; hanem hogy az én theoretikus feleleteim olyan észrevételek, a miket tenni lehet, de a mikről nem mondottam, hogy tétettek, és a mikre nézve senkire nem hivatkoztam, — hogy azt valaki e házban sértésnek, vagy a parlamentáris formák megsértésének vegye, azt megvallom nem vártam. Én

nyugodtnak érzem magamat az iránt, hogy a mint nem akartam, ugy semmiféle sértést el sem követtem. (Helyeslés. Éljenzés.)

Elnök jelenti, mikép a tett elöleges intézkedések folytán Deák Ferencz javaslata holnapi 9 óráig valószinüleg ki fog nyomathatni. A kérdéses ügy a csütörtöki — 10 órára hirdetett — ülésben fog tárgyaltatni, a midőn átalános tanácskozás leend. A javaslat mellett és az ellen nyilatkozók külön fogják magokat más-más jegyzőnél szólás végett följegyeztetni. A holnapi 10 órakor tartandó ülésben igazolási ügyek fognak tárgyaltatni.

Ezzel az ülés $12^3/_4$ órakor eloszlott.

A képviselőház XXII-dik ülése

— május 14-kén. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Ignatovics Jakab.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve csekély módositással hitelesittetvén:

Elnök bejelenti a tegnap óta hozzá érkezett iratokat, u. mint:

1. Fehérmegye közönségének részvétnyilatkozatát Teleki László gr. halála fölött.

2. Temesvár közgyülése folyamodott, hogy az azon részekre fölállitandó váltótörvényszék helyeül Temesvár tüzessék ki, addig pedig, mig ez meg nem történik, a városi törvényszéknek engedtessék meg a váltóügyekben ideiglenesen eljárni. (E folyamodvány akkor fog tárgyaltatni, midőn a törvénykezésről lesz szó.)

3. Veszprémmegye szt-gáli választókerületének 28 helysége Nagy Szabó Ignácz megválasztott képviselőjüket igazoltnak kérik tekintetni. (Halász Boldizsár képviselőnek adatik át használat végett, mint az e tárgyban kiküldött vizsgáló biztosnak.)

Ezután a képviselőháznak folyó május hóra vonatkozó költségvetése olvastatván föl, az egyértelmüleg elfogadtatott; aháznak

e napon hozott határzata szerint azonban ezentul nem fognak a költségvetések a felsőházzal közöltetni.

Elnök — azon tapasztalás folytán, hogy tegnap idegenek is bocsáttattak a terembe, holott a ház rendszabályai ezt meg nem engedik, — fölkéri a képviselő urakat, mikép az illető szabályokat vagy változtassák meg, vagy pedig szorosan kövessék, és senkit a terembe be ne vezessenek.

Ivánka Imre azt kivánja, hogy fontos tárgyalások alkalmával az elnökség jobbján és balján levő fülkék engedtessenek át kizárólag a főrendeknek, de másrészről intézkedés tétessék az iránt is, hogy a journalisták karzatára más fel ne mehessen.

Madarász József ezt czélszerütlennek tartja, minthogy ama fülkékből mitsem hallani, s különben a legjobb szándok mellett is bajos fölügyelni a rendre, ha olyanoknak megengedtetik a bemenetel, kik nem képviselők; azért szóló azt óhajtja, hogy a terembe a képviselőkön kivül senki be ne bocsátassék. (Helyes!)

Keglevich Béla gr. szerint ez a nyilvánosság rovására történnék, s ő azt óhajtaná, miszerint a teremből zárassék el egy rész a főrendek számára, s a ház tisztjei ellenőrizzék, hogy senki más oda ne mehessen; szóló szerint ugyanis elég nagy erre a terem még ha minden képviselő megjelenik is.

Kállay Ödön szükségesnek véli, hogy a képviselőkön és gyorsirókon kivül a terembe senki be ne bocsáttassék, miután tegnap is tapasztalá, hogy több idegen ült a képviselők padjaiban, minek következtében több képviselő nem foglalhatta el helyét, s miáltal netáni szavazás esetében okvetlenül zavar támadt volna.

Beniczky Lajos véleménye szerint a fönnforgó kérdés nem is lehet tanácskozás tárgya, mivel a szabályokat — mig meg nem változtattatnak — meg kell tartani, már csak azért is, hogy a szavazásnál világosan meg lehessen tudni a többséget.

Besze János a karzat felét a főrendek számára véli fönntartandónak.

Beöthy Zsigmond azon inditványa — mikép a laptudósitók egyik karzata közönséges karzat gyanánt használtassék — el-

nök véleménye szerint nem fogadható el, minthogy a tudósitók a helyszüke miatt nem dolgozhatnának.

Keglevich Béla gr. a főrendek érdekében még egyszer fölszólalván, elnök a ház többségének kivánatához képest kimondja a határozatot, miszerint a terembe a képviselőkön, és gyorsirókon kivül a bemenetel senkinek sem engedtetik meg; a főrendek részére a jobboldali első emeleti karzaton kijelölt hely egy oszlopközzel meg fog tágittatni.

Ennek folytán Szilágyi Virgil, mint a 9-es igazoló bizottmány előadója fölolvassa a bizottmánynak Babest Vincze krassómegyei szászkabányai kerületbeli képviselőre vonatkozó véleményét, mely szerint annak megválasztatása semmisnek nyilvánitandó, minthogy az illető nem lakott az őt megválasztott kerületben.

Mihályi Gábor a választást érvényesnek tartja, minthogy ügyvédek s más hasonló minősitésü személyek mindenütt megválaszthatók.

Faur János hasonlag az igazolást kivánja.

Bónis Sámuel a bizottmány véleményét pártolja, az $184^{7}/_{8}$-ki V. t. cz. 2-ik §-ának d. pontjára hivatkozván.

Szüllő György csak azon esetre tartja a kérdés alatt levő képviselőt igazólandónak, ha valahol be van irva mint választó.

Ivánka Imre, Beniczky Lajos és Simics József az illetőt igazoltnak kívánják tekinteni.

Tisza László hasonló értelemben nyilatkozik, minthogy ő sem ülhetne a képviselők padjaiban, ha a megválasztatás joga az illető kerületbeni lakástól volna föltételezve.

Nyáry Pál és Terényi Lajos csak azon esetben tartják Babest Vinczét igazolandónak, ha az ország valamely kerületében mint választó be van irva; különben nem.

Halász Boldizsár az osztály véleményét osztja.

Manin Aurél, Szabó György és Vajai Károly, az igazolást ajánlják.

Miután Szilágyi Virgil még egyszer röviden indokolja a bizottmány javaslatát, elnök szavazásra szólitja föl a házat.

A többség nem fogadá el azt, minek folytán Babest Vincze igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Ennek következtében Hauser Ernő képviselőnek, mint Balázsy Antal budai képviselő — választása iránt kiküldött vizsgáló biztosnak jelentése olvastatott föl, ugyszintén az igazoló választmánynak e tárgybani javaslata, mely szerint a kérdéses választás érvényesnek tekintendő, s az előfordult törvénytelenségek szerzői megrovandók.

Halász Boldizsár e megrovást elhagyatni kivánja, minthogy a képviselőház nem itél mint büntető biróság.

Csiki Sándor ama roszalás kifejezését igen is helyén találja.

Szavazásra kerülvén a dolog, a többség a választmány véleményét egész terjedelmében magáévá tevén, mihezképest elnök kimondá a határozatot.

Fölolvastatván Szaploncząy Józsefnek mint kiküldött vizsgálónak jelentése Zsitvay József esztergammegye tatai kerületi képviselő megválasztatására nézve, a választmány véleménye, — mely szerint ama választás megsemmisitendő — a szavazásnál a többség által elfogadtatott.

A vizsgálat költségei jövén szóba, Szaplonczay József kijelenté, mikép nem akarja azokkal Zsitvay Józsefet terhelni, kit ez ügyben egészen ártatlannak ismer el, és igy nem tekintheti „bukott fél"nek, mely a törvény értelmében a költségeket megtériteni tartoznék.

Ürményi József inditványa — kerestessék meg Esztergammegye bizottmánya a bünösök fölfedezése végett, hogy azokra rovassanak a költségek — helyeslésben részesült.

Elnök mindenekelőtt a kérdéses költségek jegyzékének beadatását kivánja, hogy az igazoló bizottmánynak afölötti véleményadása után a ház véglegesen határozhasson.

Végül Teleki László gr. halála következtében a kérvényi bizottmányba uj tag választását inditványozza elnök, mire nézve a szavazás megtörténvén, Tisza László választatott meg a kérvényi bizottmány tagjául.

Ezzel az ülés befejeztetett, a következő ülés csütörtökre, május 16-ra tüzetvén ki.

A képviselőház XXIII-ik ülése

— *május* 16-*kán*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Révész Imre.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök az időközben érkezett iratokat jelenti be, u. m.:

1. Gömör és Kis-Hont törvényesen egyesült vármegyék közönségének föliratát az országgyüléshez, melyben óhajtja, hogy dicsőült Széchenyi István gr. érdemei a törvénykönyvbe leendő iktatás által is örökittessenek meg, s a nagy hazafi emlékére Pesten szobor állittassék föl.

2. Palóczy Tamás Genfből kelt levelében háláját fejezi ki a képviselőháznak, a boldogult atyja iránt tanusitott kegyeletért.

3. Székesfehérvár közönségének fölirata, melyben Teleki László gr. kora elhunyta fölötti fájdalmát ecseteli. (Szives tudomásul vétetett.)

4. Doboka vármegye részvétnyilatkozatát ugyancsak Teleki László gróf halála fölött.

Végre 5. Nagy-Bánya városa közönségének panasza jelentetett be az adónak katonai hatalommali behajtása iránt.

A Deák Ferencz által hétfőn tett inditvány általános tárgyalása levén a mai ülés napirendje, miután az inditvány az azt előadó által akkor már ki is fejtetett, elnök nyilatkozata szerint most azon tagokat illeti a szó, kik netán elleninditványnyal kivánnak föllépni és azután fölváltva fognak a kérdéses inditvány mellett és az az ellen szavazó képviselők fölszólalni.

Ennek folytán Tisza Kálmán teszi az elleninditványt — fölirat helyett határozat hozatala iránt, — melyet következő remek beszédében indokol a ház gyakori tetszésnyilatkozatai s éljenzései kiséretében.

„Midőn országgyülésünk legelső, és legfontosabb teendői tárgyában szavamat emelem, midőn az előttünk levő inditványhoz szólani akarok, érzem a percz komoly voltát, érzem a felelősség terhét, melyet az országgyülésnek magára venni kell, érzem a helyzet nehézségeit, mert bármily éles elmével s lelkiismeretesen kutassa is valaki a jövendő titkait, azt, hogy mily esetben mi lesz megállapodásunk következése, csak valószinüleg is, senki ki nem számithatja.

Nem szükséges ennek indokolásául, sem az osztrák bel-, sem az általános kölpolitika ingadozásaira s ez utóbbinak az elsőre gyakorolt nagy befolyására figyelmeztetnem, az utolsó 6 hónap eseményei ezeket mindenki előtt nyilvánvalókká tették.

Ha a bécsi kormány következetes politikát követne, lehetne tettünk valószinü következményeiről véleményt alkotnunk, de, midőn kivevén a hüséget, melylyel alkotmányos szabadságunk és törvényes függetlenségünk megtámadtatik, következetességet semmiben sem találunk, sőt e tekintetben is, kitetszik bár mindig a valódi szándék, az eljárásban a legnagyobb eltéréseket tapasztaljuk, minden transactio is lehetetlen; legfölebb az egyesek képzelődő tehetségének szüleménye.

Ily körülmények között, csak egy lehet szerintem eljárásunk kiindulási pontja, csak egy lehet a főelv, melyet megtagadnunk nem szabad, egy átalános kötelességünk: tántorithatatlanul ragaszkodni törvényeinkhez, azoknak elismertetését, életbeléptetését követelni mindenekelőtt, s szenvedni inkább az önkény vasjárma alatt, mint törvényeinket megtagadva, saját kezünkkel tenni tönkre hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét, s lerombolni az egyedül biztos, a törvényes alapot, melyre — ha mi arról leszorittatnánk is — a jövő majd épithet még.

A törvényeinkhez, alkotmányunkhoz s ezek minden következményeihez való hü ragaszkodás kötelessége tehát azon első szempont, melyből én teendőinket tekintem.

Első és legfőbb kötelességünknek tartom ennek folytán kifejteni, az egész világ előtt tisztán kimutatni, Ausztriával szemben

törvényes állásunkat, pontosan kijelölni a viszonyt, melyben hazánknak az osztrák örökös tartományokhoz állania kell.

De van még más szempont is.

Eltüntek már azon idők, midőn minden állam egy elszigetelt egészet képezett s egyiknek jó vagy bal sorsa, népeinek elégedett vagy elégedetlen volta, szóval mindaz, mi kebelében történt, a többiekre nézve majdnem egészen közönbös volt.

A fölvilágosodás terjedése, a napisajtó, az irodalom, s a közlekedés könnyebbé létele, és ezek folytán a gyors eszmecsere egy — s a kereskedelmi kötelékek másfelől az érdekek solidaritását, az egyes államok között oly fokra emelték már, miszerint egyik állam sorsa a többit is közelről érdekli, miszerint egyik is elszigetelten a többitől semmit sem tehet, és annak a mely létezni és erősbülni óhajt, meg kell a többit győznie a felől, hogy az érdekükben van.

Midőn tehát hazánknak független önkormányzathozi jogát kimutatjuk, meg kell győznünk a világot egyszersmind arról is, hogy ezen jog érvényre emelése érdekében van. Értve természetesen nem egyes absolut kormányok, hanem a nemzetek, az államok érdekeit.

De még ezzel nincs befejezve teendőnk, mert van egy harmadik szempont is, melyről megfeledkeznünk nem szabad, mely azt igényli, hogy midőn hazánk alkotmányos szabadsága és törvényes függetlensége érdekében felszólalunk, nyugtassuk meg egyszersmind hazánk minden rangu, ajku és hitfelekezetü lakosait aziránt, hogy az ő érdekeikről sem feledkezünk meg, azok irányában és a democratia igényei s a teljes jog-egyenlőség kivánalmai szerint intézkedni akarunk.

E három szempontból tekintem én teendőinket, e három szempontból akarok az előttünk levő inditványhoz szóllani.

Az elsőre vonatkozólag hazánk törvényes függetlenségét, az osztrák örökös tartományokhoz való viszonyát, a magyar közjog szempontjából, a kétoldalu kötések alapján az előttünk levő inditványban oly szépen, oly tisztán, oly alaposan kifejtve találom, hogy mindazt mi abban erre vonatkozólag elmondatik, csak osztanom, csak pártolnom lehet, és egész terjedelmében elfogadom.

De szem előtt tartva azt, hogy őseink is hasonló alkalomnál — minő fájdalom volt elég — mindig elismertették az alkotmányt, sőt jobbnál jobb uj törvényeket is alkottak annak biztositására, az eredmény mégis az lett, hogy a kormány a mint biztosságban érezte magát, együtt szegte meg a régi, s az uj törvényeket, én törvényeinknek nemcsak elismertetését, hanem azoknak — jelesen az 1848-ki sarkalatos törvényeknek — önmaguk biztositásául azonnali életbeléptetését is követelem.

Hasonló alapossággal látom kifejtve hazánk integritásának kérdését, és kifejezve azt, hogy mig az ennek teljesedését gátló akadályok elháritva nem lesznek, a fennforgó nagy fontosságu kérdések megoldásába nem ereszkedünk.

Erre vonatkozólag is kevés az, mit hozzátétetni kivánok.

Ilyen az uniora vonatkozólag annak kifejtése, hogy az unio nem mint hirdetni szeretik, 1848-ban rögtönözve életbeléptetett tény, hanem az ország mindkét része régi óhajtásának teljesitése

Horvátországra vonatkozólag pedig, az oly tökéletes szerkezetben annak megemlitése, hogy a katonai határőrvidékek viszonyainak érdekeik s kivánatukhoz mért megváltoztatásában is segitségökre lenni akarunk.

Teljes mértékben osztom az inditványnak a menekültek vagy a hazájukhozi hüségükért — törvénytelen eljárással hozott, magukban semmis itéletek folytán bármely más módon sujtott honfi társainkra vonatkozó követelését.

Lehetetlen az önkény erészbeni hagyományainak megsemmisitése nélkül a birodalom megujulására csak gondolni is, s ha megsemmisittetik is mind az, mi még megsemmisithető, marad elég, mit helyrehozni többé nem lehet. Vértanuink drága életét, a számüzött vagy bezártak elrablott életörömeit, többé vissza nem adhatja senki.

Hasonlóan osztom mind azt, mi a mindennemü adók törvénytelenségéről s különösen a törvénytelen adónak jelen erőszakos módoni behajtásáról, az inditványban foglaltatik, de óhajtom ezeken felül figyelmeztetni mindazokat, kik ez eljárásnál segédkezet nyujtanak az ily esetekre vonatkozólag törvényeinkben kifejezett felelősségre.

A trónróli lemondásokat illetőleg is alig van mit mondanom. Tökéletesen áll azoknak forma és lényegbeni törvénytelensége, de részemről e tárgyban bővebben nyilatkozni, tanácsokat adni s ezek folytán kötelezettséget vállalni nem tartom helyesnek addig, mig országunk minden részei itt képviseltetve nem lehetnek.

Átmegyek most arra, mi második szempontom szerint, az inditványból teljesen kimaradt.

Érdekében van Európának és a civilisatiónak az alkotmányosan szabad s törvényesen független Magyarország létele? az itt a kérdés, és én határozottan igennel felelek.

Hazánk elhunyt nagy fiának — kit neveznem nem szükséges — beszéde kezeink közt van, ez oly bőven s alaposan kimeriti a tárgyat, hogy nekem ezuttal elég lesz csak röviden érintenem.

A törvényesen független Magyarország fennállása érdekében van elsőbben is az osztrák örökös tartományoknak, mert egyfelől az lesz az ő valóban nemcsak mint most szó szerint alkotmányos életüknek — már jogát biztossága érdekénél fogva is — legnagyobb előmozditója, és másfelől nyugodt lehetvén azirânt, hogy többé tudta, akarata és beleegyezése nélkül nem lehetend rá uj meg uj terheket róni, nem lesz kénytelen szorosan ragaszkodni a joghoz, hanem anyagi tekintetben is méltányos lehet a vele személyes unio kapcsában élő országok és tartományok érdekei irányában.

De érdekében van az a német szövetségnek is, mert ha biztosittatnék némely osztrák államférfiak lidércze az egységes osztrák birodalom, annak a szövetséghez nem tartozó részei is résztvennének a birodalmi tanácsban, s igy Ausztria azoknak sulyával is nehezednék a német szövetség ügyeire, holott aziránti kötelezettségei csak az ahhoz tartozó részek után lennének. Sőt föltéve, hogy a jelenleg tervezett képviseltetési arány méltányosabb által váltatnék föl, megeshetnék az is, hogy a szövetséghez nem tartozó részek túlsúlyra vergődnének a birodalmi tanácsban, sőt határoznának Ausztriának a német szövetségbeni politikája fölött, holott attól semmi függésben s aziránt semmi kötelezettséggel nem lennének.

Érdekében van ez végre Európának és a civilisationak is.

Magyarország volt hajdan saját romlásával védbástyája mind

a kettőnek a török uralom ellen, Magyarország terjesztette ujabb időben, rajta kivül is annyi milliók hasznára a szabadelvü eszméket keletfelé; s egy szabad és törvényesen független Magyarország lehet egyedüli biztositéka egy szabadelvü osztrák kül politikának s ha majd, minek nemsokára be kell következnie, a keleti kérdés szőnyegre kerül, ez biztosithatja a török birodalomhoz tartozó határainál levő nemzeteket aziránt, hogy Ausztria irányukban nem fogja az elnyomó szerepét játszhatni. Magyarországnak ily módoni kielégitése az egyedüli mód arra, hogy Ausztría azon kötelességeknek, melyeket fekvésénél fogva a civilisatio s európai egyensuly érdekében teljesitenie kell, megfelelhessen, mert ha ez nem történik, ha sikerülhet is Magyarországot fegyveres erővel magához lánczolnia, csak a most elmult 12 év története is bizonyitja, hogy az e miatti folytonos erőlködés ugy kiszoritá minden erejét, hogy a világ eseményeiben tevőleges résztvenni képtelenné lesz.

Ezen itt röviden előadottakat is kivánom én első felszólalásunkban kifejtetni.

A harmadik szempontból indulva ki:

„Vannak több kérdések, melyeket meg kell emlitenünk mindazért, hogy bebizonyitsuk, miszerint mi egy valóban szabadelvü politikát óhajtunk követni, mind pedig azért, hogy hazánk minden lakosait legnevezetesebb érdekeik irányában megnyugtathassuk.

Kettő ezek közől s talán a két legfontosabb az inditványban röviden bár, de igen helyesen emlitve van. Ugyanis a hazánkbeli nemzetiségeknek és hitfelekezeteknek a teljes jogegyenlőség alapján megnyugtatása s ezzel ellenkező törvényeink megváltoztatása. Mindkét tekintetben pártolom én az inditványt, mert valóban alig lehet valami kivánatosabb mint, hogy hazánk minden lakója mind nemzetisége, mind vallása tekintetében tökéletesen egyenjogu legyen s ezek miatt semminemü politikai jogok gyakorlatából ki ne zárassék.

De ezekenkivül óhajtom megemlittetni, hogy mi hazai iparunkat minden nyügtől fölmentve, szabaddá tenni szándékozunk, óhajtom megemlittetni, hogy a szabad kereskedés nagy és európai ér-

dekü elveinek hivei vagyunk, azt kivánjuk hazánkra nézve életbe léptetni a melyekben lehet azonnal, a melyekben pedig ezt rögtön tenni nem lehetne, mentől előbb, szükségesnek tartom továbbá, hogy első teendőink között emlitsük meg ezenkivül az örök időkre eltörlött urbériséggel rokon természetü bárminemü birtoklásoknak s a kisebb királyi haszonvételeknek mindkét fél iránti méltányosság, megváltás s illetőleg kárpótlás utjáni megszüntetését, — emlitsük meg egy országos hitelintézet felállitását, emlitsük meg a vizen és szárazon való közlekedésnek czélszerü rendezését, hazánk minden részeinek, például a Királyhágon tuli résznek, a felföldnek s Fiumének hazánk központjával összekötését. Emlitsük meg végre alkotmányos életünk védbástyáinak a megyéknek, melyeket a parlamentaris kormányzat legbiztosabb alapjai gyanánt tekintünk az 1848. XVI. t. cz. 1. §. értelmében népképviselet alapján rendezését.

Ha igy felfejthettük törvényes állásunkat s Európának és a civilisationak az általi érdekeltségét, ha kijelöltük főbbjeit azon teendőinknek, melyek egyfelől jövő politikánk szabadelvüségének bebizonyitására, másfelől honfitársaink megnyugtatására szolgálhatnak, nyugodtan várhatjuk el, mit a sors ránk mért s netaláni ideiglenes szenvedések közepett is vigasztalni fog azon tudat, hogy ügyünk szentségénél és helyzetünk erejénél fogva hazánk jobb sorsa közel van.

Pártolom én tehát az előttünk levő inditványt mindazon pontokra nézve, melyek benne foglaltatnak, egyes észrevételeim indokolását, valamint az általam pótlólag befoglaltatni ajánlott kérdések kifejtését — ha ugyan elvileg azokat elfogadni méltóztatnak — a részletes tárgyalásra tartom fenn magamnak, s most áttérek arra: kinek és minő alakban mondjuk el azt, mit mondani akarunk.

E két kérdésre én egyszerre felelek. Nem lehetek e tekintetben a mélyen tisztelt inditványozóval egy véleményen, mert alkotmányos szempontból nem látom, hogy kihez lehetne felirni, nem látom tehát a felirás lehetőségét, s épen azért mindazt, mit elmondanunk szükséges, határozatban kimondani óhajtom.

Nem akarok én a conjecturalis politika terére lépni, ezen a

legnagyobb tehetség is csak eltévelyedhetnék, törvényes szempontból akarom a dolgot tekinteni.

Az országgyülés mikénti összejövetelét illetőleg azt hiszem, senki sem tagadhatja meg a nemzettől azon jogot, hogy mihelyt neki a mód erre megadatott, országgyülési képviselőket választhasson, országgyülésbe összejöhessen, mert azt hiszem, hogy a fejedelmeknek adott összehíhatási jog nem foglalja magában az országgyülés-tarthatás jogának megadhatását, vagy felfüggeszthetését: hanem csak az ezen jog gyakoroltatása idejének kitüzését, sőt e tekintetben is átalánosságban a törvények intézkedtek. A jelen tényleges hatalom részéről szétküldött regalisokat nem tekinthetem az összejöhetési jog, hanem csak az összejöhetési lehetőség megadóinak, és pedig nem csak azért, mert a hatóságok valamint szervezkedésüknél kimondák, hogy ezt nem a 20-ik octoberi diploma, hanem mert az lehetővé tette, a törvényes alapon kivánják eszközölni, épen ugy nyilvániták, midőn a képviselőválasztásokra a szükséges előintézkedéseket megtették, hogy ezeket nem a regalis, hanem az 1848-ik évi törvények alapján teszik, sőt némelyek a regalisok szétküldését be sem várták; hanem főleg azért, mert mind az 1848-ki IV. t. cz. alkotásakor csupán törvényes fejedelem jogának tartották és tarthatták az országgyülés összehivását, de e joggal egy még nem törvényes hatalmat fölruházni bizonyosan nem akartak, hogy a mai tettleges hatalom pedig mily messze áll még attól, hogy törvényes legyen, ezt maga az inditvány legjobban bebizonyitja. Annak tehát, hatalma igenis, de joga az összehivásra nem lehet.

Igaz, hogy a tettleges hatalom egyedül képes az abnormis helyzetet törvénynyé változtatni, de ezt csak az által teheti, ha törvénynyé lesz, mert a nemzet eleitől fogva a törvényes téren akar állani. A békés orvoslás tekintetében pedig annyi és oly határozottan előzékeny lépéseket tett, hogy e tekintetben a nemzetet mulasztással vádolni, tulzás vagy mit hasonlag tesznek némely ellencink, forradalmi vágyakat szemére vetni bizonynyal nem lehet.

Lássuk e tekintetben a helyzetet.

1849-ben márt. 5-én most is uralkodó ausztriai császár ő felsége széttépte a kétoldalu szerződéseket, széttépte a pragmatica

sanctiot, mert megsemmisitette az azáltal biztositott magyar alkotmányt, feldarabolta az országot, fegyverrel igyekezett azt meghóditani.

Ennek folytán ugyanazon év april 14-én a nemzet is megsemmisité a kétoldalu szerződésnek, melynek érvényére az, ki már maga részéről széttépte volt ugy sem hivatkozhatott, őt kötelező részét. A fegyver hatalmának kellett dönteni, s mert a harcz koczkája idegen hatalom beavatkozása folytán az osztrák fegyverek részére dőlt el, következett a 11 évi kormányzat, nem a kötések, törvények, hanem egyedül a hóditói jog fegyveres erő alapján.

Mindnyájan tudjuk mi lőn e kormányzat eredménye : elszegényedése a népeknek, elszegényedése az államnak, bonyodalmak benn az országban, a tekintély lesülyedése a külpolitikában, s végre egy alig pár holnapig tartó háboru után egy szép tartomány elvesztése, a roppant, a minden áldozatokkal fentartott hadsereg vitézsége daczára.

Át kelle utoljára látni, hogy az eddigi uton tovább haladni nem lehet, és sok vajudás után megszülemlett az october 20-ki diploma. A nemzet látta bár, és meg is mondta, hogy ez még épen nem ősi alkotmányának visszaállitása, hanem ellenkezőleg annak több sarkalatos részeiben uj megsértése, mégis engedve a fejedelem bizalomra felhivó szavának, békülékeny szellemétől indittatva, hozzáfogott a szervezkedéshez s nem feledve bár, de fátyollal boritva a multakat visszaállott a széttépett kétoldalu szerződések a pragmatica sanctio, vagyis az 1723-ik évi I, II. és III. t. cz. s az ezek folytán alkotott sarkalatos törvények által kijelölt térre, s a helyett, hogy a multakért szemrehányásokat tett, hogy igényeit tulfeszitette volna, nem kivánt semmit egyebet, mint hogy a tényleges hatalom is ismerje el az elsőben is általa széttépett szerződések és törvények szentségét, álljon a nemzet mellé a törvényes alapra, legyen törvényes.

És mi lett mégis ennek következése ? Az, hogy a törvényes téren álló nemzet január 16-án e térről anyagi erő által is leszoritással fenyegettetett, febr. 26-án országunknak az egységes Ausztriába beolvasztása kimondatott, törvényei folytonosan sértetnek,

honfitársaink azoknak ellenére elfogdostatnak s az ország határain kivül bebörtönöztetnek; legközelebb pedig a törvénytelen adó erőszakosan behajtatik.

Csuda-e tehát ily körülmények között, ha a nemzet azt kivánja a tényleges hatalomtól, hogy mielőtt őt törvényesnek elismerhetné, vele mint nemzet a törvényhozás terén érintkezhetnék, álljon törvényes alapra, teljesitse az örökösödését biztositó törvények által elébe szabott föltételeket. Vajjon nem akkor sértenők-e meg igazán a pragmatica sanctiót, ha annak egyik, — a minket kötelező — részét érvényben levőnek elismernők, a másik a bennünket biztositó résznek elismertetése nélkül. Nem tagadja azt senki, hogy a pragmatica sanctio értelmében az örökösödésnek megállapitott első szülöttségi rendje szerint ugyanazon egy személyt illeti az uralkodás mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban, sőt azt is elismerem, hogy ha a lemondások törvényes alakban törvényesen hozzánk megküldve lesznek, ezen személy, épen jelenlegi osztrák császár Ferencz József Ő Felsége, de tudnia kell mindenkinek ama feltételeket is, melyek mellett egyedül illethet valakit az uralkodás Magyarországon, s ha e feltételek mellőzésével ismernők el az uralkodói jogot; a magyar koronát tettleg alárendelnők az osztrák császárinak s azon következtetésre adnánk alkalmat, hogy ki ez utóbbit birja, annak az elsőt is birnia kell, akár teljesitette a törvényes föltételeket, akár nem. Magunk rontanók le a pragmatica sanctionak az inditványban oly remekül kifejtett értelmét, két oldalra kötelező erejét, s valljon ha az európai diplomatia nem levén fölvilágositva törvényeink szerint, irányunkban tévedett, az-e kötelességünk, hogy meghagyjuk e tévedésben, vagy az, hogy felvilágositsuk, még pedig nemcsak meddő óvások, hanem tetteinkkel is.

Óvásokban elég gazdagok törvényhozásaink és hatóságaink jegyzőkönyvei, de valljon aratott-e ezek által csak egyszer is állandó sikert nemzetünk?

Nem a lemondások törvénytelen voltára fektetem én a fősulyt, midőn azt mondom, hogy ausztriai császár ő felségéhez felirnunk nem lehet, mert magam is azt hiszem, hogy V. Ferdinánd király Ő Felsége minden koronáiról visszavonhatatlanul le akart mondani, s

bár elölegesen kivánom a lemondásokat törvényesekkel kieseréltetni, ezt könnyen eszközölhetőnek tartom. E téren tehát vitatkozni nem akarok, mert nekem sincs szándékomban helyzetünket ujabb bonyodalmakkal neheziteni.

Azonban a fölirás lehetősége mellett a magyar közjog folytonos gyakorlatából fölhozott példák engem az ellenkezőről győznek meg.

II. Mátyás idejében Magyarország választó királyság volt még, habár választási joga a Habsburg ház tagjaira volt is szoritva, választó királyságban pedig az országgyülést az interregnum alatt oly teljhatalom illeti, a minőt, hogy jelen országgyülésünk gyakoroljon, nem hiszem, hogy valaki kivánatosnak vagy lehetőnek tartaná. Ezen eset tehát a jelen helyzetre nem nyujthat következtetéseket. III. Károly, midőn trónra lépett, nem helyezte volt magát kivül a törvényes téren, nem tagadta meg alkotmányunk érvényeit, II. Leopold pedig bár trónraléptét törvénytelen kormányzat előzte meg, valamint az nem az ő nevében, s nem általa gyakoroltatott, sőt a törvénytelen rendeletek egy-kettő kivételével már elődje által visszavonattak, ugy midőn maga trónra lépett, elsőbben is a törvényes kellékeknek igyekezett eleget tenni, visszaállitá a törvények uralmát s összehitta az országgyülést. I. Ferencz trónralépte és megkoronáztatása pedig a már akkor érvényben levő 1790—91-ki III. t. cz. rendelkezése szerint történt, mely t. cz. meghatározza, hogy a trónra lépő fejedelem magát hat hónap alatt megkoronáztatni tartozik, s ugy hatalmazza föl őt a fejedelmi jogok egy részének, de csak törvényeink értelmében s alkotmányunk szerint megkoronáztatása előtt is gyakorolhatására. Mindezen fejedelmek tehát a törvényes téren állottak, midőn hozzájok föliratok intéztettek.

Nem látom mind törvényes lehetőségét, mind szükségét annak, hogy a még nem koronás fejedelemhez felirás intéztessék, épen a koronázási hitlevel elkészülhetésének érdekében is, de a fentebbi példákra utalva azt kell elvárnom, hogy a tényleges hatalom álljon a törvényes térre, mint az idézett fejedelmek állottak, s ha ezt, a miben lehet — mert a hat hónapi törvényes időt már meg nem tarthatja, megteszi, nem akadékoskodva a lemondások helyrehozható

törvénytelenségében, nem akarva kihuzni a 12 évi s még ma is folytatott törvénytelen uralkodásból kihuzható következtetéseket, magam is felirásra fogok szavazni; de addig mig ez meg nem történik, nem.

A szabad angol nép példája csak az esetben, ha az uralkodó a törvényes térre állott, lesz reánk alkalmazható, mert mig ez meg nem történt, bármennyire hivatkozzunk is törvényeinkre, feliratunk nem lesz egyéb, mint ezen a tényleges hatalom által el nem ismert törvényeink érdekében kifejezett kérelem.

Arra, hogy kit akarok a határozat által kötelezni, egyszerüen azt felelem, hogy senkit sem. Határozatot ohajtok hozatni azért, mert a fentebbiek szerint meggyőződésem, hogy felirnunk nem lehet, a manifestumra nézve pedig osztom inditványozó véleményét. Határozatban lehet tehát egyedül elmondanunk azt, mit elmondani szükséges. Valóban csudálkozom azon, hogy a törvényekhezi ily szoros ragaszkodást hogy lehet a törvényes alapokoni békés kiegyenlités gátjául tekinteni, s még annyival inkább valamely forradalmi irányu lépésnek tartani, midőn forradalmat, mindig és egyedül a törvények áthágása által lehet elöidézni. És valóban átkos forradalmat akkor, ha ez átlépés hátrafelé történik.

Az országgyülés müködésének megkezdését nem az által nehezitjük, ha határozatot hozunk felirás helyett, mert magának az osztrák kormánynak félhivatalos nyilatkozatai megmondják, hogy e tekintetben minden attól függ, ragaszkodunk-e az 1848 ki törvényekhez. Erre nézve pedig mindnyájan egyetértünk. A tényleges hatalom tudja mik törvényes igényeink, s alig képzelem, hogy hinni lehessen, miszerint ha azoknak eleget tenni ohajt, a határozat ebben gátolhatná, ha pedig eleget tenni nem akar, a felirás erre birhatná.

Senki jobban nem ohajtja, mint én a Horvátországgali s a különböző nemzetiségekkeli félreértések kiegyenlitését, senki jobban nem ohajtja, mint én, hogy mindaz, mit érdekükben tenni akarunk, mielöbb valósággá legyen; de ha az izgatás köztök czéloztatik; — ennek utját a felirat által elvágni nem fogjuk, az ellenében nincs más fegyverünk, mint irányukbani testvéries szándékunknak minden alkalommal szavakban s tettekben kimutatása, nem lehet másban

reméllenünk, mint abban, miszerint tudják ők, hogy ha néha ígéreteinkben fösvények valánk is, azoknak megtartásában mindig igazak voltunk. Mig a tizenkét év előtt ontott vér eredménye más irányban felnyithatta szemeiket.

Távol vagyok én attól, hogy a törést előidézni ohajtanám, de nyugodt a felől, hogy ha az mégis bekövetkeznék, törvényeinkhezi ragaszkodásunk miatt fog bekövetkezni, s nem hiszem, hogy csak megkisérteni is lehessen elhitetését annak, hogy a törésnek azért kelle bekövetkezni, mert határozatban fejezzük ki kivánatainkat.

Bátornak de nem vakmerőnek, ovatosnak de nem gyávának kell lenni politikánknak, ezt mondtam én nem régiben, s a legnagyobb örömmel tapasztalom, hogy a tisztelt inditványozó velem e tekintetben egyetért, helyesen adta ő elő a vakmerő politika veszélyeit, helyesen választja el a személyes és politikai gyávaságot egymástól, igen szépen — ugy hogy szebben nem lehet — jellemzi a honfi kötelességét, koczkára tenni mindent a hazáért, de a hazát nem koczkáztatni soha.

Érzem azt s helyeslem is ama nehéz kötelességet, visszafojtani az elkeseredett lélek feljajdulásait, mérsékelni az oly méltó harag fellobbanásait, s tenni nem azt, mire ezek ösztönöznének, következtetni a tényleges hatalom eljárásából, nem azt mi logikai következése volna, hanem a törvényt véve fel egyedüli fegyverül a visszafojtott szenvedély nehéz lélegzetével ugyan, de a haza érdekei által parancsolt mérséklettel és nyugalommal mérlegezni az eshetőségeket, de épen ezért, valamint, nem akarom az általam ajánlott politikát, mint az egyedüli bátrat feltüntetni, abba sem egyezhetem bele, hogy valaki az ovatosságot s saját politikáját kizárólag a nemzetének tekintse. Érzem, tudom, hogy izgalmas időkben könnyü csalatkozni a közvéleményben, épen azért, bár az az általi elismertetést, a tiszta honfiszándék s a hazafitett egyedül kivánatos jutalmának tekintem, lelkiismeretemet, mert nekem is ez legjobb barátom, óhajtom követni mindenkoron, s épen azért, mert lelkiismeretem csak ugy lehet nyugodt, ha a törvényes tért a csorbának árnyékától is megőrizni igyekeztem, mert ezt csak ugy hiszem elérhetőnek, ha határozatba foglaljuk azt, mit elmondani akarunk, mert ezt még kevésbbé tartom forradalmi lépésnek,

mint a felirást, mert forradalmi lépés minden, mi a jogkörön kivül, s annál átkosabb, ha hátrafelé történik — egész lelki nyugalommal a határozatra szavazok, s jöjjek bár ellentétbe a ház, vagy mit ugyan alig hinnék, az összes haza közvéleményével, a teljesitett kötelesség érzetében fel fogom lelni nyugalmamat, fel még azon esetben is, ha mások is, mint ezt inditványozó sejteni engedé, hibásan, tévedten e politikát a szenvedély s a gyülölet politikájának, a békés kiegyenlités gátjának tekintenék, holott ez a szoros törvényesség politikája; szenvednem kellene nem ugyan ezen politika, de félremagyaráztatásának következményeit."

Erre Szalay László.

„Midőn majdnem negyedfél századdal ezelőtt Magyarország az ausztriai tartományokkal közös fejedelem által tartós érintkezésbe jött, házi családi politikánál egyebet nem ismertek Nyugateuropa hatalmasságai. I. Ferdinánd a családfejtől, V. Károlytól vett irányt, tőle, ki házának érdekében vélt eljárni, midőn a spanyol tartományok ősi jogainak lenyügzésével épitette fel monarchiáját.

Károly halálával a burgundi örökség s azzal a czélbavett világmonarchia, mely, mint ilyen, nemzeti jogok tiszteletbentartásáról semmit sem tud, a császár fiára, nem a császár testvérére szállott; de azon körülmény, hogy Ferdinánd a római sz. birodalom élére helyezkedhetett, melylyel a dominium mundi-féle ábrándok szintén elválhatlan kapcsolatban állottak, ezen körülmény s a ház érdekeit legyező és mégis félreértő áltan elégségesek voltak, vele törekvéseit Magyarország önállásának bénitására folytattatni. Igy történt, hogy tanácsosai nem késtek felállitani az elvet: „hogy Magyarországot hasonlatossá kell tenni a ház egyéb tartományaival"; ezen elv pedig századokon át ennyit jelentvén, hogy tehát Magyarországot meg kell fosztani önállóságától, — természetes, hogy atyáink a bécsi tanácsosok ellen, kik fonák rendszerök érdekében, folyvást a magyar korona függetlenségének veszedelmes voltát insinuálták, már korán gyülölettel viseltettek; valamint sajnálatos ugyan, de megbocsátható, hogy a magyar ember, látván, miszerint ama tanácsosok feles számmal németek voltanak, hébekorban hajlandóságot tanusitott, gyülölködését magára a német fajra is kiterjeszteni.

A rendszer folytattatott századokon át, s majdnem mindig nem magyar tanácsra. Ha ezen tanácsosok a veszedelem órájában átlátták eljárásuk visszásságát; ha a duló tüz lángjánál megnyilt szemök; ha, például, a bécsi békét meg lehetett kötni; ha az 1608-ki koronázás előtti törvényczikkelyeket meg lehetett hozni; ha a linczi békepontok törvénybe mehettek; ha mód volt, elvül felállitani, hogy a magyart nem az a sanctio pragmatica kötelezi, melyet III. Károly 1713-ban a Geheimrathsstüblben nehány himvarrásos uri köntös előtt leolvasott, hanem az, melyet do ut des, facio ut facias formában tiz évvel később a pozsonyi országgyülés alkotott meg; ha 1791-ben II. Leopold ezen sanctio pragmatica bővebb magyarázására kimondhatta: „hogy Magyarország a kapcsolt részekkel egyetemben szabad ország, összes kormányzatára nézve független, saját megállással és alkotmánynyal biró; ha, végre ezen tanácsosok nem vették ki V. Ferdinánd kezéből a tollat, midőn az 1848-diki törvényeket aláirta, — tették ezt, hagyták azt megtörténni, kénytelen kelletlen, s mindig azon mentalis reservatával, hogy annak idején reagálnak majd amugy hatalmasan az absolutismus érdekében a szabadság ellen, a németség érdekében a magyarság ellen.

Restellem, hogy a németséget az absolutismussal egyszerre kell emlitenem, s nem szeretnék félreértetni.

Én a német faj ellen egyátalában nem viseltetem ellenszenvvel, sőt én sympathiával vagyok iránta.

A közelebb lefolyt évben, midőn a kibékülés, a testvérül fogadás annyi ünnepeit ültük, midőn mi a szerbeket, a horvátokat stb., s a szerbek, a horvátok meg minket testvérekül fogadtak; fölmerült künn a német birodalomban a kérdés, hogy mikor fogják már valahára az országukbeli németeket is testvérekül fogadni a magyarok?

Nem felelt rá senki, mert a kérdés kissé bárgyu kérdés volt.

Hogy is lett volna szükség köztünk s közöttük ilyes bünbánati ünnepélyre, mikor a hazánkbeli németajkuak soha sem szüntek meg testvéreink lenni, ők, kiknek soha sem jött eszökbe sonderbundot képezni a magyar államban, kik velünk müködtek mindig, még 1848-ban is, Pozsonytól Fehéregyházáig, Csáktornyától Bártfáig; s

kik most is, lelkünk örömére, egyetértenek velünk a magyarföld minden életkérdéseire nézve.

Én sympathiával viseltetem a német nemzet iránt, mert tanuja voltam, mint a magyar királyi kormánynak képviselője, azon lelkesedésnek, melylyel a német birodalmi gyülés az 1848-diki Magyarországot üdvözölte; s én számot tartok e lelkesedés megujulására, mihelyest az összes német birodalom küldöttei ismét együtt lesznek, — Isten vezérelje őket czélra szerencsésen!

De van a német társadalomnak egy kórságos rétege, melyről boszuság nélkül nehéz, lehetetlen szólani, mert ez uszitja föl folyvást ellenünk a monarchia német tartományainak közvéleményét, holott ez, mert e tartományok lakosai ismerik jogainkat és ismerik szükségeinket, máskülönben mellettünk nyilatkoznék.

Egyik földijök, Lichtenberg, azt mondá magáról: hogy neki olyatén kórsága van, melynélfogva minden virágból, melyet ujjai közé veszen, a lehető legnagyobb mennyiség mérget facsarja ki saját magának megétetésére. S azok a német államférfiak, kik nem tudnak kicsi státusaikban megférni; kik még Poroszországot sem tartják eléggé nagynak, hogy méltó volna érette fáradozniok; kiknek csak Austria nyujthat elégséges tért organizálási viszketegök foganatositására; s kik ha ide érkeznek, nagy mohón áttanulják a staatsministerium regestraturájának, a Wessenbergeknek és társaiknak ellenünk irányozott emlékirataikat, — ezen uri emberek, mondom, ha ujaik közé foghatják a nemes virágot, Magyarországot, annyi mérget sajtolnak ki kórságukban belőle, mennyi elégséges, őket is, minket is megrontani. S e gyülöletnek főoka miben rejlik? Politikai tudatlanságban. Ha áll a deák közmondás: Ars non habet osorem nisi ignorantem; állani fog az is: Magyarországot csak az gyülöli, a ki nem ismeri.

Ezen tudatlanságból származik első sorban, hogy az ilyetén tanácsosok a dynastia érdekében vélnek eljárni, midőn mindenkép azon vannak, hogy Magyarország a maga saját életét ne élhesse, hogy az ut verőfényes oldaláról leszorittassék az árnyékba; szitván ez által épen azt, mitől méltán tartanak: a separatismust, s veszélyeztetvén ez által épen azon elvet, melynek szolgálatot akarnak

tenni. Ilyes főben keletkezett kétségkivül ama Reichsrath első csirája is, melybe bennünket meghivnak, s mely ellen — mint Deák Ferencz képviselőtársunk kimeritőleg előadta — a sanctio pragmatica s ez által szentesitett personalis unio nevében felszólalni főfő kötelességünk.

Hallom az ellenvetést — nem e háznak padjairól, hanem a bécsi bureaukból — hogy a personalis unio a mily rideg, oly terméketlen.

Én nem hiszem, uraim, hogy azt ridegnek lehessen mondani, a mi az országot s a dynastiát együtt és összetartja, a mi nem hagyja őket külön válni; én nem hiszem, hogy ridegnek mondathassék az, mi nemcsak hiven tölteti be velünk kötelességeinket a testvérnépek iránt, de ezeknek érdekében, a mindig nélkülünk s nem ritkán ellenünk szerződött terhek arányos részének elvállalására is indit bennünket.

S én természetlennek sem tartom e köteléket, ha az első lépést követi a második, ha — a minek be kell következni előbb-utóbb, s mi ugy a nemzetnek mint a dynastiának üdvére fog lenni, — ha a monarchia sulypontja Magyarországra helyeztetik át.

1806-ban, midőn a monarchia nem volt nagyobb veszedelemben, mint jelenleg, még Gentz is ugy vélekedett, hogy a főhatalom székhelyéül Magyarország metropolisát kellene választani. Magyarországból és Magyarország által összetartani a mi összetartható, megszerezni a mi megszerezhető, — ilyes irányu politika volna a jelen európai fejlemény közepette nemcsak magyar, hanem dynastiai politika egyszersmind. De ilyes politikához, — mert nem traditionalis alapon nyugvó, — természetesen szükséges az eltökélés: szakitani a korhadtnak bebizonyult iránynyal, a német imperatori reminiscentiákkal és aspiratiókkal, a Römerfahrttal s mi ennek helyébe léptettetett, az Olaszországbani beavatkozással; szükséges: bünbánattal, vagy legalább szerénységgel megemlékezniök a bécsi bureauknak, hogy ők tizenkét éven át olyas kormányrendszereket koholtak, melyeket most magok is absurdusoknak hirdetnek, s hogy tehát már ennélfogva sincsen hivatásuk Magyarország számára egy ujat koholni; szükséges mindenekelőtt az akarat: Magyaror-

szágra támaszkodni; a korona nem-magyar tanácsosai pedig — ugy látom — az izzó parázsra is inkább támaszkodnak, mint reánk.

Innen van, hogy az ország integritásának helyreállitását ellenzik. Országgyülésre hivattunk össze, koronázó országgyülésre, — s ime Erdély, Fiume, a kapcsolt Részek nincsenek meghiva. Mellőzöm Erdélyt, melynek meg nem hivatása, mint a hétfői ülésben szabatosan megjegyeztetett, nem a királyhágóntuli részek visszakapcsolásának elmulasztását, hanem azoknak ujabb elszakasztását foglalja magában; de néhány szót akarok tenni Fiuméról, és a kapcsolt Részekről.

Bécsben, mint amugy mellesleg tudomásunkra juttaták, az a nézet, hogy Fiume meghivásának ügye hadd maradjon függőben, mig mind a magyar dieta, mind a horvát gyülés nyilatkozni fogtak iránta. — A horvát gyülés nyilatkozatának bevárására nem volt semmi ok, mert annak Fiuméhoz semmi köze; Fiuménak ott nincsen helye; Fiume valahányszor oda meghivatott, mindannyiszor tiltakozott e meghivás ellen; óvást tett mindjárt az első alkalommal, nyomban beczikkelyeztetése után; alig kapcsoltatott vissza, s már óvást tett ismét, ötvennégy év óta tiltakozik ezen eljárás ellen, mert a kisértések, a csábitások, ugyszólván az nap vették kezdetöket, melyen széket fogott közöttünk, természetesen a horvátgyülés nyilatkozatának bevárására nem volt semmi ok, a magyar országgyülés pedig, ime nyilatkozik. Járjanak el kötelességökben a korona tanácsosai, s eszközöljék haladéktalan meghivását. Horvátországnak nincsen több joga Fiuméra, mint a mennyi joga volt a Muraközre, azaz: egy szikra joga sincs reája. Adassanak ki tehát számára a regalisok, igtattassék vissza tisztébe az 1848-ki kormányzó, s bizassék meg a kerület visszakapcsolásával. Ő méltó utóda a Majláthoknak, Pászthorynak, Szapárynak, Klobusiczkynak, Ürményinek, kik szakadatlan sorban versent müködtek, a quarneroi öböl lakosaival mindinkább megszerettetni a magyar nevet, s kiknek részben köszönhetjük, hogy Fiume annyi lelkesedéssel viseltetik irántunk, s hogy egész Zenghig magyarérzelmü a tengermellék.

A kapcsolt részeket mi illeti, nézetem szerint is ki kell mondanunk készségünket, — ha a horvátoknak ugy inkább tetszik —

egyelőre nem az 1848-ki törvényekféle horvát gyülésnek követeit közöttünk fogadni, hogy az uniói értekezlet megnyilhassék. Akarnak-e a szlavoniai megyék, ezentul mint Horvát-Szlavonország gyülésének mandatáriusai, vagy pedig ellenkezőleg mint egyes megyék országgyüléseinken képviseltetni, — neveztessenek aztán akár magyar, akár Magyarországhoz tartozó, szlavoniai megyéknek, — mind három elnevezésre van előzmény — az majd megválik amaz értekezlet alkalmával, s ennek árbiterei nézetem szerint kirekesztőleg a szlavónok legyenek.

Dalmatiára nézve — hallottuk, olvastuk, hogy ez a Horvátországgali unio ellen tiltakozott mind Zágrábban, mind Bécsben; tiltakozott annálfogva, mert még nem látja, hogy Zágrábban valóságos unióra akarnak Magyarországgal lépni, Dalmatia t. i. mint régebben, ugy most is Magyarország által akar Horvátországgal uniáltatni, nem pedig Horvátország által Magyarországtól disuniáltatni. Dalmátia mihelyest a campoformioi béke következésében az uralkodó házhoz került, hüséget fogadott I. Ferencznek, mint magyar királynak. Symbolice tehát már ekkor uniálta magát velünk. Kezemben volt egy sebenicoi patriciusnak, Draganics Kázmérnak, a magyar történetiróhoz, Koller Józsefhez Sebenicóban, 1797. jul. 27-én adott levele, melyben irja: „A közelebb mult napokban mutattam be megbizó levelemet Zenghben, mint hazámnak küldötte, és letettem a köteles hüségi esküt a császárnak, mint Magyarország királyának. A császár — folytatja a levél — még nem határozta el magát nekünk megadni „az általunk annyira kivánt magyar kormányt, melynek kieszközlésére hazám által követül fogok küldetni Bécsbe, ott mind ezen kormány megadatását, mind régi szabaditékaink megerősitését szorgalmazandó.“ S 1797. octoberben csakugyan Bécsben volt az illető küldöttség. Nem tudom, mily válasz adatott legyen nekik, de nem hiszem, hogy a válasz elutasitó lett volna, s annyi bizonyos, hogy a magyar rendek is részökről a campoformiói békekötés következtében, nem késtek Dalmatiának a magyar koronához visszacsatoltatását sürgetni; sürgették pedig Dalmatia összes értelmiségének osztatlan sympathiájától kisértetve; sürgették, a nélkül, hogy a horvát rendeknek, akár a magyar országgyülésen,

akár saját gyüléseiken eszökbe jött volna, ezen eljárás, mint olyas ellen, mely nekik praejudiciosus, felszólalni. Az 1802-ki országgyülés irományaiban nem a horvát, hanem a magyar gravamenek között találjuk Dalmatia visszakapcsoltatásának elmulasztását: „Dalmatia azon részeinek — mond a harmadik gravamen — melyek még Zsigmond király idejében elszakittattak, most pedig a békekötés által az uralkodó házra visszaestek, a hajdani testhez tehát a szentkoronához, ugy kivánván ezt a koronázási oklevél, visszakapcsoltatását annyival is inkább közakarattal kérik az országos rendek, mivel az ország ősi jogait az egyházi méltóságok czimzetes adományozása által föntartotta folytonosan, amaz időtől kezdve egész a jelenkorig.“ I-ső Ferencz pedig ekkor csakugyan ki is mondá elvileg a visszacsatlást. „Dalmátiát illetőleg — igy hangzik az 1802. october 17-én kelt királyi leirat — megismeri Ő Felsége, hogy az a szent koronához tartozott; minthogy azonban annak Magyarországgali összekapcsolása fontosabb dolog, semhogy a külügyek jelen állásában mostanság elintéztethetnék, Ő Felsége bővebb meggondolás után fog iránta határozni.“ Az 1806-diki pozsonyi békekötés Dalmatiát franczia kézre juttatván, az incorporatio elmaradt; de 1825-től fogva valamennyi országgyülés követelte az elvül már elfogadott visszacsatolás tettleges végrehajtását; az 1830-ki pedig az elszakasztott részeknek, tehát Dalmátiának is viszszakapcsolása iránt épen választmányt decretált. Az ügynek ez állásában én e viszonyt, midőn készségünket nyilvánitjuk a horvátokkali egyezkedésre, felemliteni akartam, mind jogunk fentartására, mind a végett, miszerint Dalmatia tudhassa, hogy mi őt édes mienknek ismerjük s ennélfogva készek vagyunk, irányában mind azon kötelességek teljesitésére, melyekkel a mieinknek tartozunk.

Azon kezek, melyek az ország integritásán ejtettek sebet, az ország összes alkotmányát is feldulták, s e tekintetben is még távolról sincs helyreállitva a törvényes állapot. A magyar minisztериumot s a sajtóügyet tárgyazó 1848-diki törvények felelevenitése nélkül alkotmányos állásunk valóságos guny; az ezeket pótoló institutiók egyike, azon absolutistikus állambölcseség maradványa, mely, mint Fox egy izben mondá, azokat, kik által gyakoroltatik,

őrültekké, azokat kik fölött gyakoroltatik, hülyékké teszi; a másik pedig, mint 1848 előtti viszonyok organuma, nem fér meg a parlamentaris kormánynyal.

De nem elég az 1848-diki törvényeket életbeléptetni; szükség azokat, mennyiben a polgárok teljes jogegyenlőségét nem mondanák ki kellő szabatossággal, pótolni. Istennek nincsenek többé választott népei: övé az egész emberiség. Ő ezt nem osztályozza ugy, hogy az egyiknek a szabadság jusson osztályrészül, a másiknak a járom; hogy az egyiknek halántékai körül polgári cserág szövődjék, a másiknak homloka föld felé görnyedjen. Nem szabad tehát egy népiséget sem azon eszközöktől megfosztanunk, melyek elkerülhetlenül szükségesek, hogy mind emberi, mind egyéni hivatásának teljes öntudatára jusson; s az utóbbinak elérésére majdnem egyedüli eszköz a nyelv. Ennek használatára tehát minél tágasabb tért kivánok nyitni a Magyarországban lakó valamennyi népiségeknek, csak az ország egysége ne menjen veszendőbe. Élesebb szemek, mint az enyéim, talán már látják közeledni az időt, midőn e föld, melyet eddig Magyarországnak neveztünk, nem tudom miféle dunai közbirodalom részét fogja képezni; én még nem látom, s mindenesetre ráma nélküli kép formájában fognám láthatni, melynek tárgyai, szinei egymásba folyván, nekem bizony csak a chaost tüntetnék elő. Az a Magyarország, melynek én, mint eddiglen, ugy ezentúl is egyik gyenge, de hű napszámosa fogok maradni, szent István Magyarországa, ezerévi történelmének és jogéletének rámájában; e keret oly nagy, hogy miatta nyomás egy népiséget sem ér, s azért nincs is ok rést nyitni e keretben, egyes részek kihullatására. De az ország egységén, mint sine qua non condition belül kész vagyok minden népiség jogainak teljes megismerésére. Kész vagyok továbbá, valamint minden népiségnek, ugy valamennyi hitfelekezetnek is politikai jogosultságát megismerni, a politikai jogokat valláskülönbség nélkül minden honfira kiterjeszteni. Kész vagyok ezekre nemcsak azért, mert az emberiség, az igazság parancsolják, hanem azért is, mert a politika tanácsolja.

Szemefényét nem szereti inkább a magyar, mint függetlenségét; s méltán. A függetlenség dicső, megbecsülhetlen dolog; de van

egy igen veszedelmes neme a függetlenségnek: az elszigeteltség, az izoláltság. Az izolált ember is amugy istenigazába független, nem érintkezik senkivel, sem jobbról, sem balról, sem alulról, sem felülről: nem függ ő senkitől, de nem is támaszkodhatik senkire. Mi tehát vigyázni fogunk, hogy midőn függetlenségre törekszünk, izoláltságra ne tegyünk szert, a függetlenség azon gyilkos nemére; melyben elvész okvetlenül, ki az európai solidaritást kifelejti a calculusból. Az europai solidaritás a teljes jogegyenlőséget tűzi ki iránytüül, mint más államoknak, ugy a mienknek; hozzuk tehát törvényhozásunkat minélinkább összhangzásba annak elveivel, ha erkölcsi támaszát akarjuk magunknak biztositani.

Ezeket óhajtván a ház által kimondatni, természetes, hogy én Deák Ferencz képviselő társunk inditványát egész kiterjedésében pártolom: pártolom formájára nézve is, hogy tudniillik felirásba, Ferencz József Ő Fölségéhez intézendö felirásba iktattassék jelen felszólamlásunk, iktattassék abba azon érvek alapján, melyeket a tisztelt követ, szónoklatának demosthenesi palástjában a ház elébe hozott. Az erőhöz, uraim, jól illik a mérséklet; a kettőnek egyesüléséből keletkezik a méltóság. S ne higyjük, tisztelt ház, — véghetetlenül kártékony volna, ezt hinnünk — hogy a szigoru törvényesség kirekeszti másnemü érveknek is tekintetbevételét, azaz: a jogi szempontnak más szempontokkal is párositását. A természeti tudományok félszáznál több elemeket ismernek, de ezen elemek közől alkotó erővel magában véve egy sem bir, mindenik csak másokkal párosulás által válik termékenynyé. Ugy van az, az erkölcsi világban is. Nincs magasztosabb eszme, nincs renditbetlenebb elv, mint a jog eszméje, a jog elve, de hogy termékenynyé, hogy élő törvénynyé válhassék, a magánjognak társul kell adni az aequitast, a méltányosságot; a büntetöjognak társul kell adni a kegyelmet; a közjognak társul kell adni a politikai bölcseséget. Ezeknél fogva Deák Ferenczczel szavazok.“

Erre Várady Gábor:

Az inditvány lényegéhez nem kivánok szólani, mert azok után, miket Tisza Kálmán tisztelt képviselőtársunk előadott, csak ismétlésekbe esném; az inditvány alakjához is nem azon reményben szólok,

mintha azokat, kik egyedül a felirást látják czélravezetőnek s lehetségesnek, — az ellenkezőről meggyőzni képes volnék; hanem szót emelek csupán annak egyszerü kijelentése végett, hogy minél több okok hozatnak föl itt a fölirás mellett, annál szilárdabb lesz keblemben a meggyőződés, hogy e háznak jelen helyzetében mást, mint határozatot hozni nem szabad, de nem is lehet.

Nem szabad, mert az erdélyi vármegyék, Horvátország, a fiumei kerület, a horvát-, bánsági- és szerémi végvidékek s a csajkások kerülete nincsenek ezen országgyülésre meghiva; ezen testvéreinket pedig azon törvényes joggyakorlatból, hogy a nemzet kivánalmait velünk közösen s együtt és egyszerre sorolhassák elő, — kizárni sem szabadságunkban, sem kivánságunkban nem áll.

De nem is lehet fölirást intéznünk a tényleges hatalomhoz, mert az 1848-ik évi III. t. cz. által meghatározott törvényes közegek hiányoznak; az pedig mind a ház tekintélyével, mind a parlamentáris forgalmakkal, sőt az 1848-ik êvi országgyülés alatt követett törvényes szokással is ellenkezik, hogy mi a fölirást — ha volna is kihez — minden törvényes közegek mellőzésével csak amugy póstán küldjük el.

Nem lehet az iránt aggódnunk, hogy mit fognak Bécsben vagy másutt mondani, ha mi — mint ezt a mélyen tisztelt inditványozó ur kifejezte — a tényleges hatalommal szóba sem állunk, mert ugy Bécsben, mint másutt jól tudják azt, miszerint az, ki szerződéskötési szándokát az october 20-ki diploma, a febr. 26-ki patens s a május 1-én mondott trónbeszéd által tudatja a nemzettel, az már világosan kijelentette, hogy a kétoldalu szerződés létesitése eszeágában sincs.

Igen jól tudják Bécsben és másutt azt is, hogy midőn valaki egy kiskoruval a kiskoruság világos tudása mellett kiván szerződni, ezt csak azon számitásból teszi, hogy a szerződést a szükség pillanatában, már csak ezen oknál fogva is érvénytelenithesse. Es pedig, mi vagyunk mi az itt hiányzó testvér-vármegyék és társországok, és a független magyar miniszterium nélkül egyebek, mint szerződéskötésre képtelen oly kiskoruak, kiket ezen állapotba maga az egyik szerződni kivánó fél szándékosan helyezett?!

A mélyen tisztelt inditványozó ur által hivatkozás történt II. Mátyás, III. Károly, II. Lipót és I. Ferencz korszakára annak beigazolása végett, hogy a magyar országgyülés már több izben intézett fölirást a meg nem koronázott királyhoz; ingénytelen nézetem szeriint ezen korszakokra e tárgyban sikerrel hivatkozni nem lehet.

Nem azért, mert mindenik fejedelem a nevezettek közül a törvény tiszteletbentartásával vagy legalább ennek ígéretével mutatta be magát a nemzetnek, sőt kettő közülök, az előd által elkövetett jogbitorlást s mint ez II. József kormányzása után történt — az alkotmány tettleges megsemmisitését azzal váltotta föl, hogy a törvényes állapotot és alkotmányosságot minden késedelem nélkül helyreállitotta. Most a dolog épen megforditva áll.

De nem lehet azért sem hivatkozni az idézett korszakokra, mert az emlitett fejedelmek őszinte szerződési szándokukat azzal jelentették ki, hogy oly törvényes állapotba helyezték a másik szerződő felet, — hogy az törvényesen fölszólalhasson. De midőn jelen parlamentáris életünk nem egyébb galvanikus rángásoknál, midőn ezen csonka s mondhatni gunyos egybealkotás által szánkat betömték, a hallgatást valóban senkisem veheti tőlünk rosz néven, annyival kevésbé azon hatalom, mely bennünket ezen némaságra kárhoztatott.

Nem lehet tehát e jelen esetben a historiára hivatkozni, mert nincs benne egyetlen példa, hogy magyar trónörökös, ki a nemzettel paktálni vagy kibékülni akart, annak alkotmányozó gyülését ily automatszerü siralmas állapotba helyezte volna.

Azonban, ha szabad volna is, ha lehetne is elmondanunk a tényleges hatalomnak azt, hogy mit követelünk: ugy hiszem, hogy ezt tenni, bár szükség volna is reá, hasztalan, sikertelen munka leendene. Hisz föl sem tehetjük azon fejedelemről, ki Magyarország trónjára kiván lépni, hogy ne ismerné az ország alkotmányát, törvényeit. Hisz az oct. 20. diploma, a feb. 26. patens, a máj. 1. mondott trónbeszéd, mind meg annyi jog-és törvénysértések, melyekre nézve ismételve kimondatott, hogy azok megszeghetlen alaptörvények és hogy azok „császári hatalom teljes erejével fognak oltalmaztatni."

Mi nevetségesnek tartjuk azt, ha a megyék egyhangu felirásai, a képviselők által megválasztatásuk alkalmával letett politikai hitvallás, az ország általános kijelentése daczára is akadnak emberek, kik hiszik, hogy mi a birodalmi tanácsba képviselőket fogunk küldeni; és mások ne tartsák magas foku illusionak, ábrándnak azt, ha mi fél év alatt három izben egymás után tett ünnepélyes kijelentés daczára is elbirjuk hinni, hogy a fejedelmi adott szó kedvünkért megfog változtattatni?

Hogy ezt csak némileg is elhihessük, el kellene felejtenünk az adóhivatalokhoz, pénzügyi igazgatóságokhoz ujabban intézett titkos és nem titkos utasitásokat; el kellene felejtenünk az ezer irány és alakban terjedő s hivatalosan, mondhatni fegyveres hatalommal támogatott reactionarius izgatásokat s mindazon ujabb cselekvényeit a bécsi kormánynak, melyek élénken emlékeztetnek bennünket, hogy itt ismét az 1848-ki dráma előjátéka kezdetik és hogy velünk gunyos bábjáték üzetik csak azért, hogy az anarchia és forradalom terére kényszeritsenek bennünket, mi azonban, ugy hiszem, nekik sikerülni nem fog.

Mélyen meghajlom én hazánk nagy fia az inditványozó ur azon tanácsa előtt, hogy nekünk óvatosaknak kell lennünk; azonban hitem szerint az óvatosság most abban áll, hogy a törvényesség, alkotmányosság védsánczaiból semmi lépés által ne engedjük magunkat kiszorittatni; pedig ki leszünk ezen sánczokból szoritva, ha mi mint a kezünkben levő javaslatban foglaltatik, „M a g y a r o r s z á g k é p v i s e l ő i“ nevében emelünk szót, és ezen szót az a u s z t r i a c s á s z á r h o z intézzük.

Aztán a jelen körülmények közt a nem törvényes alakbani cselekvés helyett nem tanácsosb, nem sokkal ovatosabb-e a törvényes téreni megállás? A 11 év alatt következetesen követett b e v á r á s i politika folytatását kimondhatná óvatosság hiánynak?

Az is mondatott a mélyen tisztelt inditványozó ur által, hogy „könnyebb most az indulatok árját követni, mint azt a hon érdekében csillapitani“, és igy más szavakkal: könnyebb a határozat-hozatal, mint a felirás.

Tisztelt ház! Én nem ismerem a más terheinek sulyát, de azt

érzem, hogy a teher, melyet választóim vállaimra raktak, ez órában nagyon nehéz, s azt is érzem, hogy e terhen tetemesen könnyithettem volna, ha magamat a felirás lehetőségéről meggyőzni képes lettem volna. Bocsássanak meg nekem azon mélyen tisztelt férfiai e háznak, kik a hongondok terheit nálam régebben, s az enyéimnél hasonlithatlanul erősebb és avatottabb vállakon hordják, ha kimondom, miszerint emberi gyarlóságunknál fogva rendesen a más terhét tartjuk könyebbnek s a magunkét nehezebbnek. Én is könnyebbnek tartom azt, midőn egy stereotypszerü felirásban a már oly sokszor sikertelenül elmondott sérelmek elősorolása által az indulatok árjának, a fajdalom kitöréseinek ut nyittatik, mondom könnyebbnek tartom ezt, mintha a fájdalmak árjait visszaszoritva — hallgatunk. Lehet azonban, hogy ezt csak azért hiszem igy, mert a más terhéről van szó.

Az inditványozó pestbelvárosi tisztelt képviselő ur a merészséget is fölemlitette indokolásai sorában. Én a merészséget relativ dolognak tartom, ugyanazért nem vitatkozom a felett, hogy mi állunk-e a merészebbek sorában, vagy azok, kik a felirás mellett emeltek és emelnek szót? arról azonban meg vagyok győződve, hogy egy bizonyos foka nélkül a merészségnek, melyet azonban én bátorságnak szoktam nevezni, itt egyikünk sem jelent meg, mert a merészség — saját meggyőződésünket minden tétovázás nélkül kimondani — minden képviselőnek nélkülözhetlen kelléke. — Szerintem tehát nem az a kérdés, melyik a merészség, melyik az óvatosság politikája, hanem az, hogy mit diktál meggyőződésem, azon meggyőződésem, melyre választóim bizalmokat fektették.

Ezen meggyőződés nekem azt parancsolja, hogy egy határozatban fejezzük ki akaratunkat, a haza és e ház jelen állapotát; hiszen nem minden határozat parancsol vagy rendelkezik, van a határozatnak igen sok esetben negativ-jellege is — midőn az fejeztetik ki, hogy mit nem teszünk, és midőn ezen nem tehetés akadályai elősoroltatnak, mint például ez a jelen esetben történni fog.

Hogy ily határozatot hozhassunk, arra nem kell phisikai erő, nem tettleges hatalom, erre elég azon erkölcsi erő, mely kezünkben van; és a törvény, a jog, melyre e határozatot fektetjük, sokkal

nagyobb sikert fog nekünk biztositni, mint a tettleges hatalomnak a szuronyok azon legioi, melyeket többé már nem övez körül a győzhetlenség nimbusza.

Megvallom, politikai téren semmitől sem tartok annyira, mint azon vádtól, hogy nem voltunk elég ovatosak, s hogy meggyőződésünk érvényre emelésével a hazát veszélybe döntöttük. Azonban én e részben is számot vetettem magammal s a körülményekkel, s látom, hogy azon gondos orvosok, kik bennünket a haza bajainak gyógyitgatásában 300 éven át megelőztek, mindig attól féltek, miszerint a beteg oly veszélyes állapotban vau, hogy a gyökeres orvoslást ki nem állja s meghal; ezen tartózkodás, ezen ovatosság jellemezte lépéseiket, mely az utolsó 300 év történelmén mint veres fonál szövődik át, a beteg azonban folyvást sinylett és szenvedett, most is sinylik egészen. Ezen 11 gyászos, de tanulságos év imé meggyőzött bennünket arról, hogy a beteg számtalan sebei és szenvedései daczára is, hála égnek oly életerővel bir, hogy a gyökeres orvoslást ennek minden következményeivel együtt elviseli; és hogy a bizonyos halálthozó hosszas betegségtől és palliativ gyógyitgatásoktól megszabaduljon, a bekövetkezhető ujabb szenvedésekkel, az ellenségei által folyvást szövögetett ármányokkal, az átélt fájdalmak ismét feltámadható ezreivel ereje, és igazsága érzetében istenben vetett bizalommal nyugodtan szembe fog nézni. Ezért én a felelőséget, hogy igy és nem máskép szavazok, ugy itt, mint választóim s a késő nemzedék előtt tiszta lelkiismerettel elvállalom.

Erre Kubinyi Rudolf:

Midőn a ház asztalára letett felirati javaslat tárgyalásához gyenge szavammal járulok, nem azon szándékból teszem azt, hogy valamit ahoz tenni vagy abból elvenni kivánnék. Mert jól tudom, hogy a keservteljes évtized annyi fájdalommal tölté be keblünket, és annyi panaszra adott okot, hogy annak tökéletesen csak Isten a megmondhatója; és mert jól tudom, hogy 12 évi törvényszünet az országgyülési teendők oly halmazát gyüjtötte össze, hogy a ki mindent elmondani akar, még az is kifelejthet belőle. Különben is első nyilatkozatunk, bár melyik alakba legyen az öntendő, az abban constatirozott állásunknál fogva nem lehet törvényjavaslatok fölter-

jesztése; nem terjedelménél fogva és nem azért, mert azon vitatkozásra nincsen idő, melyet a teendők szabatos és meghatározott kifejezése mindenesetre igényel, hogy azon horderővel birjon, melyre számit. A felszólalásnak haszna tehát abban van, miszerint ugy segit a dolgon, hogy a mi a feliratban csak megemlitve van, a discussio mezején nyerjen kiegészitést, s a ház nezeteiről a teendők körül, a hazát és külföldet bővebben felvilágositsa. Ugyanazért, mert mindent elmondani nem lehet, mert ugy elmondani nem lehet, a hogy végérvényileg elmondva lenni kell, a dolgok lényegének tárgyalását a forma szárazabb kérdésére elszakasztva átvinni szerintem annyit tenne, mint működni azon elismert czél ellen, hogy a képviselők háza mig ideje van, a hazát és külföldet nézeteivel és szándékaival megismertesse.

Ilyen szempontból szabad legyen nekem a szerintem bevégzett remek mű keretéhez nehány arabeszket rajzolnom. Ha jogunk törvényességét többé meg nem támadhatva, azon kérdés tétetik: nem állott-e be nemzetünk történetébe azon pillanat, melyben saját érdekünk, a civilisatio szükségei, sőt maga az igazság tanácsolják engedni szorosan vett jogunkból és módositani annak formáit? bátran felelhetjük: ellenkezőleg azon pillanat állott be, melyben ősi törvényes jogunkhoz szoros ragaszkodást s azon formái legközelebb történt törvényes módositásának megtartását saját érdekünk, a civilisatio szükségei, maga az igazság nemcsak tanácsolják, de követelik. Avagy saját érdekünk és maga a szent igazság ellen volna az: hogy legszentebb kincseinket azon kezelés alól — melybe törvény ellenére jutott, s mely nem magunk, de a félvilág itélete szerint rosszul gazdálkodott — megvédeni szentesitett törvényeink paizsával akarjuk? Avagy a civilisatió követelményeinek felelnénk-e meg akkor, ha az előrehaladott kor igényeihez törvényesen idomitott alkotmányformánkat szemünkre hányt ódon alakjába visszaterelni akarnók. Ha a természeti törvények valamely örök igazsága valamely positiv joggal küzdésbe jövén, elbukva is ujra fölemeli fejét, mig teljes, de biztos diadalát eléri, azt megértem — de, hogy egy eszme t. i. a heterogen elemek egysége, melynek általános érvét soha senki nem igazolta, sem el nem ismerte, mely elméleti tarthat-

lansága daczára is a gyakorlati megpróbáltatás kedvezményében részesült; midőn 12 évi teljes és korlátlan experimentatio után a nemsikerülés non plus ultrajának nemcsak bebizonyult, de bevallatott, ismét apostolokra talál, ezt nem értem; de még kevésbbé értem azt, hogy midőn alkotmányos alapelveink megdöntésére ujból a keztyűt ő veti, s midőn ellenében mi szentesitett törvényeinkkel magunkat csak védelmezzük, egyuttal a megtámadás bekövetkezendő vádjával üdvözöl.

Nem foglalhatom el az egész tért, melyet különben is betölteni képes nem volnék, értőbb és magasabb tehetségeknek engedvén által azt, egyedül a nemzetiségek méltányos kielégitése pontjához, mely a felirati javaslatban — azon mérvben, melyben ott lehetett — emlitve van, jelen tárgyalások alatt pedig bővebben fejtegetve lesz, szabad legyen azon jóakaró reményemet kifejeznem, hogy a magyar korona külön nemzetiségei, midőn a közös hon önállósága s illető méltóságába visszahelyezése iránt ezennel a törvényesség harczát folytatják, küzdésünk nehezitése helyett velünk közremunkálni sietendnek, nem fogván kivánataik jogosságának ártani, ha a küzdés érdemét és az ügynek Isten segitette diadalát részvétlenségükkel nem kizárólagos sajátunkká teendik.

Ezeket a dolog lényegéhez előre bocsátván, a nyilatkozat formájához szólok kitelhető rövidséggel.

A fölirás ellenébe állitott határozat mellett két fő érv küzd: egyik, hogy ebben nem rejlik semmi elismerés, — másik, hogy ez a törvényesség tere. Ha megengedném is, hogy a határozatban nem akar elismerés rejtőzni; de tagadom, hogy a felirás egyszersmind elismerés; mert bár mint gondolkodjam az elismerés különféle nemeiről, sehogy sem juthatok azon erdményre, hogy elismerése lenne az, midőn valaminek el nem ismerése az illetőnek nyiltan és határozottan megmondatik.

A mi a határozat törvényességét illeti, sajnálom, hogy ennek kellékeit abban mind formáját mind tartalmát illetőleg fel nem találhatom, nem hiszem, t. i. hogy az országgyülés nyilatkozatának bármely uralkodóhoz, kivel érintkezni akar, vagy általában egy koronaörököshöz, a határozat lenne törvényes formája; tartalmát

illetőleg pedig ha a határozatban országgyülés kiegészitésének, felelős miniszterium elöleges alkotásának szüksége vagy kivánása fejeztetik ki, ha ezen tartalom mint törvényesen lehetetlent feltételező, absurdum lenni nem akar, ugy mindenesetre szinte törvénytelen lesz, mert oly cselekményeket kiván, vár vagy elfogad, a melyek saját kiindulása és nézete szerint, mint törvénytelen oldalról jövők, törvénytelenek lennének. Ugyanis miután törvényes királyunk 12 éve mult, hogy elhagyott s eltávozása óta a hat hónap böven elmulott, és miután az egyszer elröppent idő többé viszsza nem varázsolható, lehetetlen lévén, hogy érintkezés nélkül nekünk hitlevelet aláirt s megkoronázott királyunk csodaképen magától teremjen, a merev törvényesség consequentiája szerint pedig felelős miniszterium nem koronázott fejedelemtől alakitva, országgyülés nem koronázott fejedelem által összehiva és kiegészitve egyiránt törvénytelen, téve, várva és elfogadva.

Lehet-e ezt nekünk ignorálva arról beszélni, hogy a határozat mellett a törvény utján vagyunk, vagy még inkább, hogy azon megmaradva, a nemzet által előnkbe tüzött czél felé eljuthatunk?

Abnormis helyzetből kivánván normalis állapotba jutni, kiindulási pontunk nem lehet normalis; a határozati ut törvényességével tehát ámitjuk magunkat, és adósak vagyunk annak megfejtésével, hogy képzeljük a merev törvényesség consequens megtartása mellett lehetőségét azon állapot előidézésének t. i. az 1848-iki törvények teljes épségbeni helyreállitásának, mely az összes hazának ohajtása, ránk nézve pedig parancsa. Minden oldalról igy hangzik: 1848 egy hajszálig; tehát törvényes és koronázott fejedelemmel, mert az 1848-iki törvényekben ez is egyik nem vékony hajszál; ha a képviselőház csak törvényesen koronázott fejedelemhez irhatna, korona-jelöltekhöz nem, hogy juthatna el a hitlevél kölcsönös megalapitása, a király koronázása, és ezáltal a 48-iki törvények teljes épségbeni visszaállitásához?

Jól tudom, hogy egy kerület nem egy megye, egy vagy két megye nem az ország, de a megyék összesége az ország, a haza; és ha a képviseleti rendszer alapján, nem tartozom figyelni a kerületre, nem a megyére, morális kötelességem figyelni az országra.

Az ország minden megyéje kivánta az országgyülést és ettől várva alkotmányának teljes épségbeni visszaállitását, bennünket az uralkodó által kitüzött határnapra elküldött. Nem lehet kétkedni, hogy az ország tiszta fogalommal bir azon állásra nézve, melyet a tényleg uralkodó fejedelem a haza irányában elfoglalt; ezt tudva, ha a törvényességnek olyan értelmezését, milyen a határozat leuni kiván, osztaná, vagy hitte volna, hogy a tényleg uralkodó fejedelemmel és koronaörökössel érintkezés nélkül magától támadható hitlevelet aláirt, és koronázott királyunk nincs, nem lehet vala bennünket ide küldenie. Érintkeznünk kell tehát, hogy jogos követeléseinket, az általa előlegesen teendők, a mi szándokaink s a hitlevél irányában tudomására juttassuk. Azt tartom, hogy fejedelemmel vagy koronaörökössel a határozat nem módja az érintkezésnek; a határozat szólhat magának a háznak, és azon körnek, t. i. az országnak, melyből a ház alakul, azontul a ház vagy nyilatkozik vagy ir. Elísmerve tehát, hogy ez a ház souverain, azt sem tagadhatom, hogy kit az európai diplomatia mint ausztriai császárt elismer, kivel szerződik és békét köt, bár nem koronázott magyar király, de császár és souverain. Ha tehát souverainek vagyunk, nem menthetjük fel magunkat a diplomatia azon szokásai alól, melyek mint ilyeneket köteleznek, s meg kell tartanunk azon formát és hangot, melyen egyik souverain a másikhoz szól.

Hogy Európa ránk tekint, nem hozom kétségbe, de hogy ki legyen elégitve azzal, a mit a határozat kifejez, hogy törvényes királyunk nincs, s alkotmányos jogaink csorbitva vannak, nem hiszem, mert hisz ezt már régen tudja és ellenkezőről meggyőzni talán akarva is alig birnók; s a mit tudni akar, csak az, hogy a kiengesztelődés k i n és m i n törik meg?

Én azonban csak azt tudom, hogy ha az illető helyen jó szándék létezik, az ildomos közeledés Isten és ember előtt nem ok azt megszüntetni; ha pedig jó szándék nincs, az ildomos közeledés nem ok azt menteni, vagy épen igazolni.

Mind ezeknél fogva, miután az érintkezésben semmi jogfeladás nem lehet; különben vitás ügyben soha egy souverain a másikhoz nem szólhatna, miután a határozat a kizárólagosan igényelt törvé-

nyességgel nem bir, miután az érintkezést elzárva a czélhoz, a helyes törvényességhez juthatást elő nem segiti; azon törvényességi szempontból pedig, melyből keletkezik és melyre hivatkozik, következetességgel fel sem is tartható, miután végre ha érintkezési módnak vehetném is azon egyedüli előnyére, hogy — keserübben épitenem a czél elérése tekintetéből nem lehetne; én az inditványozó által ajánlott formához t. i. a felirashoz járulok, azért, mert nem birom elhinni, hogy az, kinek hazafisága és bölcsesége a dolog lényegénél legfényesebben beismertetett, ugyanazon dolog formájára nézve akár a hazafiság, akár a bölcseség utján megtévedett volna.

Erre Kubinyi Ferencz:

Válságosabb időben, szomorubb körülmények között, mint a milyenek most nehezednek országunkra, alig jött össze országgyülés. Feszült figyelemmel, várva-várja a nemzet, sőt az összes mivelt külföld is, hogy kötelességünknek eleget tegyünk.

Tizenkétévi szenvedés és mély hallgatás után, miután az absolut hatalom által behozott központositási rendszer önön sulya alatt összeroskadt, a megyék mint törvényhatóságok, eme védő bástyái alkotmányunknak, a tevékenység terére ismét fellépvén, az 1847—48-diki törvényeket vették kiindulási alapul, s megkezdették működésöket, s ezt nekünk most hazafiui kötelességünk az emlitett törvények alapján folytatni.

És mi nem is lehetünk gyengébbek a megyéknél, sőt nagyobb erkölcsi tekintélyünknél fogva, erősebbek lehetünk. Ugyanazért törekednünk kell, hogy alkotmányunkat visszaállitsuk, biztositsuk s majdan, annak idejében, az 1847—48-diki törvényekben kimondott democratiai elvek alapján tovább fejleszszük.

A ház asztalára letett inditványt, hozzátévén azokat is, miket Tisza Kálmán tisztelt követtársunk előadott, magamévá teszem; s ez utóbbiakat főkép, nem csak az előterjesztett elvekre nézve, hanem szavaira nézve is.

A tárgyaknak nagy halmaza, mely az inditványban foglaltatik, arra mutat, hogy rendkivüli állapotban vagyunk. De ezen abnormis állapot nem számitható be a mi vétkünknek, mert hiszen mi a XIX-dik század igényeit felfogva, békés uton idomitottuk, fejlezs-

tettük alkotmányunkat, hanem beszámitandó a dynastia eddigi háládatlan, mostoha eljárásának, s leginkább az ármánykodó, cselszövő, századok óta Magyarország gyengitésére, a nemzet elszegényitésére s a hitel megsemmisitésére törő osztrák kormánynak. (Fölkiáltások: Igaz! Helyes!)

Három tenyezővel állunk szemközt. Egy jószivü fejedelemmel ki megkoronáztatott, s következőleg törvényes királyunk — továbbá egy ténylegesen uralkodó, de ha fáj is, ki kell mondanom, presumtiv fejedelemmel, vagyis inkább főherezeggel. (egyhang: tényleg ausztriai császárral, s a mi uralkodónkkal is!) Igenis, uralkodónkkal, de mig V. Ferdinand királyunknak lemondása bebizonyitva, constatirozva nem lesz; mindaddig presumtiv fejedelemmel — mert azon privát családi szerződés, mely sarkalatos törvényeink ellen köttetett, minket nem kötelezhet. S végre szemközt állunk még a nemzetünk megsemmisitésére törekvő osztrák kormánynyal.

A 12 évi gyászos interregnumot eme privát családi szerződés idézte elő.

Előttünk fekszik az abdicationalis okmány — de ebben V. Ferdinand király csak az örökös tartományokról mond le, Magyarországról nem, — Ferencz József azonban nem csak azokat, hanem Magyarországot is elfoglalta, a helyett, hogy, mint az 1790. 3-dik t. czikk rendeli, kötelességét teljesitette volna, s összehivta volna az országgyülést. De nemcsak eme kötelességét nem teljesitette, hanem központositási rendszert állitván fel, mellőzve a nemzet multját, tényleg be akart olvasztani a birodalomba, s felfüggesztette alkotmányunkat, mert tagadom, hogy de jure megsemmisitette volna. A pragmatica sanctio törvényeit sem sértette meg annyira senki, mint épen Ferencz József. Igaz, okt. 20-kán kiadott pátensében igérte, hogy az alkotmányos térre lép, de ez csak igérve van, szavát be nem váltotta. Addig, mig szavát be nem váltandja, mig alkotmányunkat, az 1848-diki törvényekkel együtt vissza nem állitja: addig diplomatiai összeköttetésbe nem tehetjük vele magunkat. Lépjen le az absolutismus teréről, alkalmazza magát szentesitett törvényeinkhez, állitsa vissza felelős miniszteriumunkat, ismerje el Magyarország függetlenségét, hivja vissza a magyar katonaságot, adja

át a várakat: ha ezt teljesitette, akkor álland a nemzettel egy téren, akkor kezdhetjük meg vele diplomatiai összeköttetéseinket. (Zajos éljenzés).

A remek müvet, amaz, inditványt, mely elönkbe terjesztetett elveire nézve igenis pártolom: de megvallom, miként nézetem szerint az abdicationalis kérdés minden más tárgy elébe teendő. Az abdicatio jogi és alkotmányos szempontból tekintve, reánk nézve nem kötelező, reánk nézve semmis.

Ezen abdicatióban, mely 1848-dik dec. 2-kán Olmützban történt, V. Ferdinand lemondott az örökös tartományokról, vagy ha ugy tetszik, az osztrák birodalmi koronáról — de ez által még nem mondott le Magyarország szent koronájáról, már csak azért sem, mert hittel, esküvel volt lekötelezve; kitünő vallássoságánál fogva bizonyára ragaszkodik is hitéhez, esküjéhez, s igy ö nem mondott le. De nem is lehetet lemondania egy kiskoru fejedelem javára, akkor pedig Ferencz József még kiskoru volt. Ily esetben őseink gondoskodtak a kormányzatról, a palatinust rendelvén gyámjoknak — mert már böles Salamon is mondotta: „Jaj neked ország, midőn gyermekkirályod van!“ De a palatinus nem lehetett gyám, mert az országból eltávolittatott. Egyébiránt az interregnum alatt nem is akart a trónról lemondani; — ezt mondották legalább. Annyi bizonyos, hogy mint Magyarország királya a magyar koronáról le nem mondott — s most Prágában van elhelyezve, a világtól elkülönözve, respective internálva. (Helyeslés. Éljenzés. Taps).

Emlitve van az inditványban, hogy a császári czim 1809-től állván fenn, különbség tétetik Magyarország s az osztrák tartományok között. Ezt némileg támogatni kivánván, két példát vagyok bátor fölhozni: Károly császár, mint császár VI-dik, mint magyar király, III-diknak mondatott. Ferdinand mint császár I-ső, mint magyar király V-dik volt.

Első Ferencz császár, midőn az osztrák császári czimet fölvette, manifestumában kinyilatkoztatta, mikép ezen czim Magyarországra nem vonatkozik — mert ez elválasztott, külön, független ország, — s igérte, hogy Magyarország alkotmányát, valamint a magyar koronázást is fenn fogja tartani. Maga V-ik Ferdinand ki-

rály is megtartotta e különbséget. János főherczeget ruházta föl teljes hatalommal az örökös tartományokban, István nádort Magyarországban.

Van még egy szintén V-ik Ferdinand király által kiadott diploma 1848-dik apr. 25-dikéről, mely az örökös tartományoknak alkotmányt ad, s két czikket foglal magában. Az egyik czikk kimondja, miként az osztrák birodalomhoz tartozó tartományok egy feloszthatlan birodalmat képeznek, a másik czikk az alkotmányt foglalja magában, melyet V-ik Ferdinánd az örökös tartományoknak adott, de ebben Magyarországról szó sincs.

A lemondási okmány privat szerződés lévén, nem ruházhat jogokat az osztrák császárra, ki, a personalis uniónál fogva, egyszersmind magyar király. A dynastia nem volt jogositva sarkalatos törvényeink ellenére uj szerződésre lépni. A pragmatica sanctio kötelező erővel bír a dynastia minden tagjára nézve, s a dynastia nem állhat a kétoldalu szerződés, a pactum conventum felett, s ez természetes, mert hiszen ellenkezném az igazság minden eszméjével, hogy egy egész szabad nemzet függetlensége, szabadsága egy család önkényének, szeszélyének legyen kitéve. (Helyes. Éljen).

A privat szerződés, melyet a dynastia a nemzet beleegyezése nélkül kötött, világos merényletnek tekintendő, s uj adat annak bebizonyitására, miként maga a dynastia azon van, hogy Magyarország a független országok sorából kitöröltessék, s mint mondani szokták, a hatalmas osztrák birodalomnak kiegészitő része legyen.

A lemondás tehát, mert nem a rendes uton történt, semmisnek tekintendő, s egy uj abdicationalis okmány készitendő. Ezt kivánja az ildomosság, s azon pietás is, melylyel e nemzet koronás fejedelme iránt mindenkor viseltetett. Ezen pietással viseltetem én Ferdinánd Ő Felségéhez, ki már annálfogva is, hogy az 1848-diki törvényeket szentesitette, megérdemli, hogy vele a nemzet érintkezésbe tegye magát. Felirat is csak ő hozzá volna lehetséges. Jövendőre nézve pedig, a dynastiának bármi néven nevezendő privátszerződése, ha az országgyülésnek tudta s beleegyezése nélkül, a nemzet alkotmánya s függetlensége ellen köttetnék, érvénytelennek és semmisnek nyilvánitandó. Ezt kivánja nem csak a nemzet, hanem maga az

uralkodó család érdeke is; mert lehetnek egyesek, kik ármánykodásaik által mind az egyiket, mind a másikat veszélybe dönthetnék. E tekintetben tehát a nemzet egy alkotandó világos törvény által biztositassék, s ez legczélszerübben történhetnék a készülendő koronázási oklevélben.

Mi az inditvány többi részeit illeti, elveire nézve pártolom a remekmüvet, hanem kiegészitéseül pártolom azokat is, mik Tisza Kálmán tisztelt barátom által fölhozattak.

Még egyet kivánok kijelenteni. Midőn az országgyülés kiegészitéséröl szólunk, nem feledkezhetünk meg az összes nemzet nagy családjáról, s mindenek előtt azon martyrokról, kik mint vértanuk a nemzetért és szabadságért szenvedtek. Állittassék egy ártatlanságukat hirdető Pantheon, hova a polgárvérrel áztatott haza hü leányai s fiai zarándokoljanak, mint Mohamed sirjához az ájtatos mozlimek.

Nem feledkezhetünk meg azokról sem, kiket, ha a zsarnokság boszuló vaskarja utól nem értis, vérpadra hurczolandott, ha megkeritheti. Értem a külföldön sinlődő honfitársainkat. S mindenesetre először is hálás köszönet mondandó a szultán-török császár ő felségének, ki üldözött hazánkfiainak menhelyet adott. (Helyeslés. Éljenzés.) Érdemesnek tartom szavakba foglalni hálaérzelmünket azon szives fogadtatásért is, melyben tisztelve szeretett hazánkfia Kossuth Lajos (viharos éljenzés) s minden menekült az északamerikai szabad státusokban részesittetett. Örök hálával maradandunk lekötelezve a dicső Albion, ugy Helvetia, Franczia- és Olaszország lelkes fiai iránt, kik menekültjeink iránt részvéttel viseltettek, s különösen a francziák dicső császára, III. Napoleon iránt, Bonaparte herczeg, Viktória királynő és Viktor Emanuel király iránt. Ezen történelmi nevek örökre bevésve maradandnak a nemzet keblébe. Hála s köszönet még minden mivelt nemzeteknek s jólelkü fejedelmeknek. Mindezeknek lekötelezettjeik maradunk. Vajha tettel is bebizonyithatnók egykoron hálánkat. Addig is, mig önbajainkkal vagyunk elfoglalva, jelentsük ki ünnepélyesen, miként tisztelvén minden nemzetet, rokonérzelmü nemzetek szabadságának leigazására segédkezet soha nem nyujtandunk.

De hálaérzelmeink közepette nem hagyhatjuk érintetlenül azon váratlan botrányt sem, mely a szász kormány részéről néhai dicső emlékezetü Teleki László polgár- és képviselőtársunk elfogatása, és az osztrák kormány részére lett kiszolgáltatása által követtetett el. Nem hallgathatjuk el e részben csodálkozásunk és fájdalmunk kijelentését.

Lehetlen méltánylással nem viseltetnünk az emigratio iránt, mely lelkes tevékenysége által a haza javát eszközleni törekszik.

Végre ne feledkezzünk meg a szabadsági harczban, a dicsőség vérmezején elesett vagy képtelenekké vált derék honvédek özvegyeiről s árváiról. Ezekről kötelességünk lesz gondoskodni. (Helyes!)

Ezeknek előrebocsátása után, azon inditványt is, mely tétetett, hogy a törvénytelen biróságok által hozott itéletek nem csak törvényteleneknek, hanem érvényteleneknek, söt semmiseknek nyilvánitassanak, pártolom.

Most már végtére átmegyek az inditvány második és harmadik részére.

Megvallom, hogy szivem majd megszakad, hogy azokkal, kikkel a reform terén oly sok éven át együtt küzdöttem, kiknek mint minisztereknek Nógrád vármegye részéről bizalmat és tiszteletet szavaztam, s kiket most is oly annyira tisztelek, hogy velök jelenleg egy véleményen nem lehetek. Fájdalmamat e részben nem titkolhatom, de kijelentem azt is, mikép azon indokoknál fogva, melyeket Tisza Kálmán és Váradi Gáb. képviselőtársaink előadtak, a felirást nem tartom lehetségesnek. Valamint az igen tisztelt inditványozó, ugy én is nemzetem multját és annak törvényeit tisztelve, s lelkiismeretem által vezéreltetve kijelentem, mikép én Ferencz József osztrák császár ő felségéhez, kinek tényleges fellépése ellen az 1848-diki országgyülés protestált — ki szavát adta, hogy az alkotmányt visszaállitja, de szavát be nem váltotta, söt a birodalmi tanácsot fölállitván, azt Magyarországra is ki akarja terjeszteni, és mint mondatik, ennek kivitele végett erőszakhoz is szándékozik nyulni — hozzájárulván mindezekhez az adónak requisitio utján

törvénytelen behajtása, mindezeknél fogva, hozzá a felirást nem tartom lehetségesnek.

De van ezeken kivül még egy indok, mely eddig fel nem hozatott, s ez a jus patronatus, a placetum regium, mely mindenkor a magyar királyok legszebb jogai közé tartozott, s melyet Ferencz József önkényt feladott, s a pápa uralmát, mely ellen a nemzet magát századokon át megóvta, Magyarországra nézve elismerte, a melyet azonban mint világi hatalmat végkép megszüntetni Napoleon császárnak alkalmasint sikerülend; de ki ama szép jogot magától könnyelmüen eldobta, s kinek ennélfogva az apostoli czim sem competál, ahhoz felirást nem intézhetünk, s ugyan azért én a határozatra szavazok. (Éljenzés.)

Erre Bartal György:

Meghatva szólok a szőnyegen forgó tárgyhoz; nem annyira parányiságom tudatában, mint érzetében annak, hogy tanácskozásaink folyamától, és azon erkölcsi nyomatéktól, melyet mi hazánk szent ügye mellett kifejteni képesek vagyunk, függ a sikernek lehetősége, a nemzetnek közel jövője és talán végleges sorsa; de függ egyszersmind az ausztriai birodalomnak megszilárdulása avagy lassu bár, de bizonyos felbomlása.

Én, uraim, nem kecsegtetem magamat azzal, hogy mi Európának figyelmét önállólag és oly mértékben vontuk magunkra, hogy azt belügyeink elintézése, historiai jogaink helyreállitása, nemzeti önállásunk biztositása közvetlen érdekelné. — Ritka szerencsének kell tartanunk, ha az európai civilisatio megmentése, a vallásszabadság kivivása, az absolutismus terjedésének meggátlása körüli érdemeink a multban egy s más történész, avagy statusférfiu által méltányoltatnak. Európa, mely sokkal hatalmasabb nemzeteknek elnyomatását közönynyel türé, rég megszokta, bennünket azon kiterjedt monarchia alkatrészeül tekinteni, mely az ujabb kornak internationális viszonyaiban, több vagy kevesebb szerencsével ugyan, de mindenesetre, egyikét játszotta a legfontosabb szerepeknek; s a melynek fennállása az oly sok fáradsággal és küzdéssel létesitett európai sulyegyennek egyik sarkkövét képezi.

Csakis azon rázkódtatás, melynek Ausztria 1848-ban kitéve

vala; csakis azon erély, melyet Magyarország az akkori mozgalmakban, megujuló államéletének első alakulásában, geographiai elszigeteltsége mellett, és annyi zsibbasztó s ellenséges viszonyok daczára kifejteni képes vala; csakis azon békés, de elhatározott ellenállás, melynek szilárdságán megtörtek azóta a korlátlan uralom minden eszközeivel terjesztett assimilatiónak árjai, valának véleményem szerint azon tényezők, melyek a külföld figyelmét Magyarország sajátságos államviszonyaira fordíták. És mi elvégre azon szerencsés fordulatnak küszöbén állunk, melyben az európai közvélemény eléggé hangosan inti a bécsi kormányt, hogy az alapjaiban megingatott tetemes veszteségeket szenvedett és ujabbaknak elébe néző birodalomnak léte, Magyarország kibékitésétől, pacificatiójától föltételeztetik.

Azon solidaritás, mely az európai népcsalád egyes tagjai közt mindazon viszonyokra nézve létezik, melyek a világbékének fenmaradását biztosittatják, valamint nemzetünknek józanul felfogott specificus érdekei elutasithatlan kötelességünkké teszik, mindenekelőtt Ausztriához való viszonyunk iránt nyilatkozni.

Ünnepélyesen kijelentem tehát én is, hogy Magyarországnak pacificatiojára, s ezáltal feltételezve a birodalomnak consolidatiojára csak egy ut vezet; a szigoru törvényességnek biztos ösvénye! Hagyja el a dynastia határozottan és legvégső részleteiben a foglalásnak 1849-ben általa felkarolt gyászos és önmagát már is megboszult kiinduló pontját, és lobogtassa valahára Magyarország irányában is a legitimitásnak azon zászlóját, melyhez külföldi viszonyaiban oly állhatatosan ragaszkodik, és mentve leend! Sajnos, hogy e részben épen a Lajthán tul merően ellenkező nézetekkel találkozunk.

Az ausztriai statusférfiak előtt már régóta, mintegy rögeszmévé vált, a dualismus alapját, a tisztán personalis uniót, mely Magyarországot az örökös tartományokkal annyi századokon keresztül, jó és balszerencsében összeköté, Ausztria minden üdült bajainak, szerencsétlenségeinek egyedüli kutforrásául tekinteni.

Az egységes birodalomnak rövid története nemcsak hogy eléggé mutatja ez állitásnak hibás voltát, hanem egyszersmind fényesen igazolja a magyar nemzetnek azon évszázados panaszát, mely saját szellemi és anyagi hátramaradásának és evvel együtt az ausztriai

birodalom káros állapotának végső gyökereit nem a dualismus rendszerében, hanem annak fonák alkalmazásában, elferditésében találá fel.

Azon időtől fogva ugyanis, midőn az ausztriai ház Magyarország trónjára jutott, le egészen 1848-ig egy roppant, következményeiben sulyos, kárhozatteljes, alapjaiban merőben hamis feltevés vonult végig annak belpolitikáján; azon feltevés, hogy a magyar nemzet separatisticus, azaz: elszakadási vágyaktól van saturálva. E téveszmére vezethetők vissza a bécsi kormánynak minden botlásai; irányunkban féltékenysége és mostohasága, mert mi volt természetesebb, mint annak alapján az eszélyesség főpostulátuma gyanánt felállitani: hogy e vágyakat minden áron megelőzni, az alkotmányos magyar királyi hatalmat terjeszteni és mindinkább a császári trónnak teljhatalmával összeforrasztani, annak palástja alatt a nemzeti kormányt tettleg a birodalmi kormány alá rendelni, s igy a nemzet önállását lassankint aláásni, politikai fejlődését szintugy mint anyagi gyarapodását neheziteni, az ország természeti dús adományait az adóval terhelt örökös tartományok javára kizsákmányolni, a polgári osztályok ellentétes érdekeit felhasználni, az anyaország egyes részeinek egyesülését meggátolni és a jövendő viszályok anyagát szitani kelletik.

Hiában hivatkozott a nemzet e politika ellenében az 1741-ki és 1809-ik tüzpróbákra, melyekben separatisticus vágyait — ha azok csakugyan léteznek — bizonyára könnyen, ugyszólván kardcsapás nélkül létesitheti vala; a rémkép megmaradt, és önállásának minden mozzanatával megujult és oly merev alakot öltött elvégre, melyen legőszintébb, legbékésebb reformtörekvéseink hajótörést szenvedtek.

Ha van valami, a miért áldom a gondviselést, hogy az 1848-ki eseményeket előidézte, bizonyára azon körülmény az: hogy nemzetemnek megadatott az alkalom bebizonyitani az egész mivelt világ előtt, miszerint Magyarország hátramadásának okozói, középkori intézvényeinek fenntartói koránsem annak kiváltságos osztályai valának, hanem egyenesen és kiválólag azon bécsi kormány, melynek képzelt érdekében vala haladásunkat és ez által erősbülésünket hátráltatni nemcsak, hanem egyszersmind közjogi külön állá-

sunkat, az általa bona fide soha nem foganatositott dualismus rendszerét azon egyetlen akadályul tüntetni fel, mely saját magasabb törekvéseinek utjában állott, és azokat minden lépten nyomon meghiusitá.

12 éve, hogy ez akadály megszünt; hogy a bécsi kormány alkotmányos életünknek általa elöidézett tabula rásáján az egységes absolutismusnak minden eszközeivel rendelkezett! és mi hiában tekintünk szét, keresendők a civilisatiónak azon jótéteményeit, melyeknek áldásától elébbi külön állásunk — Istennek legyen hála! — oly sokáig megfosztott. Beligazgatásunkban a magányosok ügyeit végkép elhanyagolva, gazdag városainkat közvagyonaiktól megfosztva és azonfelül adósságokkal terhelve, az árvák filléreit a legnagyobb zavarnak és viszszaéléseknek kitéve, a nevelés ügyét megnehezitve és germanisationalis törekvéseknek alárendelve, az igazságszolgáltatás gyorsaságát fiscalitási tekinteteknek föláldozva; a közbátorságot veszélyeztetve, termelésünket korlátolva, kiviteli kereskedésünket csökkentve, közhitelünk szük forrásait még inkább megapasztva pénzügyünk minden realis basistól megfosztva, az ország javait elidegenitve, a status adósságok özönében elmerülve s az egyes hon polgárokat adóval és katonaszolgáltatással tulterhelve találjuk.

Készakarva nem emlitém a személyes, a vélemény és vallásszabadságának megszoritásait, mert ezek az absolutismusnak kikerülhetlen következményei, de fájdalommal kell, hogy megemlitsem a közerkölcsiségnek sülyedését; a családi kötelékeknek szerfölötti ujonczozások és házasságbeli akadályok általi meglazulását, a megvesztegetés, zsarolás és sikkasztás átkos mételyeinek a bureaucratia minden zugaiban való megtelepedését.

Ezek b e l s ő eredményei a reánk erőszakolt birodalmi egység rendszerének; de talán n y e r t Ausztriának külhatalmi állása? Nem szólok az olaszországi hadjáratról, mert nem tartom nemzethez méltónak bántani az amugy is sajgó sebhelyeket, hanem kérdem: valjon terjedt-e befolyása, hatalma Némethonban? avagy állást foglalt, szövetségeseket szerzett magának a keleten tornyosuló eventualitások esetére?

A bukott kormánynak tagjait, elébbi belkormányzásunk és

igazságszolgáltatásunk méltatlan ócsárlóit, nyolczszázados állam-intézményének könynyelmü rombolóit, fajunk gyülölőit, a régi dualismus elleneit, a centralisatió hőseit illeti megfelelni az iméut föltett kérdésekre.

Távol van tőlem, és távol nemzetemtől, mely soha boszuálló nem volt, a megtorlásban keresni elégtételt a számtalan bántalmakért, melyeknek tárgyául ők a magyart kíszemelték; de ha védi is személyüket a megvetés, melylyel Istennek e nyomorult teremtményeire letekintünk, nincs ok, nincs mentő körülmény, melynélfogva kárhozatos müködésükre nemzetünknek s a benne lábbal tiprott emberiségnek átkát ki ne mondjuk a z o n f e j e d e l e m hallattára, kinek bizodalmával ők gyalázatosan viszsza élve mindazon törvényes kötelékeket, melyek a magyart háromszáz év óta az ausztriai dynastiához kötötték, szentségtelen kezekkel szétszakitani, egy nemzetnek meggyilkolására összeesküdni merénylettek. Igen is Ő Felségének, a tényleg uralkodó fejedelemnek felelősek ők azon szomoru sikerért, melyet felmutathatnak; azon természetellenes jelenetért, hogy a nép Ausztria k ü l á l l á s á n a k g y e n g e s é g é t, az azt ért csapásokat, belső bonyodalmakat reményének horgonyaiul tekinteni kényszerült. Rájuk, csakis rájuk róhatjuk megfelelni a magyar nemzet histó-riai hüségérzetének azon megrendüléseért, melynek tanni vagyunk.

A bizodalmatlanságnak, a kormánynyal való meghasonlásnak minden esetei közől, melyek — fájdalom — nemzetünk történetében oly gyakran előfordulnak, egygyel találkozunk, mely annak jelenlegi mértékét felütné; nem a privilegált statusok bizodalmatlansága az többé, mely mostanság fönforog, s a melyet régenten kiváltságaik megerösitésével, s az ország önállóságának néhány törvényczikkbeni elismerésével lecsillapitni lehetett. Az 1847—48-iki törvények — Guizot szavaival élve — uj politikai nemzetet teremtettek e hazában, melynek gondolkozása, érzülete az előbbitől messze elüt; melynek különvált érdekei nem lévén, minden érdekeltsége a közhaza jogainak épen tartásában, tettleges biztositásában öszpontosul; melyre az ország palladiumának megvédésében ujabban is tehetetleneknek bebizonyult régi intézményeinknek, a k. kanczelláriának és helytartótanácsnak csonka fölelevenitése, az or-

szág autonomiájának a polgári viszonyok alárendelt ágaiban, és még azokban is csak praecarius helyreállitása semmi vonzerővel nem birnak; mely nem rajongásból, nem politikai divateszmék utáni hajhászásból ragaszkodik az 1848-ban törvényesen kivivott önálló és független magyar parlamentáris kormányhoz, hanem azért mert végkép szakitni akar a sérelmes multtal, annak megbénitott államgépezetével, és meg van győződve, hogy e czélt csak ugy érheti el, ha a törvények végrehajtásában szintugy mint azoknak hozatalában érvényesiti a souverainitásnak őt megillető osztályrészét; s mely végre az országlás lényegét, a nemzet vagyona és vére fölötti kizárólagos rendelkezésben találja, és szilárdul el van tökélve, inkább a bizonytalan sors bármely eshetőségeinek kitenni saját jövőjét, hogysem ősi alkotmányának ez életereit önmaga szüle-gyilkos kezekkel kettévágja!

Sem az oct. 20-ki diploma, sem a febr. 26-ki cs. patens nem alkalmasak arra, hogy a birodalmunk oly kiméletlenül kiölt csirái e nemzet kebelében ujra megfakadjanak; a régi bizodalmatlanság létezik most is, és ha lehetséges volna, még fokozottabb mértékben; mert igaza van a nagy német költőnek: „Das ist eben der Fluch des Bösen, dass es fortwirkend immer böses muss erzeugen.“ Ép ezen állitólagos engedmények kiáltó jelei annak, hogy a bécsi kormány csak alakját változtatá a rendszernek, csak menekülni kiván annak önmagára nézve is terhes tulzásaitól, de a rendszer lényegéhez állhatatosabban ragaszkodik, mint valaha.

E lényeg nem más, mint tagadása a Magyarországgal kötött pragmatica Sanctio kétoldalu érvényének, tagadása az 1849-ig fennállott s az osztrák államférfiak által nyiltan kétségbe vonni soha nem mert personalis union alapuló régibb és ujabb alaptörvényeink szentségének: egy szóval tagadása ama historiai jognak, melyhez viszont mi szivünk vérével ragaszkodunk; mert meg vagyunk győződve, hogy a népek hozzájárulásával hozandó minden törvénynek csak egy garantiája van s ez: az előbbi törvények kötelező erejének elismerése, szentül tartása! Az alulról vagy felülről jövő forradalomnak, a csak is ezen egy bástya állhat ellen; és ha az erőszakkal leromboltatott népnek és fejedelemnek egyaránt

kötelessége azt helyre állitani és ujból meggyökereztetni azon hitet, hogy e bástyán kivül felállitott bármely intézmények csak ephemerek lehetnek. E meggyőződés azon varázshatalom, melylyel a historiai jognak az állam-életben szintoly mértékben birnia kelletik, hogy azt a forradalmak veszélyeitől megmentse, mint a tulajdonjog szentségének a magánjog körében, melynek legkisebb megsértése a társadalmi rendnek felbontásával azonos.

Azok, kik tőlünk e jogalap elhagyását, feláldozását kivánják, nem gondolják meg a térnek ingadozó voltát, melybe önmaguk állást foglalnak akkor, midőn a historiai jogszerüség minden kellékeit nélkülöző államegységet a puszta czélszerüség tekintetéből védelmezvén, azt Ausztria fennállásának conditio sine qua nonja gyanánt proclamalják. Én tagadom magát a thesist, mert Ausztria Magyarországgal egyetemben ezen reáli egység nélkül három századon keresztül fennállott és ha benn is virágzó és szabad, de künn mindenesetre hatalmas és tisztelt vala; még ünnepélyesebben ellen mondok azonban a tétel kiinduló pontjának; mert a czélszerüség tekintete a közélet mezején szintoly kevéssé adhat csak tisztességes ürügyet is fejedelmi eskük által szentesitett államtörvények megsemmisitésére, mint a privát életben a magánosok közötti szerződések avagy az egyszerü becsületszónak megszegésére. Az axioma: Volenti non fit injuria, egyaránt áll a köz és magánjog terén. Az ausztriai ház meg volt elégedve, midőn Magyarország trónjához elébb választás, később pedig az örökösödés rendjére alapitott personalis unio mellett jutott. Mindkét nemü szerződés kétoldalu volt és azt bármi czélszerüség tekintetéből egyoldalulag félretenni sem fejedelemnek, sem nemzetnek nincsen jogában.

Igen helyesen mondja gr. Rechberg, az ausztriai külügyminiszter csak imént f. é. márt. 2-án kibocsátott diplomatiai körlevelében, melyben Olaszországnak egy korona alatti egyesitése, az olasz királyi czimnek Viktor Emanuel általi fölvétele ellen óvást tesz: „dass die Verträge ihre verbindliche Kraft so lange behalten, als sie nicht im Einvernehmen aller contrahirenden Theile aufgelöst oder abgeändert worden sind, dies ist ein so elementarer Grundsatz,

dass ohne ihn das Völkerrecht und die internationalen Beziehungen jeder Bürgschaft von Sicherheit und Dauer beraubt sein würden."

Gróf Rechbergnek hivataltársai, mert őt e nyilatkozat után sértés nélkül nem számithatom ellenünknek, ugylátszik nem veszik észre, hogy a constatirozott jog ellenében a czélszerüség tekinteteire hivatkozván, igen ominosus találkozásoknak vannak kitéve; vajjon nem ezen téren állanak-e a világnak minden forradalmárai: hogy vehetnék ajkaikra e szót azok, kik a trónok legitimitása mellet küzdenek? És hát Olaszországnak egysége nem czélszerü-e? avagy különbség létezik a czélszerüségben a mint az fejedelmek vagy népek részéről vétetik igénybe? Az egyik államegység czélszerü és jogos, mert a fejedelem erőszakolja azt népeire — a másik nem, mert néhány fejedelem jogaiba ütközik? Meggondolják-e ezen urak, mily inconsequentiát követnek el, midőn Ő Felségével, mint a német szövetség egyik tagjával, Dániának eljárását roszaltatják, mert annak kormányja a herczegségek és Dánia közt törvényesen fennállott personalis uniót megszegte és vele ugyanazon pillanatban teljesen hasonló, ugyszólván azonos viszonyok közt Magyarország irányában az államegységet decretáltatják.

Igenis jól tudom én, „hogy a magas politikában az opportunitás elvei olyannyira tulnyomó szerepet játszának, miszerint az, ki a népek kormányzóitól szigorú törvényességet avagy csak következetességet kiván, mint avatatlan ujoncz legföljebb szánakozó mosolyra számithat, hisz szerintök a politika az exigentiák, az előrelátó számitásnak, a körülmények fölhasználásának tudománya.

Caveant consules, ne respublica detrimenti capiat. Minden tulzás önmagában hordja jövendő vesztének elemeit; azon politica, mely a státusélet exigentiáinak legnagyobb factorát, a népek ösztönszerü jogérzetét kiméletlenül mellőzi, mely számitásaiban a legcsekélyebb körülményeket latolja, de saját moralis tekintélyének sülyedését rövidlátóan szem elől téveszti: nemcsak hogy rég elvesztette egykori vakitó fényét, de a nagykoruságra fejlett népek irányában teljesen lejárta magamagát.

Bizonysága ennek éppen ama forradalmi szellem, melynek terjedéséről e magas politikának adeptjei uton utfélen panaszkodnak,

melynek elnyomásán folyton és olyannyira tusakodnak, hogy a nép bizalmának alig nyiló virágait, s az azokban rejlő egyetlen óvszert szüntelen letapossák. Tartózkodjatok önmagatok mobilisálni a polgári viszonyokat, hogy azok a népek által ne mobilisáltassanak; teljesitsétek elvállalt kötelezettségeiteket mindenütt és egyaránt, hogy a népnek önkénytes ragaszkodására számithassatok akkor, midőn a kormány gyeplői kezeitekből kisikamlanak; épitsétek föl a népnek hitét őszinteségtekben, és fogadjátok el valahára a következetességnek, az adott szó szentségének azon legmagasabb politikáját, melyet az örök igazságnak Istene oltott az emberi nemnek szivébe, és elfojtottátok, mert tagjaitól megfosztottátok azon vészes szellemet, melyet mint Goethének bűvészi tanoncza elbizakodva önmagatok idéztetek elő.

De visszatérek az általam fölvett tárgyhoz, és a mondottak után tovább haladva nem tartózkodom kijelenteni, hogy a jelenlegi bécsi kormánynak kedvencz-eszméje: az alkotmányos államegység, nem is czélszerü, mert kivihetetlen; mert mellőzve az örökös tartományok disparát alkotrészeiből vonható minden következtetéseket, egymagának a magyar nemzetnek határozott ellenzése is elegendő arra, hogy mindazon czélok meghiusuljanak, melyeknek biztos és lehetőleg rövid idő alatti elérésétől függ az ausztriai birodalomnak regeneratiója.

Már Kur-Hessennek példája is eléggé mutatja, hogy öntudatos szilárd jellemü, morális erejében, jogában és Istenben bizó nemzetet leigázni igen, — de népszerütlen alkotmánynak elfogadására általa visszautasitott jogkörnek betöltésére kényszeritni soha és semmi körülmények közt nem lehet.

Az eddigi tapasztalások ugy hiszem megtanithaták a bécsi kormányt, hogy kitartásunk, melylyel hazánk önállóságához és különösen az 1848-diki jogalaphoz ragaszkodunk, legalább is oly szivós, mint a nagy német nemzet ama derék töredékeké. És ne ámitsa magát senki, hogy e ragaszkodás nálunk csak az ugynevezett értelmi osztály között létezik; mert hisz, éppen a magyar népnek zöme, az oly dicső, egyenes és türelmes jellemü földmüves osztály az, melynek kebelében az osztrák finánczrendszer gyűlö-

lete legmélyebben meggyökerezett, melynek harczra edzett bátor fiai a reájuk nézve idegenszerü osztrák hadsereg soraiban is szivükön hordják hazájuk gyászát, melynek hite, bizodalma a bécsi kormány intentióira nézve véglegesen elenyészett, s a mely mindaddig kibékitve, megnyugtatva nem leend, mig a pénz- és hadügy a nemzetnek rendelkezése alá visszaadatva annak geniusához képest czélszerüen át nem alakittatik.

A balsorsban egyesült, s nagy férfiainak gyászravatalánál összeforradt nemzet milliónak morális ellenszegülése tehát az, melyet az alkotmányos bécsi kormánynak legyőzni kelletik. E czélra csak egy ut nyilik előtte: eltérni a divide et imperanak elhasznált és veszélyessé válható rendszerétől; visszatérni azon eszközökhöz, melyeket irányunkban a bécsi bariquadok hőse ép oly következetesen, mint siker nélkül alkalmazott. Mi nem félünk, nem rettegünk azoktól; mert tudjuk, hogy valódi alkotmányos élet tartósan fön nem állhat oly államban, melynek legtekintélyesebb részét erőhatalommal kell kormányozni; azon részt, mely a birodalom külön népfajai közt mind históriai multjánál, mind geographiai fekvésénél fogva a legtermészetesebb összekötő kapcsot képezi; mert valamint nekünk ugy a dynastiának sincsen hatalmában a déli szláv és román nemzetiségek minden vágyait kielégiteni s azoknak sympathiáit maga számára állandóul biztositani; és elvégre is belátni kényszerülend, hogy minden szakitás, melyet az annexátiók veszedelmes elvének elfogadása mellett legdicsőbb örökségében sz. István koronájának épségében megkisért, kell hogy sulyosan megboszulja önmagát, végkép elidegenitvén tőle az egyetlen népfajt, mely ösztönszerüleg nyugot felé gravitál, és erősitvén azokat, melyeknek faj- és vallástársai a birodalom határainak tőszomszédságában léteznek. Nem félünk végül azért, mert az olasz és keleti kérdéssel, valamint Magyarországnak zilált ki nem elégitett állapotjával szemben Ausztria hadseregét le nem szállithatván, financziáit sem rendezheti, s ekép maguknak az örökös tartományok népeinek legsulyosabb panaszait sem orvosolhatja.

Nevezzék bár a birodalom testvérnépei ellenkezésünket makacsságnak: mi türjük e vádat azon reájuk nézve mindenesetre meg-

tisztelő hitben, hogy ők az alkotmányos életnek pályáján haladva, és annak elveibe bele nőve, hasonló körülmények közt máskép nem cselekednének; az elismerésnek egy nemét azonban már most sem vonhatják meg tőlünk: hogy őszintén nyiltan és loyálisan járunk el irányukban. A mint 1848-ban elsők valánk, kik a magyar királyt fölkértük, hogy részesitse az osztrák birodalom népeit az alkotmányos önkormányzás áldásaiban; a mint előharczosaik valánk a bécsi kormány által eredetileg szintén alkotmányos formákba burkolt közös elnyomás ellenében; ugy támogatjuk őket ezentul is a valódi alkotmányosság kivivásában; de támogatni fogjuk különösen saját közjogi függetlenségünk elismerése és biztositása esetére; jog és méltányosság szerint mindazon terhek elviselésében, melyek a kényuralom kárhozatos hagyatékául reánk maradtak; a testvériséget a kölcsönös érdekeltség alapján valamint föntartani és kifejteni ohajtjuk a jó szomszédság mindazon viszonyait, melyek százados anyagi összeköttetéseink folytán közöttünk kifejlődtek; — egy szóval mindenre készek vagyunk, csak egyre nem: hogy őseinknek amugy is eléggé roncsolt nyolczszázados örökségét, amagyar nemzet e megbecsülhetlen ereklyéjét nemzeti függetlenségünket áruba bocsássuk!

Ezek uraim azon nézpontok, a melyekből én az örökös tartományokhozi államviszonyainkat és Magyarország pacificatiójának egyedüli lehetőségét: a históriai jognak teljes csorbitlan visszaállitását tekintem; mind azon részletekre nézve, melyek e kiindulási pontból önkényt következnek, vagy a fönforgó körülményekhez képest azonnali megoldást igényelnek, ugymint a trónváltozás hiányait, az ország integritásának helyreállitását, az 1848-diki törvények életbeléptetését, az absolut kormány minden rendeleteinek és különösen az illetéktelen biróságok által hozott fölségsértési itéleteknek megsemmisitését, nem különben horvát-szlavon testvéreink, s a lelkes Fiume iránti közjogi állásunk rendezését, s elvégre a törvényesen uniált anya-országban lakó minden nemzetiségek és minden vallásfelekezetek politikai jogegyenlőségét illetőleg — teljesen osztom igen tisztelt képviselő társunknak Deák Ferencznek előadását. Szivesen elösmerem ugyan, hogy az általa megpenditett

tárgyakon tul is vannak számos kérdések, melyek mielőbbi elintézést igényelnek; ezeknek nyilatkozatunkba leendő fölvételét azonban czélszerünek nem tarthatom; mert itt nem általános politikai programmnak fölállitásáról, hanem csak azon kérdésekről lehet szó, melyek az országnak közjogi viszonyaival szorosabb összeköttetésben vannak.

Mi nyilatkozatunk alakját illeti: pártolom a tényleg uralkodó fejedelemhez intézendő fölirást; nem azért, hogy legkisebb bizodalmam volna, miszerint nyilatkozatunknak ezen formája a sikert csak némileg is biztosithatná, mert meg vagyok győződve, hogy ha a bécsi kormánynak Magyarország irányábani elfogultságát mindeddig saját helyzetének nehézségei le nem győzhették; ha azok még annyira sem birhatták, hogy a törvénytelen adónak behajtásától, a közvéleménynek ezen ujabbi megmérgezésétől legalább is az országgyülés folyama alatt tartózkodjék: e merev ellenszegülését bizonyosan a szelidebb formának választása sem törendi meg, hanem pártolom a felirást azért, mert a nyilatkozat tartalmánál fogva abban a jogföladásnak mégcsak árnyékát sem látom; mert pacificaióról lévén szó, kell, hogy a tényleg létező hatalommal a dynastiának Európa szerte elismert fejével érintkezzünk, és a nemzetnek, ugy a külföldnek megmutassuk, miszerint még forma tekintetében sem rajtunk múlott, hogy az európai közvélemény által olyannyira ajánlott kiegyezkedés nem sikerülhetett. Minél ünnepélyesebben, s minél közvetlenebbül az uralkodó fejedelemhez intézettnek kivánom tehát e nyilatkozatot, melynek sikertelensége esetére Isten itélhessen közöttünk.

A képviselőház XXIV-ik ülése

— *május* 17-*kén*. —

Elnök: Ghiczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla gróf.

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesitése után elnök bemutatja az ujabban beküldött iratokat, u. m. Tordamegye állandó bi-

zottmanya részéről a képviselőházhoz intézett föliratot az unio érvényesitésének és a nevezett megye képviselőinek a pesti országgyülésre leendő meghivatásának eszközlése végett, nemkülönben ugyanazon megyének az emlitett tárgyban Ő Felségéhez intézett fölirását. (Ezen iratok addig is, mig a napi-rend szerint tárgyaltatni fognak, kinyomatni rendeltettek.) Bemutatja elnök továbbá Krasznamegye és Borsodmegye közönségének a törvénytelen adónak erőhatalommal eszközölt behajtása iránti panaszait, melyekben e megyék ezen jogsérelemnek mielőbbi orvaslására kérik föl az ország gyülését. Borsodmegye közönsége ezenkivül még ama határozatát is közli, mely szerint mindazon honpolgár, ki a törvénytelen adók behajtásában tettleg részt vesz, hazaárulónak jelentetik ki, és az okozandó kárért felelőssé tétetik. (E panaszok hasonlag akkor fognak tárgyalás alá vétetni, midőn a kérdéses ügy fölötti tüzetes tanácskozás lesz napi-renden).

Jelentést tesz elnök még arról, mikép a nagy költő Katona József szobrának leleplezése Kecskemét városának egyik közterén máj. 20-án délelőtti 10 órakor történendvén meg, az illető rendező bizottmány ez ünnepélyre a jelenleg müködő országgyülés minden tagjait meghija. Elnök fölkéri azon képviselő urakat, kik ezen ünnepélyben részt venni kivánnak, hogy sziveskedjenek magukat nála jelenteni, miszerint a rendező bizottmányt előre tudósithassa. (Tudomásul vétetett).

Végre egy folyamodvány jelentetik be elnök által, melyben folyamodó — előszámlálván érdemeit — jövő sorsát valamely hivatal által kéri biztosittatni.

A napirenden levő tanácskozást illetőleg azon nézetét fejezi ki elnök, miszerint czélszerü lenne, ha azon tagok, kik a tárgyalás alatt levő inditványtól eltérnek, saját inditványukat irásba fogalmazva a ház asztalára tennék.

Szaploneczay József ezt csak a részletes tárgyalás könnyitése tekintetéből véli eszközlendőnek, az átalános tanácskozásnál azonban fölöslegesnek tartja. (Helyes!)

Elnök kijelenti, mikép fönnebbi figyelmeztetését ő is csak a kérdéses inditványon később történendő részletesebb módositványok

s hozzátételekre nézve tevé, miután különösen azoknál szükségesek az irásbeli fogalmazványok, hogy a szavazás könnyittessék. (Helyes!)

Ennek folytán a tegnapi tanácskozás fonala vétetett föl, legelőször is Csáky Tivádor gr. emelt szót, kinek az ifju szerénységétől és tüzétől egyaránt áthatott s Tisza Kálmán inditványa mellett tartott szép beszéde e következő:

Csáky Tivadar gróf.

Tisztelt ház! Őszintén bevallom, hogy midőn tegnap Bartal képviselőtársunk remek beszéde után szóláshoz hivott fel a jegyző, inkább szerettem volna más nevét hallani, mint a magamét. Nagyon is megörültem, hogy az ülés berekesztetvén, egy fél napot és egy éjet nyertem, fel akarván ezen időt arra használni, hogy előttem szóló beszéde czáfolatát föltaláljam. De bár mennyire forgattam én azt eszemben ide és oda, nem akadhattam reá; nem akadhattam pedig azon egyszerü okból, mert az érdemes szónok hatalmas beszédének mindegyik ékes szava, a fölhasznált érvek és az előadott idézések egyenesen azt bizonyitják, hogy más nem lehetséges, mint határozat. Valóban, ha a tisztelt szónok beszéde végén nem emliti, hogy a fölirás mellett szavaz, mindenki azt hitte volna, hogy a határozat embere; sokan talán még most is azt hiszik, hogy roszul hallották, — midőn a „fölirás" szót ejtette le ajkairól.

Oly nyilatkozat tétetett e házban, melynek értelme körülbelől az, hogy azok állása könnyebb, kik a határozatot pártolják. Én ezen nézetet nem osztom. A mi helyzetünk nehezebb, nehezebb pedig nem azért, mintha rettegnénk szembeszállni az ellenünk fölhozott, vagy fölhozandó érvekkel; nem azért, mintha talán nézetünk szigoru törvényeinkre fektetett alapjában kételkednénk, de nehezebb azért, mert a honnak és e háznak legérdemesebb, legkitünőbb, legjelesebb férfia véleményével kell küzdenünk. (Helyeslés.) Ez pedig — bár mennyire igazságos legyen is az ügy, a gyakorlati élet nehéz föladatainak legnehezebbike; — mindamellett felszólalok én is — habár gyenge ujoncz — e fontos ügyben, felszólalok pedig azért, mert képviselői kötelességemnek ismerem: a jelen perczben minden tartózkodás nélkül nyiltan kimondani elveimet. (Helyeslés.) Tarto-

zom ezzel enmagamnak, választóimnak és mindenekelőtt annak, kit szemeim könyezve nélkülöznek e teremben!

A beadott inditványnak első része azt tárgyalja, hogy mit mondjunk; e részben kevés észrevételünk van, a mi az inditványban be van foglalva, oly remekül van fogalmazva, hogy az ellen kifogást alig lehet tenni; a mit pedig még hozzátenni kivánnék, azt Tisza Kálmán tisztelt barátom — tüzetesen és helyesen — már kifejtette. Csak a két főtárgyat emlitendem tehát, melyet kifejezni mindenesetre szükségesnek tartok. Az első, az elmult 12 év sajnos, fájdalmas, az éghez bosszuért kiáltó gyászos története. Nem akarok én asszonyos panaszra fakadni; nem akarom eljajgatni magunk előtt és magunknak ujra fájdalmainkat; de akarom tudatni az egész civilisált világgal ezen, a történetben példátlan kormányrendszert, mely eltiporva legszentebb politikai és magánjogainkat, megsértve az emberiség minden törvényeit: a hohér pallosa, vagy a zsoldosok golyói által végeztette ki legjobbjainkat, rablánczokba hurczolá el e haza legjelesebb fiait, elrablá szabadságunkat, alkotmányunkat, vérünket, pénzünket, de még nemzetiségünket és nyelvünket is — és még ahhoz is nyult, mi az emberek legszentebbnek ismernek: a hithez — elrablá — mondom — mindenünket, csak becsületünket nem. És éppen becsületünk parancsolja a vészkorszak fölemlitését, várja ezt tőlünk az egész világ, mely, mert chinai falakkal környezve voltunk, csak egyes magánhirek által értesülhetett helyzetünkről, és ennek valódiságáról most meggyőződést szerezni óhajt; várja ezt tőlünk az egész ország, mely reményteljesen nézett a számolás nagy napja elé, melyen képviselői által a világ szine elébe terjesztessék a zsarnokság bünös eljárása — melyen nyiltan megmutattassék, mit szenvedett mindent e nemzet törvényes jogaiért, hogy abból elleneink tanulhassák, mit kész még mindent szenvedni inkább e nemzet, minthogy azon jogokból csak egy pontot is önönmagához hütelenül elengedjen. (Helyes!) Tartozunk ezzel végtére magunknak is, hogy azon uj modoru civilisátorok szavát elnémitsuk, kik oly nagyon szeretik a világban kikürtölni, miszerint mi csak elavult formákhoz ragaszkodunk, miszerint ők készitettek el minket kényszerrel alkotmány-képességre, mely alkotmánynyal kegyesen

megboldogitani szándékoznak. Tartozunk végre és mindenekfölött már azért is, nehogy a történteket hallgatásunkkal mintegy szentesittetni látszassunk.

A második nevezetes tárgyviszonyunk a külföldhöz illetőleg, annak nem akarom mondani, rokonszenve, de bátran állitom, érdeke Magyarország függetlensége mellett. — Valjon mi érdeke volt a külföldnek a pragmatica sanctio pártolására? Bizonyára nem más, mint az, hogy Magyarországnak a személyes unio által a többi osztrák tartományokkali szövetsége egy erős államnak lett alapja, mely megmentvén Európát örök időkre a török hóditásoktól, képesnek látszott a kelet mindég fontasabbá való ügyében a többi európai hatalmak akármelyikét a túlnyomó befolyásban gátolni. De Ausztria nem erős többé, sőt már alig nevezhető nagyhatalomnak. Ha tehát Európában ugyanazon érdekek állnak fenn még, ugy törekedni kell arra, Ausztriát erössé tenni. Ez pedig csak a népek kiengesztelésével történhetik, mi Magyarországra nézve megint csak függetlensége tökéletes helyreállitásával eszközölhető. Csakis ily értelemben veheti a külföld ma a pragmatica sanctiót, másként Ausztria fölbomlása után egy uj erős állam fölállitásáról kellene gondoskodnia. Bekebelezésünket az ausztriai egységes birodalomba, már azért sem engedhetné meg a külföld, mert Ausztria része levén a német szövetségnek, ebben oly túlnyomó erőt nyerne, mely az európai egyensulyt világosan koczkáztatná. Bekebelezésünk az egységes birodalomban örök időkre tönkre tenné természetes szövetségesünk Némethon szabadságra és egységre czélzó minden törekvését. Némethont természetes szövetségesünknek nevezem már csak azért is, mert mindkettőnket az ausztriai kormány gátol egyedül századok óta szabadságunk és függetlenségünk elérésében, illetőleg élvezetében. E tárgyhoz többet szólani fölöslegesnek tartom, — hivatkozom azon hazafira én is, ki e házban a tekintélyek egyensulyát fenntartani képes lett volna; — hivatkozom, kimondom azon szent nevet — Teleki Lászlóra! Neve már a multnak gyászkönyvében van irva, tettei és szavai a világtörténet birálása alá tartoznak, föl leszen jegyezve annak ércz lapjain, mintegy végrendeletül visszahagyott beszédének töredéke is, melyet e házban — tudom — mindenki ismer. Erre hi-

vatkozom a jelen perczben. Elnémultak ugyan ajkai, de él Teleki szelleme, s ezen szellemet fogjuk és akarjuk fenntartani.

A tárgyalás alatt levő inditvány másik két részét egybefoglalom, mert azokat ellenzem. A magyar trón csak a halál által üresülhet meg. Királyi lemondás a pragmatica sanctio fennállása óta elő nem fordult; de ha előfordult volna is, az bizonyára csak az ország tudtával és beleegyezésével történhetendett. Ezen két eset egyike sem áll jelenleg, mert V-ik Ferdinánd apostoli király most is él, a koronáról pedig le nem mondott, legalább érvényesen és a törvények értelmében nem, — ezt a hirneves inditványozó képviselő társunk is elismeri, formahiánynak nevezik ugyanazt, én törvényellenesnek tartom, és nem szeretném; ha formának véve a dolgot, a törvényen oly könnyen ugratnánk át, mert ennek utólsó consequentiája oda vezethetne, hogy minden törvényformának tekintve — mellőzhető. Hogy senki sem kételkedik, miszerint V-ik Ferdinánd a magyar koronáról is le akart mondani? — Ám legyen, el akarom hinni, de lehetnek olyanok is, kik még azt is kétségbevonják, hogy az osztrák császárságról önként köszönt le, — de ez akaratot itt érvül egyátalában el nem fogadhatom. Ferencz József az october 20-ki diplomában azt mondja, hogy ősi alkotmányunkat visszaadni akarja; a február 26-ki pátensben egyenesen arra hivatkozik, hogy a pragmatica sanctiót érvényesiteni akarja. Kérdem azért, ha ebbeli akaratát nyilvánitja, ki hiheti, hogy azt teljesitette is? Hogy pedig magyar király csak az lehessen, a ki egyszersmind az örökös tartományok fejedelme — azt egyátalában a pragmatica sanctio betü értelméről bebizonyitottnak nem látom. A pragmatica sanctio csak azt határozza világosan, hogy az örökség ugyanazt illette Magyarhonban is, és az örökös tartományokban. Én ezen örökösödési jogot és igényt nem is tagadom, de hogy egy koronáról le ne lehessen mondani és másikat fenntartani, ezt határozottan kimondom, — sehol sem találtam a sanctio pragmaticában. Ezen nézetem mellett szól a személyes unio bebizonyitására fölhozott azon érv is, hogy a király kiskorusága alatt más gyakorolja Magyarországban a hatalmat, más az örökös tartományokban; miért ne lehetne tehát ez az egyik koronáról való lemondás esetében épen

ugy. — III-ik Károly, II-ik Leopold, és I-ső Ferencz példái jelen esetben nézetem szerint nem alkalmazhatók, mert azok először is praesumtiv trónörökösök voltak és őket egyenesen és senkit mást előttök nem illetett a korona; másodszor azzal kezdték uralkodásukat mind hárman, hogy alkotmányunkat elismerték, illetőleg helyreállitották, és hogy mindjárt eleinte kijelentették, miszerint magukat megkoronáztatni kivánják és eziránt a nemzettel értekeztek; harmadszor fennállottak a törvényes kormány organumai, melyek által érintkezni lehetett. Ez jelenleg máskép van, mig Ferencz Károly lemondása az országgyüléstől elismerve nem lesz, — addig Ferencz József császár nem is praesumtiv trónörökös. Kérdem továbbá: elfelejthetjük-e, hogy minekelőtte az apostoli koronát fejére tétetni kivánta volna, kormánya 12 évi önkény nehéz igájába fogta az országot? De ha azt el is felejtenénk, még sem mellőzhetjük el látni, hogy jelenleg sem ismeri el kormánya alkotmányos jogainkat, melyek szent fenntartása mellett tarthat egyedül igényt a koronára Söt még határozottan kijelenti, miszerint az általa szervezett alkotmányt fenntartani s ha szükséges, erővel is védeni, azaz: jogainkat el nem ismerni és ha szükséges, erővel elnyomni fogja. Továbbá a jelen kormányt csakugyan el nem ismerhetjük, nem létezik tehát még organum sem, mely által érintkezésbe tehetnök magunkat a fennálló hatalommal. Kérdem, ily eljárással szemben, mi szól a mellett, hogy törvényeink egyikét puszta formának tekintve, mellőzve mellőzzük, annak kedveért, ki ugyanazon törvényeink legfontosabbjait elismerni se a jelen, se a jövőben szándékozni nem látszik? — A fölirás mellet ugy hiszem a várható siker sem szól, mert ezt a mélyen tisztelt inditványozó maga sem reményli, csak azt akarja elkerülni, hogy reánk ne hárittassék a szakadás felelősségének egy része. De ha egy nemzet oly sulyos, évtizednél hosszabb szenvedés és letiprás után a kölcsönös szerződés oly nyilt megszegésével szemközt, ugyanazon szerződés még mindig fönn akarja tartani, és csak azt kivánja, hogy a törvényszabta eljárás követtessék irányában, s még ez is megtagadtatik, kérdem, valjon kivádolhatja azon nemzetet, hogy okot adott a szakadásra. Megtett az mindent a mit tehetett, de hogy többet tegyen, mint önméltóságával összefér,

azt még a siker árán sem kivánnám elérni, mert föl kellene áldoznunk egyetlen védpaizsunkat: a törvényekhez való szoros ragaszkodásunkat, és ekkor követnők el az e házban emlitett öngyilkosságot. Mondatott, hogy a fölirás nem kérelem, egy souverain üzenete a másikhoz. Hogy ez állitás nem alapos, ezt ugyhiszem bebizonyitani szükségtelen, már az inditvány végszavai „legalázatosabb szolgái„ mutatják azt: igy souverain soha sem szokott souvarainhez irni. Látjuk — néhány hét előtt tagadta meg Némethon egyik legkisebb tartománya nem a legalázatosabb, de csak a szolgája kifejezést is, Francziaország bizony csak hatalmas császára irányában. Mondatott, hogy határozatot csak akkor szoktak hozni, ha fegyvert ragadtak egymás ellen a viszálkodásban levő felek. A nemzet nem nyult ezen utolsó szomoru eszközhöz, de nyult ahhoz a tényleges hatalom, nyult pedig nemcsak akkor, midőn alkotmányos állásunkat idegen szuronyokkal megsemmisité, de nyul jelenleg is, midőn jogainkat mellőzve, a törvénytelen adót országszerte fegyveres erővel szedi be a kizsákmányolt néptől. Az october 20-ki diploma nem irántunki rokonszenvből, nem jogaink elismeréséből, de a külföldi viszonyok kényszere alatt a belviszonyok összeroskadása által előidézett kénytelenségből származott, azon világos szándékkal: a tett igéreteket, ha csak lehet, meg nem tartani. Nem akarok én könnyebbiteni az oly kormány helyzetén semmit, mely viszonyai jobbulását nem hasznunkra, de bizonyosan kurunkra forditandja; hanem kivánom azt inkább a határozat által kényszeriteni, helyzete nehézsége által alkotmányos jogos állásunk elismerésére, vagy annak nyilt kijelentésére, hogy a szakadást ő akarja. Kivánom továbbá nyiltan a világ elébe terjeszteni helyzetünket, kimondani követeléseinket, és lehetőséget nyujtani a tényleges hatalomnak a kibékülésre, melyet, ha valóban óhajt, követeléseinket épen ugy teljesitheti a határozat, mint a fölirás utján.

Osztom én azon véleményt, hogy a föliräst kivánók politikája nem gyáva, sőt ellenben én azt nagyonis merésznek tartom, és ugyan azért, mert föláldozni akar törvényeinkből, eltérni az eddig követett szoros ragaszkodástól, épen azokhoz s mindezt, midőn eljárásának sikerét maga sem reményli. Épen ezen okoknál fogva,

meg nem engedhetem, hogy azon politika, melyet én is követek, koczkáztatónak mondassék. Én nem akarom koczkára vetni a nép boldogságát, de inkább annak elérését biztositani azáltal, hogy a törvényektől egy tapotnyira sem térek el. Nem szenvedély, nem gyülölség vezet engem, nem ismerem én sem félre küldőim érdekeit, — én is ismerem azon itt többször emlitett jó barátot, melynek szavára hallgatok, — én is követem lelkiismeretemet s ennek tiszta sugallatából meggyőződésemet követem, midőn a határozatot pártolom. (Éljenzés).

Erre Eötvös József bárónak egy óra 8 perczig tartott jeles s roppant hatást előidézett szónoklata — melyben a kitünő államférfiu a fölirat czélszerüségét mutatja ki — szóról szóra itt következik:

Ha van valami, mi e rendkivüli körülmények között, melyekben országunkat látjuk, a hazafinak vigasztalást nyujthat, ha van valami, mi a felelősség terhét elviselhetőbbé teszi, melyet a nemzet vállainkra rakott, midőn jövőjét épen e válságos pillanatban bizta reánk; ez azon meggyőződés: hogy a feladás, mely e törvényhozásnak jutott, nehéz, de hogy azt tisztán kijelölve látjuk magunk előtt és sem törekvéseink czélja, sem a kiindulási pont iránt, melynek helyes választásától e czél elérése függ, — kétségben nem lehetünk.

Az elsőt a nemzet egyhangu akarata jelölte ki.

A második a törvényhozó testnek állásából következik.

S valamint senki, ki e nemzet magaviseletét az utólsó 12 év lefolyása alatt figyelemmel követé, azirànt kétségben nem lehet, hogy a törvényhozás csak annyiban számolhat támogatására, a mennyiben az ország alkotmányos önállásának s függetlenségének teljes biztositékát tüzi ki törekvései czéljául, ugy bizonyosan át fogja látni mindenki, miként minden törekvéseink sikere attól függ, hogy a törvényhozótest eljárásában szigoruan a törvényhez tartsa magát, s joggal elmondhatjuk, miként a fontos kérdések között, melyeknek megoldása ránk bizatott, nincsen egy, melyre nézve véleménykülönbség vagy csak kétely léteznék közöttünk.

Egészen fölöslegesnek tartom tehát, hogy Deák Ferencznek előadása után, melyben helyzetünket szokott alaposságával kifejté

ujra elősoroljam azon tárgyakat, melyeket ő e ház első felszólalásába fölvétetni kiván.

Mi azon kérdéseknek törvényes oldalát illeti, melyek közöttünk s a birodalom között fennforognak, senki sem lehet kétségben, ki a megczáfolhatlan okoskodást, melylyel tisztelt barátom nézeteit támogatá, figyelemmel követte, s nem szükség mást mondanom, mint azt, hogy mind elveit, mind azon következtetéseket, melyeket azokból vont, egész kiterjedésökben elfogadom.

De jelen helyzetünk lényegesen különbözik attól, melyben az ország máskor állt. — Törvényhozásunk a szathmári békekötéstől 1848-ig kizárólag belügyekkel foglalkozott, melyek minden fontosság mellett, más országok s főkép Európa helyzetére semmi direct befolyást nem gyakoroltak. Jelenleg oly kérdések fekszenek előttünk, melyeknek megoldása az egész birodalom, söt Európa jövőjére tagadhatatlanul befolyást fog gyakorolni.

Nagy előny ez kétségenkivül, mert küzdelmeinkben a civilizált világ sympathiaira, sőt a mennyiben — jogaink fenntartása, melyekért küzdünk, érdekökben fekszik — támogatására számolhatunk, de egyszersmind nagy nehézség is, mert azon összeköttetés, melyben a hon viszonyai, más országok, sőt Európa helyzetével állnak, kötelességünkké teszi, hogy elhagyva a kizárólag országos szempontot, melyből törvényhozásunk eddig az egyes kérdéseket tekinté, necsak a haza külön érdekeit és históriai jogainkat, hanem azon befolyást is tekintsük, melyet határozataink tágabb körben gyakorolni fognak, s a tisztelt ház e tekintetből talán nem tartja helytelennek, ha figyelmét a kérdésnek ezen oldalára forditom, annál inkább, mennél kevésbé ignoralhatjuk, hogy követeléseink egy bizonyos oldalról ugy állittatnak a világ elébe, mintha azok az osztrák birodalom népeinek érdekeivel ellentétben állnának, s egész Európa államviszonyainak felbomlását fognák maguk után vonni: mi ha való lenne, ügyünk jogi állását nem változtatná ugyan meg, de elhatározó befolyást gyakorolna annak eldöntésére; mert századunkban oly ügy, mely mellett csak régi törvények holt betüje szól, de mely a népek érdekeivel s az európai közvéleménynyel ellentétben áll, diadalra nem számithat.

Nem vonhatja senki kétségbe, hogy azon több mint három százados együttlét szoros összeköttetésénél fogva, melyben minden anyagi érdekeink s főkép egész financzialis állapotunk a birodalom hasonló érdekeivel áll, oly viszonyok léteznek köztünk s a birodalom között, melyeket rögtön megszakitani vagy egyoldalulag megváltoztatni nem lehet, s mind ezen viszonyok, minden közös érdekeink közös egyetértés utján kiegyenlitése oly kötelesség, mely alól akár a méltányosságot, akár saját érdekeinket tekintsük, magunkat felmentenünk nem szabad. — De valjon abból, hogy ezer évi függetlenségünkhöz ragaszkodva az osztrák birodalomba beolvadni nem akarunk, az következik-e, hogy ezen kötelességet magunktól elutasitjuk?

A magyar nemzet egy más alkalommal ünnepélyesen nyilatkozott e kérdés iránt, midőn 1848-ban september 15-én, midőn e hon s a birodalom kormánya között a feszültség a legmagasb fokra hágott s ez által előidézve az ország több részeiben már polgárvér folyt, egy küldöttséggel járult a bécsi törvényhozáshoz azon utasitással, hogy minden, Magyarország s a birodalom között fennforgó kérdések s összeütköző érdekekre nézve, az egyik nemzet a másikkal egyezkedjék. És ha akkor visszautasittattunk is, s közöttünk a harcz véres koczkája elvettetett, melynek következtében e hon s az egész birodalom szabadsága elveszett, mit tettünk, sőt mit szóltunk azóta, akár az egyes törvényhatóságok tanácskozásaiban, akár e teremben, miből valaki azt következtethetné, hogy akkor ünepélyesen kimondott szándokunk megváltozott? S ha senki ily valamit nem hozhat fel, ha mint akkor ugy most, nemzet s nemzet közötti szerződés utján készek vagyunk minden fennforgó viszonyok békés kiegyenlitésére, készek még áldozatokra is, a mennyiben azokat tőlünk a birodalmi tanács testvérnépeinek java s a méltányosság kivánják, vajjon ki emelhet igazságos vádat ellenünk, midőn a kiegyenlités minden lehető módjai között csak egyet utasitunk vissza, azt, hogy az örökös tartományok és saját materialis érdekeinknek ezeréves önállásunkat hozzuk áldozatul.

Még kevesebb alappal bir azon állitás, mintha azáltal, hogy a birodalom számára a febr. 26-ki pátens által felállitott alkotmányos

rendszerben résztvenni nem akarunk, a nem magyar tartományok alkotmányos kifejlődésének akadályokat görditenénk elébe.

Tagadhatlan, hogy Magyarország az államtanácsban résztvenni nemcsak vonakodik, de hogy e részvétet saját nemzeti léte föláldozásának tekinti.

Ellenzésünknek oka százados alkotmányunkban fekszik, melyet egy uj kegyelemből adott s azért mindig bizonytalan állapottal fölcserélni nem akarunk, s helyesen itélnek viszonyainkról, kik ezen ellenzést legyőzhetetlennek hiszik.

A százados tölgyet fejszével ledönteni lehet, el lehet hordan maradványait, ugy hogy hatalmas törzsének helye is alig látszik, de egy más csemetét ültetni helyére, az nem áll senkinek hatalmában. A mély gyökerek kihajtanak, mihelyt a fejsze nyugszik s elölik a gyönge ültetvényt s igy van az alkotmányokkal is, s ha a vilag történetben elég példát hazhatunk föl, hogy a szabadság lerontatott, nem fogunk találni egyet, hogy helyébe más mint önkény lépett volna, vagy hogy a szabadság máskép mint a régi formákban adathatott volna vissza. Cromvell s Napoleon megkisérték ezt s még az ő hatalmuk is gyengének találtatott e vállalatra, mely hazánkban bizonyosan ép oly kevéssé fog sikerülni, mint máshol a világon.

És igy, minthogy a febr. 26-iki pátens a birodalmi tartományok politikai jogainak teljes élvezetét hazánk részvétéhez kötötte, el kell ismernünk, miként az állás, melyet elfoglalunk, az örökös tartományokat a febr. 26. pátens által egy bizonyos formában engedményezett alkotmányos jogok élvezetében akadályoztatja: de valjon hát az alkotmányos szabadság az osztrák tartományokban csak épen azon formák alatt lehetséges-e, melyeket a pátens fölállitott? Ki fogja mondani, hogy az, mit e pátens Ausztria népeinek nyujt, a szabadságnak maximuma, melyre e népek képesek, vagy ha csak az oportunitást tekintjük is, hogy az ott megállapitott forma a legalkalmatosabb, mely alatt az alkotmányosság a birodalomban létesithető, s valjon mi vagyunk-e hát okai, hogy az alkotmányos szabadságnak élvezete a birodalomban oly föltételekhez köttetett, melyekről legalább február 26-án már mindenki tudhatá, hogy azoknak teljesitése lehetetlen.

Jól tudom, vannak, kik máskép vélekednek s az ellenzést, mely a febr. 26-iki pátens ellén hazánkban mutatkozik, legyőzhetni remélik.

Gondoskodva van, hogy ha a magyar, horvát és erdélyi törvényhozás a választásokat megtagadná, azok a választó-kerületek által közvetlenül eszközöltessenek. — De ha ez történnek, ha a birodalmi tanácsban Erdély-, Horvát és Magyarország 120 választókerületéből erőszak, fenyegetések vagy megvesztegetés utján választva néhány követ jelennék meg, vagy ha ez országok követei megjelennének mind, de csak azért, hogy saját suprematiájokat kivivják, vagy az egész institutionak tarthatatlanságát bizonyitsák be, s ha a birodalmi tanács minden a birodalomban létező ellentétek küzdhelyévé válván, az egység helyett csak uj surlódásokat idézne elé, csak azon meggyőződést erősitve meg, hogy az egység e birodalomban lehetlen, mi lenne akkor az alkotmányos szabadságból, mely után Ausztria népei méltán vágyódnak? S ha segédkezet nyujtani nem akarunk e kisérlethez, melynek eredménye meggyőződésünk szerint csak azoknak szolgálna uj erősségül, kik az alkotmányos szabadságnak behozatalát az osztrák birodalomban lehetetlennek hirdetik, valjon illethet-e akkor a vád, hogy az örökös tartományok alkotmányos kifejlődésének utjában állunk, illethet-e minket, kik valamint 1848-ban, ugy most a szomszéd tartományok alkotmányosságában saját szabadságunk legbiztosabb garantiáját látjuk, be, kik épazért nem akarhatjuk, hogy Ausztria népeinek a szabadság helyett annak árnyéka nyujtassék, s ez is oly föltételekhez köttessék, melyek Magyarország fennállásával ellentétben állnak, s még azon esetben is, ha erről lemondanánk, nem teljesithetők, s pedig azért nem, mert a 26-ki februariusi pátens foganatositása oly kérdésekkel áll a legszorosabb összeköttetésben, melyeknek eldöntése, valamint Magyarország ugy az egész birodalom jogkörén kivül fekszik.

Röviden megmagyarázom állitásomat: Tény, hogy a német-szövetség 1815-től óta az európai államrendszer kiegészitő részét képezi.

Tény, hogy az emlitett szerződések által az osztrák birodalom

nem a magyar koronához tartozó tartományainak leguagyobb része a német-szövetségbe vétetett föl, s a magyar koronának minden országai abból kihagyattak.

S e kétségbevonhatlan tényekből következik:

Hogy miután az osztrák birodalomnak több tartománya oly szövetséges államnak integrans részét képezi, mely az európai államjog által elismertetett, a viszony, melyben ezen tartományok a magyar korona országaihoz állanak, csak annyiban változtathatik meg, a mennyiben ez azon viszony sérelme nélkül lehetséges, melyben ezen tartományok Németországhoz állnak.

Tekintsük már most az october 20-dikai diploma elfogadásának következéseit.

Az első — hisz ez a diplomának fő czélja — kétségen kivül az, hogy az eddig létezett dualismus megszünvén, az egész birodalom egységes állammá egyesül, melynek minden részei, közös kormánynyal s törvényhozással birván — ugyanazon constitutionalis jogokban részesülnek s közösen gyakorolják befolyásukat mindazon tárgyakra, melyek a törvényhozás köréhez tartoznak s melyek között az osztrák birodalomban kétségenkivül fontos részt foglalnak el azon viszonyok is, melyek a birodalomnak a német szövetséggel való összeköttetéséből fejlődnek.

Tekintve a naponkint hatalmasabbá váló irányt, mely Németországban azt tüzte ki czélul, hogy az államszövetséget szövetséges állammá alakitsa át, minden valószinüség a szövetségi szerkezet ily értelembeni változtatása mellett szól, s pedig annál hamarább, mennél nagyobb azon példának hatása, melyet azok, kik a német egységen dolgoznak, Olaszország sikerül törekvéseiben találnak.

Ezen esetben a viszony, melybe Magyarország jutna, ha az okt. 20-ki diploma értelmében az örökös tartományokkal egy törvényhozásban egyesül, merőben feltarthatatlan, s nem is képzelhető oly államszerkezet, mely mellett a birodalom minden részei egymáshoz s a fejedelemhez ugyanazon viszonyban álljanak s azoknak mégis egyik fele, egyszersmind oly szövetséges állam integraus része maradjon, melyhez a birodalom másik fele nem tartozik. Oly államszerkezet, mely szerint a birodalomnak német tartományai az

osztrák birodalmi és a német országgyüléshez egyszerre küldenek követeket, hogy e két helyen ugyanazon tárgyak fölött határozzanak, mig a magyarok, kiknek Németország törvényhozására semmi befolyásuk nincs, mégis a németszövetség határozatainak minden következéseit viselnek, s mely által az osztrák birodalom egyszerre egy volna s mégis két egészen külön választott egész, azaz oly valami, mit mint az egységes Ausztria politikai vallásának főhitágazatát hinni talán lehet, de érteni, megmagyarázni, vagy törvényekbe formulázni bizonyosan nem.

Ha pedig fölteszszük is, hogy a német szövetség, daczára az ellenszenvnek, mely irányában a német népnél mutatkozik, mostani szerkezetében megmarad, az anomalia kevesbé feltünő, de azért nem kisebb. Mert ha a német szövetség mint eddig ugy ezentul is csak a kormányok utasitott küldötteiből fogna is állni, kétséget nem szenved, hogy Németország egyes részeinek népe, mihelyt az alkotmányosság inkább kifejlődik, legalább azáltal fogja gyakorolni természetes befolyását, hogy a szövetség előtt fennforgó tárgyakat az egyes országok törvényhozásánál discussio tárgyává teszi, s a kormányokat a szövetséges tanácsban elfoglalandó állásukra nézve felelősségre vonja. Mi, azon esetben, ha az oct. 20-ki diploma szerint az osztrák törvényhozásban Magyarország is résztvesz, oda vezetne, hogy a befolyás, melyet az osztrák törvényhozás a német szövetségre gyakorol, oly tartományok szavazatától függne, melyek a szövetségnek nem részei.

S ily anomalia nem állhat meg. Németország nem türheti, hogy legfontosabb érdekei felett olyanok határozzanak, kiket Németországhoz csak a köt, hogy fejedelmök a német szövetség tagja, de kik egyébiránt sem nemzetiségök, sem kötelességeik által Németországhoz kötve nincsenek, s igy a magyar korona országainak a birodalommali összeolvadása szükségkép a két lehetőség között egyet tételez föl, vagy azt, hogy egész Ausztria minden tartomanyaival, ide értve Magyarországot is, a szövetségbe belép; vagy azt, hogy Ausztria német tartományaival is e szövetségből kilép.

Az oct. 20-ki diplomának elfogadása tehát szükségkép az egész német szövetség lényeges átalakitását vonja maga után, s nem fogja

senki állitani, hogy ez jogköréhez tartozik, ha csak mindazon hatalmasságok, melyek a bécsi congressust aláirták, vagy legalább a német szövetség abba belé nem egyeznének.

És valjon föltehető-e az?

Mi az egész birodalomnak a magyar koronaországokkal együtt a szövetségbe való belépését illeti, erről tisztában lehetünk. Európa nagyhatalmasságai között nincs olyan, mely egy több mint 70 millióból álló államnak alakulását — minővé a német szövetség ez esetben nőne — Európa közepette türhetné, s midőn 1851-ben e terv szóba hozatott Anglia s Francziaország febr. 9-én beadott nótáikban a kerdés iránt világosan kimondták nézetüket. S bizonyosak lehetünk, hogy Ausztriának a szövetségből kilépése legalább Németország részéről hasonló ellentállásra fogna találni.

Mert valjon a kilépés mi volna egyéb, mint Németország egy tetemes részének, mely egy ezred óta Németországhoz tartozott, mely Németország egyik nagy folyóját magába foglalja, mely Németországot a középtengerrel összeköti s mely népességére nézve legnagyobb részben tiszta németekből áll.

A német nép számos és nagy jeleit adta türelmének és ha a bécsi congressus s az arra következett időknek történetét tekintjük, nem tagadhatja senki, hogy ily nagy s müvelt nemzet még idegen ellenségek járma alatt sem szenvedett talán soha nagyobb megalázást, mint a német, győzelme pillanatában azon congressus által, mely létezését s hatalmát e nép hazafiui föláldozásának s hős tetteinek köszöné. De az idők megváltoztak s azok, kik most, midőn a nemzetiségi elv az előtérbe lép, s a legkisebb nemzeteket lelkesedésre ragadja, most, miután Olaszország egygyé vált, a németek elébbi politikai közönyösségre számolnak, s Ausztria, vagy nem bánom Európa érdekében, mely egy hatalmas Ausztriát kiván, Németországnak egy részét az egésztől elszakitani akarják, tapasztalni fogják, hogy roppant anachronismust követtek el, s azon Németország helyett, melynek területes népei a m e d i a t i s a t i o i a c t a alkalmával kótya-vetye utján elcsereberéltettek, azon Németországot fogják találni, mely eszmékért lelkesülve a reformatiót keresztülvivé, századunkban a világtörténet legnagyobb hatalmát porba

döntötte. Én legalább meg vagyok győződve, hogy a német jelenleg nem fogja türni, hogy a német jelenleg nem fogja türni, hogy területe egy nevezetes részének elszakitása által az egész világ előtt arczul csapassék.

Jól tudom, hogy Németországban tetemes párt létezik, mely a németosztrák tartományoknak a szövetségből való kilépését sürgeti, s megvagyok győződve, hogy e párt nemcsak zászlóin, de szivében hordja Németország egységét s hogy az ut, melyen jár, ha nem mondhatjuk is egyenesnek, legalább biztosan a kitüzött czélhoz vezet.

Ha Ausztria egész területével a németszövetségből kilép, e birodalom Németország irányában ugyanazon helyzetbe jut, melyben az olasz tartományaira nézve Olaszország irányában állt, s áll, mig Velenczét birja — jelenleg is. — Azaz, az osztrák birodalom oly részeket foglalván magába, melyek mind multjok-, mind nemzetiségüknél fogva Németországhoz tartoznak, a német egységgel ellentétbe állitja magát, mely később vagy előbb, de elkerülhetlenül harczra fog vezetni, s én nem bámulom, ha főkép Németországban sokan e küzdelemnek ugyanazon eredményeire számolnak, melyekhez egy egészen hasonló helyzet Ausztriát Olaszországban vezette. De ha fölteszszük is, hogy az egységes Ausztria minket elleneit legyőzne, daczára azon rokonszénvnek, mely tartományainak egy részét Németországhoz köti — azt Németországtól végkép el fogja szakitani; valjon e nagy küzdelemben, melynek elébe megyünk, ki fog állni első sorban, ki viselendi annak legnagyobb terheit?

Nem mi magyarok-e?

És mi czélból?

Hogy a német nemzetnek egység utáni törekvéseit megsemmisitsük, hogy ellentétbe lépjünk azon eszmével, melynek létesitése európai szükség, s melynek igazságáról senki nem kétkedhetik kekevésbbé, mint mi, kik a nemzetiség eszméjeért másoknál inkább lelkesülni tudunk, kik készek vagyunk feláldozni mindent inkább, mint hogy hazánk területéből egy talpalatnyit elveszitsünk.

Ismerem mindazon előnyöket, melyeket némelyek hazánknak a birodalommali szorosabb egyesülésétől várnak.

Ha azon kötelék, mely Ausztriát jelenleg Németországhoz fűzi, megszakadván, a természetelleni tulsuly, melyet jelenleg a német tartományok a birodalomban gyakorolnak, megszünnék, s a monarchiának egyes részei azon helyzetbe lépnek, mely őket aránylagos fontosságuknál fogva megilleti, Magyarország a birodalom sulypontjává válik, s a vezető szerep bizonyosan a mi kezünkbe jő, nem ügyesség vagy erőszak, hanem a dolgok természete által, melynek állandóan ellent állani nem lehet.

De bármennyire lelkesüljünk is nemzetiségünkért, bármi készek legyünk minden áldozatra, midőn annak állása forog kérdésben, ki az, ki a magyar nemzet felsőbbségét más nemzetek jogos követeléseinek megsemmisitésére akarná alapitani, ki az, ki nem elégednék meg inkább azon szerény helyzettel, melyet századokig elfoglalánk, ha a szebb állás, mely igértetik, csak ugy érhető el ha a magyar ? második helyére lépve poroszlókint áll Európa közepében, leigázva testvér népeit, s csak azáltal biztositva nagyságát, hogy egyrészről a lengyel népnek feltámadását, másról az olasz, a harmadikról a német egységet semmivé teszi ?

A magyar nemzet nem vágyódik e nagyság után, mely multjával ellentétben áll, s saját felfogása szerint nem lenne egyéb, a legnagyobb gyalázatnál.

Meglehet, hogy ezen eljárás nem politikus, s hogy saját nemzeti érdekeinket talán jobban mozdithatnók elő, ha a febr. 26. pátens értelmében az államtanácsba lépve, kinálkozó alkalommal arra élnénk, hogy uralmunkat az egész birodalom felett megalapitsuk vagy mi még könnyebb volna, hogy azon tulnyomó befolyást, melyet a nem német tartományokkal együtt a birodalmi tanácsban nyernénk, a birodalom feloszlására használnók fel; de valjon ha ezt tenni nem akarjuk, nem tudjuk, mert e szerep nemzeti jellemünkkel ellenkezik, vádolhat-e valaki azzal, hogy a birodalom érdekeit, hogy a világ nyugalmát hiuságunknak feláldozzuk ?

Igaz, hogy a szilárdság miatt, melylyel a sanctio pragmaticához ragaszkodunk, az egységes Austria ábrándja nem létesülhet, s hogy a dualismus, mely a birodalomban három századig létezett, nem szünhetik meg; de valjon e dualismus, ha az az egységnél ro-

szabb is, nem jobb-e mégis a zavar permanentiájánál, mely a birodalom két egészen különböző részeinek erőtetett egyesitéséből támadna?

Igaz, hogy a pénzügynek két-felé osztása, s a magyar budgetnek egészen különkezelése, melyet kivánunk, bizonyos nehézségekkel jár: de e nehézségek nem jobbak-e a közös banqueroutenál, melynek széléhez az utolsó 12 évnek összeolvasztási kisérletei a birodalmat vezették?

Igaz, hogy a magyar hadügynek elkülönzése, s azon kivánatunk, hogy a hazánkban tanyázó hadsereg kizárólag honfiakból álljon, melynek alapját nem az 1848-diki törvény, hanem I. Ferdinandtól a 18-ik századig hozott régibb törvényeknek egész sora képezi, bizonyos hátrányokkal van összekötve, de valjon ezen hátrányok nem fejlődnek-e azon viszonyból, melyben a birodalomnak egy része Németországhoz áll, s melyek, ha csak Ausztria a német szövetségből kilépni nem akar, mindenesetre a hadsereg elkülönzését fogják vonni maguk után, s pedig ha azon erős tendentiát, mely Németországban a szövetséges had uj organisatiója mellett nyilatkozik, vagy a német közvéleményt, mely már a mult évben a német szövetséges várakban magyar ezredek elhelyezése ellen nyilatkozott, tekintjük, valószinüleg rövid idő mulva.

Egy szóval igaz, hogy a helyzet, melyet a birodalom dualismusa miatt elfoglal, rendkivüli, hogy az az alkotmányos formák által, melyek most a birodalom másik felébe behozatnak, még nehezebbé válik; de bizonyos az is, hogy e bajt nem mi idéztük elő, s hogy ha azon segiteni akarunk, ezt nem azáltal tehetjük, hogy a létező viszonyokat ignorálva a birodalmat az ábrandozott egység alapján ujból construáljuk, hanem azáltal, ha azt azon alapokra vezetjük vissza, melyeken az 1848-ig minden veszélyekkel daczolt.

S midőn azt teszszük, midőn hivatkozva törvényeinkre azon szerződések egyoldalu megváltoztatása ellen tiltakozunk, melyek e nemzetet három század óta a dynastiához kötik, s melyeket mi legalább a történet tanusága szerint a legnehezebb időkben hiven megtartottuk, midőn tekintetbe véve a viszonyt, melyben a birodalom Németországhoz áll, oly szervezési kisérleteket elutasitunk magunk-

tól, melyek ezen viszonyok felbontását vonnák maguk után, kétségen kivül hazánk százados függetlensége főczélja föllépésünknek, de midőn ezután törekszünk, azon öntudattal tehetjük ezt, hogy ezáltal egyszersmind a birodalom legfőbb garantiáit tartjuk fenn, melyeknek e l s e j e az: hogy Magyarország azon összeköttetésben, melyben a personalis unio által a birodalommal áll, legfőbb kincseit biztositva találja, s melyeknek m á s o d i k a azon támasz, melyre a birodalom a német nemzetnél épen azon összeköttetésnél fogva, melyben Németországhoz áll, számolhat, s melyet Németországtól elszakadva elvesztene.

Félek, hosszasabban szóltam, mint talán kellett; szolgáljon mentségemül a tárgynak fontossága, mely felett tanácskozunk s mely kötelességünkké teszi, hogy mielőtt határozunk, azt minden oldalról felvilágositsuk. — Miket felhoztam, talán nem erősitettek meg senkit meggyőződésében — mert hisz erre szükség nem vala — de megmutatták, miként e kérdést egy más oldalról tekintve ugyanazon resultátumhoz jutunk s helyzetünkben talán ez sem felesleges.

Egyébiránt ismétlem, hogy tisztelt barátom Deák Ferencz inditványát egész kiterjedésében elfogadom, lényegében szintugy mint a formára nézve, melyben a ház által teendő nyilatkozatot szerkeszteni kivánja.

S most engedje a tisztelt ház, hogy ámbár türelmét fárasztám, az utóbbira nézve még néhány szót mondjak.

Tisztelt barátom Csáky Tivadar a fölirat ellen fölhozta a törvényesség szempontját; fölhozatott az tegnap is több szónok által emlittetvén, hogy a felirás nem annyira felel meg, e ház s a nemzet méltóságának, mint ha nyilatkozatunk más formában lenne. Én részemről azon nézetet, mely az ellenvetéseknek alapul szolgál, tökéletesen osztom. Fölfogásom szerint, a törvényesség főkincsünk, abban fekszik titka egyetértésünknek, ez az mi erőssé tesz. A törvényességhez való ragaszkodás reánk nézve a legjobb politika (Helyeslés) és meg vagyok győződve arról is, hogy a nemzetnek méltóságát, melyet az ország más kincsekkel reánk bizott megőrizni, szent kötelességünk, és hogy mi nem türhetjük, hogy azon csorba ejtethessék, miszerint rosz képviselői volnánk hazánknak, ha vala-

mit tennénk, mi annak méltóságával nem volna megegyeztethető. És én megengedem, hogy ha most, midőn törvényeink még helyreállitva nincsenek, midőn az ország integritása még nem létezik, midőn tettleg a legnagyobb törvénytelenségek történnek, midőn financziális tekintetben oly hatóságoknak befolyása alatt állunk, miket magyar törvény soha nem ismert, és politikai tekintetben is oly hatóságok befolyása alatt állunk, melyeket Magyarország 1848-ban ismerni megszünt, — hogyha mondom, most az ország ezen állásában egy stereotyp följrással járulnánk Ő Felségéhez, ha megfeledkeznénk első kötelességünkről, mely az, hogy a törvényt megőrizzük és oltalmazzuk: akkor csakugyan állana az ellenvetés, hogy a fölirás sérti a törvényt. De kesünkben és az egész nemzet kezében fekszik azon fölirat, melyet Deák Ferencz tisztelt tagtársunk a háznak asztalára letett, és én kérdem, ha mi kimondjuk, hogy: „„„A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, minek előleges teljesitése múlhatlan szükséges; ha mi kimondjuk, hogy alkotmányos önállásunk sértetlen föntartása az országnak területi s politikai integritása, az országgyülésnek kiegészitése; alaptörvényeink tökéletes visszaállitása, parlamentaris kormányunk és felelős miniszteriumunk isméti életbeléptetése s az absolut rendszer minden, meglevő következményeinek megszüntetése oly előleges föltételek, miknek teljesitése nélkül tanácskozás s egyezkedés lehetetlen, — kérdem én, ha mi ezt kimondjuk, tisztelettel de nyiltan, mint a nemzet képviselőihez illik, ha kimondjuk a legnagyobb helyen avégett, hogy szavunk annál tágasabb körben hallassék, ha kimondjuk mi, kik mellett csak a törvény áll, csak a jognak szentsége, kimondjuk annak, ki egy nagy birodalomnak minden hatalmával rendelkezik, kimondjuk most, midőn az utolsó 12 évig viselt lánczok nyomai még kezeinken vannak, és midőn az alkotmányos szabadságnak semmi garantiájával még nem birunk: akkor lehetnek talán, kik azt fogják mondani, hogy mi kevesebb óvatossággal jártunk el, mint — személyünket tekintve tán kellett volna, — de azt, hogy a nemzet jogait föláldoztuk, hogy a nemzet

méltóságát sértettük, azt teljes meggyőződésem szerint nem fogják mondhatni, (Helyeslés). Mi pirulás nélkül emlékezhetünk őseinkre, kik alkotmányos szabadságunkat örökségül hagyták nekünk, nyugodtan nézhetünk gyermekeinkre, kik tőlünk e szent hagyományt várják, bátran léphetünk a nemzet elé, mert azon kincsekből, melyeket az reánk bizott, mi nem áldoztunk föl egyet sem (zajos helyeslés), és követtük tisztán és egyedül azon ösvényt, melyet az én felfogásom szerint, a nemzet eddig követett eljárása elénkbe szabott, (baloldalról: soha! sokan: helyes!) Méltóztassanak megengedni, hogy röviden természetesen csak saját nézetemet mondjam el, hogy fogom én föl a nemzetnek gondolkozását azokból, a mikből az kivonható, azaz: a nemzet tetteiből. Mit tett a nemzet october 20-ika óta? senki sem volt az országban, ki a 20-ik octoberi diplomát a magyar alkotmány helyreállitásának tekintette volna, nem volt senki ki az ott adott alapot törvényesnek tekintette volna. Mit tett a nemzet? A nemzet tudta, hogy az, mit az oktoberi diploma ad, nem törvény; a nemzet az oktoberi diplomában egy utat látott, mely a törvényességhez visszavezethet, és ámbár akkor főkép a nyilt fölszólalás nem volt veszély nélkül, ámbár az sok föláldozással járt; az összes nemzet még is kezet fogott, hogy tért foglaljon el az oktober 20-iki diploma által, és azt a tért a törvényesség visszaszerzésének utjául használta. És mit tett a nemzet a január 16-iki leirat után? A nemzet minden fenyegetés ellenében nyiltan és világosan megmaradt a törvényes alapon, nyiltan és világosan kinyilatkoztatta, hogy attól eltérni soha nem fog. És valjon a nemzet, mondom a nemzet —, mert ha Magyarország törvényhatóságainak csaknem összessége egy utat követ, azt mondhatjuk, hogy ez a nemzet nyilatkozata, — és miért tette a nemzet ezt? Kétségkivül az elmult idők után nincs senki, kinél erölködésbe ne kerülne az, hogy a fájdalmat elfojtva, a multra fátyolt boritson s a nemzet jövőjeért föláldozá azt, mi legnehezebb — szenvedéseit! De a nemzet tette ezt, mert meg volt győződve; hogy ha jövője forog kérdésben, a végsőig kell teljesiteni minden kisérletet, és elkövetni mindent, ami a törvényes uthoz visszavezethet. És mit teszünk mi, midőn ezen föliratot felküldjük? épen azt, ugyanazt teszszük, csak más

formában, mit a nemzet oktober 20-ik óta mostanáig tett. Az mondatik, hogy ezen eljárásunknak nem lesz sikere; én megengedem azt — ha ugyan Ausztriának helyzetét tekintem, én oly érdeket látok a legitimitás mellett, annyira meg vagyok győződve, hogy az osztrák birodalomnak egyedüli alapja a legitim jog, miszerint nem foghatom meg, mikép találkozhatik valaki, ki ily legitim jog irányában mint a mienk, a birodalom érdekeit merné fölhozni, melyek azon pillanatban semmivé lesznek, melyben a legitim jognak tisztelete megszünt. Nem foghatom meg, hogy a birodalom részéről miként adhat valaki ily tanácsot. De megengedve, hogy fölirásunknak nem lesz közvetlen sükere, én azért nyugodtan tekintek a jövőbe. Ügyünk nem olyan, mely egy pár napnak jobb vagy roszabb kedvétől függ, ügyünk nem olyan, melyet a kegyelem adhat, vagyis a hatalom megsemmisithet (Nagy tetszés); ügyünk a legszorosabb összeköttetésben áll az osztrák birodalom minden népének érdekeivel, ügyünk összeköttetésben áll mindazon nemzetiségek ügyével, kik részint e hazában, részint e haza környékében laknak. Ügyünk föltétele Olaszország egységének; egyik föltétele a német egységnek. Ügyünk a legszorosabb összeköttetésben áll azon nagy ügygyel, melyért Európa népei 3 század óta vérzenek — a szabadság ügyével (Tetszés.) És egy oly ügy, mely ily érdekekre támaszkodhatik, mely ugyanaz ezen ügyekkel: olyan ügy nem veszhet el. (Zajos helyeslés.) Csak egy veszély fenyegethetné mégis jövőnket, és ezen veszély az volna, ha magunkról lemondanánk, ha elijedve azon nehézségektől, melyekkel találkozni fogunk, materialis jólétünkért a nemzet függetlenségét áruba akarnók bocsátani; vagy elragadtatva szenvedélyek által, a törvényesség teréről lelépnénk, vagy ha egyes kérdésekre nézve véleménykülönbségben levén, mi kisebb kérdéseknél kikerülhetlen, megfeledkeznénk a nagy czélról, mely előttünk áll, mely valamennyinknek az egyetértést teszi első kötelességül. (Nagy tetszés.) De ha én a nemzetet látom és körültekintek e házban és a képviselőknek nyilatkozatait hallom, — én ezen nem kétkedem és azért én bár mi sikere legyen is fölirásunknak, teljes biztossággal és nyugalommal nézek azon jövőnek elébe, melyet a magyar nemzettől senki elragadni nem fog,

ép oly kevéssé, mint tőlünk multunkat senki elragadni nem fogja.“ (Szünni nem akaró zajos éljenzés és taps.)

A szünni alig akaró éljenzések és tapsok végre elhangozván, Ivánka Imre szólalt föl következőleg:

Bátorság kell ahhoz, hogy ily jeles szónoklat után, mint b. Eötvös Józsefé, beszéljek, és még nagyobb bátorság, hogy mint ujoncz, a parliamenti küzdtéren, oly nagy férfiu remek müvének taglalásába ereszkedjem, mint az általam mélyen tisztelt Deák Ferencz képviselőtársunk a ház asztalára letett inditványa.

Nem az ékes szólás erejével, nem az észlelkedés tulsulyával, mint a melylyekkel ugy sem birok, idézhetek én hatást elő; de mindazt amit el fogok mondani, lelkem tiszta meggyőződéséből meritem.

Mellőzve, hogy az előttünk fekvő felirati javaslatban az önkény által eszközlött trónváltoztatás kérdéséhez az inditványozó igen is gyöngéd kezekkel nyul;

Mellőzve — hogy nem látom sehol kiemelve, miként századokon át, de különösen a közel mult években — Magyarország anyagi érdekei az örökös tartományok érdekeinek mindig alárendeltettek — mit az ujabb időben épült vasuti vonalak iránya, hitelünk mesterséges megsemmisitése és a külfölddel kötött kereskedelmi szerződések tartalma elegendőleg tanusitanak; mindezeket mellőzve, nem hallgathatom el, hogy az inditványban hasztalan keresem a pontot, mely szabadságunk és függetlenségünk legsikeresb, mondhatni egyedüli tényezőjére — a hadügyre különös sulyt fektetne.

Meg van emlitve a törvénytelen adó kivetése és behajtása; meg van emlitve az, hogy a katonai állitás kérdése az országot illeti: de nincs megemlitve sehol, hogy a conscriptio ténylegesen életbe van léptetve, nincs megemlitve, hogy hazánkfiainak százezerekre menő száma — tudtunk nélkül és akaratunk ellenére, kényszerittetik más országokban a szabadság elnyomásának vak eszközéül szolgálni, miglen hazánk vidékei idegen seregek által megszállva, váraink — világos törvényeink ellenére — idegen katonák kezében vannak.

De mind ezek bővebb fejtegetését fönntartom a részletes tárgyalásra, most csak a mélyen tisztelt inditványozó előadásának 2-ik és 3-ik részéhez kivánok szólani.

Ez országgyülésnek a tényleges hatalom által bevallott czélja az volna, hogy azon szerződést megujitsa, melynek kötése nélkül a magyar e világon senkit sem ismer el törvényes királyának.

Ha a magánéletben szerződést akarunk kötni, legelőször is — tisztában levén a tárgy iránt — az egyént nézzük meg, kivel szerződnünk kellene: és miglen az egyik kéz szoritásában a legnagyobb garantiát leljük, addig a másik ellenében a legszorgosabb ovatossággal eljárva, még sem érezzük megnyugtatva magunkat.

Ferencz József osztrák császár Ő Felsége azóta, hogy a hatalmat kezéhez vette, a magyar nemzet irányában mindig ellenséges indulatot tanusitott.

E nemzet reményei — melyeket táplált, midőn először hallá az ifju fejedelem ajkairól a haza nyelvét — meghiusultak!

Első fejedelmi tette 1848, dec. 2-ka után, a várt engesztelődés helyett — az volt, hogy uj hadakat csöditett minden oldalról ez országra, s midőn fegyvereinek a szerencse kedvezni látszott — alkotmányunkat eltörölte, s azer éven át szabad magyar nemzetet, egy — nem is létező — osztrák birodalmi nemzetiségbe akarta olvasztani.

De a szerencse nem állandó! — Az osztrák seregek csakhamar érzették a magyar kard sulyát, — s az elbizakodott uralomnak meg kelle magát alázni természetes ellene előtt, csakhogy bitorolt hatalmát visszanyerhesse.

Magyarország meghajlott két császárság sulya alatt.

Most már, miután tapasztalhatta az osztrák császár — hogy a magyar nemzetet — némileg kedvező körülmények között lenyügözni önerejéből nem képes, azt lehete várni, hogy az észszerüség parancsolta kibékülést kisérlendi meg; — de nem. Párolgó vérdombok, bitófák, börtönök s ártatlan gyermekektől, boldogtalan özvegyektől elkobzott jószágok jelölték utjait.

A nemzet meggyalázása, lealacsonyitása lett uralkodásának czélja, s gunytárgygyá vált a magyar saját hazájában.

Évek multak, lelkiismeretlen pazarlás emészté a nemzeti vagyont. — A hü honfiak tanácsa elhangzott mint a pusztában a szó. — Hallgatva türt a nép.

Három vesztett csata, — a szülék, a testvérek örültek kedveseik eleste mellett is, letörölte a fénymázt, s a büszke trón igéretekre fakadt, igéretekre, melyek nincsenek betöltve maiglan!

Ez a trónkövetelö! — Nézzük környezetét.

Az uralkodó család tagjai még mindig azon hiedelemben látszanak élni, hogy Isten az államokat csak azért alkotá, hogy néhány családot eltartsanak, és nem emelkedtek föl azon nézetre, hogy a nemzetek az uralkodó családokat, s azok örökösödési rendét ismételt rázkódások elkerülése végett, tartják tiszteletben.

Ezen család körül csoportosul egy aristocraticus ultramontán phalánx, és a hadsereg főemberei, kiknek mily fogalmuk van az alkotmányosságról, tanusitja a közel mult hetekben közzétett napiparancs. De az elősoroltak nem legveszedelmesebb elleneink. — Legveszedelmesebb elleneink a bureaucratia és a szabadelvüséget fitogtató, uralkodni vágyó ideologok, kik annyira elteltek az „Egységes Ausztria“ eszméjével, hogy Magyarországot — képzelt boldogságuk édenébe, még erőszakkal is be kivánják terelni.

Ily környezet közepette, megengedem, hogy az osztrák császár — midőn az oct. 20-iki diplomát kiadta, azon hiedelemben lehetett, hogy ez engedményekkel a magyar nemzetet kielégitendi; hiszen volt és van magyar államférfiu, ki azt hitte és hiszi, hogy mi az 1847-el is beérjük; de most, miután a nemzet számtalanszor egyhangulag nyilatkozott hatóságai által, most, miután a hon legjobbjai személyesen világositották fel a császárt a nemzet kivánalmai felől: tudják ott, hogy a magyar nemzetnek nem kell a kegyelmi adomány; hogy a magyar nemzet jogát követeli.

De mindezen nyilatkozatok daczára a tényleges hatalom konokul ragaszkodik az oct. 20-diki diploma alapjához, melynek lényege és következtetése nem egyéb, mint az 1849-ki tavaszán kiadott

„Reichsverfassung“ ujabb versiója. — Ily hatalommal alkudozásokba ereszkedni, uj szerződést kötni, — nem akarok! — Megvárom, mig a nemzet törvényes jogainak teljes mértékbeni élvezetébe visszahelyezve leszen.

Az 1848-ki V. Ferdinánd királyunk által szentesitett törvények életbeléptetését követelem!

Az 1848-ki törvényeknek martyrai vannak, az 1848-ki törvényeket ezer meg ezer férfiu mellével fedezte — az 1848-ki törvényekért meghalni ma is dicsőség.

Intő szavakat, a haza szeretetére hivatkozó intő szavakat hallottam a bölcs férfiu szájából. „Ne legyünk merészek! — Ugy vélem, egy nemzet, mely törvényes jogát követeli — nem merészkedik. Egyébiránt azt tapasztaltam, hogy 100 ember a ki mer, nagyobb hatást gyakorol, mint 1000 a ki nem mer. És azt is tudom: hogy abban erős a szeretet, kiben a gyülölet érzelme legyőzhetetlen.

Hallottam fölemliteni a közvéleményt és annak döntő hatalmát; és azt, hogy „nem mindig a leghangosabban nyilvánuló a valódi.“ — Igaz — a tömegekben elterjedt közvélemény ritkán ugyanaz, mely válogatott zárt körökben nyilatkozik.

Ha határozatunkat a ház asztalára letették, nyugodt lélekkel várom be az időt, mely jőni fog, melynek jőni kell! Naponkint szaporodik a vértanuk száma. Válpontra értünk, oly szent ügy, mint a mienk, vagy végdiadalt arat, vagy végenyészetet hoz. — Az, ki Bécsből kedvező, a nemzet becsületével megegyeztethető megoldást remél, ám irjon fel; mely felirás nem más, mint folyamodás a nemzet jogai mellett (felkiáltás: nem az); én azt nem reménylem. Tudjuk mi, kik a határozat mellett vagyunk, mily jellemü hatalommal állunk szemközt, de tudjuk azt is, hogy a nemzet jogait utódainknak szeplőtlen meghagyni kötelesség.

Tisza Kálmán barátom előadását egész terjedelmében pártolom.

Erre Bende József:

A föiratot óhajtja annyival inkább, minthogy a fölirat után hozhat a ház később határozatot is, de határozat után föliratra

visszatérni nem lehet. Kötelességének tartja szóló a fölirat mellett szavazni azért is, mivel választóit — kik a 49-ki gyászos események által leginkább sujtattak — azoknak, megujulása végső nyomorba sülyesztené; és igy, a békés kiegyenlitést talán mégis könynyebben eszközlö fölirat mellett szavazván, választóit még inkább meggyőzheti arról, hogy érdekeiket igazán szivén viseli, mintha a határozatot pártolná, melyet ugyan szóló sem tart törvénytelenségnek, vagy épen a 12 év előttiekhez hasonló szomoru események elöidézöjének. Egyébiránt tagadja, hogy a királyi placetum jogának eltörlése sérelmes volna, mintán az egyedül a kath. egyház szabadsága érdekében történt.

Erre T e r é n y i L a j o s:

Ha végig tekintünk e hazának történetén, mulhatlanul azon kérdés merül föl előttünk: hogy lehet az, miként egy nemzet, mely ellen vad ellenség fegyverei, müvelt ellenség ármányai összeesküsznek, daczára a barbárok nyilainak, daczára a civilisatorok germanisatiójának, maig is él? Én a választ nemzetem jogérzetében keresem. Igaz ugyan, hogy e hazának minden fia hiven is teljesitette kötelességét, az egyik a kard, a másik az ekevasát forgatva, egyik vérét, másik veritékét hullatva áldozatul. De nemzetünknek legnagyobb ereje mégis abban rejlett, hogy fiai hiven ragaszkodtak jogaikhoz, s eme ragaszkodástól sem az erőszak, sem a Pharaok csillogó edényei nem tántoritották el soha.

Nem olvastam a történetben gyászlapot, melyre az lett volna irva, hogy egy nemzet meghalt, mert jogaihoz hiven ragaszkodott, söt nem olvastam gyászlapot, melyre csak az is lett volna irva, hogy egy nemzet, melynek fiai törvényeikhez hivek valának, elveszhetett volna. — Azt hiszem, ezen tudat lelkesitette a franczia képviselöt, ki egykor felkiáltott, hogy vesszen el inkább Francziaország minden birtoka, minden gyarmata, mint a franczia conventnek egyetlen elve. Ezt érzem én át, midőn azt mondom, inkább csapjon ujra össze felettünk a sötét kétségbeesés árja, hogysem jogainkból egy vonalt is engedjünk; engedjünk kivált azoknak, kik 3 százados ragaszkodásunkért mindig gunynyal és gyülölettel fizetnek.

Ily vezérelvek után igen természetes, hogy a jogpárositásra vonatkozólag tegnap itt fejtegetett nézeteket nem oszthatom, üdvöt jelenleg a merev és szigoru törvényességben keresek; s ennélfogva Tisza Kálmán barátom alapjában s lényegileg Deák Ferencz képviselő társunkkal azonos nézetei felé hajlok, különösen pedig az alkalmazásra nézve tett inditványát osztom.

Igen helyesen mondá Deák Ferencz, miszerint némelyek azon nézetben vannak, hogy miután a magyar király csak a koronázás által lesz az országnak törvényes királya, Ő Felsége pedig koronázva nincsen, az országgyülés ő hozzá, mint nem koronázott királyhoz egyenes, és közvetlen felszólalást nem intézhet.

Tartózkodás nélkül kijelentem, hogy ezek közé tartozom, söt a praesumtiv koronaörökösnek illetékességét is a felirás nyerhetésében csak akkor nem vonom kétségbe, ha magyar hazánkat régi alkotmánya és jogai szerint kormányoztatja, valamint ezt az inditványozó által idézett koronaörökösök tevék. Míg ez nem történik, míg a hóditó szerepel, addig helyeslem Ivánka Imre megjegyzését, mert a hóditót legfölebb kérvény vagy folyamodás, de repraesentatio nem illetheti.

Azt mondják továbbá azok, kik a föliratot pártolják, hogy ez eröteljesebb, mint a határozat. — Nézetem szerint eröteljesebb az, a mi törvényesebb, a mi kevésbbé törvényes, az már a kegyelem felé vezet; én pedig a kegyelem utját szabadságszerető nemzetem nevében elfogadhatónak nem találhatom soha.

Azt mondják, hogy felirataink hatásteljesebb s követelöbb alakuak, mint más nemzeteké. Én itt nélkülözöm a helyzet hasonlatosságát. Más hazában a kormány őre a jognak, őre a törvénynek, öre a nemzet szabadságának, nálunk háromszáz év óta tiportatik a jog, tapostatik a törvény, tépetnek szerződéses szabadságleveleink. Nem csoda tehát, ha mi megtanultuk keserüebben és szenvedélyesebben szerkeszteni föliratainkat. De utalok Angliának analog helyzetére, midőn ők is oly helyzetben valának, hogy hevesebben kellett volna követelniök; Oraniai Vilmosra bizták, hogy karddal fogalmazza a vég-iratot.

Azt mondják, ha a siker megtörik, tán reánk lesz a felelősség

hárítható! Nézetem szerint a felelősség ott van, a hol a bün, a bün ott van, a hol a törvényszegés, a törvényszegés Bécsben székel; ott székel a bün, ott székel a felelősség is; — azon felelősséget, melyet Ausztria kormánya magára vállalt akkor, midőn törvényeinket jogtalanul eltiporta, azon felelősséget, melyet e nemzetnek multjáért, jeleneért és jövendőjeért magára vállalt, azon felelősséget, melyet a világ előtt magára vállallt, mig törvényeink vissza nem állittatnak, Isten keze sem róvhatja az ő vállairól a mienkre át.

Azt mondják, hogy a nemzetiségek kérdése könnyebben lenne talán megoldható, ha felirunk. Én Bécsen keresztül nem akarok duzzogó testvéreinkkel baráti pohárt üriteni; egyesitsen bennünket a közös jog, a közös érdek, a közös szabadság, de nem a közös zsarnokság; nem fogadhatom el közvetitőül a baráti egyetértés helyreállitásában azon hatalmat, melynek mióta él, irányelve mindig az volt: „divide et impera;" nem fogadnám el, még ha ő ajánlaná szolgálatát sem, mert: timeo danaos et dona ferentes.

Azt mondják, hogy e határozat csak minket köt, s ennélfogva fölfelé nem lesz hatása. Én azt hiszem, nagyobb hatása lesz fölfelé mint lefelé. — Avagy mi ohajtottuk-e ezen országgyülést igy a mint van? — Mi kivántuk-e e jelen helyzetet? Oh nem, mi ott állottunk az ekeszarva mellett; nyugodtan türtünk, vártunk és reméltünk; nem kértünk mi semmit, mert meg valánk róla győződve, hogy jogunk van követelni, s vártuk az időt, midőn követeléseinket Isten kegyelméből érvényesithessük. Felülről zendült meg a varázssip, mely minket az alkotmányosság ezen gunyterére vezetett, mi nem ohajtottuk azt, hogy az alkotmányos magyar szabadon választott tisztviselő a Steueramtokkal egy téren álljon. — Avagy nem gúny-e az adó erőszakos behajtása; nem gúny-e az uj tiszti névsor, kivéve a kiveendőket? Ismerjük őket, itéltek fölöttünk azért, mert szerettük azon törvényeket, melyeket ők is ápolnak. De nem alkarom én magamat keserü szemrehányásokra vezettetni, bocsánot is, hogy el valék egy kissé ragadtatva; csak azt akartam én mondani, hogy felülről szükségelték e helyzetet; nekik kellett ezen országgyülés; mi várhattunk volna még. Ha tehát megtudják, hogy szükségeiket mind addig, mig törvényeink vissza nem állittatnak nem fedezhetjük, s erre ha-

tározatot hozunk, nagyobb hatása lesz ennek, mind fel mind lefelé.

Szóval, mig az őszinteség napja felülről nem ragyog, én addig a bizalmatlanság sötét palástjába burkolózom; ha egyszer e nap feltünik, idejét látandom én is annak, mit Deák Ferecz nagy hazánkfia mond, hogy vessünk fátyolt a multra, s talán kész leszek az első sorban kiáltani: „Uram, magyarok királya biztál bennünk, mi megvédünk a világ ellen, vagy elveszünk érted;“ — de addig mélyen és sötéten hallgatok.

Némely képviselők hivatkozván a megyékre, kijelentem, hogy azon megye, melyet képviselni szerencsém van, már a jan. 16-ki leiratra sem válaszolt — a mit ott nem tettünk, itt sem tehetek. Pártolom a határozatot.

Erre Pap Mór.

Tisztelt ház! Ha tekintem azon várakozást, azon habozó reményt, melylyel a nemzet az összes haza annyi gyász, szenvedés és még folytonos zaklatások közepette ez országgyülés felé tekint, — ha átgondolom a teendők sorát, melyek nemzetiségi-, hitel-, közgazdászat- s humanitási szempontból ez országgyülés által megoldandók volnának, s más oldalról ha nézem hazánk zilált belső helyzetét, ha számba veszem a tettleges uralkodóhoz az örökös tartományokhoz, — nemzetközi viszonyánál fogva európai állását: megvallom, feladatunkat a lehető legkomolyabbnak, s a felelőséget, mely minden egyes képviselőn, s igy rajtam is fekszik, igen nagynak tartom.

Azonban, miután a physikai világnak épen ugy megvannak saját törvényei, melyeket követni kell, ha a jó keresztény kisértetek vagyis megkisértések ellenében erőt, vigaszt és támaszt a bibliában, a hit elveiben keres és talál; nekünk mint törvényhozóknak a megpróbáltatás jelen nehéz körülményei közt, polgári bibliánkban, a Corpus jurisban s e nemzet dicsőségteljes önálló multjában kell keresni és találni.

És ha mi e térre állva, innen nem hátrálva, de rajta tul sem hajtva, habár elbuknánk is, s ez országgyülés eredmény nélkül oszlatnék fel, bizton hiszem, hogy ezért a haza s Európa igazságos ité-

lete, nem minket vádolna és sujtana, hanem azon kormányt, mely a tettlegesség hatalmával szakitva a történeti multat, széttépve szerződésen alapuló jogviszonyainkat, csak amugy pa bon plaisir teremt számunkra uj törvényeket, anélkül, hogy megkérdené, hogy valjon azok tetszenek-e, anélkül, hogy azt latolgatná, ha valjon azok a pragmatica sanctióval, s nemzeti institutiónk alapelveivel megegyeznek-e.

Miután tehát a törvényesség azon forrás, melyből meggyőződésemet meritem, általa kimondandónak vélem:

1-ör, miszerint addig, mig az ország integritása helyreállitva nincs, Erdély, Hotvátország, Szlavonia, Fiume, s a tengerpartvidék itt képviselve nem lesznek, ez országgyülés nem tekintheti magát kiegészitettnek s annyira törvényesen constituáltnak, hogy akár a koronázási hitlevél tárgyalásába, akár törvények alkotásába bocsátkozhatnék.

Hiszen Erdély nem különálló része Magyarországnak, neve pusztán természeti sajátságát fejezi ki, mint Tisza, Duna azon partvidéknek, melyet habjaival mos, — anélkül, hogy külön tartományt jelentene. Eredete egy, Magyarország meghóditásával s ezzel 1526-ig a mohácsi vésznapig nemcsak egy lelket, hanem egy testet is alkotott. Külön választása folytonos sérelmét képezte a nemzetnek, visszacsatoltatása folytonos gondját.

Igy csakhamar a különválasztás után, 1538-iki váradi kötésben Ferdinánd s Zápolya által, majd 1595-ben Báthori Zsigmond s II. Rudolf által, majd ismét 1695-ben Erdély rendei s I. Leopold által (ki azt maga is „nutiquissimum regni Hungariae membrumnak nevezte) visszacsatoltatása ünnepélyesen biztosittatott.

És hogy ennyi kötések, s minden koronázás alkalmával letett királyi eskük daczára is, nem előbb, mint 1848-ban lőn az igének testté változtatása, magyarázatát abban találja, hogy a magyar felelős miniszterium inkább viselte szivén e nemzet közohajtását, s respectálta a kötéseket, mint az azelőtti bécsi miniszterium.

A mi Horvátországot és Slavoniát illeti, Slavoniára nézve mellőzöm annak fejtegetését, hogy a most ugynevezett Szlavonia, nem is a tulajdonképeni Slavonia, hanem az országnak 5-dik kerületét

képező kiegészitő része, a minthogy magát bezárólag az 1848-diki országgyülésig, nem is tartományilag mint Horvátország, hanem mint Bihar, Szabolcs vagy bármely megyéje az országnak, külön képviseltette. — Mellőzöm annak fölemlitését, hogy még 1702-ben, midőn a bécsi hadügyminiszterium a pétervárade, bródi s gradiskai végezredeket fölállitotta, maga is ungarische Militärgrenze-nek nevezte.

Sőt Horvátországot illetőleg is tartózkodom annak fejtegetésétől, hogy mily mértékben lett hazánk társországa, s ha valjon a a köztünk fennállott kapocs, pusztán a fejedelem személyének ugyanazonosságában központosuló personál-uniót fejezte-e ki, vagy ennél többet?

De már annak kimondásától nem tartóztathatom magam vissza, hogy ha 1091-től, és igy több mint 7 századon keresztül — alföldiesen mondva — ugyszólván egy sót egy kenyeret ettünk, a béke malasztjait, a harcz és háboru sanyaruságait, s a győzelem babérait egymással hiven és testvériesen megosztók; midőn törvényhozásunk, törvénykezésünk, közigazgatásunk egy és ugyanaz volt, sőt kedvökért olykor kedvezőn kivételes is, mint ezt az 1790—91 26. t. czikk 14. §-sa igazolja, mondom, ily előzmények után megvárom tőlök, hogy midőn mi feledve a multat, a kibékülésre testvériesen jobbunkat nyujtjuk, s minden a haza integritásán eső, nemzetiségi s minden más igényeiket, a kölcsönös értekezések utján teljesiteni igérjük, — inkább hallgassanak reánk, mint ugy az ő, mint a mi közös ellenségeink sugallatára. Tapasztalták horvát testvéreink, hogy Horvátországnak mindig akkor voltak legnehezebb napjai, midőn Magyarországtól elkülönitve állott, és épen e tapasztalat inditotta őket arra, hogy a franczia háboru befejezése után az 1825—27. országgyülési acták bizonysága szerint, maguk sürgessék visszacsatoltatásukat, minek eredménye az 1827. 13. törvényczikk lőn.

Minden kornak meg van saját uralkodó szelleme. És a mint egykor a kereszténység, islam és reformatio mozgásba hozta a világot, épen ugy korszakot képez most a nemzetiségi kérdés.

Azonban a hatalom mindig ki tudta zsákmányolni még e nagy

eszméket is, s pártot teremtve magának, megosztani az emberiséget, hogy annál biztosabban uralkodhassék felette. Azon korból, midőn a viszálkodás szövétnekeül a hit szolgált, idézek ugy horvát, mint átalában a külön ajku nemzetiségek emlékébe egy képet, ez II. Rákóczy Ferencz egy pénze, melyen egy fellobogó oltárhoz, három különböző hitfelekezet papjai visznek egyegy hasáb fát, e felirat alatt: „concurrunt ut alant." Legyen ez oltár most mint volt akkor a szabadság közös oltára, melynek szent tüzét ápolni minden nemzetiség s fajkülönbség nélkül, közös kötelességünknek ismerjük.

Ennyit ohajtva ez ország integritására nézve, s mellékesen a nemzetiségi kérdésre kifejezni, ezt az országgyülés által sürgetendőnek tartom.

2-or, hogy az ország független önkormánya azonnal állittassék helyre, ugy a mint azt a pragmatica sanctio, az ezt megelőzött s követett minden koranázási hitlevelek, s az 1790—91. 10 tk. tartalmazzák, az 1848-ki törvények pedig kifejezik s formulázzák

Magyarország mindig korlátolt institutiók alatt állott, s azon szerencsés nemzetek sorába tartozik, kik ugyszólván társasági existentiájokat a fejedelemmel kötött szerződésen kezdték. Igy lőn bázisa hosszu századokon keresztül az Árpáddal kötött pusztaszeri szerződés 5 pontja, alkotmányunknak, melynek lényege mindig egy és ugyanaz vala, habár formájában a kor és idők szelleméhez képest változott.

Ezen alkotmányra, a hatalomnak korlátok közötti gyakorlatára, fejedelmeink koronázásuk alkalmával megesküdni tartóztak; ez volt sine qua nonja a trónra lépésnek. És méltó elleneink figyelmére, hogy az Árpádház kihaltával, habár csaknem mindannyiszor, a hányszor a trón üresedésbe jött, az ország is egyszersmind pártokra szakadt, még is sohasem akadt olyan párt, mely jelöltjének s választott királyának ez esküt valaha elengedte volna.

Ez igy ment folytonosan, az Árpádok után ugy a vegyes házbóli királyok, mint a habsburgok, s habsburg-lotharingiak alatt. A különbség csak az, hogy mig előbb, a nemzet királyválasztási időszakában, a trónra lépő király csak maga személyét kötelezte az elődjei által, a nemzettel közösen alkotott törvények megtartására,

1687. s 1723. után az eskü egyszersmind utódjaira nézve is kötelezőleg tétetett le, a pragmatica sanctioban formulázott szerződés nem egy személyre, hanem családra vonatkozván. Ezekből következik, hogy Magyarország, nem patrimoniális ország, melyről mint valamely családi vagyonról rendelkezhetik az uralkodó ház, hanem ellenkezőleg, épen az családi kötelesség, örködni afelett, hogy Magyarország saját törvényei szerint igazgattassék; következik az, hogy a királyság örökössétételének nem institutióink megváltoztatása szolgált föltételéül, hanem ellenkezőleg oly föltétel alatt ruháztatott át örökösen: ha a nemzet önállósága, s minden előbb alkotott törvények épségben maradnak.

Jogilag és szerződésileg nem csonkitatván tehát a nemzet alkotmánya, az ezt biztositó törvények sem szüntethetők meg, az 1790—91. tk. szerint országgyülésen kivül. És minthogy ezen nemzeti független önkormányzatot érdeklő törvények között, az 1848-ki törvények az utolsók, az, ezeknek alakjában állitandó vissza.

Azonban jól tudom, hogy épen az 1848-ki törvények s ennek különösen 3 czikkelye a lapis offensionis, ez az, mi szálkát szur a bécsi kormány szemébe. Mi közük hozzá, s quo jure akadályozzák tettlegesen annak életbeléptetését? — Azonban nem térek e háládatlan sisyphusi munkára, szoritkozom inkább annak rövid fejtegetésére, miszerint a magyar pénz, és hadügy függetlensége az osztráktól, nem uj dolog, nem az 1848-ki törvények vivmánya, hanem régi alkotmányunk teste lelke, mely 1848-ban csak uj nevet nyert, — régi dolog uj kiadásban. Hogy azon nemzet, mely karddal kezében tört magának Ázsiából idáig utat, pénz és hadügyének független birtokában volt, azt épen ezen körülmény, kitünően igazolja. Azonban, hogy a nemzet, független önálló kormányának ezen két legfőbb bástyáját, mind a fejedelem hatalma, mind az örökös tartományok ellenében, folytonosan biztositja, ezt specialis törvények is igazolják.

Mielőtt azonban ezek nem annyira háládatlan, mint unalmas részbeni elősorolásához fognék, a magam könnyebb kifejezhetése végett, szükséges a hadügy jelen és előbbi állására egy pillanatot vetnem.

Tudjuk, hogy az ujabb történet időszakában XIV. Lajos előtt az európai államokban honvédelem eszközlésére, aránylag igen csekély állandó katonaság tartatott; ez inkább közpolgári, mint testületi kötelesség levén, mely intézkedés mellett, mind a polgári szabadság, mind az állam fináncziális állapota könnyen lélekzett, s jól érezte magát. XIV. Lajos nagyravágyó s dicsőségszomjas politikája lön ujabb korszak alapitója, egy állandó merev hadsereg folytonos lábontartása által. E példa az európai többi státusokat is magával ragadta, melynek mind a polgári szabadságra, mind az államkincstárakra kiható szomoru következményeit ma egész Európa nyögi.

Hazánkban egy nagyobb állandó hadsereg tartása az 1715. 8. t. cz. alapján hozatott be, azonban, itt mérsékelve lőnek annak terhei, a bevétel és kiadás folytonos bilanceban tartva azáltal, hogy mind a kiállitandó katonaság számát az országgyülés szavazta meg, mind az ennek fentartására szükséges költségeket, a hadiadót ugyanazon országgyülések ajánlották és meg is fizették; mig ellenben a velünk sem real, sem semmi publico-politicus intézményekben egyesülve nem levő, vagyis különálló Ausztriában, ugyanezen intézmény behozatala, státusadósságok tömegét oly emésztő lángjává tette az államnak, melynek enyhitését ha dynastia alatt álló minden népek testvéries közremüködése enyhithetné is, de biztos és egyedüli olósztерét — kimondom — tisztán a devalvatióban találhatni fel.

Azonban, hogy kitüzött czélomtól messze ne térjek, a hadsereg, legyen az kicsiny vagy nagy, az mindig ezen alkatrészekből áll: u. m. legény, tisztek, s főparancsnokokból, s fenntartásának eszközei fizetés és elhelyezés, mig czélja a haza védelmében, s ennek béke általi biztositásában összpontosul.

Hogy a hadügy mindezen elemei, eszközei, függetlenül egész 1848-ig a nemzet, s ezzel közösen a fejedelem kezében voltak, s az osztrák örökös tartományok hadügyétől külön állók és valók, kitetszik:

a) A parancsnokságot illetőleg: Ugyanis azon személy, kit a m. hadügy vezetésére az 1848-iki t. czikk hadügyminiszter név alatt állitott, a S. Regni capitaneus név alatt 1848. előtti alkotmányunkban is feltalálható. Ezen főkapitány régibb törvényeink szerint a

nádor volt, kinek minden, a házában levő magyar és netaláni idegen hadak — parancsnoksága alatt állottak, ő intézkedett minden katonai ügyekben, őt illette a katonai intézetek vezetése s felügyelete, a mint ez, az 1555. 1; 1618. 4; 1659. 1; 1808. 7. t. cikkekből világos.

Ha tehát a hadügyminiszterség felállitása sérelmet okozott, ez nem az osztrák kormány sérelme volna, hanem Magyarország nádoráé, azonban az sem; mert a fejedelem távollétében ő a király az országban.

b) Hogy a magyar ezredek tulajdonosai magyarok legyenek, s a magyar ezredek magyar tisztekkel láttassanak el, ezt valamint minden e században alkotott ujonczozási törvényeink rendelik, egyszersmind az 1552. 15; és 1792. 9-ik t. cikkből kitünik.

c) A mi a katona-állitást, ujonczozást illeti, hogy ennek megadása, mindig az országgyülés megajánlásától föltételeztetett, valamint Mária Terézia és a franczia háboru egész korszaka igazolja, ugy e következő t. cikkekből is kitünik: u. m. 1559. 19, 1715. 8, 1741. 22—63, 1791. 19, 1807. 1, 1808. 6, 1827. 4, 1830. 7, 1840. 2-ből. És a megajánlás bizonyos föltételekhez köttetett, nevezetesen: a magyar alkotmánynyal ellenkező dolgokra megesketni nem szabad, — magyar ezredekbe soroztassanak, magyar tisztekkel láttassanak el, szolgálati idő, a meghatározottnál tavábbra nem terjedhet, a kiszolgáltak még háboru idején sem szólittathatnak fegyver alá, a honvédelemben magukat jól érdemesitettek, nemesittessenek, sőt királyi adománynyal jutalmaztassanak.

d) A fizetést és elhelyezést illetőleg pedig, hogy a magyar katonaságnak se helye se pénze idegen ne legyen, az 1790/91. 19. az 1827-iki t. czikkek a hadi adót, az országgyülés megszavazásától tették függővé, az 1649. 3, 1608. 2, 12, a. c. 1655. 19, 1659. 1—25, 1681. 8. t. czikkek pedig elrendelik, hogy az idegen hadak az országból vonassanak ki, hogy helyöket magyar katonaság foglalhassa el.

e) A békét illetőleg, az 1536. 1, 1546. 4, 1659. 1—14, 1662. 4, 1715. 41, 1723. 104, 1791. 17 t. czikkek elrendelik, miszerint Magyarországot illető békét, a fejedelem, magyar tanácsosok köz-

bejöttével köthessen, mely rendelete a törvénynek, az utóbbi török háboru alkalmával hiven meg is tartatott.

Midőn ennyit a magyar hadügy 1848 előtti független önállására törvényeink nyomán előadni bátor voltam, engedje meg a t. ház, hogy a pénzügy 1848 előtti független állását is az ausztriai financziáktól röviden s főbb vonalaiban kimutathassam.

A status jövedelmét különböző forrásokból meritheti, a szerint a mint azt polgári institutiói, a nemzet fejledtsége igényli, aszerint a mint az földmivelő vagy kereskedő, — aszerint a mint az szárazföldi, vagy tengeri hatalmasság.

A jövedelmek meghatározásánál azonban sohasem annak kell alapelvül szolgálni, hogy mit és mennyit adhat a nemzet, hanem annak, hogy mit és mennyit tartozik adni.

Magyarország jövedelmét, (par excelence az adó, a korona és fiscusi jószágok s az ugynevezett nagyobb királyi haszonvételekből meritette, melyhez tartoztak a só, bányák, s az ezzel kapcsolatos pénzverés és harminczad rentjei, nem számitva most a vegyes adományokból, a lelt kincsekből, s az egyiránt gyülölt és gyülöletes toleranczialis taxákból bejött pénzeket.

Bárminemü forrásból eredtek légyen azonban e jövedelmei, az mindig főgondját képezte e nemzetnek, hogy az országos javak el ne idegenittessenek, idegen czélokra ne fordittassanak, s függetlenül az osztráktól a nemzet hatóságai által kezeltessenek; igy a sóra nézve az 1791. 20, 1792, 14, 1802. 3, 1830. 10. törvény-czikkekből kitünik, hogy árának meghatározása, az országgyülés jogköréhez tartozott, s jövedelme a magyar kincstárba folyt.

b) A bányákra nézve az 1490. 17, 1553. 23, 1558. 8, 1659. 72, 1729. 14, 1741. 32. t. czikkek elrendelik, hogy az aranyat és ezüstöt rudakban a hazából kivinni nem szabad, hogy azt a hazában kell pénzzé verni, átadni a forgalomnak és hogy a pénzlábat országgyülésen kivül változtatni nem szabad.

c) A harminczadot illetőleg: az 1622. 14, 1625. 33, 1647. 88, s az 1723. 13. t. cz, igazolják, hogy ennek szabályozása országgyülés elibe tartozott, s jövedelme az országos kincstárba volt szolgáltatandó.

d) A korona-jószágokat illetőleg, az 1608. 22. t. cz. azt igazolja, miszerint az ily jószágok elidegenitése a verő pénzének elvesztése terhe alatt van megtiltva. Az 1791. 7. t. cz. pedig azt igazolja, miszerint mind a gr. Schönborn család a törvény ezen rendeletét körültekintő óvatossággal respectálta, midőn a csajkások kerülete, s a munkácsi uradalom felett csere-alkuba bocsátkozott.

Az adót illetőleg, ennek azon része, mely házi adó czim alatt, az egyes megyék és városok igazgatási költségeit fedezte, elannyira önálló valami volt honunkban, nem csak az örökös tartományok, de még saját országgyülésünk irányában is, hogy ezt minden megye különféle, de okadatolt szükségéhez képest helyhatósági jogánál fogva, maga határozta, vetette ki és szedte be a magyar királyi helytartótanács ellenőrködése mellett.

A hadi adót illetőleg, már fentebb az 1781. 19. s az 1827. 4. t. cz. alapján kimutattam, hogy ennek megajánlása az országgyülés hatáskörébe tartozott. Itt csak azt adom hozzá, hogy a nemzet oly előrelátólag gondoskodott e joga épségben-tartásáról és biztositásáról, miszerint azon esetre, ha mégis a fejedelem, avagy a kormánynak önkénye, mellőzve az országgyülést önkényes uton kisérlené meg az adókivetést és behajtást, ez esetben az 1504. 1. t. cz. az önkénytes fizetőket büntetés alá vonandóknak rendeli, — mig az 1827. 6. t. czikk. arról tesz bizonyságot, hogy maga I. Ferencz is ez elvet szentesitette, midőn az 1812-től 1825-ig országgyülésen kivül kivetett adórestantiák elengedéséhez hozzájárult.

Ezekből azt hiszem, eléggé kitünik, hogy Magyarország had- és pénzügye 1848 előtt is külön és függetlenül állott az osztráktól, és hogy a nemzet mindamellett elég méltányos és lovagias tudott lenni dynastiája irányában, ezt mind a Mária Terézia alatti korszak, mind a franczia háboru véres küzdelmei eléggé tanusitják.

A mythologia mondása szerint; hajdan Prometheus azért, mert az eget tüzétől meglopta, bünhödésül leláncozolva sasok martalékának lőn kitéve. Mi az égi tüzet, a szabadságot, döntő befolyásunk által már kétszer (1848-ban és most) szerzettük meg az örökös tartományok számára; s jó szomszédaink mit szántak ezért nekünk ju-

talmul? hogy megfosztva pénz- és hadügyünk kezelésétől, mint Prometheus lakoljunk.

De ugyan mi is kivántatná meg velünk az összeolvadást? talán az a gyönyörü gazdálkodás, mely 12 év óta e státus csontját s velejét emészti, mely most éli a XV. Lajos időszakát Law papirpénz özönével, Fleury és Necker pénzügyi mesterfogásaival?

Én nem tudom, mennyiben igazolja magát, s valósul azon axima, hogy hasonló okok mindig ugyanazon eredményeket szülik. Azonban, hogy az osztrák financzia nemcsak jelenlegi rosz állásaért, hanem különösen megszokott önkényü, minden a nemzetnek tartozott felelősség nélküli rendszereért is, hogy valami brillians és oly bájoló képet nem mutat, hogy beleszeressünk, s vele összeházasodjunk, azt magam is érzem. Ez esetben félnék, hogy ugy járnánk, mint az egyszeri ember, ki mig az előtte levő széna-vontatóból kötelet eresztett, addig szomszédja lova, háta megett minden kötelét felfalta, s utoljára azon vette magát észre a szegény ember, hogy kötele sem volt, szénája is elfogyott.

Hiszen saját hazánk anyagi állapota is annyira sinli ez önkényes gazdálkodás dulásait, hogy hoszszu pihenésre lesz szükségünk. A mezőgazdaság, az állam ezen tápláló emlője egyenes és közvetett adók, dohány-monopolium, s a roszakaratu kontárkodásnak minden kinzó eszközei folytán, a merre csak a szem ellát, mindenütt lenyügözve, kifosztva, s tönkre téve, elannyira, hogy ezen terhek megszüntetése után, még egy gazdasági hitelbank egyenes és közvetlen segélyére lesz szüksége.

Erdélyt ki ne kivánná vaskarokkal közelebb fűzni hozzánk egy nagyvárad-, kolozsvár-, brassói vasutvonat által.

Igy Fiumét hasonlóképen, mely mintegy arra elmerengve, a tenger habjain várja jegyesét, Magyarországot.

Mit szóljak ama rakonczátlan s talán éppen legmagyarabb folyó a Tiszaszabályozásáról. Ennek országos segélyben részesitése országos érdek, országos feladat. Az egyes társulatok megtették hazafiasan kötelességüket, azonban ott, hol a magánosok ereje elégtelen, a mint országos az érdek, ugy országos segélyben is kell részesitni.

Azonban nem füzöm az országgyülés e téreni feladatát tovább; ezek oly házi dolgok, melyek maguktól megjőnek, és vigan uj életre fejlenek, ha a főbaj, alkotmányunk határonkivüli állapota el lesz háritva.

Meg vagyok győződve, hogy az igazság előbbutóbb kivivja győzelmét, a 19-ik század második fele, helyre iparkodik hozni azt, mely ellen első felében kormányokat látunk egyesülni a nép érdekei, a szabadság elnyomására, a mint ezt a szent szövetség története, Lengyelország vég felosztása, s a nápolyi és spanyolországi 1820 1-iki expeditiók mutatják. Ellenben második felében arra látunk kormányokat egyesülve, hogy az emberiség érdeke, a polgári szabadság, terheitől feloldoztassék, a mint ezt a keleti háboru folytán a szent szövetség szétrobbanása a törökhoni keresztények sorsaérti közbenjárása, a nyugati hatalmaknak, az olasz ügyeket mellőzve Szerbia, Moldva s Valachia uj helyzete igazolják; mely utóbbinak quasi függetlenitésével a török souzerainitás alól, ugy van bizonyos szomszéd kormány, mint a tyukszemes lábu ember, — nemcsak az fáj, ha reá hágnak, hanem az is, ha csak mellé hágnak.

Azonban engem, valamint az osztrák kormány 12 évi s e mai napig sulyosan éreztetett politikája nem csüggesztett el azon hitemben, hogy e nemzet visszanyeri független önkormányzatát, s a paragraphusvilág, ugy a Reichsrath csak mint éjjeli lidércek, mint futófellegek vonulnak el felettünk, ugy más részről, Európa helyzete sem ragad tulhajtásra.

Annál fogva mindenekfelett, a kölcsönös bizalom helyreállitását óhajtván, ennek feltételeit a szerint, a mint Deák Ferencz nagy hazánkfia előadta, elfogadom, s inditványához pontonkint hozzájárulva, azt mind lényegében, mind alakjában pártolom.

Erre B á r c z a y A l b e r t.

Tisztelt ház! Üdvözlöm, szivem mélyéből üdvözlöm e tért — mely már a jelen országgyülése folyama alatt is fejünk felett lesujtott csapások, nagyszerü pótolhatatlan veszteségek után — valahára előttünk megnyilt, — oly czélból, hogy ezen, a választóink millióinak nevében az összes magyar haza és az egész müvelt Európa előtt hatályosan fölszólalhassunk. — Fájdalmas ez első fölszólalásunk

uraim! s talán méltán feljajdulásnak nevezhetnénk azt!! mert valóban óriási lelki erő kivántaték meg mindazon fájdalmas érzelmek és kinos lelki gyötrelmek elfojtására, — amelyeket a minden szentet, szépet, üdvöst és jót dúló fergetegként egyiránt leromboló, de már az enyészet sirjába lent 12 évek kebleinkben gerjesztettek; s amelyek kebleinket a gátak közé szoritotta — s a dühöngő szélvész által felbőszitett tenger hullámainak rohamjához hasonló kitöréssel fenyegetik.

Nem czélom nékem uraim a tisztelt ház becses figyelmét azoknak elsorolásánál igénybevenni, hogy miképen tereltettünk mi le 1848 után az alkotmányosság szentélyéről; mert hiszen az fájdalmas köztudomására van mindnyájunknak. — Nem is szándékom mindazon égbekiáltó események elmondásába avatkozni, a melyeknek azon végzetteljes időtől óta tanuivá lenni kénytelenittettünk; — hiszen oly dicsö képét állitá fel annak a tegnapi ülésünkben a többi jeles szónokainkon kivül kitünöleg az ékesen szóló képviselő társunk Bartal György, hogy azoknak ecseteléséhez gyenge tollammal az elmondottak után hozzá fogni a legnagyobb merészségnek tartanám. — Egyébiránt oly nagyszerü borzasztók azok uraim, hogy azoknak emléke az öröklét érczábláján az utókor számára is — vérbetükkel lesznek az idők végzetéig bejegyezve, s amelyeknek hü előadására emberi tehetség még nem született; elsorolására pedig nem óraperczek, hanem hetek, sőt hónapok kellenének. Épen azért is e jelen körülmények között a mindenekfelett drága időnket erre vesztegetni bünnek tartanám!!

Annyit mindenesetre elegendönek tartok helyzetünk abnormisságára nézve megemliteni, hogy azalatt, mig mi itt az Ö Felsége által az oct, 20-ki és jan. 18-ki pátenseiben visszaállittatni igért ösi alkotmányunk érdekében tanácskozunk: azalatt a gyám és védelem nélkül otthon maradt családjaink a törvénytelen adó erőszakos behajtása tekintetéből felsőbb parancsolatok következtében fegyveres erőszak zaklatásainak vannak kitétetve. És midőn egyrészről azon pátensekben az ősi alkotmányunknak teljes tökéletes visszaállitása igértetik: másrészről alkotmányunk teljes tökéletes megtagadása tettleg és erőhatalommal végrehajtatik. — Elmondhatjuk erre

uraim a nagy gr. Széchenyi Istvánunknak azon szavait, amelyekkel a magyar Academiához Döblingből intézett levelét megkezdi, t. i. a legczifrább szavaknak sincs hitele ott, ahol a tények ellenkezőt bizonyitanak.

Kötelességérzetből vagyok bátor tehát én is e tények ellen fölszólalni; s igénytelen szavaim által legalább egy porszemmel járulni ezen nagyszerü védbástja fölépitéséhez, melyet az ország gyülése az absolutismus rémuralmának rohamjai ellen az alkotmányos szabadság védelmére a szőnyegen levő fölszólalásban fölállitani törekszik; — s amidőn a napirenden lévő inditvány feletti véleményemet kijelentendem — épen ugy, mint az inditványozó nagy hazafi az általam mélyen tisztelt Deák Ferencz, a legjobb barátomnak — lelkemismeretének sugallatát fogom követni. —

Megvallom, hogy örömérzettel fogul el kebelem, a midőn látom, hogy itt e tanácskozási teremben, ahol hazánk közvéleményének képviselői seregletteк egybe — a formakérdéseket kivéve — lényeges véleménykülönbség nincs, s amidőn tapasztalom, hogy parlamentünk fénycsillagától a nagy Deák Ferencztől kezdve valamennyi jeles, kitünő és lelkes szónokaink csak afölött vetélkednek, hogy miképen állitsák fényesebben, nagyobbszerüen és meghatóbban elő mindazon tényeket és igazságokat, amelyeket széles e házában senki sem von kétségbe, amelyekre én is teljes meggyőződésemből ünnepélyesen kimondom, hogy én 'azokat hiszem es vallom!! — — Az ilyen hazának, amelynek fiai ily tökéletes egyetértésben egy testté és lélekké összeforrva intézkednek a haza sorsa fölött — elveszni nem szabad — nem lehet — az ilyen hazának élni kell — az ilyen haza élni fog!!!

Ohajtottam volna tisztelt ház, hogy a szőnyegen levő inditvány ugy tétetett volna le a ház asztalára amint az elmondatott. — Mert miután az 3 részre osztatott az igen tisztelt inditványozó által, szinte 3 részre osztva lett volna tárgyalandó is. — — Mindamellett tehát, hogy az egész inditvány egy kész fölirási javaslat formában terjesztetett a tisztelt ház eleibe, én mégis kénytelen vagyok ahhoz csak ugy — amint az eredetileg tétetett — t. i. 3 részre osztva szólani.

Az 1-ső rész magában foglalja fölszólalásunk tárgyát.

A 2-dik azon kérdést taglalja — kihez tétessék a fölszolalás.

A 3-dik pedig azon formáról szól — amelybe öntendő lenne a fölszólalás.

A mi az inditvány 1-ső részét illeti, s a melyben az egész közjogi állapotunk, — s az abból önkényt következő minden ohajtásaink, jogos követeléseink, adatnak elő, — az oly nagyszerüen -- tökéletesen és müvészileg fejti ki e felszólalásunk tárgyát; — hogy én azt teljes meggyőződésemből általánosan elfogadom s magamévá teszem; — a részletes tárgyalás alkalmával majdan bővebben kifejtendő mindazon módositások és pótló pontokkal együtt, a melyeket igen tisztelt képviselőtársunk Tisza Kálmán elmondott.

A mi a 2-ik kérdést illeti; hogy t. i. kihez intéztessék a felszóllalásunk? — Már ebben — bocsánat — a mélyen tisztelt inditványozóval egy véleményben nem lehetek. — Mert habár Ferencz József Ő Felsége nem csak mi általunk, hanem az egész Európa által elismértetik is osztrák császárnak, — hanem azt még Ő Felsége maga sem fogja kétségbevonhatni, — hogy miután Ő sz. István koronájával megkoronázva nincs, — még jelenleg nem alkotmányos törvényes magyar király. — Azt sem vonhatja kétségbe senkisem, — hogy Ő Felsége az 1790 évi 3-ik czikk azon rendeletének, miszerint a trónörökös a trónváltozás esetében már a trónra lépes elött is köteles hazai törvényeink értelmében eljárni — még eddig szintén eleget nem tett. — Igy mind addig — mig Ő Felsége törvényeink értelmében tettleg alkotmányos térre nem lép — s hozzánk alkotmányos módon nem szól — mi országgyülésileg hozzá fel nem irhatunk.

A mi végre a 3-ik kérdést illeti: hogy t. i. mily formába öntessék jelen felszólalásunk? — ebbe sem oszthatom az inditványozó véleményét, mert az ezen kérdésre adandó felelet — már magából az 1-ső és 2-ik kérdés megfejtéséből önkényt következik. — Miután ugyanis e jelen országgyülése Erdély-, Horváth-, Tótországok — Fiume és a határőrvidék meghivása nélkül tökéletesen törvényszerüleg kiegészitett országgyülésnek nem tekinthető, — nagyon természetes, hogy sem törvényeket nem alkothat, sem törvényeket egyenlő

horderejü s egyébnek tekinthető cselekvényekbe jogoson nem bocsátkozhatik. — Hogy pedig a törvényhozásra egybegyült országgyülésének fejedelméhez intézett válasz felirása a törvényhozás legelső lépése — ugy hiszem, hogy senki sem fogja kétségbe vonhatni.

Ezeknél fogva: Miután jelenleg még sem oly törvényesen megkoronázott alkotmányos királyunk nincsen, — a kihez felirást intézhetnénk, sem oly törvényes kellékekkel és közlegekkel nem birunk, hogy jogosan felirást tehessünk, — nincs más módunk az inditványban kifejtett — s Tisza Kálmán módositásával kiegészitendő felszólalásunk fogalmazására — illetőleg formulazására — mint egy országgyülési határozat.

A képviselőház XXV-ik ülése

— *május* 18-*kán.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Csengery Imre.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve Keglevich Béla gr. j. által fölolvastatván, minden észrevétel nélkül hitelesittetett.

Elnök jelentést tesz a tegnap óta beérkezett iratokról. Borsodmegye közönsége háláját és forró köszönetét nyilvánitja a képviselőház iránt azon áhitatos nemes gondoskodásért, melylyel nagy polgártársunk dicsőült Palóczy László végtisztességét nemzeti önérzetünket erősitő gyászünnepélylyé emelte. (Tudomásul vétetett.) — Kővár vidéke mély fájdalmát tudatja a képviselőházzal Teleki László gr. képviselő halála fölött, hasonlókép Makó városa közönsége is tudatja a képviselőházzal e gyászos eseményből eredő fájdalmas érzetét, melynek következtében két heti gyászt visel. — Szeged városa közönsége hasonló érzelmeit közli a képviselőházzal; mely város közönsége boldogult képviselőnek emlékét jegyzőkönyvbe iktatta, Szeged egyik utczáját a nagy halott nevéről nevezte el, s kéri a házat, hogy a dicsőültnek eszméit végrendelet gyanánt tekintvén, valósitani törekedjék, s Szeged népére mindenkor bizton számithat

(Tetszés.) — Tordamegye állandó bizottmánya föliratot intéz a képviselőházhoz, melyben Erdélynek Magyarországgali egyesitésének mielőbbi foganatositását, ugyszintén követeinek az országgyülésre leendő meghivatásának kieszközlését kérvén, legvégül azon kérését terjeszti a képviselőház elé, miszerint román atyánkfiai összes és általános kivánságuk s innen kifolyó teljes megnyugtatásuk érdekében a közös országgyülés külön törvényczikkelyekben nyilvánitsa ki, hogy e hazának minden nemzetei — s a román nemzet is egyenlő polgári jogokkal birnak, a külön nemzetiségek nyelvkérdései külön törvények által biztosittassanak, s végre, hogy azon törvények, melyek hazánk más nemzetei, jelesen a román nemzetre nézve sérelmesek, névszerint töröltessenek el. (E fölirat ez ügy tüzetes tárgyalása előtt még ki fog nyomatni, s a képviselők közt kiosztatni.) — Makó városa közönsége a törvénytelen adónak katonai erővel eszközlésbe venni szándoklott behajtása ellenében orvoslásért könyörög. — Lubló kerületének számos választói fájdalmasan értesülvén, hogy Trhedy Miklós képviselő választása iránt emelt panaszuk későn érkezvén, nem vétetett tekintetbe, irataik visszaküldetését kérik. (Kivánságuknak elég fog tétetni.)

Ezután L ó n y a y Menyhért emelt szót, kinek bő államismei tudományát tanusitó jeles beszéde egész terjedelmében e következő:

Midőn azon kilátás nyilt meg az ország előtt: hogy országgyülésünk, még pedig az 1848-ki törvények alapján összehivandó és igy a népválasztásból eredő országgyülésünk leend, sok szép remények köttettek azon eredményekhez, melyeket az országgyülés által kivinni sikerülend.

Megvallom, én nem tartozom azok közé, kik vérmes reményeket tápláltak és nagy eredményeket vártak, s az utóbbi napokban kifejlett körülmények mindinkább meggyőztek arról, hogy a jelen országgyülésünk által elérhető eredmények inkább erkölcsi hatásuak fognak lenni.

De erkölcsi eredmény tekintetében nagyfontosságunak hiszem jelen tanácskozásainkat; mert azon nevezetes történeti ténynek, melyet őseink századokon át annyiszor következetesen, szóval, tettel és ha kellett fegyverrel is érvényesitettek, melyet a jelen nemzedék

a legsulyosabb körülmények között magáénak vallott, mely az utolsó hónapok alatt a nemzet minden lehető módon nyilvánuló meggyőződésévé kövesült, az országgyülésnél fog az ország nevében határozott kifejezést adni, s ez más nem lehet, mint az alkotmányunk és szentesitett törvényeinkhez osztatlan és szilárd ragaszkodás.

De más fontos eredménye tanácskozmányunknak az, hogy hazánk jogállapotáról az eszmék tisztán fognak állani benn a hazában, Ausztriában, és miután hála istennek! a magyar kérdés Europa figyelmét magára vonta, Ausztrián kivül is alkalom adatott ezen vitatás által megczáfolni mindazon rágalmakat, melyek ellenünk évtízedek óta szórattak, el fogja oszlatni azon álfogalmakat, melyek elleneink által annyiszor ismételtettek, hogy majdnem átalánossá váltak.

Szabad legyen reménylenünk, hogy azon ünnepélyes nyilatkozatok, melyek itt általunk az ország s világ szine előtt az ország nevében tétetnek, az annyit szenvedett s annyira félreismert nemzet barátainak számát nevelik, elleneiét kevesbitik.

Az álfogalmak, melyek ellenünk felállittatnak, leginkább a következők:

Magyarország minden áron el akar Austriától szakadni, valóságos subversiv és forradalmi politikát követ. Ezt el akarák hitetni mindenütt, hol Austriának fennállása, az europai sulyegyen egyik feltételeként tekintetik. Erre megingathatlan logikával s mindenütt a törvényekre és szerződésekre hivatkozva fényesen megfelelt nagy hazánkfia Deák Ferencz. Ismerje el, tartsa meg és tisztelje az uralkodó mindenekben szentesitett törvényeinket és alkotmányunkat: akkor a kétoldalu szerződés mindnyájunkra nézve kötelező leend. — Mi most nem kivánunk többet, de viszont nem kivánhatunk kevesebbet.

Midőn Europa minden államaiban a forradalmat és forradalmi irányt látjuk elterjedve, akkor csak két nemzet van, mely valóban monarchikus. — Az angol uralkodó nyugodtan ül trónján, mig nemzete törvényeit szentül megtartja; — a történet fényesen igazolá, hogy az, ki a szent István koronájával törvényesen megkoronázva, törvényeit és alkotmányát megtartá, és a koszorus költő e szavaival szólva: „a legelső magyar ember a király", mint ilyen, a magyar

érdekek első védője és előmozditója volt, a tisztelet és dicsőség osztatlan nyilvánitása környezé.

Hogy e nemzet annyi törvénytörés, annyi méltatlan szenvedés után is a pragmatica sanctióra hivatkozik : mutatja, hogy nem subversiv, de monarchikus, sőt — mondhatni — conservativ jellemü. Ily nemzettel jogai felett alkudni nem lehet, de azokat egész épségökben elismerni kell; visszaköveteljük azokat egész épségökben, sőt a szomoru csalattatások után uj garantiákat kivánunk és lelni is fogunk, mikor? az csak az idő kérdése.

Ne csináljanak maguknak illusiót azon államférfiak, kik folytatni akarnák más alakban azon rendszert, mely százados alkotmányunkat és törvényeinket lerombolni igyekezvén, ezen romok felett kivánnák épiteni az egységes Austriának ezen, egy háromszáz éves politikai aberrationak csalékony képét, mely mindannyiszor akkor hiusult meg, midőn a sisiphusi munkában már-már a tetőpontot elérni vélték, akkor gördült alá a sulyos szikla; most ismét más alakban azon sikeretlen munkához kezdeni akarnak; most, midőn előre jósolni lehet, hogy ha a tető felé, népek szenvedésein, anyagi és szellemi romlásán keresztül felgörditeni lehet is, az oly sulylyal fog visszaesni, hogy őket, rendszerüket, az összes államot — meglehet a mi tetemes sérülésünkkel — széjjelzuzhatja!

Nálunk a törvényhezi ragaszkodás már nemcsak meggyőződés, de hitté vált, s meggyőződhetnének a hitterjedés történetéből, hogy ha egy időre az erőhatalom által el is lehet nyilvánosan némitani és rejtekekbe szoritani a hit vallomását, az első alkalommal százszoros erővel tör magának utat, és ugy a hitnek, mint a szabadságnak nincsen erősebb előmozditó eszköze, mint az elnyomatás.

A másik álfogalom, melyet ellenünk terjesztettek, az: hogy mi a más velünk lakó nemzetiségeket és a társországokat elnyomni és jogaiktól megfosztani akarjuk; — erre nézve a dolog törvényes és gyakorlati állását, a testvéries szellemet, mely nálunk létezik, Deák Ferencz és utána többen világosan kifejezék.

A harmadik álfogalom, mely elleneinknek jó darabig kedvencz thémájuk volt az: hogy mi egy feudalismuson alapult aristocraticus

államrendszert, minden néposztályok szabadságának és érdekeinek elnyomásával szándékoznánk visszahozni, hogy az egész elégedetlenségnek a müvelt osztály nehány tagja eszközlője, hogy az egész mozgalom a társadalom felszinén van. Mily fényesen czáfolja meg oct. 20-ka óta az egész nemzet ezen gyanusitást. Igen is kilátásba tettek egy 1848 előtti megyei és kormányzati rendszert egy uj modoru országgyülést, — szóval az 1848-diki állapotot. — Azt vélvén, hogy a jogait önkényt megosztó nemesség és értelmiség fog kapni az alkalmon előbbi kizárólagos állásának visszafoglalásán. De csalódtak, mert nem volt kiváltságos osztály, mely szivesebben és önkényt megosztá a néppel a szabadságot; nincs választási és népképviseleti törvény Európában monarchiában, mely szabadelvübb lenne; de viszont nincs aristocratia, mely alkotmányosság és szabadság tekintetében inkább a néppel érezne, és nincs nép, mely irányába őszintébb bizalommal viseltetnék. Ezt fényesen igazolák az országgyülési választások.

A negyedik álfogalom, melylyel vádolnak az, *hogy mi hálátlanok nem ismerjük el mindazon anyagi jótéteményeket, melyekkel bennünket az egységes kormány már eddig tetézett, nem látjuk be azon jólétet, mely reánk nézve anyagi és pénzügyi tekintetben az Ausztriábai beolvadásból következnék és különösen: hogy Magyarországnak törvényes különállása és a personalis unio létesitése Ausztria anyagi és pénzügyi érdekeivel összeegyezhetlen lévén, Magyarország beolvasztása Ausztria életkérdése.*

Engedje meg a tisztelt ház, hogy ezen utobbi ál fogalmak visszautasitására és gyengitésére vonatkozó nézeteimet előadhassam, s ha bár fontos kérdéseink anyagi részének fejtegetése talán kissé hosszasabb és már a tárgy természeténél fogva is unalmasabb lenne, előre is a tisztelt ház figyelmét bátor vagyok kikérni.

Nemzetünk jellemében fekszik ugyan bizonyos közönyösség anyagi érdekei előmozditása iránt, de nem is csoda, ha a mult időkben arra kevés hajlam és ösztön mutatkozott! — mint politikai ugy

anyagi életünk az osztrák államali vegyes házaságnál fogva örökös zsibbadásban tartva a legerélyesebb igyekezetet is kifárasztá és tétlengségre kárhoztatá.

Első volt a nagy Széchenyi, ki belátva anyagi és szellemi hátramaradásunkat, bátor és fáradhatlan hazafiui lelkével felfogva anyagi érdekeink előmozditásának fontosságát élete egyik legnemesebb feladatául tüzé ki ezen czélra nnnkálni; és igaz, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy az annyi természetes előnyökkel megáldott haza oly sok kincset rejt, mely természetszerüleg kifejlődve, népünk minden osztályait vagyonossá és igy függetlenné teheti. Mint magánosoknál ugy nemzeteknél is a vagyonosság szüli a függetlenségi érzetet, ez pedig első alapfeltétele a szabadság megszilárdulasának.

A volt rendszer nagymesterének fogásai közé tartozott elhitetní az uralkodóval, és a müvelt világgal, hogy rendszere felvirágzást hozott a nézete szerint hátra maradt barbár Magyarországra.

Ezen az álfogalmak terjesztésére szánt előadásokban mind azt egyenesen ignorálták, mi a mult idők fáradalmas teremtménye volt s az 1848-diki törvények által eszközölt szabad föld és szabad munka gyümölcseit is saját müvöknek álliták.

Elfeledték, hogy anyagi hátramaradásunk egyik oka volt ép azon több százados harcz a török ellen, mely ha nemzetünk által nem vitetik, egyenesen Ausztriát ért volna — de leginkább oka volt az osztrák államférfiak félszeg rendszere, mely szerint a magyar birodalmat mindig mint mostoha gyermeket, mint coloniát tekinték, hol az anyagi felvirágzást kitelhetőleg akadályozni, — kivéve a József császár korszakát, — politikai elv volt, azért hogy a független érzetü ország kellőleg meg ne erősödhessék; hogy könnyebben hajtható legyen. — A bécsi kormány ezen iránya azon stereotypá volt okoskadásban talált kifejezést: miért tegyen a fejedelem oly ország felvirágzasára; mely törvényes külön állásánál fogva maga szavazza meg adóját és melyre egyenesen adóságot csinálni törvény szerint nem lehetett?

Tehát ha arról vádolják hazánkat, hogy anyagilag hátramaradt, annak a Bécsből tett akadályok voltak fő okai. — Nem onnét ellenzék-e a régi ország-

gyülések törökvését az örökváltság, ősiség eltörlése, közlekedéseinek előmozditása, a hitelviszonyok rendezése és hitel-intézetek felállitása iránt? Nem onnét hátráltaták-e 1844-ben azon országos pénztár adó utjáni megalapitását, melyből az anyagi érdekek lettek volna előmozditandók? — Ugyanakkor Bécsben szenvedt hajótörést a földbirtoki hitelintézet, mely földmivelésünknek oly nagy lendületet adhatott volna. — És a gyorsan bevégzett 1848-diki pozsonyi országgyülés nem gondoskodott-e mind azon kellékekről, melyek az anyagi jobb lét gyors felvirágzását elmaradhatlanul eszközlik! — a szabad munka, a szabad föld, földbirtoki hitelintézet, a vasutak épitése az 1848-diki törvényekben mind benn foglaltatnak.

És mi volt az annyira magasztalt 12 évi korszaknak anyagi szempontbóli eredménye?

A véres háboru bevégzése után, midőn a haza minden népei kimerülve voltak, midőn a hűbéri viszonyok megszüntetése után munkás kéz hiánya a földmivelést zsibbasztá, az ugyis annyira tőkeszegény országban egyszerre 64 millió forgalmi jegyek megsemmisitése által mennyi fáradság és munka eredménye lett semmivé! — Ily nyomott viszonyok között a rendszer emberei egyszerre kimélétlenül hozták be és egész mértékben mind azon sulyos egyenes és közvetett adó-nemeket, melyek Ausztriában már századokon át megszokott terhek voltak. — A földbirtokosok csak évek után kapták az urbéri kárpótlást hosszadalmas eljárás mellett oly kötvényekben, melyek mindig tetemesen névbeli értékük alatt állottak és állanak. Minden jogi fogalom kiméletlenül elszaggatva; egy idegen, senki által nem ismert, viszonyainkhoz nem illő polgári törvénykönyv reánk erőltetve. A sulyos és egyenetlenül s igazságtalanul kivetett országos adók mellett, mindennemü országos és községi pótlékokkal, a kényszeritőleg behozott — ugynevezett önkénytes kölcsön és hozzá az agio örökös ingadozása, mely az ipar és kereskedés biztos felvirágzását, a magán és közhitel megszilárdulását lehetlenné teszi; és e mellett a sulyos adók, a passiv külkereskedés, a külföldön lévő állam és értékpapirok kamataira kiküldött sok milliók az örökös pénzügyi deficit fedezésére tett minden alaku kölcsönök, a nemzetnél a tőkék szaporodását lehetlenitik.

A mult korszak tekintetre méltó eredménye közé számitható a közbensö vámsorompók megszüntetése és több vasutak engedményezése, melyeknek földmivelésünkre való üdvös hatása tagadhatlan.

De a vámviszonyokat illetöleg is a német vámszövetséggel kötött szerzödéseknél hazánk érdekei és viszonyai tekintetbe sém vétettek, például midőn Ausztria részéről a német érdekeknek minden lehetö kedvezmény adatott; a földmivelési termények s különösen a bor kivitelére nézve semmi kedvezmény sem eszközöltetett egy oly államban, melynek passiv kereskedésénél fogva végtelen sulyt kellett volna helyezni ily nevezetes kiviteli czikké válható terményre.

A vasut vállalatok már 1848 előtt keletkeztek, s bizton el lehet mondani, számosan keletkeztek volna nélkülök is s bizonyára az ország érdekeire nézve sokkal kedvezőbb engedményi feltételek mellett.

Kedves kérkedési tárgyuk volt a tisza-szabályozása.

Ezen nagyszerü vállalat még 1846-ban keletkezett, s a mi siker a rendszer alatt eszközöltetett, a magán társulati munkásság eredménye volt, még pedig a rendszer által tett sokszerü zsibbasztó akadályok daczára, melyek ezen vállalatban is oly zavart okoztak, hogy abból csak idő folytával s nagy munkával bontakozhatik ki.

Mily nehéz volt a legüdvösebb tárgyat is kivinni, azt sokszor magam is tapasztalám; egy idegen, hazánk viszonyaival ismeretlen, az iránt inkább ellen- mint rokonszenvet érező bureaucratiában oly szivósság van, mely a legedzettebb akaratot is zsibbasztani képes. Többek közt példája a néhány barátimmal a magyar föld hitel-intézet fölállitása körül tett fáradozásaink sikeretlensége.

Pedig lehet-e fontosobb föladat egy kitünőleg földmivelö nemzet kormányán ülökre nézve, mint megmenteni a birtokos osztályt, az uzsora emésztö hatásától, a munkás gazdának rendelkezésére lehető olcsó és nyugalmas kölcsön által módot nyujtani hasznos beruházásokra.

Még szám nélküli tényeket idézhetnék, melyek által bizonyit-

ható, hogy anyagi felvirágozásunkra mi sem történt. De még egy más álfogalmat is terjesztének felőlünk, miszerint a barbár Magyarországban a civilisatiót honositá meg a rendszer.

Fogalmam szerint minden előhaladott népeknél a valódi civilisatio a következőkből ismerhető meg: biztositott személy- és vagyon-bátorság, rendes és igazságos törvénykezés, a nevelés és átalános mivelődés és erkölcsiség előhaladása, a vagyonosság emelkedése által.

Már ember-emlékezetre, vagy tán a tatár és török-járást kivéve, soha oly gyenge lábon nem állott az egyesek személy- és vagyonbátorsága. Az ostromállapot alatt az egyéni szabadság minden biztositékai megszüntek. Híres volt az igaz a magyar perlekedési rendszer lassusága, de csak az ősiségi perekben, a váltó és szóbeli perek gyorsan lejártak. Az ide átplántált igazság-kiszolgáltatás mily bizonytalan, mennyire a biró önkényétől függő, hosszadalmas és költséges volt, azt tapasztaltuk mindnyájan.

A nevelés — és különösen a nép-nevelés — előmozditására mi sem történt, idegen nyelven, idegen tanárok, idegen kézi-könyvek szerint a germanisálás czéljából tanitának, s ha a népnevelés nem ment vissza, az egyes hitfelekezeteknek egyedüli érdeme.

Hogy az általános mivelődés előhaladása meg nem akadt, az irodalomnak, magánosok igyekezetének és áldozat-készségének köszönhető.

Vagyoni tekintetben előre nem, de igen is inkább hátra mentünk. Az adó sulya alatt nem fejlődhetett ki kellőleg a 48-ban fölszabadult földmivelés, birtokos osztályunk eladósodva s az uzsora által emésztve; a nép minden osztályai szükségeiket összeszoritva, a máskép hasznos beruházásra forditandó összegeket nélkülözve, mondhatni, a sulyos adókat sok helyt a vagyon-tőke rovására teljesitheték.

Valamely állam közvagyonosságának legbiztosabb hévmérője az adóképesség; hogy az adóképesség hazánkban évről évre fogyott, bizonyitja az, hogy p. o. 1849-diki közigazgatási évben az egész monarchiában kényszeritő rendszabályokkal kellett 53½ millió fo-

rint adót behajtani, ez összegből a magyar birodalomra majdnem 40 millió esett. Az adóbehajtásra 1859-ben 147,650 katona és büntető küldött használtatott az egész monarchiában, ebből a magyar birodalomra esett 120,473. — Az exequált egyének száma volt 3,852,702, ebből a magyar birodalomra esett, 2,879,903. — Megzálogoltatási eset fordult elő összesen 1,227,743, a magyar birodalomban 1,023,831. — Oly birtokok pedig, hol már maga a birtok tétetett zár alá, összesen 25,251 volt, s ebből országunkra 18,438 esett.

Azon országban, hol egy oly évben, midőn még az adónak törvényes szempontbóli megtagadása el nem terjedt, s valóban fizetési képtelenségből ennyi zálogolási, executionalis és sequestrationalis eset fordult elő, ezek az adóképesség megszűntének, s igy az anyagi jobblét romlásának legvilágosabb jeleiül szolgálnak, ezen a nemzetek pénzügyi történetében hallatlan számok tagadhatlanul bizonyitják, hogy hazánk törvénytelen korszakában anyagilag is mennyi kárt szenvedett.

Áttérve a p é n z ü g y i k é r d é s r e: szomszédainknál azon törekvés félreismerhetlen, s azt minden erejükkel kivinni kivánják, hogy a magyar birodalomnak ne legyen külön pénzügye, az országgyülés mondjon le adó-és ujonczszavazási jogáról, mindezekről egy közös birodalmi tanács intézkedjék, e nélkül a monarchia fennállása nem is képzelhető sat.

Ezen a pragmatica sanctio és minden sarkalatos törvényeinkbe ütköző s reánk erőszakolandó kivánatnak ellenében azt állitom: I., hogy ezt belenyugvásunkkal bármely körülmények közé helyezendő országgyülés által vagy a nélkül kivinni lehetetlen. — II., hogy ez hazánk egyenes anyagi érdekei ellen is van. — III., hogy az osztrák örökös tartományok jól felfogott saját anyagi és szellemi érdekei ellen is lenne, IV. s végre, hogy az osztrák pénzügyi kérdésnek más biztosabb és szerencsésebb megoldási módja is lenne.

Az elsőre nézve nem nagy ismerete kivántatik nemzetünk jellemének, hazánk történetének s hazai törvényeinknek, hogy belássák az osztrák államférfiak azt, miszerint a törvényhozó-testület lemondhasson valaha adómegszavazási jogáról; lemondjon jogáról bár minő ügyeit saját törvényhozás által elintézhetni.

Hazánkban a törvényekhezi ragaszkodás oly mély és oly határozott, oly általános, hogy ezen annyi törvényeink által biztositott és az alkotmányosság első főfeltételét tevő jog nála még az országgyülés mellőzésével megkisértendő eszköze által is czélt érni lehetetlen.

Ámbár az inditványt tevő nagy fia hazánknak ezen tárgyra vonatkozó főbb törvényeket oly fényesen kiemelé, hogy számtalan — az adó megszavazási jogra vonatkozó — törvények közül csak a nevezetesebbeket megemlithessem: Első Mátyás király csak hatalmas, nemzetét dicsőséggel és fénnyel elárasztó fejedelem volt a sulyos de dicsőséges háborui között — keletkezett az 1471-diki 11-dik törvényczikk, mely igy szól: „Egyébiránt mi semmi adó vagy dijt, általában a haza lakóitól, bármily ok miatt se követelendünk, vagy mások által követeltethetünk, azok akarata és beleegyezése nélkül.“

De ha a habsburg-ház uralkodása alatt is, — József korát kivéve, — mindig az országgyülés szavazta meg az adót, igy III-dik Károly király alatt 1715-ben a 8-dik törvényczikk 2. §-sában nyiltan mondja: „Segélyeknek vagy szükséges adóknak tárgya, az országgyülésen összegyült karokkal és rendekkel tanácskozás aláveendő.“

Boldog emlékezetü II-dik Leopold király a törvénytelen József korszak után az 1790-diki 19. t. czikkében biztositja az országot ezen jog sérthetlenségéről, midőn mondja: „Arról teljesen biztositani méltóztatott ő cs. k. felsége az ország rendeit, hogy bármi névvel nevezendő segély legyen az készpénz, terményekből vagy ujonczokból álló, sem az ország karaitól és rendeitől, sem a nemtelenektől, királyi hatalom által országgyülésen kivül nem fog követeltetni. — Az adó összege pedig mindenkor az országgyülésen, és országgyüléstől a más országgyülésig fog meghatároztatni.“

Sőt a mostani uralkodó Császár Ő Felsége nagyatya I. Ferencz az 1802-dik 1. törv. czikk, és az 1827-diki 3-dik törv. czikkében minden utódaira nézve is kötelezőleg kimondá; V-dik Ferdinánd Ő Felsége pedig az 1848-diki V. és VII-dik törv. czikkben ezen jogot ismét szentesité.

De a közvetett adó nemekről is az országgyülés rendelkezett mindenkor. Számos törv. czikkek keletkeztek mind ezen tárgyakról; az 1405-diki 17-diktől egész az 1848-dikiig az álladalmi és koronai javakról, harminczadokról, mindennemü regálékról, az az a királyi jövedelmekről stb., melyeket tegnap Pap Mór képviselőtársunk egyenként idézett.

Az tagadhatlan tehát, hogy a törvény mellettünk szólt, mellettünk a törvényes gyakorlat is.

Hol a jog ily világos, hol annak betöltésétől függ magának a törvényhozásnak életereje, képzelni sem lehet, miszerint a pénzügyünk feletti szabad rendelkezésről valaha lemondhassunk.

De másodszor hazánk nemcsak közjogi, de egyenes anyagi érdekei ellen is lenne: a bécsi birodalmi tanácsba bele olvadni, s az által gyakoroltatni az adó és az ujonczok megszavazási jogát.

Nem akarok itt szólani a kérdés politikai oldaláról, kiviteli lehetetlenségéről, nem akarom fejtegetni, hogy ámbár nagy kisebbségben lennének ott a magyar tagok, és azoknak részvéte legbiztosabban zavarba hozná az összes monarchiát; mint azt tiszt. barátom b. Eötvös oly remekül kifejté, — de szoritkozom egyedül a kérdés, anyagi részére.

Miután az anyagi érdek tagadhatlanul nagy fontosságu tényező mind a magánosok, mind a népek elhatározásánál, e kérdésnél pedig szó van, a Magyarország anyagi érdekének az osztrák tartományok anyagi érdekeibe való beleolvasztásáról; szó van arról, hogy minden időkre egyesitsük anyagi jobblétünk az osztrák érdekekkel, söt annak közös elintézésében bizonyos számbeli felelősséget s igy rendelkedési hatalmat adjunk szomszédainknak; ha mellőzhetlen jogi nehézségek nem is volnának, bizonyára megfognánk fontolni szomszédaink anyagi tekintetbeni multját, jelen állását, a jövő kilátásait és különösen azon biztositékokat, melyeket egy biztosabb jövő tekintetében nyujtani képesek.

Az osztrák pénzügy a multban nem sok kedvező eredményeket mutatott, a jelen század elején a sok pénz- és vér-áldozatokon kivül egy háromszoros devalvatio sulya hazánk vagyoni állapotát

mélyen megrongálá; — a béke korszakában érdekeinek előmozditására semmi sem tétetett, sőt saját igyekezetünk ezer akadályra talált; a közel-mult korszak a legszomorubb képét mutatja a könnyelmü pénz-kezelésnek, a minden nemzet-gazdászati keresménynek adók általi megemésztésenék, a folytonos deficiteknek s az agio megörökitésének.

De ha a 26-ik februariusi patensbeli alapokat tekintjük, nem csak pénzügyünk, adózásunk, de kereskedési, közlekedési- és hitel érdekeink is, és igy mind azon tényezők, melyek nemzetgazdászati felvirágzásunkra befolyással lehetnek, a bécsi birodalmi tanács kezeibe tétetnének le, s azon bécsi befolyás által szabályoztatnának, mely saját veszélye esetében ugyan mindig „per-chara gens hungara“nak tudott nevezni, de anyagi szempontból csak gyarmatnak tekintett, s minden anyagi érdekeink árán ezen kapcsolat valóban perchara volt és valószinüleg lesz reánk nézve.

Hazánk minden szerencsés fekvésénél, áldott földeinél fogva anyagilag csak akkor fog felvirágozhatni, ha kellő tekintettel a pragmatica sanctio által vele egyesitett államok méltányos érdekére, épen a pragmatica sanctio értelmében az 1790. 10 t. cz. és 1848. III. t. czikknél fogva anyagi és pénzügyi teendőit saját felelős kormánya fogja intézni, ha minden ezen téreni teendőket saját törvényhozása fogja elhatározni. Ugyhiszem szomszédaink a Lajtán tul már kezdik belátni, hogy önkényt soha nem megyünk a birodalmi tanácsba, ennélfogva még azt is merem állitani, hogy az osztrák örökös tartományok saját jól fölfogot anyagi és szellemi érdekében nem fekhetik a magyar birodalomnak az egységes Ausztriába való beolvasztása.

Engedje meg a tisztelt ház, hogy türelmével vissza élve, ezt okokkal és számokkal igazolni igyekezzem.

Ha arról meggyőződtek, hogy a magyar birodalom egy akarattal és mindenek fölött a törvényes állapotot, a restitutió in integrumot, a pragmatica sanctió által föltételezett personális uniót követeli, s ez nemcsak meggyőződéssé, de valóságos hitté vált, — igen természetes következmménye, hogy az egyesitési eszme csak erős

hatalommal és különösön egy oly nemzet irányában, mely a passiv ellentállásnak nagy mestere tetemes erőhatalomnak kifejtésével létesithető; sőt merem állitani: miután az ország saját erejét és lehető ellenei gyengeségét érezni kezdi, a közel mult időben alkalmazott erőnél az erőltetett egyesités tetemesebbet igényelne.

Hogy pedig ezen állitás való, meggyőződhettek a magánosak, a törvényhatóságok és most az országgyülés egyhangu nyilatkozatából.

Ahhoz nem kell valami nagy bölcseség azt előre látni, hogy a monarchia egyik felében alkalmazandó erőhatalom, azaz a feleleveni-tett absolutismus, a monarchia másik részében is az ugy is csekély gyökerü alkotmányosságnak megsemmisitését eredményezendi.

De a másik nagyszerü csalódás, mely pedig a börse embereinél az állampapirok birtokosainál — ugylátszik, elterjedve látszik az: hogy a magyar birodalomnak kényszeritése nekik rózsákat fog termeni; sokan a rövidlátó pénzemberek közül, kik remegnek azért, hogy valahogy államkötvényeik jövedelmei csökkenhetnének Magyarország ujonnani leigázására és iga alatti tartására, — hogy a mostani élvezett jövedelmeket biztositsák, — áldozatokat, — tehát e czélra uj kölcsönt is adni készek lennének; mellőzve azt, hogy Magyarország kényszeritése — tehát az ostromállapot behozatala — a legkedvezőbb jel volna az ausztriaellenes hatalmaknak, legalább az olasz kérdés meginditására, azaz hadizenetre. Tehát nem ösmerik saját államuk történetét, mely tanusitja, hogy Austria csak akkor volt erős, tekintélyes és hatalmas, midőn Magyarországgal békében élt, s mindannyiszor létele is kérdésbe volt hozva, midőn hazánk törvényes önállóságát sérteni igyekezett. — Tehát pénzügyi tekintetben nem tanultak a mult 12 év keserü tapasztalásaiból.

Pedig hogy messzire ne menjünk! emlékezhetnének V-ik Ferdinand Ő Fölsége szelid és takarékos kormányzatának idejére, midőn még nem támadtak ujra fel a beolvasztási eszmék, mily hallatlan virágzásnak örvendett az állam pénzügye. Az állam összes bevételei 130—150 millió közt állottak, tehát felényi volt, mint a mostani rendes adó, az állam 5%-es kötvényei 110 és 120 közt, pedig ezüst értékben adattak és vétettek ekkor nem hogy deficit lett volna, de

1836-tól 1843-ig 5-től 10 millióig menő évi fölösleg. Az első 7 év alatt 50 milliót haladott ezen fölösleg, azután egész 1847-ig az 58 millió dficit 73 milliónyi vasutakba és más hasznos beruházásokba tett befektetése látszólagossá tevék.

Az 1847-ben támadt olasz zavarok — az 1848 és 1849-ben folytatott véres belháboruk után, az igaz, hogy az állam terhei körülbelül 200 millióval szaporodtak. Az 1848-diki deficit 58½, az 1849-ki 135 fél milliót, összesen 194 milliót tesz, és igy az 1848-diki juniusi 913 miliiót tevő teher 1100 millio körül lehetett. Ha ekkor a kormány élén-állók tisztelve a pragmatica sanctiót, a magyar birodalom szentesitett törvényeit, a kibékités nyugalmat és megnyugvást hozó utjára lépnek, megadva hazánknak azt, mi jogszerüen illeti, megadva a többi népeknek alkotmányos kivánataikat, a népek szeretetére és megelégedésére épitik az állam és uralkodóház jövőjét; — ez esetben könnyü lett volna az előbbi állapotra visszahozni a közigazgatás és hadsereg költségeit, — legfeljebb a szaporodott teher kamatjaival növekszik 10—12 millióval az állam kiadása, — s igy az államháztartás egyensulyának helyreállitására 160—165 millió adó igényeltetett volna ezen esetben mily könnyen helyreáll a megingatott bizalom, megszünik az agio! — Az államház-tartásban az előbbi rend és egyensuly, a népek nagyobb terheltetése — több adósságok kötésének szüksége nélkül, a monarchia megujult erőben, mint nagy hatalom régi fényében és tekintélyében helyreáll; az anyagi jobblét, a népek megelégedése és az alkotmányosság megerősődése lett volna a népek még megérdemlett osztályrészük.

De a magyar birodalom beolvasztásának eszméje, ezen a monarchia sorsát intéző államférfiak százados traditionalis monomaniája, mely erősebb náluk mint az ész tanácsa, mint a sziv sugallata, mint az eskük és két-oldalu szerződések szentsége, megragadá ismét őket, a kezek közé jött korlátlan hatalom széditő mámora, elhomályosult itélő tehetségök, s eltéveszté a századot, melyben élnek, magukat a középkor népeket erövel amalgamisáló korszakában lenni képzelik, és mert csak az erőhatalommal lehetett nemzetre hatni, a politikai ábrándjuk létesitésére szolgáló eszközöket a két

sereg, egyik a hivatalnokok, másik a hadseregnek nevelését kellett foganatba venni, s miután sulyos, mindig nevelt ágiok mellett is foly-tonos rémitő alakban nevekedett a deficit, kölcsön-kölcsön után minden kecsegtetőbb alakban, sőt kényszeritve is, létesittetett s nem számitva a tehermentési 500 milliót haladó állam-kötvényeket, majd harmadfél ezer millióra szaporodott állam-adóssággal áll jelenben Ausztria. — E mellett eladattak az államvasutak, nagyrészt eladattak s elzálogositattak az államjószágok, a mult korszakban annyi gonddal gyüjtött nagyszerü államadóssági tőrlesztési alap elköltetett, a birodalom egyik legszebb királysága elveszett a nélkül, hogy a jövedelem aránylag az államterhekben osztozott volna és a népeknek a kelletén tul fizetett adót is számitva, harmadfél ezer millió érték áldoztatott fel — s mind ez miért? hogy Magyarországnak beleolvasztása Ausztriába ismét sikeretlenül megkisértessék!

Első tekintetre talán magok a rendszer szerzői is kételkedni fognának, hogy ezen roppant összegbe került a monarchia népeinek sikernélküli mütételük. De hadd szóljanak a számok.

Az 1848-ik idő előtt V. Ferdinand Ő Felsége uralkodása alatt a rendes kiadások 1836-tól 1846-ig 130 és 152 millió közt állottak, még 1847-ben is, midőn már hadi készületek tétettek, az 158 milliónál több nem volt. Ha 1848 után helyreállván a béke Magyarország régi jogaiba visszahelyeztetik és a többi népek is alkotmányos szabadságban részesitve, — mindenütt helyre áll a nyugalom; a hadsereg előbbi békelábra állittatik, ugy 160 millióval a rendes közös államkiadások fedeztetnek, ide nem számitva hazánk municipalis igazgatás költségeit. Tehát mind ezen adóösszeg, mely ezen felül bevétetett, az uj egységes állam tervének kényszeritett kivitelére szükségelt nagy haderő és nagy hivatalnoki sereg kedveért, vagy a tekintélyt vesztett állam védelmi eszközeiért vettetett ki.

Mennyit tesz ezen tul fizetés nem számitva az urbéri kárpótlás és az ugynevezett országos pótlékok végett kiirt és behajtott összegeket, csak 1851-től bezárólag 1860-ig roppant 887 millióra megy azon összeg, mely adó utján a régi adó rendszer szerinti 160 millio évi adón felül valójában bevétetett.

Mennyivel nevelte volna ezen közel 900 milliót tevő összeg a földmüvelést, ipart és kereskedést; mennyi uj vállalatok, hasznos beruházások és tőkék képzésére szolgált volna; az átalános vagyonosság melését nem képzelt mértékben előmozditotta volna.

Ezen összeghez járul a szaporodott államadóságok összege. — Volt pedig 1848 januárban, mint az akkori bécsi országgyülésnek jelentetett, az állam összes adóssági 913 millió és 872 ezer p. forint, 1849 végével tehetett, 1100 millió p. forintot; és most az államadóssági bizottmány jelentése szerint 1860. aprilban volt az urbéri kárpótlási kötvényeken kivül 2,339 millió o. forint; — hozzá számitva az ujabb kölcsönöket, a 200 millió loteria és a 35 millió legujabb kölcsönt, nem fogunk sokat hibázni, ha azt állitjuk, hogy 1849-hez hasonlitva, Ausztria államadóssága 1400 millióval szaporodott. Ezen kivül elköltetett az 1848. előtt közel 200 millió értékü államadóssági törlesztési alap; az állam-vasutak eladattak, csak az 1848 elött vasutakba tett beruházások 73 milliót haladtak; — — eladott és elzálogositott államjószágok és bányák értéke is meghaladja a 120 milliót, ennélfogva, ugy hiszem, számok mutatják, hogy harmadfél ezer millió pengő forintnál többe került az egységes Ausztria eszméjének ideiglenes létesitése.

Tisztelt ház, talán sok unalmas számokat is idéztem, de a számoknak is van logikája, — egy nagy német költő, Göthe mondá: „Man sagt, die Zahlen regieren die Welt; — das ist aber gewiss, die Zahlen zeigen wie sie regiert wird.“ És ebben igazsága volt. Ezen harmadfél ezer millió roppant összegben, a népek szorgalmának mennyi nélkülözött, mennyi megsemmisitett gyümölcse, mennyi csirája millió családok jövő anyagi jobblétének foglaltatik. Nem mutatják-e ezen számok, hogy hosszasb időre Ausztriába az absolutismust behozni lehetetlen.

Mondhatnók erre: Ausztriának háborni készületek és egy rövid szerencsétlen háboruja volt egyrészt oka annak, igen! de ha Magyarország jogai élvezetében megelégedett, az állam anyagilag virágzó állapotban egy erős hatalom lett volna; bizonyára ellenei nem merik megtámadni: sőt egy erős, igazságos, előrelátó külpolitika mellett a leginkább nagyravágyó hatalmak is őrizkedtek volna

Ausztriával ellenséges állásba jönni, sőt bizonyosan barátságát s támaszát keresik.

És most, midőn Ausztria szövetséges nélkül külviszonyai zavart helyzetében az égető olasz kérdés elintézetlen, a németországi mozgalomtól környezve, midőn a keleti kérdés is mind inkább előtérbe vonul, roncsolt pénzügyével, zavart belviszonyokkal, a többi népek alkotmányos és átalakulási korszakában, megkisértenék ismét azon eszmét létesiteni, melyért nemcsak mi, de közvetve, minden népei annyit szenvedtek, és melynek létesitése a 12 évi próba után is sikeretlen marad.

De mit is nyernének ezen rendszabályok által? ki ábrándulhattak már azon álfogalomból, hogy kimerithetlen kincsek vannak hazánkban, melyekkel a romlott financziát helyre állitani lehetne, igen is végtelen kincseket rejt hazánk, — melyeket egy takarékos, előre látó, minden anyagi és szellemi érdeket kifejteni igyekvő kormány, a nemzet felvirágzására kifejleszthetne, de mint 1850-ben ugy jelenben is egy anyagi erejében kimerült országból erővel, annyit mennyi a rendszer ujbóli életbeléptetésére szükséges, kivenni alig lehet: az idézett adóexecutiók a vagyontalanság és fizetési képtelenségnek legvilágosabb jelei.

Bátran mondhatjuk e' szerint a Lajtántuliaknak, hogy az ő mind anyagi mind szellemi jobblétük érdekei ellen lenne Magyarországnak a birodalmi tanácsba való erőtetése, ezen az uton biztos nemcsak a devalvatio vagy reductio, de az általános banquerott.

Végre azt merem állitani, hogy az állam pénzügyi és anyagi kérdésének megoldására van egy más és egyedül biztos ut, és ez elérhető, ha a magyar birodalom a pragmatica sanctio alapján minden előbbi jogait visszanyerve és teljesen biztositva az örökös tartományok törvényhozásával tökéletesen egyenlő lábra állitva, minden fontosabb anyagi kérdések felett esetről esetre egyezkedhetik.

A népek és népek közt, csak magán nagyravágyás és cselszövény ne szórja köztük a viszálkodás magvait, könnyü megegyezést eszközölni; hiszen mind a szabadság és alkotmányosság, mind az anyagi jobblét érdekei és biztositékai annyira ugyanazonosak, hogy

a valódi békés együttlét és a közös érdekeknek a méltányosság szerinti szabályozására a biztos alapot feltalálni nehéz nem leend.

Ha szilárd és tartós kibékitést, a monarchia sülyedt tekintélyének helyreállitását, anyagi felvirágzását, az alkotmány megszilárditását akarják a Lajtán tul, határozottan és végkép le kell mondaniok a felettünki felsöbbségi és uralkodási vágyakról.

A magyar mindenekfelett szereti alkotmányát s tiszteli törvényeit, s már annyira megérdemelné, hogy azt békén élvezhesse, miszerint ha bár viszásnak látszik is, hogy azon terhek egy részét átvállalja, melyek ép az ő elnyomása végett köttettek; de ha már egyszer alkotmányos szabadsága és törvényes jogai nem csak elismerve és visszaállitva, de kellőleg biztositva lesznek, ugy hiszem, mind a vámegység megkötésében s annak minden következményeiben, ugy az állam pénzügye ujjá alakitásának megkönnyitésében Ausztria igényei iránt méltányos fog lenni.

Ezzel bevégezvén az inditványozott felirat egyik pontjára nézve nézetem kifejtését, engedje meg a tisztelt ház, hogy a forma kérdésre vonatkozólag röviden nyilatkozzam.

Az angoloknál egy tényt látunk alkotmányos kifejlődésük történetében következetesen ismételve. — Valahányszor a nemzetre nézve egy életkérdés előkerül, azonnal megszünik minden párt, és a nemzet jogai vagy közös kérdései védelmében egy az akarat, egy az irány. — Ott a hazaszeretet és alkotmányosság érzete oly erős, hogy a nevezetes pillanatban minden mellékes érdek, minden személyes hiuság, minden személyes vélemény megszünik a haza közös javának szent érzetében.

Az angol nép boldog, boldog szigeti helyzeténél fogva, mely által integritása biztositva van; boldog, mert legdrágább kincsét, nemzetiségét, alkotmányát nem féltheti.

Az minden kérdésen felül megszilárdult; — boldog, mert náluk oly kérdések, melyek által egész jövője koczkára tétetnék igen ritkán fordulnak elő.

Ellenben nálunk, a legdrágább kincsünk — nemzetiségünk, llami integritásunk, alkotmányos szabadságunk — minden lépten veszélyben forog, most is mind ez kérdésbe hozva, valójában egy

szilárdul kitartó, de ovatos és egységes eljárás menthet meg a veszélytől. Ugyan ezen érzetet láttuk az utolsó években is különösen 20. octobertől fogva hazánkban nyilvánulni. — Ugyan ezen érzet hat itt mindnyájunkat át. — Elvben mind egyetértünk, s hiszem, hogy ha a mostani formakérdésen tul leszünk mindaddig, mig életkérdéseink teljesen biztositva, nem lesznek, egység és együtt-tartás fogja jellemezni eljárásainkat, — mert az egység ád erőt, erőre pedig hazánknak végtelen szüksége van. A forma kérdésnéli elhatározás reám nézve könnyü.

Miután előttem a legdrágább kincs nemzetiségünk s annak érdekei végett minden áldozatot hozni kész lennék és annak érdekei ovatosságot kivánnak.

Miután én egy régi határaiban megerősödött, nagy Magyarországot kivánok, melyet nem az egy vagy más irányban fejlődhető külpolitikai conjuncturák, de a historiai jog határozza meg, melyet leginkább saját erőnkre támaszkodott eljárással lehet kivinni.

— Miután az alkotmányosságunk visszafoglalására, kifejlesztésére és megerősödésére hasonló eljárást tartok czélhozvezetőnek.

— Miután épen a föliratban találom a törvényesség és törvényes gyakorlat minden kellékeit s az ellenkezőről még senki se tudott meggyőzni.

Miután szerencsésnek érzem magam hazán azon nagy férfia nézetét oszthatni, ki mély belátása és rendithetlen hazaszeretete által hazánk jövőjére befolyással lenni mindenek felett hivatva van, Deák Ferencz inditványát egész kiterjedésében pártolom.

Erre Szilágyi Virgil:

Uraim!

Azon sok és jeles beszéd után, melyeket e házban hallottam és a melyek nagy része azon kérdés megoldásával foglalkozott: mit kellene, és mit volna legczélszerübb tenni Ausztriára nézve, hogy jelen bonyodalmaiból kibontakozzék? mely utat kellene követnie ezentul, hogy megmeneküljön azon sikamlós ösvény veszélyes következményeitől, mely őt a végenyészet örvényeig vitte? ezen sok jó tanács után valóban nem volnék képes még egyet mondani. De

nem is szándékom azon kérdéssel foglalkozni, mikép lehessen e cseréplábakon álló birodalmat, ezen chimaerát, melyet Ausztriának neveznek tovább is fenntartani. Az én szempontom az, mikép lehessen országunk önállását megmenteni és hazánkat boldogitani!

A jelen országgyülés igen fontos teendőkkel áll szemközt, és a haza nagy figyelemmel várt azon inditványra, melynek czélja bizonyosan Magyarország önállását megmenteni, Magyarország függetlenségét helyreállitani. Pest-belváros érdemes képviselője ajkairól hangzott az első szó; és megvallom: midőn egyrészt, fájdalom fog el, hogy e ház magára az inditvány formájára, a felirásra nézve nem lehet egyetértésben, másrészről a határozatot kivánók nézetét ép az által látom indokoltnak, mert a külföld iránti tekintet parancsolja, hogy az első lépést lehető legnagyobb óvatossággal tegyük, s a mivelt világ várakozását cserben ne hagyjuk.

A külföld érzi, tudja, hogy az európai béke függ első lépéseinktől. Ne gondoljuk, hogy elszigetelve állunk Europában, hogy kivivhatjuk alkotmányos önállásunkat a nélkül, hogy számba vegyük azon külföldi viszonyokat, melyek hatása alatt állunk mi, áll még inkább Ausztria! Ha azonban volna valaki, ki azon nézetkülönbségből, mely közöttünk fennforog, pártszakadásra vonna következtetést, nagyon csalatkoznék; mert a vész pillanatában, mely bizonyára jőni fog, az egész házat s az egész hazát mint egy férfiut találja, a hazaszeretet szent érzete által lelkesitve teljes egyetértésben. Belátásban, bölcsességben lehetünk különbözők, nézeteinkben eltérhetünk egymástól, de a hazafiságban egyenlők, s a czélban gondolom egyek vagyunk.

Politikai helyzetünk a jelen pillanatban természetlen, sajátságos és megdöbbentő; — de egyszerü a kérdés, mely előttünk van. Mert hogyan állunk? Alkotmányos létünk 1848-ban az uralkodóház egyik tagja által fegyveres erővel támadtatott meg; fegyveres erővel rontván az országba, felidézte a polgárháboru minden iszonyait ellenünk, és midőn látta, hogy harczunkban, mely az önvédelem szent harcza volt, nem képes a nemzetet legyőzni, idegen segitségért folyamodott, és az orosz szuronyok százezrei bevégzék a müvet, melyet ő kezdett ellenünk.

Gyásznapok következtek a világosi fegyverletétel után, mely a nemzetnek egy második Mohácsa volt. Az uralkodó ház ugyanazon tagja átszolgáltatta az országot az osztrák kormánynak, és az osztrák kormány nem ugyan a harcz mezején, hanem folytatta mégis a harczot ellenünk, mert vérpadokat emelt, melyeken legjobbjaink vérzettek el, és azután behozott egy rendszert, mely folytonosan hadat viselt tizenkét éven át a nemzet élete ellen. E harcz még a jelen pillanatban is foly.

Most arról van szó, hogy békekötésre lépjünk-e hatalommal, mely mind ezt elkövette ellenünk. Midőn erről van szó, elismerem, hogy az october 20-ki diploma bizonyos fegyvernyugvást hozott azon harczba, mely addig minden megszakadás nélkül folytatva lőn ellenünk. De midőn békekötésről van szó szükségesnek tartom, uraim! hogy ha visszaemlékezvén a multra, látjuk, miszerint legjelesebb államférfiaink, haza iránti érdemekben megőszült férfiak voltak azok, kik 1848-ban elfogadták a harcot, vezették a küzdelmet: — jelen alkalommal talán nem lesz felesleges megemlékezni a régiek azon mondatáról: „harcviselésnél öregeké a szó, békekötésnél az ifjabbak is meghallgatandók“; — és én mind az ujabb nemzedék egyik tagja ily nézpontból emelek szót e tárgyban.

A forradalom előtt, midőn a nemzet alkotmányos szabad intézményeinek kifejlesztéseért küzdött, hogy ezek a szabadelvüség azon kellékeivel ruháztassanak fel, melyek Magyarország számára a müvelt Europa népei között helyt egyengessenek, e küzdelmek alatt, ha hevesek voltak is a párttusák, — a nemzet minden akadályt, mely legjogosabb törekvései elé folyvást görditettett, csak az osztrák kormánynak tulajdonitott; de nem hitte azt soha, hogy utóvégre magának az uralkodó háznak jusson eszébe érdekeit azonositni azon politika érdekeivel, mely mindent felhasznált megrontásunkra, s oda törekedett, hogy a nemzet végre magával az uralkodó házzal álljon szemközt.

A forradalom megváltoztatott mindent; meggyözte a nemzetet arról, hogy az osztrák politikát, mely folytonosan különböző eszközökkel ugyan, de mindig egy célra, megsemmisitésünkre törekedett, valóban maga az uralkodó tette sajátjává; és ezen véres küzdelem,

mely reánk nézve oly szomoru véget ért, eléggé érthető bizonyságot tőn a felöl, hogy most már nem csak arról van szó, miszerint alkotmányos intézményeinknek kevesebb vagy több szabadelvüség, demokrat irány adassék, hanem van arról is, pedig kiválólag arról, hogy nemzeti független törvényhozásunk, s kormányzati önállásunk örökidőkre biztosittassék!

És most midőn az országgyülésre ily nagy feladat vár, — lehet-e mindjárt első teendőnk, kérdem, arról gondoskodni, hogy az uralkodóház azon tagját, ki a harcot ellenünk folytatta, és folytatni engedte, mikép tegyük képessé, hogy most a magyar királyi jogokat törvényesen gyakorolhassa? Rajtunk-e a sor kérdem, kijelölni azon utat és módot, melyet most követnie kell, hogy az uralkodói jogok törvényerejü gyakorlatába beléphessen? Én azt gondolom, ez nem a mi feladatunk; mert ha az uralkodóház Magyarország feletti jogait fel akarja éleszteni, ott a törvény, megtalálja abban az utat, melyen indulnia kell; a mi dolgunk magunkról gondoskodni, és nem gondolom, hogy már ott volnánk, miszerint az uralkodójogok gyakorolhatása végett a koronázás lehetővé tételéről épen mi gondolkozzunk! Nem állunk még azon ponton, hol semmi kétség többé e haza fölött tettleg uralkodó ausztriai császár ő felségének magyarországoni trónöröklése iránt!

A pragmatica sanctioról nézetem szerint tévedés volna azt mondani ki, hogy az reánk nézve még most is oly épséggel bir, mint birt 1848 előtt. Midőn a nemzet tiltakozása ellenére történt törvénytelen trónváltozás folytán 1849 mártius 4-kén az uj uralkodó széttépte azon köteléket, mely öt a magyar korona elnyerésére képesité; midőn kijelentette, hogy ez öt nem kötelezi többé, és ő azt tisztelni nem akarja, hanem Magyarországot fegyverrel fogja meghóditani: kiütött a harc köztünk s az uralkodóház között, és következett az april 14-ki függetlenségi nyilatkozat, mely jogszerü következménye volt a mártius 4-ki merényletnek.

A nemzet magát feloldozottnak tekintette azon kötés terhe alól, melyet az uralkodóház, maga részéről tisztelni többé nem kivánván szettépett. És most elleneink azt gondolják talán, hogy miután a tényleg uralkodó ausztriai császár, az october 20-ki alkotmá-

nyos igéretekkel kecsegtette a birodalom népeit, ez reánk nézve szükségkép azon következést vonja maga után, hogy mi már kérdésen kivül tekintsük a pragmatica sanctionak isméti felujitását? Azt gondolom figyelembe kell vennünk, hogy az oktoberi diplomában még a pragmatica sanctiót illetőleg is nem azon törvényekre hivatkozik a tényleges hatalom, mely törvények biztositották a Habsburg háznak magyar koronáhozi jogát, hanem támaszkodik az 1713. családi szerződésre, mely azonban csak annyiban bir erővel, mennyiben az 1723-iki törvények a trónöröklés jogát a ház leányágára alkotmányos különállásunk biztositása mellett terjesztették ki.

Az oktoberi diplomában a tényleges uralkodó kijelenti, hogy le akar lépni az absolut kormányzás teréről, melyen tizenkét évig dicstelenül járt; de nem mondja, hogy ő mint törvényszerü uralkodó a törvények értelmében akarja magát megkoronáztatni. Csak annyit igér, hogy ő a birodalom népeinek alkotmányt kiván adni, s igy midőn trónöröklési jogára hivatkozik, ezt csak annyiban teszi, mennyiben jogot akar szerezni, de egészen mellőzi, hogy az őt egyszersmind a törvények megtartására kötelezi.

Midőn október 20-ka után a törvényhatóságok fölirtak, kérdem, azon felirásokban foglaltatik-e már annak elismerése, vagy kimondása, hogy a koronáhozi jog, az uralkodásbani következés többé kérdés tárgya nem lehet? Mik voltak azon felirások, melyek a hatóságok által Bécsbe küldettek? Mi volt azon magatartás, melyet a nemzet őszintén a legnagyobb egyetértésben sajátjává tett? Kimondta az egész nemzet, hogy az 1848-ki törvényes alapjára kiván állani; kimondották a törvényhatóságok, hogy az 1848-ki törvényeket kivánják kiindulási pontúl tekinteni. Ez nem volt kötelezettségek vállalása feltétlenül, ez becsületes békeajánlat volt a nemzet részéről — és egyéb semmi!

Ha a nemzet azon utat kivánta volna követni politikájában, melyet követnek elleneink, kik mindent megtagadnak, hogy végre kevéssel beérjük, akkor azt mondta volna a nemzet, hogy ime megnyilt az alkudozás tere, alkudni fogunk, de legelsőben is azt akarjuk tudni, mit ajánl az uralkodóház azon esetre, ha az 1849. april 14-ki nyilatkozatot visszavesszük; ha ezen kérdés el lesz döntve, akkor

következhet megegyezésünk, hogy a család tényleg uralkodó tagja az 1848-ki törvények alapján beléphessen a magyar királyi jogok gyakorlatába. A nemzet nem akart íly alkudozást kezdeni, több kimélettel kivánt eljárni annak irányában, ki még, ha a gondviselés úgy akarja, magyar királylyá is lehet, s első szóval kimondotta, hogy az 1848-ki alapra lépvén, egyéb biztositékot ennél nem kiván, és ez alapon kiegyezni kész.

De a tényleges uralkodó ezen kiegyezési módot, mely akkor a nemzet részéről kinálva lőn, el nem fogadta, a törvényesség viszonyát helyreállitni vonakodott, s igy mai napig sincs összekötve nemzet és uralkodó-ház között azon kapocs, mely nézetem szerint 1849. mart. 4-kén és ezt követőleg april 14-kén jogilag végkép megszakittatott.

Az a kérdés jelenleg, vajjon midőn igy állunk, lehet-e már arról gondoskodnunk és mi figyelmeztessük-e a tényleg uralkodót arra, mikép kelljen a még életben levő koronás király lemondását törvényes formában kieszközölnie, hogy mi uralkodóul tekinthessük? Ez nem lehet a mi feladatunk!

Azt gondolom, az első lépés mire az országgyülésnek gondját forditni szükség, nem lehet más mint határozottan és erélyesen tiltakozni az erőszaknak azon politikája és azon elnyomás ellen, mely 1848. év végén határozott alakot nyert, 1849. mártius 4-kén leleplezte végcélját, és a mely cél utáni törekvés mai napig folytonosan tart; tiltakoznunk az alkotmány felfüggesztése, és ezen felfüggesztés minden következményei ellen!

És midőn ezek ellen tiltakozunk, egyszersmind ki kell jelentenünk azt is, hogy mindaz, mi alkotmányunk eltörlése folytán a nemzet megrontására tétetett, semmis és törvénytelen; — ki kell jelentenünk, hogy hadseregünknek idegen célokra történt használása törvénytelen, mely a nemzetet mélyen sértette meg; — ki kell mondanunk, hogy mindazon egyenes és közvetett adók, melyek alkotmányunk felfüggesztése óta behozattak törvénytelenek, és a fenálló törvények ujabb sértése nélkül be nem hajthatók; ki kell mondanunk, hogy mindazon elkobzás, mely azokat, kik 1849-ben függetlenségünkért küzdöttek, vagyonaiktól fosztotta meg, haladéktalanul jóvá

teendő; — és hogy mindazon itéletek is semmisek, melyek következtében hazánkfiainak egy része külföldön számüzetésben él, s honfibánattal várja azon boldogabb idő bekövetkezését, midőn hazájába végre visszatérhet!

Ha ily erélyt fejtünk ki, ily szilárd akaratnak adjuk bizonyságát első lépéssel egy tiltakozó határozat hozatalában; ha más részről gondunk leend arra, hogy erkölcsi súlyunk gyarapodjék, s előkészitsük a jövőnek utait: akkor bizton várhatjuk, hogy alkotmányosságunk zátonyon akadt hajóját fel fogja emelni a polgárisultság és haladás dagályának azon hulláma, mely mig önbizalomvesztett korcs népeket eltemet, az életre való népet biztos révparthoz viszi minden hányatás után.

Nem tagadom, ha egy felirás, egy jeles értekezés, mely régi viszonyainkat az uralkodó házzal kifejti s tisztán állitja fel, elég volna arra, hogy alkotmányunk helyre állittassék; — ha valaki biztositna arról, hogy egy oly hatalommal szemközt, mely az ország közjogát semminek nézi, s nem a tudás hiányánál fogva, hanem rosz akaratból akadályozza alkotmányunk helyreállitását, elleneinket egy jeles szerkezetü közjogi fejtegetés arra fogja birni, hogy letérjenek azon ösvényről, melyen addig haladtak; — és ha valaki a történetben csak egyetlen példát tudna mutatni, hogy egy oly hatalomra nézve, mely el van határozva egy nemzetet kiirtani, elég volt a nemzet részéről jogait kifejteni, és a hatalom politikáját megváltoztatta: kész volnék kibékülni a felirat eszméjével; mert a nemzet nyugalma, s szabad fejlődésének biztositása a törvényes szempontnak feláldozását megérdemelné.

De midőn látom, hogy a hatalomnak legtávolabbról sincs szándéka kiszolgáltatni e teljes igazságot: én oly eszközhöz kivánnék nyulni, melyről, ha biztosan nem tudom is, hogy a legközelebbi pillanatokban célhoz vezetend, melytől legalább reménylem, hogy az erőnek sulyánál fogva, mely a nemzet elhatározottságában fekszik, végre is kényszeritni fogja elleneinket, hogy ha egyébért nem, saját megsemmisülésök elkerülése végett alkotmányosságunkat tiszteletben tártsák.

Alkotmányas önállásunk kérdése nagyon tisztán áll közjogi

szempontból; de midőn ahhoz szigoruan ragaszkodunk, alig mulaszthatjuk el véleményem szerint azt, hogy határozatunkban a kérdés politikai oldalára is kiterjeszszük figyelmünket. Szükségesnek látszik ez Europával, de szükségesnek kivált az örökös tartományok népeivel szemben.

Valamint mi nem akarunk az örökös tartományok ügyeibe legtávolabbról is avatkozni, — viszont határozottan kivánhatjuk, hogy azok se tegyenek semmi kisérletet, melynek célja volna valamely vagyonközösség előidézése köztünk és közöttök. Az örökös tartományokban némelyek azt hiszik, hogy mióta kezökben egy papiralkotmány van, irányukban Magyarország kénytelen a maga álláspontját megváltoztatni, söt hogy álláspontunk tényleg már megváltozott; mert Magyarország régi szerkezete mellett, azon viszonyban állva az örökös tartományokhoz, hogy midőn az örökös tartományok alkotmánynyal nem birtak, mind azon hézagot és nehézséget, melyek e különbségből származtak, mindig az uralkodónak kellett kiegyenlitni az által, hogy egyrészről Magyarországban folytonosan akadályokat görditett a gyorsabb haladás elé, más részről pedig oly esetekben, midőn Magyarország követeléseit többé visszautasitani nem lehetett, az örökös tartományok viszonyait kellett akkép módositani, hogy az egyensuly Magyarország, és az örökös tartományok érdekei között fentartassék.

De ha ez feltétlenül mindig igy történt volna is, lehetetlenség azon változásból, miszerint az örökös tartományok előtt most már szinte alkotmányos élet nyilt — azt következtetni, hogy mi mondjunk le százados küzdelmek közt kifejtett alkotmányos önállásunkról és elégedjünk meg azon még nagyon bizonytalan értékü, mindenesetre a mi érdekeink ellen készitett alkotmányossági kerettel, melyet a bécsi államférfiak legujabban találtak fel. Én nagyan ohajtom, hogy az örökös tartományok azon irányban fejlesszék alkotmányosságukat, melyben mi fejlesztettük; mert ez esetben soha sem fogják előnyök szerzését tüzni feladatokul a mi rovásunkra, épen úgy mint a multat tekintve kétségbevonhatlan tény, hogy az osztrák politika az absolut hatalommal igazgatott örökös tatományok hátrányára, alkotmányos állásunk irányában soha engedményeket nem tett, s

tény az is, hogy mi alkotmányos állásunk előnyeit soha sem használtuk, soha sem akartuk használni az örökös tartományok érdekei ellen. Az osztrák politika inkább Magyarország ellen irányozta, s pedig nagy sikerrel minden törekvését, hogy a tartományok népének használhasson. Elég legyen e részben csak azt emlitnem meg, hogy a vámrendszer egészen a mi iparunk, és kereskedésünk megrontása végett az örökös tartományok ipar s kereskedelmi érdekeinek emelésére ellenünk használtatott.

Most az örökös tartományok, midőn bizonyos nemét kapták az alkotmánynak, ne arra törekedjenek, hogy bennünket is abba részesitsenek, hanem fejlesszék oly életerőssé azon alkotmányt, mi által a szabadságnak, és haladásnak legyen az egykor biztositéka. Tudhatják az örökös tartományokban, hogy mielőtt még ők felléphettek volna alkotmány iránti követeléseikkel, 1848-ban az alkotmányos önállóságát biztositotta Magyasország volt az, mely kimondá a kivánatot, hogy ők is részesittessenek az alkotmány áldásaiban: de soha sem jött azon gondolatra, hogy az örökös tartományokra az alkotmányosságnak épen azon formáit tukmálja, melyeket magára nézve megállapitott.

És minek köszönhetik az osztrák tártományok most, hogy bizonyos nemét birják az alkotmánynak? Nem-e nekünk? nem Magyarországnak-e? mely utóljára kényszeritette a hatalmat megválni az absolutismus azon politikájától, melyet a népek elnyomására s kizsarolására alkalmazott? Van-e, kérdem, az örökös tartományoknak akár a multak tapasztalásainál fogva legkevesebb okuk attól tartani, hogy mi külön alkotmányunkat az ő alkotmányos életök ellen fogjuk valaha használni? Nem a legbiztosabb eszköz-e az ő alkotmányosságukra nézve az, ha mi sértetlenül birjuk szabadságainkat?

Nem vonom kétségbe, hogy Béesben meg van azon hajlam, Magyarországot az összalkotmány rámájába, ha lehet, bekényszeriteni; megvan a hajlam, hogy Magyarország vagyonát, segéd forrásait, melyeket az absolutismus utján tovább nem lehete kizsákmányolni, egy más uton, az osztrák parlament utján kezeik közt minden áron megtartsák! És meglehet, azon urak, kik oly boldog reményben éltek,

hogy egy alkotmányforma valamivel meg fogják tántoritni a nemzet józan itélő tehetségét, — ha majd végre meg lesznek győződve, hogy alkotmányos önállásunkat minden áron kiküzdeni elhatározott akaratunk, — meglehet, még egyszer ismét erőszakos rendszabályokhoz nyúlnak.

Ők reá tudták venni az uralkodó hatalmat, hogy midőn az országgyülés együtt van, egy törvénytelen adóbehajtással mintegy arcul csapja alkotmányos törekvéseinket, és rendelete folytán épen azon nap melyen a háznak egyik legérdemesb tagja az egyezkedés utját egyengetni kivánva, letette a ház asztalára inditványát, azon napon mondom, az ország fővárosában bejelentették a katonai adóvégrehajtást! Ezen urak talán még egyszer ki fogják eszközölni azt is, hogy az ostromállapotnak minden szigora alkalmaztassék ellenünk; de nem fogják kieszközölni soha, hogy a nemzet addig, mig jövőjének biztosabb támasza nem lesz, önként elhagyja azon törvényes tért melyre joga volt lépni, s melyre lépett, hogy legalább megkisértse az uralkodó házzal a kérdések kiegyenlitését.

Az osztrák államférfiak nagy reményeket kötnek törekvéseikben a német-szláv egység létrehozásához. Nem tudom minő életrevalósággal bir ezen ugynevezett német-szláv egység. Azt gondolom, Bécsben az első alkotmányos kisérletek után észrevehették már is, kivált a szlávnépek, hogy az egész nem egyéb ámitásnál; és alig hiszem, hogy az első tapasztalások után már is be nem látták volna, miszerint helyesebb azon ut, melyen Magyarország halad, és jobb lesz Prágában, mint Lembergben szintén oly eszközökről gondoskodni, melyek azon célhoz vezetnek, melyek Magyarország önállását előmozditni fogják.

Az osztrák tartományok népe óvakodni fog szövetkezni a bureaucratia maradványaival, arra, hogy az alkotmányosság ürügye alatt Magyarország meghóditása végett az absolutismus visszaállitásának segitségére legyen; és épen azért nem tartok attól, hogy ha mi alkotmányunkhoz, törvényes önállásunkhoz szilárdul ragaszkodunk, e miatt az osztrák tartományok alkotmányos népeit majdan felzúdithatják ellenünk. Az ő érdekök a mienk, az alkotmányosság és sza-

badság kiküzdésének érdeke, és nem hiszem őket oly vakoknak, hogy be nem látnák saját érdekeiket.

Ha igy nyilatkozunk az örökös tartományok irányában, ha a nélkül, hogy az osztrák birodalom közelgő felbomlásának európai szükségességére utalnánk, a nélkül hogy e felbomlást siettetni akarnók, figyelembe veszszük még azt is, hogy a mi alkotmányos önállásunk kérdésén az uralkodóházhozi viszonyunk is alig változtat: bizton minden tartózkodás nélkül folytathatjuk azon ellentállási politikát, mely tizenkét éven át oly sikeresnek mutatkozott.

Az uralkodó-ház helyesen felfogott érdeke sem kivánja azt, hogy mi önállóságunkat, törvényes szabadságunkat egy bizonytalan jövőért áldozzuk fel. Vagy az uralkodó-háznak nem volt e alkalma megtanulni a történetből, hogy valahányszor vész fenyegette, Magyarország mindenkor készen volt sikra szállani érdekeiért? És a legközelebbi száznegyven év alatt nem kétszer mentette-e meg hazánk a Habsburg-Lothringen ház birodalmát a szétdarabolás ellen? Emlitsem-e Mária Terézia zivataros korát, midőn ama nagy veszélyek ellenében, melyek akkor az uralkodó-házat végromlással fenyegették, egyedül Magyarország hősies magatartása által vált lehetővé megküzdeni azokkal, kik III. Károly birtokaira vágytak: és vajjon e század elején, midőn az osztrák háznak szorult helyzetét a magyar nemzet oly könnyen felhasználhatta volna saját érdekében, csak akarni kell vala, hogy a Napoleon részéről nyujtott tökéletes függetlenséget elfogadja, vajjon nem mutatta-e meg a nemzet, hogy szabad alkotmányos élettel kész együtt maradni az uralkodó-házzal, s nem akarja használni a szorult helyzetet arra, mire felhasználhatta volna, teljes önállásának kiküzdésére.

A történet bizonyságot tesz arról, hogy a Habsburg-háznak épen azon időben volt Magyarország legbiztosabb támasza mindig, midőn ennek népei alkotmányos érzelmökben a végletig nem keserittettek. És tekintsünk vissza a legközelebbi tiz évre, mely rövid korszak alatt egészen tönkre jutott a birodalomnak nagyhatalmi állása; midőn adósságoktól csaknem leroskadva, a népeket sulyos adókkal tulterhelve, s minden szabadságtól megfosztva vezeté harczba seregeit: kihullott a fegyver saját katonáinak kezéből, mert tud-

ták, hogy midőn azt az ellenség ellen használják, önmaguk ellen használják, — és a birodalomnak egyik legszebb része végkép elveszett!

Azonban uraim! tévedés volna azt gondolni, hogy ha erélyesen tiltakozunk alkotmányos önállásunkon elkövetett törvénytelen erőszak, s azon rendszabályok ellen, melyek e hazát pusztává tették tizenkét év alatt, és ha tovább viszszük az ellentállásnak megvihatlan rendszerét, — ez által egészen megoldottuk feladatunkat. Vannak kérdések, melyeket ezen első alkalommal, midőn az országgyülés felszólal, érintlenül hagyni nem lehet; és azt gondolom, hogy az országgyülés kötelessége nyiltan határozni oly kérdések fölött, melyek megoldását méltán s jogosan várja a nemzet, melyektől függ számos törvényhatóságnak, valamint azon népfájok nyugalma is, melyek Magyarországban velünk századokon át békében együtt éltek.

Az ország épsége az egyik; és igen helyesen volt elmondva Pestbelváros érdemes képviselője által, hogy Erdélyre nézve nem ugy áll a dolog, mintha annak visszacsatolását követelnők, hanem ugy, hogy annak elszakasztását kell megakadályoznunk, és kötelességünk tiltakozni az elszakitás minden kisérlete ellen. Miből azonban nézetem szerint nem az következik, hogy az erdélyi megyék meghivását Bécsben sürgessük, hanem az, hogy mondjuk ki, miszerint e gyülésben az erdélyi kerületek követeit, ha köztünk megjelennek tárt karokkal fogadandjuk!

Horvátország ügye több nehézséggel jár. Horvátország jelenleg ugy szólva a forradalom terén áll; mert tartományi gyülésén oly határozatokat hozott, melyek a fenálló törvényekkel ellenkeznek, sőt e határozatok végrehajtására lépéseket is tesz. Vagy midőn Horvátország a magyar országgyüléssel szemközt magát souverainnek nyilvánitván, azt kivánja, hogy külön trónlemondási oklevelek küldessenek, hozzá; midőn a horvát tartománygyülés azon meghivó leveleket, melyek oda a horvátországi magyar mágnások számára érkeztek visszaküldi, s kimondja hogy árnló mindaz ki a magyar országgyülésen megjelen — nem a világos törvények ellen cselekszik-e? Midőn ezeken túl Fiumét erőszakkal kényszeritni akarja, hogy a

zágrábi tartomány-gyülésen megjelenjen, midőn Dalmatia s a határőrvidék birtokára hátunk mögött alkudozik az osztrák politikával, — vajjon uraim olyan ut-e ez, melyet a törvényesség illő utjának szoktak nevezni?

Nem vonom kétségbe, hogy a nemzeteknek a forradalomhoz, ha máskép nem segithetnek bajaikon, teljes joguk van; nem vonom kétségbe, hogy a jog az önvédelem joga, mely mint minden egyes embert, ugy még inkább népeket megillet minden hatalom irányában, mely őket megsemmisitéssel fenyegeti! De vajjon nem tiszteltük-e mindig Horvátország municipalis jogait? megtámadtuk e nemzetiségét? Vagy mi jogositotta a horvátokat arra, hogy elvetvén a törvényeket, mindjárt elszakadással kezdjék ügyeik rendezését? Vagy mit mondana Anglia, ha Irland fegyvert fogna a nélkül, hogy békés uton kisértené meg a maga igényeit érvényesiteni?

Jól tudom, Horvátország egy nagy déli Szláviának kivánna alkatrésze lenni; jól tudom, Horvátország nem arra törekszik, hogy az osztrák politikát segitse, hanem arra hogy magát függetlenitse. Nem akarom vitatni, minő jövővel bir ezen maroknyi nép, oly nagy birodalomban, mint ama déli Szlávia lenne? S vajjon nem inkább van-e biztositva szabadsága, jövője s anyagi mint szellemi jóléte azon kapcsolatban, melyben velünk századokon át sértetlenül fentartotta jogait? Azt sem akarom mondani s távol van e nemzettől a gondolat, hogy bármely testvér nép ellen valaha az elnyomás kényszeritő eszközeit használja! Horvátország el fog szakadni tőlünk ha a végzet ugy akarja; de ne kivánjunk tulságosan elnézők lenni akkor, midőn ezt állásunktól az eszélyesseg sem kivánja. Bizvást kimondhatjuk, hogy a horvátok minden méltányos igényeit készek vagyunk támogatni, de viszont, ismerjék el hogy a törvény, mig megváltoztatva nincs, törvény marad, s azt tiszteletben tartani kötelesség!

Van egy más fontos kérdés még, mire nézve az országgyülésnek nyilatkozni kell. Azon sok félreértést, mely a népfajok közt e hazában annyi bajnak keserü forrása lelt — eloszlatni, minden esetre feladatunk. — Azonban ne higyjük, hogy a nemzetiségek kérdése oly kérdés, melyet a magyar országgyülés elkülönözve az európai

eseményektől fog megoldhatni. A nemzetiségi kérdés, uraim! azon nagy elvekből, nagy eszmékből fejlődött ki, mely eszmékért a francia forradalom, és minden szabadságra törekvő nemzet küzdött. De midőn egy nemzet uj előnyöknek, szabadságnak, nemzeti függetlenségnek megszilárditására jogosan irányozza lépteit, ebből ne vonja senki a következtetést, mintha a nemzetiségi törckvések nemes céljához vezetne oly eljárás, mely a fajküzdelmek bátoritására szolgál. A nemzetiségi kérdés, ugy mint 1848-ban, már máskor is használtatott a szabadság leküzdésére; mert a nemzetiségi küzdelmek azon neme, mely nem a nemzetnek nagy jogaiért, s a népszabadság nagy elveiért folytatja harcait, hanem a népfajokat állitja szemközt egymással, nem a nemzeti szabadság eszméjéből fejlődött ki, hanem a reactióból.

Tudjuk, hogy a nemzetiség, a szabadságra hivatott önálló nemzet eszméje — a mindent elnyelő állam eszméje ellenében — a népjólét a politikai és polgári szabadság kiküzdését, megszilárditását tűzte feladatul. Érezték ezt a nagyhatalmak 1815-ben, midőn Európának mindazon nemzeteit, melyek kompakt nemzetiségre hivatva valának, felosztották a végett, hogy igy leigázhassák. Vagy nem ide célzott-e Németország feldarabolása? Nem azt akarták-e elérni, midőn Olaszországot felapritották? Francziaországot a németalföld, királyság felállitása s a genuai köztársaságnak Piemonthoz csatolása által szintén kivánták gyengiteni, és hogy Franciaországot egyenesen megtámadni s felbontani mégis nem bátorkodtak, az onnan volt mert ily kisérlet ismét lángba boritotta volna Europát.

De mindazon törekvések, melyek a nemzetiségek eldarabolásával az önálló nemzet eszméje által feltámadt szabadsági eszmék és törekvések kiirtására céloztak, sikerre nem vezettek. A juliusi forradalom, Belgium függetlenségének kivivása azt mutatták, hogy a szent szövetség erőszakolt rendszere sikeretlen marad; és ekkor kezdte a reactio a nemzetiség eszméjét megmérgezni, minden törekvését oda irányozván, hogy a népfajok, melyek rokonságban állnak, nehogy kompakt egységre, s ez uton szabadságra törekedjenek, — egymással összeveszittessenek. Igy lett Olaszországban római, nápolyi, toskánai, lombardiai külön nemzetiség; igy idegenittetett el

Németországban a bajor a szásztól, a porosz a würtembergitől. S a mely hatalom e részben legtöbbet tett, az Ausztria volt! Ezek következménye lőn, hogy midőn 1848-ban a nemzetiség, s a nemzeti szabadság elvének kellett volna a harc zászlóira irva lenni, mi győzelemre vezetett volna: a gonoszul fölkeltett s táplált fajküzdelem romlást idézett elő.

A viszonyok 1848 óta e részben is tetemesen változtak. A nemzetek öntudatra ébredtek, s ovakodnak, nehogy magukat azon reactio eszközeivé alacsonyitsák, mely a népfajok küzdelmét a maga javára lelketlenül zsákmányolta ki. Ezt mutatja Németország, ezt Olaszország is. A rokonságban álló népek egységre, erőre, szabadságra törekesznek. Oly országokban pedig, minő hazánk, hol a politikai nemzetiség mellett apró népfajok laknak, a fajok önállósági küzdelme nem lehet iránya és célja a nemzetiségi törekvésnek. Ily országban más eszközei vannak a külön népfajok megnyugtatásának. Egyik eszköz, melyre a magyar országgyülés már 1848-ban is figyelmet forditott, a jogegyenlőség teljes érvényesitése. A jogegyenlőség az, mely ily országban a külön népfajok megnyugtatására szolgál. Oly jogegyenlőség, mely a szabadság és jólét legnagyobb mértékét egyformán nyujtja mindenkinek, nem tekintvén a nyelvek különbségére.

És van még egy, mi ily országban a külön népfajok megnyugtására szintén szükséges; ez az önkormányzásnak a kor kivánalmai szerint kifejtett rendszere. Nem szükséges, hogy a helyhatósági élet, az önkormányzás, a kormányzati felelőség rovására fejlesztessék; hanem oda kell törekednünk, hogy az önkormányzati rendszer, a jólét és megelégedés egyéb feltételei mellett, a nemzetiségi jogok biztositására is szolgáljon. Ezen irány az, melyet ohajtok a nemzetiségekre nézve kimondani, hogy t. i. az országgyülés el van határozva a jogegyenlőség s az önkormányzás létesitésével megadni mindazon biztositékot, mit tőlünk a különböző népfajok megnyugtatásul kivánhatnak.

Az országgyülés első határozatában itt sem állapodhat meg. Vannak tárgyak, melyekre nézve fen kell tartani s meg kell igérnie az intézkedést azon időre, midőn a napirenden levő tárgy az ország-

gyülés első teendőjének kérdése fölötti tanácskozás be leend fejezve. Én részemről nem lehetek azon nézetben, mi már több oldalról emlitve volt, — mintha az országgyülés, a fenforgó közjogi kérdésen kivül, egyátalában semmi más tanácskozásba nem bocsátkozhatnék. Elismerem, hogy törvények alkotásába, törvényhozási kérdések eldöntésébe, törvények megváltoztatásába nem bocsátkozhat; de e mellett joga, sőt egyszersmind kötelessége tenni oly intézkedéseket, melyek a törvények megóvását, a fenálló törvények tiszteletben tartását biztositják. A törvények megtartása, foganatba vétele sajátkép igaz a törvényhatóságokat illeti, ők közvetlen végrehajtói a törvényeknek; de oly időben, minőben mi vagyunk, szükséges, hogy az országgyüles erkölcsi támaszt nyujtson kötelességeik gyakorlatában. Én azon tárgyak közöl, melyekre nézve az országgyülésnek mulhatlanul intézkednie kell, csak egy párt emlitek fel.

Egyik az adó kérdése. A törvényhatóságok, kötelességeikhez hiven, a nélkül, hogy erőszakos ellentállással kockáztatnák a köznyugalmat, megtesznek mindent, mi a törvénytelen adóbehajtás gátlására szolgál. De midőn az országgyülés asztalán számos oly kérvény fekszik, melyekben a törvényhatóságok annak támaszát kérik; midőn a nemzet az országgyüléstől várja a teendők irányának kijelölését, hogy az eljárásban összhang s erkölcsi erő legyen: gondolom az országgyülés ezt magától el nem utasithatja; és meg kell határoznia, hogy a törvényhatóságok mely irányban, az ellenállás mely fokáig haladjanak, és mit tegyenek, hogy a törvénytelen adók behajtását lehetlenitsék.

A másik igen fontos tárgy, melyben szintén intézkedni szükség, az igazság-szolgáltatás! Az okt. 20-ki pátens az osztrák törvényeket, s pedig mind az anyagi mind az alaki jogot, egész kiterjedésben fentartotta az országgyülés intézkedéseig. A törvényhatóságok e részben is megkisértettek mindent, mit célhoz vezetőnek hittek, hogy az országban a jogbiztosság hiánya miatt bekövetkezhető anarchiának eleje vétessék. A közönség, habár nem minden zúgolódás nélkül, türte az igazságszolgáltatás páratlan zavarából származott hátrányokat, várta, hogy az országbirói értekezletnek sikere lesz. Voltak ugyan, kik előre kijelenték, hogy az országbirói értekezletnek joga

nincs a törvényeket megváltoztatni; s előre látták, hogy a törvényhatóságok azt, mit az országbirói értekezlet határozand, törvények gyanánt soha nem fogják elismerni. Ekkor a bölcsebbek az országgyülés közelségére utaltak. Az országgyülés együtt van, s el nem hanyagolhatja azon kérdések eldöntését, melyek függőben tartása naponkint százezrekre menő károkat okoz egyeseknek, s a közhitelen, külföldi hitelünkön is mondhatlan nagy csorbákat ejt.

Ezeken kivül még egyéb tárgyak is igénybe veendik az országgyülés gondoskodását. A losonci érdemes képviselő némely kegyeleti teendőket emlitett: én közintézeteinket akarom szóba hozni. Vagy mellőzhetjük-e a ludovicaea alaptőkéjének megmentésére szükséges lépéseket, s hagyhatjuk-e a szép közepületet tovább is katonai kórházul használtatni? Nem kötelességünk-e a nemzeti muzeumnak tizenkét évi számadásait megtekinteni? Es hogy egyebet mellőzzek, nem érzik-e önök annak is szükségét, hogy a nemzeti szinház igazgatását mostaninál jobb kezekbe adjuk, midőn az igazgató kinevezését a törvény egyenesen az országgyülés teendőjeül tartotta fenn!

Midőn egyébiránt osztom azon véleményt, hogy jelen országgyülés addig, mig az uralkodó-házzali viszonyunk kérdése jobbra, vagy balra el nem dől, — törvényalkotási tágyalásokba nem bocsátkozhat, az én véleményem alapja nem az, mert számos törvényhatóság képviselve nincs. Ez magában még nem volna elégséges ok. Vagy kérdem: azon időben, midőn az ország egy részét ellenség tartotta megszállva, nem történt-e akár hányszor, hogy az országgyülés törvények alkotásába bocsátkozott, pedig számos megye nem volt képviselve? S mi különbség van a közt, midőn az ország némely részét török tartotta megszállva, s a közt midőn a bécsi kormány erőszaka akadályozza egész Erdélyt a megjelenésben? S vajjon hány országgyülésen hoztak törvényeket, melyen Kraszna, Zaránd, Kővár vidéke, s közép Szolnok nem voltak képviselve? S mégis senkinek sem jutott eszébe ezen országgyülések törvényalkotási képességet kétségbe vonni.

Igenis, oly törvényhozási kérdések tárgyalásába minő például a felirat, nem bocsátkozhatunk. Nem bocsátkozhatunk pedig azért,

mert törvényhozásunk politikai integritása a kijelölt alkudozási alapon hiányzik; a törvényhozás kiegészitve nincs. De vajjon miben áll a törvényhozás politikai integritása? Abban talán, hogy a megyék egy részt nem bocsáttatnak az országgyülésre? Hiszen ez a területi épségen elkövetett sérelem! Monarchiában a törvényhozó hatalom politikai épsége abban áll, hogy annak mindkét része, a parlament ép ugy, mint az uralkodó, vagy a trónörökös birjon azon törvényes kellékekkel, melyek a törvényhozói hatalom gyakorlására képessé tegyék. Ez esetben semmi sem akadályozza, hogy a törvényhozó hatalom mindkét része gyakorolja azon jogokat, melyek megillctik; ez esetben a trón és országgyülés közötti érintkezésnek sincsenek nehézségei. De hogyan állunk most? Az országgyülés tagjai a törvény értelmében megválasztva, s elegendő számmal egybegyülve törvényhozásba bocsátkozni képesek; hanem a törvényhozó hatalom másik része, az hiányzik; — a trón elhagyva, üresen áll, s nincs trónörökös, ki a törvények értelmében törvényes alapon szólhatna a nemzethez, s kivel az országgyülés érintkezesbe bocsátkozhatnék.

Ez, ugy gondolom, eléggé be van bizonyitva, mert tény az, hogy az ország önállása az 1823-iki örökösödési törvényben kimondva, 1791-ben ujra biztosittatott; tény, hogy 1805-ben az osztrák császári czim felvételekor I. Ferencz nyiltan kijelenté, miszerint ezzel a magyar korona különállását legtávolabbról is veszélyezni nem akarja; — tény, hogy 1835-ben az országos rendek kivánatára a magyar korona önállásának elismeréseül czimezte magát az uj uralkodó I. Ferdinánd osztrák császár, mint magyar király V. Ferdinándnak; — tény, hogy ezen uralkodó 1848-ban csak a császári koronáról mondott le,s a lemondási okmány a magyar koronát illetőleg már annálfogva is érvénytelen, mert magyar miniszter által ellenjegyezve nincs; — tény végre, hogy ezen lemondás érvénye ellen a magyar országgyülés 1848. dec. 7-én ünnepelyesen tiltakozott.

De kétségbevonhatlanul áll az is, hogy az uralkodó elhunytával egy trónörökös iránt alattvalói hüséggel a törvények szerint csak annyiban tartozik a nemzet, mennyiben a trónörökös a fennálló törvények szerint akar uralkodásba lépni; s igy azon példák, melyek

a történetből felhozattak, — miután II. Mátyás ugy mint II. Lipót, kikre különösen történt hivatkozás, az alkotmányos törvényekre esküdni készek voltak, — a jelen trónkövetelési esetben épen nem szolgálhatnak irányadókul, midőn a tényleges uralkodó ismételve kijelenté, hogy az ország törvényeinek s önállásának helyreállitását engedni s eltürni nem is akarja!

Mind ebből önként következik, hogy a jogszerinti uralkodó él ugyan, de a trónt tettleg elhagyta, a tényleg uralkodó osztrák császár pedig törvény értelmébeni trónörökösnek egyátalában nem tekinthető. Minden felirás tehát, mely őt uralkodói jogok gyakorlására hivná, mely töle az erdélyi megyék meghivását, törvényeink végrehajtásának eszközlését kivánná, elfoglalt törvényes kiindulási pontunkkal ellenkezik, s én annak bebizonyitására, hogy a felirás a törvények értelmében lehetséges volna, egyetlen érvet sem hallottam. Igenis átlátom azt, hogy az uralkodó-ház akkor, midőn I. Ferdinánd az osztrák császári koronáról lemondott a nélkül, hogy mint V. Ferdinand a magyar koronáról lemondott, s ezen lemondás elfogadását az országgyülésen eszközölte volna, — kegyetlen dilemmába hozta magát. Mert ha áll az, hogy az örökösödési törvények szerint ugyanazon uralkodó következzék Ausztriában, ki következik Magyarországban: akkor áll az is, hogy ha a magyar koronáról lemondás nem történt, a császári koronáról történt lemondás is érvénytelen. De vajjon — kérdem én — a mi gondunk legyen-e elháritni a bajt, melybe az uralkodóház önmagát hozta, midőn alkotmányunk megrontására törekedett?

Ajánlva volt a felirás czélszerüségi szempontból. Mondatott, hogy ha köztünk és a tényleges hatalom között törésre kerül a dolog, legalább a felelőség sulyát háritsuk el magunkról. Jól tudom, hogy a törvényhozás terén a törvényesség szempontja mellett mindig ott áll a czélszerüség kérdése is; de a jelen körülmények közt, midőn legerősebb támaszunk a törvény: véleményem szerint csak igen nagy és bizonyos előny szerzése végett térhetnénk el attól. És mely előnyt nyujthatna a felirás? Vajjon nem épen ez uton jutnánk e azon kellemetlen helyzetbe, hogy törés esetében az ezérti felelőség

reánk sulyosodnék? Mert mikép áll a kérdés köztünk és a tényleges hatalom között?

A nemzet első szavával kimondotta, hogy az 1848-ki térre állván, ezen törvények tiszteletben tartásának feltétele alatt kész az uralkodóházzal megujitni azon kapcsot, mely 1849-ben megszakadt. S mit tett a tényleges hatalom? Alkotmányt igért; hanem oly alkotmányt, melyet mi el nem fogadhatunk soha. Azonban ugy az octoberi diploma, mint a februári pátens még elég mezöt enged a hatalomnak arra, hogy azok tartalma ellenében nekünk, habár csak látszólagos engedményeket tegyen. Mi vagyunk határozva nem engedni; ő még mindig engedhet, terveinek végfeladása nélkül. Nyissuk meg már most az alkudozás sikamlós menetét, s következzék be az idő, hogy a hatalom engedményt teend, s mi azt el nem fogadjuk: az egész világ nem azt fogja-e mondani, hogy Ausztria engedékenységével szemben a magyarok makacsságából eredt az ujabb bonyodalom, s következett a törés?

Azért uraim én azt hiszem, ha nincs oly czélszerüségi szempont, mely a mi engedékenységünket kivánja, szükséges és czélszerü, hogy mi a kitüzött törvényes ösvényhez szilárdul ragaszkodjunk. Szükségesnek tartom azért, mert erős támadással állunk szemközt és erős támadást csak erős ellenállás képes visszautasitni. Avagy — kérdem én — mutat-e Ausztria legkisebb szándékot is arra, hogy törvényes követeléseink iránt engedékeny leend? Nem megyek vissza a multra, nem akarok tanulságot azon háromszázados történetből meriteni, mely mögöttünk áll; de vajjon a legujabb idők története, azon kor, mely october 20-ka után lefolyt, nem szolgál-e elég bizonyságul annak, hogy Ausztria el van határozva törésig vinni, de nem engedni.

Oktober 20-kán egy diplomát adtak ki, melyről sokan azt hitték, hogy hid lesz az, melyen az alkotmányosság édenébe jutunk. Sokan hitték ezt, és sokan csalatkoztak, mert kiábrándultak a feb. 20-ki nyiltparancs után, mely kimondotta, hogy oly alkotmányt akarnak erőhatalommal, a kényszer minden eszközeivel keresztülvinni, mely hazánkat az osztrák birodalomba beolvasztja: és ha valaki még kétkedett volna, ott van a május 1-én mondott trónbeszéd,

mely szintén biztosit, hogy az uralkodó el van határozva eddig kimondott terveihez ragaszkodni. Ha már most az osztrák kormány ezen szilárd elhatározását vesszük, ha vesszük azon körülményeket, melyek ezt megelőzték, és követték, ha vesszük, azon hires napi-parancsot, melyben az olaszországi hadak vezére bizonyos eshetőségekre előkésziti hadseregét; ha vesszük, hogy ezen akarat nyilvánitása az erőszakos adóbehajtás kiséretében történik: valóban semmi kétségünk nem lehet arra nézve, hogy Ausztria engedni nem fog; és készebb törésre vinni a dolgot, semhogy alkotmányunkat helyreállitsa. Ily elhatározottsággal szemközt csak szilárd elhatározottságot állithatunk szembe, ha azt akarjuk, hogy az országgyülés legelső lépésének ohajtott sikere legyen, mely sikernek elérése főfeladata és czélja gondolom mindnyájunknak.

Ha már most sem a törvényesség sem a czélszerüség tekintete nem szól a felirat mellett, hol van azon ok, mely arra inditson bennünket, hogy mi, mielött a tényleges uralkodó bizonyitványát adná annak, hogy elhagyja a törvénytelen tért, — oly lépést tegyünk, mely souverain jognak elismerését foglalja magában? Több oldalról ugyan kétségbe vonták a felirás ezen eredményét; de vajjon azon föliratot az egész külföld, mely magokból a kifejezésekből és nem önök tiltakozó magyarázataiból veszi az értelmet — nem olyannak tekinti-e, mint melylyel az osztrák császár souverain joga Magyarországra nézve el van ismerve? És vajjon magában ezen felirásban nem kivánatinkat fejeznök-e ki, és nem kérnök-e öt arra hogy oly dolgokat tegyen, melyek már az uralkodói jog gyakorlatát képezik?

Részemről tehát akkor, midőn semmi tekintet a mellett nem szól, hogy föliratot intézzünk, azt nem pártolhatom. Azon biztos kilátásunk van, hogy Magyarország daczára mindazon törekvéseknek, melyek alkotmányossága ellen intézvék, ki fogja küzdeni függetlenségét! Az osztrák monarchiának nagy hatalmi állása megtörve, külviszonyai olyanok, melyek öt egyátalában nem teszik képessé hogy még egyszer visszatérhessen az absolutismus ösvényére; söt azt sem hiszem, hogy az osztrák birodalom ugy, mint jelenleg áll, sokáig fenntarthassa magát. Pénzügyi nyomoruságait, melyekkel

bennünket tizenkét éven keresztül sujtott, a bereghi érdemes képviselő igen érdekesen kifejtette. Nem hiszem, hogy azon pénzügyi bajokon, melyekben Ausztria szenved, egyátalában segitni lehetne még akkor is, ha ahhoz Magyarország bizonyos mértékben segédkezet kivánna nyujtani. Ezen pénzügyi bajokon alig segithet egyéb, mint Ausztria felbomlása.

Mi kivántatnék arra, hogy Ausztria a maga pénzügyi zavaraiból kibontakozzék? Nem kivántatnék-e a pénzérték helyreállitása, nem-e a végkép megbukott hitel fölemelése, az adósságcsinálás megszüntetése, az adósságok törlesztése, s az adó leszállitása? S lehetséges-e mind ez?

Tudjuk, hogy az osztrák papirpénznek mily értéke volt 1848 előtt, midőn pedig kétszázhuszonhárom millio forintnyi bankjegy fedezésére, alig volt 43 millio forint ezüst készletnél több, de meg volt azon lehetőség, hogy Ausztria adósságait kifizetni fogja. Egyátalában a papir-pénz értékének sülyedése nálunk nem magából a pénzügy fejleményéből származott, hanem az állam hitelének bukásából. Mutatja ez a közelebbi 12 év története. 1848-ban midőn a forradalom kiütött, azonnal veszteni kezdé a papirpénz értékét; később midőn Ausztriára nézve Miláno bevételével a dolgok némileg jobbra kezdtek fordulni, az agio leszállott; midőn oktoberben a bécsi események következtek, midőn Magyarország alkotmányának megvédése végett fegyveres ellenállásra készült, akkor a pénz értéke lesülyedt, és később a forradalom bevégezte után, vajjon nem a szerint hullámzott-e tizenkét éven át az osztrák papirpénz értéke, a mint Ausztriának fennállása veszélyeztetve látszott, vagy kilátás nyilt a béke megszilárditására?

Valahányszor oly rázkódás következett be, mely Ausztriára nézve azt hozta kilátásba, hogy bukása közelg, mindannyiszor a pénzérték mélyen sülyedt le. A keleti háboru után 1858-ban oly pénzoperatioval akartak segitni a pénzügyi bajokon, mely a legigaztalanabb erőszakossággal a népek roppant megerőtetésébe került, mert mi hallatlan, az ezüstpénz értékének erőszakos leszállitásával történt! És mi lett az eredmény? A valuta helyreállott ugyan, de midőn Napoleon elmondta ujévi köszöntőjét, néhány nap alatt

21*

felszökkent az agio, a pénzérték megdöbbentő gyorsasággal ismét lesülyedt. Lehetséges e oly államban, hol a hitel ennyire meg van ingatva a pénzviszonyokat teljesen rendbe hozni? A papirpénz értékének sülyedése igaz, tetemes károkat okoz magának a népnek, a kereskedelem tárgyai megdrágulnak, a kereset forrásai megapadnak s különösen szenved az által a reál hitel. Mert igen kevés pénzes ember van, ki a valuta ily ingadozása mellett örömest kölcsönözne rendes kamat s betáblázás mellett, a végre, hogy pár holnap mulva kölcsönadott pénzének valódi értékben talán egy tizedét kapja vissza.

Nem tagadom én azt, magoknak a népeknek érdekökben állana a pénzérték helyreállitása. De vajjon akkor, midőn ezen helyreállitás csak erőt haladó áldozatokkal volna elérhető, s oly áldozatokat kiván a népektől, melyek folytán eltemettetnék fejlődési képességök, — vajjon Ausztria népeitől lehet-e várni, reményleni, hogy ezen viszonyok megváltoztatására segédkezöket nyujtandják s nem kivánatosabb-e reájuk nézve hogy Ausztriának mint birodalomnak létele essék a hütlen gazdálkodás áldozatául? A papirpénzre nézve igaz, hogy bank alapja részben államadosság lévén az államadosság törlesztése s mindenekelőtt a bank kielégitése javitna talán a helyzeten. De lehetséges-e, hogy Ausztria már is három milliárdra menő államadósságait valaha kifizesse? sőt lehet-e csak rendes törlesztésre is gondolni akkor, midőn ezen roppant adósság mellet a népnek adóképessége annyira meg van rongálva, hogy már rendes adójokat is képtelenek fizetni; az államadósság törlesztése pedig csak az által válnék lehetővé, ha elviselhetlen adófelemelés által, nem csak az évenkénti mintegy 120 milliónyi államháztartási hiány fedeztetnék, de ezen felül még az adósság törlesztésére is jutna az állam jövedelmeiből.

Ily körülmények közt nem tartom lehetőnek, hogy Ausztria pénzügyi zavaraiból a legnagyobb erőfeszités mellett is kibontakozzék. Ausztriának államférfiai azon roppant nehézségekkel szemközt, melyek a pénzügyi zavarokból, s e mellett a külföldi fenyegető viszonyokból származnak, leginkább, ugy

látszik, abban helyezik bizalmunkat, hogy Ausztriának még minden veszély között kedvezett a szerencse, hogy mindannyiszor ki tudott bontakozni a legterhesebb körülmények közől. Azonban megkellene gondolniok, hogy az idők nagyon változtak, és azon hatalom, mely sem az emberiség érdekeinek, sem a haladás igényeinek nem kedvez, mely gátul szolgál a szabad fejlődésnek, akadályul a polgárisultságnak, mely annyira nehéziti az európai nagy kérdések kellő módoni megoldását, a szerencse csillaga most aligha kedvezend. Mert Ausztria mint nagyhatalom megszünt az lenni, a mi volt, a minek látszott még csak tizenhárom év előtt is!

Az európai viszonyok nagy átalakuláson mentek keresztül. Ezek folytán bebizonyult, mennyire csalatkoztak azok, kik Olaszországot csak geographiai fogalomnak tekintették; viszont az is ki fog derülni, hogy szinte csalatkoznak, kik Ausztriát még most is európai szükségességnek tekintik. Európában szükségesség volt Ausztria akkor, midőn a szentszövetség által összefüzött hatalmak minden erejöket a szabadsági törekvések elfojtásával a békefentartására forditván, annak mindenik tagja, mely a czél elérésénck kezességeül szolgált, szükségesség volt arra nézve. De most, midőn az európai népek átalánfogva s élökön a nyugati hatalmak a polgári jólét és szabadság megalapitása után törekedvén egy tartósabb békekorszak elérése végett, — szintén attól függ egy államnak szükségessége, vajjon előmozditja-e ezen czélt, az európai béke megszilárditását: most Ausztria nemcsak hogy nem szükségesség, de részint pénzügyei ziláltságánál fogva, részint azért, mert e birodalom önmagában rejti a békétlenségnek, és politikai bonyodalmaknak minden anyagát, — a béke megszilárditásában inkább akadályul szolgál.

Ausztria felbomlása nélkül alig remélhető azon nagy kérdések megoldása, melyek a jövő küszöbén állanak, melyek megoldása nélkül Europa folytonos rázkodásoknak kitéve marad! A nemzetiségi kérdés, a müveltség bizonyos fokára vergődött nemzetek jogos igényeinek kielégitése Europában különösen érdeke mindazon államnak, mely az europai béke hoszszasb megszilárditására törekszik.

Ausztria épen ugy mint Törökország a nemzeti jogos igények kielégitésének s igy egy tartós béke megalapitásának folyvást utjában áll! És vajjon Ausztriának akkor midőn létele ily ellentétbe jő az europai béke érdekeivel, ki fog a vésznek idején biztos segédkezet nyujtani, s támaszul szolgálni? Pedig a vész közelg! Akár merre tekintünk Europában, az olasz törekvések, a német egységi küzdelmek, Francziaország politikája mind ellene vannak irányozva. Anglia pedig csak addig érzi magát érdekelve Ausztriának létele által mig fenmaradása a béke zálogául szolgálhat.

Anglia mindenek felett békét kiván Europában. Ezt követeli kereskedelme, ezt kivált érdekeinek biztositása keleten, s aligha nyujtand segédkezet oly hatalomnak, mely a békét lehetlenné teszi. A keleti érdekeket emlitém. Kelet népeit polgárositani, oda Europa iparát bevinni, ez által Europa jólétét emelni, a forgalmat nyugat és kelet közt élénkiteni, s ez által a civilizatiot előmozditani, ez feladata Europának keleten! Midőn a nyugati hatalmak vállalták magokra ezen feladat megoldását, egy hatalommal állanak szemközt, mely erős lévén a kitartásban és következetességben, mindazon érdekeket szünetlen veszélyezteti, — ez az orosz túlhatalomnak terjeszkedése! Különösen Angliára nézve fenyegető e hatalom, nemcsak azért, mert Angliának a legtávolabb keleten oly fontos érdekei vannak, melyeket az megsemmitni törekszik, hanem azért is, mert Europában folyvást alá aknázni igyekszik minden alkotmányos kifejlődést, mi pedig a nyugati hatalmak érdekeinek legbiztosabb, mondhatni egyetlen sarkpontjául szolgál. A keleti kérdés megoldása mindenek felett azt kivánja, hogy Europában az orosz túlterjeszkedés ellen áttörhetlen védgát emeltessék.

Nagyon természetes, hogy első sorban védfalul Németország szolgálhatna. Azonban meg kell gondolnunk, hogy Németország egyesitése Francziaország érdekeire nézve még a jelen pillanatban alig kivánatos. Francziaországnak inkább érdekében áll, hogy az orosz tulhatalom ellen oly nemzetiségek nyerjenek önállóságot, melyek a nélkül, hogy a német elemet emelnék Europában tulsulyra, mind Ausztriának, mind Oroszországnak gyengitésére szolgálnak s előmozditják egyszersmind a török birodalomnak nagy rázkodások

nélkül leendő feloszlását. Moldva-Oláhország fölszabaditása volt az első lépés; ez érdekbe esik Szerbia erősitése, s a nagyszerü átalakulás — mely elutasithatlan követelésekkel áll a küszöbön — hazánk és Lengyelország europai sulyának megalapitása nélkül lehetetlen!

Nem épitem én reményeimet egyenes külföldi segélyre! A nem nemzet nem önmagából fejti ki lételének s tekintélye érvényességének feltételeit, az mindig csak más népek érdekeit szolgálja. A világesemények kérlelhetlen logikája az, mi reánk nézve kijelöli a helyzetnek nehézségeit ugy, mint előnyeit; a történet változhatlan iránya biztositja küzdelmeink sikerét és önállásunkat. Erkölcsi sulyunk, a természettől gazdagon megáldott hazánk segédforrásai, a nemzet érdekek egyetemlegessége, azon lánczolat mely a haladás tényezőit egymáshoz füzi, lehetlenné teszik, hogy az europai viszonyok átalakulása önállóságunk megszilárditása s jólétünk kifejtése nélkül történhessék meg!

Érzik ezt az europai népek, melyek 1848 előtt csak igen keveset tudtak rólunk, melyek haladási küzdelmeinket is csak azon elferditett tudósitások után ismerték, melyeket ellenségeink adtak kezökbe. Forradalmunk által a helyzet megváltozott! — Tizennyolcz század előtt, az üldözött apostolok szétszóródtak a világban, hirdetni a keresztény polgárisodásnak igéit! — 1849-ban a gondviselés számüzésbe vezetett néhányat legnemesebb férfiaink közől, kik arra irányozák minden törekvésöket, hogy Europa megismerje helyzetünket, megismerje azon küzdelmet, mely e nemzetet a szabadság és polgárositás zászlóvivőjévé tette keleten! Sokat köszönhetünk e férfiaknak! A nemzet háláját érdemlik ők, kik utat törtek számunkra az europai közvéleményben, s eszközölték, hogy Europa figyelemmel várja első lépésünket, mely akaratunk s törekvéseink irányát fogja megjelölni!

Mindenesetre nevezetes válponton állunk. A történetnek egy üres lapja fekszik előttünk, és Europa népei várják, vajjon az országgyülés első cselekvényében a szilárd elhatározottság oly politikáját követi-e, mely által nevét, mint önállóságra képes nemzet, a történet ezen üres lapjára beirni kész. Ha látni fogják az europai

nemzetek, hogy itt a Duna és Tisza partjain oly nép lakik, mely az ujra lehetövé vált alkotmányos küzdelem legelsö pillanatában bizonyságot tesz, hogy kész magasan hordozni a szabadságnak megszentelt zászlaját — higyjék el uraim! — ez siettetni fogja ama boldogabb kornak bekövetkezését, mely utat tör a szabadság békés fejleményeinek, melyet a népek annyi hánykodás után elérni vágynak; és mi a müvelt népek rokonszenvétől üdvözöltetve foglalandunk méltó helyet az europai szabad s önálló nemzetek között!

Erre Somssich Pál:

Ha valaki e hazán kivül, vagy amott nyugoti szomszédaink között azon észrevételt tenné: miért vitatkoznak a magyar képviselők egy tárgyról, mely felett voltaképen érdemileg egy véleményben vannak? — azt felelném neki:

Hajoljon meg egy nemzet elött, mely 12 évi sanyargatások után nyilt arczczal, egyenes szóval e nyilvános helyen mondja el szenvedéseit.

Hajoljon meg egy nemzet elött, mely 12 évi törvénytelenségek után, még mindig csak törvényre és jogra hivatkozik. (Helyes.)

Hajoljon meg egy nemzet elött, mely annyi eltürt igazságtalanságokért nem boszut, hanem csak igazságot követel, — és

hallgassa végig a legnemesebb lelkü, legtisztább érzelmü szónoklatok sorozatát, melyek egymást felváltva, egy szép koszoruba füzik a jogszerüségnek mindig zöld és hervadhatatlan leveleit, és azt polgári kötelesség érzetével leteszik a haza oltárára.

Ennyit mentségemre, hogy a már sok oldalról kimeritett tárgyhoz szólani részemröl is bátorkodom. (Halljuk.)

Mielőtt azonban a napi renden lévő kérdéshez szólanék, kettőt kell elöreboesátanom:

1. Meg kell jegyeznem, hogy mind az, mit elöadásomban a végrehajtó hatalomra vonatkozólag mondani fogok, mint alkotmányos ember a kormányra kivánom értetni, melynek tagjai hazánk régi, ujabb és legujabb törvényei értelmében mindig felelösek, mely felelösségtöl még azon külföldiek se menthetök fel, kik Magyarország kormányzásába beleavatkozni merészkedtek.

2. Engedelmet kell kérnem, ha a lefolyt szomoru idökre visz-

szatekintve ismert és már sokszor felhozott tárgyakat fogok ismételni azért, mert mulhatatlanul szükségesnek tartom, egy idegenek által kezelt kormánynak irányunkban 12 év óta tartó igaztalanságokkal tetézett jogtalan eljárását a közvélemény előtt érdeme szerint jellemezni, szükségesnek tartom ezen önkény ellenében a legitimitásnak vagyis jogszerüségnek, mint az állami lét józanon felállitható ezen egyedüli alapjának elvét nyiltan kimondani, és szükségesnek tartom azt, mit inditványozó i. t. képviselőtársunk gyakorlati alkalmazásban hazánkra nézve oly remekül igazolt, egész általánosságában is mint megdönthetetlen igazságot bebizonyitani, és a korlátlan uralomnak mint a jogszerüség ellentétének képtelenségét kimutatni. — Mindenekelőtt pedig szükségesnek tartom saját állásomat is constatirozni, és ebből kiindulva a bécsi státusférfiaknak ezuttal is felmutatni azon véleményegységet, mely alkotmányos alapkérdéseink felett Magyarországon osztatlanul létezik; és e végre szükségesnek tartom kimutatni azon pártelnevezéseknek érvénytelenségét, melylyel a bécsi publicisták a lefolyt évek alatt bennünket oly kedvtelve gúnyolgattak, és a magyar nemzetet szándékos zavar-támasztás végett ellenséges táborokra felosztani szerettek. — Kitüntetni akarom azt, miként a 48-diki kort megelőzött társadalmi kérdések körül kifejlett pártelnevezéseknek azon a téren, melyen ma állunk, nincsen és nem is lehet értelme, pedig nem csak azért, mivel ama kérdések legnagyobb része már a bekövetkezett események folytán megoldatott, hanem főleg azért, mert az, a mitől a nemzet azóta megfosztatott, s a miért azóta epedve küzd, — a mit alakulásuk első pillanatjától kezdve bámulatos egyhangzásban követelnek az ország minden hatóságai, a miért századós szerződések, elévülhetlen törvények alapján szavát emelni készül e képviselői kar, szóval az, a mi a mai tanácskozás tárgyát teszi, mind az ama társadalmi kérdések körén kivül és annyira felettük áll, miként a nemzetnek az iránti érzelmeit ugyanazon régi pártszinezetek mértékével latolgatni akarni, nagy tévedés és elfogultság volna, ha azt a tapasztalás szándékosnak nem tanusitaná; mert egy kis jóakarat mellett nem volna nehéz belátni, miként a társadalmi, hogy ugy mondjam, házi kérdéseknek megfejtése

körül elágozó vélemények akkor, midőn arról van a szó: e hon, melyet mindenik édes hazájának nevez legyen-e vágy ne? Magyarországnak függetlensége, területének ép egész mivolta, megóva, fentartva, biztositva maradjanak-e jövőre is, vagy pedig csalékony fénynyel kecsegtető idegen mezért bocsáttassanak áruba, hogy velök együtt pusztuljon nevünk, veszszen becsületünk! — midőn arról van szó, hogy ősi alapon nyugvó, korról korra fejlődött, és az 1848-ki törvények által az egész nemzetnek sajátjává vált alkotmányunk a természetes haladás örök törvényének ellenére megtagadtassék, és a kifakadt bimbó, hogy ugy mondjam, kelyhébe erőszakoltassék vissza: — akkor a véleményeknek amolyan elágázása rögtön elnémul, mert az egyik mint a másik a veszélytől fenyegetett egésznek segedelmére siet, és többé nem mint párt vagy felekezet, hanem mint nemzet védi igazait, követeli jogait. (Heljes, éljen.)

Tudták és tudják elleneink ezen vélemény egységének lételét, hiszen tapasztalták 12 év alatt annak varázserejét, melyet, mert megtörni képesek nem voltak, eltagadni törekedtek; — szerencsétlen törekvés, mely mig bennünket sanyargatott, önmagát rongálta meg leginkább. —

E törekvés munkája 12 évi pusztitásban tünt fel; pusztitásban, mely anyagi és erkölcsi tekintetben egyaránt lerombolt mindent, a mi önkényének utjában állott! — legnagyobb és egy régi örökös monarchiában örökké megfoghatatlan és megbocsáthatatlan büne azonban az volt, hogy a legitimitásnak Magyarországon eddigelé tisztelt alapjait egyszerüen megvetette, — a historiai jog és hagyományok iránti minden pietást kigúnyolt, — az eddig érvényes e nemzet 1000 éves éltével fejlődött és szorosan összeforrt törvényeket ignorálta, egy tabula rasát improvisálván maga elé, hogy arra irhassa rá szervező uj szabályait; csaknem mint isten teremteni akarni merészkedett egy uj, eddig nem ismert nemzetet, melyet erkölcsi kapcsok hiányában, sőt létező természetes viszonyok ellenére az absolut hatalom anyagi erejével istápolt bureaucratiának feszes lánczolatával hitt összefüzhetni; ugy szállván szembe az alkotó bölcs rendelkezésével, hogy azt, mit a mindenható összekap-

csolt, a gyarló ember szétszaggassa, a mit pedig elválasztott, erőszakosan összelánczolja!

„Coelum ipsum petimus stultitia, neque per nostrum patimur scelus iracunda Jovem ponere fulmina“ a római költőnek ezen szavai merőbben reá illenek az ilyen nemcsak a józan okossággal ellenkező, de valóban bünös merényletre, melynek hősei, midőn az örökös monarchiának egyetlen jogos alapját szétzuzták, elbizakodásoknak monomaniájában nem csak saját keblökben támadható józanabb reflexiókra, de még legtörvényszerübb, legmérsékeltebb és a haza, a törvények és törvényes trón iránti legtisztább hüségből fakadó figyelmeztetéseknek felfogására, és státus férfiakhoz illő komoly méltánylására sem voltak képesek, s igy vesztöknek indultak, mint minden hatalom, mely korlátlan! (Helyes.)

„Neque unquam satis fida potentia ubi nimia est“ rajtok e classikus mondat merőben beteljesedett; mert midőn 10 évi borzasztó munkájoknak sikere felett diadalt véltek ünnepelhetni; épitményeik, mint kártyavár düledeztek szét lábaik alatt!

Ezen szerencsétlen és a régi despotismus koraira emlékeztető gyászos időkben meghiusult minden hazafias törekvés, elhangzott minden jó szándékkal figyelmeztető szó! és mig törvényes itélet nélkül elhullottak, vagy börtönben sorvadtak, vagy mint számüzöttek sinlődtek számtalan áldozatok, addig azok, kik Magyarországnak és a magyar királynak legitim jogairól és ezeken alapuló törvényeinknek szentségéről mertek itthon megemlékezni, e mondva csinált uj állam ellenségeinek tekintettek, s mint veszélyesek a szabad embert sértő, lealacsonyitó és zaklató rendőrségi felügyelet alá helyeztettek! e korról is elmondhatjuk Tacitussal:

„Amisso per inquisitiones loquendi audiendique commercio, memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si ita in nostra potestate esset oblivisci quam tacere“; de mivel nincs ugy hatalmunkban feledni, mint hallgatni, lehetetlen meg nem emlékeznünk azon vakmerő önhitségről, azon gőgös elbizakodásról, melylyel az akkori bécsi urak megkezdett törvénytelen munkájokat minden tekintet nélkül folytatták mindaddig, mig a birodalom anyagi erejét

ki nem meritették! — és midőn ez megtörtént, és az anyagi alap, melyre kizárólag támaszkodtak, ingadozni kezdett, elijedtek az ön magok által felidézett nehézségek előtt, s gyáván hátráltak a térről, melyet magok választottak, s melyen mig birtak — oly felfuvalkodtan uralogtak, elbujtak, hogy gyengén fejezzem ki magamat: azon felelősség elől, melyet a kormány jólelkü embere mindig kész elvállalni; de a melylyel egy alkotmányos monarchiában — hol a fejedelem személye szent és sérthetlen, s mint ilyen a felelet terhén felül áll, kiválólag tartozik, elhagyták, miután vészbe döntötték urokat, kinek, mig lehetett hatalom palástjával szerettek takarodzgatni, s gazdag dotátiókkal ellátva, biztos elvonultságból cinicus önzéssel szemlélgetik azon sok szerencsétlenséget, melyet okoztak, s azon roppant zavart, melyből a kihatolásnak kétes munkáját mások vállaira keritették.

Soha kormány az alkotmányos monarchia elvét igy nem compromittálta!!! (Ugy van.)

Mindezeket csak azért érintettem meg, mert mielőtt a napi renden lévő kérdéshez szólanék, szükségesnek tartottam a multakra visszapillantva, tisztán előállitani helyzetünket s annak nehézségeit, azon nehézségeket, melyeket mások okoztak, növeltek és halmoztak oly magasságra, melyen azután tulhatolni képesek nem voltak, szükségesnek tartottam ez által igazolni magunkat a közvélemény előtt, miként nem mi bennünk a hiba, hogy e labyrintból, melybe mások sodortak, ugy mint forrón ohajtanók, rögtön ki nem vergődhetünk, és hogy ily viszonyok között nem oly hamar mutatkozik azon ösvény, melyen haladva a törvényes alapot revindicálni remélhessük.

De épen azért, ha a multaknak szomoru eseményeit, nézetem szerint, helyén volt áttekinteni, hogy jelen helyzetünk s annak nehézségei inkább kiderüljenek, nem lesz talán helytelen a jelennek viszonyait s nehézségeinek okait is bővebben vizsgálgatnunk, hogy kitünjék, miként a még folyvást fenálló, söt fájdalom időnkint ujból felmerülő nehézségeknek forrása és azon akadályok, melyeknek elháritása nélkül nem lehet kilátás a kibékülésre, nem mi belőlünk fakadt, nem mi tőlünk függ!

Ugy mondám és szándékosan mondám: a kibékülésre; mert azok után, mik 12 év alatt történtek, a visszaállitott és igaz lélekkel elfogadott törvényes alapon kibékülnünk lehet, sőt kivánatos; de addig mig ezen alap helyreállitva s kellőleg biztositva nincsen, egyezkedni vagy épen alkudni lehetetlen.

Bölcsen mondá inditványozó igen tisztelt képviselő társunk, miként lefolyt alkotmányos életünkben kormány és nemzet között a törvényeknek értelmezése felett voltak koronként eltérő nézetek, ezuttal azonban létező alaptörvényeink tagadtatnak meg — akkor értekezni, az értekezés folytán, az elágazó véleményeket a közösen elismert alapon kiegyenliteni, tehát egyezkedni lehetett; — most, midőn alkotmányunk sarkalatos jogaitól fosztattunk meg, mindenekelőtt magát az alapot kell visszakövetelnünk!

L a j t á n t u l a z o n b a n f á j d a l o m m é g m i n d i g m á s k é n t gondolkoznak! ott azon szerencsétlen törekedés, mely az egész birodalomra nézve közössé és szinte legyőzhetlenekké vált veszélyeket negédes önhitséggel idézte elő, még ma sincs feladva, mert daczára a történtek felett bánatot mutató közeledéseknek, csak ismét oly módon horgásznak reánk, hogy Isten és világ előtt bennünket kétségtelenül illető alkotmányos jogainknak legjelentékenyebb részét barátság és közösség ürügye alatt önként kezökbe szolgáltassuk.

Igaz, hogy oct. 20-án uj zászló tüzetett ki, s azóta az intézmények is uj és olyan alakot kezdettek magokra ölteni, melyek némileg az alkotmányosságnak szinét viselik — lehet, hogy ezen fordulat a régtől óta osztatlan hatalommal kormányzott, s puszta engedményekben szoktatott tartományok előtt valóban mint örvendetes látvány tünhetik fel. — Á m d e a m a g y a r n e m z e t ős időktől fogva egyedül szabad egyezkedés utján, s ön keblében alakult szerződésekre fektette állami sorsát, s ebben szinte ezer évek óta ugy beleilleszkedett, miként az egyoldalu bármely kecsegtető engedményezés előtte örökre érthetetlen marad, miután magát az állam- s tulajdon területén nem bérencznek vagy szolgának, hanem tulajdonos házi gazdának s mint ilyent kiegészitő jogos tagnak tekinti.

És ime ez az első akadály, melynél mindjárt kezdetben kétfelé válik dolgunk; miután a bécsi kormányzók saját nézpontokból tekintvén minket is, nem fogadják el azon alapot, melyre állami helyzetünk egész sulyával támaszkodunk, s melyből egyedül lehet és kell a mi helyzetünket megbirálni, miután nem találkozik nemzeti intézményeink között csak egy is, melynek szövetén a szabad szerződés éltető gyökerének szálai át ne vonulnának.

Soha a magyar nemzet oda nem tévelyedett, hogy az államban valamely határtalan hatalmat próbáljon maga felibe állitani, melynek eszét, meggyőződését és szive minden vágyait, szóval egész személyét és összes vagyonát önkényére általengedje; mert egyszerü, józan és természetes belátásánál fogva az államot mindig mint emberi institutiót tekintette, mely mulékony és gyarló lények között és általuk — a polgári társaság alakitása, védelme és lehető felvirágoztatása végett keletkezik; — absolut hatalmat tehát, ha szintén akarna is benne józanon és állandón nem alapithat senki, miután mulandó és minden tekintetben korlátolt elemekből valami határtalant alakitni akarni bálványemeléssel azonos képtelenség lenne. —

De azért nálanál senki jobban nem tiszteli, hivebben nem szolgálja törvényes királyát, mint ezt áldozatkészséggel és hiv ragaszkodással annyiszor tanusitotta, habár a hatalmat, mely tiszteletet gerjeszt és végképen kötelez, nem az álfényben vagy erőszakra hivatkozó önkényben, hanem inkább tulajdon alkotmányos szerződéseiben, és azon szent közösségben keresi és találja fel, melyet a társadalom keletkeztében fekvő érdekegység elutasithatlanul igényel; ez szüli előtte a legitimitást vagyis jogszerüséget, ama sértést nem türő szentséget az államban, mely a fejedelmet és népet, mint illető feleket egymás irányában kölcsönösen kötelezi, azontul pedig üres hanggá s értelemnélküli szóvá silányul, mihelyt az az uralkodó fél irányában kizárólag, és csak annak számára követeltetik; mert kötelezettség az államban egymásra kölcsönösen ható viszonyosság nélkül nem képzelhető.

Lajtán túl ellenkezőleg áll a dolog, ott a hatalomkezelők azon számos és nevezetes országokat, melyek a birodalomnak azon részét képezik, jogaik élvezetéből lassanként kiforgat-

ták, s most vak engedelmességet követelve, az absolutismusnak költött fogalmára, mint alapra hivatkoznak, holott arra mint csak képzelődésben létező elvont fogalomra nem hogy államot, de épen semmi valót se lehet állandón épiteni; mert az államban, mely nem képzelet, hanem létező valóság, melynek terén tehát minden felállitott és működő erőnek eredetét kimutatni, és alapját igazolni szükséges, — az abstractio üres fogalmára támasztani semmit se lehet — a hóditás és ennek erejéveli uralkodás pedig, melyekre az absolutismus tanait, mint anyagi alapra fektetni törekszik, amellett, hogy változó, még a jogvédelmet feltételező társadalom primitiv követeléseivel is nyilt ellenkezésben áll, ennélfogva semmi jogos és erkölcsileg kötelező feltételeknek alapjául nem szolgálhat.

Meglehet, hogy a bécsi kormányférfiak — kik ezen alaphoz még mindig ugy annyira ragaszkodnak, hogy még jelen helyzetüknek szorongattatásai között is csak a hatalomnak teljességéből és kegyelemként osztogatják engedményezéseiket; meglehet mondom, hogy saját körökben ideiglenesen legalább némi elismeréssel vagy épen hálával is fognak találkozni; — nálunk azonban, hol a jogszerüségnek elvei már régóta megállapitva, és százados békekötésekben, szerződésekben és alaptörvényekben már formulázva is vannak, hol tehát az engedményezésnek már csak szándéka is a létező és el nem évült alapnak merőbbeni megtagadásával ugyanazonos, ezen egyoldalu ingatag adományok, melyek szokott gyakorlat szerint bármikor is visszavehetők vagy megváltoztathatók, semmi állami becscsel nem birhatnak: miután szerződési alapelvök hibázván, bennök a viszonyos kötelezettségek kapcsát is hiában keressük, s azért reánk nézve csak mint a legitimitásnak megannyi ellentételei tünnek fel.

Ezekből eléggé érthető azon osztatlan vélemény-egység, mely Magyarországszerte az október 20-iki manifestum és a február 26-iki rendelet irányában egyhangulag nyilatkozott, — ezekből meggyőződhetnek az uralkodó hatalmat környező kormányférfiak arról is, miként ezen, hogy ugy mondjam, ösztönszerüleg nyilvánult közvélemény, nálunk nemcsak a természetes igazságban, hanem főképen azon positiv jogszerüségben talál kézzelfogható ala-

pokra, mely Magyarországnak alkotmányos viszonyait századok óta szabályozta!

Egy hódító megvetheti, ha tetszik, ignorálhatja ezen alapokat, és kizárólag anyagi erejére támaszkodva, ephemer uralkodásának örömeiben gyönyörködhetik; miután a tulnyomó erőnek engedni minden kénytelen, ámde annak, ki Magyarország királyi trónjára törvény szerint hivatva van, annak ezen alapokat nem csak elismerni, de egész teljességökben el is kell fogadnia, mielőtt Sz. István koronáját a nemzet egyetértésével fejére — feltétetheti!

A bécsi kormányférfiak a hódító hatalom anyagi erejével 12 év alatt különféle kisérleteket tettek, — kisérleteik szerencsétlenek voltak mind, — külmunkájok eredménye veszélyt hozott az öszszes birodalomra!

Hogy ilynemü kisérletekkel továbbá felhagyjanak az exigentiák tudománya, a józan politika is parancsolja! — parancsolja főleg a mostani válságos időkben, hogy meghajoljanak a legitimitás vagyis józanszerüség előtt, mely az államnak, mint a társadalom postulatumának felállitható egyedüli okszerü alapja; — mindenekelőtt pedig parancsolja azt, hogy felhagyjanak azon képtelenséggel, melylyel tőlünk azt követelik, hogy Magyarországnak századokon keresztül kipróbált s annyi vész és viszályok között, helytállt alkotmányát költött alapokra fektetett ábrándokért feláldozzuk.

Ily tévelygő politika ellen a magyar nemzet osztatlanul tiltakozik, és ennek ellenében jogszerü alkotmányát egy szóval lélekkel követeli. (Helyeslés.)

Nehéz és aggasztó körülményeink közepette ezen egység egyetlen vigasztalásunk; azon öntudat, hogy nézeteink érdemileg nem különböznek, legalaposabb reményünk; és jó lesz megjegyezni bécsi elleneinknek, miként azon néma egyetértés, mely 12 sanyaru év alatt mint egy láthatatlan varázserő tiltakozott az absolut kormány eljárásai ellen, — most ugyanazon egységben nyilatkozik Magyarország alkotmányos jogai mellett, és ismét azon osztatlan egységben tiltakozik minden octroyált experimentatiók ellen; — jó lesz továbbá bécsi elleneinknek — nehogy illusiókban ringassák magokat — megjegyezni azt is, miként ezen egység ere-

jét irányokban nem gyengitené még az sem, ha ily rendkivüli körülmények között, és hogy ugy mondjam, abnormis helyzetünkben — igazaink és alkotmányos törvényeink érvényesitésének módjában különböznénk is; mert miután nem abban különbözünk, hogy mit, hanem legfeljebb abban térnek el nézeteink, hogy miként revindicáljuk azt, mitől erőszakkal megfosztattunk: elvégre hazafiui buzgóságunk mindig találkozni fog azon a téren, melyen a gondviselés által kiszabott körön belül — mint hinni szeretem — hatásunkat megsemmisiteni nem lehet!

E tér a legitimitás, a jogszerüség tere, melyet a hatalom emberei épen azért tapodtak el vakbuzgóságukban, mert belátták, miként azon Magyarország diadalnapja okvetlen virulni fog.

E térre lépni, ennek ösvényein haladni azonban ma még nincs a mi hatalmunkban, mert bár a létező akadályok elháritasát jogosan követeljük, mégis ennek teljesitése ez idő szerint az uralkodó hatalomtól függ; melyre, daczára azon roppant veszedelmeknek, melyekbe beledöntötte, még mindég tulnyomó és Magyarország irányában jogtalan befolyást gyakorol a bécsi politika.

És ime ez oka minden bajainknak, minden nehézségeinknek, ez oka hatósági életünk még mindig törvénytelen korlátoktól akadályozott elégtelen működéseinek, ez oka, hogy maga ezen képviselőház saját tökéletlenségének érzetében kezdetben mindjárt annyi akadályokkal találkozik, ez oka azon országszerte kétes állapotnak, mely, hogy ily törvénytelen viszonyok között nagyobb zavarokban nem mutatkozik, a nemzet jó akaratának s józanságának kétségtelen bizonysága!

Soha nemzet a tényleg uralkodó hatalom irányában magát szebben, nyiltabban nem viselte! méltóságteljes nyugalommal türte sanyargatásait, őszinteséggel válaszolt felhivásaira, s még elnyomatása alatt sem hazudott rokonszenvet, mit nem érezhetett; az első fejedelmi szóra, mely hozzá intéztetett, mindenre a mi jogszerü és törvényes késznek nyilatkozott.

Nem kivánt többet, mint ősi alkotmányát, ugy mint azt a 48-iki törvények kiterjesztették, de nem is elégedhetett meg keveseb-

bel, mint ezen alappal, melyet mint törvényest megtagadni erkölcsi lehetetlenség volt.

Ezen alapon alakultak a megyék, nyiltan kijelentvén, miként hatóságukat semmi más, bár honnan eredő szabályok szerint nem fogják gyakorolni, ez nyilt és becsületes szó volt, melyet megértett mindenki, megérthették az uralkodó hatalmat környező férfiak is, és ha nem helyeselték, azt meggátolni, eltiltani hatalmukban lett volna; ha ezt teszik nem törvényesen, de legalább őszintén járnak el, mig ellenkezőleg, midőn a megyéknek ilyetén alakulását nem csak nem gátolták, de jelen volt organumaik által abban szinte beleegyezni látszattak, nincs természetesebb, mint hogy azt hitte mindenki, miként a bécsi nehézségeknek legyőzésére segitőleg fog hatni néhány nyomatékosabb nyilatkozatnak felterjesztése, melyeket a felsőbb körökben más téren, és más eszközökkel — de ugyanazon czélra működő hazánkfiai magok igazolására felhasználhatandnak

Egyébiránt, bár miként legyen a dolog, annyi bizonyos, hogy a magyar nemzet a 48-ki törvények elveihez határozottan ragaszkodik, ezek szerint alakitotta hatóságait, ezek értelmében választotta meg s küldötte ide képviselőit, e képviselői kar tehát az egész nemzettel jönne ellentétbe, ha más, vagy ezzel épen ellenkező kiindulási pontot választana, — ez igy állván:

Az uralkodó hatalom körül álló kormányférfiaknak vagy el kell fogadni a nemzeteknek ezen jogszerü követelését, vagy folytatni továbbra is Magyarországon a kizárólag anyagi hatalomra támaszkodó absolut uralkodást, — egy harmadik valami lehetetlen. — (Ugy van.)

De ha az absolut uralom szomoru következései, annak tarthatatlanságát 12 év alatt bebizonyitották, ugy nem marad egyéb hátra, mint a nemzet kivánatával ugyanazonos jogszerü alkotmányos rendszert helyre állitani!

Minden késedelmezés e részben uj bonyodalmakat és ezekből fejlődő uj nehézségeket fog támasztani, melyek a sybilla-könyveire emlékeztetnek, melyekből a kibontakozás naponta nehezebb feladás leend.

Helyzetünket e részben remekül ecsetelte inditványozó i. t.

követtársunk inditványában, melyet én egész terjedelmében pártolok, — nem hiányzik semmi a mit független önállásunk tekintetéből revindicálnunk kell, benfoglaltatik minden, a mit annak alapján követelnünk okvetetlen szükséges, meg van érintve sok, a mit még ezek felett megemlitenünk kivánatos, de nincs benne semmi — és szerintem ebben rejlik legnagyobb bölcsesége — nincs benne semmi helyzetünkön túltörő, a mit felhozni talán nem volna czélravezető, érdeme ellen nem is tétetik ugy látom kifogás, csak formájára nézve nyilvánultak eltérő nézetek; részemről ezen ünnepélyes pillanatban, midőn az oly régóta elnyomott haza igazaiért először emelünk e helyen szót, minden polemiát kerülni szeretnék; hiszen nem parlamentaris ügyesség, nem retoricai supremátia, vagy pártgyőzelem az, a miért most tanácskozunk; a czel, melyre törekszünk, közös és szent, a hazát megmenteni és annak alkotmányát visszaszerezni feladatunk! — ily nagy feladat megoldásánál az aggódó óvatosság tekintetet érdemel, és én kérem a képviselő karnak azon tekintélyes részét, mely a szokott felirási utat mellőzve, egy határozatban kivánná érzelmeit letenni, engedjen hazafiui aggódásunknak, melynélfogva mi az első lépést szokott uton óhajtjuk meginditani, hiszen a felirás elveket nem veszélyeztet, egy olyan felirás, mely nem ismer el senkit, nem ismer el semmit, csak alkotmányos igazainkat követeli vissza attól, ki a tényleges hatalomnak ura, egy ilyen felirás elveket nem veszélyeztet; mig a mi aggodalmainkat megnyugtatja, és ha sikere nem lesz, nem gátolandja a képviselői kart, hogy a körülményekhez képest, akár határozatban letegye, akár egy nyilatkozatban kikiáltsa mind azt, ami az igazság és jogszerüség értelmében elvitázhatatlan sajátunk.

Nincs könnyebb, mint az igazságot védeni, nincs nehezebb, mint az igazságot megvédeni, legnehezebb pedig az igazság diadalát biztositni, győzelmét állandóvá tenni.

Ezen nehéz feladat megoldása e képviselői házra, mint az ország gyülésének kiegészitő részére egész sulyával nehezedett! — mi nekünk hazánk alhotmányát nem csak megmenteni, de annak jövőjét biztositani is kötelességünk! mentsen Isten egy oly diadaltól, mely szent István birodalmának jövőjét nem biztositaná, mentsen

Isten egy ephemer győzelemtől, melyre ismét egy 10 évi szolgaság következnék, egy szolgaság, mely alatt régi embereink elhalnának, ifjaink pedig mint egészben járatlanok, az alkotmány ismeretlen ösvényein tétováznának.

Mi rajtunk valóban nagy felelet terhe fekszik, az élő kor osztályrészét kéri az alkotmányból, a ránk szállott, de elveszett ezen ősi örökségből; a jövendőség az elidegenithetlen hit bizománynak hiv megőrzését, és fogyatkozás nélküli reászállitását várja, követeli, és egyik se fog megelégedni mentegetődzéseinkkel, vagy jó szándékunkkal, hanem csak úgy ment fel bennünket, ha feladásunkat szerencsével oldtuk meg, ha irányokbani kötelességünket sikerrel teljesitettük, ami bár egészben tőlünk nem függ, egyrészben mégis okos eljárásunktól és ovatosságunktól feltételeztetik.

Ugyanazért kisértsük meg a törvényes eszközöket egymásután mind, ne mondhassa senki, hogy akár tulbuzgóságunkkal, akár hirtelenkedéssel elmulasztottuk azoknak bármelyikét is, és ha a legtisztább szándéku törekvéseink mégis meghiusulnának, nyugodtabb lelkiismerettel várhatjuk, türhetjük el azt, mit a jövendő titka számunkra feltartott.

Most még beszédem sorozatától eltérve, legyen szabad két tárgyat fölemlitenem, melyekről az itt elmondottak, mint egyéni nézetek tüntek fel, s e két tárgy: a concordatum és Horvátország ügye.

Én ugy hiszem uraim, hogy maguk a felszólalók nem ugy akarták érteni, mint mi, kik azt hallottuk, felfogtuk. Én római katholikus vagyok s megvallom mint ilyen, soha nem találtam, hogy vallási érzelmem polgári kötelességeimmel összeütközésbe jött volna. De ha azon szerződés, melyet a birodalmi kormány concordatum név alatt kötött Magyarországra nézve, törvényesen kötelező volna: ugy meglehet, hogy vallásos érzelmem polgári kötelességemmel öszszeütközhetnék. Ámde azon kötés Magyarországra nézve nem létezik, mert az nem a koronás magyar király által köttetett, s az ország gyülése által nem sanctionáltatott. (Nagy tetszés és éljenzés.)

A mi Horvátországot illeti, tudom azt, hogy Horvátországnak Magyarországhozi viszonyait irott törvények szabályozzák; de tudom azt is, hogy olyan időben élünk, melyben a nemzetiségeket

erőszakolni nem lehet. És én a véleményben vagyok, hogy Horvátországgal ujból egyezkedni fogunk, mindig fentartván számukra alkotmányunkban egy tiszta lapot; de soha az erőszakolás, vagy szemrehányás terére nem lépendünk. (Tetszés. Éljenzés. Tapsolás.)

Most még csak egy pár szót bécsi elleneinkhez, ők minket őrülteknek neveznek?! Szomoru állapot, melyben az igazság követelése, törvény és szerződések köteles tisztelete őrültséggel ugyanazonosnak tartatik: de én azt kérdem tőlük, mik voltak azok, kik a 300 éven át Európában első rangu hatalmak sorában fenállott birodalmat, ennyi bajok, ily roppant szerencsétlenségekbe sülyesztették, — mik voltak azok, kik e 300 év alatt fenállott nagy hatalmasságnak jogszerü alapjait szétszorták és e kipróbált erősségeket ábrándozó képzelődéseiknek erőszakos absurditásaival pótolhatni hitték? mik voltak azok, kik egy évtized alatt másfélezermillióval szaporitották az állam adósságait? mik voltak azok, kik Európa legbátrabb, legvitézebb, legügyesebb hadseregeinek egyikét a csatatéren gaz intézkedéseik által feláldozták? ezek, ha őrültek nem, ugy gonoszak voltak! (Nagy éljenzés.)

Menjenek e pulyák, kik bennünket, midőn az igazság és szent jogért emelünk szót, igy káromolnak, és az anyagi érdekek önzéstelt fészkéből, ha birnak, emelkedjenek ki egy kissé magasztosabb nézpontok szinvonalára, és hajoljanak meg a régi antique bölcseség felsőbbsége előtt, melyről a római historikus azt mondja: „Profecto major sapientia in illis fuit, qui etiam parvis opibus tantum Imperium condidere, quam in nobis, qui ea bene parta vix conservamus.“

Államokat, alkotmányokat mától holnapra mondva csinálni vagy csináltatni nem lehet, ezeket Isten a nemzetek életével lassanként fejleszti, Isten müvét akadályozni vagy erőszakolni akarni, ez igazán az őrjöngés vagy még ennél roszabb gonoszság! (Szünni nem akaró éljenzés.)

Az e beszédet követő viharos éljenzések után a legközelebbi ülés napjának kitüzése került szőnyegre. A képviselők egy része kedden, sokan pedig szerdán kivánták a jövő ülést megtartani.

Deák Ferencz megjegyzi, hogy a ház tagjai közől többen bizo-

nyosan részt vevén a Katona József szobra leleplezése alkalmával Kecskeméten jövő hétfőn tartandó ünnepélyen, a méltányosság kivánja, mikép a legközelebbi ülés szerdára tüzessék ki.

Minek folytán elnök kijelentvén, hogy a jövő ülés folyó hó 22-kén, szerdán fog megtartatni, az ülés 2 órakor feloszlott.

A képviselőház XXVI-ik ülése

— *május 22-kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Jura György.

A mult ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök jelentést tesz az időközben érkezett iratokról. Bemutatja ugyanis: Bács-Bodrogmegye, Esztergommegye, Temesvármegye, Tolnamegye, Veszprémmegye, Aradmegye és Eperjes városa közönségeinek föliratait, melyekben azok a törvénytelen adónak katonai erőveli behajtása ellen emelvén panaszt, a képviselőházat kérik, hogy e sérelmet minden rendelkezésére álló eszközökkel megszüntesse, s a törvény szentségét visszaállitsa. (E föliratok annak idején figyelembe fognak vétetni.) Sárosmegye közönsége fájdalmas részvétét nyilvánitja a házát — Teleki László gróf és Palóczy László halála következtében — ért nagy veszteség fölött. (Fajdalmas részvétel tudomásul vétetett.)

Elnök jelenti továbbá, hogy boldogult Palóczy Lászlóért Kazinczy Gábor képviselő ur volt szives az emlékbeszéd tartását elvállalni. (Helyeslés.) Fölolvassa azonkivül elnök az ujonnan érkezett és megbizó leveleiket bemutatott képviselők neveit, kik: Mocsáry Lajos borsodmegyei mező-kövesdi kerületbeli, Urházy György közép-szolnokmegyei zsibói kerületbeli, László Imre közép-szolnokmegyei tas-

nádi kerületbeli, Popovics János aradmegyei radnai kerületbeli képviselők. Ezenfölül Bika Simon biharmegyei élesdi kerületbeli képviselő ujra benyujtja választási jegyzőkönyvét, miután az abban találtatott hiányok az illető választási küldöttség által kipótoltattak. (A nevezett képviselők megbizó levelei véleményadás végett az igazoló bizottmánynak adatnak ki.) — Ugocsamegye Velejte község e azirant folyamodik, hogy Marmarosmegyébe lett bekebeleztetése továbbra is meghagyassék és törvényczikkbe iktattassék. (A kérvény-bizottmánynak lesz kiadandó.) Végre azt jelenti az elnök, hogy Tisza Kálmán képviselő inditványt adott be a törvénykezés ideiglenes rendezése tárgyában s egy 9 tagu bizottmány kineveztetését ajánlja. Ezen munkálat felhasználva az országbirói értekezletet, törvényes tekintélyt nem igényelhet ugyan, de mindenesetre tekintetbe veendő, — s miután holnap ki fog nyomatni és a képviselők közt kiosztatni — ennek tárgyalása talán legközelebb napirendre tüzessék ki. (Helyes!)

Kállay Ödön a jelenleg tanácskozás alatt levő tárgy fontosságát tekintve, nem tartja czélszerünek, hogy e tanácskozás folyama megszakasztassék. (Helyes!)

Elnök tehát nem a legközelebbi, hanem a holnaputáni 9 1/2 órára tüzi ki, hogy a kérdéses bizottmány megválasztása a folyamatban levő tanácskozások félbeszakitása nélkül eszközöltethessék.

A napirend szerint Deák Ferencz javaslatának tárgyalása folytattatván, legelőször is Német Albert emelt szót. Beszéde e következő:

Mélyen tisztelt képviselő ház! A bejegyzett szónokok sorozatán nekem jutott a szerencse Somsich Pál képviselő társunk remek szónoklata után nyilatkozni — s megvallom, jólesett volna lelkemnek, azt ő utána rögtön tehetni, nem azért, mintha ama balga hitben élnék, miképpen nagy elméjének ékes prismái parlagi előadasom szappan-buborékjain megtörhettek volna; hanem azért, mert rajtam lett volna a sor tovább fonni az egyetértés aranyfonalát azon téren, melyen ő a párt-szinezet eltérő nézeteit összehuzni óhajtá ama nagy kérdés lényegére — melyre nézve utóvégre is mindnyájan egy értelemben vagyunk.

A mi a kérdést magát illeti, ugy vagyok meggyőződve, miképpen más hangon szól a nemzet törvényes fejedelméhez, a midőn diplomatiai összeköttetésben kér vagy előterjeszt — és más nyelvebeszéd a nemzet akkor, a midőn annak souverain hatalma, törvényhozótestülete a maig is fönnálló fegyveres usurpatio ellenében a nemzeti jogok törvényes mélóságának érzetében az örök igazság és a nemzet szine előtt nyilatkozik; amott az ildomosság és combinatiók politikája lép előtérbe, mig emitt az igazságterén állva, félelmet nem ismer, és minden emberi tekintetek félretételével a Gondviselés végzetszerü küldetését teljesiti.

Én csak igy, és az utóbbi szellemben fogok nyilatkozni.

Az octob. 20-iki diplomát ugy tekintettem s ugy biráltam meg, mint eszközt a czélhoz, — mint eszközt mely az európai események folytán megrázkódtatott hatalom háttérbe szorultával ama kötelékeket, melyeket 12 évi elnyomatás a nemzet s a dynastia közt megszaggatott — összeférczelje — s az osztrák uralkodó ház és a nemzet közt tátongó üregnek, hogy ugy fejezzem ki magamat — áthidazására szolgáljanak.

A nemzet pedig elfoglalta az absolutismustól elhagyott tért, melyen az osztrák hagyományos politika egy tized részben a nemzet törvényes mázával kecsegtet, mig 9 tized részben hanyathomlokkal ellenkezőleg régi perfidiájával eleve mindent ismét megsemmisitni törekszik, elfoglalta mondom az absolutismus által elhagyott tért, mert fokozatosan tapasztalá, hogy a nép az istentelen zsarolások által kétségbeesve a megszeppent zsarnoki hatalom szolgáit immár nem türheté s hogy azok e rendkivüli elemre nem nyugtatólag, de lázitólag hatnak, hogy az anarchia vészteljes fellege mind inkább sürüsödik s hogy a népnek régi hü vezetőire elkerülhetetlen szüksége van, nehogy a bukott rendszer bünszolgái a zavarosban halászva s a gyarló vagy roszabb akaratu töredéket tévutra vezetve, égbekiáltó terveiket létesitsék.

Ily indokok által vezettetve, az emlitett diplomát, mint az 1715: — 1. 2. 3, 1723: — 3 és 1741. 8-iki törv. czikkelyekbe ütközőt, bár el nem fogadta, még is mint eszközt a czélhoz felhasználta a nemzet, mert úgy volt meggyőzödve, hogy ha a közeledésnek a nemzet

s a dynastia közt valószinüleg megkelletik szakadnia, az ne a megyei életben, hanem az egybe hivandó ország gyülésen, a nemzet souverain akaratán, Európa szine előtt törjön meg — ujabb bizonyitékot szolgáltatandó arra, miként a felelősség egyedül csak azon dynastiát terhelje, mely 300 éven keresztül mindig régi nótáját fújja, azaz: midőn balsorsfenyegeti, engesztelőleg simúl, igérve biztat, az elrablott nemzeti jogok visszaadásával kisért, és midőn a szerencse környezi, ismét fatumszerü rögeszméjéhez hiven, megsemmisitéssel fenyeget, s az osztrák császárság mozaik-szerü rámájába befoglalni törekszik.

Nem azt tevék tehát a megyék „quid juris,“ hanem „quid consilii“ — és az isteni gondviselés és a nemzet erkölcsi erejére támaszkodva, majd féléven keresztül föltartották a megyei életben azon hihetetlenséggel határos eljárást, mely a fönnálló absolut hatalom orgánumával szemben képtelenség.

De most megforditva áll a dolog, nem quid consilii, hanem quid juris. Mi Magyarország képviselői egyedül a törvényes alapra támaszkodva, többé nem a számitások politikáját követjük, hanem az ország jogállapotát egész mérvében vagy visszaszerezzük, vagy az absolutismusnak az elfoglalt tért ismét odahagyjuk, de ugyan a nemzet jog-allapotától egy hajszálnyira is eltérni nem fogunk.

A jelen epocha ismét elönkbe tárja a mult idők keserü, tanuságteljes emlékét, és valóban mintha csak második kiadásban élnénk II. Leopold korát, a midőn a nemzet országgyülésre hivatott össze, a végre, hogy a török háboru által és II.-ik József kényuralma által megingatott trón a nemzet annyiszor tanusitott hüségére loyalitására, és ha e kettő nem hibázott, mint az valóban soha sem hibázott, annak fegyveres erejére és pénzsegélyére hivatkozzék.

Megtörtént minden mit a nemzet kivánt, biztosittatott az ország független kormányzata, az 1790-ki 10-ki törv. czikke által törvény alkottatott a trónörökös félévi megkoronáztatásáról, a királynak az országbani lakás kötelességévé tétetett.

Gondoskodott a nemzet arról, miképén a törvénykezési rend pátensekkel és parancsolatokkal megne zavartassék.

Az országgyülés minden három évben megtartassék.

A consilium a nemzet és végrehajtó hatalom közt ellenőrségre köteleztetett.

Az ifjuság neveléséről gondoskodva lőn; a magyar nyelv a közdolgokban érvényességre emeltetett, sőt a status miniszterium és a monarchia külországi követségeihez született magyaroknak alkalmazása is elrendeltetett.

Az adó és a só ára megszabása egyedül az országgyülésnek tartatott fel, miglen a bányajövedelmek a magyar kamarának egyedül kizárolag alárendeltettek.

A vallás ügyei az akkori időkhöz alkalmazva a haladás igényeihez képest meghatároztattak.

A felségsértés és hütlenségi esetekre nézve a törvénykezési rend megállapitattott.

És a magyar ezredeknek s azokba sorozandó ujonczok létszáma meghatároztatott.

Azt hinné az ember, és azt hivé akkoron a müvelt világ, miként ly üdvös törvények a sors csapásai ellen jövendőben megóvják egyaránt a nemzetet mint annak királyát, s azon fejedelem, ki ily törvényeket szentesitett s azoknak megtartására ünnepélyesen megesküvék, megkoronáztatván, azon arany igékkel fejezé be az emlitett törvények záradékát — „Perferant desiderium nostrum fideles S. S. et Ord. ad suos populares, perferant item nuncium illud, quod nos populum nostrum nonmodo legibus sed cumprimis amore gubernare cupiamus.“

De csakhamar előállott a csalódások szomoru korszaka és a fent elősorolt üdvös törvények irott malaszt, puszta hangokká lettek, mert Leopold utódja 1-ső Ferencz császár a franczia háború bevégeztével, s alig hogy Európának nemes oroszlánya a nagy Napoleon császár Ferencz császár veje, a fatum végzetszerü hatalma által a Tarpei sziklához füzetett, megfeledkezve a magyar nemzet hüségéről, de hiven megemlékezve igen is az osztrák hagyományos politikának mételyes rendszeréről, a nemzetet, mely a háborus idők és a muszka hadseregnek átvonulásánál nagy áldozatait még alig heveré ki — pénz devalvátióval, a só árának fölemelésével és a contributionak ezüstben katonai hatalom melletti önkényes behajtásával

ostorozá, és hogy a nemzet még csak föl sem jajdúlhasson, országgyülést sem tartott, mig végre a körülmények kényszeritő hatalma alatt meghajolva, ismét a régi nótát megfujta és az 1827-iki országgyülésen ama nagy szavakkal: doluit paterno cordi nostro — a nemzetet régi hüségének álmában megszenderitette és ez igy járt Ferdinánd koráig, — igaz hogy halálával a nemzetnek szeretetét végrendeletileg hagyományozá, de hagyományozá egyszersmind a Habsburg-Lothringeni háznak vészteljes politikáját is: egy szóval Magyarországnak kizsákmányoltatását és az osztrák örökös tartományokba beolvasztását.

Mert valjon V-ik Ferdinánd alatt volt-e országgyülés, melyen a halomra nőtt sérelmek orvoslását ki lehetett volna küzdeni? Nem volt; de előjöttek az ujabb harczok a magyar nyelv, a katonai állitások, a pápai brévék,a vegyes házassági ügyek körül; megszületett az administratori rendszer, a mely a nemzet törvényhozási testületének alkotását, a megyei autonomia tisztaságát, és igy mindkettőnek erejét már csirájában a megyei életben elfojtsa.

És ez igy járt évről évre mindaddig, miglen Európa láthatárán borus felhők emelkedve az annyiszor megingatott és e nemzet hüségével megmegmentett osztrák dynastia megreszketett és a nagy status bölcseséggel támogatott franczia trón összeomlott s az elnyomott népek óriás sirkövei megmozdultak, s az 1848-ki országgyülésen Kossuth Lajos az országgyülési teendőkről tartott egy beszédére az ausztriai monarchiához tartozó minden népek áthatva az alkotmányos szabadság érzetétől jogaikat hangosan követelék; igy keletkezett az 1848-ki a polgári jogegyenlőség alapjára fektetett törvénykönyvünk, a mely nem más, mint az 1790-ki: 10-ik t. czikknek a korigényeihez és az európai haladás müvelt külformáihoz indomitott ujabb kiadása, a melyeket a nemzet a független felelős magyar miniszteriummal és a nemzetőrséggel körülbástyázott.

Ha valaha, most már az örök béke a nemzet és a dynastia közt véglegesen megköttetett, most már nagy és hatalmas az osztrák trón, mert az többé nem hütlen tanácsosok fondorkodásaira, nem a szuronyok gyülölt hatalmára, hanem a nemzetek és népek bizalmára, szeretetére, alapittatott.

Elmondjam Jellachich korát, el a rácz háborut, el a fölzaklatott nemzetiségek vértárasztó pusztitásainak irtózatos képeit? nem mondom el, mert azon iszonyatos események mindnyájunk kebelében élnek, de élnek a nemzet hálás emlékében az aradi és pesti vértanunk szent nevei.

Ezek azok, mik bennünket óvatosságra, féltékenységre intenek a kisértet napjaiban, mert kisértet napjainak mondhatom a jelen időt, mely 12 évi szenvedések után az alkotmányos szabadság kapuit előttünk föltárja; emlékezzünk szenvedéseinkre, emlékezzünk a vértanukra mondom és ezen emlékekkel lelkünket és szivünket elpánczélozva vessünk egy pillantást Ferencz József osztrák császár korszakára.

A világosi fegyver letétel után, mig egyrészt a fegyvertelenné lett nemzeten a bosszu vérangyala dühöngött, miglen az ország miniszterelnöke, tábornokai, az ország zászlós urai, egyházi és világi főméltóságai, golyó és kötél által kivégeztettek, a hon leghivebb fiai számkivetésre kényszerittettek, majd rémes külföldi börtönökbe hurczoltattak, legműveltebb fiai, és értelmessége közkatonákká soroztattak s durva altisztek nemtelen üldözéseinek kitétettek, a hazának delnői és szüzei a müvelt Európa szégyenére és az emberiség gyalázatára megvesszőztettek, miglen az ország integritása szétdaraboltatott, nemzeti élete kifosztatott, feldulatott, ezer éves alkotmánya megsemmisittetett, ősi szokásai, melyekhez még a barbár nemzetek is gyermekies ragaszkodással viseltetnek, kigunyoltattak, azalatt Bécsben megszületett a Bach-rendszer vérfagylaló sistemája, a németesitő rendszer pókhálója, a nemzetre egy átkos ködfátyolként kiterjesztetett, hogy elnyomva a nemzetiség szent érzetét, egyszersmind kürtsa csirájában az elszegényedés által kétségbeejtett nemzetben az alkotmányos szabadság iránti jog érzetet; egy uj alkotmány octroyroztatott, melynek vezérelve volt a „Gleichberechtigung aller Nationen“ azaz: a rabszolgaságnak egyenlősége, mely mig bünostorul szolgált a pártütőnek kikiáltott magyar nemzetnek, másrészről jutalomul adatott a horváth és szerb nemzetnek azért, mert fiainak ezerei a dynastia által tévutra vezettetve, véres harczban ugyan azon dynastia védelmében elvérzettek; a sok direct és in-

direct adóztatások, a sok bélyeg, örökösödési százalék, adás-vevés, fogyasztás és Isten tudná még mi czimen behozott fizetések kitüzték a végelszegényedés nyomorát; a birtokos ember földének ura nem volt többé, mert annak termékei fölött nem rendelkezhetett s mert belátá, hogy az uralkodó rendszer mellett utóvégre is minden magányértéknek a kormány zsebébe kellend szivárognia — és csak későn értesülénk arról, hogy a nemzet véres verejtékéből kipréselt roppant pénzeket magas állásu államférfiak elsikkasztották.

A protestans vallás, a nemzetiségnek e dicső őre és előharczosa üldözőbe vétetett, hogy autonomiája megaláztával szivéből kitépessék a függetlenség érzete, habár a szivnek magának utána meg kell is szakadnia.

Német nyelv uralkodott mindenütt, az irodalom lealázva, és a sajtó lenyügözve, csehek és morvák parancsoltak; a horvát és szerb nemzetnek ősi fegyverei, családi ereklyéi épugy elkoboztattak mint a magyaré s a népek zsandarmeria és finánczörök rámájába foglaltattak, és ez igy járta évről évre, napról napra; s mert igy járta, csoda-e, ha a magyar nép az uralkodó ház iránti bizalmát végkép elvesztette. Pedig megengedném még azt is, hogy egy nemzet a legnagyobb zsarnok alatt is megelégedett lehet, ha t. i. benn az ország területén anyagi jólét és a külföld irányában a fegyverek tekintélye nevelné a zsarnok uralmat, ámde a divatozott kormányrendszerre bátran kimondom, miképen annak az osztrák monarchia területén egyetlen jó reminiscentiája nincsen.

Mert a pangásnak indult kereskedés, a szerencsétlen vámviszonyok a pénzügyekre csakhamar nyomasztólag hatottak, el annyira: hogy Ausztriának különben is szétzilált pénzviszonyai kereskedelme és hitele az enyészet felé indult, a melyet sem a mesterkélt sem az erőszakolt nemzeti kölcsön lábra állitani képes nem volt, s igy történt az, hogy miglen mi magyarok saját bőségünkben megfuladánk, ugyan akkor Horváthországban a nép a városok utczáin a Gondviselésben kétségbeesve, éhen halálnak martalékává lőn.

És akkor uraim Szegeden a buzának köble négy ftért sem volt eladható.

Nyomor es inség mindenütt, de diadalt ült a boszu angyala és az uralkodó vezér szava : az egyenjogúság volt.

Az ifju császár eszményképe a szép, a begyakorlott osztrák hadsereg volt egyetlen öröme.

De csakhamar bekövetkezék a nemesis boszuló karjának irtózatos müködése, mert az olasz háboruban e vitéz hadsereg, melynek nagyrésze magyar honfiainkból, ama vitéz némzetből; állott, mely a német hadsereget a magyar föld szinéről elpusztitá, kikergeté, a német hadsereggel egyetemben Montebellótól kezdve Villafrancáig a nagy Napoleon s a vitéz VictorEmmanuel seregei előtt soha meg nem állott.

Meg nem állott pedig azért, mert hiányzott a legénység kebelében a fejedelem iránti lelkesedés érzete, hiányzott amaz isteni szikra, mely az ellenséges seregeket lelkesité.

Hiányzott pedig azért, mert belátták a seregek közvitézei, miképen ők a népek szent jogait terjesztő nagy eszme ellenében, csupán önnön hazájoknak, sáják véreiknek elnyomói mellett kénytelenek elvérzeni.

S mig a harcztéren ütközet ütközet után elveszett, előállott itt a hazában ama térmészetellenes viszony, hogy a nép az ellenséges fegyverek győzelmének örült, és saját fiainak elestén és elvérzésén a gondviselés akaratában megnyugodott.

Igy veszett el az ausztriai fegyvereknek akkorig tisztelt tekintélye, és belátá Európa, hogy Ausztria az európai családok közepette rendeltetésének megfelelni nem képes, s hogy azon fejedelem, ki szuronyokkal támogatott ingatag trónjában ülve alattvalóinak hüségére nem támaszkodhatik, önmaga magát megsemmisiti, — és belátá Európa, hogy egy oly fejedelem, ki mindenkinek barátja — épen azért mert senkinek ellensége lenni nem mer, mint a krimiai harczban történt, az európai egyensuly mértékében semmit sem nyom.

És ezt belátá a keresü csalódások között férfias korát elérte osztrák császár Ő Felsége, s mert belátta a nyilt erőszak terét odahagyva és az olasz államok földönfutóvá lett fejedelmek fátumszerü sorsán megdöbbenve, alattvalóira, és főleg a magyar nemzetnek historiai világhirü hüségére hivatkozott.

Igy keletkezett a községi rendszer — s az april 21-iki parforce alkotmányt tárgyazó patens, melyek azonban mint annyi haszontalan experimentatiók a retortákban bentmaradtak, és elvégre az october 20-iki diploma után türte és elnézte, miként szervezik magukat a megyei hatóságok az 1848-ki törvények alapján, és az october 20-iki diplomának elveitől majd eltérve, majd azokat 16-ik januári leiratában ismételve, majd ismét a szuronyok hatalmára hivatkozva, elvégre az april 2-iki országgyülés megszületett.

Tisztelt képviselők! Az elmult idők irtózatos képei kételyeknek, combinatióknak és minden emberi tekintetnek utját bevágják.

Nekünk vezérelvünk a törvény és az igazság, s e kettőre támaszkodva kötelességem kimondani, miképen én a magyar trónt megürültnek tekintem ámbár a pragmatica sanctio értelmében annak koronázott királya máig életben van, mert hallatlan és a magyar historiában példátlan eset az, hogy a király ostromállapot kihirdetésével, a nemzet törvényes élete meggyilkolásával az ország kapuit maga után bezárja, és magányába visszavonuljon és mindezt a család tagjai közt történt privát egyezség s illetőleg lemondással okadatolja.

Ilyesmit törvényhozó atyáink gondoskodása még csak nem is álmodhatott, de igen is az 1485-ik évi 7-ik törv. czikk világosan rendeli „Si Rexaut imbecilis aut negligens esset, Comes Palatii vices supleat et oratores excipiat,“

S eszerint az országot odahagyta 5-ik Ferdinand király távozása után, az 1848-iki 3-ik törv. czikk szerint a kormányt a nádornak kelletett volna átvennie.

De még ez esetben is, ha a trónlemondás mind 5-ik Ferdinand mind Ferencz Károly főherczeg által a rendes formák közt megtörtént volna és az országgyülés által törvénybe igtattatott volna is, s annak következtében Ferencz József császár Ő Felsége megkoronáztatott volna, még az esetben is, a nádornak kelletett vala az ország kormányát átvenni, mert Ő Felsége akkor minorennis volt, és hazánk törvényei, jelesen az 1681-iki 1-ső törv. czikk szerint, a kiskoru királynak gyámja a nádor.

Mivel pedig Ő Felsége, V. Ferdinand a trónt odahagyta, és 12

évig életjelét sem adá; Ferencz József császár Ő Felsége pedig önmaga az octroyrt alkotmányban kijelenté, miképen ő nem a pragmatica sanctio kötései szerint, hanem császári hatalmánál fogva akar uralkodni, a királyi czimet nem használta, de midőn a világosi fegyver-letétel után Paskievich herczeg a muszka czárnak kijelenté, miképen Magyarországot meghóditotta s az a czár lábainál fekszik, — Ferencz József Ő Felsége tehát Magyarországot, mint meghóditott földet a muszka czár kezeiből átvevé, — ugyanazért a pragmatica sanctio kötelékeit Ő maga függesztette fel s ezek szerint a magyar trónt megürültnek tekintem.

Nádorunk nincs, de együtt van az országgyülés, mely a koronázott királylyal a törvényhozási jogot az 1790-ki 12-ik törv. czikknél fogva egyetemesen gyakorolja, s miután koronázott király nincsen, ezen jus majestaticum egyedül a nemzet constituált souverain hatalmának az országgyülésnek elvitázhatatlan szent tulajdona.

S ezen igazságra támaszkodva, s a jelen levő képviselő-testületen széttekintve, határozatilag kinyilatkoztatni óhajtom:

1-ör. Hogy mindaddig, miglen Horvátország, Erdély, Fiume és a kapcsolt részek az országgyülésre meg nem jelenhetnek, azt csonkának tekintem.

2-or. Hogy mig az 1848-ki törvények egész kiterjedésükben életbe nem léptetnek és a független felelős magyar miniszterium fel nem állittatik, s ezzel kapcsolatban a magyar hadsereg az országba be nem parancsoltatik, és az idegen katonaság az 1608-ki 2-ik törv. czikk s több törvényeink szerint el nem távolittatik, miglen Ő Felsége Ferencz József által a fegyverek hatalmának behozott mindennemü intézkedései önmaga által vissza nem vonattatnak s meg nem semmisittettnek; mindaddig e jelen országgyülés a szó szoros értelmében semmi néven nevezendő müködésekbe még csak be sem bocsátkozhatik.

Igy cselekvék József császár utódja 2-ik Leopold, a ki testvérének halála után annak minden rendeleteit, parancsolatait és behozott intézkedéseit azonnal visszavonta, megsemmisitette, a mint azt az 1790. törvénykönyv praefatiója minden kétségenkivül helyezi.

Magában értetődvén, miként csupán ezeknek előleges teljesi-

tése után lehet igenis csak szó az iránt, valjon Ferdinand királyunk és Ferencz Károly főherczegnek az országgal törvényes formák szerint megállapitandó trónlemondása után — az ő utána következő trónörökös irányában, az 1790-iki 2-ik törv. czikkelynek 5-ik pontja szerint az inaugurale diploma elkészítésébe — s a nemzet jelenkori helyzetéhez való átdolgozásába bebocsátkozzék.

S annak elfogadása és ugyan a fönnemlitett 5-ik pontban világosan kikötött szent hitnek elöleges letétele után Ő Felsége megkoronáztassék.

Ezek azok, melyeknek megtörténte után, a nemzetnek nagy kérdései s égető szükséggé vált föladata, horvát, szerb s tót ajku, a magyar koronához tartozó testvéreink nemzetiségi kérdései, az egyenjogusság méltányos alapján rendeztessenek, és az 1848-iki törvények még fölmaradt kérdései törvényhozás utján megoldassanak, melyekre nézve Deák Ferencz érdemes képviselő urnak inditványát, és Tisza Kálmán képviselő záradékát egész terjedelmében pártolom.

A horvátországi ügyekre vonatkozólag hallotam a mult szombati ülésben egy oly kifakadást, melyet épen azért, mert saját véleményem árnyéklata részéről történt, észrevétel nélkül nem hagyhatom. — Én az ily kifakadást ugyan ugy tekintem, mint a forgó szelet, a mely egy-két zsindelyt az épület faláról leszakit — de a levegőt megtisztitja — azonban néha egy kis port is hágy maga után.

Azért most mindenkorra kijelenteni kötelességemnek tartom, miképen ugy vagyok meggyőződve, hogy ha az országgyülés a horvátok irányában a testvéries viszonynál csak egy hajszálnyira szigorubb lesz, már akkor igazságtalanságot követ el.

Hogy mindazon jogokat, anyagi vagy szellemi jólétet, a mit magunknak kiküzdeni vagy megszerezni most vagy jövendőben képesek leszünk — azokat igen természetesen — horvát testvéreinkkel megosztani ohajtjuk.

S ebből természetesen következik az is, miként józan észszel föl nem tehető horvát testvéreinkről, hogy a 12 évi csapások és is-

tentelenségek után az ausztriai absolutismus felé gravitáljanak, mert ismerik ők is ama juris axiomát: Ingrato servire nefas.

Ezek azok, a melyek e jelen képviselő-testületnek nem polgári kötelessége, de az isteni gondviselésnek nemes küldetése, s ugyanazért határozottan kimondom, miképen részemről a történelmi jogok és koronás féjedelmeink által szentesitett nemzeti önállás és függetlenségünket biztositó törvényeinktől egy hajszálnyira is tágitani soha sem fogok, s készebb vagyok az elfoglalt tért ma odahagyni, mintsem nemzeti létünknek szentségét kalmárokhoz és nem országgyülési testülethez illő alkudozás tárgyává tenni.

Azon nem várt esetre, ha az országgyüles minden eredmény nélkül szétoszlattatnék vagy fegyveres erő által elzavartatnék, ám lássa be a történelem jövője és a müvelt Európa jelene, miképen a jogsérelem és a kiengesztelődés meghiusúlta, ismét és ismét csak az uralkodó akaratán tört meg, mert az 1848-iki 4-ik törv. czikk: 6-ik §-a szerint, az évi költségek megalapitása nélkül az országgyülés föl nem oszlathatik, annál kevésbbé zavartathatik széjjel.

Tisztelt képviselő ház! A nagy Széchenyi kedves közmondása volt az osztrák kormány és a nemzet közt követendő sajkázás politikája, mert midőn a vas kapunál neve fénykorát megnyitá, a rendelkezésére bizott sajka mellett egy madárként ellebbent a viz tükrén egy karcsu csónak, s mig a szél annak vitorláját vigan emelé, azalatt kényelmesen fújta pipájábol a finom dohány ambraillatát egy henyélő török.

S mig Széchényinek ólom madár mozdulatú evező-kisérete hangosan neveté a török sybaritát, azalatt Széchenyi nagy lelke a lassan haladó sajkáról a sebesen elvillanó törökre párvonalt húzva jelképét láta benne önnön politicai életének, mert ő is felraká a jó szél mellett vitorláit, még viszás szelekben az értelmiség evezőjének lassú de erős nyomása mellett hatályosan müködteté a hálás nemzet emlékében örökké élő nagy lelkének biztos kormányát.

Ime uraim, be-huztuk a vitorlákat, eveztünk és sajkáztunk, féléven keresztül a megyei élet zajos tengerén.

A sajkázásnak vége van, inditsuk meg a nemzetnek törvényes követeléseivel terhelt felséges szent hajóját, föl a törvény árboczára a magyar tricolor alatt vélünk századok óta testvéries szeretetben élő, külön külön ajkú nemzetiségek zászlóiból alkotott ékes pavillonját, föl a jog és igazság szentelt vitorláját — hadd dagadjon az a nemzet közérzelmének óriás fuvallatától, hadd hasitsa ketté a kétkedések hullámait, hadd fusson be a nemzet nagyhajója a művelt világ jogérzetének kikötőjébe s nevezzük ezen hajót Teleki László szellemének!

Én a határozatra szavazok.

Erre: Klauzál Gábor.

Azon következetesség, melylyel a nemzet jogai és törvényei 1527 óta, majd kisebb, majd nagyobb mértékben sértettek, eléggé bizonyitják, hogy a nemzetnek e törvénysértésekből eredt, s gyakran igen magas fokra jutott szenvedései nem az egyes fejedelmek egyéniségének, mint inkább a korlátlan uralom azon szerencsétlen rendszerének tulajdonithatók, mely, mikor I. Ferdinánd Magyarország királyává választatott, az ő reá örökösödés utján szállott országok többségében már fennállott.

E korlátlan uralmi rendszer, mely vakengedelmességet követelve mindenben, az ellenszólást, de még a felvilágositást is kizárja, nem is a fejedelmeket, hanem egyedül a kormányt képző tanácsosokat teszi valódi uralkodókká, a nemzetek kivánatainak megértését pedig lehetleniti, mindenütt nehezitette a nemzetek kifejlődését, s Európában egyik főoka volt a meg nem fogható hátramaradásnak Természetes következése e rendszernek az, hogy azok, a kik a hatalmat ekkép gyakorolják, épen ez állásuknál fogva mindent elkövetnek, hogy e rendszert, bár hogy ellenkezzék az a nemzetek érdekével, mint gyakran uraikéval is, egész szigoruságában fenntartani igyekezzenek. Ebből ered az is, hogy azok, kikben e szerint az uralom valóságban központosul, magukat csupán a fejedelmek irányában állitván felelősöknek, a felelősséget a maguk vállairól levéve, fejedelmeikre háritják, és visszás müködéseik következményeképp gyakran legjobb érzelmü fejedelmeiknek is jólétét és biztosságát koczkáztatják; ellenére a dolgok természetszerü állásának,

melynélfogva ők maguk okozói az elkövetett visszaéléseknek, minélfogva a felelősség is csak őket érheti, már annálfogva is, mivel a fejedelmek sérthetlenségét, kik a kormányzási rendszernek gyakran tudtok nélküli eszközei, az állam fenntartásának érdeke, valamint a helyzet józan felfogása is mulhatlanul megkivánja.

Kölcsönözhet ugyan e rendszer mulékony fényt, de valódi nagyságot sehol sem adhat; s ha menthető is rövid időre ott, hol a népek fejletlensége, vagy pártoskodás és szakadás ezt egyidőre alkalmazhatónak mutatták: nem lehet állandó kormányzási rendszerül használni a nélkül, hogy nemzetek és fejdelmek előbb-utóbb kárát ne vallják.

Ha tekintjük e rendszer hatását Magyarországra és az örökös tartományokkali összeköttetésre, mely abból áll, hogy ugyanazon egy fejedelem alatt vagyunk: még sokkal sajnálatosabban mutatkozik az, és annál sulyosabban nehezedett Magyarországra, mivel ennek önállásu alkotmányosságát, ellentétben látva lenni az örökös tartományok fölött létező önuralmi rendszerrel: azok, kik a bécsi kormányon ültek I. Ferdinandnak magyar királylyá történt választásakor, a helyett, hogy az örökös tartományok felett gyakorlott rendszer változtatásáról kezdtek volna gondolkozni, igyekeztek az alkotmányosságot Magyarországban, hol nyiltan, hol alattomosan, de mindig folytonosan megtámadni és aláásni, ugy hogy alig találhatunk jelentékenyebb törvényt, mely ez állapotnak szomoru példáját ne mutatná. Egyszersmind a birodalomnak egyes részeiben is, hol az alkotmányosság kisebb-nagyobb árnyéklatban még fenn volt, sőt a közel fekvő egyéb nemzeteknél is törekedtek az önállásu szabad intézményeket, a hol csak lehetett, lerontani.

Tanusitja ezt az örökös tartományok egyes kisebb részeiben fennállott; szabadabb mozgást engedő intézmények egymásutáni korlátolása és megszüntetése, s az akoron még alkotmánynyal biró Csehország szabadságlevelének II. Ferdinánd alatt történt megsemmisitése; tanusitja a Magyarországban csakhamar megkezdett beavatkozás a kizárólag e nemzetet illető ügyekbe, s a fokonkint emelkedő majdnem folytonos megtámadásai e nemzet jogainak, melyek I. Leopold uralkodásának gyászideje alatt, 1663-tól 1687-ig tetőpont-

jukat érték el, s okai lettek annak, hogy a királyai iránt hűségét annyiszor tanusitott nemzetnek egy része ismételve fegyvert fogott, s a haza polgári háboruk színhelyévé vált. — Tanusitja Lengyelország szétdarabolása; tanusitják az akkori század magasztosabb eszmét fölkaroló II. Józsefnek Magyarország alkotmánya ellenébe tett intézkedései, világos bizonyságul annak, hogy még e jótakaró, nagy belátásu fejedelem sem birt a kormányzás formájára nézve reája gyakorlott befolyástól szabadulni; mi természetes is, mert azok kik a kormányzást viszik s kiknek érdekében van az általuk ápolt absolut rendszernek fenntartása, a fejedelmet már bölcsőjétől fogva őrzik, hogy gyermeki álmában az őt virasztó dajkától se hallhasson hangokat, melyek az emberi szabadság és jogérzet iránti hajlamot benne felköltve, idővel őt a szabadelvübb kormányzás ösvényére vihetnék. Tanusitja azt az Olaszország irányában követett politika, s jelesen azon internationalis szerződések, melyek az olasz herczegségekben az absolutismus fenntartásának biztositására köttettek, s fő okait képezék az Olaszország ellenében Ausztria részéről szerencsétlenül viselt utólsó háborunak. De tanusitja ugyanazt Krakó bekebelezése is, mely Ausztria részéről nyilt megszegése volt az 1815-dik évi bécsi szerződéseknek, melyekre a legújabb időkben épen Ausztria, önérdekei ótalmára, oly gyakran volt kénytelen eredmény nélkül hivatkozni.

E rendszer előszeretetétől nem tudtak megválni az ausztriai birodalom kormányférfiai akkor sem, mikor Ő Felsége V. Ferdinánd a magyar nemzet kivánatára, szentesité az $184^7/_8$-ki törvényeket, melyek a fejedelem és a nemzet közti viszonyokra nézve egyébiránt ujat nem is foglaltak magukban, minthogy az ország önállása és függetlensége, ugy a magyar kormányfelelőssége is, számtalan törvényeinkben már azelőtt biztositva volt. Az, mit e törvények ujat tartalmaznak, az ország lakosainak különbség nélküli jólétét czélozzák. Senkinek jogát legkevésbé sem sértik, sőt az egyes osztályok jogait az egész nemzetre kiterjesztik, és fölmentik a földmivelő népet az urbéres kötelezettségnek minden terheitől. Az ellenhatás tehát, mely e törvények szentesitése után, először a szerbek felkelésében, azután a horvátok betörésében nyilatkozott,

nem ezen törvények tartalmából következett, melyeknek hozásáért az e törvényeket alkotott pozsonyi országgyülés e hon minden népeinek köszönetére méltán számithatott, hanem ismét azon absolutismus titkos müködésének müve, mely e törvények szentesitését gátolni nem birván, rövid idöre meghunyászkodott, de a törvények aláirása után, e törvények aláásását megkezdeni nem késett.

Nem vélem czélszerünek e testvérek közti bár elfelejthető öszszeütközésnek felhasznált ürügyeit bővebben fejtegetni; de szükséges megjegyeznem, hogy a szerbek, ugy mint a horvátok közt nagy számu ausztriai tisztek harczoltak e hon törvényes védői ellen; minek megemlitése annak megitélésére, mely oldalról jött az első megtámadás, szükséges.

Az emlitett rendszer hatásának tulajdonitható azon történelemben páratlan tartalmu, ugynevezett fejedelmi leirat is, melynek aláirására és kiadására az absolutismus visszaállitása érdekében, V. Ferdinánd jó fejedelmünket, kinek az $184^7/_8$-ki törvényeket köszönhetjük, az ausztriai kormány rábirta arra, hogy kétségét fejezze ki az emlitett törvények érvénye felett azért, mivel e törvényeknek megszentesitése az ausztriai birodalmi miniszterium beleegyezése nélkül történt. Tanusága ez ismét annak, hogy kinek részéről történt először a pragmatica sanctionak okirat általi megsértése. E leiratnak következtében történt a magyar miniszterium lemondása. (Helyeslés).

Ugyanazon befolyás következménye volt a magyar országgyülés részéröl Bécsbe, a birodalmi országgyüléshez föl ment küldöltség el nem fogadása; s ugyanazon kezek müködtek azon királyi leiratnak kieszközlésében, mely által az országgyülés, a törvény világos rendelete ellenère, èloszlattatott, holott azt, a hon szükségeinek fedezése fölötti tanácskozások előtt törvényesen eloszlatni nem lehetett.

Lehetetlen emlités nélkül hagyni az oroszok közbenjárásával befejezett háborunak végső catastropháját, a világosi fegyverletételt. Ezután a jogaiban megtámadott nemzet, mely nem első kezdette sem a physikai, sem a diplomatikai harczot, méltán várhatta volna a törvényeinek s alkotmányának helyreállitását; s várhatta volna a fegyverét letett sereg, miután még harczolhatott volna, de nem har-

czolt; s várhatta volna a sereggel együtt a nemzet, hogy a fegyverletételnek nyomasztó következményei nem lesznek. Hitték ezt azok is, kik fájdalom, már most közöttünk nincsenek, s kiket örökre nélkülöznünk kell; pedig menekülhettek volna, de nem menekültek, csupán azért, mert biztosnak tartották a honbanmaradást, s lehetetlennek képzelték azt, mi bekövetkezett.

Nem akarom azokról, mik a fegyverletétel után majdnem azonnal a nemzet keserü fájdalmára történtek, a fátyolt föllebbenteni; mert érzem én is annak szükségét, hogy e tanácskozások folyama alatt a lehetőségig mindent kerüljünk, mi érzelmeinkre hatást gyakorolhatna. De föl kell mégis az emlékezetben is gyászos események közül emlitenem azt,mit hazánk iránti kötelességből elhallgatnom nem lehet.

Deák Ferencz igen tisztelt képviselőtársunk, kire nézve elmondhatom, hogy hálát adok a Mindenhatónak, hogy e honnak oly jeles fiat adott, oly tisztán kitüntette az általa benyujtott fölirási javaslatban Magyarországnak törvényes állását a fejedelem s az örökös tartományok irányában, hogy törvényes szempontból ennek bővebb fejtegetésére szót emelni, idővesztegetés lenne; de minthogy épen a fölirási javaslatban kimondott érvek megczáfolhatlansága következtében nem lehetetlen, hogy a nemzet ellenében az elfoglalás eszméje fogna használtatni: szükségesnek tartom kimutatni, hogy a történtek következtében, jogunk megtámadóinak ez eszmét fölállitani nem lehet.

Népjogi tekintetből átalánosan elismert elv az, hogy az elfoglaló a legyőzetteket nem büntetheti, hanem az ezek közül elfogottakat az elfoglalás bevégezte után hadifoglyokként kell tekintenie, s igy őket szabadlábra tartozik állitni. Ha tehát az ausztriai kormány jónak látta, az ország elfoglalása után a legyőzötteket büntetni, s azoknak egy részét ki is végeztetni, mire civilisált nemzeteknél példa nincs: nem lehet többé az elfoglalás eszméjének ótalma alá állania. (Helyes!)

Engedjék a tisztelt képviselők azon dicső, elfelejthetetlen férfiunak emlékét felköltenem, kinek nagyrészben köszönhetjük az 1848-diki törvények létrehozását, mely törvények, habár utánok a nemzetre oly sok nyomor és szenvedés következett, mégis örökké legkedvesebb ereklyéi leendnek nemzetünknek.

A magyar független első miniszterium elnöke ellen hozott törvénytelen itéletben indokkép kimondatik, mintha ő miniszter elnöksége alatt oly határozatokat hozott és teljesitett, vagy olyanoknak teljesitését engedte volna meg, melyek által a pragmatica sanctioban megállapitott összeköttetés Magyarország és az örökös tartományok között megtágult volna. Már ha lehetett büntetni e hazája s fejedelméhez egyaránt hü férfiut, ki mindenben épen ellentéte volt annak, mi róla mondatik, azért, mert a nemzetet a fejedelemmel egyaránt kötelező sanctio pragmaticának megsértése ráfogatott: hogy lehetne már most ezután még az elfoglalás eszméjéről álmodni, mikor kétségen kivüli igazság, hogy azon hatalom, mely a kétoldalu szerződésnek egy részről megtámadásáért még életvesztéssel is büntet, épen e büntetés által ismeri el leginkább ezen alapszerződés őt kötelező részet? (Helyeslés.)

Nem mulaszthatom el azon körülmény felhozását sem, mikép az 1670 dik évben első Leopold alatt Bécsben és Bécsujhelyen előfordult gyászeseteknél, az akkori kormány az illetők fölött, kik ellen tények hozattak föl vádul, bár külföldön, de mégis törvénytudók által hozatott itéletet, melyre nézve még némely egyetem véleményét is fölkérte; a most felhozott esetben pedig, melyben annak itélése forgott fönn, valjon egy miniszterelnök határozatai tágithatták-e, és mennyiben, a santio pragmaticának kötelékeit, mely kérdésnek megitéléséhez a magán- és közjognak legtökéletesebb ismerete kivántatnék, katonai törvényszék által mondattatott itélet; tehát oly biróság által, mely nemcsak törvénytelen, hanem már alkotásánál fogva is, minthogy a biráskodásban résztvevő közvitézek al- és fötisztek, bármily jó katonák legyenek is, de a szükséges jogtudománynak még csak fogalmával sem birnak, a lehető legincompetensebb volt.

Nyomon követte e semmikép sem menthető, szenvedély szülte gyászeseteket, hazánk törvényes önállásának teljes megszüntetése, idegen törvényeknek behozása, nemzeti nyelvünknek még az iskolákból is kizáratása, s pedig még hazánknak egészen magyar ajku városaiban is, hol a gyermekek a német nyelvből egy szót sem értettek, s még is kénytelenek voltak azon nyelven tanulni. Követte az ország

szétdarabolása, s nehogy csak administrationális tekintetben is egynek látszassék, öt helytartóságra felosztása, minek czélszerütlenségéről még az oct. 20-diki diploma kiadása előtt győzte meg a bécsi kormányt az administratiónak majd minden ágaibani tökéletes megakadása. Követte egy olyatén rendőrségnek fölállitása, melynek még közvitézei is csalhatlansággal ruháztattak föl, azon tulajdonnal, melyet józanul embernek, legyen az bármily állásu, senki nem adhat, s mely tulajdonság, ha azzal az illetők visszaélni akarnak, mindenkinek szabadságát, sőt életét is kérdés alá hozta.

Mily kártékony financzialis rendszer hozatott be, nem csak hazánkra, hanem az egész birodalomra nézve, ezt Lónyai Menyhért tisztelt képviselő társunk, az arithmetikának még a gyermek által is érthető logikájával, igen helyesen fejtette ki; csak a mennyiben e rendszer a közgazdászattal is szoros kapcsolatban áll, vagyok még bátor némelyeket megérinteni.

A 64 millió magyar pénzjegynek megsemmisitése, melyre nézve még most sem tudom megfogni, miért adattak a beszolgáltakról nyugtatványok, a lehető legkárosabb befolyást gyakorolta a hon kereskedésére, de leginkább termelésére; s nyomta leginkább a honnak alföldét, hova, minthogy később foglaltatott el, a felső részeken 40—50 száztólival vett bankjegyeknek legnagyobb mennyisége özönlött; s igy a honnak, de egyszersmind a birodalomnak is kárával, épen azon részeken fojtatott el több évekre a termelés, hol az különben a legnagyobb.

Nem szabad itt megfeledkeznünk arról sem, hogy az árvák pénztárába e jegyekben letett összegek is beadattak, s e pénztárak még eddig semmi pótlást nem kaptak, holott az ausztriai katonai hatalom által legalább is 20 millióra menő hadiszerek s termesztmények foglaltattak el, melyek az összes birodalom értékébe mentek át, s még is semmi tekintetbe sem vétettek. E jegyek közt, melyekkel, még a megsemmisités elrendelése után is, az ausztriai seregnek egy része fizettetett, az 1 és 2 forintosok is megsemmisittettek, melyeknek ezüst pénzbeni alapja az ausztriai kormány által szintén lefoglaltatott.

De még azon kincstári kötvények tulajdonosai is, kik a szer-

bek megtámadásakor, fejedelmi jóváhagyással, a miniszterium fölszólitása következtében, a hon védelmére, az államnak nevezetes pénzösszegeket kölcsönöztek, — noha a kötvények a legnagyobb rendben adattak ki, s a legtörvényesebbek, — mégis, mind a mai napig, hasztalanul sürgetik az államnál a kölcsönzött összegek viszszafizetését.

A vasutak eladatása által kettős kár háromlott a birodalomra s illetőleg a nemzetre is. Az első az, hogy az azoknak árából bejött pénzösszeg elfogyasztatván, a birodalomnak, s igy illetőleg a nemzetnek is vagyona tetemesen megcsorbult. A második pedig az, hogy ugyanazon vasuti részvények mintegy $^3/_5$, de talán $^2/_3$ is, a külföldön, idegen kezek közt van, és pedig azért, minthogy biztosabbaknak tartatnak, más ausztriai kölcsön-kötvényeknél; miből aztán következik, hogy az ezekből bejövő jövedelemnek is nagyobb része a külföldre szivárog ki, a honnan valahai vissza szivárgása alig remélhető. Ez a status bilancejára nézve kimondhatlan rosz hatással van, és pedig nemcsak jelenleg, hanem fennmarad hatása a jövőre nézve is, s igy még a józanabb elvek mellett gazdálkodó kormánynak is igen neheziti müködését; miután közgazdászatban, a mennyire lehet, a legfőbb tekintetnek annak kell lenni, hogy a statusból kiment összegért, ha lehet, legalább ugyan annyi jöjjön vissza. A bilance passivitására pedig a jövőre nézve nyomasztólag hatni, igen nagy hiba a közgazdászatban. (Igaz, helyes!)

A kereskedelmi szerződések is, mint főtényezői a nemzetgazdászatnak, nem kerülhetik el figyelmünket.

A prohibitiv rendszernek barátja soha sem voltam, sőt e részben azt tartom, hogy a nemzeteknek, kölcsönös viszonyaik kellő felfogása mellett, semmi sem áll inkább érdekökben, mint a mennyire csak lehet, az önfenntartás parancsolta kellő óvatossággal, a védvám-rendszerből, lassu fokozatokban, a termelő s iparerő kellő meg fontolásával, a mennyire lehet a szabad kereskedés nagy elve felé hajolni. E nézetből indulva ki, szólitottam fel azon időszakban, midőn rövid ideig a nemzeti gazdászat vezetésében csekély részt vehettem, a birodalmi miniszteriumot az együttmüködésre oly értelemben, hogy mind Magyarország, mind az örökös tartományok érde-

keinek kellő megfontolásával intéztessenek el a lehető legméltányosabban a köztünk fenforgó kereskedelmi viszonyok s munkálódjunk együtt a birodalom kereskedelmi külviszonyainak is megállapitásában, ugy, hogy a prohibitivrendszer azonnali felhagyásával, az ipar különböző ágaihoz mért védő vámtételek fokonkénti leszállitásával, — mely ösztönzi, söt kényszeriti az iparosztályt a tökéletesebb gyártásra, de egyszersmind nem teszi neki lehetlenné a szükséges betanulást, s czélszerü gépeknek megszerzését sem, — eszközöljünk ki a külföldtől Magyarország s a birodalom termesztményeire valamint készitményeire is arányos kedvezéseket. — Az akkori birodalmi kereskedelmi miniszterium beleegyezésével mindkét részről a küldöttségi tagok kineveztettek, s e vegyes küldöttség munkálatát épen megkezdendő volt, a mikor a magyar miniszterium lemondása által, ennek együtt müködése lehetetlenné vált. Mit csak azért véltem felhozandónak, hogy ebből is kitünjék, mikép a magyar kormány 1848-ban is kész volt az ausztriai birodalommali közös viszonyait a méltányosság közös alapján kiegyenliteni.

Ezeknek előre bocsátásával kijelentem, hogy mindazokat, mik, kereskedelmi tekintetben az ausztriai kormány által, 1849-dik év óta történtek, teljesen helyeslem; csak azon szerződésre nézve Ausztria részéről, miután előbb az ausztriai kormány a külföld irányában, ez ipar készitményeire nézve azelőtt fennállott tulságos védrendszertől, melyet inkább probihitiv rendszernek nevezhetni, az egész külföldi irányában elállott, Poroszország kormányával 1853-dik évben, az általános német vámegyesülés tekintetéből is, azon feltét alatt köttetett, hogy ezen szerződéshez s német vámszövetségnek bármely állam hozzájárulhasson, vagyok kénytelen megjegyezni.

Midőn e szerződés késziilőben volt, az ausztriai valuta már akkor is nagyon izgadozott, s ez tette kivánatossá az ausztriai miniszterium előtt azt, hogy a birodalom termesztményeinek, s ezek között a nagy fontosságu bornak, az ausztriai gyáripar megszoritásával is, a német vámszövetségbe könnyebb bevitelt eszközöljön, minek következtében a nagy mennyiségben bejönni remélt ezüst pénzösszeg által a birodalom financziális helyzetének emelését, s

igy a valuta értékének helyreállitását is remélte. Poroszország pedig a maga és a német vámszövetség részére leginkább azt czélozta, hogy gyári készitményeinek; az ausztriai birodalombai könnyitett bevitele által uj piaczot szerezzen. Ugyanekkor, alkalmasint az érdekeik védelmére felszólalt ausztriai gyárosok megnyugtatására, a birodalom legtöbb lapjaiban hosszas vezérczikkek jelentek meg, annak megmutatására, hogy, habár az ausztriai gyárosok a vámszövetség készitményeinek könnyebb behozása által érdekeikre nézve, egy időre kissé nehezebb helyzetbe jönnének, ez állapot is mentől előbb kiegyenlittetnék azon pénzösszeg által, mely a birodalom termesztményeinek, különösen pedig a bornak könnyitett kivitele által, a vámszövetségből behozatnék. E czikkekben nagyon is a tulzás részletességeig tüntetett ki azon nagy haszon, mely a magyar bornak kiviteléből, ennek termelését 20 millió akóval, a kivitelt 10 millióval, akója középárát 8 forinttal számitva, a birodalomra évenkint 80 millió ezüstpénz bejövetele által háramlott volna. Alig kisérte valaha az ausztriai birodalomban valamely kereskedési szerződés létrejöttét feszültebb figyelem, mint e szerződés létrejöttét; s azért igen nyomasztó volt, midőn sajnosan kellett tapasztalni, hogy az ugynevezett szeszes italok, melyeknek könnyitett kiviteléhez oly nagy várakozás köttetett, a szerződésből kimaradt. Igy a szeszes italoknak, s ezek közt a bornak is a szerződésből kihagyása által a birodalomra igen nagy kár háramlott. S hiába iparkodott az ausztriai kormány e hiány pótlását kieszközölni; noha állitólag azzal volt a szerződés aláirása előtt biztatva, hogy e kérdés is mielőbb kiegyenlitést nyerend; a birodalom szeszes italai s borai, a vámszövetségbe bevitelkor, a francziaországi borokkal ugyanazon egy, bár azóta valamennyi borra nézve leszállitott vámtételt fizetik.

Hogy ez az egyezkedés czéljának meg nem felel, azt kiki belátja. Mert a német szövetség kisebb vámdij mellett hozhatja be most gyári készitményeit az ausztriai birodalomba, mint a külföld egyéb gyárosai; és mivel a gyártásban előrehaladott vámszövetség, kivált a gyapot és kevert kelmék tetszetősebb kiállitása következtében, igen nagy mennyiséget hoz be évenkint az ausztriai birodalomba, és ezért tetemes ezüstpénz-összeg megy ki a birodalomból;

ellenben az ausztriai birodalom a maga szeszes italait, s ezek közt a bort is, ugyanazon vámtétel fizetése mellett vihetvén be csak, melylyel azt a francziák viszik be, ezen ország boraival a versenyzést ki nem állhatják, már csak azért is, mert a franczia borok tengeren történő szállitásának dijja már magában is kisebb, és még kisebbé válik az által, hogy az elszállitott bornak egy része, mely igen olcsó, és csak a munkás nép fogyasztására van számitva, mint ballast adatván át a hajóskapitányoknak, attól szállitási dij helyett ennél csak a kapitányokat illető sokkal kisebb jutalmi dij (praemium) szokott fizettetni. E szerint a szerződés kötése óta a bor bevitele a német szövetségbe csak igen kevéssel növekedett, s a tetemes pénzhiány, mely a vámszövetség emlitett gyári czikkeinek nagy mennyiségbeni behozásával ered, pótolva sehogy sincsen. Csakugyan igen nagy összeggel emelkedett az e szerződést követő években az ausztriai birodalomnak kereskedelmi szenvedőleges állapota, ugy, hogy ha ennek növekedése tovább igy haladt volna, az ausztriai birodalom pénzereje alig eltürhető módon fogja elfogyasztatni. —

A kereskedelmi bilanxnak az utolsó két évben kimutatott javulása leginkább a valuta értéktelenedésének tulajdonitható, mely egy részben azért, mivel az ezüst pénznek megdrágulása által sokkal drágábbá lett gyári készitményeit a vámszövetségnek, a behozástól visszatartoztatja; más részről a gabonának nagy mennyiségben kivitelét tetemesen elősegiti, s az általa a bilanxot ideiglenesen javitja.

Megemlitendő még az, hogy e szerződés kötése előtt is, a gabonának bevitele, a mikor a vámszövetséghez tartozó országokban szük termés és drágaság állott be, az azelött fennállott magasabb vámdijak ideiglenes leszállitásával szokott könnyittetni. Miből következik, hogy a pénzállapot rendes idejében azon kár, melyet a monarchia az által szenved, hogy a vámszövetségből a gyártmányi czikkek sokkal kisebb vámtétellel hozatnak be, fel nem ér azzal, hogy a gabona s egyéb termesztmények, a bor és szeszes italok kivételével, könnyebben kivitethetnek. S ezen kellő vigyázat

hiányában támadt kétes állapot fennmarad mindaddig, mig e szerződés le nem foly.

Nem hagyhatom közgazdászati szempontból érintetlenül a hazánkba törvénytelenül behozott indireet adóknak azon nemeit, melyek az állam figyelmét•leginkább igénylő termeléssel szoros kapcsolatban vannak.

Ezen adók mindenütt, hol józanon kezeltetnek, a termelést csak közvetve érintik, egyenesen pedig a fogyasztásra nehezednek. Nálunk ez nem igy van, itt ezen adók az indireet hatáson fölül, melyet a fogyasztás nehezitése által a termelésre gyakorlanak, a status-gazdászat elveivel ellentétben, magát a termelést támadják meg, gátolják ezt kifejlődésében, a csekély hasznot lerontják, söt még néha lehetetlenné is teszik.

A bécsi kormány mikor Magyarország kormányzatát kezébe vevé, az adó ezen nemeit hazánkra is kiterjesztette, a helyett, hogy megváltoztatta volna ezen adók kezelésére nézve a birodalomban fenálló hibás rendszert, melyről másutt, — jelesen Németországban — már régen elállottak, jónak látta ezt egész kiterjedésében hozni be hazánkra, talán csák azért, ha eléggé jó volt e rendszer az örökös tartományokra miért kellene Magyarországnak ez adók másképp alkalmazásával bizonyos fontosságot adni.

E kezelési rendszernek azonfelül, hogy magát a termesztést veszi zsibbasztó hatása alá, másik föhibája abban áll, hogy nemcsak a fogyasztásnak, de magának a termelésnek is késerüségig vitt folytonos ellenörködése által — ezen adók jövedelme az állam nem csekély kárával nagyrészben felemésztetik.

Ha hiba volt e rendszert annyi ideig az örökös tartományokban fenntartani, még nagyobb hiba volt ezt, az itt létezö és ott elönemforduló körülményeket tekintetbe nem véve — Magyarországra változtatás nelkül áthozni; igazolja ezt különösen a kivitel tekintetéből is nagyfontosságu növény, a dohány, mely Németországban egyik tárgya ugyan a fogyasztási adónak, de ennek termelése ott monopolium által nemcsak elnyomva nincs, söt az erre alkalmas vidékeken kormányilag pártfogoltatik, s mely honunk nagyobb részében igen jó sükerrel miveltetett, és tekintetet érdemlö pénzössze-

get hozott be a külföldről, — s mégis a bécsi kormány a dohánytenyésztést, mely egy kis jó akarat s kellő ösztönzés mellett egyik legjövedelmezőbb forrásává válhatott volna az államnak, — nemcsak nem ápolta, hanem e növényre nézve az örökös tartományokban gyakorlott monopoliumot e honba is behozva, a dohány tenyésztését majdnem egyedül az állami gyárak szüksége fedezésére szoritotta meg, és azt számtalan helyen, hol ezelőtt legnagyabb sükerrel gyakoroltatott, végképen eltiltotta. (Ugy van!)

A bor (Halljuk!), mely nagy tényezőjét teszi honunk termelő erejének, szintén erősen nyomva van a reá vetett sulyos adó által. Nyomasztó ez azért, mert külföldön a piaczczal nem biró bor értékével arányban nincsen, de még nyomasztóbb azért, mert nemcsak a fogyasztásra, hanem a termelésre is közvetlenül ránehezedik az által, hogy a termelő kénytelen aközt választani, mikép vagy még el sem adott s igy fogyasztás alá sem jött borától a járulékot előre megfizesse, vagy magát a folytonos ellenőrködéssel járó vizsgálatok és utánnézések zaklatásainak kitegye; de nyomja még különösen Magyarországot erősebben e teher, mint az örökös tartományokat, mert a hazánkra e czim alatt mért dij, csak kevéssel kisebb, mint az örökös tartományokban, a bor ára pedig, mely nálunk gyakran a mivelés költségeit sem fedezi, többnyire nagyságára nézve sokkal alantabb áll, mint az örökös tartományok bortermelő részeiben.

A pálinkafőzés és czukorkészités (Halljuk!) szintén erősen szenved ez adóztatás alatt; neveli a bajt nem kevéssé a kezelési rendszer azon hibája, melynél fogva ezen egyedül a fogyasztást illethető teher, a pálinkafőzésnél nagyrészben a czukorkészitésnél pedig egészen a termelésre, azaz pálinkafőzésre és czukorkészitésre nehezedik.

Megfoghatatlan, hogy lehet a czukorfőzést, — melyet már csak azért is, hogy a külföldi czukorért a lehetőségig kevés pénz menjen ki, a kormány részéről ösztönözni és pártolni kellene, — a közgazdászat érdekének egészen ellenére kifejlődésében mesterségesen akadályoztatni, sőt a meglevő gyárak közöl többeket, hol az egyéb kürülmények nem nagyon kedvezők, munkafölhagyásra kényszeriteni. A pálinkafőzés még nehezittetett azzal, hogy a kazán üre-

ge vétetett fizetés alapjául, a nélkül, hogy a forrás általi dagadásra szükséges tér a valóságnak egészen megfelelő arányban, ugy az égetésnek nemsükerülése tekintetbe vétetett volna; megjegyzendő még, hogy noha a pálinkafőzésnél ugy a fizetés teljesitésére nézve is a lehető legszigorubb ellenörködés gyakoroltatott, mégis jónak találtatott a pálinkakivitelre nézve annak megrendelése, hogy a kivitel megtörténte előtt a kivinni szándéklott egész mennyiség felől a pálinkafőzetési díj fizetésének megtörténte kimutattassék, mi a kivitelt nem kevéssé nehezíti; csakis ily kezelésnek tulajdonitható, hogy az elmult években az ausztriai pálinka az adriai tenger vidékén a poroszországi pálinkával a versenyzést ki nem állhatta.

Az egész birodalomban, de kivált Magyarországban roppant nagyságra emeltetett egyenes adóra nézve elégnek látom e részben történt számszerinti kimutatás után csak azt jegyezni meg, hogy e részben kivált nálunk, kevés tekintet volt a terherkivetésnél az adófizetés képességére; és az irányadó elv ezen adóknál ugy, mint az indirecteknél leginkább az volt: mindentől, — kellő tekintet nélkül a következésekre, — a lehető legtöbbet fizettetni (Igaz!); ennek természetes következése azon általános elszegényedés, melynek Magyarország neki vitetett, és ha maradt az országban még egy kis pénz, nem a bécsi kormánynak érdeme az, hanem nagyobbrészt azon körülménynek tulajdonitható, hogy mezei termékeink, a külföld termése arányában reánk nézve kedvező évek alatt, az ausztriai bankjegyek értéküik sülyedésénél fogva is, szokottnál nagyobb mennyiségben és nagyobb árban voltak kivihetők. (Helyeslés.)

Ha azon helytelen politikának okát keressük, melynélfogva az ausztriai kormány férfiak Magyarországot 1849-ik év előtti kifejlődésében mindenkép gátolni igyekeztek, ezt föl lehet találni abban, hogy az alkotmányos Magyarország állapotát a korlátlan uralom alatt álló örökös tartományok nepeivel megkivántatni nem akarták (Ugy van!); de hogy miután Magyarországot a birodalomba hatalommal beleeröltetve, mint ők mondani szokták — a schweiczi alpesektől Oroszországig, ugy Porosz- és Szászországtól Törökországig terjedő egységes nagy Ausztriát teremtettek, miért kellett az erejében már ugy is megfogyasztott Magyarországot a birodalom

többi részeinél erősebben kimeriteni — ezt igen nehéz megfogni! — ha csak azt nem képzeljük, hogy az igazság és tövény ellenére tett beolvasztás tartósságában maguk az ellenkező értelemben vétessenek.

Tagadhatlan, hogy azon leverő állapot, melybe az egész birodalom juttatott, mely különösen Magyarországra legsulyosabban nehezedik, egyenesen az ausztriai kormány azon szerencsétlen fölfogásának tulajdonitható, mely őtet az absolutismus további föntartására és Magyarország önállása megsemmisitésére birta. (Ugy van!)

Nem tudom elgondolni, mi birta azokat, kik az oct. 20-kán kelt — ugynevezett fejedelmi diploma kiadásakor Ő Félségére befolyással voltak arra, (Halljuk!) hogy e fejedelmi nyilatkozatban Magyarország önállásának legfőbb kellékei, u. m.: pénz-, had- s vámügyröli szabad rendelkezése e nemzetnek a közbirodalmi tanács határozatainak alárendeltessék; hiszen ha meggondolák, miért szenvedett annyit e nemzet és mily álhatatossággal ragaszkodott ez folyton önállása fönntartásához, nem birok találni okot, mely az illetőket azon reményre jogosithatta volna, mikép a nemzet önállását most hozza áldozatul, mikor a birodalmi kormány eddig követett kormányzási rendszerének fönntarthatóságát többé senki sem hihette és mikor az előttünk állott 12 év alatt tanusitott gazdálkodása e kormánynak a nemzetet még inkább meggyőzte, hogy ha volt eddig ok önállásunkat őrzeni, van most még sokkal több, ettől semmi szin alatt el nem állani. (Helyes!)

Talán az e diplomában szemlélhető kecsegtetés, melyben a birodalomnak alkotmányadás igértetik, birhatná e nemzetet önállásának s ezzel alkotmányos lételének föláldozására? (Zaj: halljuk!) De alig képzelhető, hogy valaki e honban meg ne emlékezzék az 1849. évi mart. 4-kén kiadott birodalmi alkotmányra és ennek oknélküli elenyésztetésére, ha ez utóbb emlitett alkotmány, mely legalább a kormány felelősségével és sajtószabadsággal, esküdtszékkel, és igy a valódi alkotmányosság egyes főbb feltételeivel biztatott, nem elég volt arra, hogy a nemzet önállása koczkáztatásával ezt elfogadja: mikép lehetett azt csak föl is tenni, hogy e nemzet az alkotmányosság főbb kellékeit még csak nem is érintő october 20-ki

diplomának annyi törvények által biztositott független önállását alárendelje?

Igy áll ez a f. é. február 26-án kiadott fejedelmi leiratra nézve is. (Halljuk!) E nemzet, melynek önállása annyi törvény s maga a pragmatica sanctio által is tökéletesen biztositva van: törvényes függetlensége és önállásáróli lemondás nélkül azon birodalmi tanácsban, mely e leirat által alkottatott, soha részt nem vehet. (Ugy van!)

Sajnálatos, hogy az illető tanácsosok jónak látták e leirat végső pontjában ennek létesitésére nézve a fejedelmi hatalom teljességének tekintélyére hivatkozni, mikor az octob. 20-ka óta helyreállott megyék fölirásai őket meggyőzhették arról, hogy e nemzet önállásához hiven ragaszkodva: ettől elállani soha nem fog. (Közhelyeslés.) Semmivel sem támadtatik meg annyira a fejedelmi tekintély, mint ha a kormány részéről ott történik e tekintélyre hivatkozás, hol az, mi elérni czéloztatik — nem teljesithető (Helyes!).

Nincs senki e honban, ki e hatalomnak ellentálljon. A mi védelmünk csak a törvény; de ez oly pajzs, melyen megtört az eddigi megtámadás, és ha ez ujra történnék — a mitől Isten óvjon — ez a kitürő, de jogairól le nem mondó nemzet irányában ily hosszas, mint volt, nem lehet. (Adja Isten!)

A hangulat (Halljuk!), mely e házban mutatkozik s az egész honban viszhangra talál, mutatja, hogy ott, hol lételünk, vagy elenyészésünkről van szó, legkisebb véleménykülönbség sem létezik, s nem is létezhetik, minden nyilatkozatok egyeznek azon elvekre nézve, melyektől eltérni nem lehet, és nem szabad; (Helyes! Ugy van!) egyedül arra nézve van köztünk véleménykülönbség: vajjon föliratban vagy határozatban jelentessenek ki ezen elvek. A hazafiuság érzelme, a csak alakra nézve egymástól különböző véleményekben egy és ugyanaz, és azért ez mérlegezésnek tárgya nem is lehet. Nem is annyira megczáfolásul, mint a fölhozott ellenvetések folytán, szükséges megnyugtatásul kivánom megemliteni (Halljuk!), mikép azon körülményből, hogy V. Ferdinánd királyunk Ő Felsége lemondása, formára nézve nem történt ugy, mint törvényesen kivánni jogunk van, nem tudnám azt következtetni, hogy e miatt azokat, miket al-

kotmányos létünk tökéletes állapotbani visszahelyezésére egyaránt szükségesnek tartunk, határozatban mondjuk ki; hanem e formahibából, véleményem szerint, szoros logicával csak az következnék, hogy mindenek előtt V. Ferdinánd Ő Felségét szólitsuk fel, a lemondás formájára nézve történt hibák helyrehozására; de miután ezt, kik határozatot akarnak, maguk sem kivánják, és mivel a trónlemondási formahibák helyrehozásának kieszközlése legczélszerübben várható Ő Felsége Ferencz Józseftől, kinek az hogy megkoronáztathassék érdekében van, de más részről a határozat elleneink által könnyen ürügyül használtathatnék annak elérésére, hogy határozatunk figyelembe nem vétetvén, eredmény nélkül hagyassék, a fölirás ellenében fölhozott most emlitett érvnek erejét nem látom részemről elismerhetőnek. (Zaj.)

De nem tudom azon kétségen kivül nagy fontosságu és igen sajnos körülményből, hogy Ferencz József Ő Felsége V. Ferdinánd lemondásakor nem alkalmaztatta magát azon sarkalatos törvényeinkhez, melynek a trónörökösre az országgyülésnek legfölebb hat hónap alatti összehivását, és addig is a kormányzásnak honunk törvényei szerinti vitelét elrendelik, azt következtetni, hogy azt, mit tőle a nemzet jogosan kiván, csak határozatban jelenthessük ki; sőt sokkal csélszerübbnek tartom ezt felirásban jelenteni ki, hogy igy törvényes követeléseinkre legalább választ várhassunk. (Zaj.) És ha a szintén szomorú emlékezetü időszakban, mely a nemzet fölött I. Leopold alatt az 1663-ik és 1668-ik év közt, azután pedig 1681 és 1687 közt lefolyt, a hasonló kivégeztetések és törvénytelen adózsarolások idejében az ország rendei a 17 évig országgyülést nem tartott I. Leopoldhoz 1681-ben fölirással járultak, mikor a törökök még Magyarországnak majdnem felét elfoglalva tartották, Tököly Imre pedig Kassánál 14,000 fegyveressel állott, — nem lehet abban, ha most Ferencz József Ő Felségéhez törvényes önállasunkat és jogainkat visszakövetelő fölirást intézünk, törvényes gyakorlattóli eltérést találni; mert vagy ugyan a két időszak közt különbség, és ez abban áll, hogy I. Leopold, mikor a fölhozottak alatta történtek már akkor koronázott király volt; de ez inkább nehezithette az akkori országgyülés rendeinek viszonyát a fejedelemhez, mint könnyi-

tette: mert akkor az ország jogai a fejedelem részéről az általa már letett eskü ellenére voltak megtámadva, a jogsértés pedig, mely a letett eskü után és ellenére követtetett el, nem lehet kisebb, mintha az eskü letétele előtt történt volna. (Helyeslés, zugás, zaj.)

Most azzal fejezem be szavaimat, (Halljuk!) hogy miután a sanctió pragmaticának értelme oly világos, hogy ebből senki mást nem következtethet, mint hogy e kétoldalu szerződés egyaránt kötelező a nemzetre ugy, mint annak fejedelmére, s mivel az ennek ellenébe elkövetett törvénysértések és alkotmányunk megtámadása, azoknak tulajdon cselekvéseink által, kik szenvedéseinknek okozói voltak, még a foglalási jognak oltalma alá sem vehetők, melynek általánosságbani igazságtalanságát s ingatagságát Somssich Pál követtársunk helyesen kitüntette; azon tiszta öntudattal, hogy valamint e nemzet a közte és fejedelme közt támadt viszályoknak sem oka, sem kezdője nem volt, és hogy valamint tiszteletben tartotta mindig és tartja a fejedelem törvényes jogait, ugy szintén mindenkor kész méltánylani e honban lakó különajku és vallásu honfitársainknak, valamint a testvér horvátnemzetnek méltányos kivánatait; meglévén győződve, hogy a személyes unio, mely minket az örökös tartományokkal kapcsolatban tart, nem mint nékiek hirdetni szokták, érdekük ellenére áll fenn, hanem ez legbiztosabb tényezője leend az ő valódi alkotmányos lételük és szabadságuk kifejlődésének, tökéletes lelki nyugalommal nézek jövendőnk elébe, szorosan ragaszkodva a nemzetnek törvényes jogaihoz és a nemzet független önállását biztositó régi és legujabb törvényeihez, azon erős hitben, hogy valamint a nemzet csak ugy erős, ha törvényeihez mindenben hü és mindenki iránt igazságos és méltányos: ugy a fejedelem állása is sokkal magasztossabb, ha azt a törvények szoros megtartásban s az alatta álló nemzetnek megelégedésében, mint ha az a mulékony hatalomban alapszik. (Helyes!)

Deák tisztelt képviselőtársunk által inditványozott felirásra szavazok. (Zajos helyeslés s éljenzés) (Zaj).

Elnök: Folytassuk a tanácskozást, mert az idő nagyon mulik (Fölkiáltások: Helyre!). Jegyző ur nevezze meg a következő szóló urat. (Fölkiáltások: Helyre!)

Erre b. Simonyi Lajos:

Tisztelt képviselők! Azon intézmények romjai fölött állunk, melyek Magyarország szétdarabolását, az osztrák birodalomba való beolvasztását, és ezredéves alkotmányának megsemmisitését eszközölni akarták, de kivihetetlenségükben önsulyuk alatt roskadtak össze. És most mi azon szavakkal élhetnénk, melyekkel II. József császár élt, midőn az ország kormányszékei véghetlen fájdalmukban, azon folyamodással fordultak hozzá, hogy ne vitetné Bécsbe a koronát, a császár Horátz ezen szavaival válaszolt: „risum teneatis amici.“ De azon véghetlen inség és nyomor, melyet annyi éven át ezen intézmények e hazában előidéztek, inkább hazánk költőjének eme szavaira emlékeztetnek „megbünhödte már e nép a multat s a jövendőt.“

Magyarország alkotmányának megsemmisitése megkisértetett több izben, különösen 1780 és 1849-ik évben, de a haza lakóinak jogérzete meghiusitá mindig az efféle kisérleteket.

Ez utóbbi alkalomkor eltöröltetett a hazai jog, a megyék önkormányzata, s helyébe az osztrák törvény bureaucraticus hivatalnokaival hozatott be, elviselhetlen és folyton növekedő adók vettettek ki, a törvénykezés irtózatos drágán és évekre terjedő lassusággal kezeltetett, a közbátorság hiányzott.

Meg lőn igérve a nemzetiségeknek az egyenjoguság, de ezt ugy értelmezték, hogy minden nyelv e hazában elnyomatván, a német nyelv hozatott be mindenütt.

Vallás tekintetében létesült a concordatum, és kiadatott a protestáns vallásuaknak az 1859. sept. patens. Azon bécsi miniszter azt gondolván, hogy egyik alárendelt bureaucratiai osztályával van dolga, merész kezekkel a vallás szentélyébe és százados jogaiba nyulni mert, de ekkor a hatalom, az e hazát lakó protestánsok vallásos ihlettség által edzett jellemén megtört.

Hazánk hű fiai oly törvénytelen itélőszékek elé hurczoltattak, és általok el is itéltettek, melyeket nem vezérlett a jog, az igazság és nem a politika, hanem a boszu indoka.

Vessünk fátyolt e multra, de hiába takartatik a legsürübb lepellel a vérző seb, a sápadt arcz és könyteljes szem elárulja azt, és

nekünk is vannak ily vérző sebeink, melyek oly határtalan merészséggel és oly könnyelmüen ejtettek e nemzeten, és melyeket bizonyára mondom az oct. 20-ki pátens be nem gyógyitja.

Ez igen rövid vázlatban multunk, de mi tehát kivánságunk a jövőben ?

Ha bármily más nemzetnek ezen kérdés tétetnék, összeülnének annak bölcsei, összeirnának árkusokat, eltöltenének sok időt, mig ezen kivánalmakat fogalmazni birnák. Nálunk ez másképen van, mert nálunk ezen kérdésre a felelet, minden egyes polgár keblében már fogalmazva van egy szóban, és ezen egy szó a törvény.

Törvényes alkotmányunkat követeljük mi és ezen alkotmány által adott jogokat meg akarjuk osztani egyenlően, minden vallás- és minden nemzetiségkülönbség nélkül e haza minden polgárával.

Trónokot látunk emelkedni, trónokat sülyedni, és mi okozá mindezt? talán a szövetkezett nagyhatalmasságok seregei. Nem, hanem egy eszme, mely mellett ki küzd, az győz; ki ellene, az porba hull, és ez a nemzetiségek eszméje, mely a hazaszeretettel oly szoros kapcsolatban áll.

Nem azon indokból akarjuk teljesiteni a nemzetiségek méltányos kivánalmait, hogy a kétes jövőből egymást fölhasználva bontakozzunk ki, és azután egymás közt kisértsük meg az uralkodás pálmája utáni harczot, hanem azért, mert lelkünk mélyében meg vagyunk győződve arról, hogy csak ugy lehet ezen közös hazánk nagy, dicső és boldog, ha ennek létében egyszersmind találja biztositva minden polgár vallása, nemzetisége és jóléte érdekeit. Nem akarunk ezen igen fontos ügyben fukarkodni, vagy alkudozni, mert az egy ily nemzethez nem illik, meg akarjuk osztani egyenlően jogainkat, melyeket birunk, ennél többet senki sem kivánhat, senki nem adhat, mert ki többet igér, mintsem maga bir, az csalni akar.

Ohajtjuk őszintén, hogy aköztünk és Horvátország közt megszakadt hétszázados jó viszony ismét helyreállittassék.

Kivánja ezt Horvátország, de kivánja ezt Magyarország érdeke is.

Mert hazánk Horvátország nélkül egy gazdag nagy ország, de el van zárva a tengertől, mely ugyanazonos a világkereskedéssel.

Horvátország egyedül csak saját kereskedésére, saját erejére szorittatik.

Míg ellenben ezen két ország szövetkezése által Magyarország összes kereskedése Horvátországon keresztül vonulna át, mely átvonulás nem olyan mint egy hadseregé, mert ez emészt és néha pusztit, annak gazdagsággal és jóléttel árasztja el azon vidékét, melyen áthalad.

De nemcsak anyagi érdek, hanem a közösen töltött szép multja is e két országnak követeli ezen szövetkezést.

És azért ez nem olyan ügy, melyet mint némely pört néhány fogással megnyerni lehetne.

Ez olyan, mint két iparbarát között megszakadt viszony, melyet csak egy őszinte gyöngéd kéz füzhet ismét össze, melyet a rosz akarat most is gátolni igyekszik, és melynek avatlan hozzájárulása csak kárt okozhat.

Figyelmeztetjük azért azon társorságokat és testvér nemzetiségeket, melyekkel karöltve a nagy jövő elébe indulni kivánunk, hogy ugy tekintsenek némely nyilatkozatokra, mint a hajós azon habokra, melyek könnyüségük miatt a hajóba becsaptak ugyan, de miattok azért a hajó nem sülyed el.

Ohatjuk továbbá alkotmányunk helyreállitása által az adó tetemes leszállitását, a törvénytelen indirect adók és monopoliumok megszüntetését, az örök időkre eltörlött urbériséggel rokon természetü birtoklások és kisebb királyi haszonvételeknek, illő kárpótlás általi megváltását.

Szent István koronája alatti országok, testvéri egyetértésben akarjuk élvezni jogainkat, megvédendjük a korona fényét vérünkkel ha kell, és alkotmányunkhoz szorosan ragaszkodunk.

Hogy ezen alkotmány jogosan a mi tulajdonunk, ezt teljesen kimeritőleg, elvitázhatlanul mutatja fel e hazának és a világnak, Pest belvárosa, általunk mélyen tisztelt képviselőjének a ház asztalára letett inditványa.

Pártolom teljesen annak szövegét, alakjára azonban az az észrevételem, hogy addig, mig Erdély-, Horvát- és Tótország, Fiume és a határőrvidék képviselőinek, az itteni megjelenés lehetővé nem

tétetik és ezáltal a korona területi integritása elismerve nem leend; addig mig alkotmányunk elismerése által, törvényeink integritása helyreállitva nem lesz, addig ezen társország és testvérvidékek képviselőinek hozzájárulta nélkül, véleményem szerint, ezen ház semminemü fölirat vagy törvényhozás fölötti tanácskozásba bele nem bocsátkozhatik.

Azért azon inditványt, és Tisza Kálmán képviselőtársunk által előadottak hozzátételével, mint ezen ház határozatát óhajtanám kimondatni.

Hogy ezen inditvány alakjára nézve, a vélemények e házban különbözők, az igen természetes, mert egy ily számos tagból álló testület egyvéleményü nem is lehet, mindazonáltal az eddigi nyilatkozatokból már világosan kitünik az, hogy ezen ház azon ritka parlamentek egyike, melyben párt-különbség nincsen, mert itt csak egy párt van, és ez az, mely törvényes alkotmányunkból, melyet elődeink a déli betörésektől oly nagy vitézséggel megvédtek, a nyugati fondorkodásoktól oly nagy bölcseséggel megóvtak, egy vonalnyit sem engedend és készebb inkább ismét türni és szenvedni, minthogy beleegyezésével ezen a legkisebb csorba is ejtessék.

Nincs e házban azon hatalomnak pártja, mely alkotmányunkat megcsonkitani akarja, de nincs e hazában sem, mert ennek lakosai, minden nemzetiség-különbség nélkül, annyi sanyaru tapasztalatok és csalattatás után, igen meg tudják választani azokat, kikben bizhatnak.

Több mint egy évtized hosszu sorában a bécsi miniszterium egy főczélt tüzött ki magának, és ez volt Magyarország megsemmisitése, azon experimentum létrehozása által, mely a birodalom egységének neveztetik, és mely által a köztünk és a birodalom közt létező törvényes kötelék az önkény bilincseivel pótoltatik. Mennyi keserv, mennyi köny, mennyi nyomor okozója volt ez e szegény hazában, de mi volt az eredménye a birodalomra nézve is, elvesztett egyik leggazdagabb tartományt, elszigeteltség a többi államok között, s legnagyobb mértékben megzavarva a pénzviszonyok.

És most ajándékképen nyujtatik nekünk annak egy részecskéje, mely egész ezredéves tulajdonunk, katonai erőszakkal, a tör-

vények mellőzésével hajtatik be az önkényileg kivetett adó, alkotmányunk nincs elismerve, és ismét némi változattal tovább folytattatik, az annyi tapasztalatok által elégségesen bebizonyitott vészes politika.

Aggódó, mélyen szomorodott szivvel nézi mindegyikünk a jelent, és a legközelebbi jövőt.

De csak ezt, mert mi a haza jövőjét illeti, itt egész más nézetem.

Meg van áldva e hon, a dus természet minden adományival, most jelenleg az igaz, lakosai, minden osztálykülönbség nélkül elszegényittettek, az eddigi kormányzat, a szerfölötti adók, és a hivatalnokok zsarolásai által, de kormányoztassék csak pár évig czélszerüen, emeltessék csak kissé a kereskedés, és ismét egyik leggazdágabb országa hazánk e világrésznek.

Van e hazának oly népe, mely mindenekfelett szereti hazáját, határtalanul tiszteli és ragaszkodik törvényeihez, mely hősiesen harczol mint katona, hősiesen tud és fog türni ha kell, és mely fönntartja a rendet mint szabad polgár.

Van e hazának egy oly ifju nemzedéke, melyre megnyugvással tekint mindegyikünk, tudván azt, hogy ha bennünket e helyről a végzet, vagy a hatalom elsodrand, lesz helyünkbe tiz, lesz száz, ki hasonló hazaszeretettel, hasonló önfeláldozással betöltendi helycinket.

E haza mellett van a törvény, a jog, az igazság. Egy ország, mely ily erővel, ily kincsekkel bir, az nem veszhet el.

Azért bizalommal, bátran, büszkén nézünk a jövőbe.

Lehet erő mely jogainkat, jólétünket tiporja, de nincs hatalom, mely Magyarország ezredéves törvényes önállását megsemmisitse, és azért ne ámitsa magát bárki, mert Magyarország osztrák provincia nem lesz soha.

Erre Trefort Ágoston:

Tisztelt ház! Ha annyi jeles előadás után becses idejét s türelmét igénybe venni bátorkodom, nem teszem azt szónoki viszketegből, hanem azon meggyőződésnél fogva, miszerint ez alkalommal, minél több képviselőnek nyilatkozni kell, hogy ismerjen bennünket az

ország, s ismerje cselekvéseink indokait. — Bocsánatot kérek azonban, ha felszólalásom kiinduló pontjául egy a tárgytól talán távol fekvő eszmét használok, a státus mindenhatóság eszméjét. — Ezen eszme kutforrása legnagyobb részt a politikai bajoknak a continensen, mert ezen eszméből fejlődött ki azon nézet, miszerint az administratiónak mindenbe avatkoznia kell akként, hogy az, az embert születésénél megragadja és a sirig üldözi, magáról azt tartván, hogy ő az egyedüli üdvezitő. — Sola administratio solvifica. E tán apostolai Sz. István koronája országaiban irgalmatlanul experimentáltak, s nehéz meghatározni, valjon mütételeiknél, az erkölcsi és jogérzet hiánya, vagy pedig a politikai ügyetlenség vitte-e a főszerepet.

De miután ezen urak anyagi s igen csekély szellemi készletök elfogyott, az európai conjuncturák s a birodalmi pénzzavarok nyomása alatt jelentek meg az oktoberi rendeletek, melyek folytán a megyék szervezék magukat nem e rendeletek, hanem az 1848-ki törvények szerint. — A főindok a szervezésre vala, hogy az országnak ut nyittassék, melyen abnormis törvénytelen helyzetéből normalis s törvényes helyzetbe átmehessen — mi természetesen csak az országgyülés meghivása által lehetséges s azért az ország oktober óta folyvást az országgyülés összehivását sürgette, kivánván, hogy az országgyülésnek sikere és eredménye legyen. De itt azon sajátságos tüneményre akadunk, hogy azon tényezők, melyek a kormánynak egy nemét jelenleg hazánkban képezik, mert törvényes sőt rendes kormányról addig szó sincsen, én legalább azt nem tudom látni, sem azon helytartótanácsban, mely administrativ tekintetben a Bach-rendszert magyar nyelven folytatja, sem az udvari cancelláriában, sem pedig azon bécsi belügyminiszterben, kit államminiszternek talán csak azért átkeresztelték, hogy Magyarország ellen államcsineket forraljon, s ki a magyar ügyekbe még folyvást avatkozik — e tényezők épen akkor, midőn állitólag az országot törvényes állapotba átvezetni akarják, és e czélra az országgyülést összehivták, törvényeink sértésében valódi virtuositást fejtettek ki.

Nem akarok ez izben másról szólani, mint azon elmulasztásról: miszerint sem Horvát- és Tótország, sem végvidékek, sem Fiume az országgyülésre meg nem hivattak, minek következtében nem lé-

teznek azon föltételek, melyek alatt az országgyülés törvényalkotásra képesitve legyen. E helyzetből önként következik azon kötelességünk, hogy mindent elkövessünk, miszerint Erdély, Horvát- s Tótország, a végvidékek s Fiume az országgyülésre meghivassanak, mert törvényhozásunk kiegészitése és egysége, s azzal szoros kapcsolatban álló integritása az országnak azon tért, hol semmi transactionak helye nincsen, gyengeség e téren s nemcsak azon törvényes alap, melyen eddig állottunk, öszsze fog roskadni, hanem az ország jövője is el lesz játszva, Magyarország integritása oly fontos ügy, hogy midőn itt saját érdekünket védjük, — védünk egyszersmind egy dynasticus és egy európai érdeket, — mert bármi szép ábrándokban éljenek a bécsi miniszterek, azon veszélyek közepett, melyek az ausztriai birodalmat nem a keletről, hanem a nyugatról fenyegetik — Magyarország integritása a dynastiára nézve életkérdés, — mert bármi sors érje a birodalmat — a dynastiának Magyarországon még mindig igen tekintélyes birodalma lehet, — a birodalom többi népei, a magyaron kivül mind kifelé gravitálván, — ha bennünket magától végképen eltaszitani nem akar, mi azon politicának, mely május 1-én Bécsben kezdetett, könnyen sikerülhet, lehetne pedig a dynastiának itt oly birodalma, melyre támaszkodni lehet, mert mindig igaz marad azon franczia mondat, hogy csak arra lehet támaszkodni, mi ellentállani tud. De mondám, hogy Magyarország integritása európai érdek, mert bizoyos eventualitások esetére, mig Magyarország integritása épségben marad, Európa délkeleti részein nem fog hézag maradni s a státus- rendszerben s az átmenet, egy uj birodalom alakulása, s egy régi birodalom eloszlása alkalmával zavar nélkül fog történhetni, mert készen fog állani a magyar állam, mely az eloszlott régi állam helyét fogja elfoglalhatni. — Ne tegyünk tehát oly lépéseket, melyek Magyarország integritását veszélyeztethetik, ne hagyjuk ki számitásunkból azon tényezőt, mely jelenleg e kérdés kulcsát birja — értem a tényleges hatalmat — a tényleges fejedelmet.

Magyarország integritásáról szólva, lehetetlen nem érinteni a nemzetiségek kérdését. A horvát nemzet saját területtel s történeti jogokkal bir — én e jogait s bármely jogait tisztelem, az országgyü-

lésnek azonban Horvátország irányában az 1848-ki törvényekhez ragazkodni kell, mig e törvények alkotmányos uton megváltoztatva nem lesznek — kötelességünk azonban már most kimondani, hogy mihelyt az országgyülés törvényalkotásra képesitve lesz, mi a horvátokkal a fennforgó differentiákat kiegyenliteni kivánjuk, anélkül azonban, hogy a magyar korona integritását csonkitsuk. — Én a horvát nemzetiség nyelv s irodalom fejlődését őszintén ohajtom, mert a szláv népek szellemi kifejlődése a szabadság érdekében fekszik s az absolutismust utolsó menekvőhelyén meg fogja törni, — maga idején csak azt fogom követelni, hogy ezen uj jogviszony akként formuláztassék, hogy a surlódás tehát az enyészet magvát magában ne hordja. — Mi a többi Magyarország területén élő népfajokat illeti — én azok fejlődését nemzetiségi irányban nem akarom akadályoztatni, mert a nemzetiségek elnyomatása valamint a szabadsággal össze nem fér ugy, rosz és czélttévesztő politika. — Szerbek, oláhok, németek, szlávok s ruthének — vigyék saját municipalis ügyeiket saját nyelvükön, használják az iskolákban azon nyelvet, mely nekik tetszik. Én a nemzetiségek benső kifejlődesét ugy kivánom tiszteletben tartani, mint a vallást, mibe avatkozni a státusnak joga sincsen. De e külön nemzetiségeknek teendő concessiókat, csak a jogegyenlőség alapján lehet tenni — s valamint a vallások közt nem lehetnek privilegialis vallások, ugy a nemzetiségek közt sem lehetnek Magyarország területén privilegialis nemzetiségek. — Én a nemzetiség kérdésének egész nyomatékát korunk politikájára elismerem annyira, hogy nem kétlem, hogy e mozgalom a régi politikai traditióknak véget fog vetni, uj közjogot fog alapitani, s uj korszakot a történetben nyitni, s azért hiszem, hogy Olaszország, melyről nem rég mondatott, hogy ez csak geographicus fogalom, s mely a római birodalom eloszlása óta feldarabolva s idegenek által elnyomatva volt — nemsokára egy nagy státust a nemzetiség alapján fog képezni s Rómát s Velenczét is magába fogja olvasztani — én a nemzetiségek jövőjében annyira bizom, hogy nem kétlem, hogy a németek is egy nemzeti testté össze fognak olvadni, s az ausztriai birodalom német tartományait magukkal fogják ragadni, s végre az eu-

rópai politikában elfoglalják azon helyet, mert őket nagyságuk s műveltségöknél fogva illeti.

Oly területeken azonban, hol vegyes a népesség, ott tisztán nemzetiségi szempontok szerint státusok soha sem fognak alakulni, mert ily eljárás Europát oly zavarba vinné, minőben az a 8-ik s 9-ik században sinlődött, mert nincs állam Európában, Angliát s Francziaországot sem véve ki, mely mostani alakját megtarthatná; reménylem tehát, hogy Magyarországon is a történeti előzmények, a geographicus helyzet s más magukban a külön nemzetiségekben rejlő practicus momentumok a fölsőbbséget nyerendik, s azon beteges hajlam: miszerint minden külön népfaj, külön kerületet követel, s mintegy külön államot képezni akar, — mint sok átmenő szellemi betegség, meg fog szünni s Magyarország, a magyar állam, Hungaria meg fog maradni, mert a nemzetiségek iránt igazságos tudván lenni, nem lesz alapitva a nemzetiségekre, hanem meg fog felelni a politikai szükségnek, mint fejlődménye a történetnek.

De ha mi Erdély- Horvát- és Tótország, a végvidéknek s Fiume az országgyülésre való meghivása nélkül, nem vagyunk képesek törvényalkotásra, nem fogunk sikerrel müködhetni, mig magyar felelős miniszteriumunk nem lesz, mert rendes parlamentáris eljárás, parlamenti kormány nélkül lehetetlen. A felelős miniszterium, az alkotmányosság első föltétele, anélkül az alkotmány holt betü, anélkül bennünket mindig Bécsből, idegen befolyások alatt fognak kormányozni. Én a felelős miniszteriumot, a municipalis rendszerrel összeférhetőnek hiszem; s óhajtom, mert e rendszerben is szabadságunk egyik garantiáját látom, és e téren, ha idején lenne, a vitát bárkivel elfogadnám. Ha a felelős miniszterium szükségességén valaha kételkedtem volna, alkalmam volt arról meggyőződni october 20-ika óta, sőt az országgyülést megelőző napokban, mert oly zavar, minőben az ország oktober 20-dika óta sinlődik, főleg miután most az országgyülésen kivül kivetett adót is katonai erővel hajtják be, s minőt itten april 2. és 6. közt látunk, csak ott lehetséges, hol collegiumok kormányoznak, hol felelős miniszterium nincs. Én tehát az 1848-iki III. törvényczikktől, mely egyébiránt is nem uj, hanem csak az 1790. X-dik törvényczikknek explanatiója, valamint ez a

sanctio pragmaticának kifolyása, soha nem fogok elállani, s midőn e törvényczikkhez szorosan ragaszkodom, nincs szándékom e czikket bármiben csonkitani, s a pénz- s hadügyről lemondani, mert Magyarország önállásának biztositéka épen abban fekszik, — én tehát e fennforgó differentiák kiegyenlitését csak ugy ohajtom, ha az ország saját pénz- és hadügye felett rendelkezhetik (Közhelyeslés), — nem fognék pedig a hadügy- és pénzügyről lemondani — abstrahalva minden törvényes tekintetektől már azért sem, mert meg vagyok győződve, hogy mi Budapesten ez ügyeket jobban fogjuk kezelni, mint azon bécsi bureaucraták, kik a birodalom pénzügyét végpusztuláshoz vezették, s a kitünő ausztriai sereget akként desorganisálták, hogy 1859-ben minden vitézsége daczára egy csatát a másik után veszté.

Magyarország s a birodalom többi részei közt nem létezik semmi más jogi kapocs, mint a közös fejedelem személye, a personalis unio; e viszonyt már azért sem szabad megváltoztatnunk, mert az örökös tartományok az 1815-ki szerződések szerint a német szövetséghez tartoznak, és bizonyos eventualitások esetére ismét Frankfurtba a német parlamentbe követeket fognak küldeni. De nem lehet e viszonyt megváltoztatni, s az által, hogy Magyarország a birodalmi tanácsban részt venne, a personalis unióból realis uniót alakitana; — mert azon politika, mely a birodalmat az egység alapján szervezni akarta, impracticus politika, mely semmi sikerhez sem vezethet. Tekintsünk a multra, mig az ausztriai birodalom, természetes dualisticus alapján szervezve volt, — az ausztriai birodalom minden hibás politikája daczára, mint elsőrangu hatalom szerepelt, serege imponált, hitele szilárd volt, a bécsi bank jegyei agióval circuláltak a külföldön; — ellenben, midőn a bécsi bureaucratia a birodalmat az egység alapján akarta szervezni, és ezen experimentumnál a depotismms minden eszközeihez nyulni kénytelen volt, — a birodalom minden centrifugal tényezői fölébredtek, s a helyett hogy uj erő állittatott volna elő, — a régi erő eltünt — a birodalom tekintélye a külföldön szenvedett, a hitel ki lön meritve, a bécsi bank jegyei 50% veszteséggel circulálnak, — s annak daczára,

hogy a direct és indirect adók évről évre emeltettek — a minél sem törvényeink, sem a méltányosság, sem nemzetgazdászati tekintetek figyelemre nem méltattak, — a statusadósságok óriási mértékben növekedtek, s a mi jellemzőbb, hogy az állam, mely tisztán hadi erőre akart támaszkodni, az első háboru alkalmával akként megveretett, hogy egyik legszebb tartományáról lemondani kénytelen volt. — A dolgok ily helyzetében, az ausztriai birodalmat csak a tökéletes dualismus alapján lehet föntartani és szervezni, — s e tekintetben nem tesz semmi különbséget, hogy a Schmerling-iskola a birodalmat az egység alapján quasi alkotmányos formák közt szervezni akarja, — mi ezen alapot ép oly kevéssé fogjuk elfogadni, mint a Bach-féle absolutisticus alapot; mert a legujabb octroyrozott alkotmány ép oly kevéssé tiszteli Magyarország jogait, mint a Bach-féle szervezések. A bécsi kormánynak tehát, ha elég pénz s katonai ereje van, sikerülhet egy időre az absolutismust visszaállitani; — oly erő azonban a világon nem létezik, mely bennünket oly alkotmány elfogadására kényszerithetne, mely nemzeti létünknek véget vetni akar, s mely nekünk nem kell, mert elfogadása bün, sőt becstelenség volna (Helyeslés.); sajnálkozva kell tehát látnunk, hogyha a Lajthán-túli népek oly alkotmánynak bármi becset tudnak tulajdonitani, mely Magyarország jogait megsemmitvén, Magyarországon az absolutismust előidézheti, mert valóban gyermekded kedély szükséges azon hithez, hogy Lajthán-tul alkotmányilag fognak kormányozni, ha Magyarországon az absolutismus diszlik.

Én pedig valamint magunk számára, ugy a Lajthán-tuli népek számára is valódi életre való alkotmányosságot követelek, olyant, mely az ottani viszonyoknak megfelelve, nálunk jogaink s létező törvényeink összeségét képezze s ez által viszonyainknak megfeleljen; de ha Magyarország önállásához minden áron ragaszkodom, elismerem másrészt, hogy azon helyzetnél fogva, melyben Magyarország az örökös tartományokkal 300 év óta létezik, keletkeztek bizonyos viszonyok, melyeket az örökös tartományok törvényhozásával, mint független állam független állammal a méltányosság alapján tisztába kell hoznunk.

Ily ügyek: a státusadósság ügye, a kereskedelmi s vámügy. Szabad legyen a vámügyről különösen — habár csak röviden motivált véleményemet elmondanom.

Magyarország, mint önálló állam s az örökös tartományokkal csak a personalis unio által összekötve, tökéletesen fel van jogositva magát kereskedelmi s vámtekintetében a birodalom többi részeitől elkülöniteni. — 1848-ban, midőn a vámsorompók Magyarország és az örökös tartományok közt még fenállottak, a magyar minisztérium akként állitotta fel e kérdést: hogy Magyarországnak vagy vámszövetséget kell kötni az örökös tartományokkal, a német vámszövetség példájára, vagy viszonyainkhoz alkalmazandó védvámrendszert kell életbe léptetnünk s e tekintetben előmunkálatok is tétettek. — Jogilag e kérdés most is ekként áll, — hanem az anyagi érdekeket nem lehet kizárólag a közjog szempontjából tekinteni s kezelni. — A vámsorompók Magyarország s az örökös tartományok közt lehullottak, a forgalom szabadabb lőn, — e sorompókat ismét visszaállitani, nemzetgazdászati tekintetben nagy hiba volna, söt én ezt majdnem lehetetlenségnek tartom.

Magyarország a nemzetgazdászati kifejlődés azon stadiumában van, hogy főleg nyers anyagok előállitásával foglalkozik; tény pedig, hogy terményeink legnagyobb vására az ausztriai tartományokban van, s remélhető, hogy tökéletesebb közlekedési eszközeink s főleg a buda-kanizsai vasutvonal által, e vásárunk még tágulni fog, mert e vasuton tetemes gabnamennyiségek fognak nemcsak Styriába, hanem Carinthia, Carnioliába, sőt Tyrolba is szállittatni, mely tartomány magát gabnával előbb legnagyobb részt Bajorországból látta el; már ha mi e vásárt megtartani akarjuk, önként következik, hogy minekünk az ausztriai gyárczikkeknek vásárt kell engednünk, — annál inkább, mert bármikép forduljanak is dolgaink, pénzviszonyaink még sokáig hasonlók fognak maradni az örökös tartományok pénzviszonyaihoz. Nem volna a sorompók visszaállitása azért sem kivánatos, mert ha majdan a birodalom a dualismus alapján szervezve lesz, mi végre befog következni, közös fejedelmünk levén, a vámtariffa-kérdések igen sajnos összeütkö-

zéseket fognának előidézhetni, de nem is szükséges a vámsorompók visszaállitása, mert mennyiben gyáriparunk van, s később valószinüleg nagyobb mértekben lesz, gyáriparunk az ausztriai gyárczikkekkel könnyebben fogja a versenyt kiállani, mint akár a németvámszövetségi akár az angol vagy franczia gyárczikkekkel. — A vámkérdést tehát ha majdan önálló kormányunk leend, az örökös tartományokkal, szövetség alapján, a német vámszövetség példájára kell eldöntenünk, akként, hogy abból közjogi tekintetben reánk nézve semmi káros következtetéseket ne lehessen vonni; természetesen, hogy aztán oly vámtariffát kell fel állitanunk, mely nemcsak az egyik, hanem mind a két félnek kedvező legyen, mely az összeköttetést s kereskedést más nemzetekkel ki ne zárja — mert habár terményeink fővására az örökös tartományokban van — tudjuk azonban, hogy azok terményeink fogyasztására nem elegendők, ha pedig terményeink számára a németvámszövetséghez tartozó országokban, sőt Francziaországban és Angliában vásárt találni akarunk, akkor oly tariffához nem szabad nyulnunk, mely ezen országok gyári czikkeit Magyarországból kizárná.

Ismétlem tehát, hogy vámszövetségre kell lépnünk az örökös tartományokkal, hanem czélszerü védvámok alapján közösen megállapitandó vámtariffa mellett. Pedig mily óvatosság és figyelem fennálló érdekekre szükséges a vámtariffa szabályozása és változtatásánál, látni azon szomoru csapáson, mely a magyar vasipart érte, midőn a vasuti társaságoknak a vasnak szabad behozatala engedélyeztetett; ezen óvatosság pedig annál inkább szükséges, mert az állam kereskedelmi s vámügye az ország pénzügyi állapotával a legszorosabb összeköttetésben áll — különösen pedig szükséges az ausztriai birodalomban, hol nemcsak a rendszeres évenkinti deficit is elég aggasztó, hanem a hol a kereskedés is oly szenvedő állapotban van, hogy a bevitel a kivitelt évenkint 40 millió forinttal felülhaladja, mely veszteséget a külföld irányában csak arany vagy ezüsttel, vagy uj adósságokkal lehet fedezni. — Az állampapirosok s az industrialis papirosoknak is egy nagy része a külföldön levén — a kamatok fizetése a birodalom pénzerejének nagy részét igénybe veszi — a mi valamint a valuta helyreállitását ugy a birodalom oeconomicus gya-

rapodását is gátolja. — E bajnak oka pedig nagy részt azon kormányrendszerben fekszik, mely elfogult külpolitikájánál fogva pénzerejét felülmuló hadsereget, s hibás belpolitikájánál fogva a hivatalnokok egész seregét tartani kénytelen, a státuspolgárok jövedelmeit oly nagy mértékben terheli, hogy a tőkék alakulása, melyek a földmivelésbe és gyáriparba beruházva nagyobb kivitelt s kisebb bevitelt, vagy inkább helyesb arányt a kettő közt eszközölhetnének, lehetlenné teszi.

Előadásom folytán emlitém: miszerint a jogegyenlőség elvét, a nemzetiségekre kell alkalmaznunk, kell azt egyszersmind a vallásokra nézve is akként kiterjesztenünk, hogy ne legyen ezen országban semmi néposztály, mely vallásos tekinteteknél fogva, polgári s politikai jogok gyakorlatából ki legyen zárva, értem az izraelitákat.

Hogy hosszas ne legyek, más kérdések fejtegetésébe bocsátkozni nem akarok, hanem mélyen t. képviselő Deák Ferencz inditványát egész kiterjedésében, forma és lényeg tekintetében pártolom.

A mi a többi, Tisza Kálmán t. képviselőtársunk által elősorolt egyéb tárgyakat illeti; elvileg elfogadom azokat a szabad kereskedés kivitelével; nem találom azonban helyét, hogy azok a föliratban megemlittessenek; czélszerünek vélném, hogy maga idején választmányok küldessenek ki, e tárgyakbani törvényjavaslatok kidolgozására, mert habár helyzetünkben törvényalkotásra képesitve nem vagyunk, törvények előkészitésére jogositva vagyunk. Előadásom következtében kénytelen vagyok a szabadkereskedésre csak azon megjegyzést tenni, hogy az, a nemzetgazdászatban oly helyet foglal el, mint a természetjog a jogtudományban, hogy az, csak ideál, mely felé törekednünk kell, de a melyet eddig semmi nemzet, még az angol sem, roppant gyáripara s a tőkék nagyszerü készletei mellett sem mert eddig az életbe átvinni. Én pedig ohajtom, hogy valamint az alkotmányosság mezején e legszabadabb nemzet tanait fogadjuk el, ugy az anyagi érdekek terén is e legpracticusabb nemzet példáját kövessük, e nemzet pedig anyagi érdekeit a védvámrend-

szer által nevelte s fejlesztette; igaz, hogy volt nekie érdekeinek nevelésére még egy hatalmasb emeltyüje, mint a védvámrendszer a polgári s politikai szabadság. -- Az angol nemzet gazdag lett, mert szabad tudott lenni, legyünk mi is szabadok és gazdagok leszünk. (Helyeslés. Éljenzés.)

Erre Buzna Lajos:

A világ egyetemének alkotója remek müveinek ékkövéül önön hasonlatosságára az embert teremtvén, állati fensőbbségének megjelölésére szellemét az értelem szövétnekével világositá meg, szivébe pedig a szeretet fennkölt érzelmét lehelé.

Értelem az embert méltóságának öntudatára, szeretet pedig létének becsülésére vezetvén, a két adomány együttvéve szülte az érdeket, mit más szóval önfenntartási ösztönnek nevezünk.

Az ember legnemesebb eltökélésének is érdek levén tehát a mérlege, ha ezt az ész és szeretet méregyene irányozza, ugy előidézi ama egyensúlyt, mit igazságnak nevezünk; ha ellenben akár a szellem, akár a sziv különválva követi sugalmát, ebbeli állapot az önzésnek leend szülője.

Nem tudom társas életen kivüli vadon állapotban léteztek-e valaha emberek vagy sem? a hol legfölebb is követhették volna önző ösztönüket; de azt tudom, hogy az önzés, mely csupán az egyéni élvvágyak kielégitésében határozódik: a társadalmat vajmi gyakran sodorta már az enyészet örvényébe; s évezredek során át önfeláldozólag kellet küzdeni mindannyiszor azoknak, kik az emberi nemet sajátképeni rendeltetésének ösvényére terelni törekedtek.

Ha az ember társadalmi helyzetében mindenkor az értelem és szeretet sugallásaira egyiránt ügyelt volna, ugy a világ történelmének nem lenne annyi embervértől áztatott lapja, s az emberiség társas viszonyai régen az igazság alapján rendeztettek volna.

De mivelhogy az emberben kitört állati szenvedélyek az ész és szeretet vagy is az igazság érzetét elnyomták s az önzést vagyis az élvvágyat tették uralkodóvá: igy az erőhatalom intézte aztán az emberek sorsát, s az Isten hasonlatosságára teremtett emberi nemnek nagyrésze lényi méltóságából kivetkőztetve, öntudatnélküli szolgaságra kárhoztatott.

Holott pedig kétségtelen az, hogy az erőhatalomra alapitott államrendszer ellenkezik az ember földi rendeltetésével; hiszen az értelem ereje és a szeretet gerjedelme az embert arra készti, miként állati fensőbbségének megismerését más embertársaitól is követelje, vagy is más szóval: az emberben meg van a jogérzete; s miután minden embertársunk hasonló joggal bir, egymás irányában önként következik ebből: a mások jogai iránti kötelesség érzete is, azaz, a mennyire másokkal szemben emberjogaink fönntartását kivánjuk, annyiban köteleztetünk viszont azok jogait szintugy megismerni s tiszteleletben tartani. Az ember értelmi erejének és a szeretet magasztos gerjedelmének észleléséből eléggé meggyőződhetünk tehát arról: miként az emberek lényi méltóságukra, jogaikra s egymásközti kötelmeikre nézve társalmi viszonyukban is egyenlők.

És miután a társadalom az egyének egyesülete, ennek sem lehet nagyobb hatalma az egyének fölött, mint milyennek ők azt felruházták; s minthogy az egyének kötelességeik érzetében is csak annyi hatalmat engedhettek át a társadalomnak, mennyi polgári biztonságuk és jólétük elérésére, emberi jogérzetük föláldozása nélkül szükséges volt: a társadalom is ennélfogva az embert csupán mások iránti kötelmeinek betöltésére kötelezhette; következőleg vele született jogainak gyakorlatában is csak ennyiben korlátolhatta; mely korláton tul azonban az embernek polgárjogaibóli kivetköztetése, a társadalom czéljával ellenkező kénykedés volt, mit az emberi nemnek soha sem kellett volna megszivelnie.

Ezek nyomán, miután a társadalom hatalma is egyedül az azt képező egyének jogainak fönntartása — s egymás közti kötelmeik betöltésének sikeresitéseig terjedhet; jóllehet a jogok fölötti őrködés és egymás iránti kötelmek betöltésének sikeresitése a társalom ügyviselőire nyilván vagy hallgatag bizatott is, ezek az igy nyert akár korlátolt, akár korlátlan hatalmukat szintugy egyedül a társalmat illető népfönség alapján gyakorolhatják; (Helyes!) s minthogy a népfönség egyenlő jogokat {s ezekkel viszonos kötelmeket tulajdonit a társadalom minden tagjának: ehhez képest a társalom ügyviselője sincs hivatva arra, hogy a tömeg fölött kénye szerint uralkod-

jék, hanem hogy őrködjék az emberjogok sérthetlensége s ezekkel viszonos kötelmek betöltése fölött. (Helyeslés.)

Vajha egyszer meggyőződnének már hát az uralkodók arról, miként ők azért állitvák népeik élére, hogy legyenek őrei s ügyviselői az emberi jogokon s ezekkel viszonyos kötelmeken alapuló társalmi hatalomnak; s hogy miután eme hatalom a társalomtól elsajátithatlan, azért ujult meg annyiszor a véres küzdelem annak érdekében a jogtipró uralom ellen.

Istentől nyertük a velünk született jogokat, melyeket a társadalom eme viszonyból eredő kötelmek szerint szabályozhat ugyan, de azokat semmiféle halandó el nem sajátíthatja, következöleg adományozás tárgyává sem teheti.

Melyekből önkényt következik, hogy miután a társadalom élére állitott fejedelem egyedül a népfönség személyesitője, ő a népfönséget képező társalom irányában semmi fensőbbséggel s hatalommal nem bir, s kénytelen minden hatalmát a társalom akaratából származtatni; eszerint tehát a népszava elött szintugy, mint bármely más egyén meghajolni; (Helyes!) hiszen az őtet övedző dicsfény is nem az egyént, hanem annak tisztét illeti; s a szeretet és bizalomból eredö személyes hódolatot is egyedűl hivatásának betöltése által érdemelheti ki.

Eme népjogi alapelveket igy egybeállitva a végből terjesztém elő, hogy az elhiresült kiáltványt szerző hazánkfiával szemben, bebizonyithassam egyrészről azt, miként a fenálló államrendszer ellenei csak polgári kötelességüket teljesitik, midőn azt megtámadják; másrészről pedig miként a társadalom nem oly tudat nélküli tömeg, mely elvont jogainak árnyékát is hálálkodással fogadni köteleztetnék.

Noha egyébiránt elhiszem, hogy az uralom kegyenczei és bérenczei, kik az emberiséget csak eszközűl szolgáló csoportnak nézik, ököljogon alapuló erőhatalmukra igen féltékenyek, s annak bármily csekély korlátolását is áldozatnak tartják, sőt megszokott kényúri helyzetökben, a nekiek annyira gyülöletes engedékenységtőli menekülhetés végett fegyvererejökre is készek támaszkodni.

De hasztalan, a szellemi felvilágosodás hatalma erősebb az öldöklő fegyvereknél, s közelget immár az idő, hogy az emberi nem átlátja azt: miként vak eszközül saját vesztére és méltóságának megalázására a kényúrkodók kezében nem szolgálhat tovább, s annál bizonyosabban helyezi magát azok által istentelenül bitorlott jogaiba. Miután a zsarnokok által gépekké fegyelmezett hadseregekben is fölébred majd amaz önérzet, hogy önön és embertársaik természetadta szabadságának hóhérai nem lehetnek. (Helyes!)

A fölsorolt társadalmi alapjogelvek szerint alakulván hazánkban is, — elébb ugyan csak a kiváltságos osztályokra, de 48-tól az egész nemzetre kiható — közjogi államviszonyok: ezekhez képest a nemzet a maga fejedelmét mindenkor szintugy egyedül a fönségi hatalom személyesitőjének tekinté; minek legerősebb bizonyitéka egyrészről az: hogy mindenkor csak választott fejedelmeket uralt, a mennyiben elsőbb az Árpád és utóbb az osztrákház állandó örökösödési rendének is csak szabad választás utján veté magát alá; másrészről pedig: hogy a fejedelem erőhatalmával szemben ellenszegülhetési jogát fenntartván, ettől csak akkor tért el, midőn annak helyébe léptetett kötési biztositékok által, a fejedelem kötelességeit eléggé szabályozottaknak tekinté; s valóban eme kötelmek oly nemüek is, hogy csupán csak ezek betöltésével igényelhet fölségi jogokat a király.

Mi mindenkor egyedül az országgyülésileg alkotott törvényektől függő, szabad népek valánk; (Ugy van!) de miután honárulási merénynyel szabadságunktól megfosztattunk, ennek visszaszerezhetésére szolgáló jogszerü működési alapunk az 1848-diki törvények által szabályozott ősi alkotmány; föladatunk pedig annak helyreállitása; s minthogy fegyveres erővel nem rendelkezhetünk, szellemi erővel kell azt eszközölnünk és pedig ugy, hogy ha hallgatásra kényszerittetnénk, legyen e némaságunk olyan, melytől a zsarnok annyira visszaborzadjon, mennyire megretten az életvesztésre elitélt bünös a hóhér látára s érezze egyuttal azt, hogy hatalma végét érte. Addig azonban mig szólhatunk, hirdessük különösen alkotmányos nemzeti önállóságunkat és törvényszerü függetlenségünket.

Szólanom kellene immár nekem is tehát alkotmányos függet-

lenségünkről; de miután már eme tárgyat előttem annyi jeles szónok tökéletesen megfejtette, annak további bizonyitásával fölhagyva, egyedül azt emlitem még föl, hogy miután osztrák birodalom csak névleg, de jogilag s valóságban eddig sem létezett, Magyarország ennélfogva abba bekebelezve nem is lehetett.

Tudjuk ugyan is a történelemből, hogy a római birodalom megdöntésével, a római császárságnak — ugyszólván — csak czime maradt fönn, mely választás utján hol egyik, hol másik fejedelem tekintélyét növelé ugyan, de a birodalom azért még sem létezett; hiszen ama terület, melynek azt képeznie kellett volna, mintegy hatvan önálló kormányhatalom alatt állott.

Eme császári czimre előbb választás utján, utóbb pedig állandóúl is szert tett az osztrák dynastia, a nélkül azonban, hogy a kormánypálczája alatti országok a nem létező római birodalom részeit képezték volna; minek valóságát igazolja ama körülmény is, hogy midőn 1804-ben az akkor uralkodó Ferencz császár a római császárság czimét letenni kénytelenittetett, e helyett aztán az osztrák császár czimét vette föl, szinte anélkül, hogy ily birodalom jogilag megalakult volna; a mennyiben minden az osztrák ház uralkodása alatt létezett országok azontul is egymástóli külön állásukban megmaradtak; s daczára annak, miként az ugynevezett örökös tartományokban rendszeresitett korlátlan kormányhatalomnál fogva, mindenütt egyenlő önkény gyakoroltatott is a bécsi középponti kormány által; a hatalom mindamellet is egyik tartományban mint őrgrófságban, másikban mint főherczegségben, harmadikban mint királyságban, s több efféle fölségi hatalmak nevében gyakoroltatott.

A dolgok ily állapotában miként lehetett tehát ráfogni azt, hogy Magyarország az osztrák birodalomba szintén bekebelezve lett volna? holott az örökös tartományok sem állottak egymással real unióban! tehát az osztrák főherczegség lakóit kivéve, mikor ismerték el a lengyelek, csehek, morvák, tyrolok, sziléziaiak stb., hogy ők osztrákok?

Épen azért tehát, mert az osztrák birodalom csak névleges létének ujabb időkben fölötte nagy hátrányát tapasztalta hatalmának kifejtésében, mivel az absolut kormányrendszertől megválni nem

birt: az 1848-ki évet szemelte ki amaz időpontnak, melyben megalakitsa az egységes birodalmat, hogy valóságban aztán az országoknak csak neve maradjon fönn. Melybeli czéljának kivitelére Magyarországot haddal támadván meg, midőn külsegély hozzájárulásával benünket csakugyan leigázott, erőhatalommal valósitá érintett óhajtását. De mivelhogy az [ily kényszerü s a népek akaratával ellenkező egyesités a birodalmat a bukáshoz közel hozta, ennek elkerülhetéseül találta föl legutóbb a bécsi kormány az octoberi diplomát s a februáriusi birodalmi alkotmányos tanácsot, melynek engedelmes tagjai hivatvák teljes 'készséggel s hódolattal a kormány rendeleteit jóváhagyni.

Én azt vélem, hogy a bécsi kormány, eme szinalkotmány rendszere is nemsokára nagy szellemi vereséget fog szenvedni; legyünk tehát kitartók s ne veszélyeztessük elsajátithatlan jogainkat; söt inkább világositsuk föl a hazánkbeli különböző nemzetiségü testvéreinket, mikép az egyenjoguság sérthetlen elvénél fogva, minden nemzetiségi méltányos igények kiegyenlitésére készek vagyunk. (Ugy van!) De ők se tévesztessék meg magukat s higyjék el, miként köztünk az egymáselleni idegenkedés csak a végből szittatik a zsarnokság bérenczei által, hogy a sokkal magasabb czél, a polgári közszabadság visszaszerzésére ne egyesülhessünk. (Helyes!) Oly népfaj iránt, mely önzetlenül akarja a testvérnépekkel megosztani minden jogait, teljes bizodalommal lehetnek.

De legyenek bizodalommal irántunk a szomszéd országok és tartományok népei is; hiszen midőn mi alkotmányos szabadságaink visszaállitását követeljük, ezt a végből is teszszük, hogy az ő szabadsági igényeik elnyomására eszközül tovább ne használtathassunk föl. (Ugy van! Helyes!) Nincs szándékunkban az ő társadalmi jólétük romjain fölemelkedni, 1526-ban is a végből választá királyávak I. Ferdinándot a magyar, hogy azontul jó egyetértésben élhessünk a szomszéd tartományokkal; fájdalom, hogy még is folyvást az elnyomás ellen kelle magát védelmeznie!

Fejezzük ki azt, hogy a polgári jogok gyakorlatában a vallás tekintetbe nem jöhet; de épen ez okból minden vallásfelekezetü polgáraink győződjenek meg arról, miként a közszabadság czéljá-

nak elérésére egyenlő lelkesedéssel kell közremunkálnunk. E szerint minden felekezetü vallásoknak föl kell magukat szabaditaniok a kényuralom szolgai függésétől s a társalmi viszonyokra annyira ártalmas vak hitbuzgóság különködésétől. A vallásról szólván, Bende képviselőtársam által a placetum eltörlését helyeslő véleményére vonatkozólag, nem mellőzhetem itt ama megjegyzést, mikép mindaddig, mig a katholika egyház a római pápától függ, s onnan kap bullákat, ezeket az államhatalom köteles a végből megbirálás alá venni, hogy a köztörvényekkel ellenkező pápai rendeletek a vallási hatalom szine alatt, a törvények sikerességét ne hiusitsák meg: (Helyes!) hiszen azért hozattak hazánkban a placetum iránti törvények, minthogy a pápák bulláit a polgári jogviszonyokra vajmi gyakran kártékony hatásuaknak tapasztalták. Azután a megdicsért concordatumnak bizony nem is az egyház függetlenitése, hanem a pápai hatalomnak, — mely mindenkor nagy oszlopa volt a korlátlan uralomnak — a szabadelvü magyar clerus lenyügözésére irányzott befolyásának kiterjesztése volt czélba, s igy (Ugy van!) bizony a concordatumban sincs magasztalni való.

Fejezzük ki azt, hogy a nevelési rendszer eddig épen ez okból kezeltetett oly félszegül a kormányhatalom által, mert a kényuralom rettegett az embert lényi méltóságának öntudatára, polgári jogainak és kötelmeinek érzetére vezető képzésben részesittetni, sőt inkább azon törekedett, hogy az egyenlőség, szabadság és testvériség tanait, mint forradalmi veszedelmes elveket bélyegezze; holott pedig e tanok az emberbe a Teremtő által ihletett ön-, jog- és kötelességérzetének csak synonimái. Ezeknek csak viszhangoztatása a Megváltó ama tana is: „szeresd felebarátodat, mint önnön magadat.“

Fejezzük ki azt, hogy az állandó hadsereg, melynek egyedül polgári biztonságunk és jólétünk megoltalmazása lenne feladata, leigáztatásunkra eszközül használtatik, s már nyolczszázezernyi oly roppant számra emeltetett, melynek 400,000,000-ot megközelitő évi költségei elviselhetlenek, ha mellőzzük is azt, hogy annyi munkáskéztöl fosztatik meg az állam.

Fejezzük ki, hogy a fönnálló adórendszernek köz elszegénye-

dés a czélja, hogy annál könnyebben kényuralkodhassanak a tehetetlen tömeg fölött; (Ugy van!) miután különben nem kellene annyi bérenczet a kormányhatalomnak zsoldjában tartani s a kémrendszerre annyi milliókat fecsérelni.

Fejezzük ki azt, hogy állampénzviszonyaink rendezése égető kérdés, jelesül: a hitel s ezzel kapcsolatban levő iparszabadság és kereskedésnek korszerü szabályozhatása végett; mert a forgalomnak a csak fizetési eszközül s értékegyenlitőül szolgáló pénzérték hullámzásától függni nem szabad. A pénzértéket tehát ugy kell szabályozni, hogy az mindig reális és biztos fedezettel birván, változásnak ki ne tétessék, vagy is mint fizetési eszköz, mindig egyenlő reális értéket képviseljen. Mindenek fölött pedig e részben oda kell törekednünk, hogy a kormányhatalom az állam hitelét a népek vesztére tovább ne aknázhassa, hogy tehát az állam-hitel s vagyon értéke könnyelmüleg ne pazéroltassék s ragadományozás tárgya ne legyen.

Fejezzük ki azt, hogy a sajtónak nem az a rendeltetése, miként milliónyi §§-kat napfényre hozzon, a melyek szerint aztán a jámbort szintugy mint a gonoszt egyiránt üldözhetni, hanem hogy legyen szellemi művelődésünk emeltyüje.

Fejezzük ki, hogy a jelenlegi zilált törvénykezési s magánjogi viszonyok megoldása elhalaszthatlan s hogy eme zavarba is egyedül a kényuralom fönnálló rendszere döntötte az országot.

Fejezzük ki, hogy polgári és büntető törvényeinknek korszerü javitása szintén halaszthatlan; mert az osztrák törvények csak gyüjteményei a képzelhető jogszegéseknek, melyekből a roszlelküek annál könnyebben megtanulhatják mesterségöket; büntetö törvényeik pedig csak bosszuállásra alapitvák; holott pedig a törvényeknek főczélja az, hogy a jogszegéseket lehetlenitsék vagy legkisebb fokra szállitsák s a tévtetteseket inkább javitsák.

Ezek után megbocsát nekem a fölirási inditványt tevő s általam hódolattal kegyelt nagy hazafi, hogy inditványát kifejtő elöadására néhány szerény megjegyzést tenni kötelességem érzetében bátorkodom; jelesül: azon állitásaira, miként az ország maga kivánt országgyülést; miként a tényleges hatalom meghivása folytán

történtek a választások, s mi ezek folytán jöttünk össze; s hogy a nélkül nem tanácskoznánk együtt: s hogy a magyar országgyülés magától soha össze nem jön; kénytetem viszonozni, hogy a nemzet kivánt ugyan országgyülést, de csak az 1848-ki törvények alapján: s e miatt mivel a meghivás a törvény alapján kivül történt meg, ez csak alkalmul, korántsem vétetett azonban alapul a helyhatóságok által; s hogy a választások sem a meghivás, hanem a 48-ki törvény alapján eszközöltetvén, mi ennek folytán jöttünk is össze s épen a végből kénytetünk csak a tanácskozásnál maradni, mert itt hivatalosan arról értesültünk, hogy az országgyülés nem a törvényes király s nem is a 48-ki törvény, hanem az 1860 oct. 20-ki császári diploma alapján hivatott egybe: (Zaj) hogy a meghivás sem terjesztetett ki az egész magyar birodalom területére; s hogy önálló felelős kormányunk sincsen. Melyeknek megtudásával mi tehát, miután azt láttuk, miként ezen összejövetelünk olyan mintha csak ugy magunktól jöttünk volna össze, (Zaj) e miatt azt mondtuk s mondjuk is, hogy ily körülmények közt mi törvényhozó testté nem alakulhatunk meg; és miután az inditványozó a törvényes alap helyreállitása előtt a tanácskozás körén túllépni szintén nem kiván: igy ő maga is tényleg a meghivás s annak minden következményei ellen van.

A lemondás elméletére pedig azt viszonzom, hogy az nem csak formájában, de lényegében is hiányos; miután az örökösödési rend fogalma hazánkban egyedül a halálozás által támadott fejedelmi szék üresedése esetére terjed ki. A lemondás e szerint akkor alapithatja meg a halálozással egyensikerü örökösödés rendét, midőn annak a nemzet által történt elfogadásával a törvényes fejedelem jogi létezése végét érte.

Nem mondhat le e szerint a fejedelem a nemzet beleegyezése nélkül; mert ő alkotmányos törvényeink szellemében hatalmazott személyesitője lévén a népfenségnek, ebbeli méltóságát s ezzel járó hatalmát is annak a kezébe köteles letenni, a kitől ő nyerte s fölmentetéseig köteles a fejedelmi tisztet viselni.

Nem mondhat le a nemzet beleegyezése nélkül továbbá annálfogva sem, mivel a felségi hatalom nem egyéni, hanem a társadal-

mat illetö közjog, mely e miatt a nemzet által megállapitott kötésszerü örökösödési rend körén kivül eső magán átruházás tárgyát nem képezheti. Aztán nem is a lelépő, hanem a nemzet határozhatja azt meg alkotmányos országban, ki van a lelépett fejedelem után hivatva a felségi hatalom elfoglalására.

Nem mondhat le végre a nemzet hozzájárulása nélkül azért sem, minthogy az uralkodó fejedelmi család örökösödési rendét megalapitó alaptörvények s illetőleg kötvények egyedül a halálozás általi széküresedés eseteit tartalmazzák.

A lemondásnak a formaság mellőztével utólagos elfogadása által csak jóváhagynók e szerint a törvények, hitlevelek és koronázási esküknek önkényes megszeghetését, s tőrvényesitnők hasonló esélyek megujulhatását. Nekünk azt kell hinnünk, — mig törvényszerü alkotmányunk helyre nem állittatik, — hogy Ferdinánd a mi törvényes fejedelmünk, s hogy egyedül is az általa kihirdetett országgyülésen tárgyalhatjuk netáni lemondását.

Mert jóllehet igaz az, hogy Magyarországban ugyan azt illeti a felségi hatalom, ki az örökösödési rend szerint egyszersmind az örökös tartományok uralkodója; de ez alkotmányos törvényeink hatályosságát nem változtatja meg; minthogy a személy azonossága egyedül a halálozás által támadott széküresedés esetére alkalmazható.

II. Mátyás, III. Károly, II. József s I. Ferencz királyok trónra léptére vonatkozó érvekre nézve nézetem szerint Tisza Kálmán képviselőtársam igen velősen felelvén meg, én itt csak azt érintem tehát, hogy ha annak előtte korlátlan kormányrendszer alatt éltünk volna is, 1848-ki törvényeink szentesitése után V. Ferdinánd csak a törvényes nemzetgyülésen s csak annak hozzájárulásával léphet vissza trónjáról, s csak ismét a nemzetgyülés emelheti a királyi székre azt, ki törvény szerint arra hivatva van. A ki ily eljárásnak s ekként az ország törvényeinek is magát alávetni vonakodik, az Ferdinánd jogutódja Magyarországban nem lehet, ha a sorrend szerint ötet illetné is különben a felségi hatalom joga; én ugy értem az 1848-ki törvényeket s azt hiszem, hogy az eltér azoktól, mint mások értelmezik.

A határozat elleni érvekre nézve pedig azt jegyzem meg, hogy mi nem is akarjuk határozatunkkal Ferencz József osztrák császár ő felségét kötelezni, miután őtet különben is kötelezik már törvényeink arra nézve, hogy teljesitse elébb mind azon föltételeket, (Helyeslés) melyek a királyi hatalomnak elnyerésében akadályozzák. Hiszen tudnia kell ő felségének azt, ha szüksége van a nemzet szeretetére és bizalmára, hogy királyi szék igényét, csak az alkotmányos jogalap teljes helyreállitásával érheti el; nekünk pedig annál inkább kell ehhez ragaszkodnunk, hogy ő fölségének oka legyen a fölött is aggódnia, miként ha jogos követelményeink kielégitésével késlekedik, ezzel még a királyi székét is koczkáztatja. Ebbeli aggodalmát pedig leginkább azzal növelhetjük, (Derültség, zaj) ha véle érintkezésbe nem bocsátkozunk, mert ha mi különben bármily kemény hangu fölirásunkkal előre is biztositjuk már jogáról, vajmi könnyen fognak aztán velünk beszélni Bécsben, (Derültség) ellévén igy háritva ama nehézség, mit épen oly annyira megoldhatlan gordiusi csomónak találtak; s a melynek megoldása fölött töprenkedtek; mert igy aztán tétovázás nélkül visszaállithatják a 48-ki alkotmányunkat természetesen ha annak minden következményeiről is biztosak leendenek, a mint is ezeket előkésziték már az által, hogy a horvátokat, szerbeket s a többi nemzetiségeket irányunkbani ellenszenvre hangolják.

Legjobb ily körülmények közt tehát a mit tehetünk az: (Halljuk!) hogy maradunk eddigi állapotunkban, mivel igy semmit sem koczkáztatunk s legfőlebb is elhalasztjuk jogaink foganatba vételét, határozattal pedig ezt tökéletesen elérjük, holott a fölirással a tömkelegbe beletévednénk s beleegyeznénk mint tanácskozó testület olyasmibe, mit mint törvényesen megalakult törvényhozás nem helyeselhetnénk. Mely ebbeli nézetemben Bende képviselő társam a többféle elváló utakról fölhozott példája, nem ugyan általa vivatott értelemben, hanem az által erősitett meg, miként ha nem vagyunk biztosak a követendő ut czélravezető irányáról, akkor állapodjunk meg s térjünk inkább vissza, semhogy eltévedjünk.

Azon állitásra, hogy fölirás legyen, mert különben más nemzetiségü honfitársaink között olyigen szükséges egyesüléshez reményünk

alig lehet — azt felelem, hogy miután a fölirás sem fog hozzájuk hivatalosan intéztetni s magán uton a határozat tartalmát szintugy megtudhatják, a mint egyedül magánuton kénytelenek a fölirás tartalmáról is értesülni, ezen körülmény a fölirás indokául nem szolgálhat annálfogva sem, miután a kiegyenlités különben is csak a törvény értelmében teljesen megalakult országgyülésen eszközölhető.

Arra nézve: „de ne idézzük elő mimagunk a törést s ha kikerülni nem tudjuk, az ne a mi vétkünk legyen“ viszonzom azt, miként hallgatásunkkal mi csakugyan nem idézhetjük elő a törést, s ha eltökéllésünkön kivül hallgatásunk miatt az, a tényleges hatalom által idéztetnék elő, vétkes mindig az maradand, ki nem a kötelességeinek föltétele alatt, hanem erőhatalommal veszi foganatba vélt jogait. Fölszólalás, osztrák papirpénz: hallgatás, magyar arany.

Arra nézve, hogy szilárdság mellett, ovatosságot lát szükségesnek, azt jegyzem meg, hogy ha mi nemzetközi viszonyok miatt diplomaticus alkudozásban állanánk osztrák császár ő felségével, akkor igenis az ovatosságra is kellene tekintettel lennünk; vagy ha már mint megalakult törvényhozó testület valamely törvényjavaslat fölött tanácskoznánk, akkor szintugy a körülmények okszerét is kellene a mérlegbe vetnünk; de miután mi jelenben csak a tőlünk erőhatalommal elvont törvényeink s alkotmányunk visszaállitását követeljük, mind az, mit ily helyzetünkben tehetünk, abból áll, hogy miután mi az erőhatalomnak ellen nem szegülhetünk, jogainkhoz ragaszkodva várunk mindaddig, mig eljön jogaink visszaállitásának ideje.

Azon érvre, hogy európai hatalmasságok által is elismertetett, azt jegyzem meg, miként a diplomatia a jogosság mellőzésével, mindenkor csak a lett dolgok érdekösvényén jár.

Azon elméletre, hogy a határozat a máskint alakulható többség által meg is dönthető, azt viszonzom, hogy a határozat a kisebbség esetében is sikeres: a fölirás ellenben többség esetében is sikeretlen; mert a törvény alapján — vagy a népfenség körén kivül megalakult országgyülésnek bármily cselekvénye és lépése a nemzetet soha sem kötelezheti.

Melyeknél fogva, miután a határozattal mit sem koczkázta-

tunk, én épen e miatt pártolom azt: pártolom pedig annálfogva is, miután nekem is van egy bálványom, s ez a szabadság, mely kérdőleg azt sugalja nekem:

Hol biztos a népszabadság,
Bajnok magyar sejted-e már?

S rögtön ő maga válaszolja is:

Csak hol törve a zsarnokság
S jogegyenlő minden polgár!

(Helyes! Éljen!)

Elnök: Az ülés holnap délelőtt 10 órakor folytattatni fog. Ezzel az ülés d. u. 2 órakor föloszlott.

A képviselőház XXVII-ik ülése

— *május 23-kán.* —

Elnök: Az ülés megnyittatik. A mai jegyzőkönyvet Ignatovics jegyző ur viendi. A szólani kivánókat ugyanazok jegyzik fel, kik tegnap. Meghitelesités végett felolvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Jura György jegyző felolvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Elnök: Ezen jegyzőkönyvhez egy észrevételem van, melyet pótlólag a határozatba igtatni kérek. Ugyanis Popovics radna-kerületi képviselő ur beadván észrevételeit a választási jegyzőkönyvre nézve, beadott egyszersmind egy bizonyitványt is Szabadhely község részéről, mely oláh nyelven van szerkesztve. Bátor vagyok a t. házat felkérni, hogy jegyzőkönyvbe igtattassék, miszerint az igazoló bizottmány mellé, miután annak tagjai a román nyelvet nem értik ez irat tolmácsolása és átforditása végett egy a román nyelvet értő képviselő választassék, a mire talán mindjárt Jura jegyző urat lehetne kijelölni. (Helyes).

Jura György jegyző olvassa az e szerint kiegészitett jegyzőkönyvet.

Elnök: Krasznavármegye közönsége a képviselőház elé kérvényt terjeszt az iránt, hogy az 1848-ik évi V. törvényczikk 5. §-sa 98-ik pontját, mely szerint Zilah városával együtt két képviselőt küld az országgyülésre, — törvényhozás utján megváltoztassa, és a nevezett megye régi jogát, mely szerint maga küldhetett két követet, visszaállitsa. Véleményem szerint ez a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó. (Helyes)

Hasonlókép Temesmegye közönsége tiltakozik a karloviczi szerb nemzeti congressusnak hazánk területi egysége megsértésére irányzott törekvése ellen, és kéri a képviselőházat, hogy ezen szerb nemzeti congressusnak, a hontól elkülönitett földterületnek kirekesztőleg szerb nemzeti alapon szervezedő Vojvodina iránti törekvéseit meghiusitván, Magyarország területének egységét és épségét hatályosan védje meg.

A szerb nemzeti congressus tanácskozásainak folytán nem érkezett be még semmi beadvány a házhoz; de addig is ugy gondolom, előlegesen a kérvénybizottmányhoz adathatnék ki. (Helyes)

Két ujonnan választott képviselő ur beadá megbizó levelét, jelesen: Nyitramegye galgóczi kerületben választott Frideczky Timot ur; ugy szintén Krasznamegye Zilah választókerületében megválasztott báró Bánffy Elek ur. Mindkét megbizólevél az igazoló bizottmánynak lesz átadandó. (Helyeslés)

Ez alkalommal tudatom a tisztelt igazolt képviselő urakkal, hogy megbizó leveleiket az irodában, a mikor tetszik, mindenkor átvehetik.

Következik most folytatása a napirenden levő tanácskozásnak.

Gróf Andrássy Gyula:

Midőn e nemzet hosszas elnyomatás után először szólal fel, első feladatunk constatirozni állásunkat az uralkodó fejedelem és az osztrák birodalom irányában. E tekintetben az ország összes jogérzületének hű és a feladat nagyságához méltó tolmácsolását nagyérdemü képviselőtársunk Deák Ferencz feliratai javaslatában találjuk.

Mit akarunk mi? — Törvényes, szentesitett jogainkat, se többet — se kevesebbet. Többet kivánni nem akarunk, kevesebbet elfogadnunk nem lehet.

Méltán várhatta volna tehát a nemzet, midőn a fejedelem jogainak hitlevél általi megerősitését igérte, — méltán Ausztria örökös tartományai, melyek nem polgárháborut, hanem békét és nyugalmat ohajtanak, — méltán Európa, mely a béke fönntartása által van Ausztria kérdésében érdekelve, hogy a fejedelem első szavai, a kibékülés szellemétől áthatva, a jogban keresendik azon alapot, melyet az anyagi erőben feltalálni nem lehetett. — E remény nem teljesült. A birodalmi trónbeszédben a febr. 26. pátens erőszakos végrehajtása lőn kimondva.

Ausztria megszilárdulásának legnagyobb akadálya — a multak véres emlékében keresendő; s midőn a mult küzdelmek eredményét kellene constatirozni, ismét a küzdés megujitása tétetik kilátásba.

Ez azon kérdés jelenlegi állása, mely elleneink hibája és a mi érdemünk által európai kérdéssé vált.

E kérdés hasonlit Kolumbus tojásához, a — nehézség csak a felállitásban van. Ausztria 37 millió lakosa közül 30 millió nem tartozik a német nemzetiséghez, — s ennek daczára 11 évvel ezelőtt, — midőn a történeti dualismus erőszakkal megszüntetett, egy centralisált és német birodalmat alakitottak. Az uj Ausztria egy pyramis volt, — hegyére helyreállitva. A természet törvényénél fogva nem állhatott fenn; és most mit csinálnak vele? — igyekeznek felemelni, — de nem hogy alapjára, hanem hogy ismét hegyére állitsák.

Európát nem az érdekli: hogy a februári pátens fog-e érvényre juttatni vagy nem, ha az, hogy lehet-e alkotmányos és szabad az osztrák birodalom azon uj alapon, melyre állittatni czéloztatik? Hogy Ausztria uj megalakulása hová fogja terelni a birodalmat, az alkotmányos vagy az absolut hatalmak táborába?

Ezért nem kerülheti el figyelmünket a trónbeszéd, mely nincs ugyan hozzánk intézve, de Európához szól s az ujonnan tervezett császárság programmjának tekinthető.

Hütlen és könnyelmü tanácsadói azok ő felségének, kik általa ezen szavakat mondották.

Én megengedem, hogy sok és terhes uralkodói kötelességei lehettek ő Felségének, de tekintsük bár ezeket az egyszerü morál

vagy az állambölcsészet legmagasabb szempontjából, a legelső és mindenek feletti feladatnak látszik, meggyőzni népeit, hogy uralkodási jogának alapjául ezentul a jog s nem a hatalom szolgáland; megszüntetni azon bizalmatlanságot, melyet 11 évi elnyomása minden jognak és törvénynek méltán ébresztett e nemzet minden osztályában. Megszilárditani azon monarchikus eszméket, melyeket gyökerükben ingatott meg egy szivtelen bureaucratiai rendszer. Helyreállitani ismét azon alapot, mely nélkül a legerősebb monarchia sem bir biztos jövendővel: a történeti jog és törvények szentségét.

A historia példája mutatja, hogy a legnagyobb monarchiák is eszmékben hordják jövendőjüket és csak ezek által nyernek sulyt az emberiség mérlegében. — Anglia az ős alkotmány elveinek védője. Francziaország a népfőnség és a civilisatio eszméjét irta zászlójára. Oroszország a nagy szláv ideát képviseli. Poroszhon jövője a német egységben van, de Ausztria mit képvisel, ha a történeti jogok szentségét sem képviseli? azt felfogni képes nem vagyok.

Hütlen tanácsadói (mondom) ő felségének azok, kik a trónbeszéd szavait sugalták, mert megcsalták a fejedelmet és az európai közvéleményt, midőn a tények elferditésével elhitetni igyekeztek azt: hogy Magyar- és Horvátország részéről a birodalmi tanács kérdésének kedvező megoldása remélhető. A felelősség, mely őket ezért terheli, annál sulyosabb, mert nem lehet föltennünk, hogy ő felsége a februári pátens erőszakos végrehajtását kimondotta volna, ha tudja, hogy nem az ország egy részének, hanem veleménykülönbség nélkül Magyarország egyetemének komoly és változhatlan elhatározása, nem adni fel őseitől öröklött jogait semmi octroyrozott alkotmány kedveért; nem lehet föltennünk, hogy ő Felsége, midőn a februári pátenst nemcsak az örökös tartományok, hanem az egész birodalom alaptörvényeül nevezi, tudta volna azt, hogy ez által alapszerződéseinket szünteti meg, melyek megtartása a monarchia fönállásának nélkülözhetlen föltétele.

Egyébiránt Európa már megitélheti a trónbeszéd állitásának valóságát. — A horvát országgyülés megfelelt magáért, és minekünk nem marad egyéb hátra, mint példáját követni, — üdvözölvén

őket azon a téren, melyen a köztünk fenforgó kérdés megoldása kérdés tárgya sem lehet többé.

Visszaéltek ő Felsége bizalmával, mert oly alkotmány szentesitésére akarják hittel kötelezni, melyet föntartania lehetetlen.

Az ausztriai birodalom két alapon állhat fönn, vagy a trónbeszédben kimondott egységes császárság alapján, vagy azon történeti alapon, melyen három századon át létezett, Ausztria uralkodója lehet az absolut fejedelem az egységes császárság alapján, vagy alkotmányos a personal unio mellett; de alkotmányosan kormányzania azon uj osztrák államot, melynek alaptörvénye Magyarország elnyomása volna, lehetetlen — mint magukban lehetetlenek a trónbeszéd minden igéretei; — mig ugyanis egyrészről a február 26-ki törvények erőszakos végrehajtása mondatik ki, másrészről az egyes koronaországok egész történeti alkotmányainak föntartása igértetik. E kettő merőben lehetetlen.

Mig a magyar törvényhozó test szabadon fog választatni, nem képzelhető oly országgyülés, mely legfőbb jogairól lemondván, a birodalmi tanácsba küldené követeit.

Mig a szabad választáson alapuló megyei rendszer fönáll, addig egy megye sem fogja a kormány alkotmány-ellenes parancsait teljesiteni.

Mig a hivatalok választás altal töltetnek be, egy hivatalnok sem fogja végrehajtani a kormány rendeletét. — Ha tehát erőszakkal czéloztatik a febr. 26-ki pátens végrehajtása, nemcsak az ország alkotmányának egy részét, — hanem összes alkotmányát kell megszüntetni — országgyülését föloszlatni — megyei rendszerét megsemmisiteni — és idegen hivatalnokokkal elárasztani a hazát, mint ez a legközelebbi multban történt.

Ez az alternativa, mely előttünk s az osztrák birodalom ura előtt áll; ellenkezőt igérni csalódás vagy hitszegés volna.

De mi Magyarországra áll, áll a többi tartományokra is, a mennyiben történeti jogaikat a centralis hatalomnak föláldozni vonakodnának.

Hogy még kevésbé lehető azon igéret terjesitése, mely a februári pátens és az egységes császárság eszméjének életbeléptetése

folytán a seregnek reductióját, és igy a kiadások s bevételek egyensulyozását teszi kilátásba, — azt talán bebizonyitani sem kell. Mert mindenki, ki Ausztria viszonyait ismeri, kénytelen átlátni, hogy az erőszakos egységnek nem lehet más támasza, mint a hadsereg, s nem lehet más eredménye mint a status banquerotte.

Mondatik a trónbeszédben, hogy Ausztria minden népei erélyes kifejezést adtak azon óhajtásuknak, hogy a birodalom különböző országai között a kapocs fönntartassék. Ezen kapcsot mi is óhajtjuk.

A különbség tehát az, hogy mi közös kapocsnak azt akarjuk, a mi állandó és változhatlan. Azok, kik a birodalmi tanács s az összállam eszméje mellett harczolnak, oly köteléket akarnak, mely nem állandó, s a többség kedve szerint minden perczben változhatván, mindannyiszor a birodalom fennállását fogná kérdésbe hozni. Ha megfeszittetik e kapocs, rablánczczá lesz — ha megtágittatik, semmivé. Minek tehát uj és ingatag kötelék ott, hol századokon keresztül fenálló és változhatlan kapoçs létezik.

Ausztria népei a foederatio és a birodalmi összállam egysége között választhatnak. E két eszme közt azon lényeges különbség van, hogy a foederatio a két résznek egész jogi állását és politikai individualitását meghagyja, abból semmit el nem vesz s mindenik fél a másik szabadságában találja biztositékát. Ellenben az összállam eszméje folytán minden egyes tartomány jogainak főbbjeit tartozik feláldozni és pedig nem a többi népek, hanem egy centralis hatalom kedveért — mely hasonlit a bibliai czethalhoz, azon különbséggel, hogy Jónást elnyeli, de vissza nem adja többé. Egy oly centralis hatalom kedvéért, mely természeténél fogva az országok autonomiája ellenében csak ugy tarthatná fenn magát, ha minden egyes nép jogait egyenként absorbeálja. Mit annál biztosabban tehet, ha Magyarország önállását feladná; mert ekkor elveszett azon archimedesi pont, melyről a közös szabadság már annyiszor visszaállittatott.

A mi szabadságunk tehát Ausztia többi népeinek is egyedüli biztositéka, — mert a mult történetében látjuk, hogy Ausztria sokáig kormányoztatott absolut módon — mig Magyarország alkotmányát élvezé; de hogy Ausztria szabad lett volna, mig Magyaror-

ság elnyomatott, erre példa még akkor sincs, midőn az elnyomás a németség nevében történt.

Szomszédaink a Lajthán tul is csak ugy lehetnek biztositva — hogyha az uj octroyrozáson alapuló alkotmány meg fog tartatni nálunk — ha a történeti jogokon alapuló alkotmány nálunk elismertetik. Hogy hihetnék, hogy a jelen uralkodó igéreteit megtartják utódai — ha a jelen uralkodó meg nem tartaná elődei igéreteit. Hogy hihetnék, hogy az egyszerü igéretet megtartja az, ki a szerződést eltépi.

A mártiusi alkotmány mindazon elveket magában foglalja, melyek a februári patensben találhatók; de e fölött a miniszteri felelősségben oly biztositékot nyujt, melyet az ujabb törvényekben hiában keresünk. Ezen alkotmány 5. §-sa minden népfajok egyenjoguságát biztositja, a 13. §-sa császárt és utódait kötelezi az alkotmányrai eskületételre, a 17. §. minden oly szerződéseknek érvényességét, melyek a birodalomra uj terheket rónak, a birodalmi gyülés beleegyezésétől föltételezi, a 18. §. minden rendelkezés érvényességére egy felelős miniszter ellenyegyzését kivánja.

Hogy mult ki, nem siratva senkitől, azon alkotmány, mely akkor Ausztria örökös törvényének hirdettetett, és mely Ausztria egyik felének annyi áldozatába került? azt tudja mindenki.

Mi lett a nemzetiségek egyenjoguságából, mi a terhek szabad megajánlásából, mi a felelős miniszteriumból, azt tudjuk mi, s tudják Ausztria minden népei. Lehet-e tehát, hogy még most sem tanulták volna meg szomszédaink azt, hogy egy alkotmánynak, melyet a birodalom fele elfogadni nem akar, nem megszüntetése nehéz, hanem életbeléptetése lehetetlen!

Sokan a Lajthán tul azt hiszik, hogy Magyarország midőn historikus jogainak fennállását követeli, kizárólag külsegedelemre számit. Ebben csalatkoznak. Mi mindenekfelett magunkra s jogunk szentségére számitunk. Tudjuk mi, hogy a diplomatia sokszor hasonlit a római néphez, mely midőn a circusokban a keresztények harczát nézte a vadállatok ellen, szivesen tapsolt a győzelmes keresztének, de nem segitett neki, — és koszoruit mindig a győztesnek tartotta meg.

Azonban tudjuk mi azt is, hogy az 1861-i nem a régi diplomatia többé, hogy a két nyugati nagyhatalom dicsőséges kezdeményezése folytán a fejedelemjogok tisztelete mellé a népjogok tisztelete is fölvétetett. Tudjuk azt, hogy a hol a jog az erővel párosul, és az erő a kitartással, ott a szabad népek kormányai nem tagadhatják meg sokáig a jog elismerését.

És ezért meg vagyok győződve, miszerint lehetetlen, hogy Európának minden alkotmányos állama át ne lássa azt, hogy erkölcsi erejének egész sulyával tartozik magakadályoztatni egy oly állapot visszaállitását, mely Ausztria alkotmányosságát lehetlenné tenné, és Európa békéjét okvetlen meg fogná zavarni.

De birjuk bár az európai közvélemény erkölcsi támogatását megnyerni, vagy magunk maradunk e harczban: mi nem adhatjuk fel a köztünk és Ausztria uralkodói közt fenálló szerződést; nem az egy ezred évig fenállt alkotmányunkat, oly törvényekért, melyeket megváltoztatni a fejedelem önkényétől függ.

Nem adhatjuk fel alkotmányos önállásunkat, mert érezzük, hogy minden népnek megvan saját hivatása, melyet teljesitve, az emberiség közjólétét mozditja elő. Midőn a török hatalom fenyegeté a kereszténységet s általa a civilisatio érdekeit, Magyarország volt Európa védfala. Midőn később a protestantismussal együtt a nemzetek szabadsága is veszélyben forgott, ismét a szabadság oldalán találjuk a nagy részt katholikus Magyarországot. Szóval, bár hogy nevezték az emberiség haladásának eszméjét, kereszténység, vallásszabadság, vagy alkotmányosságnak, nemzetünket mindig a haladás zászlója alatt találjuk. Ha sebeink vannak, ezeket a csatatéren nyertük.

E feladat nem szünt meg; az absolutismus tanai meg vannak törve elvileg mindenütt, de ha annyi vereség után mégis oly sokszor térnek vissza, oka csak az, mert az emberek nem tudnak többé szolgák, de még nem tudnak szabadok lenni.

Az absolutismus elavult elvei helyett bölcs és gyakorlati szabadságot teremteni a jelen kor föladata. E téren magyar hazánkra nagy szerep vár. E tekintetben Ausztria legközelebbi multja meggyőzhette Európát is, hogy reánk inkább van szükség, mint valaha.

Nemzetek nagyságát nem számok képezik, bölcseség a törvényhozásban, bátorság a harcztéren: ezek egy nagy nemzet ismertető jelei. E két tulajdon megvolt őseinkben s meglesz bennünk is. — Nagy nemzetté kell tehát lennünk, — nem erőszakos annexiók, nem nagy követelések, hanem — ha ugy lehet magamat kifejeznem — belterjes működés által. Ha sikerül megőriznünk a szabadság uralmát a világ ezen részén, ugy legyen bár csekély vagy nagy a hatáskör, melyben a nemzet a gondviselés által működni hivatva lesz, ha nem is a tér, de a nemzet nagy leend.

Ellenkezőleg azzal, mit némely elleneink elhitetni akarnak, mi nem a külsőségben, de még nyelvünkben sem keressük kizárólag nemzetiségünk biztositékait; — nem mindezekhez ragaszkodunk mi, hanem azon eszmékhez, melyek nemzetiségünkkel összefontak annyira, hogy azokat egymástól elválasztani nem lehet.

Nemzetiségünket fenn akarjuk tartani, mert e haza minden fiai a mi vezetésünk alatt lettek a szabadság apostolaivá. Nem az a mi dicsőségünk, hogy őseink elfoglalták és megtartották azon földet, melyet most Magyarországnak neveznek, hanem dicsőségünk az, hogy midőn annyi hatalmas nemzet nem tudta megőrizni szabadságát, mi — a legnehezebb viszonyok közt is — a szolgaság pusztájában egy oasist tartottunk fen az alkotmányos élet számára; hogy hosszu időkön keresztül az alkotmányosság menhelye csak Európa két végén — Anglia és Magyarország volt. Érezzük tehát, hogy hütlenek lennénk őseink emlékéhez, ha feladnánk nemzeti önállásunkat, melyre nemes hivatásunk érzete és nemzetünk multja egyiránt jogosit.

Mi tehát nem fogadhatunk el semmi egyéb alapot, mint azt, mely a pragmatica sanctio értelmében a personalunio erejénél fogva létezik, s a 48-ki törvényekben gyakorlatilag ujabban körüliratott.

Felhozatik ez ellen, hogy a 48-ki törvények teljes visszaállitása Ausztria nagyhatalmassági állásával meg nem egyeztethető. — Ha Ausztria nagyhatalmassági állása alatt Ausztria ereje értetik — s ezt én legalább másként értelmezni nem tudom — ugy e kérdést két szempontból lehet megitélni: a történeti, vagy az elméleti szempontból.

A történet azt mutatja, hogy soha sem volt Ausztria erősebb, mint midőn a dualismus fennállott; és sohasem volt gyengébb, mint mióta az erőszakkal megszüntetett. Ausztria nagyhatalmi állása akkor veszett el midőn idegen segitséggel győzetett le e nemzet. Ezen helyzet érzetében mondá Schwarzenberg hg ama érdemtelenül hires szavakat: „a világ csodálkozni fog Ausztria hálátlansága fölött.“ Ausztria hálátlan volt, de ezáltal csak hitelét veszité, a nélkül, hogy erőt nyert volna; mert ama szomoru emlékü miniszter elfeledé, hogy a hálátlanság politikai erénye csak az erősnek szabad, de a gyengének vesztére van. — Világosnál két függetlenség veszett el, a magyar és az osztrák — és a mint együtt vesztek el, ugy csak együtt lehet azt visszaállitani. Mit idegen segély elvett a birodalomtól, csak saját népei adhatják vissza.

A mi a kérdés elméleti oldalát illeti, senki sem fogja hinni azt: hogy Ausztriát kevésbé védené azon Magyarország, mely szövetségében függetlenségének biztositékát látná, mint védhette azon Magyarország, mely alkotmánya visszaállitását csak akkor kezdte reményleni, midőn az ellenség ágyui kirdették, hogy a szabadság közelit.

Ausztria nagyhatalmassági állása tehát nem szenvedne a 48-ki törvények visszaállitása által, hanem külpolitikája kényszerüleg változnék. Ausztria védrendszere erősebb volna mint valaha, — de Ausztria nem volna többé offensiv — hanem inkább defensiv hatalom, s itt a mi érdekünk Ausztria s egyszersmind Europa érdeke is.

Ausztria érdeke, mert csak igy várhatják az örökös tartományok is, mi a trónbeszédben igértetik, a sereg reductióját, s ez által a kiadások és bevételek jövendő egyensulyozását eszközölni. Mert csak ugy remélhető, hogy a birodalom jövedelmei a birodalom fölvirágzására, és nem csak egy óriási katonai s hivatalnoksereg fentartására fognak szenteltetni; csak igy lehet, hogy valahára bekövetkezik azon idő, midőn Ausztria népei is, mint más boldogabb nemzetek saját anyagi jólétökről fognak gondoskodni, a helyett hogy vérüket oly ügyekért kénytelenek ontani, melyek Ausztria minden népei előtt idegenek és sokszor érdekeikkel ellenkeznek.

A dupla sas nem fogna lobogni Rómában, Toscanában, Hes-

senben és Holsteinban, hová talán a sereg dicsősége, de nem a népek boldogsága érdekében küldte azt az egységes császársági kormány. Hanem egy elviselhetlen adó sem fogná megölni csirájában — Ausztria népeinek fejlődését.

Ausztria defensiv állása egyszersmind európai érdek, mert a közbéke érdekében van, hogy megmaradjon mindaz, mi legujabban egy uj és természetes — mert a népek jogain alapuló egyensuly érdekében történt. Európa érdekében van egy foederativ Ausztria független Magyarországgal, mert csak ennek szabadelvü befolyása alatt oldhatná meg magát a keleti kérdést — oroszlányi osztály és elnyomás nélkül.

Mondatik továbbá, hogy a 48-ki törvények visszaállitása ismét a 49-ki eseményeket vonná maga után. — Ezen állitást merőben tagadom.

A mint hiszem, hogy e hazának minden fia kész lenne vérét ontani a haza szabadságáért — ha oda kényszerittetnék, — ugy bátran ki merem mondani, hogy a magyar nem forradalmi nép és a végső ellenállásra csak ugy határozza el magát, ha lépésről lépésre reá kényszerittetik, — mint ez 48-ban történt. — Nem szándékom a multnak emlékét feleleveniteni, mert elvem, hogy politikában a szenvedély csak akadály, melyet az ész mellőzni rendel; hanem csak röviden emlitem a két tényt, mely a forradalom kezdetét és végét jellemzi. Jelachich horvátországi bánná lett kineveztetése egy nappal előzé meg a magyar miniszterium helybenhagyását — és a martiusi alkotmány kihirdetése, — mely az ország törvényes függetlenségét egy tollvonással szüntette meg, egy hónappal előzte meg a debreczeni országgyülés határozatát. — Egyébiránt a történelem feladata leend elfogulatlan itéletet hozni azon események felett, melyek a 48-ki törvények szentesitését előidézék. — Van azonban egy tény, melyet a historia bármi elferditése daczára sem fog tagadhatni soha; és ez az, hogy a forradalom kitörésének oka nem abban keresendő, miként a 48-diki törvények elfogadtattak, hanem abban, hogy meg nem tartattak. Igenis a 48-iki események maguk után vonták a 49-iki küzdelmeket, mint a megtámadás maga után vonja a védeldelmet — mint a hóditási vágy a függetlenségi vágyat.

Az európai közvélemény előtt tehát nem hozhatja fel Ausztria azon érvet, hogy a 48-ki törvények visszaállitása a multak ismétlését vonná maga után, mert azok sohasem voltak öszinte kisérlet tárgyai. De annálinkább meg volt kisértve azon egységes császársági rendszer, mely most ismét visszaállittatni czéloztatik.

Ez azon rendszer és nem Magyarország elválási szándoka, mely a multnak szomoru, de reánk nézve dicsö küzdelmet idézett elő.

Ez azon rendszer, mely Ausztria államadósságát 3000 millióig emelte.

Ez azon rendszer, mely Ausztriát a muszka czár lábaihoz terelte és a 36,000,000 népességü monarchiát oly állásba helyezte, hogy egy félhivatalos röpirat azt alapjában képes megrázkódtatni.

Egyébiránt mi magyarok ezen rendszernek sokat, igen sokat köszönhetünk. Ezen rendszer vasveszszője szüntetett meg minden pártot, és egyesitett vallás- s osztálykülönbség nélkül mindenkit e hazában az alkotmány zászlaja alatt.

Ez győzte meg Ausztria örökös tartományait is — az alkotmányosság szükségéről — mert átlátták, hogy a hatalom künn és benn a centralisatio nevében — pénzüket, vérüket és becsületüket áldozta fel a szabadság érdekei ellen.

Igaz, az emberiség nagy töryénye, hogy azon eldöntő forduló pontok, melyekről a trónbeszéd emlékszik, véres harczok tárgyai szoktak lenni. De e harcz nálunk már három század óta tart. És még sem lenne elég?

Ne felejtsék el azok, kik a fejedelemnek ily tanácsokat adnak, hogy sokszor és számos éveken keresztül e haza egy fele a török — más fele osztrák kézben volt — akkor Ausztria az egész német császárság haderejével rendelkezett, — és még sem tudta keresztülvinni azt, mi jelen elhagyott állapotában, erőszakkal végrehajtatni szándékoltatik. A harcz tehát már megvolt, és igy a fejedelem s a nemzet feladata nem egyéb — mint eszközölni: hogy annyi vér hiába ne folyt — annyi szenvedés hiába ne türetett, — s a mult évek tapasztalata hiába el ne mult légyen, — s igy alaptörvényül ismerni el azt, mi százados és legujabban megujitott küzdelem tárgya volt.

A köztünk és az osztrák birodalom többi népei között fennálló kérdésnek két solutiója van:

Egy békés és biztos eredményü, mely a fennforgó anyagi kérdések méltányos megoldása mellett — a két rész szabadságát egyaránt biztositja — a personalunió s a 48-ki törvények alapján.

Egy véres és kétes kimenetü, — az összállam s a császárság egység erőszakos végrehajtásának eszméjében.

A választás nem rajtunk van, de a felelősség sem.

Mi a nemzet fölszólalásának formáját illeti — nem fogok azok czáfolásába bocsátkozni, melyek e részben fölhozattak. Rövid leszek, mert semmi sem győzhet meg arról, hogy törvénysértés foglaltathatnék egy fölirásban, mely e nemzet minden jogait követeli, de egyet sem ad föl, mert minden fölhozott okok sem győzhettek meg arról, hogy a nemzet méltóságát sérthetnénk meg akkor, midőn mi, a fegyvertelen Magyarország, Ausztriának egész anyagi erejével szemben, csupán jogainkra támaszkodva, a fejedelem elibe azon föltételeket szabjuk, melyek mellett ismerhetjük el egyedül uralkodási jogának törvényességét. És ezért nemcsak hogy a nemzet méltóságát nem láthatom sértve, hanem azt hiszem, hogy a jog és törvényesség zászlója sohasem volt magasabban emelve Európa előtt, mint ez föliratunkban történik.

Csak egy kérdésre akarok felelni, mely itten tétetett. Mi történik — ha a felirat után is — jogainknak csak egy része ismertetik el, s egy része megtagadtatik? — Az, hogy a bécsi kormány enged és alkuszik, mi pedig nem engedünk és nem alkuszunk.

Politikai pártok hasonlitanak a mágneshez, van egy oldaluk, mely vonz, és egy, mely eltaszit. Az eddigi discussiók eredménye constatirozta azt, hogy köztünk nagyobb a vonzó mint a taszitó erö. Jobb volna tehát meddő forma-vitatkozások helyett meggyőzni a hazát és világot arról, hogy a felirat ama szavai mellett „Magyarország a 48-ki törvényeket nem adhatja föl soha“ — az összes nemzet mint egy ember áll. S ekkor ha ugy tetszik a bécsi kormánynak, küldhetnek haza, mi pedig elmondhatjuk küldőinknek, midőn Magyarország függetlenségéről volt szó, egy képviselője sem adott külön véleményt.

Én tehát Deák Ferencz inditványát, mind lényegében, mind a formára nézve pártolom.

Erre: Szaplonczai József.

Tisztelt ház! A ház asztalán levő inditvány, mely több szónok részéről is közjogi történelmi és financiális adatokkal s alapos előadásokkal támogattatott, bőven igazolja azt, hogy Magyarország viszonya Ausztriával nem lehet más, mint a personalis unio s épen azért az ezt biztositó törvényeinknek visszaadása előtt egy lépést sem tehetünk olyast, a mi alkotmányunk visszaszerzéséré nézve bármily csekély részben is hátrányul szolgálhatna; az erőszak, mely által egy nemzetnek nyolczszázados alkotmánya elvétetett, nem ad törvényes jogot a hatalomnak; ellenben elvitázhatlan jogot ad a nemzetnek, melytől az elvétetett, a törvényes viszzakövetelésre. Ily helyzetben vagyunk mi most.

Vessünk egy pillanatot a multra — vegyük figyelembe a jelen helyzetet, és vegyük komoly megfontolás alá a jövőt. A multat illetőleg legyen szabad nekem az előttem szólott érdemes követtársunknak, Andrássy Gyulának azon helyes állitására nézve, hogy a forradalmat Magyarországon nem a 48-ki törvények, hanem azoknak meg nem tartása idézte elő, némely adatokat még felhozni; 1848-ki évi április 14-ke után örömben uszott az ország, mert létesitve látta függetlenségét ugy, mint azt régibb törvényei, jelesen az 179⁰/₁ évi 10. t. c. rendeli — azonban fájdalom, az öröm nem volt tartós, eltünt az, mint egy kellemes álom; — a vészteljes napok, az ármány és fondorkodás következtében hamarább beérkeztek, mint azt bárki is hitte volna; a reactio, mely a koronás fejedelem által szentesitett törvényeinknek bármely iszonyatos eszközök és bármennyi véráldozatok mellett is visszavételére ellenünk összeesküdött, megkezdette müködéseit. Minő eszközökhöz nyult elsőbben is, miképen zaklatta fel ellenünk magyarok ellen gyalázatos módon a társországokat és különböző nemzetiségeket, nem szándékozom elmondani, s azokra, mik történtek, nemcsak sürü fátyolt vonok, de szivemből ohajtom, hogy a történelem is kitépve az események följegyzésére szolgáló lapot, azzal együtt dobja azokat a feledékenység mély tengerébe. A reactio osztrák fegyveres katonai erővel támadta meg a magyart, ezt ta-

pasztalva az együtt volt pesti országgyülés, egy 125 tagból álló küldöttséget küldött fel Bécsbe, felkérni a királyt, hogy mint I-ső Ferdinánd osztrák császár ne folytasson hadat V-dik Ferdinánd magyar király ellen, s ha van valami elintézendője a nemzettel, azt közölje a magyar országgyüléssel. A küldöttség elnöke Pázmándy Dienes, a diplomatikai szokás szerint közlötte elmondó beszédét a királylyal, mely azt 3 észrevétellel küldötte vissza s azok szerint kivántatott a beszéd kiigazitása, mely esetre közöltetett irásban az Ő Felsége által adandó válasz is, Nyári Pál követtársunk által tett ajánlat következtében azon törvényellenes kivánata a Felségnek, hogy vele a nemzet csak azon szavakkal szólhat, melyekkel ő akarja s nem adhatja sérveit és panaszait sáját szavaival elő, egyedül azon győző ok miatt teljesittetett s a beszéd kiigazitatott, mivel Ő Felsége V. Ferdinánd ezen szavakkal biztositotta az april 11-ki törvényeinket, ugymond: „Azért, hogy a magyar miniszterium által előmbe terjesztett törvényczikkelyeket most meg nem erősithetem, ne gondolja senki is, hogy én az april 11-kén szentesitett törvényeket megtartani nem akarom.“ Igérte továbbá az ország integritásának s a magyar alkotmánynak épségbeni megtartását; ha jól emlékszem, sept. 9-én jelentünk meg mi küldöttségi tagok ő Felsége előtt Schönbrunban, a midőn is a velünk előlegesen közlött választ szóról szóra felolvasta, és a melyben a fönntebb idézett szavak befoglalva voltak.

De fájdalom, a reactio nem kevés gyalázatára gúnyjátékot üzött ugy magából a koronás fejedelemből, valamint az ottan volt 125 tagu magyar küldöttségből, s az egész magyar nemzetből; mert igen jól emlékezhetnek azok, kik jelen voltak a küldöttségben, hogy a kihallgatási óra előtt csak kevés idővel jelent meg nyomtatásban Ő Felségének egy septem. 5-én kelt stb., Jelachichhoz intézett királyi kézirata, melyben a báni hivatalból kitett bánt előbbi méltóságába visszahelyezi, — s meghagyja neki, hogy az osztrák hadsereg élére állva, azzal Magyarország területére lépjen át, — s haladjon előre, a magyarokat fékezze, s müködjék továbbra is a cs. ház és monarchia érdekében. A küldöttség a felség előtti megjelenéskor

egyik kezében az ő Felsége által mondott válaszbeszédet, a másikban annak az ellentétét tartván.

És kérdem, ezen két ellenkező iratokból melyik foganatosittatott? Bizonyára a bánnak kiadott rendelet, miután a csata folytattatott. Látva azt a magyarországi főrendi papság, hogy az eskü alatt koronázott király nem tiszteli az általa szentesitett törvényeket, egy memorandumot készitett, s nyujtott be Ő Felségének, melyben Ő Felség, mint magyar apostoli király figyelmeztetett a törvények megtartására és intetett hogy ovakodjék eskü-szegő lenni, és mi lett ennek következése? A reactio igyekezett ezen igen alapos és vallásos akadályt elháritani, előidézte az 1848-ki dec. 2-ki állam, vagy helyesebben mondva családi-csinyt, mely szerint, mint mondatik, V. Ferdinánd törvényeink megtartására kötelezett királyt leléptették s egy második lemondás következtében a még alig 18 éves ifju császárt léptették fel.

Ha volt valaha alkalma egy uralkodónak a nép szeretetén megalapitani trónját, lehetett volna alkalma ekkor az ifju császárnak, mert ha feledékenység fátyolát terjeszti ki az addig történtekre, és a magyarok karjaiba és szeretetökbe veti magát, ismét egyidőre erös és hatalmas trónt nyert volna; — azonban fájdalom, az ifju császár Ő Felsége, a mint akkor kiadott manifestumából tudjuk, épen az ellenkezőt tevé, kijelentette, hogy a magyarok leigázása végett lépett a trónra, és hatalmát a szuronyokra, nem pedig népeinek szeretetére fektette.

A csatát folytatta. — 1849. mart. 4-én, tehát apr. 14. előtt 41 nappal az ifju császár Ő Felsége, motu proprio a pragmatica sanctiót egyoldalulag megsemmisitette azon tette által, hogy Magyarország ősi és független alkotmányát, melyet nem ős nem a Habsburgház fejedelmei adtak, de a melyet a nemzet alkotott magának, egy tollvonással megsemmisitette, s Magyarországot, mint a monarchia többi örökös tartományát, a birodalomba beolvasztotta. Igaz, hogy az ifju császár alkotmányunkra hitet nem tett, — de ha már a szinte ezer éves ősi alkotmány megsemmisitését és egy nagy nemzet politikai existentiáját elvenni impietásnak nem tartotta, mindenesetre

kegyelettel viseltethetett volna elődei és oly sok koronás s már sirjaikban nyugvó fejedelmek esküje iránt.

A csata különböző eredménynyel folyt és végre egy hatalmasb szövetséges segedelmével kezeinkből kivétetett a jog és önvédelmi fegyver. Ekkor azon hiedelemben volt a nemzet, hogy egy alternativa fog előállani, és vagy honi törvényeink szerint azok, kiket a császár lázadóknak tartott, büntettetni fognak, ezen esetben az ország törvényeit és alkotmányát megtartandja; vagy pedig Magyarország, mint meghóditott ország, elveszti törvényeit és lesz tabula rasa; de ez esetben egyesek bünhödni nem fognak; azonban, fájdalom, mindkettő együtt megtörtént, — az országtól elvétettek törvényei és alkotmánya, — törvényeinkben nem ismert biróságok és vérpadok állittattak fel, melyeken elvérzettek jobbjaink és több ezeren hurczoltattak más tartományokba fogságba, épen ugy osztogattattak ki a halál- és börtön-büntetések, mint a solferinoi ütközet után az érdemjelek. A „justitia est regnorum fundamentum" jelszó mint elavult és többé az ausztriai monarchiára nem is alkalmazható, elvettetett, és helyébe kormány jelszavak gyanánt felvétetett a „viribus unitis", mely szavakhoz azonban igen okszerüleg hozzá illenének ezen szavak is: „et animis disunitis." — Miket szenvedett a bekövetkezett 12 évek alatt a nemzet, azokat előszámlálni nem akarom, mert hiszen együtt szenvedtük azokat, és igy tudva van mindenki előtt. Koldussá tétetett az ország, koldussá lettünk mindnyájan a nélkül, hogy ez Ausztriának legkisebb előnyére lett volna: Ausztriára nézve nem fog többé ily kedvező alkalom nyilni, hogy ő három ily országban mint Magyar-, Erdély- és Horvátországok, tetszése szerint dúljon és zsákmányoljon, — mindamellett a mint Lónyai Menyhért barátom előadta, financiális állapotján nemhogy segitett volna ezen évek alatt, hanem sokkal több adóssága van, mint volt 1848 előtt, — ugy látszik, az Isten áldása nem volt e zsarolásokon.

Csoda-e, ha ennyi szenvedések után a nép ősi pietása a dynastia irányában oly nagy devalvatio alá esett?

Csoda-e, ha a nép ezek után nem Bécsből az uralkodótól, hanem külföldről várja felszabadittatását?

Csoda-e, hogy a nép a legközelebbi olasz háboru alkalmával — jóllehet több százezeren voltak honfiaink közöl szemközt az ellenséggel a csatatéren, — azon természetellenes állapotba jött: hogy nem saját seregeinek, hanem az ellenség részére óhajtotta a csaták kimenetelét, attól várván a segedelmet?

Ezek tények uraim és a dolog valósággal igy volt, s ha a bukott rendszer nem engedte a dolgok valódi állását s a nép hangulatát felismertetni — annál inkább kötelességünk ezeket a nyilvánosságra hozni, és épen azért uraim bocsánatot kérek azoktól, kik a jelen tárgyalás alkalmával azt nyilvánitották, hogy midőn a kormányról szólanak, nem kivánják ugyanazt érteni a végrehajtó hatalomról is; én nem lehetek velök egy értelemben, mert constitutionalis és parlamentaris kormányzatnál képes vagyok felfogni azt, hogy minden tetteiről egyedül a kormány felelős, de nem igy áll ez az absolut hatalomnál; mert az absolut hatalom mindenben identificálja személyét a kormánynyal; igy például emlékezzünk vissza 1850 év augustus 20-ára, a midőn is ő Felsége az 1849-ki octroyrozott és soha életbe nem léptetett alkotmányt megszüntette, minisztereire nézve nyiltan kimondotta, miként a felelősség eszméjét ő akként kivánja értelmezni, hogy miniszterei egyedül neki és másnak senkinek sem felelősek. De továbbá tudjuk azt, hogy honárulási büntetés terhe alatt nem volt szabad bántalmazni a kormány férfiait; sőt később gondolom 1858. év végfelé adatott ki egy sajtó-póttörvény mely által a hivatalnokoknak bármely beigazolható, a büntetést maga után vonható tettét a rendszer gyalázatára — nyilvánosságra hozni sajtóbüntetés terhe alatt tiltatik. — Igenis uraim, ha nem e házban, hanem a londoni parlamentben lennék, ismerném kötelességemet és bizonyára viseltetném azon loyalitással, hogy a király nevét beszédemben meg sem érinteném; de itt, hol absolutismusról van a szó, a dolgok egészen más helyzetben állanak.

Átmegyek a jelen állapotra, — én a jelen állapotot számitom 1860. oct. 20-ától; mindazon által, uraim, önöknek figyelmét visszavezetem 1859. év augustus hónapjára, a midőn is az uralkodó a szerencsétlen olasz háboru után meggyőződést szerezvén magának arról, hogy csatát nem lehet folytatni egyedül a szuronyokra támaszkodva,

hanem a nép-segitségre is szükség van, — kimondotta egy kiáltványában, hogy uralkodásának formájára nézve korszerü változásokat kiván tenni; — ez időtől egész 1860. aprilis 19-ik napjáig gondolkodtak, hogy mint történjék ezen, a kor igényeinek megfelelő változtatás; ekkor jelent meg a birodalmi erősbitett tanács és a helytartóságok feloszlatása iránti rendelet — igy ezután következett az octoberi diploma; megvallom, helyzetünket nem vagyok képes felfogni, mert mondják, hogy van municipiumunk, van országgyülésünk és van valamiféle kormányunk is, melynek azonban nevet adni nem tudok, — de van ezek mellett egy elpalástolt „ostrom"-állapot is, kivált ha eszembe jut az, mit ma hir gyanánt e házban, és azonkivül is keringeni hallottam, hogy tudniillik: egy ujabb rendelet szerint bizonyos neme a hadi törvényszéknek felállitatik, és hogy az actualitásban és disponibilitásban levő minden cs. k. hivatalnokok mind személyeikre, mind ellenük intézendő polgári keresetekre is ezen hadi törvényszék alá vannak helyezve. Ez uraim, nem más, mint „status in statu"; ugyanis, miután a törvénytelen adók behajtására ilyen császári hivatalnokok használtatnak, hogy ezek a megyei municipium által felelősség avagy büntetés alá ne vonathassanak, helyeztettek az ilyetén törvénytelen biróságok alá; fájdalom, uraim, hogy nincs oly törvénytelenség, mely el nem követtetnék mi rajtunk. És ez „constitutio."

Felemliteni kivánom azon mostani törvénytelen adóbehajtást, s igen óhajtanám, hogy miután a házhoz több helyről érkeztek panaszok ezen törvénytelenség megszüntetése végett, ha a képviselők a jelen tárgyalásnál ezen adó kérdését tüzetesebben előadnák s mindazon törvénytelenségeket, melyek előfordulnak, nyilvánosságra hoznák, hogy igy maga ezen kormány, áthatva ezen törvénytelenségtől, annak folytatásával önként hagyna fel és ne zsaroltatná, ne kinoztatná épen akkor a népet, midőn mi törvényhozás végett vagyunk összehiva; ugyis ugy tekintem ezen eljárását az osztrák kormánynak, mint a halálos betegségben sinlődőknél a pézsmaorvosságot, mert csak végvonaglásában nyulhatott a kormány ezen törvénytelen zsaroláshoz. Engedjék meg uraim, hogy én ezen kérdésre nézve megyémet emlithessem meg: azon járásnak, mely egy

része választói kerületemnek, 200,000 forint adóhátraléka van, — az egész megyéjé pedig 800,000 forintra megy. Máramarosmegye nem termesztő, hanem fogyasztó megye; és szerencsés években termesztbet félévre, de átalán véve 3—4 hónapra kenyérnekvalót, — ha ezen adóhátralék most mind behajtatik, alig van annyi ingoságuk a lakosoknak, hogy egész értékig zálogolások történhessenek. Máramarosra nézve ezen adó nemcsak törvénytelen, hanem igazságtalan is, — mert meghiszem, hogy történtek a becslés alkalmával más megyékben is hibák, de oly tetemes hibák, mint megyénkben, aligha; mert esetek fordultak elő, hogy az adókötelezettek felajánlották a státusnak némely birtokaikat, melyekre másfélannyi évi adó rovatott fel, mint a mennyit a tiszta jövedelem bérlet utján behoz, hogy mindaddig, mig a reclamatio utján segiteni nem lehet, birja a status azon javakat, — és ezért többen folyamodtunk is a kormányhoz. Engedjék meg uraim, hogy emlithessem fel, minő sikere volt, és ismertessem meg a rendszert ezen oldalról is. — Ha jól emlékezem, 1852-dik évben május 17-kén adatott ki a patens az adó-provisorium iránt, a melynek talán tizenhetedik szakaszában az mondatik: hogy azon esetre, ha becslés és községi, állami avagy magán felszólalások következtében különbség ütné ki magát, az utólagos kiegyenlitést illetöleg beszámitás fog megtörténni, és ez fejedelmi szóval biztosittatik; és mit mondottak folyamodásunkra Bécsben? azt, hogy ezen patens ellenében van Ő Felségének 1858. julius 17-ről egy titkos rendelete, mely szerint az mondatik: hogy igaz ugyan, hogy ő Felsége az utólagos kiegyenlitést megigérte, de az évet, melyben történjék ezen kiegyenlités, előre meg nem határozta és azt csak ezután fogja megszabni. — E szerint tehát habár valakinek a holdvilágban esik is azon részbirtoka, melyért reclamált, a reá igazságtalanul rovott adót mindaddig fizetnie kell, mig az idő meg nem határoztatik.

Átmegyek most a jövőre. Megmondottam elől, hogy gondosan meg kelletik fontolnunk a jövőt. Én, uraim, miután különben is igen csekély reménynyel jöttem ide, a jövőre nézve nyugodt vagyok, mert e nemzetgyülés, ha eredmény nélkül szétoszlatik, haza megyünk, s ha türtünk, szenvedtünk 12 évig, fogunk még szenvedni ezután is;

több ideig szenvedtek elődeink a török járom alatt; — de ha figyelembe veszem e házban és azon kivül létező honszeretetet, legkevésbbé sem kételkedhetem e nemzet jövendő életéről; ugyanis az osztrák császár magát megkoronáztatni kivánván, bennünket országgyülésre egybehivott, azt gondolván, hogy mi, vagy a nemzet örömzászlókkal fog a koronátióra megjelenni és a legnagyobb készséggel teendi Sz. István koronáját az uralkodó fejére csak azért is, hogy törvényes koronás fejedelme legyen. És mi történt uraim? összejöttünk, s mint egy compact testület egy szóval, közakarattal kimondja a képviselőház, hogy mindaddig, mig törvényes jogaink és alkotmányunk vissza nem adatnak, a koronatió ellen a törvényes „vetot“ kijelenti. A mely nemzet, uraim, ily moralis erőt kifejteni képes, annak élnie kell, annak elveszni nem lehet; több hatása van a moralis erőnek, mint az összes osztrák hadseregnek. De hiszen, uraim, Magyarország földje szabad föld és polgári vérrel van áztatva és épen azért a közelebbi rendszer alatt ezen vérrel áztatott földben a beplántáltatni kivánt gyom meg nem gyökerezhetett, habár annak művelésére idegen kertészek fogadtattak is.

A mi az inditvány külalakját illeti, hogy felirás avagy határozat legyen-e, én e tekintetben nyugodtan hivatkozhatom lelkiismeretemre, mert tökéletesen tisztában vagyok magammal s miután a törvényesség teréről, mely e háznak egyedüli biztos alapja, eltérni legkevesebbé sem akarok, — de miután meg vagyok győződve arról is, hogy az inditvány pártolása mellett felhozott esetek közül a jelen esetre egyik sem alkalmazható, mert a koronázandó fejedelmek mindnyájan a törvényesség utján voltak, jelenleg pedig azon csak a nemzet áll: kivánok moraliter hatni az uralkodóra, hogy ő is ugyanazon térre lépjen, melyen mi vagyunk, s akkor szivesen felirok hozzá, — most a határozatra szavazok.

Erre Szentiványi Károly:

Hiszem, sőt meggyőződésem, hogy Európának nincs nemzete, mely a lefolyt 13 év alatt nagyobb zaklatásoknak, sanyargatásoknak, sőt üldözéseknek lett volna kitéve, mint a magyar nemzet. Alig hogy idegen hatalom, kül-interventio a védelmi harczot megszüntette, mely az 1848-ki törvények oltalmazása végett keletke-

zett: azonnal neki estek mindennek, mi szent egy nemzet előtt. Megszüntették alkotmányunkat, megtámadták nemzetiségünket, megsértették vallásbeli szabadságainkat, szétrombolták anyagi jólétünket, el akarták temetni szellemi haladásunkat, — s ezenkivül számtalan családnak jólétét s nyugalmát elvették. S ez az, a mit elvettek. Már most nézzük, mit adtak, a miről azt mondták, hogy a civilisatio érdekében adják?

Adtak egy rosz, hanyag, sokban nevetséges közigazgatást, mely általános ellenszenvet ébresztett, s maga a nép előtt is guny tárgyává lett. Ide dobtak egy polgári törvénykönyvet, oly perrendtartással, melynek czélja nem a perlekedés könnyitése, hanem pénzkeresés, valóságos üzérkedés volt. — A kész és Európa jogtudósai által nem csak elismeréssel, hanem magasztalással fogadott magyar büntető törvénykönyv helyett adtak egy büntető törvénykönyvet, melynek ferdeségei és fonákságai a személy- és vagyonbátorságot Magyarországban sohasem tapasztalt mértékben veszélyeztették; a kárvallottakat pedig azon állapotba hozták, hogy kárositásokat inkább megtagadták, mintsem hogy az eljárás zaklatásainak kitegyék magukat. Mindezeken kivül elviselhetetlen terhekkel adóztatták meg törvénytelenül az országot; — nem ismert, s a haza anyagi érdekeit kimeritő indirect adózásokkal terhelték törvénytelenül a nemzetet. Mindezeknek végrehajtásával legnagyobbrészben idegen, a külföldről behozott tisztviselőket biztak meg.

Nem akarom ezen idegen tisztviselők által véghezvitt zsarolásokat egyenkint elszámlálni; annyit azonban mondok: hogy nagyszerü defraudatiók, melyek az államgépezetet megrenditették, az állam és árvák vagyonának elsikkasztása, napiesemények voltak, s oly bünök követtettek el, melyektől minden becsületes ember undorral fordult el. A forradalmakat a forrásban levő borhoz hasonlitották, annyiban, mennyiben mindakettő a tisztátalanságot, a szemetet a felszinre emeli. Sohasem volt forradalom, mely a felszinre annyi szemetet emelt volna, mint az ausztriai tizenkét évi absolutismus, s ez az a civilisatió, melylyel Bach uram és pajtásai Magyarországot megajándékozták.

Mi természetesebb, mint az, hogy ez ilyen rendszer és eljárás

miatt minden állam legerősebb oszlopa nemcsak megrepedezett, hanem összeomlott. Ennek ismét az lett eredménye, hogy erőben lankadva, tekintélyben megfogyva, hatalomban apadva, csak adósságokban gyarapodva áll Európa előtt elgyengülve a hajdan hatalmas Ausztria.

Látva, hogy ezen rendszer végpusztulást fog okozni, az osztrák monarchia megmentését némi alkotmányos intézkedésekben vélték feltalálhatni, s kiadták az oct. 20. diplomát. A magyar nemzet e diplomában kereste a pragmatica sanctiónak a nemzet jogait és szabadságait biztositó részét, de azt sehol sem találta meg. Ekkor egy hang, egyetlen egy hang emelkedett, de hatalmas; mert az összes nemzet egyesült hangja, mely az 1848-diki törvényeket követelte. Tudja a nemzet, hogy csak ezen törvények ótalma alatt van jövője biztositva, tudja, hogy ezen törvények védhetik meg a lefolyt évek szenvedéseitől; tudja a nemzet, hogy ezen törvényeket védte legbecsesebb vérével; tudja, hogy a 48-diki törvényeknek minden betűjén egy elesett hősnek, vagy egy politikai martyrnak a vére nyugszik. Ezen törvények a nemzet szivéhez vannak nőve, melyekhez, mint egy szentséghez, csonkitási szándékkal nyulni nem szabad.

A nemzetnek ezen kijelentett kivánságára feleltek a febr. 26. statutummal, melyben a többek közt a pénz-, had- és kereskedési ügyet a nemzettől elvették, s a birodalmi tanácsnak átadták. Ugyanekkor sürübben kezdtek a Lajthán tul azon állitások terjedni, hogy a 48-ki törvények előtt Magyarország régibb törvényei szerint nem personal-, hanem reálunio létezett. Ez bizonyosan csak a külföld ámitása végett történt. Pap Mór képviselőtársunk fölmentett attól, hogy régibb törvényeink idézése által ezen állitás hamis voltát bebizonyitsam. Én csak ezen állitás képtelenségéről kivánok egy-két szót szólani.

A magyar nemzet mindig alkotmányos nemzet volt. Már magában az alkotmányosság eszméjében bennfoglaltatik az, hogy a pénz- és hadügyről rendelkezzék, a minthogy számtalan törvényekben rendelkezett is; de képtelenség föltenni azt, hogy egy alkotmányos nemzet beleegyezhetett volna valaha abba, hogy egy idegen nemalkotmányos nemzet rendelkezzék pénze és vére felett. Ebből

azonban ne következtesse senki, hogy ha Ausztria némi alkotmányos formákkal bir is, a magyar nemzet valaha hajlandó lehetne Ausztria képviselőivel együtt tanácskozni. — Magyarország, mit törvényeinek sértése nélkül megtehet, meg fogja tenni Ausztria érdekében; de függetlenségét törvényhozásban és kormányzásban feláldozni sohasem fogja.

A 48-ki törvények a kormányzás külső formáját megváltoztatták annyiban, a mennyiben dicasterialis kormányzás helyett felelős miniszteriumot alakitottak: de a fejedelmi jogokat legkisebb részben sem korlátozták. A fejedelem személyének sérthetetlensége ki van mondva, a törvények szentesitésének joga nála van hagyva; a végrehajtó hatalom a fejedelmet illeti; az egyházi és világi méltóságoknak s az ország hivatalnokainak, ugyszintén a sereg tisztjeinek kinevezése a magyar királyt illeti; a kegyelmezési jog a fejedelem kezébe van letéve.

Igaz ugyan, hogy némely teendők a nádorra vannak bizva, de ezeknek mellőzése a magyar királytól függ, mert azon pillanatban, midőn a magyar földre lép, fejedelmi jogainak gyakorlatát átveszi. — Mi tehát akkor, midőn az 1848-diki törvényeket védjük, a magyar király jogait is oltalmazzuk, és csak azt nem akarjuk s nem akarhatjuk, hogy a magyar király jogai az osztrák császárra ruháztassanak át, s nem is hiszem, hogy azok, kik az osztrák császár jogait a magyar király rovására akarják kiterjeszteni, az uralkodóháznak hasznos szolgálatokat tegyenek.

Azt mondják, hogy a real-unio Ausztria népeinek érdekében áll. Uram Isten, mi nem történt minden a népek érdekének firmája alatt, a népek érdeke ellen. Valahányszor a hatalom végczélját bevallani nem akarta, vagy egy nem sikerült kisérlettel kénytelen volt felhagyni, mindig azt mondta, hogy ez a népek érdekében történt; erre a történelemből számtalan példákat lehetne előhozni; — de minek keressünk a távolban példákat, midőn előttünk áll az okt. 20-ki manifestum, melyben az mondatik, hogy a követett rendszer és 12 évi szenvedéseink a nép érdekében történtek.

A népek érdekei nem állnak egymással ellentétben, csak az

önzés és a nagyravágyés hozta igen sokszor a népek és nemzetek érdekeit egymással ellentétbe.

Ausztria népeinek két főérdeke van: az egyik „Magyarország megnyugtatása," ezt nemcsak én mondom, ezt Európa közvéleménye mondja. — Nézzék meg Európa legtekintélyesebb lapjait, és állitásomat igazolva fogják látni. (Ugy van) Magyarország megnyugtatásával Ausztria népei virágzó állapotba jöhetnek, e nélkül soha. (Helyes, ugy van) Ausztria népeinek érdeke továbbá: a „béke föntartása." De nem azok, kik bureaukban holmi alkotmány-féléket octroyirozgatnak; nem azok, kik ünnepélyes szerződéseket egy tollvonással meg akarnak semmisiteni; nem azok, kik szentesitett törvényeket támadnak meg; nem azok, kik soha el nem fogadható intézkedéseket akarnak egy nemzetre reáerőszakolni: hanem azok, kik a szerződések szentségét kivánják föntartani, azok, kik a törvényhez ragaszkodnak, azok, kik egy egész nemzet igazságos kivánságait számbaveszik, a béke valódi emberei.

Szívem érzését mondja ki az inditvány akkor, midőn azon törvényeket kivánja megváltoztatni, melyek a magyar nyelvnek némi előnyöket adnak, s a nyelv- és nemzetiség kérdését a jogegyenlőség alapján kivánják törvény által rendezni. Szinte meggyőződésemet mondja ki az inditvány akkor, midőn törvény által kivánja kimondani azt, hogy vallás a polgári jogok élvezetére nézve akadály ne legyen.

Én a polgári jogok kiterjesztése és az urbériség eltörlése közt egyrészről, másrészről pedig a nemzetiségi kérdés közt a következésekre nézve némi hasonlatosságot látok. Mennyi izgatásoknak, csábitásoknak, igéreteknek, lázitásoknak a volt kiváltságos osztály ellen volt a nép a reactio emberei által a tizenkét év, de különösen a jelen mozgalmas időben kitéve, azt mindenki tudja. És mit tett a nép? a hamis prófétákat elutasitotta, söt elfogta, s a mostani törvényhatóságoknak átadta. Ezen tettével a nép az összedült választó falak romjai felett bizalmat szavazott a volt kiváltságolt osztály irányában, s nem az urbéri papirosok, hanem ezen bizalom az igazi, a valódi, a megbecsülhetetlen nagyságu kárpótlás a megszüntetett urbériségért. (Helyes, éljen!)

Szabad legyen nekem a nemzetiség kérdésében hasonló eredményt várni, hiszen, az igazság és méltányosság követésének varázs ereje van, mely minden romlatlan ember szivéhez magának utat tör s bizodalmat ébreszt, s ezen bizodalom az, melylyel a nemzet egy kincscsel gazdagabb, a reactio pedig egy fegyverrel gyengébb lesz. Én Deák Ferencz urnak inditványát mind beltartalmára, mind kül formájára nézve pártolom.

Erre Grabarics Ernő:

A sasok magas röpteit nem követhetem, szerényen érzem az oda szükséges szárnyak hiányát. Közlegénynek vállalkoztam, és küldőim előtt kinyilatkoztattam, miszerint Istentől ohajtásom az, hogy ezen képviselőházban bölcseségben, valamint tudományban én legyek utolsó, és csak a haza tiszteletében és meleg szeretetében egyenlő. Kitüzött szerepemhez hiven, voksolásra szoritkoznám, de félreértést tapasztalok, azért a napirenden levő tárgyhoz egypár észrevételre engedelmet kérek.

A remekül inditványozott és hathatós indokokkal támogatott felirást, ki nem egészitett állapotunknál fogva (a mit egyébként igen sajnálok), nem pártolhatom.

Alkotmányos felirás a nemzeti képviselet részéről a souverain hatalommal irásbani érintkezés; világos tehát, hogy annak eszközléséhez két illetékes fél kivántatik; mivel pedig közülünk 100 képviselő, mert meg nem hivatott, hibázik, és igy 3 millió választó képviselve nincs, az alkotmányos felirás tételére épen a nemzet fél álladéka nincsen helyreállitva, a másikról, a souverain törvénytelen állapotáról nem is szólván.

Az ellenvetés, hogy minekutána a 226 képviselő igazolva levén, a ház alakult, és igy a Felséghez felirás tételére is alkalmatos, meg nem áll, mert a házszabályoknak eme 16-ik pontja azon feltevésen alapszik, hogy minden illetők meghivattak és majd eljönek, vagy ha nem jönek, önként késnek, és igy az előttük is tudvalevő parlamentáris szabályban „praesentes pro absentibus concludunt“ önként beleegyezőknek tartandók. A meg nem hivás által tehát — melyet hogy megtörtént volna, senkisem állitja — a felirás megtehetőségére felhozott leghatalmasabb érv, tengelyéből kifordul.

Alkotmányos felirásnak egyik kelléke az, hogy ő Felségének felelős miniszter által kézbesittessék, nem csak a szükséges ünnepélyesség és illedelem miatt, hanem legfőképen azért, hogy a felirás tartalmát ő Felségének előterjeszsze, a tanácskozás folyamát, melyben maga is részt vett, és a melyből a felirás keletkezett, ugy azon indokokat, melyek a felirásban elsorolva nincsenek, de az eredmény szülemlésére hatással voltak, élő szóval előterjeszsze; egyszóval, mint maga is érdekelt fél, minden befolyását és állását arra használja, hogy a felirás üdvös czéljánál fogva kedvező fogadtatásban részesüljön. Jelen állapotunkban azon cs. kir. postamester, kinek aranypaszomántos gallérjára kelletik felirásunk sorsát bizni, annak kézbesitése alkalmával legjobb szándék mellett csak igen csekély ajánló beszédet tarthat, minekutána tősgyökeres telivér német létére annak egyetlen magyar szavát sem érti.

Ha pedig felirásunk magasabb rangra méltatva, magasabb kezek, meglehet ő excellentiája valamely osztrák miniszter által fog ő Felségének kézbesittetni — akkor a történtekhez képest méltán tarthatunk attól, hogy kegyes fogadtatás helyett egypár külföldi regementtel többet kapunk. Már pedig ily fontos okmányunkat, melyben, a mint sokan hiszik, jobb jövendőnk rejlik, kétes vándorlásnak bocsátani nem tanácsos.

A felirás továbbá, mely inditványoztatik, minthogy Magyarország alkotmányát visszakéri, vagy bár követeli — kérelmező, ez előttem kétségtelen; de kérdem, szabad-e nekünk a magunkén kivül mások érdekében is, ezek jelenléte, megbizása vagy beleegyezése nélkül kérelmeznünk? én azt válaszolom, nem szabad, mert ez mások kérelmezési jogának világos megsértése, ily illetéktelen kérés ellen a sértett fél nem csak tiltakozhatik, azt a mi adatik nem csak indignatióval visszautasithatja, hanem az illetéktelen beavatkozót minden igazságos biró előtt felelősség terhe alá vonhatja.

Azon szépités, hogy mi a legjobbat, a legszentebbet, magát alkotmányunkat kérjük, mely ha megadatik, a jelen nem levőknek is csak kedves nyeremény leend, egyszer bizonyitást vár, másszor meg mitsem változtat az elv megsértésén, mások jogainak tiszteletben tartási kötelességén.

Engem a mások nevében illetéktelen kérelmezéstől egy nevezetes tanulmány is tartóztat, melyet a mult nyári, minta Reichsrath történetéből meritettem. Ezen európai hirre kapott és sikerénél fogva a mostanit szülte minta Reichsrathba, mint tudva van, a képviselők nem az illető érdekelt felek által választattak és küldettek, hanem a kormány részéről, mint ez kiskoruak, elmeháborodottak és börtönre itélt rabok számára szokás, ugy neveztettek ki. Magyar részről némely honfiak ezen gondnoki hivatást maguktól szerényen elutasitották, miért én méltó elismeréssel vagyok, mások, kiknek hazafiuságok beprόbált, sőt családi hagyomány, a kinálkozó alkalmat gyászba borult hazájukon segithetni — meggyőződésem szerint a legtisztább szándékkal elfogadták, és ott először is kinyilatkoztatták, hogy az illetőktől megbizásuk nincsen, következésképen hogy választasi jegyzőkönyvet felmutatni sem képesek; ezen őszinte mentségük daczára azonban hasonló alapon ott levő követtársaik részéről, nem is egy hónapi vita után, hanem statissime verificáltatván, nyomban a munkához fogtak, és szólottak oly ékesen, hogy ellenfeleik tapsait is kicsikarták, sőt nemzetiségükre magyarok, megtanitották a Lajthántuli sógorokat, hogyan kell beszélni — németül. Mit kivántak és kértek, mindent megnyertek, és midőn vivmányukat, a mart. 20. pátenst, Magyarhonnak bemutatták, és legjobb hiszemü fáradozásaik jutalmát, a hálás elismerést várták: „Obstupuere omnes intentique ora tenebant,“ midőn a nemzet összhangzó nyilatkozatából látták, hogy müvök nemcsak hogy nem kell, hanem ellene az egész nemzet tiltakozik és elfogadni önként soha sem fogja.

Idáig a példa, hogy más részére: annak megbizása nélkül, általunk vélt jót sem tanácsos kérni; de folytatom:

Tisztelt hazánkfiai az általuk megkedvelt müvet dülőre vinni, azzal a nemzet tiltakozása ellenébe fait accomplit csinálni, meg nem szüntek; az 1848-ki törvények által eltörlött, elavult és mai felvilágosodott korban többé nem használható cancelláriát, mint helytartótanácsot visszaállitották, és hogy a megkedvelt rendszernek egyik zárkövét is letegyék, a cs. kir. törvényszékeket nemzeti szinre, és, a potiori fit denominatio, nemzeti jellemre átfestvén, királyi Curiává alakitották; haladnának ez ösvényen tovább, de haj! — egyet elhi-

báztak, akkor: midőn országgyülésünket az 1848-ki törvények értelmében népképviselet alapján megválasztani engedték, mert ez által fatengelyes szekerükbe gőzmozdony fogózott, mely most electricus gyorsasággal, mint istennyila viszi őket a purgatorium fenekébe, honnan azonban mint nemes ércz felolvadva, és felelős miniszterekké átöntve, ha itt megjelennének, részemről a legszivesebb fogadtatásban részesülnének.

A felirást inditványozó okok között szemlélem azt is, hogy Ferencz József ő Felségéhez kell járulnunk, mert ő hatalmas levén, mindent jóvá tehet.

De ha mi azért járulunk Ferencz József ő Felségéhez, mivel hatalmas és nem egyszersmind jogos, akkor először is mi hagyjuk oda a jogtért, és megyünk az existentiák terére, hova bennünket a lajtbántúli elleneink annyira édesgetnek; és ha mi ahhoz vagyunk kénytelenek járulni, a ki csak hatalmas, akkor hasonló alapon nem látom át, miért ne kereshetnénk fel a leghatalmasabbat; és kérdem, azon hatalom, melylyel Ferencz József ő Felsége dicsekedhetik, neme a mi pénzünk ára is? vajjon nem állják-e ő Felsége harczosainak vitéz sorait a mi fiaink? és vajjon egy nemzetnek elévülhetlen, az elrongyolt sanctió pragmaticánál sokkal régiebb szent és örökös joga nem hatalmasb? én azt hiszem:

A nemzeté a király, nem a királyé a nemzet.

A nemzetek király nélkül igen jól ellehetnek, erre élő példáink vannak nem csak Amerikában, hanem Európában is.

12 esztendeje immár, hogy mi is király nélkül megvagyunk, sőt törvényes medréből kiáradt királyi hatalomnak pusztitó özöne közt megvagyunk, jobbjaink elhullta miatt megfogyva, az osztrák miniszterek pazarló kezei miatt elszegényedve bár, de törve, legalább megtörve, ugy hiszem, nem.

De bár milyen hatalmas a király, az még sem atyai hatalom. A magyar nemzet legalább is ezer éves, a szükségkép fiatalabb király tehát a leggyöngédebb kegyelet mellett is, legfölebb fiunak képzelhető, a midőn, ha engesztelődés szükségéről van szó, kit illethet az engesztelődés első lépésének keserüsége mást mint a fiut.

Én tehát egy ezer éves dicső multat szerezte 14 millió nem-

zetnek nevében nem kérelmezhetem azt, mit a törvény, melyet ha ő nem, eldőde reá nézve is kötelezőleg aláirt, megszabott; s igy vagy tűröm atyai gyötrelemmel a fiui bántalmakat némán tovább is, vagy keblemhez szoritom, minden dicsőséggel elárasztom és szent ereklyével megkoronázom az 1848. egyedül üdvözitő törvények ösvényére megtért felséges fiut. Kinek tiszteletteljesen Justinian császár szavait hozom emlékezetébe: „digna vox est Regentis subditum se legibus profiteri.“

Ezzel bebizonyitottam azt is, hogy én ámbár a feliråst nem pártolom, a tettleges hatalommal szóbaállanék; én a tettleges hatalommal még akkor is szóbaállok, ha egyébként nem akarnék is; ha fegyvertelenre a fegyveres strázsa reám kiált „halt wer da!“ én bizony reá mondom a „gut freund“-ot, ha bár magamban mást gondolok is; nem vagyok oly eszélytelen, hogy a midőn üvegházba vagyok quartélyozva, itt kővel dobállózzam.

Ismétlem tehát, hogy én a feliråst, mivel rólok, t. i. a horvátokról, slavonokról stb. nélkülök kérelmezve nem pártolom, hanem az 1848. törvények értelmében tökéletes kiegészitésünkig elnapolásra és bizottmányba vonulásra és igy egyszerü határozatra voksolok, és mivel Tisza Kálmán érdemes képviselő-társunknak egyébként igen becses inditványában ezen értelembeni határozatot, a mit szinte igen sajnálok, nem találok, kénytelen vagyok olyast magam részéről inditványozni, ezennel felolvasni, és elfogadás végett a ház asztalára letenni.

Tisza Kálmán inditványában határozatot nem látok, mert midőn ez Deák Ferencz felirási inditványát egész lényegében magába olvasztani, assimilálni akarja, veszti határozati természetét, és lesz felirássá, az által pedig, hogy másolatát senkivel sem közli, hanem a ház asztalán maradni kiván, érthetetlenné, ez által ismét a félreértésre okot szolgáltató.

Tisza Kálmán ur inditványa horvát-slavon stb. testvéreinket megnyugtatni akarja, miszerint jövő törvényhozásunk irántuk, mint minden nemzetiségek ugy vallások iránt tökéletes jogegyenlőséget fog követni, e szent és mindnyájunk akarata, de nem határozat, mert határozni de futuris contingentibus nem lehet, — hanem nyilatkozat.

Tisza Kálmán ur inditványa a külországokat legitim jogainkról, valamint szabadság-érzelmeinkről akarja meggyőzni, de ez ismét nem határozat, hanem manifestum, a mennyire pedig a ház asztalán akar maradni, mindenki által ignorálható, mert csak a diplomaticus vagy hivatalos közléseket tartozik minden illető tudomásul venni. Az általam tett inditvány mellett tekintély nem harczol, de arra ezen házban szükség ugy sincs, támogatja azt czáfolhatatlan törvényes következetesség, hogy egyszerüségénél fogva minden félreértést kizár és hogy czélja 1848. vagy semmi.

A remény, melyet hozzá kötök, kevés szóba foglalható: „una spes victis, nulla, sperare salutem." Inditványom következő:

Határozat. Minthogy a képviseleti gyülést a meghivó levelek és f. é. apr. 2-ra az 1848. törvényekre hivatkozással szólitották össze, a képviselők pedig az idézett törvény V-dik czikke értelmében választattak és jelentek meg, itt pedig ugyancsak az 1848. ház-szabályok III-ik szakaszának 16-ik pontja szerint 226 tagja igazolva levén, tettleg alakultak, tapasztalniok kell, hogy mintegy 4 millió választóra, horvát, slavon, erdélyi, fiumei, horvátbánsági és szerémi végvidékek ugy csajkások kerületére eső 100 képviselő meg nem hivatván, valamint ezek, ugy a képviselőgyülés nélkülözhetetlen alkotó részét tevő organumai, többször idézett 1848. 3-dik czikkében megirt összes miniszterek padjai üresek, érintett részek és minisztériumok kiegészitéseig, illetőleg meghivásaig szükségkép elnapolja magát ezen képviseleti ház, és bizottmánynyá alakul.

Erre Gorove István.

Tisztelt képviselőtársam, Deák Ferencz, nemzeti ügyünknek semmi által nagyobb s fényesebb szolgálatot nem tehetett, minthogy a képviselőház első felszólalásánál a fejedelem, a nemzet, a világ figyelmét az eskük, a szerződések, a jogosság s a törvényes igazság terére forditá.

Ha a lefolyt 12 év után elmondhatjuk, hogy minden szerencsétlenség e szerződések megszegéséből eredt — hoc fonte derivata clades — első felszólalásánál a nemzet nem járhat el nagyobb méltósággal, mintha ünnepélyesen elmondja azt: „velünk az Isten igazsága!" — s igyekezzék meggyőzni a fejedelmet, az eddig folytatott

kormányrendszer hibái s képtelensége előtt már, hogy a hitlevelek s kötések ereje felette áll minden theoriának s személyes hajlamnak, — igyekezzék meggyőzni a fejedelmet, hogy a magyar szabadsága s léte biztositékait, e részben a keresztény vallás s közerkölcsiség azon sanctiójára alapitá, melynél magasztosabbat, ünnepélyesebbet emberi lelkiismeret ki nem gondolhatott, s melyet az emberi elme azért talált fel, hogy elejét vegye a fejedelmek s nemzetek tettleges összeütközéseinek, az innen eredő gyászos következményeknek s szenvedéseknek.

Nem járhatunk el tehát helyesebben, mint ha elmondjuk, hogy semmit nem követelünk, mi bennünket Isten és ember előtt meg nem illet, de viszont mindazt, mi ez alapon épül, szent — s megdönthetlennek tartunk. Az ily alapra fektetett jogviszonynak következménye ama határtalan ragaszkodás a fennálló intézvényekhez s törvényekhez, mely egy nemzetnél sincs kifejlettebb alakban, mint a magyarnál, s a stabilitás azon érzülete, mely a közélet, s különösen az alkotmányos élet legbecsesebb kincse, sajátja.

Mi első felszólalásunknál a nemzet ez erkölcsi oldalait mutatjuk be, azokat, melyeket a lefolyt 12 évben az ausztriai státusférfiak soha számba nem vettek, örökké tagadtak, sértettek.

Mi az inditványozó által kifejtett jogalapon követeljük százados önállásunk visszaállitását, visszaköveteljük utolsó törvényeinket, a 48-kiakat, mint a melyek ez önállásnak Ausztria irányában utolsó zárkövét, historiai fejleményeink utolsó nyugpontját képezik.

E historiai fejleményeket minden magyar ismeri. Csak azon bécsi államférfiakhoz van e részben néhány szavunk, kik 48-diki törvényeinket rögtönözötteknek, tumultuariusoknak állitják.

Ezek tehát — ugy látszik — nem ismerik sem az 1791-ki, sem az 1825-diki fejleményeket.

Nem tudják, hogy különösen a 25 évi időszak óta, jelesül 1832—48 a nemzeti jogok védelmén a koronként megujuló megtámadások ellen egy szervezett nemzeti párt, a nagy nemzeti többség pártja állott. Nem tudják, hogy e többségnek fenálló törvényeink nyomán bevallott programmja volt a nemzeti kormány; hogy e programm formulázása elkerülhetetlen nemzeti szükség volt, s hogy a

megélénkült nemzeti élet vezetésére s a formáiban elavult collegialis testületek elégtelensége mellett, ez más nem is lehetett, mint a felelős miniszterium, mely szervezetet Europa legkisebb államai: Görögország, Baden, Würtenberg, mint a legnagyobbak a haladó civilisatio miatt elfogadni kénytelenek voltak, ugy mint elfogadta maga Ausztria is a Hofkriegsrathok, Cancelláriák és Hofkammern-ek helyett.

Igen, a 48-iki törvények közjogi, mint magán életünkre, nemzet szükség volt.

Mutatja azt azon körülmény is, hogy az önállásunkra, függetlenségünkre vonatkozók együttlegesen hozattak azokkal, melyeket a nép democraticus érdekében megalkotni a törvényhozás jónak s halaszthatlannak találta.

És mégis e törvényeket rögtönözötteknek, s azért ignorálandóknak találják a bécsi státusférfiak.

És ha e törvények rögtönözöttek volnának, s gyökerei nem lennének a nemzet testében oly mélyen, oly messze elterjedve, hogy magyarázhatná meg valaki a 48—49-iki harczot, melyet a nemzet a legnagyobb lelkesedéssel mellettök folytatott?

Hogy magyarázhatná meg valaki azt, hogy midőn 12 évi elnyomatás után a nemzetnek a lehető legszűkebb alkotmányos tér nyilt, akkor, midőn organizált párt, alkotmányos gyülpontok nem léteztek, midőn még a sajtó alig mert szabadabban nyilatkozni, az ország legtávolabb részeiben, legkisebb, mint legerősebb pontjain, mint egy hang emelkedett a 48-diki törvények visszaállitásának követelése?

Factiók, conspiratiók, pártok, terrorizálás volt-e ez oct. 20. után, s az-e ma itt a nemzetgyülésen, midőn ellenök egy hang sem, mellettök 330 képviselő szózata emelkedik?

Nem, tisztelt képviselők! e törvények ezrek életével, martyromságával, hontalan bujdosásával, szenvedésével vásároltattak meg, lettek lelki sajáti a nemzetnek, — és ha szabadságainkat vérrel szerzetteknek nevezhettük eddigelé, vérrel és szenvedéssel szerzetteknek állithatjuk különösen a 48-ki törvények-biztositotta szabadságainkat.

Nemzetünk e szilárd, merev, mondhatni vallásos ragaszkodása mellett a 48-iki törvényekhez, mit látunk mi a Lajtán tul?

1848-ban egymás után két alkotmányt;

1849. mart. 4-én egy harmadikat — Reichsverfassung — és ez alkotmány életbeléptetésére 1849, 50, 51-ben kisérleteket, hitegetéseket egyes tartományok irányában — mig 1851. aug. 20. a soha nem létezett miniszteriális felelősség, két napra rá a nemzetőrség megszüntetettnek nyilvánittatik.

Ezek csak az első lépések.

1851. dec. 31-kén a hires 49-ki Reichsverfassung kivihetlennek, s igy megszüntnek nyilvánittatik. Ekkor azonban uj alkotmány — tehát 48 óta már a 4-dik — az u. n. organische Grundgesetze hirdettetnek ki.

Ezekben tanácsadó bizottmányok — berathende Ausschüsse — állittatnak fel a kerületi hatóságok s helytartóságok mellé — a magas nemesség, a nagy és kis birtok s az iparosztályból.

Létesitésökre nézve azonban mély hallgatás áll be ismét a keleti háboruig 1854. jul. 19-ig.

Ekkor rendi képviseletek adatnak minden koronaország számára.

E részletesen közlött alapvonalok után, s igy e 4-ik alkotmány után jön ismét mindig az absolutismus legridegebb gyakorlata mellett 5 évi hallgatás — 1859-ig, az olasz hadjáratig. Ekkor jönnek azután uj kisérletek, megerősitett birodalmi tanácsok mindenféle alakban — 1860 oct. 20. s 1861. febr. 26-áig.

Mindezen alkotmányok kiadatnak a legnagyobb ünnepélyességgel és az infallibilitás legnagyobb, legszigorubb sanctiójával.

12 év alatt 5—6 alkotmány!

Mik ezek, uraim! egyebek, mint tapogatódzások, mint experimentatiók, miként ezt a febr. 26-diki diplomára az azt hirdető hivatalos ujság ki is mondja; mik ezek egyebek, mint papirra rakott statustheoriák, bureauk s tanszékek kifolyásai, melyeknek az élettel semmi közük, melyek a birodalom népeinek életszükségeit, historiáját, legszentebb tulajdonaikat tagadják, ignorálják? S nem-e fényesen igazolja ez állitást a Reichsrath utolsó alakulása, midőn a legujabb alkotmány mel-

lett 343 követi voks közül csak 127 voks nyilatkozata? s igy e 127 voks alkotmányos támogatásával akarják a bécsi uj államférfiak a birodalmat átalakitani!

És ilyek után itéljen azután a világ köztünk s a Lajtán tuliak közt. Oda adhatjuk-e mi az ily örökké ingó alapokra fektetett alkotmányokért saját 900 éves alkotmányunkat? oda adhatjuk-e a 12 év alatt 6-szor megváltoztatott alkotmányos formákért a nemzet történeti s democraticus aspiratióit szentesitő 48-iki törvényeinket? oda adhatjuk-e tapogatódzó s experimentáló theoriákért ezeréves nemzeti éltünket, önállásunkat? Ilyek után mondja ki felettünk itéletét a világ! — mi ez itéletnek nyugodt lélekkel nézhetünk elé.

Igy tekintem én s velem együtt a t. képviselőház a 48-iki törvényeket, saját nemzetem, a fejedelem s az ausztriai tartományok irányában.

Ezért kivánom én előttem szóló t. képviselőtársaimmal együtt az 1848-ki törvényeknek teljes helyreállitását.

A szó alatt: „teljes", névszerint oda értetni akarom egész terjedelmében a magyar pénz- és hadügyet.

Miért kivánjuk mi financzügyeinket magunk kezelni?

Ha e részben nem volna törvénykönyvünkben ezer törvény ha e részben nem rendelkeznének a 48-ki törvények oly szabatosan; ha nem tudnók, hogy az adómegajánlási jog az alkotmányosság első betüje; ha a 12 évi elnyomatás mindezt elfeledtette volna velünk: azon pénzügyi kezelés után, melynek eredményeit t. barátunk Lónyay M. oly világosan tüntette elő, — szóval, a 12 év alatt csinált harmadfél ezer milliónyi adósság s pazarlás elegendő ok volna arra, hogy ily kezekből, melyek egy egész birodalmat a banqueroute örvényének szélére vezettek, saját pénzügyeinket általvennünk mulaszthatlan kötelességünk legyen, nehogy e terhek még jobban összehalmoztassanak, s az előbb-utóbb bekövetkezendett roskadás alatt nemzetünk közvagyona s annyi milliónak verejtékkel szerzett tulajdona veszendőbe menjen.

De mi ezen felül igen jól ismerjük törvényeinket; igen jól tudjuk, hogy az adómegajánlási jog nélkül alkotmány nem létez; igen jól tudjuk, hogy ezzel Európa legkisebb alkotmányos államai bir-

nak, s még azt sem felejtettük el, hogy e jogunkat akkor is meg tudtuk védeni, midőn az az európailag mindenható Metternich-kormány által 1822—23-ban, midőn az győzelmesen hordta körül fegyvereit Nápolyban és Piemontban, megtámadtatott, — s nem csak uj törvények által, de a rá következett idők tanusága szerint, tettleg is tudtuk biztositani.

De nézzük csak, hogy állana az adóügy gyakorlatilag az oktoberi s februáriusi rendelvények szerint, a már eddig felállitott magyar intézvényeinkkel szemközt.

Ugyan miként szedetnék be az oly adó, melyet nem a magyar országgyülés ajánl meg? A végrehajtó hatalom, fent mint lent, különösen a hatóságoknál, felelős magyar kezek közt van. Ezekre akarják bizni a beszedetést? az executiókat? — Tehát igy a tisztviselők félig magyarok s igy alkotmányosak s felelősek, félig németek s igy alkotmányellenesek legyenek? Vagy meg akarják-e hagyni a financz-tisztviselők seregét? s igy idegen tisztviselőket akarnak hagyni az általok is már alkotmányosnak hirdetett hazában? Ezekre akarják bizni az adókivetést? s a kivetés igazságtalansága vagy hibái feletti panaszok elintézését? Ez már a biráskodásba vág, s itt megtámadtatik az igazságszolgáltatás elve, melyet már is magyar kezek közé tettek le. — Ezekre akarják bizni a végrehajtást? ez széles e világon a politikai hatóságok körébe tartozik, s itt megtámadtatik a belpolitikai önkormányzat, melyet már magok is elismertek.

Igy támadtatnék meg még az országnak azon csekély közjogi állása is, melylyel ők az országot oly kegyelmesen megajándékozni akarják.

Igy lenne az alkotmányosság hazánkban valóságos illusio, vagy, ha tetszik, egy permanens ostromállapot.

Ha pedig százados jogaink s a nemzet egyhangu követelésénél fogva viszaadatik az, mi sajátunk: az adómegajánlás teljes mértékben: ugyan mi feladata maradna fen egy bécsi financzminiszternek más, mint a magyar országgyülés által megajánlott adóösszegről, kiadások- s bevételekről német „Ausweis“- okat késziteni?

Igy a hadügyminiszterség is.

Tudjuk, hogy a magyar hadsereg kérdése, bár históriai fejleményeinknél fogva teljes kifejtését nem is nyerte meg, de épen ugy tartozott a magyar országgyüléshez, mint bármely más bel-kérdés. Ide tartozott mindenekelőtt a katonaállitás, mint az alkotmányos létnek legelemibb része. Ezt akarnák nekünk megtagadni? De ekkor megtagadnák magát az alkotmányosságot épen ugy mint az adóügynél. — Megadnák ezt? De akkor mi fogná feltartóztatni azon természetes fejlődést, melynek utolsó zárköve maga a magyar hadügyminiszterség? Vajjon azon országgyülés, mely minden egyéb tárgyakkal jogilag foglalkozik, nem fog-e száz alkalmat találni, hogy az adót, hogy az ujoncz állitást oly feltételekhez kösse, melyek a nemzetet vezessék abbeli követeléseinek utólsó corollariumához? Az 1830-ki országgyüles sürgette a magyar tisztek alkalmazását; az 1830 és 1840-diki sürgette és el is érte az ujonczállitás szükségének kimutatását. Igy fejlődött tehát a magyar honvédelmi ügy is egész 1848-ig, midőn az betetőzését, a magyar hadügyminiszterséget kivivta. — Mi nyeretnék tehát az által, ha a magyar hadügyminiszterség megtagadtatnék? Nyeretnék a nemzet s a fejedelem közt egy örökös ujjhuzás; megnyittatnék egy következményeiben be nem látható viszálkodás forrása; eleje vétetnék a közbizalom megalakulásának mindaddig, mig el nem jutna a nemzet a 48 ki 3. t. cz. általunk szent és sérthetlennek tartott 6-ik szakaszához.

Vannak igenis e kérdésnek is nehézségei. De ki állitotta azt valaha, hogy egy birodalomnak, milyen az ausztriai, végleges szervezése könnyü dolog? E kérdésnek nehézségei felett lebeg azonban a magyar hadsereg vitézsége és zászlóihoz való hűsége; azt pedig csak senki nem fogja állitani, hogy a magyar hadsereg azért, mert magyar, kevésbbé vitéz; azért, mert magyar, kevésbbé hű leend alkotmányos királya zászlóihoz.

Igy állanak szerintem a 48-ki törvények; igy jutottunk el a birodalmi kapcsolatra nézve a személyes unió elvéhez.

Megkisértetett az ellenkező, megkisértetett a centralisatio legridegebb, legszigorubb formái közt 12 éven keresztül, és mi lett a következése? Elmondták előttem szólott képviselőtársaim, miként metszettek el a népben a kormány iránti bizalom gyökei, miként

szegényittetett el az ország a képtelenségig terhes adózások alatt, idegenittetett el majdnem az összes nemzeti közvagyon, — miként halmoztatott fel a legmeddőbb czélokra a közel harmadfélezer milliónyi statusadósság.

Mily sebek ejtettek nemzetiségünkön, miként volt elegendő magyarnak lenni, hogy valaki üldöztessék, vagy legalább is gyanusittassék, miként szorittaték ki lassankint nyelvünk nem csak a hivatalokból, de a legapróbb iskolákból is, miként tétetett semmivé személy- s vagyonbátorság, sőt tul ezeken még a fejedelmi jogok miként bocsájtattak áruba pillanatnyi érdekekért. — De nyomozzuk-e következéseket még tovább.

Felállittatott a nagy Ausztria, az uj Ausztria eszményképe; az osztrák állambölcsek föltétlen urak lőnek ugy a Lajtán innen, mint tul — s hová vitték a birodalmat? s vele lenyügzött hazánkat?

Mit eredményezett e csábképet üző külpolitika, mit eredményezett hazánk autonomiájának elnyomása, — magának Ausztriának külpolitikai állására, magára a világ nyugalmára nézve?

Midőn a mult század elején a vallási és szabadsági harczok — s a pragmatica sanctio behozatalával a német tartományok irányában consolidatiot nyertek a magyar viszonyok: az európai statusrendszerben hazánk is, bár szerény, de eléggé határozott helyet foglalt.

Ausztria mint nagyhatalom csak ugy léphetett fel, összes erejével csak ugy rendelkezhetett, ha a magyar nemzet támogatására számithatott.

1849-ben ez állás megváltozott. Ausztria tettleg megnyerte a hatalmat Magyarország összes ereje felett rendelkezhetni, s e pillanatban Ausztriának erősbnek, hatalmasabbnak kell vala lenni, az európai egyensulyra nagyobb erővel hatni. Hitték is ezt Bécsben, s mámorosan lebegett szemeik előtt a megifjodott, a megerősödött óriás, az uj Ausztria!

A következés megmutatta, hogy mi e hitből eredett: — csak a csalódás volt ó r i á s!

Angolhon a mult század elején, bár nyilt szövetségben a spanyol öröködési harczban Ausztriával, az örökké dicsőséges Rákóczi-

küzdelem s az ausztriai kormány közt őszinte, jószándéku intermediatiót folytatott. Az angol diplomatia 1848—9-ben közönyös volt irántunk s elnézte az orosz interventiót. Azonban, ha egészen közönyös volt is a küzdő nemzet sorsa s alkotmánya iránt, nem volt az orosz interventióra nézve, s ez ellenszenvet azonnal éreztette is a magyar menekültek kiadása tárgyában, s később a keleti háboruban, vége lőn Ausztria irányában a szives egyetértésnek, s igy Ausztriának ezen, ha nem is legtermészetesebb, de legelnézőbb barátja meghült, visszavonult, kivált midőn látta, hogy az az idegen fegyverekkeli győzelem után a hóditó kérlelhetlen szerepét játszotta Magyarországban.

Nem igy az angol nép, e nemes, e szabadságszerető nép. Azon érzület, mely e népen minden szabadsága, függetlenségeért küzdő néptársa irányában annyi rokonszenvben, annyi áldozatkészségben nyilatkozott, nyilatkozott 48—49-ben irányunkban is. 1849-ben még nehány hó — s meg vagyok győződve, hogy e nép megerősödött s alakot nyert közvéleménye miniszteriumát más politikára terelte volna.

Tudva vannak t. képviselőtársaim előtt is ez élénk, e meleg részvétnek számtalan nyilatkozatai; tudva van, minő baráti karokkal fogadtattunk mi, ügyünk élő romjai, kik vendégszerető partjaira hányatánk, s én legalább, ki e sympathiájoknak tanuja s részese voltam, ki közelről láttam, mennyi szenvedő magyar kebel meritett ezekből vigasztalást, legszentebb kötelességemnek tartom, itt nemzetem szine előtt a hála adóját leróni.

Ugy áll ma a civilizatió haladásával az európai népcsalád közügye, hogy nincs nép, mely törekvéseiben néptestvéreinek moralis támogatását nélkülözhesse, s azt hiszem, e részben ügyünk igazságától néptestvéreink eddig nyilvánult sympathiájukat sem vonandják meg, nem, különösen az angol nép.

Az angol népnek legközelebbi — különösen a halhatlan Canning ideje óta lefolyt multját lapozva, nyugodtan mondhatom el, hogy azon nép, mely a spanyol felszabaditására oly végtelen sokat áldozott, azon nép, mely a görögök mellett a navarini ütközetet előkészitette, mely a svajczi alkotmányt 1847—8-ban a már megalakult

európai coalitio veszélyeitől megóvta, mely az olasz szabadságnak is oly kiszámithatlan szolgálatokat tett; azon angol nép, mely Canadát egy véres fölkelés elnyomása után a legszabadabb alkotmánynyal látja el, mely saját civilizált coloniáinak rendre alkotmányokat maga nyujt: törekvéseink melletti sympathiai sem fognak kiszáradni. Angolhon külpolitikája, sem népének igazságszerető s nemes érzületénél, sem anyagi érdekeinél fogva, — s e kettő szerencsés találkozásának csak örvendhet a világ — más, mint szabadelvü, nem lehet, bárhova látszassanak gravitálni a személyes hajlamok s a régi traditiók reminiscentiái.

A magyar s olasz elnyomására fektetett kormányrendszer érezhetőbben nyilatkozott Francziaországra nézve.

A novarrai ütközetben nem csak Piemont győzetett le, — az által Ausztria ura lett Olaszországnak. Nem csak a bécsi congressusnak minden stipulatiói állottak vissza, — de tul ezeken Olaszország fejedelmei s herczegei az előbbinél még nagyobb s érezhetőbb hatása alá kerültek Ausztriának. S igy a franczia befolyás Olaszhonban majdnem végkép megsemmisült. De ez állás nehézsége Francziaországra nézve leginkább Rómában nyilatkozott. 1849-ben franczia fegyverek vezették ide visssza a fejedelmet, és mégis nem a franczia tanácsok voltak azok, melyek ott meghallgattattak. Az olasz-római nép sorsának Ausztria lőn intézője. Francziaország Ő szentsége tanácsában mint félellenség tekintetett. Nagy-hatalom — mint Francziaország — ennél ferdébb állásba nem jöhetett, s természetesen semmi sem éleszthette fel a százados franczia politika hagyományos emlékeit Olaszhonra nézve, a bécsi congressus müvei iránti gyülöletet, a juliusi kormánynak Ausztria irányában szenvedett diplomaticus vereségei emlékeit, mint ama politika, melyet a magyar elnyomásával kezdődött uj aera Ausztriára nézve eredményezett.

Meglett tehát a „manet alta mente repostum.“

És Ausztria vaskövetkezetességgel üzte politikáját ugy Magyar-, mint Olaszországban.

E közben fölmerült a keleti kérdés. Tisztelt képviselő társaim ismerik ezt minden phasisaiban. Sebastopol elesett s reá megköttetett a párisi béke, s a békével a Sainte-Alliance felbomlott — Orosz-

ország elhagyta Ausztriát. Poroszország előbb közömbös lett iránta, — utóbb más politikai irány felé indult.

Ausztria maga maradt. A nyugati szövetség pedig még szorosabban megalakult — s az olasz kérdés előtérbe vonult. Ausztria Magyarországot elnyomó s centralisáló státusférfiai ekkor követték el a legóriásabb hibát. A helyett, hogy a hires orosz ultimatissimum után szorosabban csatlakoztak volna a nyugati szövetséghez; a helyett, hogy segédkezeket nyujtottak volna annak az olasz kérdés megfejtéséhez, melyben magok is különösen érdekelve voltak; a helyett, hogy a csomó megoldásához minden ponton igyekeztek volna hozzájárulni: mereven ellenszegültek minden kisérletnek, mihelyt ez alkotmányos alakban mutatkozott, s merevebb modorban talán folytatták az olasz politikát, mint azt a congressusok epochája alatt a Metternich-kormány tette. Az elnyomott, a nagy Ausztriába olvasztott magyar nemzet pedig nem emelhette fel szavát az olasz nép jogos és igazságos követelései és az általunk mindig sympathiával kisért olasz nemzeti ügy mellett.

Két évre a párisi békekötés után a franczia hadsereg az ausztriai seregek által megszállott Piemont segitségére megjelent. Mindnyájan tudjuk, mi erre következett: ütközet ütközet után veszett el — Ausztria Lombardiával s olaszhoni befolyásával lett szegényebb — s Ausztria népei még száz millió státuskölcsönnel lettek megajándékozva.

De más volt-e a politika, melyet a magyar alkotmány romjaira felállitott bécsi kormány 1849. után Németországban folytatott?

A hires márcz. 4-ki kremsieri alkotmány Németország kiegészitő részeire, az osztrák-német örökös tartományokban is felfüggesztetett, megcsonkittatott s 1851. dec. 31. végkép eltöröltetett, — elenyészett az ausztriai nyomás alatt az erfurti parliament, és ezután egymásután következtek a bregenzi találkozás, a varsói találkozás megköttetett a hires olmüczi conventio Manteufel s Schvartzenberg között: Németországot 40 ezernyi osztrák sereg lepte el, köztük — mert lebilincselve valánk — magyar csapatok is; a hessen-casseli nép, melynek akkori magaviselete előtt meghajolt minden alkotmá-

nyos ember, leigáztatott, s a Schlesvig-Holstein népszerü ügye a fegyveres megszállás s az ausztriai politika által megdöntetett.

Csakhogy Poroszország sem feledé el e háttérbe szoritását, természetes állásának e lejebb szállitását; csakhogy e merész, de roszul számitott föllépésnek még sem lehetett következménye az, mit Bécsben terveztek; Poroszország jelen fejedelmének kormánya azon nemes politika által, melyet oly kitartással folytat s melyet nemcsak a Spree és Elbe, de itt a Duna partjain is minden szabadság-szerető kebel a legmélyebb részvéttel kisér, visszafoglalta, sőt magasbra emelte előbbi állását, — Ausztriának összes népeivel a német szövetségbe való belépése az európai, különösen a franczia diplomatia által meghiusittatott, — ez volt egyetlen örömvirága a gyászoló magyar kebelnek, melyet e nehéz időkben a gondviselés neki nyujtott.

Ily állapotokat idézett elő a 48-ki törvényeink s önállásunk megszüntetése, lenyügöztetésünk, elnyomatásunk.

Mindezek mint tények fekszenek az európai diplomatia előtt.

Ez első felszólalásunknál folyt discussiók — s az ezekben a lényegre uralkodó egyhanguságból pedig a világ látni fogja, hogy nemzeti törekvéseink épen ugy törvényesek s igazságosak, mint szabadelvüek s haladásiak.

Korunk ellenállhatlan iránya az erkölcsi s anyagi haladás, eszközül e czélra elvitázhatlanná vált már az alkotmányos szabadság.

Voltak idők, midőn az irányt az enyészet fenyegette, s a legnagyobb elmék s legnemesb keblek aggodalommal, kétkedéssel teltek el.

A két legnagyobb próbán azonban az európai nép diadalmasan ment keresztül; az egyik volt a bécsi congressus utáni időszak; a másik a novarrai s világosi s az 1851. deczember 2-ik napokat követő időszak.

És mi, különösen ez utolsó válságnak szenvedő osztályosai, korunk nagy elvéhez, szabadságszeretetünkhöz, haladási aspiratióinkhoz hivek maradtunk, egy pillanatra sem tántoritva el azon nemzeti feladástól, mely nekünk az európai emberiség ügyére nézve e

nehéz, e veszélyes ponton osztályrészül jutott — és Isten megáldja e nemzetet e hűségért, e kitartásért.

Ez, uraim! létezésünk jogczime, ez forrása a közvélemény támogatásának!

Mi lenne itt Középeurópában s a nyugoti civilisatio s a keleti élet érintkezési pontján, mi lenne itt ma is, ha a szent István koronája alatt elő 14—15 milliónyi nép az európai kivánalmak által ugy áthatva nem volna, ha kitartási jellemvonása mellett ez érzelemről biztositást is nem nyujtana?

Ausztriában 48 óta sok változott, — csak a külpolitikai irány maradott a régi, csak azon politikához maradtak hiven az uj államférfiak, mely az absolutismust a legközelebbi szomszédállamoktól a legtávolabb esökig a maga merevségében ügyekezett fentartani, mely ellenséges indulattal kisérte az oláhmoldva, a szerb függetlenségi harczokat, ilyennel a görög-nemzeti mozgalmat, s összetett kezekkel nézte a tengerre készülő franczia-angol-orosz expeditiót s a navarini ütközetet.

E politika nem változott; s az az Európa, melynek szent tanai a világ minden részeibe kihatnak, közönyösen nem nézheti keleti testvéreinek sorsát, s miután Ausztria nem teljesiti azon feladatát, mely közel szomszédságánál, mely saját anyagi érdekeinél fogva itt a keleten neki jutott, általvették e szerepet a nyugati hatalmak: Francziaország s Angolhon, s a keleti háboru után Európa lapjai közt felállittatott a dunai fejedelemségek állama — Ausztria nélkül sőt Ausztria ellenére, mely — habár kicsiny is — részben legalább teljesitse a feladatot, mit Ausztria tetjesiteni elmulasztott.

Azt mondá egy franczia státusférfiu: „ez a mi eszméink egy előretolt őrállomása" — ez eszme alatt a civilisatiót értette; mi magyarok ez uj államot, eszméink, elveink e testvérét, a velünk közös civilisatio ez uj bajnokát csak örömmel, rokonszenvvel üdvözölhetjük, s azon hiedelemben, hogy jogainkat s szomszédi érdekeinket tiszteletben tartandja, csak szerencsét kivánhatunk nemzeti fejlődéséhez.

Ezek lettek Magyarország elnyomásának eredményei Ausztria külpolitikai állására s a világ nyugalmára nézve. Ily politika lett

lehetséges, midőn Ausztria fejedelmével elhitették, hogy a magyar önállás megszüntetése Ausztria nagyságát vonandja maga után.

Ausztria nagyságát álmodák és lett — sülyedés.

Ausztria hatalom-terjeszkedését képzelék — s a birodalom egyik legszebb tartománya elveszett.

A nagyhatalmak tanácsában a tulsuly reményet ápolák — s maguk maradtak. Magyarország kibékülését hirdették — s seregeiket naponkint növelék.

A magyar dús földjének erejéből financziáikat akarák rendezni — s késziték egy bábeli zavart.

Erszényeinkből gazdagodni akartak — s elszegényiték magokat s velök együtt a magyart.

Fog-e a fejedelem ezután is a tények e kérlelhetlen nyilatkozata után ily státusférfiakra hallgatni?

Miután 10—12 éven keresztül ily kecsegtetések, ily suttogások közt ringattatott volna, elvégre a történet folyamának hatalmánál fogva nekünk is nyilt alkalom szavunkat hallatni, nekünk, a nemzet képviselőinek, kiknek jogunk is, kötelességünk is az igazság s a nemzet aspiratióinak szavát hallatni; nekünk, kik e sokat szenvedett haza gyermekei vagyunk, kik mint egyesek is osztozunk a nemzet fájdalmaiban s szenvedéseiben; meg fogunk-e hallgattatni mi, kik néhány rövid óra alatt mondjuk el azt, minek a 12 év szomoru eredményeit kellene kitörleni, s nem fognak-e bennünket, midőn igy nyiltan s öszintén szólunk, demagógoknak, javithatlan forradalmiaknak keresztelni: szenvedélyekkel, ábrándokkal, önzéssel vádolni? — kik ezredéves sajátunkat védjük, azok irányában, kik talán polgári erényeket követelnek magoknak, midőn a másé, a magyaré után ásitoznak? kik a fejedelem személye körül számitva leshetik a pillanatok kedvezményeit, s minden egyes szavok hatását hidegen mérlegezhetve, a fejedelem szivébe cseppenkint szivárogtathatják be a legkárosabb ellenszenveket. De mi kötelességünkhöz hiven elmondjuk, mit egy jobb jövő után sovárgó szivünk sugall, s mit veszélyben forgó hazánk érdeke parancsol; elmondjuk e helyen, melyre a nemzet bizodalma állitott.

És ha felszólalásunk sikeretlen marad, a népek felett őrködő Istenre s nemzetünk erkölcsi és hazafi erényeire hivatkozunk.

Tanácskozásunk a mult 12 évnek mindinkább kikerekülő képe.

Inditványozott első felszólalásunk legyen a legközelebbi nemzetjövendőnek hirdetménye, és ha nem lesz, legyen politikai evangelioma, melynek apostola a nemzet minden egyes tagja, — és ha igy lesz, hiszem, nem messze az idő, midőn az ige testté válik.

Egyébiránt az előterjesztett inditványnak mind tartalmára, mind formájára nézve Deák Ferenczczel szavazok.

Erre Kállay Ödön:

A contempláló lelket nemzeti sanyaruságunk közepette az örömnek egy neme lepi meg, ha végig tekint az emberiség jelenén, és ha a jelenből biztos következtetéseket huzva, mintegy előre látja a tagadhatatlan igazságnak győzelmét. Minden győzelme most már a szabadság elleneinek, a szabadságra vágyók s igaz megismerőinek győzelmes jövőjét hozza közelebb; nemde legyőzék az egyesültek a franczia classikus forradalmat és nyertek? nem, ők vesztettek; mert az ott kifejledt eszmék szétterjedtek, mint magnetikus folyam az egész civilisatiora képes világon. — 1849-ben mindenütt győzött a reactio; de csak azért, hogy a népek követeléseit felcsigázza, hogy erejüket edze, s most itt áll a népszabadság kivánalma mint egy kolossz, mely eltiprással fenyegeti az absolutismus ármánykodásait és a szolgalelküek seregét; (Helyeslés) s oda jutottunk már, hogy erős hatalmak szabadelvü népjogokat hirdetnek, s uralkodásuk alapjául a nép szavazatát tekintik. Tudjuk, hogy publicisticai, philosophiai és természettani utakon oly munkálkodások történnek, melyek, mint a jövőnek előmunkálatai, a tudomány tárházába rakatnak, azért, hogy majdan a győzelem napján csak hozzá kellessék nyulni a szabad népeknek, hogy a szabadság üdvét élvezzék, minek alphája akkor fog megkezdődni, midőn az uj tannak és erőfeszitéseknek sikerülend uj társadalmi elveket alkalmazni, melyek nem az előitélet s nem a mindent elnyelni akaró önzés- és dölyfnek, hanem a keresztényi tiszta szeretetnek lesznek szüleményei. (Éljenzés.)

Ezen mozgalmak között áll az osztrák birodalom, lassan haladva a végczél felé, mely nem más, mint az elkorhadás, — mit meg-

akadályoztatni nehéz, s mit megakadályozni ugylátszik, nincsen szándok. Valóban e hatalomnak valami fatalismus által szerencsétlen rendeltetés jutott; kevés a történelemben oly lap, mely az európai népek könyeit rajzolja, hol e hatalom ne ugy tünjék fel, mint a szabadság ellensége, vagy mint a szabadság ellenzőjének pártolója. Olvassuk Németalföld történetét; a 30 esztendős harczot, a szerencsétlen Lengyelhon esetét; a spanyol charta végét, a laibachi és veronai congressusok határozata következtében történt beavatkozását; — mindenütt ugyanazt észlelhetjük. Csehország történelme hajmeresztő, a fehérhegyi csata után történteket alig akarja hinni az ember, mikép azok a kereszténység korában történhettek; s midőn ezeket olvassuk, nem csodálkozhatunk azon, hogy a persa király, ellenségének, Róma imperatorának bőrét huzatta le.

Ha Galiczia nemességének szerencsétlen történetét még fölemlitem, ugy hiszem, eleget mondtam a rémtörténelemből. Hazám történetét, a 300 éves miserabile carment, e könyek tárházát, nem emlitem fel; e nemzet hősies tetteit, e nemzet energiáját bámuljam-e, vagy a hatalom dühét, mely ki nem fáradt annyi martyrokat teremteni. (Tetszés)

Győzedelmében e hatalom a mérsékletességet nem ismerte. Velencze Murat Joachimban még a koronát sem tisztelte, s I. Napoleon ellen erősen küzdött, s jutalma az leve, hogy azon hatalom által nyeletett el, melylyel egy ügyet védelmezett, — s hogy az 1815-ki. szerződések is csak akkor érvényesek, midőn azt önzésük követeli. Krakkó bekebelezése eléggé bizonyitja, vajmi átkos tanácsnokoknak kellett ott működni, hol ilyenek történhettek!

Áttérek azon reményekre, melyeket talán az osztrák statusférfiak táplálnak. Ezek lehetnek: a németbirodalombai valahai suprematiára való törekvés; ugy látom, hogy Poroszország által, kinek érdeme, hogy az alkotmányos utról 1849 után se tért le, tulszárnyaltatott; köszönjék ezt azon merev politikának, melynek képviselői. A kelet és délkelet felé való acquisitiók iránt — ugy látszik, hogy ez előmunkálatokat régebben kezdették, s innen magyarázható bizonyos panslavisticus mozgalomnak bátoritása, s időnkénti felhasználása, mivel minket is kellő rendben tartani vélnek. De ugy látom,

hogy 1849 óta ott is e részben sokan kiábrándultak, különben is oly riválokkal van ott ügyök, kikről a németekkel elmondhatjuk: „Wir sind dazu nicht gewachsen!“ Olaszország visszafoglalása, Páris elfoglalásával jár, s erről tovább beszélni szükségtelen. Mindezeket azért hozom elő, mert ohajtom, ha az osztrák státusférfiak átlátnák, hogy oly történelemnél s hiu vágyak mellett mily sürgős a régi utróli eltérés. Minden hatalom, mely politikáját a népek czéljaitól elválasztá, mely a 19-ik század defecalt eszméivel daczol, csak feloszlatását sietteti.

Nevetséges utopialis eszme, ennyi népeket, mint a mennyi a monarchiában van, egy absolut kalap alá erőszakolni. De még nevetségesebb azt hinni, hogy germanizálási viszketegök miatt, egy nemzet nemzetiségéről lemondjon. Igen, volt idő, midőn ilyesek történhettek. Németország sok szlávfaju népet felolvasztott; s Francziaország is mutat ilyetén példákat: de a jelen időben, midőn minden nemzet nemzetiségét büszkeségnek tartja, olyasról álmodozni őrültség. Hogy pedig szándékuk nem más, mutatja a lefolyt 12 év, s hogy azzal egy időre felhagynak, sőt az ellenkezőt hirdetik, tanusitják a Gleichberechtigungféle bölcselkedéseik, miket 1848—49-ben tulságosan olvashattunk.

Ugy látszik, hogy ezen utra az osztrák státusférfiak alig fognak mostanában valósággal térni, mert biznak a népek hiszékenységében, gondolván, hogy valami alkotmányos czafrangokkal kielégithetik a civilisatio kivánatát. Szerencsétlenségök azonban, hogy igen kevesen hisznek, mert a rováson különben is sok van. Mi pedig magyarok 300 esztendei tapasztaláson okulva, csak mosolygunk a betegek erőlködésein.

Mi játékul nem adjuk oda magunkat, hogy a jelen vészes helyzetből vérünkön s pénzünkön kieviczkélve, egy fényes reggel kiadott pátens nyomán ujra az absolutismus körmei között találjuk magunkat, mint a birodalom népei az ugynevezett Gleichberechtigungféle Verfassunggal, mint Németország népei a szabadságháboru befejezésével. Mi mind azon garantiákat követeljük, miket a megcsalatott s annyiszor kijátszott biztonságunk követelhet, s mi a Reichsrathba, mely szerkezeténél fogva kijátszásunkat magában hordozza

s hova, ha Amerika legszabadabb institutiojának kifolyása lenne is, nem mehetnénk árulás nélkül, (Ugy van! Helyes!) mert az nemzetiségünk, s függetlenségünk veszélyeztetésével jár. Mondják, hogy kerületenkinti választás utján fogunk a Reichsrathba erőszakoltatni. Az szép választás lesz, alkalmasint ugy fog kinézni, mint 1848-ban a Stadionféle munkálkodások után a galicziai választásoknál történt, mi a képviselet caricaturája, gunya volt.

Én nem hiszem, hogy vállalkozzék magyar, ki ezen meggyalázó állást elfogadná; de ha mindamellett mégis találkoznék, ki a Reichsrathbani elválasztást elfogadná, fussunk attol, mint bélpoklostól, s vessük meg, mint őseink a magyarkákat megvetették. (Helyes!) Azt követelni tovább, hogy ősalkotmányunkból és 1848-diki dicsőséges vivmányainkból bárki commoditásaért és zsebének zavarban léteért, mit mi ugy sem akartunk, egy hajszálig is engedjünk, — nevetséges. Geographiai helyzetünk az ujabb időkben javult; szabad népek közelednek határainkhoz.

Európa diplomatiája tudja, hogy megsemmisittetésünk nyugaton nagy bajokat fogna okozni, s nekünk és a románoknak nagy merényletek elhárítására kellene szolgálnunk.

Kérdem, ha a nemzetet akár német, akár az orosz nyelné el, hogy állana akkor Európa térképe? a Németország általi elnyeletés következményeit Buda városa t. képviselője bölcsen megfejtette, — ha az orosz által nyeletnénk el, akkor Novaja-zemlától egész a Dardanellákig egy hatalom támadna, mely nem hagyná a középtengeri uralmat a jelenlegi kezekben; hanem ázsiai birtokaival egyetemben ránehezkednék Anglia birtokainak gyöngyére. Én tehát nemzetem megsemmisülését még a solferinói csata előtt sem hittem, hol a csatát nem a hadsereg, hanem a Bach-rendszer vesztette el. (Helyeslés) Fog-e Ausztria jogos követeléseinknek engedni, nem tudom, de a bölcseség s politikai belátás azt javasolná. Hanem azon jó uraktól, kik a népeknek elnyomására a systemák forgatásában oly fáradhatlanok, s kik a politikát Genctzől tanulmányozták és a minisztерek legjelesebbikéül Metternichet tartják, kinek machiavellistikus elvei mellett, azon egy energicus tettét emlegetik, midőn a nagy férfiu, első Napoleon eldobott kalapját fel nem vette, ily politikai böl-

cseséget fel nem tehetek. Pedig, hogy ők, hozzájuk való ragaszkodás, támasz és pénz nélkül, a krimiai hadjárat alkalmával leleplezett politikájuk után itélve, czélt érjenek, alig hiszem. Meglehet azonban, hogy még láthatjuk azon csoportokat, melyeknek a „Szózat“ éneklése valóságos tömjén volt, lehet hogy még egy provisoriummal fognak bennünket ellátni. De figyelmeztetem ezen urakat, kik a magyar nemzetnek sirt ásni ohajtanak, hogy a sirt jó szélesre ássák, mert alkalmasint nem magunk fogunk beletemetkezni.

Azon kérdés, mely közöttünk főrészben a különbséget alkotja, nem volt oly komoly fontosságu a tanácskozmány előtt, mint milyenné vált azon dilucidatio által, melyet Pest belvárosa tisztelt képviselője tőn.

A határozat hozatalához senki sem kötött oly eszméket, mik azokhoz köttettek, s most ott állunk, hogy elleneink oly okokat használhatnak fel, melyeket nem ők találtak ki, s melyeket mi felhasználkatókul nem véltünk. Az országgyülés kezdetével azt hittük, hogy a hatalom az országgyülés összehivásának modorában bizonyos politikai fogást rejt; mert őszinteségétől elvártuk volna, hogy nemcsak Magyarország — hanem a magyar korona alatti minden Részek képviselőit meghivandja — s hogy készakarva külön gyülekezetet Erdélynek nem rendelend; a szerb volt vajdaságot is csak azután egyesité, midőn már minden különválási csinokból kifogyott. Mi volt hát természetesebb, mint azt hinni, hogy ha a magyar országgyülés fontos ügyekben lépéseket tett, mire nem is jogosult, azon hatalom, mely a sakkjátékot rendezi, s a bécsi permanens kamarilla e lépést ellenünk forditandja s testvéreinknek azt mondhatja: lássátok, a magyarok suprematiát akarnak felettetek gyakorolni, s oly ügyekben nyilatkoztak nélkületek, mikhez ép oly szavatok van.

Tenni pedig valamit kellett, részint azért, hogy kijelentsük ragaszkodásunkat ős alkotmányunkhoz, s 1848-ki vivmányainkhoz, részint hogy őszintén testvéri érzületünket Horvátország, s az országban benlakó nemzetiségek irányában nyilvánitsuk, és hogy ugy a monarchián belől, valamint az egész civilisált világnak tudomására juttassuk, miszerint mi a civilisatio igényeinek, és a szabadság eszméinek megfelelni és azokat testté alakitani ohajtjuk. (Közhe-

lyeslés) Polgártársainkat is meg kell nyugtatnunk, hogy valláskülönbségért senkit polgári jogokból kizárni nem óhajtunk, hogy a még hátramaradott urbéri állapotokat megszüntetni vágyunk, s itt — kitérve — meg kell jegyeznem, hogy e tárgynak kijelentése elkerülhetetlen legelső felszólalásunknál, mert azzal sok helyütt tapasztalt agitatiónak eleje vétetik, s e nyilatkozattal megmutattatik, hogy a földbirtokosság nem csak hogy nem sajnálja azt, mit önként odaengedett, de ujakkal is akarja szaporitani.

Mindezek kijelentésének formája iránt a határozatot a legalkalmasabbnak vélem; mert ugy vélekedem, hogy a törvénytelen hatalommal csak az egész korona képviseletének lehet joga magát közlekedésbe tenni; mert souverain levén, saját akaratát követheti; a korona részbeli képviselőinek pedig, a testvérek nélkül oly ügyekbe avatkozni jogtalanság lenne; azt hiszem, hogy ez csak ovatosság lenne, annyival inkább, mert a lemondási okiratok tüzetes tárgyalása, csak az egész koronát képviselők által történhetik jogosan, csak akkor lehet meghatározni, hogy a sanctio pragmatikába foglalt felséges Habsburg-Lotharingi ház melyik tagja az, kivel viszonyainkról jogosan értekezhetünk. (Helyeslés) Ez is, gondolom, ovatossági politika. A személynek, kivel érintkezni akarunk, optima juris formai constatirozása elkerülhetetlen ugy diplomatiai, mint magánjogi ügyeknél. Mert nem hisszük, hogy akadjon valaki, ki e tényben daczot keressen, mert nem hiszszük, s nem hihetjük, hogy nemzetünk jövője egyáltalában ez esetre nem alkalmazható illemi formáktól függjön; mert tudjuk, hogy a diplomatia okiratánál nemcsak az, mi benne foglaltatik, hanem a mód is, mely által az létrejő, nagyfontosságu, s nem akarnék olyas hireket tényeknek venni, mik még nem azok.

Mert őseink illemi modorai nem e modort látták-e czélszerűbbnek? Ugyanis, II. Leopolddal, ki az 1791-ki 3. tcz. értelmének eleget tett, mindaddig, mig a hitlevél nem tárgyaltatott, az ország csak levelezésekbe lépett, nem pedig a törvényes királyhoz intéztetni szokott szokásos repraesentatióval. Leopold és Ferencz József császár közt a különbséget pedig magyarázni nem kell.

Mert a megyék általi felirásokból huzott argumentum nem áll, mivel a megyék nem népképviselet alapján vannak szerkesztve, ha-

nem a helységek küldötteiből, s az egész privilegiált osztályból alakult ősgyülés által szabadon választottakból áll, (Nem áll! Zaj. Halljuk!) a nélkül, hogy a küldöttekre tekintettel lenni kötelezve lenne, s igy a bizottmány csak a megye surrogátumának s magistratualis személynek tekinthető. Mert hittük, hogy a hatalom, mely saját diplomatiai érintkezéseiben ép annyira ovatos, az ovatosságot másnál is becsülni fogja.

Ezek nyomán Pest belvárosa t. képviselőjének azon kijelentése, hogy „ha a hatalommal szóba nem állunk, nem cselekszünk a haza érdekében,“ csak akkor lenne némileg érv, hahogy a teljes országgyülés az érintkezést, a már valóban alkotmányos térre lépett hatalommal mellőzné s én ugy gondolom, hogy ha semmi törvényes szokáshoz, hanem valami illemi szabályhoz ragaszkodunk akkor, midőn azt sem a szoros politika nem sürgeti, sem az a törvényre nem fektettetett: nem teszünk a hazának nagy szolgálatot. Nem osztozom azon kifejezésben sem, a lemondási okiratra nézve, hogy „ha érdekünk volna helyzetünket ujabb bonyodalmakkal nehეziteni“; ez argumentumot, azt gondolom, akkor lehet használnunk, ha a lemondás pertractáltatik; de meg kell jegyeznem, hogy abból, ha a lemondási okiratokat valaki szorosabban tárgyalja is, még távol van attól, hogy bonyodalmakkal kivánná ez ügyet neheziteni. — Én őszintén megvallom, helyzetünkben az ilyen praeoccupatiókat, s ez vagy amaz ideához ily ideáknak hozzáragasztását nem vélem czélszerünek, de ovatosnak sem.

Nem oszthatom azon tételt sem, melyet a határozat kötelezettségének tárgyalásakor Pest belvárosa t. képviselője alkalmaz, mondván: „hogy a jelenlegi hatalom ugy áll szemben velünk, mint egyik fél a másikkal, hasonló jogalapon megoszlott hatalommal,“ ha e tételben a jelenlegi hatalom értetik, mert mást nem is érthetni: ugy azt kell válaszolnom, miszerint a mi jogaink az emberiség s nemzetközi jogokon, törvényeken s szerződéseken alapulnak; mig a hataloméi csak reáruházottak lehetnek; hogy a jelenlegi hatalomra e nemzet mi jogokat ruházott, erről tudomásom nincs, s igy e tételt sem érthetem. (Helyeslés)

Mondja tovább, hogy egy ballépés által könnyen fölgyujtat-

hatnak a régi bajok s ezt különösen Horvátországra alkalmazza. Erre meg kell jegyeznem, hogy horvát testvéreink, kiket egyformán kivánunk testvéri szeretetünkben részesiteni, azért, hogy a törvénytelen hatalomhoz föl nem irunk nélkülök, nem magyarázhatják oda, hogy bajokat kivánunk ez által nekik eszközölni; sőt inkább ebben jogaik elismerését és védelmezését láthatják. (Helyeslés.)

Több izben mondja szónoklatában Pest belvárosa t. képviselője, hogy ha ez vagy amaz nem történik, egyezkedés sem történhetik; miután tudom, hogy az igen tisztelt képviselő ur jogainkból — mint mondja — semmit sem engedend, nem hihetem, hogy e szónak azon értelme legyen, mit alatta a magyar érteni szokott; de mint félreérthetőt, ha hogy a felirásnak többsége lenne, mit nem ohajtok, végleges tárgyalás alkalmával kihagyatni ohajtom.

Pártolom Tisza Kálmán képviselő ur inditványát — ugy anyagi mint alaki tekintetben. (Helyeslés, éljenzés.)

Erre Széchenyi Béla gróf:

(Zaj, Halljuk!) Tisztelt országos képviselők! Mindenek előtt is sajnálkozásomat kell kifejeznem a felett, hogy elejétől fogva nem mi tettük az első lépéseket; — mert ugy vagyok meggyőződve, hogy ha mi nyilatkozunk elébb, — nem tartott volna ausztriai császár Ő Felsége harangzugás és ágyudördülések közepette egy oly trónbeszédet, mely bennünket bár nem illet s mit mi nem mint képviselők, de csak mint egyes egyének tudhatunk; de melyből ujra kitünik azon törekvés: egy kaptafára verni a birodalom minden részét, azt egy bizonyos alkotmányos lével leöntve, — s mely nem más, mint ujabbi felkarolása a birodalmi egység szerencsétlen eszméjének, — mely hogy mennyire kivihető, s hogy mennyire kárhozatos, — szomoru évek hosszu sorai bizonyitják. (Ugy van!)

De mind ez megtörtént dolog, ezen már változtatni lehetetlen.

Választóim bizalmát teljes mértékben birván, az ő ohajukat tolmácsolom akkoron, midőn kinyilatkoztatom, hogy ők — s ez talán Magyarhon lakói tulnyomó többségénél is viszhangra talál — nem egy erőszakos, minden rendet felbontó átmenetet, nem egy 1848-ki év polgárháborujának vérontásait, hanem egy békes átalakulást ohajtanak, — (Zaj) s mert ezt kivánják, nekünk szent köte-

lességünk,sarkalatos törvényeink csonkitása nélkül, a kiengesztelődés nagy munkáját illetőleg, megpróbálnunk minden lehetőt, hogy ha majdan mégis kenyértörésre kellene jutni a dolognak, lelkiismeretünk azt sugalhassa, hogy azok oda fenn Bécsben, s nem mi szaggattuk szét szándékosan a százados kötelékeket, s hogy Európa előtt őket sujtsa azon vád, melylyel bennünket terhelni akartak. (Közhelyeslés.)

Vagyonunkat, életünket koczkáztathatjuk, s feláldozhatjuk, s kiki az ebbeli felelősséget magára vállalhatja, de a haza egy szebb jövőjének biztositásával s megállapitásával könnyelmüen bánnunk nem szabad.

A Gondviselés késő utódok sorsát a mi kezünkbe helyezé, miről felelőssekké leszünk téve egykoron; — ezt lelki szemeink előtt kell tartanunk szünetlenül.

Ezen érzelmek, s ezen gondolkodásmód hatása alatt élvén, röviden kijelentem: hogy én, különösen t. hazánkfia Deák Ferencz inditványához csatlakozom.

A mi a javaslat alakját illeti, azt tehát feliratban ohajtom. — Ez már tanácskozmányunk mostani folyama alatt annyira megvitatott tárgygyá vált, hogy az a mellett felhozott indokokat ujra felmelegíteni nem akarom.

Ismétlésekbe vergődni nem ohajtván, kiváltkép a hazánkban lakó más vallásfelekezetek egyenjoguságra helyeztetéséről akarok még jelenleg, már elölegesen is némelyeket elősorolni (Halljuk!) — annyival inkább, mivel a javaslat ezen pontja még eddig alig volt megérintve. Indokolásaim talán nem lesznek ujak, de annyival hamarább fogok törekedni átsikamlani azon, mi már csinált ut.

A sok lényeges kérdések egyike tagadhatatlanul a zsidó-emancipatió. Közölök Magyarhon határain belől körülbelöl,400000-en laknak, náluk intelligentia és pénz nagy mértékben található, melyek oly erők, miket szem elől hagyni bizonyára képtelenség volna. A pénz, uralkodója a világnak, s a pénzvásárok urai a zsidók. — Nincs oly nagyobbszerü pénzesvállalat, nincs oly financialis krisis, melyben ők ne volnának a főtényezők.

Visszatekintve a zsidó népfaj történetének azon korszakára,

midőn Titus legiói lerombolák Jerusalem falait, elszóródtan, mindenki által üldöztetve, minden térről leszorittatva, nem maradhatott nekik hátra egyéb, mint az üzérség mezején törtetni előre, — s ezen körből ki nem léphettek elébb, mig az előrehaladottabb nemzetek az e tekintetben elavult rögeszmék utolsó romjait is szét nem morzsolák.

Részemről Magyarhon zsidóit szabad lábra állittatva látni ohajtom, (Helyeslés) kivánom a tolerantiát a jog terén; mert alkotmányunk principiumával nem látom megférhetőnek azt, hogy bármely felekezet is politikai jogaink élvezetéből kizárva legyen, (Közhelyeslés) sőt azt hiszem, hogy bárkit is politikai jogától megfosztani moralis gyilkolás. Ez még keresztényi elveinkkel is ellentétben áll, melyek a legliberalisabb alapokra helyezvék; és még magára a kereszténységre nézve is sokkal nagyobb veszélyt látok én azon épen nem keresztényies érzelmekben s tettekben, melyek egy igazságtalan üldözést pártfogolnak.

Ezért már napjainkban minden érettebb nép a tolerantia magasztos elvét hordozza zászlaján. Tekintsünk Angolhon vagy Belgium viszonyaira, nincs ott oly ága a tudomány, ipar, művészet, vagy kereskedelem vállalatainak, melyben ne küzdenének zsidók az első sorban.

Rég feladták ők azon eszmét, hogy bekövetkezend azon idő, midőn tömegesen fognak visszavándorolhatni Palaestinába; mindenesetre mint jó polgárok csendesen bevárandják azt, hasonlóan, mint mi keresztények is egy jobb életben bizunk; de azért mégis érdekkel ragaszkodunk e földgömbhöz, melynek göröndjeihez annyi édeskeserü emlék csatol.

„Vagy tán azért," igy szól Macaulay: „„Civil disabilities of the jews"" nevü iratában; „vagy tán azért zárattassék ki egy ember, s legyen kevesebbé alkalmas bármely hivatal viselésére, mert szakált hord, sonkát nem eszik, s mert a helyett, hogy vasárnap a templomban, szombaton a synagogában imádja melegebben istenét? Ezt nem érthetjük."

Hajdanában Francziaország hugonottái Anglia segélyét hivták

fel, katholikus fejedelmeik ellen; Frankhon katholikusai pedig Spanyolhontól kértek segélyt egy hugonot király megdöntésére, s készek voltak hitükért honuk legszentebb érdekeit koczkáztatni. S ma Francziaország protestánsai Porosz- vagy Angolhontól segélyt fognának-e kérni, hogy vallásukat praedominánssá tegyék? Bizonyára nem! S miért? Mert üldöztettek egykoron, s nem üldöztetnek most.

Ugyan ez áll, t. képviselőház, a zsidókról is, legyen az vallási, legyen az politikai egyenjoguságot illető; mert csak nyomás szül ellenhatást. — Hol az ily akadályok elgördittettek, megszüntek ők államot képezni államban. Látjuk, hogy civilizáltabb, miveltebb nemzetek zsidói, miként simulnak uj hazájok szokásaihoz. Ezt legjobban bizonyitják Amerika statistikai adatai, melyekből kitünik, hogy az ott lakó Mózes utódainak csak nagyon csekély része foglalatoskodik pénzüzérséggel, mig a tulnyomó többség eke után keresi kenyerét.

Állitsuk Magyarhon zsidóit a jogegyenlőség terére; s magyar zsidókká lesznek, épen annyira hordozván szivükön honuk előrehaladtát, mint hazánknak bármely tiszta szittyavérü sarjadéka; hozzánk hasonlólag követelni fogják jogaink respectáltatását, sarkalatos törvényeink csonkitatlan elismerését.

Ha eddigelé Hunnia irányában a magyar zsidók nem viseltettek gyermeki kegyelettel, ez azért történt, mert mostoha anyaként bánt velök; mert elismert dolog az, hogy ha bármely faj vagy felekezet kifelé gravitál, legyen az bármely okoknál fogva is, — az mindig egy hitvány szükkeblü belkormányzatnak gyümölcse.

Midőn tehát a zsidóemancipatio ügyére a t. képviselőház figyelmét már előlegesen is vonni bátor valék, nem kegyelemesdés az, hanem egy igazságszülte követelés.

Tegyünk félre előitéletet, ellenszenvet, s keresztényi vallásunkkal össze nem férhető érzelmeket, s cselekedjük azt, mi ember s ember között csak méltányos és jogos! S ha majdan megpillantandjuk azon kormányt, mely előtt az intolerantia hideg, sötéten huzamló fellegei szétoszlandanak: akkor fogjuk leginkább teljes mértékben követni magasztos tanait annak, ki a szeretet dicső elveit hirdeté!

Még egyet. Tekintetbe véve a birodalomban fennforgó bonyodalmakat, valamint azon izgatott állapotot, mely Magyarhon kiegészitő részeiben is mutatkozik; tekintetve véve még továbbá a Horvátországban mutatkozó pórmozgalmakat is: nagyon kivánatos volna, a fennálló vitatkozás végleges eldöntését siettetni; mert elvégre bármi inkább, mint egy elkésett dolog, legyen aztán annak neve felirás, vagy határozat. (Éljenzés.)

Erre Sárközy József:

Tisztelt ház! Gróf Széchenyi Béla képviselő társunk előttem bevégezvén szónoklatát, én, az ő atyja, boldog emlékezetü gr. Széchenyi István egy izben a pesti országgyülésen elmondott anecdotájával kezdem meg beszédemet. Ugyanis, midőn ő azt akará bebizonyitani, hogy a bécsi kormánynak nem jutott osztalékul valami nagyobbszerü észtehetség, fölemlité, hogy Vesselényi Miklós barátjának, ki a lajthántuli politikában határozott és erélyes roszakaratot s ügyes tapintatot szokott látni, — azt mondá: nézd barátom, abban a bokorban, a melyben te egy pár tüzes villogó szemet, veres kiöltött nyelvet, s az eltátott szájban éles fogakat látsz, ha közeledünk, azt fogod tapasztalni, hogy ott egy nagy fülekkel ellátott, bárgyu állat, a türelemnek jelképe áll, — én megvallom, magam is azt hittem, hogy gróf Széchenyi Istvánnak igaza van akkor, midőn a bécsi kormányt ily alakban kivánta ábrázolni; azonban mostanság a bokor felé tekintve, azt veszem észre, hogy ott egy hegyes orru, bolyhos farku állat, eltátott szájjal áll, s mint hajdan Aesopus meséjében, várja, hogy a torkán akadt csontot valami irgalmas gólya rántsa ki; de mi, Istennek legyen hála, tanulván az osztrák, cseh és más nemzetiségek gólyáján, óvakodni fogunk a ravasz állatnak torkába bocsátni fejünket. (Derültség.)

És valóban a legközelebbi időben meg is érezteté velünk a bécsi kormány ügyes ravaszságát, mert midőn ezelőtt 12 évvel, méltatlanul fölzaklatott, de nemesen és vitézül küzdő nemzetünk két hatalmas császár seregei által legyőzetett; akkor megfosztattunk önállóságunktól, megfosztattunk alkotmányunktól, s mint mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz mondá, a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk; —

ily sulyos körülmények közt pörgött le egy hosszu évtizede századunknak, — és mégis mindenki tudá, mily viszonyban áll hazánk a tényleg uralkodó irányában: érezte mindenki, hogy mint legyőzött, teljes joggal számithat bárhonnan jövő segélyre, mely őtet rablánczaiból fölszabadítsa. De ezen hosszu idő hosszas szenvedései között is megőrizte, mi egy életre való nemzetnek legfőbb kincse: erkölcsi önállását; el nem csüggedett és hitében nem ingadozott. — Megsokalván azonban a ravasz bécsi kormány a nemzetnek ezen őtet fenyegető hallgató hideg béketürését, az alkotmányosságnak egy kis halavány sugarát forditá felénk, fölhivta a nemzetet, miszerint magát községileg rendezze. — Mi történt uraim? — a kormány kivánata kisebbségben maradt, a községrendezéssel felsültek; — mi azt hittük, győztünk; — pedig ha kevesen is, találkoztak egyének, kik a kormány nézetét föltétlenül elfogadták s igy már megveté a kormány pártjának alapjait.

Későbben az idegen birodalmi tanácshoz alkalmazott egynéhány hazánkfiát, — mint tudjuk, ismét nem sikerült törekvése; az ott megjelenteknek nagyobb része ellenszegült a kormánypárti birodalmi tanácsosoknak; — mi ismét azt hittük, diadalmaskodtunk; pedig találkoztak Magerféle emberek, kikkel ismét a bécsi kormánypárt szaporodott. Ezt követte az esztergomi értekezlet, s miután itt az országgyülés az 1848 törvények alapján javasoltatott összehivatni, örültünk; pedig már itt kimondatott ugyanazon 1848-ki törvényeknek a legközelebbi országgyüléseni revisiója, mely alatt tagadhatatlanul némely jelenlevők fejében megfordult az 1847-ki törvényekre való visszalépés; volt országbirói tanácskozmány is, mely ha meg nem késik, provisorius törvényeket hirdet ki; a megyék rendezése félig-meddig megengedtetett, jól számitván a bécsi kormány a tisztujitásoknál bekövetkező pártoskodásokra, mely, mint látszik, sok megyében sikerült is. Ezután összejöttünk az 1848-ki törvények alapján, Budára hirdetett országgyülésre Pesten, s kivivtuk, hogy habár ez Budán nyittatott is meg, Isten segedelméből Pesten folytattatik. Mennyi vivmányok ezek! mennyi előhaladás! — És mi az eredmény?! — Az, hogy elhagytuk erkölcsi semlegességi állásunkat, s a tényleges térre még sem léphettünk s most csüg-

günk a légben, mint Mahomed koporsója. Több megye óvakodva határozá el magát a rendezésre. Szabolcs volt az utolsó, mely a semlegességi tért odahagyá, — s neki volt igaza.

Mert ha minden megye visszavonul, mindaddig, mig az ország törvényes állása az 1848-ki törvények értelmében nem biztosittatik, biztos lett volna a szabadulás és a nemzet nem szakad pártokra. (Helyeslés; Zaj.) Vissza kell tehát lépnünk a jelen országgyülésen azon térre, melyet elhagyánk, mi annyit tesz, hogy mi mindaddig, mig a nemzetgyülés kiegészitve nem lesz, mindaddig mig az 1848-ki törvények életbe nem léptettetnek, semmi olyas cselekvényekbe, melyek ezen országgyülést kiegészitő {egyesitett Erdély s társországok törvényhozó egyesülését illethetnék, bocsátkozni nem fogunk. Ezt mondá ki mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz is az ő feliratában, mit én határozati alakban szeretnék átidomitani; mert a fölirásra, nézetem szerint, csak a kiegészitett országgyülésnek lehetne hivatása. Megnyugszom tehát abban, mit t. képviselőtársunk Tisza Kálmán inditványozott, hogy az előttünk fekvő inditványnak nagyobb része fogadtassék el határozati alakban. Szabad legyen azon kitételeket, melyek ebben túlkiméletesek, megkeményiteni, vagy — mi jobb lenne — kihagyni; szabad legyen némely történeti adaton alapuló erőteljes kifejezésekről, jelen állásunkhoz alkalmaztatható következtetéseket kifejtenem.

Részemről nem mondanám ki, hogy vessünk fátyolt az elmultakra, annál inkább nem, mert ugy látszik, a föliráspártolók is velem egy nézetben voltak akkor, midőn a bécsi kormány ellenünk elkövetett büneit ugy regestrálták, hogy ezt a leghatározottabban határozatot pártoló sem volna képes jobban elősorolni. — Még csak azt tartom szükségesnek megemliteni, hogy oly kormány irányában, mely minket, mintegy kiszámitott módon, három századon át kővel hajigált, akkor midőn mi őt mindenkor kenyérrel hajitottuk vissza, — melynek mi számtalanszor tartók bal-arczunkat csapásai elfogadására, miután jobb arczunkat megverdesé, s ez mind megjárta volna a béketűrésre tanitó istenember parancsa szerint, s még ez iránt lehetnénk tán nagylelküek, — de hogy oly kormányhoz közeledjünk, mely honunk legjelesbjeit kiirtani törekedett, mely korlátlan

hatalmát ugy akará velünk éreztetni, hogy minden században ember-áldozatból egy-egy hecatombét tarta, előidézven legközelebb is a harmadik „triste decenniumot", mely 1848. october 6-án a bécsiek által elkövetett kihágásnak évfordulási ünnepére engesztelő áldozatul legnemesebb, leghősebb fiait honunknak a latrok gyalázatos halálával öleté meg, s az ördögi bosznállás hangján rivalgá: „Manibus Latourianis parentandum" — nem én, — ezen gyalázatos tettekre fátyolt vetni soha sem akarok, sőt minden tiszta honfikebeltől megvárom, hogy azon vérbiráktól, kik rokonérzelmü honfitársaink elitélésében részt vettek, utálattal forduljon el, — méltó büntetésüket a ki nem kerülhető Nemesisre bizván. (Ugy van!)

Mit II. József császárról mélyen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz emlitésbe hoz, hogy ő mindamellett is, hogy életében még minden törvényellenes rendeleteit visszavonta, Magyarország törvényes királyának soha el nem ismertetett, sőt az 1790-iki törvény XXXII-dik czikkelye szerint úgy törvényhozási és közigazgatási rendeleteit, mint szintén kiadott adománназleveleit, valamint privilegiumait is érvényteleneknek nyilvánitotta, tekintetbe vevén; — más következtetést nem vonhatok belőle, mint hogy ezen tényleges hatalomhoz, mely országunk törvényei ellen kiadott rendeleteit nemcsak hogy vissza nem vonta, sőt a mostani erőszakos adóbehajtásnál az absolut hatalmat mostanság is gyakorolja, mint alkotmányos nézetű polgára e honnak, felirással annyival kevésbbé közeledhetem, mert azon hipothesisen alapuló okoskodást, hogy ha mi közeledünk, ő is közeledik, ezen tettével már előre kettévágta; mert szabad legyen az ó-szövetségből itt egy hasonlatosságot felhozni, miszerint Jozsuénak, a zsidó nép vezérének csodatette mindaddig, mig az emberiség azt hitte, hogy a nap forog a föld körül, lehetőnek látszott; de midőn ezen hypothesist Gallileinek fölfedezése, miszerint a föld forog a nap körül, tökéletesen megdöntötte — többé nem fogja hinni senki, valamint nem azt, hogy a legközelebbi események után a fönnálló hatalom hozzánk közeledjék. Némelyek azzal gondolták a határozat gyengéjét kiemelni, miszerint ha a fennálló hatalom önkénytesen nem enged, hol inditjuk meg a pert a kétoldalu szerződés teljesitésére? Igaz, én elismerem, hogy Ausztria eddig nagyhatalom

volt, nem tudom, meddig lesz az; de van még nála egy nagyobb hatalom is, és én ezen nagyhatalom elébe kivánom őt idézni, mely nemcsak itéletet tud hozni, de itéleteit szigoruan is tudja végrehajtani, mint ezt a legközelebbi események tanusitják, és ezen nagyhatalom — a közvélemény. (Helyes!)

Közelebbről szólott tisztelt képviselőtársunk gr. Andrássy Gyula, két szép hasonlatosságot hozott fel remek beszédében; — megengedi a t. ház, hogy ezen hasonlatosságokat fölhasználva, bővebben kiterjeszszem. Ő attól tart, hogy a bécsi kormány szép honunkat, mint hajdan Jónást a czethal elnyelni törekszik; én azt hiszem, hogy ezen éhes czethal már egy izben elnyelé országunkat, de valamint az ó-szövetségi czethal Jonást sokáig gyomrában nem türheté, hanem kiveté azt, ugy minket is az ausztriai czethal már a partra kivetett, hol mi, mint hajdan Jónás a gonosz Ninive ellen, Ausztria ellenében hirdetjük jövendölésünket. Meglehet, jövendölésünk hamarább teljesül, mint Jónásé. — A mi, tisztelt képviselőtársunk poláritási hasonlatosságát illeti, miszerint itt a képviselőházban szünjünk meg egymás iránt polusok lenni: azt válaszolom, hogy a természettani szabályok szerint, ha az egyik polus a másikkal egyesül, nem fejlik ki többé villanyosság; én a képviselőházat inkább szeretem, hogy ő, mint két polussal ellátott villanyosgép müködik, s miután a bécsi kormány surlótányérunkat insolens módon pörgeti, a villanyos lánczot pedig, mely batteriainkhoz vezet — különös vonzalma levén a lánczok irányában — kezébe vette, a semleges és tényező polusokkal egyszerre ütjük őket. (Derültség.)

Még egyszer nyilvánitom, hogy a határozat mellett szavazok. (Éljenzés.)

Elnök: Az ülés holnap folytattatni fog, és pedig, mint tegnapelőtt elhatározók, a törvénykezési ügybeni tárgyalás végett kezdetét d. e. $9\frac{1}{2}$ órakor veendi.

Ezzel az ülés d. u. $1\frac{3}{4}$ órakor feloszlott.

A képviselőház XXVIII-ik ülése

— *május 24-kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

A szólókat ugyanazok jegyzendik föl, kik tegnap jegyzették. Meg fog a tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesittetni.

Ignjatovich Jakab jegyző felolvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét, melyre nézve észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv meghitelesittetik. — Szabadka sz. k. városa közönsége a megdicsőült nagy hazafi széki gróf Teleki László elhunyta fölötti gyászszertartásra vonatkozó jelentését, ugyszintén jegyzőkönyvileg kijelentett részvét-nyilatkozatát szomoru tudomásul megküldi. A jelentés szerint Szabadkán f. hó 15-én tartatott meg a gyászszertartás. Ez fájdalmas részvéttel tudomásul vétetik.

Zilahváros tanácsa és közönsége Bánffy Elek b. Kraszna-Zilahkerületbeli országgyülési képviselőnek megválasztatását — beadott kérvényében — megsemmisittetni kéri. Ez az állandó igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Következik most a napirendre, első pont ·/. alatt kitüzött inditvány, melyet Tanárky jegyző ur fog felolvasni.

Tanárky Gedeon jegyző felolvassa Tisza Kálmánnak a törvénykezés ideiglenes rendezésére vonatkozó inditványát.

Elnök: A szabályok szerint, inditványozó ur által az inditvány — a mennyiben szükségesnek vélné — bővebben kifejtendő lenne, s azután azon kérdés eldöntendő: vajjon az inditvány tárgyalás alá vétessék-e vagy se? (Közfelkiáltás: Elfogadjuk!) Miután ellenkező vélemény egy oldalról sem nyilvánul, azt hiszem, hogy a t. ház az inditványt közakarattal tárgyalás alá veszi s el is fogadja. E szerint nem lenne más hátra, mint a 9 tagu bizottmány megválasztása, mely a betüsorozatos névjegyzék szerint talán mindjárt

meg is történhetnék. Azonban bátor vagyok az inditványhoz még valamit hozzátenni, vagyis inkább a dolog oeconomiáját tekintve megemliteni: hogy miután Zemplén- és Zalamegye, Temesvár és Pozsony sz. k. városok s talán más hatóságok is, kérvényeket adtak be, melyek a törvénykezés ideiglenes rendezésére vonatkoznak, nézetem szerint e kérvények mind összeszedendők, s a 9-es bizottmánynak kiadandók lennének. (Helyeslés.)

Ha tehát a t. ház méltóztatik megnyugodni benne, a jegyző ur föl fogja a betüsorozatos névjegyzéket olvasni, és a szavazás meg fog kezdetni.

Deák Ferencz: (Halljuk!) Egy észrevételt teszek s bátor vagyok azt a t. képviselők figyelmébe ajánlani.

Vannak közöttünk többen, kik az országbirói tanácskozmányban is résztvettek. Azon munka, melyet az országbirói tanácskozmány készitett, egyik anyaga lesz ezen uj választmánynak, mely a rendezés fölött tanácskozik.

Nem tartanám helyesnek, hogy ugyanazon tagok e választmányban is résztvegyenek, kik az országbirói értekezlet tanácskozásaiban is jelen valának és közremüködtek. Én is egyike voltam azoknak, s ugy hiszem senki sem fogja helyesnek találni, hogy itt valaki quasi maga munkáját mintegy superrevideálja. (Közhelyeslés).

A kilenczes bizottmány megválasztása végetti szavazás után:

Elnök: A szavazás megtörténvén, a szavazó czédulákat délután 5 órakor a jegyző urakkal föl fogjuk bontani s megszámlálni, s holnap az eredményről jelentést teendek. — Következik már most a napirenden leve tárgyalás folytatása.

Bezerédy László: Nemzetek életében ritkán fordulnak elő oly epochalis momentumok, melyek forduló pontját képezik politikai fejlődésünknek, s minél messzebb ható következményeket hordanak azok magukban a késő jövőre, annál nagyobb óvatosságot igénylenek a körülmények higgadt megfontolásában, az eljárás biztos meghatározásában.

Ily epochalis momentumnak tartom én, t. ház! a jelen országgyülést, mely után epedve várt százezrek ohajtása.

Épen midőn alkotmányos életünk uj fejlődésnek, s e miatt nem oly biztos haladásnak indult az által, hogy az alkotmány közjogi alapja szélesebbre lőn az idők kivánalmához képest áthelyezve, épen midőn uj politikai tényezők álltak elő az által, hogy az alkotmányos jogok gyakorlata egy szabadalmas néposztályról az egész nemzetre lett kiterjesztve: erőszakos megtámadás szétszaggatta azt, — s hosszu időre megszüntetve, tetszhalálba sülyedt.

Ime, fölébredt a tetszhalott s a helyett hogy normalis törvényes állapotba lelné magát, az időközben reá erőszakolt események által oly helyzetbe sodortatik, mely a biztos kiindulást, a megszakitott fonál felfogását majdnem lehetlenné teszi.

Hazánk, ezredéves életében, ily absolutismus járma alatt 13 hosszu év sorát soha át nem szenvedte. A midőn a mult század végével alkotmánya 10 év alatt felfüggesztetett, megmaradt némileg politikai életének egy főtényezője, a megyei rendszer s ősi törvényei elvégre is vissza lőnek állitva.

Máskép van ez most. A tetszhalálból, a lethargiából fölesz-mélve, nem találjuk ősi alkotmányunkat számunkra fenntartva, pótlásul annyi keserü szenvedésekért, hanem ujszerü kisérlettel kináltatunk meg, melytől idegenkedve fordul el a hazafi kebel, s keserü öntudattal készebb még a kiszenvedett absolutismus sanyarusága alatt ujabban is meghajlani, mert ebben az erőszak sodorja el törvényeit, holott az uj octroyált alkotmány mellett önmaga lenne kénytelen gyilkos kézzel halomra dönteni szent törvényeinek védfalait. (Ugy van!)

Valóban szomoru helyeztetés, t. ház, — midőn egy nemzet a hatalom ellenében, a siker reménye felett elcsüggedve, de hiven ragaszkodva törvényeihez — mint egyedüli támaszához, — komoly elszántsággal várja be azt, mi politikai életét, tevékenységét, befolyását megsemmisiti, mintsem hogy öntettével üssön sebet törvényein; mert ha valahol, bizonyára itt áll azon igazság: hogy csak az első lépés nehéz, s mihelyt egyben meg van sértve a törvényesség eszméje, rés nyilik azon, ingadozó lesz az alap, s kiszabni a netovábbat nem álland többé hatalmunkban.

És ez az, t. ház, mi a szomszédos tartományok, sőt — ugy-

szólván — az egész világ politikusai által oly gyakran félreismertetik, ez az, mi náluk kellő méltánylatra soha nem talál, — nemzetünknek, azt merem állitani, egy fényes jellemvonása, — a törvényesség tisztelete, — a legitimitás eszméje, — ez az, mi elavult privilegiumok fogalmával összezavarva, ódonszerü régiségnek neveztetik; megfeledkezve, hogy csak ezen uton lehet a hazai institutiókat a kor igényeihez képest, biztos alapra fektetve, maradandó eredménynyel fejleszteni, a mint ezt az 1848-ki törvényeink szép sikerrel megkezdették, s mit a nemzetiségek jogegyenlőségének kellő méltánylásával, a vallásküloönbségből eredhető jogkülönbségnek megszüntetésével tovább fejleszteni mi is feladásunknak ismerendüink.

Ez az, t. ház, mit az érintett politikusok elfogultságból, pillanatnyi haszon tekintetéből, önmaguk előnyének világos sértésével, felfogni nem akarnak, hogy t. i. egy velök a közös fejedelem uralkodásánál fogva kapcsolatban levő országnak historiai jogalapra fektetett alkotmányos szabadsága épen nekik nyujthatja a legnagyobb biztosságot.

Vagy talán nem látták be eléggé mindeddig, mily ingatag, mily ephemer az octroyrozott constitutionális életnek egyoldalulag engedményezett diplomán nyugvó alapja, midőn a kétoldalu szerződésben gyökerezett, évszázados gyakorlattal szentesitett jogok is vakmerően széttépetnek; vagy talán el tudták felejteni, hogy az $184^{8}/_{9}$-ki vivmányok a kremziri országgyülés erőszakos bezáratásával megsemmisittettek; hogy az ezt követett 1849. mart. 4-ki ünnepélyesen kihirdetett, esküvel szentesitett, s a szabadság álhőse által kitalált constitutio előbb sirba szállott, mintsem tettleg életbe lépett volna. Mennyi kisérletek történtek s dicsőittettek azóta az egész világ ámitásával, a lenyügzött népek végkifosztásával; — hány pátens váltotta fel egymást, — hány uj meg uj paragraphok miliárdja özönlött a népek ugynevezett boldogitására, s a törvény iránti tisztelet végmegsemmisitésével. S mi garantia van abban, hogy a törvény iránti tisztelet végmegingatására dicsőitett f. é. február 26-ki Reichsdiplomát nem sodorja el a változó conjecturák pusztitó vihara? — Mi garantia van az iránt, hogy ez nem egyébnek, mint egy ujabb-

szerü financziális kisérletnek fog használtatni, hogy rövid, kinos élet után ez is szálljon alá övéi véghetetlen sorába.

Már kérdem, ha Magyarország szintoly könnyüséggel, szintoly elasticus fogékonysággal beleillesztette volna magát az ujból teremtett rendszerekbe, elhiszik-e szomszédaink, hogy a dicsőitett Reichsdiplom oly könnyen megszületett volna, hogy az általuk is annyira gyülölt Bach-rendszer, melynek teremtője oly átkozatos könnyelmüséggel üzte kárhozatos játékát, s kinek szelleme még most sem látszik egészen kiüzve vétkes müködésének szinhelyéből, — ha, mondom, e gyülöletes rendszer nem épen nálunk talál legyőzhetlen passiv renitentiára, hiszik-e, hogy az oly hamar sirba szállandott; s mégis most elfogultságból azt követelik tőlünk, hogy önmagunk romboljuk le a historiai jogosság védbástyáját, mely könnyen bekövetkezhető események közt nekik nyujtana biztos menhelyet; azt kivánják, hogy áldozatul hozzuk a jogérzet azon tiszta fogalmát, mely nekik is szövétnekül szolgáland alkotmányos életük megkezdésében, hogy megfeledkezzünk azon elvitázhatlan szent igazságról, hogy valamint azon kormány, mely szószegéssel eljátszotta a népek bizalmát, azt többé visszanyerni nem képes: ugy azon népek, melyek önmaguk lettek hütlenek törvényeikhez, azoknak védelmére többé nem számolhatnak.

S ily óriási áldozat helyett mi nyujtatik pótlásul? — egy ingatag allás, egy kopár terra incognita, egy experimentatio keserü kiábrándulása, hogy mi ennek hozzuk áldozatul vérrel szerzett — czredéves küzdelmek közt megőrzött, — oly keserü szenvedésekkel, annyi hazafi-martyr vérével pecsételt alkotmányunkat, vérré vált s biztos alapon nyugvó önkormányzatunkat. Már ebben itéljen köztünk, uraim, a müvelt Európa közvéleménye. (Helyeslés.)

Legyen szabad állitásom támogatására a külföld példáira is hivatkoznom: mig Francziaországban müveltség, haladás, geografiai helyzet minden előnyei mellett engedményezett alkotmányok véres küzdelmek közepette halomra dőltek, Angliának a történelemből fejlesztett, a jogosság külső formáihoz véglegig oly mereven ragaszkodó törvényes állása, bár aristocratiai zománcza a kor szellemével sem látszott öszhangzásban — ellentállt az idők viszontagságának;

— Svéczia, Norvegia, a constitutionalis szabadság szilárd ösvényén bizton haladnak a historiai jog fonalán: mig Spanyolhon nem talál megállapodást az octroyrozás ingatag politikájával.

Tul az Oceanon az északamerikai államok kifejlesztették a szabadság eszméjét — békés haladásban, melynek érzetét örökségül nyerték az anyaországtól; mig a déli tartományok, kiknél ez még nem volt vérrévált életszükség, rázkódtatásokat szenvednek a dictaturák változó crizisei alatt.

S ime, midőn Magyarországban annyi keserü emlékek, annyi boszuért égbekiáltó véres áldozatok, annyi megszegett eskü, földult nyugalom mellett még is fönnáll még a törvényesség szent érzete, melylyel nem ujat követel, melylyel nem idegen érdekek rovására áll szembe, melylyel csak a trónnal kötött kölcsönös egyezkedés eredményét védi; vajjon előnyös-e, Európa közjogai szempontjából, ezen állapot megszüntetése, annyi dúlt viszonyok, annyi ujból támasztott követelések közepette elönyös-e a legitim törvényesség uralmának megdöntése; kivánatos-e reánézve szemben a keleti, az olasz kérdésekkel a stabilitás feláldozása, ujból alakitandó s nem ismert hordereju viszonyok ellenében?

Hiszen, ha mi az uj státusjogi theoriát követve, a divatos praetensiók terére lépnénk ki, mi volna természetesebb, mi volna okszerübb, mint ha azt követelnök, hogy Austria, mely természeténél fogva ugy is ellentétben van az összes német egység eszméjével, felhagyván zsibbasztó negativ állásával, tegye át sulypontját Magyarországba, mit ez országnak nemcsak geographicus helyzete, nemcsak physikai terjedelme okszerünek bizonyitanak, hanem már hajdanta vitéz Eugen herczeg, a monarchia megmentője, később Gencz, a reactio tollhőse, s Metternich politikájának esze, szelleme is tanácsoltak, jelenleg pedig a practicus angol, ki nem igen követi a conjecturalis politika sikamlós terrenumát, mint Ausztriának politikailag valódi — mert önérdekből — barátja, ismételve sürgetőleg ajánl.

De mi magállunk a positiv törvényesség terén, s mégis epésen hozatik fel ellenünk, hogy Magyarországban már megkezdődött a csendes forradalom a törvények határain belől; — minő képtelen-

ség! forradalom a törvények mellett, s korlátain belől; — felhozatik továbbá, hogy alkotmányunk nem felel meg a civilisatio kivánalmának, hogy az önzés, a szükkeblűség bélyegét hordozza magán, — pedig megmutatta az eredmény, hogy minden mesterségesen erőszakolt összeirások ellenére, ethnographicus térképek daczára, az oly széles bazisra fektetett választási törvény mellett, Magyarországban békés barátságos uton tulnyomó befolyást gyakorol a magyar elem, még nem magyarajku honfitársainknál is.

És mindaz, ki ez országnak régibb körülményeit szemügyre veszi, ki az 1848-diki törvények irányát szándékosan félre nem ismeri, kell hogy azon meggyőződésre jusson, miszerint azok Európa legszabadabb institutiói niveaujára emelkednek, miszerint azokat a jogosság, a méltányosság, az emberiség tisztelete lengi át, távol minden türelmetlenségtől, miszerint a castok megszüntetésében, az alkotmányos jogok terjesztésében még az ország határain kivül is az initiativát mindig az országgyülés ragadta meg, s ha ebben anynyira hátramaradt, annak oka nem ő benne, hanem az őt oly következetes álnoksággal zsibbasztó német kormány eljárásában keresendő, s hogy törvényeink e tekintetben is felülállnak a februar 26-diki Reichsdiplom intézkedésein, mert azokban feltalálható a sajtószabadság, esküdtszéki eljárás, a széles bázisra tett közvetlen választás, önkormányzat, parlamentaris felelős kormány, mit emebben ez ideig nélkülözünk, s igy a diploma elfogadása ránk nézve még e tekintetben sem lenne előnyös.

De nem volna előnyös állásunknak ujabb kapcsolattali fölcserélése magukra a többi tartományok concret állapotára nézve sem; ugyanis, ha szemügyre veszszük a birodalmi tanács jelen összealakitását, ha figyelemmel kisérjük az első tanácskozás alatt kifejlődött irányt, a 127 tagu majoritást, nemde minden elfogulatlan előtt tisztában fog lenni, hogy az, mely polyglot állásánál fogva már magában ingatag, egy uj, egy idegenszerü, egy, valljuk meg, hatásteljes elemnek beleillesztése által tökéletesen tarthatlanná válnék, zsibbasztó volna eljárása, s oly sok, oly ellenkező érdekek kiegyenlitésére nem vezetne.

De megengedve, hogy lehetne reájok nézve egy előnyösebb

kapcsolatot kitalálni, kérdem, minő jog, minő igazság, minő méltányosság mellett lehet követelni azt, hogy az egyik feláldozzon mindent, áldozza jogait, legszentebb törvényeit, függetlenségét, mikor ez áldozatért pótlásul nem nyerhet semmi egyebet, mint a pillanat sikereitől föltételezett — az önkény szeszélyeitől függő, — s már eredeténél s alakitásánál fogva tarthatlan puszta engedményt.

Valamint tehát mi sem óhajtunk befolyást gyakorolni szomszédaink ügyeinek intézésénél, ugy viszonlagosan méltán követelhetjük, hogy ők se avatkozzanak a mieinkbe, s legyenek valahára meggyőződve arról, hogy a német civilisatio előnyeit nem a majorizálás, nem a pressio fogja terjeszteni kelet felé, mire különben a 12 évi tapasztalás elég bő tanuságot adott.

De ne aggódtassa őket azon bal fölfogás sem, hogy mi az 1848-ki törvények által irányunkban uj vivmányokat nyertünk volna, uj igenis, hogy kormányunk Pestre tétetett át, hogy önkormányzati jogaink praecisebb formulatiót nyertek, a kormányférfiaknak már régi törvényeinkben ismeretes, de az uj pátensben óvatosan mellőzött felelőssége világosabban kifejeztetett. Már mennyire sérthetik ezek érdekeiket, mennyire ütközhetnek ezek jogaikba, feltogni annál kevésbbé tudom, mert mindazok, mik az uj Reichsrath casus reservatusai közé számittatnak, s mik nélkül az ausztriai status fennállhatása lehetetlennek mondatik, csakugyan 1848. előtt is a magyar országgyülés kizárólagos intézkedése alá tartoztak; ez ajánlotta fel az adót, mit önkénytesen emelni vagy változtatni hazaárulás vétke alatt tiltva volt; ez rendelkezett az ország többi jövedelemforrásairól, ez állitott ujonczokat, s csak akkor, ha annak szüksége felől a körülményekhez képest meggyőződött, mit cognita necessitate 1830- és 1840-ben is gyakorlott, a háború s béke kérdéseit ez vitatta, mint ezt az 1790-i fölirat és azt követő leirat tanusitják; kereskedelmi ügyeit törvényszerün önmaga intézte, s ezekről a pragmatica sanctio megkötésénél egy szócskával sem mondott le, sőt saját jogának ismerte azt szakadatlanul teljes mértékben és gyakorolta is folytonosan.

S mégis a personalis unio mellett 300 évig fennállott az ausztriai állam, hatalmasan, tekintélyesen, holott az einheitlich Öster-

reich fölfedezése után bizony nem előnyös változásokon fejlődött át annak állapota s jelen helyzete, mely külfelé izolált, belülről elzilált, mind összeségében, mind egyes tagjaiban véglegesen kimerült, nem igen tanusitja az ujból teremtett kapcsolat előnyeit, vagy mély politikai okszerüségét. (Igaz!)

Lemondani, uraim, igen is lehet törvényes jogokról, ha azt magasabb politikai szempontok, ha a haza megmentése kivánják; de a mult felett transigálni, a biztos állást feladni, a midőn ebből másnak semmi előny, magunknak világos veszteség, nemzeti életünknek, politikai léteiünknek megsemmisülése következik, ez uraim, nem jogszerü, nem észszerü, hanem politikai gyávaság. (Helyes!)

Kell tehát, hogy ujból s ismételve kimondjuk, hogy mi a Reichsrathban önakarattal soha és semmiesetre részt nem veszünk, hogy mi az 1848-ki törvényeket alkudozás tárgyának sem ismerjük és csak, olyan az ő érdekeiktől független, beleegyezésöktől soha nem föltételezett, semmi ujabb megerősitést nen igényelhető sarkalatos törvényeknek ismerjük, minők, hogy egyebet ne emlitsek, az 1723-ki pragmatica sanctio, az 1790-ki inaugurale diploma, mihez, hogy a többi örökös tartományok beleegyezése a független magyar király korlátozásával, valaha kivántatott volna, állitani csakugyan senki nem fogja.

De bocsásson meg a t. ház, ha ezen, kétségbe senki által nem vont s általam az oly igen nagyszerü s mesteri ecsettel már jobban illustrált tömegből specifice kiválasztott tárgy felett egy kissé hoszszabb magyarázattal késtem; de hiszen, itt nem egyedül önmagunk előtt szólunk, tisztában állanak előttünk ugyis e tételek, de szólanunk kell egész Európa, az összes birodalom, a számnélküli Landtagok irányában, mert oly sok, oly ferde okoskodások hozatnak föl ellenünkben, oly vakmerő praetensiók támasztatnak rovásunkra, hogy fölösleges épen nem lehet ujból is kifejleszteni azt, miszerint nincs jog, nincs kötelesség, mely tőlünk politikai függetlenségünk föláldozását követelhetné, miszerint az unum és indivisibile imperium nem másra érthető, mint azt igen tisztelt képviselőtársunk Deák Ferencz oly fényesen kifejtette, mint annak a család közt a birtoklás tekintetéből föl nem oszthatására, nem pedig ugy, mint az

a Wessenbergféle Staats-Schrift, ferde magyarázattal értelmezni igyekszik.

Ám emlitsék ellenünkben, hogy a pogány ellen e hazában is harczokat vivott a német, hogy neki is ezerei vesztek el a csatában, hogy Budavár visszaszerzésében ő is segédkezeket nyujtott; de ne felejtsék el, hogy akkor a midőn ezt tette, volt a miért ezt tette, t. i. önmaga biztossága, melyet akkor is csakugyan a kereszténység védbástyája, a magyar volt képes nyujtani neki; ne feledjék el, hogy Svéczia bajnokai küzdötték ki Némethon részére a westphaliai béke szerencsés megkötését; hogy Olaszhon, Mailand és Róma hős fiai, hogy Spanyolhon bajnokai velök együtt vivtak e harczban. Vajjon tehát ezekre is állanak az ellenünk támasztott consequentiák, ezek is kivánhatnának oly áldozatokat, minők tőlünk követeltetnek?

Arra tehát, hogy mi s csak egyedül mi hozzunk áldozatot, hogy az ő látszólagos előnyei csak egyedül a mi rovásunkra eszközöltessenek, csakugyan okot nem láthatok, annál kevésbbé pedig, mivel ez ország a kölcsönös méltányosságnál fogva eddig is járult a birodalom, az uralkodóház fönnállására megkivántató föltételek teljesitéséhez, s azt a jövőre is azon mértékben megtagadni bizonyára soha nem fogja.

Mindezek után tehát mélyen tisztelt Deák Ferencz inditványát egész kiterjedésében magamévá tevén, kivánom, hogy mindazok, mik abban foglaltatnak s csak is azok, mik közjogi állapotunkat érintik, abba beletétessenek, s minden olyanok, mik benső viszonyaink, további törvényhozásunk utján leendő elintézését érdeklik, mellőztessenek, mert ezeknek mellékes fölemlitését üdvös hatásunak s czélszerünek nem tartom, söt szükségesnek látom, hogy bárminő tárgyalását tüstént kövesse a siker, a végelintézés. (Helyeslés.) Kivánom, hogy német ellenségeink által ellenünk szórt ennyi gyanusitásokkal szemben, annyi ármány s roszakarat mellett ezek a tényleg uralkodó Ferencz József Ő Felségének mondassanak el fölirásban, ki midőn örökös tartományainak az alkotmányos diplomát kiadta, azt a vele szerződésben álló nem örökös Magyarországra is kiterjeszteni akarja, kire, ugylátszik, ezen tartományok gyülései, hálás elismeréseül Magyarország ellenében, hatást kivánnak

gyakorolni, hogy az reá őseitől csak ily föltétel mellett szállhatott alkotmányos ország sarkalatos jogainak visszaállitását törvényes plausibilitás formája alatt továbbra is megtagadhassa. (Éljenzés.)

Erre Jókai Mór:

Mélyen tisztelt képviselőház! Bocsássanak meg nekem tisztelt képviselőtársaim, ha én, ki minden tekintetben ujoncz vagyok e téren, a helyett, hogy, mint hozzám legillendőbb szerep volna, végig hallgatnám azok beszédeit, kiket hosszas tapasztalat és államférfiui bölcseség följogositott arra, hogy a nemzet vezéreinek ismertessenek el, s három szóval elmondható szavazatomat nagy szerényen azokéhoz csatolnám, a kiket követnem meggyőződésem parancsol, — a helyett önök figyelmét veszem igénybe, szavazatom indokolása végett. (Halljuk!) Azonban annyi felelet-terhet vállaltunk magunkra, midőn e helyen megjelentünk, hogy éreznünk kell, miszerint kötelességünkké van téve, mindazt, mit kimondtunk, indokolni a nemzet és az európai közvélemény előtt.

Minden szó a tettek sulyával ér fel itt, és most, s bizonyára mindenkinek ugy kell meggyőződve lenni, hogy a mit most kimondok, azt a szót nem csupán mondtam, hanem azt a szót cselekedtem is. (Helyes!)

Annyival inkább kötelességemmé sulyosul szavazatom indokolása, minthogy véleményem egy oly szeretve bámult férfiu véleményétől tér el, kit hazánkban a köztisztelet dicsfénye fog körül, kit a külföld nemzetünk első bölcsének ismer, s kihez én csak a fiui tisz telet érzetével közelithetek (Éljenzés), kinek körében találom csoportosulva legjobb barátimat, elvrokonaimat, kikkel megszoktam mindig egy sorban, egy ügyért küzdeni, s kiknek hazafiuságáról, szivéről, eszéről, bátorságáról magamnak kell tanubizonyságot tennem, (Helyes!) — és a midőn e véleménykülönbség nem a mindnyájunkkal közös alapelvekből, hanem egy külsőségnek látszó formaságból ered.

Beszédem csupán védelem és nem támadás.

Védnem kell nézeteinket három vád ellenében.

1-ső az, mintha nem léteznék elég nagy ok a véleménykülönbségre.

2-dik az, mintha e véleménykülönbség nem volna lényeges.

3-dik az, mintha e véleménykülönbség veszélyeztetné a hazát.

Mindezek el voltak mondva, s nekünk kötelességünk meggyőződésünkről bebizonyitani, hogy az nem kitünési vágy, nem pártoskodási viszketeg, és nem meggondolatlan szeleskedés, hanem valóságos nehéz meggyőződés, minőket álmatlan éjszakák hánykodásai érlelnek meg egy magával számot vetett férfiszivben. (Igaz!)

Mindazok, miket szeretve tisztelt nagy hazánkfia remek müvében megirt, tökéletesen vannak irva, s azokat aláirni mindenkor kész vagyok.

Csupán abban nem érthetek egyet, hogy az államokirat most és igy felküldessék osztrák császár Ő Felségéhez.

Távol legyen tőlem az uralkodó személyét tiszteletlenül érinteni; nekem, az alkotmányos monarchiák felőli fogalmam szerint, ha Hunyady Mátyásokat és Nagy Lajosokat nem láthatok a trónon, a többi mind egyformán jó (Derültség), s nem szomoritom szivemet azzal, hogy Ő Felsége Ferencz József idejében Ő Felsége V. Ferdinánd után keseregjek.

De lehetetlennek tartom, hogy a magyar nemzet közelithessen fejedelme személyéhez akkor, midőn azt egy idegen ország miniszteriuma veszi körül, és a midőn saját alkotmányos kormányunk helyett az áll utunkban. Felvonó hid mindkettő, csakhogy az utóbbi leeresztve, az előbbi felvonva a közeledő előtt.

Roszul fejezém ki magamat, midőn azt mondám, „egy idegen ország miniszteriuma“; azt kelle mondanom: egy „nem létező ország“ miniszteriuma (Derültség); egy olyan országé, melynek létele eddigelé azon kivihetlen theoriák közé tartozik, a mikkeli foglalkozás még több pénzébe kerül az osztrák császárnak, mint került egykori elődének Rudolfnak egy hasonló chimaera: az alchymia; pedig akkor épen ugy hitték Europa bölcsei, hogy minden érczből lehet aranyat csinálni, mint hitték később, hogy minden nemzetből lehet csinálni osztrákot. (Derültség.)

Ez a szó „osztrák összállam“ chimaera. Nem ország az, melynek nincsenek hazafiai. (Igaz! helyes!) Vannak Ausztriában cseh,

lengyel, német patrioták, valamint magyar honfiak, de e szó „osztrák patriota“ még nem talált képviselőjére. (Ugy van! Helyes!)

Vannak Ausztriának dicsvágyó hadvezérei, vannak urkodni szerető miniszterei, vannak speculáló üzérei, van állására féltékeny hivatalnokserege, vannak véleményükkel alkalmazkodó hirlapirói, de patriotái nincsenek. (Tetszés.) Mi az e fogalomnak „patriota“ megfelelő criterium? Az áldozatkészség. (Helyes!)

Bebizonyitotta a háboru, bebizonyitotta a béke, hogy e szót „áldozatkészség“ az összállam párthivei nem ismerik; példák sorozata igazolja azt; elkezdve az Eynatten-pertől egész addig a tényig, a midőn a valuta-kérdésben az üzér-világ egy félperczent törlesztésig nem állt rá a kormány javaslatára. (Ugy van!)

E szóért összállam csak azok lelkesednek, kik abból hasznot huzni, nem kik annak áldozatot hozni akarnak. (Helyes!)

Ily nemzettelen állam kormánya iránt nekem semmi bizalmam nem lehet. S ha e bizalmatlanságom egész a félelemig megy, azon félelemig, mely minden összeköttetéstől elriaszt, azt igen erős okokkal tudom bizonyitani. (Halljuk!)

Mellőzöm mindazt, a mi hibát, visszaélést Ausztria kormánya ez elmult tizenkét év alatt a belügy, az igazságszolgáltatás, a kereskedelem és pénzügyek gyökeres megrontására elkövetett; hosszu sorozata van azoknak s ha előszámlálásukhoz nem fogok, ezt annak bizonyitására is teszem, hogy nem akarok izgatni, nem hajhászom a tapsokat, a miket e thema fölött gazdagon lehetne aratni.

De nem hallgathatom el, hogy az osztrák kormány politikája, melyet a külföldre gyakorol, a birodalom minden népének, de különösen a magyarnak romlására szolgál.

Máskor is történt már az a magyarral, hogy uralkodói politikája miatt vérét és vagyonát feláldozá, de nem áldozá fel reputatióját! (Helyes!)

A mig fejedelmek és fejedelmek között voltak a harczok, kihevertünk minden vereséget, de most eszmék küzdenek eszmék ellen, és itt lehetetlen bekötött szemmel mennünk a csatatérre. (Helyes!)

Ausztria mind a négy szögletén égető kérdések izzanak a

hamu alatt; ez égető kérdések neve „nemzeti szabadság.“ Ezek ellenében Ausztria kormánya mindenütt a merev absolutismus, a rideg elnyomás elveit képviseli. Rómában épen ugy, mint Németországban, Lengyelországban épen ugy, mint a keleti népfajok ellenében.

A magyar nemzet sokszor és nagyokat bukott már, mindanynyiszor föltámadt, megerősödött; mert szüksége volt a világszellemnek egy nemzetre, mely előharczosa legyen minden szép, és nagy koreszmének s melynél megmaradjon magva azon nemes erényeknek, a mik a világot fenntartják (Tetszés). Ugyan-e szerepet várja tőlünk a világ most inkább mint valaha, s választ kér tőlünk.

Meglehet, hogy ha mi most kimondjuk, miszerint az osztrák külpolitika elnyomó tendentiáit nem oszthatjuk, egy időre keserü napokat szereztünk hazánknak; de ha mi megrettenünk a legközelebb álló veszélytől, akkor utjába állunk nagyobb veszélynek, akkor ellenségeivé leszünk olyan eszméknek, a mik bennünk zászlóvivőjükre vártak s a mik azon esetben, ha ellenük fordulunk, el fognak bennünket tiporni; (Közhelyeslés!) és elveszünk akkor nem mint martyrok, de mint gonosztevők, kik, miután saját szabadságukon öngyilkolást követtek el, más szabad népek leigázására emelték elátkozott kezeiket; és akkor még csak szánni sem fog bennünket senki, hanem azt mondják felőlünk: ime egy népnek sirhalma ez, mely elvérzett olyan elvek ellen küzdve, a miket imádott, — s olyan elveket védve, a miket detestált. (Igaz! Ugy van!)

A kérdés ez: sikerül-e Ausztriának ez elitélt külpolitikája számára megnyerni Magyarország részvétét? ezért vennék szivesen tőlünk, ha az összeköttetést velük megkezdenők, bármilyen erős modorban; csak összeköttetés lenne az.

És ez a legelső és legerősebb ok, mely nekünk tiltja, hogy a mig saját alkotmányos felelős kormányunk nincsen, mi semmi felelősséget az osztrák kormány tetteiért magunkra ne vállaljunk; ez az ok, a miért én a feliratot nem pártolhatom. (Helyeslés).

Második ok a fölirat lehetlenségére: Erdély követeinek jelen nem léte.

Ugyanaz felel meg az ellenünk vetett vád második részére,

ugy mint arra, hogy a fennforgó véleménykülönbség csak a forma és nem a lényeg kérdése.

Arról van szó, hogy mi államokiratot szerkeszszünk, s az emberileg legmagasabb helyre fölküldjük.

Lehet-e ily okiratot szerkesztenünk Erdély követei nélkül?

Erdély panaszai nem csupán azok, a mik a mieink, higyjék el uraim, hogy Erdélynek oly rendkivüli szenvedései vannak, a mikről köztünk legtöbbeknek még csak tudomásuk sincsen, s merész munkába kapna, a ki azt kisértené meg, hogy Erdély nevében szóljon annak távolléte alatt. (Zajos helyeslés).

Magyarországnak egy olyan részéről van szó, melynek azon kettős küzdelmen kivül, mely minket foglalkoztat, tudniillik, saját önállásunk, vagy az Ausztriába olvadás küzdelme, még egy harmadik is jutott: a birodalmon kivül szakadásé.

Azon Erdélyről van szó, melyről egy hivatalosan felszólitott osztrák testület azt véleményezte a bécsi miniszteriumnak, hogy elébb mint Velenczét az olasznak, Erdélyt kell eladni a török szultánnak!

Azon Erdélyről van szó, a honnan a magyar annyiszor kivivta törvényes szabadságát és a mely most annyi tartozás fejében tőlünk visszafizetést vár. (Helyeslés; tetszés.)

Higyje el a magyar nemzet, hogy ha mi most elbocsátjuk Erdély kezét kezünkből, az oly messze fog tőlünk esni, a honnan őt többé soha fel nem emelhetjük.

Együtt roskadhatunk össze vele, együtt temethetnek el bennünket; de egyikünknek élni, beszélni, küzdeni a másik nélkül nem szabad! (Helyeslés, éljenzés, zaj.)

Azért én igenis lényeges kérdésnek találom azt, hogy a magyar nemzet felirjon fejedelméhez, Erdélytől elváltan, vagy határozatba tegye, hogy addig, a mig e társország tőlünk erőszakosan eltépetik, mi némák maradunk, hogy addig, a mig egyik kezünk le van kötve, a másikkal mozdulnunk nem lehet.

Harmadik és legsulyosabb vád, mely ellen védnem kell nézeteinket, az, hogy mi e határozatunk által veszélyt hozunk a hazára. Veszélyt, mert szivtelenséget követünk el a fejedelem iránt, mert

Európa közvéleményét magunk ellen forditjuk, és mert sok elintézn valót hagyunk teljesitetlen az országban.

Mi a határozat által nem tudatunk egyebet a fejedelemmel, mint azt, hogy törvényeinkhez, mik ránézve is törvények, ragaszkodunk; s ha mostani kormánya a többi tartományokat végveszélybe vinné, mi legalább azt az egyet megakarjuk a számára menteni.

Hogy mit kell nekünk megadniok? azt az illető helyen nagyon jól tudják, mert hiszen ők vettek el tőlünk mindent, ők bizonyosan jobban tudják azt, hogy mivel tartoznak nekünk? mint mi magunk.

Mi azt mondjuk, hogy várni akarunk s hiszszük, hogy jogos várakozásainknak igazság fog szolgáltatni. Mi nem csörömpölünk lánczainkkal, nem zörgetjük a ránk zárt ajtót, hanem azt mondjuk, hogy elvárjuk, mig fogságunk ideje letelik.

Miután elismerjük azt, hogy alkudozásról nincs szó; csak két esetet tehetünk föl: vagy meg akar adni a fejedelem mindent, vagy nem akar megadni semmit, mert e kettő közt közeledési pont nincs. (Helyes!) Az első esetben a sürgetés által megaláztuk a fejedelmet, a másodikban megaláztuk a nemzetet; (Zajos helyeslés; taps); s a megaláz tatás az, a mit bárki is legkésőbbre tud elfeledni. (Helyes!)

Mi nem foglaltunk forradalmi állást, mi nem apelláltunk a népre; ha a fejedelem kormánya fogja azt tenni, akkor legyen közöttunk biró az Isten és a nép, s ha a sors még ki akarja önteni Ausztria kormányférfiainak fejére azt a keserü tapasztalást is, hogy saját kivánatukra tudják meg, mi véleményben van iránttuk a magyarországi minden ajku népek tömege? ezt a sulyos büntetést nekem nem szándékom róluk elháritani. (Helyeslés)

Második tekintet, melylyel a fölirat opportunitása támogatva van, az, hogy Európa várja tőlünk e nyilatkozatot.

Európa, a mi szabadelvü politikánk programmját határozatunkból is épen ugy megtudandja, mint a feliratból; mert nem tartom valószinünek, hogy a bécsi kormány „e“ föliratot diplomatiai uton, valami nagy sietséggel iparkodjék elterjeszteni. (Derültség) Hanem a mellett egy nagy hátránya van a feliratnak a határozat ellenében. (Halljuk!)

Az absolutisticus liga minket ugy törekszik Európa közvéle-

ménye előtt bemutatni, mint egy lázongó, nyugtalan népet, melyet a hivatalosan Herr Gottnak czimezett Mindenható sem volna képes kielégiteni. (Derültség, zajos tetszés)

Nem rég a bécsi hirlapokban egy telegramm jelent meg, mely szerint Lord Russel azt mondta volna, hogy a magyar nemzet elavult jogokat követel, mik által a birodalom egységét fenyegeti s igy természetesen Európa békéjét háborgatni merészkedik.

Azt ugyan előre lehetett tudni, hogy e telegramm nem egészen szóhü, hogy Lord Russel szavai a bécsi filtrirozó intézet szürőjén bizonyosan szenvedtek némi javitást (Derültség); mert, hogy Ó-Anglia egyik államférfia egy hatalmas parlament előtt azt állitsa, hogy népek kölcsönös szerződésen alapult alkotmányos jogai elavulhatnak, azt ő róla senki föl nem tehette; de nem is ez a főkérdés a mondatban, hanem az, hogy Magyarország e jogokat követeli, s ez által a birodalom feloszlását, s ez által ismét európai conflagratiót indit meg.

Hogyan anticipálhatta a nemes lord Magyarország nyilatkozványát, a midőn még az országgyülés arról hallgatott? Hiszen mi mindazon ideig, a mig e szavak mondattak, nem tehettünk egyebet, mint törvényes birálatot tartottunk az itt helyet foglalhatók felett és halottainkat temettük . . . . .

Miért volt tehát szükség Európát azzal fellármázni, hogy Magyarország a világbékét háboritja? miért bennünket, mint a forrongás kovászát, mutatni be a békére féltékeny diplomaták előtt? miért ránk fogni azt, hogy mi valami olyast követelünk, a mi Ausztria szétdarabolását előidézi?

E vádat nem lehet elhallgatnunk, mert látjuk, egy szerencsétlen szomszéd nép példájából, hogy szoktak elbánni egy nemzettel, melynek veszett nevét költötték.

Mi koránsem követeljük Magyarország feltámasztását az osztrák kormánytól: é l a z, és életének öntudatával bir; intézményeink megvannak, azokat erőszakkal elvenni mindig lehet, de visszaadni nem szükség, mert a mint az erőszak megszünik, mi ismét birtokában vagyunk alkotmányunknak. (Helyes!)

Hogy ez dualismus a birodalomban, azt nem tagadjuk, de hogy a dualismus egyértelmü volna a birodalom feloszlatásával, az ráfogás.

Dualismus idején érte a birodalom mindig története fénypontjait; tökéletes uniformitás alatt érte megaláztatásait. (Igaz!) Dualismus menté meg a trónt Mária Terézia alatt; dualismusban küzdött Ausztria egyszerre öt koronás fő ellen és diadalmasan; unitás mellett érte meg II. József alatt, hogy a már akkor beteg ember, az Ozmanbirodalom, egyetlen hadjárat alatt megalázta; dualismus mellett állta ki Ausztria első Napoleon majd negyedszázados hadjáratait; s tökéletes unitás mellett vesztette el két hónapi támadó, tehát előre készitett hadjárat alatt Lombardiáját.

És ennek egyszerüen az a kulcsa, hogy dualismusban a monarchia minden hatalmát kifelé használhatja, mig az unitás ideje alatt egyik országnak kell a másikat nem csak őrizni, de még administrálni is (Derültség), a mi legnagyobb erő- és pénzpazarlás, mint erre siralmas példák vagyunk mind, országostól. (Helyes!)

Azért Európa megnyugodhatik abban, hogy Ausztria dualismusa egy kétkaru óriás, mig az egységes Ausztria egy beteg szörny, mely önmagát félig elnyelte, és nem birja megemészteni. (Derültség, zajos tetszés)

Legnehezebb része a határozat elleni vádnak kétségtelenül az, hogy ha ez országgyülés sikertelenül szétoszlik, azon esetben, sok hozzákötött remény, magában ez országban meghiusulva marad.

Mert én is tökéletesen egyetértek azon tisztelt képviselő társaimmal, kik mulhatlannak tartják annak kimondását: hogy a magyar nemzet a vele együtt élő nemzetiségeket a legszabadelvübb bőkezüséggel kivánja részesiteni mindazon áldásaiban az alkotmányos szabadságnak, a miket saját maga élvezni óhajt, és a hol viszályok forognak fenn köztünk, inkább akar nemesen engedékeny, mint hatalmaskodó lenni (Közhelyeslés), és mindenesetre be akarja bizonyitani, hogy a közel mult keserü napok alatt e tárgyban is tanult valamit. És itt ki kell mondanom azon egyéni nézetemet, miszerint én egy népet azért, mert kicsiny és szegény, megvetni nem tudok, (Helyes!), sőt annyival többre becsülöm nála nemzetisége szeretetét; hiszen ellenünk is sokszor felhozták azt, hogy kevesen vagyunk, azok, kik jogot véltek találni egy nemzet sokaságában arra, hogy a nálanál kisebbeket semmivé tegyék. (Ugy van! Igaz!)

Továbbá, hogy a magyar nemzet semmiféle osztály, nemzetiség, vagy vallásfelekezetre nézve kizáró, vagy bezáró jogokat el nem ismer, hogy alkotmánya jótékonyságában mindenkit egyformán részesit, mert önmagát megboszuló véteknek tartanám azt, ha bármely osztályt, vagy vallásfelekezetet előbb kizárnánk a polgárjogok teljes élvezéséből, s azután polgárerényeket követelnénk töle, s ha azok, minhibáink miatt annál hiányzanának, minvétkünkért őt itélnők el. (Helyeslés)

Végül, hogy a magyar nemzet teljes szabadelvüséggel kivánja mindazon kérdéseket megoldatni, miket az ujabb idők szültek s mik még eddigi alkotmányunkban tárgyalva nem lehettek.

Mindezek ránk nézve jól tudom, hogy fontos kérdések, s ha igen tisztelt képviselő társaim, kik a feliratot pártolják, biztositanának bennünket arról, hogy az általuk ajánlott uton mindezek megoldhatók lesznek, akkor én azon nehéz küzdtérre lennék kiszoritva, a hol hivatkoznom kellene egyes érdekek önfeláldozására a nagyobb jogeszme megmentéseért, s bár ekkor is biztos vagyok népünk és testvéreink nemes indulatáról, de előre kellene látnom, hogy a diadal nehéz küzdelembe fogna kerülni.

Ámde senki azok közől, kik a feliratot ajánlák, egy sugárát sem ragyogtatá azon reménynek, hogy e felirat által egy lépéssel is több tér leend elfoglalva a mondott kérdések számára, mint a határozat által; a süker, a fizetés, mind a kettőért egy. (Ugy van!)

Mi fog történni, ha a határozat megy teljesülésbe? (Halljuk!)

Nekem ugyan prófétai lélek nem jutott a sorstól, s ezért áldom is Istenemet, mert a prófétákra senki sem szokott hallgatni (Derültség), hanem egyszerü combinatiók utján mégis találgatni lehet az eshetőségeket.

Tehát vagy az történik, hogy az országgyülést feloszlatják, vagy az, hogy nem.

Ha feloszlatják, akkor hivatkozni fognak a népre s egyenes választásokat rendelnek el a Reichsrathba.

Ekkor ismét vagy fog a magyar nemzet követeket választani a birodalmi tanácsba, vagy nem.

Az utóbbi valószinübb s nagyon hihető, hogy az osztrák kor-

mányférfiak még magyarul is meg fogják tanulni, mit tesz ez a szó: „nessuno“ (Derültség, tetszés). És itt bocsássanak meg igen tisztelt lengyel és cseh barátaink, ha azon szemrehányásokra felelek, miért hogy a magyar nemzet nem siet segitségükre azon vértizzadó küzdelemben, melyet ők a birodalmi tanács centralisáló majoritása ellen oly jobb sorsra érdemes buzgalommal harczolnak? Csupán azért, édes testvéreink, mert jól tudjuk, hogy a kik czélszerünek találták tegnapelőtt az összmonarchiát egy uj alkotmánynyal megajándékozni, ugyanazok, ha holnap átlátandják, miszerint az összalkotmány rájuk nézve kényelmetlen, holnapután az egészet visszavehetik, akkor aztán ugy állunk ott, hogy positiv alkotmányunkat magunk elhagytuk, az ajándékozottat pedig „a ki adta, ujra elvette,“ s a biblia csak annyi vigasztalást tesz hozzá, hogy „áldott legyen az ő neve érette.“ (Derültség, zajos tetszés)

Vagy pedig — csodák történnek — megeshetnék — én ugyan akkor sem hiszem, ha látom, (Derültség) — hogy a magyar nemzet elküldené követeit a birodalmi tanácsba. Akkor e contingens a lengyel és cseh párttal egyesülten oly lezúzó majoritást képezne a birodalmi tanács centralistái ellenében, hogy rövid időn nem dualismusról, hanem pluralismusról volna szó Ausztriában, s ekkor nem volna más menekülése az osztrák kormánynak, mint Reichsrathokat, országgyüléseket, a mely uton jöttek, ismét sietve visszatoloncozni. (Tetszés.)

Hátra van a kérdés nehezebb fele; mi történhetik akkor, ha az osztrák kormány tudomásul se veszi a mi határozatunkat, hanem hagy bennünket szépen együtt ülni, az önmagunktól elismert akadályok előtt, és legfeljebb megpróbál innen kiéheztetni.

Hát akkor az fog történni, hogy, a mint már a háznak előre tudomására van juttatva, Erdély követei megjelennek itt köztünk s helyet foglalnak padjainkon, s akkor aztán a bécsi kormánynak mégsem marad egyéb választása, mint, vagy elismerni alkotmányos állásunk bevégzett tényét, vagy az absolutismus igazi arczával jelenni meg előttünk, s ez minden nótának a vége. (Tetszés)

Itt azután szürke előttem a világ, absolutismusnál nem a logika késziti a historiát, hanem az önkény, és — a „non putarem“-ek.

Tisztelt ház! Az elmondottakkal ha senkit nem is, de saját

magamat megnyugtattam arról, hogy szavazatomat nem irányzá oktalanság, indulatoskodás, vagy könnyelmüség. Egyébiránt győzzön e nézet vagy az ellenkező, veszitünk mi vagy ellenvéleményeseink, abból ellenségeinkre semmi diadal nem hárul. (Közhelyeslés) Én áldom Istenemet, hogy megérnem engedett egy olyan országgyülést, a hol a pártok nem voltak pártok (Ugy van!), s a hol az ellenfelek csak annyiban ellenkeztek egymással, hogy egymást a hazaszeretet nyilvánitásában melyik mulhassa felül. (Tetszés) Azért nyugodtan nézek e viták eredménye elé, meg levén arról győződve, hogy ha véleményelleneseimnek adatik is meg a diadal az ország czimerével ékitett szent pajzst magukhoz ragadhatni, e pajzs ott is jó kezekben marad, s mikor egy közös ellenség ellen kell felállanunk, mikor hazánkat kell egyesült erővel fenntartanunk: akkor a jobb és bal-oldal nem leend egyéb, mint egy szivnek két kamarája. (Viharos tetszés, éljenzés, taps).

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 03 05 16 011 3